ΤΑΚΗ Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΥ

Η ΔΙΚΗ
ΤΟΥ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ

ΚΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τάκη Χ. Κανδηλώρου

Η ΔΙΚΗ
ΤΟΥ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1906

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τάκη Χ. Κανδηλώρου

Η ΔΙΚΗ
ΤΟΥ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ
ΚΑΙ
Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1906

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Οἱ «Καιροὶ» τοῦ κ. Κανελλίδου ἔγραψαν ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ τοῦ φύλλου 4854 τὰ ἑξῆς: «Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ μεγάλη, πολύκροτος καὶ τραγικὴ δίκη τοῦ Γ'έρω Κολοκοτρώνη εἶνε ἀποτέλεσμα τριετοῦς ὅλης ἐργασίας, ἀκαταπονήτου καὶ ἐνδελεχοῦς μελέτης, ἀναδιφήσεως ἀρχείων, ἐξονυχίσεως παλαιῶν χειρογράφων, συστηματικῆς καὶ εὐσυνειδήτου ἐπεξεργασίας, ὀφειλομένης εἰς τὴν μελετητικότητα, τὴν ἱστοριοφιλίαν καὶ ἱστοριογνωσίαν, τοὺς κόπους καὶ τὴν εὐσυνειδησίαν ἀκαμάτου καὶ φιλοτίμου ἐργάτου τῶν γραμμάτων, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται καὶ ἡ περισπούδαστος ἱστορία τῆς Γορτυνίας καὶ πλῆθος ἄλλων ἐμβριθῶν ἱστορικῶν μελετῶν τοῦ κ. Τ. Κανδηλώρου. Ὡς τοιαύτη δὲ ἡ μεγάλη καὶ πολύκροτος δίκη, πλὴν τοῦ ὑπερόχου λαϊκοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτῆς θὰ εἶνε καὶ πολύτιμον ἀπόκτημα δι' ὅλους τοὺς δικηγόρους, δι' ὅλους τοὺς δικαστάς, δι' ὅλους τοὺς στρατιωτικούς. Ὁ κ. Τάκης Κανδηλῶρος, μετ' εὐσυνειδησίας ὑπερόχου τιμώσης τὴν ἐργατικότητά του, ἀφοσιωθεὶς ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν μελέτην τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀθανάτου Γέρου τοῦ Μωρηᾶ, διότι προτίθεται νὰ ἐκδώσῃ σχετικὴν ἱστορίαν, πὐτύχησε, περισυλλέξας ἐκ χιλιάδων ἐγγράφων πᾶσαν σχετικὴν καὶ ἄγνωστον πληροφορίαν, νὰ συγκεντρώσῃ τὰς διαφόρους περιπετείας τῆς τραγικῆς δίκης εἰς ὡραίας σελίδας, ἀρτίας καὶ πλήρεις, αἵτινες θὰ διαβασθοῦν, θὰ διδάξουν, θὰ τέρψουν, θὰ ζήσουν. Πρώτην φορὰν δίδεται ἀφορμὴ νὰ πληρωθῇ ἕν μέγα κενὸν, τῆς Νεοελληνικῆς ἱστορίας καὶ δι' αὐτὸ τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας πρέπει νὰ εἶνε ἡ δραματικὴ δίκη τοῦ ἀθανάτου Γέρου τοῦ Μωρηᾶ».

ΓΝΩΜΑΙ ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΩΝ

«Ἡ δίκη αὕτη μᾶς φέρει πρὸ τοῦ ἐρωτήματος: Πῶς ἡ κοινὴ γνώμη ἀφῆκεν ἕνα ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος νὰ δικάζεται ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ; Διὰ νὰ ἀπαντήσῃ κάνεὶς εἰς τοῦτο πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὰς τότε κομματικὰς διαμάχας, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ πολιτικοὶ ὑπεβίβαζον τὰς ὑπηρεσίας τῶν πολεμικῶν ἀνδρῶν. Τοὺς παρίστων, ὡς μὴ γνωρίζοντας τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ πολεμῶσι.

Τὰ μίση αὐτῶν εἶχον παρασύρει πολὺν λαὸν καὶ ὅλα τὰ μέσα πρὸς ἐξόντωσιν τῶν ἐναντίων τὰ ἔβλεπεν αὐτὸς σχεδὸν ἀπαθῶς. Ὡς ἀνάγνωσμα διὰ τὸν λαὸν ἡ δίκη τοῦ Κολοκοτρώνη εἶνε ἐκ τῶν ἀρίστων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ τῷ δοθῶσι».

Παῦλος Καρολίδης
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

«Βυθίσατε τὸν λαὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου. Εἰς τὴν ἱστορίαν, τὴν μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν, διαλάμπουν πολλοὶ ἀξιομίμητοι χαρακτῆρες. Οἱ δικασταὶ ἐκεῖνοι, ὁ Πολυζωΐδης καὶ ὁ Τερτσέτης, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελαν καὶ ὑπὸ τὰς λόγχας τῶν χωροφυλάκων νὰ ὑπογράψουν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, εἶνε χαρακτῆρες ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἀπαντῶνται συχνὰ εἰς τὴν ἱστορίαν. Αὐτοὶ οἱ δύο ἔμειναν ἱστορικὰ πρόσωπα διὰ τῆς πράξεώς των ἐκείνης. Ἀπὸ τὰ διάφορα ἄλλα μυθεύματα, τὰ δημοσιευόμενα κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὅ,τι ἀφορᾷ νὰ δώσῃ εἰς τὸν λαὸν συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ του εἶνε τὸ καλλίτερον ἀνάγνωσμα».

Σπυρίδων Λάμπρος
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

«Δύο δικασταὶ διεκινδύνευσαν τὴν ζωήν των, οὐδόλως ἐνδόντες εἰς τὰ ἀσεβῆ ἐπιτάγματα τοῦ τότε βεβήλου ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης. Τὸ ὄνομά του «Κ. Σχινᾶς» ἀνέγραψεν ἤδη ἡ ἱστορία παρὰ τῷ μυσαρῷ τοῦ Jeffreys, μεγάλου δικαστοῦ ἐπὶ Ἰακώβου Β', ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν ἀνοσιουργημάτων τοῦ ὁποίου πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ Ἄγγλοι ἐκ τῆς παιδικῆς των ἡλικίας αἰσθάνονται φρίκην. Ὁ Σχινᾶς οὗτος εἰσέβαλεν εἰς τὸ δικαστήριον ἐν ὑπουργικῇ στολῇ καὶ ταῖς λόγχαις τῶν στρατιωτῶν δορυφορούμενος, ἐξεβίασε τοὺς δικαστάς, ὅπως καταδικαστικὴν ἐκφέρωσι ψῆφον κατὰ δύο, τῶν ἐπισημοτάτων καὶ γενναιοτάτων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος στρατηγῶν. Ἐξέπεσεν ὅμως τῶν ἐλπίδων, αἱ δ' ἑφεξῆς γενεαί, γερέρουσαι τοὺς ἀτρομήτους τῆς Θέμιδος λειτουργούς, Πολυζωΐδην καὶ Τερτσέτην, θὰ καταρῶνται αἰωνίως τὴν μνήμην, τοῦ Ὑπουργοῦ Σχινᾶ».

+ Ν. Σαρίπολος
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

«Ἡ ἀντιβασιλεία μετεχειρίσθη τοὺς δεσμώτας μετὰ φοβερᾶς ἀπανθρωπίας. Κακίστη τοῖς παρείχετο τροφὴ καὶ

ρυπαρωτάτη κατοικία... Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Ὑπουργὸς Σχινᾶς, προσωπικὸς ἄλλως τε πολέμιος τοῦ Κολοκοτρώνη, ὃν ὅμως μεγαθύμως συνεχώρησεν ὁ Γέρων πρὸ τοῦ θανάτου, ἀλησμόνητον εἰς ἑαυτὸν παρεσκεύασεν ὄνειδος μὲ τὸν δουλόφρονα καταδιωκτικόν του ζῆλον...»

+ **Μένδελσων Βαρθόλδη**

«Ὁ μὲν μεγαλόνους Καποδίστριας ἐσεβάσθη τὰς ἀρετὰς τοῦ Κολοκοτρώνη, ἡ δὲ στενοκέφαλος ἀντιβασιλεία ἐζήτησε τὴν κεφαλήν του ἐπὶ πίνακος διὰ συκοφαντίας. Τὰ συμβάντα ἐκεῖνα μολύνουν τὴν ἑλλ. ἱστορίαν καὶ τὸ ὄνομα τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπὶ ἐννέα μῆνας δὲν ἦτο συγχωρημένον οὔτε εἰς οἰκεῖον οὔτε εἰς φίλον νὰ τοὺς ἰδῇ. Τὴν νύκτα τοὺς ἄφηναν εἰς ἀπόλυτον σκότος. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμεινεν ἄσιτος».

Ἰωάννης Φιλήμων

«Τὸ γεγονὸς τῆς εἰσελάσεως χωροφυλάκων εἰς τὸ δικαστήριον διὰ νὰ τὸ ἐξαναγκάσουν νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν ἐναντίον τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῆς Πατρίδος ἦτο αὐτόχρημα σκανδαλῶδες πραξικόπημα».

Κ. Κωνσταντόπουλος
Νομομαθὴς, πρώην πρωθυπουργός.

Τὰ κατὰ τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη βαρβάρως ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας τολμηθέντα, ὅτε οἱ χωροφύλακες διὰ τῶν γρόνθων καὶ τῶν κοντακίων τύπτοντες τοὺς διαμαρτυρηθέντας καὶ ἀποχωρήσαντας τῆς διασκέψεως ἀειμνήστους δικαστὰς Πυλυζωίδην καὶ Τερτσέτην, ἠνάγκασεν αὐτοὺς βίᾳ νὰ παραστῶσι κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀποφάσεως, ἣν ὅμως ἐκεῖνοι καὶ οὕτω δὲν συνυπέγραψαν, αὐτὸ καὶ μόνον, λέγω, τὸ μέγα τόλμημα ἀρκεῖ, ἵνα καταδικάσῃ πᾶν ἀπολυταρχικὸν Πολίτευμα. Ὅταν εἷς Κολοκοτρώνης καταδικάζεται ὑπὸ τῆς Ἀπολυταρχίας εἰς θάνατον καὶ μάλιστα ὡς κατεδικάσθη, ἂς τρέμωσι πρὸ αὐτῆς αἱ μυριάδες ἡμῶν τῶν κοινῶν βροτῶν.

Ν. Λεβίδης
Πρώην Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης

Ἀπὸ καιροῦ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀναγινώσκει εἰς μεταφράσεις ἔργα προωρισμένα διὰ λαοὺς γεγηρακότας, οἵτινες χρειάζονται πολὺ ἰσχυρὰς συγκινήσεις διὰ νὰ ἐννοήσουν

ὅτι κάτι ἀναγινώσκουν. Οἱ Ἕλληνες ὅμως, ὡς λαός, δὲν ἐφθάσαμεν οὐδὲ κἂν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν καὶ ἀναγνώσματα ὡς ἡ Δίκη Κολοκοτρώνη εἶνε τὰ μόνα ἁρμόζοντα δι' αὐτούς».

Κ. Παπαμιχαλόπουλος
Πρώην Ὑπουργὸς

«Ὁ νεώτερος Ποινικὸς Νόμος, δὲν εἶχε ἀκόμη τεθῆ εἰς πλήρη ἐφαρμογὴν· ἐν τούτοις καὶ ἡ τότε ἰσχύουσα Νομοθεσία ἐτέθη κατὰ μέρος εἰς τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα, παρεβιάσθησαν δὲ ἐπίτηδες καὶ αἱ στοιχειωδέστεραι ἀρχαὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Τὸ κατηγορητήριον οὔτε εἰς παράβασιν ρητοῦ ἄρθρου τοῦ Νόμου ἐστηρίζετο, οὔτε κἂν σαφὲς καὶ ὡρισμένον ἦτο. Ἡ ὑπεράσπισις ἐκωλύθη νὰ ἐξασκήσῃ τὸ δικαίωμα πάσης ὑπερασπίσεως, ἔστω καὶ τοῦ τελευταίου κακούργου. Ἔφθασαν μέχρι τοῦ νὰ ἐκδώσουν Διάταγμα, τὸ ὁποῖον ἐπηγόρευσεν εἰς τοὺς συνηγόρους νὰ δευτερολογήσουν, ἀφοῦ ὁ εἰσαγγελεὺς Μάσσων εἶχεν εἴπει πολλὰς ἀνακριβείας».

Β. Παπαδόπουλος
Ἀρεοπαγίτης.

«Ὁ Πρέσβυς τῆς Ρωσσίας μαίνεται ὡς καταδιωκομένης τῆς Ρωσσικῆς μερίδος. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Πλαπούτας, ὁ Γενναῖος, ὁ Καλέργης, ὁ Γρίβας, ὁ Μιαούρης, ὁ Κριεζώτης ὁ Τζαβέλλας καὶ ἄλλοι καθείργνυνται, οἱ δὲ πρῶτοι καὶ εἰς τὸν διὰ λαιμητόμου θάνατον καταδικάζονται, ἀκυρωθείσης ἐπὶ τούτῳ διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, ὅπερ ἀνήκουστον προδικαστικῆς ἀποφάσεως, μετατεθέντων δύο δικαστῶν καὶ διά στρατιωτικῶν λογχῶν βιασθέντων τῶν ἄλλων. Ὁ Τρικούπης ἐξοστρακίζεται εἰς Λονδῖνον, ὡς χαλαρῶς ἐνεργήσας κατὰ τὴν δίκν ταύτην, ὁ Μαυροκορδάτος ἀποπέμπεται εἰς Γερμανίαν ὡς προστατεύσας τοὺς καταδικασθέντας καὶ ὁ Κωλέτης ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Πρεσβευτοῦ ὡς ὄργανον ἐπιτήδειον πρὸς ἐξόντωσιν τῶν Ναππαίων...

+ **Ν. Δραγούμης** (Ἀναμνήσεις).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΕΙΣ ΚΑΤΑΔΙΩΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΙΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ

Ἡ πολιορκία τοῦ μεσονυκτίου.— Ὁ Κλεώπας καὶ οἱ λογχοφόροι του. Ἀφύπνισις τοῦ γέρου.— Ἔρευναι καὶ σύλληψις.— Τὸ μαλλιαρὸ σκυλί.— Ἐγκάθειρξις εἰς τὸ Ἴτς Καλέ.— Αἱ πρῶται παγεραὶ σκέψεις.— Ὁ Στρατιωτικὸς Νόμος.— Σύλληψις καὶ τοῦ Πλαπούτα. —Τὸ τραγοῦδι τῶν στρατηγῶν.

Ἦτο ἡ νὺξ τῆς ἕκτης πρὸς τὴν ἑβδόμην Σεπτεμβρίου 1833. Ὁ Γέρων Κολοκοτρώνης, ὁ ἡρωικὸς στρατηλάτης τοῦ Ἀγῶνος, ὕπνωττεν ἀμέριμνος, ἀναπαυόμενος ἐπὶ τῶν ἀειθαλῶν δαφνῶν του καὶ τοῦ κρασπέδου τῆς Βασιλικῆς πορφύρας, ἥτις ἀπό τινων μηνῶν εἶχεν ἁπλώσῃ τὴν σώτειραν αὐτῆς σκιὰν ἐπὶ τοῦ σρυιγῶν τος φοίνικος, τοῦ ἀνακύψαντος αἱμοφύρτου ἐκ τῶν ἐρειπίων μακροτάτης δουλείας.

Προσήγγιζε σχεδὸν τὸ μεσονύκτιον τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης νυκτὸς, ὅτε ὁ νυκτοφύλαξ τῆς μεγάλης πύλης τῆς Ξηρᾶς (Στερηᾶς Βρύσι) τοῦ Ναυπλιακοῦ φρουρίου ἤνοιγεν αὐτὴν, χαιρετίζων εὐλαβῶς τὸν μοίραρχον Ναυπλίου Κλεώπαν. Σκυθρωπὸς καὶ περίφροντις ὁ Κλεώπας ἐπροχώρησεν ἔξω τῆς πόλεως πρὸς τὴν ὁδὸν Ἄργους περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τεσσαράκοντα χωροφυλάκων ὡπλισμένων βαρύτατα. Πάντες ἐβάδιζον μετὰ προφυλάξεως καὶ σιωπῆς, ἵνα μὴ

διδομένων ὑπονοιῶν ματαιωθῇ ὁ σκοπὸς τῆς νυκτερινῆς ἐκστρατείας.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἔφθασαν παρὰ τὸ σωζόμενον ἔτι ἐκκλησίδιον τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τῆς Προνοίας, τὸ κτισθὲν δαπάναις τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη εἰς θέσιν Κιουλοῦ Τεπὲ, ἔνθα προεβαλλε μικρὸς οἰκίσκος ἀγροτικὸς, χανόμενος κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν μέσῳ θαλερωτάτων πλατάνων καὶ λευκῶν τοῦ πέριξ κήπου. Τὸ κτῆμα ἤδη ἀνήκει εἰς τοὺς ἐξ Ἀρείας Ρεταλαίους, δὲν σώζονται δὲ οὔτε μεγάλα δένδρα οὔτε ἴχνος τι τοῦ ἱστορικοῦ οἰκίσκου.

Τὸ ἀγροκήπιον ἐκεῖνο ἦτο τὸ ἤρεμον ἐφησυχαστήριον τοῦ ἀκμαίου ἔτι γέροντος, ὅστις μὴ ἔχων πλέον ἀνάγκην νὰ κρατῇ διὰ τὴν πατρίδα τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου καὶ τὸ πολεμικὸν τηλεσκόπιον, εὗρισκε τὴν εὐτυχίαν ἐν τῇ καλλιεργείᾳ λαχάνων καὶ τῇ περιποιήσει τῶν δένδρων.

Ἦτο λοιπὸν μεσονύκτιον ὅταν ὁ Κλεώπας μὲ τοὺς χωροφύλακας ἔφθασε πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἐρημητηρίου ἐκείνου, τοῦ ἐγκλείοντος τὸν προγεγραμμένον ἀγωνιστήν. Ἀπόλυτος ἠρεμία ἐβασίλευεν εἰς τὰ πέριξ. Τὰ παράθυρα τοῦ οἰκίσκου ἦσαν κλειστά. Οὐδ' ἴχνος φωτὸς, οὐδ' ἴχνος ζωῆς. Ὁ προγραφεὶς δὲν εἶχεν οὔτε κἂν ἕνα σκύλλον, ἵνα τὸν εἰδοποιήσῃ ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εὑρίσκετο ἐν διωγμῷ. Ἄλλος τις πρὸ τῆς μελαγχολικῆς ἐκείνης ἐρημίας τῶν πάντων εὑρισκόμενος, θὰ ἐδίσταζεν ἴσως νὰ ταράξῃ τὸν ὕπνον γέροντος, ὅστις ἀοσάκις ἐπὶ πεντηκονταετίαν ἠγρύπνησεν, ἵνα καθαρίσῃ τὸ ἔδαφος τοῦ νεκροῦ Βασιλείου ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Ἀλλ' ὁ Κλεώπας εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἐμπιστευτικὰς καὶ αὐστηροτάτας διαταγάς. Διέταξε λοιπὸν εὐθὺς τοὺς χωροφύλακας νὰ κυκλώσωσι τὸν οἰκίσκον, καὶ νὰ ἑτοιμάσωσι τὰ ὅπλα των. Αὐτὸς δὲ ἔκρουσεν ἰσχυρῶς τὴν θύραν.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ τὸ μικρὸν παράθυρον ἠνοιξε. Οἱ χωροφύλακες ἑτοιμάζονται πρὸς ἄμυναν, νομίσαντες ὅτι θὰ ἤστραπτον ἐκεῖ καρυοφύλλια ἀνταρτῶν. Ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἐφάνη ἡ πολιὰ κεφαλὴ τοῦ ἡμιγύμνου γέροντος, ὅστις περιφέρων τὸ ἀέτειον βλέμμα του ἠρώτησε μὲ τὴν βροντώδη φωνήν του :

— Ποῖος εἶνε ;

— Ἐγώ ! Ὁ Μοίραρχος, ὁ Κλεώπας...

— Καὶ τὶ ζητεῖς ;

— Ἔχω διαταγὴν νὰ κάμω ἔρευναν. Ἐδῶ μέσα εἶνε ὁπλοφόροι καὶ ὅπλα.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐκάγχασεν, ἀλλ' ἔσπευσεν ἀμέσως ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν καὶ ἔπεσε πάλιν εἰς τὴν κλίνην του, ἀφήσας ἐλεύθερον τὸν Κλεώπαν νὰ ἐρευνήσῃ. Οἱ χωροφύλακες εἰσορμήσαντες ἠρεύνησαν πανταχοῦ. Ἡ ἐλπὶς εὑρέσεως ὅπλων καὶ ὁπλοφόρων ἦτο φρού-

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης.

δη. Εὗρον μόνον ἕν σπαθὶ, ἓν τουφέκι καὶ μίαν πιστόλαν ἀνήκοντα εἰς αὐτὸν τὸν Κολοκοτρώνην, τὰ ὁποῖα καὶ κατέσχον. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ὅπλα τὰ ὁποῖα ἔλαβον τοσάκις τὸ βάπτισμα τοῦ πυρὸς καὶ τοσάκις ἐδόξασαν τὴν μαχομένην πατρίδα.

Ἐν τέλει ὁ Κλεώπας ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἔκπληκτον Γέροντα, ὅτι διαταγῇ τῆς Ἀντιβασιλείας διατελεῖ ὑπὸ κράτησιν καὶ νὰ ἐνδυθῇ, διότι θὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν φυλακήν!

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπήδησεν ἀπὸ τῆς κλίνης καὶ ἤρξατο νὰ ἐνδύ-

εται, τότε δὲ μόλις προσέξας εἰς τὸ πλῆθος τῆς ἐνόπλου δυνάμεως εἶπε πικρῶς σαρκάζων πρὸς τὸν Κλεώπαν:

—Τί ἐχρειάζετο τόσος στρατός; Ἔφτανε νὰ μοῦ στείλουν ἕνα σκυλλὶ μαλλιαρὸ, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ κάνουν θελήματα, μ' ἕνα γράμμα νὰ πάω στ' Ἀνάπλι καὶ μ' ἕνα φανάρι στὸ στόμα του γιὰ νὰ μᾶς φέγγῃ καὶ τῶν δυό μας...

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κλεώπας εἶχε συνάξῃ ἀπὸ τὰ κιβώτια καὶ τὰ ἐρμάρια τῆς οἰκίας ὅλα τὰ ἔγγραφα ἄτινα, ἐσφράγισεν ἐνώπιον τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐκεῖνος ὅμως τελείως ἀδιαφορῶν δι' ὅλα ταῦτα ἡτοιμάσθη καὶ πρῶτος ἐξῆλθε, καλῶν τοὺς στρατιώτας εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀνεξηγήτων δι' αὐτὸν διαταγῶν. Οἱ χωροφύλακες τὸν περιεστοίχισαν καὶ ἡ συνοδεία σιωπηλὴ ἠκολούθησε διὰ πλαγίων ἀτραπῶν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν Ἀρβανιτιάν. Ἡ νυκτερινὴ ἠρεμία ἐπηύξανε τὴν τραγικότητα τοῦ σοβαροῦ γεγονότος.

Ὁ γέρων βαδίζων σύννους θὰ ἔστρεψε βεβαίως τὸ βλέμμα πρὸς τὰ Δερβενάκια, ὅπου ἄλλοτε συνέτριψε τὰς στρατιὰς τοῦ Δράμαλη καὶ πρὸς τοὺς κοπάνους τῶν ὅπλων τῶν χωροφυλάκων, οἵτινες ἤδη τοσοῦτον μυστηριωδῶς τὸν ἀπῆγον δεσμώτην εἰς τὸ πραιτώριον, δι' αἰτίαν ὅλως ἄγνωστον εἰς αὐτόν.

Ἡ συνοδεία βαδίζει πρὸς τὸ τεῖχος πλέον, ἐκεῖ δὲ ἔνθα ἵσταται τό ἔφιππον ἄγαλμα τοῦ Γέροντος στρέφει πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ μεταξὺ Παλαμηδίου καὶ Ἀκροναυπλίας στενὸν, τὸ ἄγον εἰς τὴν βραχώδα Ἀρβανιτιάν.

Ἀναβαίνει ἔπειτα τὴν ἀνατολικὴν λιθίνην κλίμακα τοῦ Ἰτς Καλὲ, ἀνέρχεται τὰς ὡς κατακόμβας ἀπαισίους ἐσωτερικὰς στοὰς, ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου τῶν ὁποίων ὁ Γέρων ἀκούει τὸν ἦχον τῶν βημάτων ὡς σάλπιγγα ἐπικειμένου μαρτυρίου, φθάνει πάλιν εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ τέλος ἀναβαίνει πρὸς τὰς σημερινὰς φυλακὰς τῶν στρατιωτικῶν, πρὸς Ν. τοῦ ὡρολογίου, πρὸ τῶν ὁποίων ὁ Κλεώπας ἐσταμάτισε τὸν συλληφθέντα.

Τῷ 1823 ὁ Κολοκοτρώτης παρέλαβε τὰς κλεῖδας τῆς Ἀκροναυπλίας παρὰ τῶν Τούρκων. Μετὰ δεκαετίαν, τῷ 1833, περιεστράφη ὑπὸ τοῦ Βαυαροῦ καὶ ἀγνοοῦντος τὴν Ἑλληνικὴν δεσμο-

σμοφύλακος μία κλεὶς ἐκ τῶν τοῦ φρουρίου ἐκείνου καὶ ὁ μέγας στρατηλάτης, προσταγῇ τῆς Ἀντιβασιλείας, καθείρχθη ὡς ὁ κοινότερος τῶν κακούργων !

Ὅταν ἔμεινε μόνος εἰς τὸ μπουδροῦμι ἐκεῖνο μία παγερὰ σκέψις τὸν διέτρεξε. Τὴν προηγουμένην ἡ Ἀντιβασιλεία ἐδημοσίευσε τὸν στρατιωτικὸν νόμον καὶ μάλιστα μὲ ὀπισθενεργὸν δύναμιν, ὁ κόσμος δὲ δὲν ἔβλεπεν οὐδὲν κίνημα δικαιολογοῦν τὸ ἔκτατον μέτρον.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὅμως ἐννόησε τότε ὅτι δι' αὐτὸν ἐκηρύχθη ὁ στρατιωτικὸς νόμος, ἵνα πέσῃ ἡ κεφαλή του εὐκολώτερον ὡς δῆθεν στασιαστοῦ.

Καὶ τότε μὲν δὲν ἐγνώριζεν ὅτι πλησίον του εἶχε φυλακισθῇ καὶ τὸ πρωτοπαλήκαρόν του, ὁ στρατηγὸς Δημήτριος Πλαπούτας.

Ὁ λαὸς ὅμως ὡς ἐξῆς ἔψαλλεν ἔκτοτε καὶ ψάλλει ἀκόμη ἐν Πελοποννήσῳ τὰς ἐντυπώσεις τῶν δύο ἐγκαθείρκτων κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην νύκτα, ἐν χαρακτηριστικωτάτῳ διαλόγῳ:

Η ΠΡΩΤΗ ΝΥΚΤΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Κολοκ. —*Ξύπνα καϋμένε ξάδερφε, καὶ μὴν βαρειοκοιμᾶσαι...*
Ξύπνα κι' ἐχάραξ' ἡ αὐγὴ, ξύπνα κι' ἐπῆρ' ἡ μέρα
Ξύπνα Πλαπούτα φόρεσε τὰ γιορτινά σου ροῦχα
Γιατὶ θὰ πᾶμε σὲ χαρὲς, σὲ μέγα πανηγῦρι.
Πλαπ. —*Ἄκουσε, ξάδερφ' ἄκουσε 'να ὄνειρο, ποῦ εἶδα.*
Ἀπόψε ποῦ κοιμόμουνα στὸν ὕπνο μου ἀπάνου
Εἶδα 'να ὄνειρο κακὸ, κακὸ καὶ γιὰ τοὺς δυό μας.
Θελὸ ποτάμι βλέπαμε, θελὸ κοκκινιασμένο
Στὴν ἀντιπέρα ὄχτη του μᾶς τήραγαν ἐλάφια
Τραβᾶμε τὰ σπαθιὰ εὐθὺς καὶ πέφτουμε στὸ ρέμμα
Γιὰ νἄβγουμε ἀντίπερα νὰ κόψουμε τά λάφια.
Μά ξάφνου 'πέσαν στὸ νερὸ ἢ φοῦντες τῶν φεσιῶν μας...
Ξήγα το, Γέρω, ξήγα το, καὶ πές μου πῶς τὸ κρένεις ;
Κολοκ. —*Τά λάφια ποῦδες ἀντικρὺ εἶνε ἡ φαμελιές μας*
Καὶ τὸ ποτάμι τὸ θελὸ εἶνε ὁ θάνατός μας·
Κ' ἢ φοῦντες ποῦ ἐπέσανε μὲς τά θελά νερά του
Εἶν' τά κεφάλια μας τά δυὸ ποῦ θά πνιγοῦν στὸ αἷμα...

(*Συλλέκτης* **Θ. Κληρονόμος.**)

ΤΜΗΜΑ Β΄.

Η ΕΛΛΑΣ ΕΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἡ φοβερὰ εἴδησις ἐν Ναυπλίῳ.— Τὰ ἀποσπάσματα ἐν ἀτμῷ.— Σύλληψις εἰκοσάδος Πελοποννησίων καὶ Στερεοελλαδιτῶν ἐπιφανῶν.— Σχότος δεκαπέντε μηνῶν.— Μίτρα ἀπογνώσεως.— Παῦσις Πρωθυπουργοῦ καὶ Ὑπουργῶν.— Κατάργησις τῆς ἐλευθεροτυπίας.

Τὸ Ναύπλιον, ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἀρτιπαγοῦς Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἦτο τὸ κέντρον τότε τῆς ζωῆς καὶ κινήσεως· Ὅλαι αἱ φιλοδοξίαι καὶ οἱ πόθοι καὶ αἱ δημιουργικαὶ δυνάμεις τοῦ μόλις ἀναγεννηθέντος κράτους, εἶχον ἐκεῖ συγκεντρωθῆ....

Ἡ Ἑλλὰς εἰσήρχετο εἰς τὴν ζωὴν ὡραία ἐν τῇ παρθενίᾳ της, ὁρμητικὴ ἐν τῇ θαλλούσῃ αὐτῆς καλλονῇ, καὶ τὸ Ναύπλιον ἦτο ἡ βάσις, ἐφ' ἧς θὰ ἱδρύετο περιφανὲς τὸ εἴδωλον ἐκεῖνο τῶν Πανελληνίων στεναγμῶν.

Ὁ Βασιλεὺς Ὄθων, ἀμύσταξ ἔτι καὶ ἄπειρος νεανίας δὲν εἶχεν ἀναλάβῃ τὸ σκῆπτρον, ὅπερ ἡ μεγάλη του καρδία ἐφαντάζετο ἔκτοτε προωρισμένον νὰ διέπῃ τὰς τύχας τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Ἐταξείδευε δὲ ἀπὸ τῆς προτεραίας τὸ πρῶτον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἥτις τὸν ἐδέχετο ἐν ἐξάλλῳ χαρᾷ.

Ἡ Ἀντιβασιλεία, ἐπιτροπεύουσα τὸν Ὄθωνα διεῖπε τὰ τοῦ μικροῦ κράτους μετὰ φατριαστικῶν προτιμήσεων καὶ σκανδαλωδῶν διχονοιῶν μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἐπιβαλοῦσα τὴν θέλησίν της διὰ τῶν Βαυαρικῶν στρατευμάτων, τῆς ξένης ἀκρίδος.

Αἴφνης τὴν πρωΐαν τῆς 7ης 7βρίου 1833 ἔπεσεν ὡς βόμβα εἰς τὴν πολυθόρυβον πρωτεύουσαν, ὅτι **συνελήφθη ὁ Κολοκοτρώνης.**

Ὅμιλοι πολιτῶν καὶ ἄλλων ἀλκίμων ἀνδρῶν καὶ μαχητῶν τοῦ ἀγῶνος συνεζήτουν ψιθυρίζοντες τὸ γεγονός, ἐκ φόβου μήπως κατασκοπεύονται. Πάντων ὅμως τὰς ψυχὰς κατέλαβε θλῖψις καὶ τὰ

πρόσωπα ἐξεδήλουν τὴν γενικὴν κατήφειαν, καθόσον πολλὰ τὰ δεινὰ προεβλέποντο ἐκ τῆς κηρύξεως τοῦ στρατιωτικοῦ Νόμου.

Οὐδεὶς ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀσφαλῆ.

Τὴν 5ην 7βρίου εἶχε τεθῇ ὑπὸ κράτησιν ὁ στρατηγὸς Θ. Γρίβας κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τοῦ πολέμου. Ὁ «Ἥλιος» τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἔγραψεν, ὅτι τὸ κοινὸν «ἀγνοεῖ ἀκόμη τὴν αἰτίαν».

Ἀλλὰ καὶ τὸν Γρίβαν ἔρριψαν ἤδη εἰς τὰς εἱρκτὰς τοῦ Ἰτς Καλὲ μετὰ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ Πλαπούταν, ἀλλ' εἰς πλήρη μεταξύ των ἀπομόνωσιν.

Ὁ «Τριπτόλεμος» τῆς 9 Σεπτεμβρίου ἔγραφε: «Λέγουν ὅτι καὶ ἄλλα διάφορα ὑποκείμενα θέλουν συλληφθῇ ἢ ἐσυλλήφθησαν ἤδη εἰς τὰς ἐπαρχίας δι' ἐγκλήματα καθοσιώσεως.»

Καὶ ὄντως τὴν 11 7βρίου τὸ ἀπόγευμα ἔκπληκτος ὁ κόσμος ἔβλεπεν ὀκτὼ ὁπλαρχηγοὺς φερομένους δεσμίους ὑπὸ ἀποσπάσματος χωροφυλάκων καὶ ἐν μέσῳ λόχου ἐκ τῶν βοηθητικῶν στρατευμάτων.

Οἱ ὁπλαρχηγοὶ οὗτοι συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Τζίνου ἀνὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἐν Εὐβοίᾳ, Θήβαις καὶ Λεβαδείᾳ, συνεπείᾳ μυστικῶν διαταγῶν, ἀποσταλεισῶν πρὸ τῆς συλλήψεως τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἦσαν κατὰ τὰς συγχρόνους ἐφημερίδας οἱ Ι. Μαμούρης, Ν. Κριεζώτης, Ι. Ρούκης, Σπυρομήλιος, Τσάμης Καρατάσος, Ματεμλῆς Ἀποστολάρας, Γ. Βάγιας καὶ Κ. Δημητρακόπουλος ὁ ἐξ Ἀλωνισταίνης. Τούτων τέσσαρες μὲν ἐκλείσθησαν εἰς Ἰτς Καλέ, ἰσάριθμοι δὲ εἰς τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον Μπούρτζι.

Δὲν ἤρκουν ὅμως μόνον αὐτὰ τὰ θύματα εἰς τὴν ἀπληστίαν τῆς Ἀντιβασιλείας.

Ὁ «Χρόνος» τῆς 11 7βρίου ἐπιφέρει: «Λέγεται ὅτι μεταφέρονται καὶ ἄλλοι». Ὄντως δὲ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν συνελλήφθησαν ὁ στερεοελλαδίτης Κίτσος Τζαβέλας καὶ οἱ Πελοποννήσιοι Κ. Π. Κυριακὸς, Γενναῖος Κολοκοτρώνης, Ν. Μπούκουρας, Κ. Πελοπίδας, Δ. Ταγγόπουλος, Γ. Ἀθανασιάδης, Δ. Χοϊδᾶς, Ἀθαν. Γρηγοριάδης, ὁ Πρωτοσύγγελος Ἀμβρ. Φραντζῆς, καὶ τελευταῖοι οἱ ἀδελφοὶ Ἀδὰμ καὶ Ἀναγνώστης Παπατσωραῖοι ἐκ Κυπαρισσίας καὶ ὁ Βουγιούκας

καὶ Γεωργίτσας ἐκ Τριπόλεως. Ὁ Ἐπίσκοπος Βρεσθένης Θεοδώρητος μόλις διὰ μυρίων μέσων κατώρθωσε νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν μὴ φυλάκισίν του. (Φραντζῆς)

Ἀλλὰ διατὶ αἱ καταδιώξεις αὗται; Οὐδεὶς ἐγνώριζε τότε σαφῶς. Προδήλως ὅμως οἱ συλληφθέντες ἐθεωρήθησαν πολιτικοὶ συνωμόται, ἀφοῦ δὲν ἔπραξαν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἔγκλημα. Ποῖον ὅμως τὸ πολιτικὸν ἐκεῖνο ἀδίκημα;

Εἶνε ἄξιον ἐκπλήξεως, ὅτι οὐχὶ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ 15 ὅλους μῆνας τὴν 21 δηλ. 7βρίου 1834 ἡ «Ἀθηνᾶ» ἔγραφε: «Πῶς ἡ σκηνὴ τῆς συνωμοσίας ἐξυφάνθη καὶ πῶς περιεπλέχθη μένει τὸ πρᾶγμα ΣΚΟΤΕΙΝΟΝ. Τὸ φανερὸν εἶνε μόνον, ὅτι ἐξ αὐτῆς ΜΥΡΙΑΙ καταδιώξεις ἠκολούθησαν, πολλοὶ ἐφυλακίσθησαν καὶ ἄλλοι ὡς ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πλαπούτας κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον».

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις: Καὶ ὁ λαὸς ποῦ ἦτο; Πῶς ἄφησε καὶ συνελήφθησαν τόσοι ἐπιφανεῖς ἄνδρες χωρὶς νὰ ἐξεγερθῇ, χωρὶς νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀπελευθέρωσίν των; Πῶς δὲν ἥρπασεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν χωροφυλάκων ἐκείνους, οἵτινες παρεσκεύασαν τὴν Ἑλλάδα ἱκανὴν ν' ἀποβῇ ἀνεξάρτητος καὶ νὰ ἔχῃ χωροφύλακας;

Καὶ ὅμως ὁ λαὸς ἔμεινεν ἀπαθής.

« Οἱ συλλαβόντες τούτους, γράφει ὁ Μένδελσων Βαρθόλδυ (σελ. 1543), δὲν προσέκρουσαν οὐδαμοῦ κατ' ἀντιστάσεως ἐνόπλου. Τὸ πραξικόπημα κατέλαβε τὰ θύματα αὐτοῦ ὅλως ἀπροετοίμαστα, ἡ δὲ ἀποστολὴ σπουδαίας στρατιωτικῆς δυνάμεως ἀπεδείχθη ὡς ἐπίδειξις ἐντελῶς ἄσκοπος, διότι ὁ λαὸς οὐδεμίαν ἔδειξε διάθεσιν ὅπως παρεμβῇ ὑπὲρ τῶν συλλαμβανομένων ὁπλαρχηγῶν».

Οἱ μόνοι οἵτινες διεμαρτυρήθησαν διὰ τὸ πραξικόπημα τοῦτο ἦσαν μία μερὶς ἐκ τῶν ὑπουργῶν καὶ μία μερὶς ἐκ τοῦ συγχρόνου τύπου.

Ἀλλ' ἡ Ἀντιβασιλεία εἶχε σκοπὸν νὰ φθάσῃ μέχρις ἐσχάτων. Καὶ τοὺς μὲν διαμαρτυρηθέντας δύο ὑπουργοὺς Πραΐδην τῆς δικαιοσύνης καὶ Ψύλλαν τῶν ἐσωτερικῶν, ὡς καὶ τὸν Πρωθυπουργὸν Σπυρ. Τρικούπην ἀπέλυσε μετὰ ἐνδεικτικῆς δυσμενείας, διώρισε δὲ πρωθυπουργὸν μὲν τὸν «καταδιωκτικώτατον», κατὰ Μάουρερ, Μαυροκορδά-

τον, ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν δὲ τὸν δεινὸν τοῦ Κολοκοτρώνη διώκτην Κωλέτην καὶ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης τὸν περιβόητον καταστάντα κατόπιν Κ. Σχινᾶν, ὅστις ἠτίμασε τὴν δικαιοσύνην τῆς πατρίδος του.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τύπου ἐλήφθη ταχὺ καὶ ἀποτελεσματικὸν μέτρον στραγγαλισμοῦ. Ὁ Μάουρερ ἐξέδωκε τρία περὶ τύπου διατάγματα, ἅτινα κατὰ τὴν φράσιν του ἐθαυματούργησαν. Ἐπιβληθείσης δηλαδὴ ἐγγυήσεως 5 χιλ. δραχμῶν, ὅλα τὰ ἐκδιδόμενα φύλλα διέκοψαν ἀκαριαίως τὴν ἔκδοσίν των καὶ τότε ἥσυχοι πλέον καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία καὶ οἱ Ὑπουγοὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν παρασκευὴν ψευδομαρτύρων διὰ τὸν καρατόμησιν τῶν μεγάλων ἐνόχων!

ΤΜΗΜΑ Γ΄.

ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΙΣΘΕΝΤΩΝ

Ἀγρία ἀπομόνωσις.— Τροφὴ ρυπαρά. — Ἔλλειψις φωτός.— Ἀσιτία ἐξ ἀσθενείας.— Φρούρησις ἐν κλωβῷ. — Μεταφορὰ ἐν μέσῳ χιλιάδων λογχῶν.

Κατὰ τὸν ἰσχύοντα νόμον ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς συλλήψεως ἔπρεπεν ὁ κατηγορούμενος νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν δι' ἣν κατηγορεῖτο. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοῦτο δὲν ἐγένετο. Ἡ σύλληψις ἔγεινε κατὰ διαταγὴν τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ συνεπῶς ὁ ἀνακριτὴς δὲν εἶχε στάδιον ἐργασίας. Ὁ τότε Εἰσαγγελεὺς Ἐδουάρδος Μάσσων, Σκῶτος φιλλέλην, ἀντὶ νὰ παραιτηθῇ, ὡς ὤφειλε, ἐθαύμαζε τὴν δραστηριότητα τῶν Ἀντιβασιλέων προστατῶν του καὶ ἐτυράννησεν ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους τοὺς προμάχους τῆς Πατρίδος.

Ὁ Γέρως τοῦ Μωρηᾶ ὑπόφερε μαρτύρια ἀπερίγραπτα. Ὁ χειρότερος κακοῦργος δὲν θὰ ἐδοκίμαζεν ἴσως ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, ὅσα ἐδοκίμασεν ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην κακίαν καὶ ἀναλγησίαν.

ΤΟ ΔΙΑΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΤΡΟΜΕΡΑΣ ΘΑΝΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΩ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

(Τὸ πρωτότυπον χειρόγραφον διεσώθη ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, οὗ πιστὸν ἀντίτυπον εἶνε τὸ παρὸν φωτογράφημα).

Ἀποφασίζει.

1. Ὁ Δ. Πλαποντας καὶ Θ. Κωλοκοτρώνης καταδικάζον-
ται εἰς θάνατον ὡς ἔνοχοι ἐσχάτης προδοσίας ἤτοι τῶν
μακουργημάτων τῶν ἐνδιαλαμβανομένων εἰς τὸ ἄρθρον 2.
τοῦ Ϛ. Ἀ. ζ Ϛ. τοῦ ἐγκληματικοῦ Ἀπανθίσματος, καὶ εἰς τὸ
ἄρθ. 2 τοῦ ἀπὸ 9/21 Φεβρ. 1833. Βασιλικοῦ Διατάγματος.
κατὰ τὰ αὐτὰ ἄρθρα, καὶ εἰς τὰ δικαστικὰ ἔξοδα καὶ τῶν μαρ-
τύρων Δρ. 1047 93/100 ἤτοι χιλίας τεσσαράκοντα ἑπτὰ καὶ ἑπτὰ
ἐννενήκοντα τρία.

2. Ἡ παροῦσα ἀπόφασις θέλει ἐκτελεσθῇ εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ
φρουρίου Ναυπλίου πλατείαν

3. Οἱ καταδικασθέντες κρίνονται ἄξιοι τῆς Βασιλικῆς χάριτος,
τὴν ὁποίαν θέλει ζητήσει ἐπισήμως τὸ Δικαστήριον ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ
Μεγαλότητα.

(Εἰς τὴν ἑπομένην σελίδα τὸ τέλος τοῦ διατακτικοῦ, μὲ κενὴν τὴν θέσιν τῶν ὑπογραφῶν τοῦ Προέδρου Πολυζωίδου καὶ τοῦ δικαστοῦ Τερτζέτη, οἵτινες καίτοι βιασθέντες διὰ τῶν λογχῶν χωροφυλάκων δὲν ἔστερξαν νὰ ὑπογράψωσι τὴν καταδίκην τῶν ἐλευθερωτῶν τῆς Πατρίδος).

(Συνέχεια τοῦ διατακτικοῦ τῆς ἀποφάσεως)

4. Ἀναβάλλεται ἡ ἐντέλεσις τῆς παρούσης ἀποφάσεως μέχρι τῆς ἐκβάσεως τῆς περὶ τῆς χάριτος αἰτήσεως.

5. Ὁ Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας νὰ ἐντελέσῃ τὴν παροῦσαν ἀπόφασιν.

6. Αὐτίγραφον αὐτῆς νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὸν Ἐπίτροπον τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐξεδόθη καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν ἐνεστῶν ἕκτην Μαΐου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τριακοστοῦ τετάρτου ἔτους.

Ὁ Πρόεδρος.

"

" Ὁ Βούγαρας

" Δ. Κ. [illegible]

" Φ. [illegible]

"

(Εἰς τὴν θέσιν τῶν δύο ἀποσιωπητικῶν ἔπρεπε νὰ ὑπογράψῃ ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Τερτσέτης. Τὸ πρωτότυπον ἐστάλη ἐκ τοῦ δικαστηρίου Ναυπλίου, μετ' ἄλλων ἀποφάσεων δεδεμένον, εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἐκεῖθεν παρεδόθη εἰς τὴν Ἐθν. Βιβλιοθήκην).

Ὁ ζήσας ὅλον του τὸν βίον εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τῶν βουνῶν καὶ τῶν πεδιάδων καὶ ὁ συνειθισμένος μὲ μίαν πολεμικὴν ἰαχήν του νὰ συνταράσσῃ τοὺς στρατιώτας του καὶ νὰ τοὺς ὁδηγῇ εἰς τὴν νίκην, ἦτο τώρα κατάκλειστος εἰς ἕν σκοτεινὸν καὶ ὑγρὸν δωμάτιον τῆς Ἀκροναυπλίας, μόνος, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ ἴδῃ κανένα, οὔτε συγγενῆ του, οὔτε φίλον του.

Οἱ βασανισταί του, οἵτινες τὸν εἶχον καταδιώξει τόσον σκληρῶς, δὲν ἐπέτρεπον εἰς αὐτὸν νὰ συγκοινωνήσῃ μὲ ἄνθρωπον, ἐκ φόβου μήπως ὁ κόσμος μάθῃ τὴν φρικώδη κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν εἶχαν ρίψει.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον αὐτὴ ἡ βάσανος καὶ ἡ τιμωρία του.

Τὸ φῶς, τῆς ψυχῆς ἡ κυριωτέρα τροφή, μόλις εἰσήρχετο εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιόν του ἀπὸ ἕν στενώτατον παραθυράκι καὶ αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες δὲν ἐθέρμαναν ποτὲ καθ' ὅλον τὸν ψυχρὸν χειμῶνα τὸ ρυγοῦν σῶμα τοῦ γέροντος πολεμιστοῦ.

Τὴν νύκτα ἐπεκράτει ἐν τῇ φυλακῇ σκότος ἀπόλυτον. Τὸ φῶς τῆς λυχνίας ἦτο ἀπηγορευμένον διὰ τὸν ζήσαντα ἕως τώρα εἰς ἓν διαρκὲς φῶς ἐλευθερίας, ἡμέραν καὶ νύκτα.

Σπαρακτικώτατα διηγεῖται αὐτὸς ὁ Κολοκοτρώνης τὰ τῆς ἀπανθρώπου ἐκείνης φυλακίσεως: «Μ' ἔβαλαν λέγει ἐννέα μῆνες μυστικὴ φυλάκιση, χωρὶς νὰ ἰδῶ κανένα ἄνθρωπον, ἐκτὸς τοῦ δεσμοφύλακα. Δὲν ἤξευρα τί γίνεται διὰ τόσους μῆνες, οὔτε ποιὸς ζῇ, οὔτε ποιὸς ἀπέθανε, οὔτε ποῖον ἄλλον ἔχουν εἰς τὴν φυλακήν. Διὰ τρεῖς ἡμέρας δὲν ἤξευρα πῶς ὑπάρχω. Μοῦ ἐφαίνετο ὄνειρο. *Ἐρωτοῦσα τὸν ἑαυτόν μου ἂν ἤμουν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος κανείς. Δὲν ἐκαταλάβαινα διατὶ μ' ἔχουν κλεισμένο.* Μὲ καιρὸν ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦν μου, ὅτι ἴσως ἡ Κυβέρνησις βλέπουσα τὴν ὑπόληψιν ποῦ ἔχει ὁ λαὸς πρὸς ἐμένα, μὲ φυλακώνουν διὰ νὰ μοῦ κόψουν τὴν ἐπιρροήν. Δὲν ἐπίστευσά ποτε, ὅτι θὰ φθάσουν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμόν, διὰ νὰ φκειάσουν ψευδομάρτυρες».

Ὁ Ἱστορικὸς Μένδελσων γράφει (σελ. 1549) «Ἡ Ἀντιβασιλεία ἀντὶ νὰ ἀναλογισθῇ ὅτι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι εἶχον πολεμήσει κατὰ του Ἰσλὰμ πρὶν ἀκόμη γεννηθῇ ὁ βασιλεὺς Ὄθων, ἔρριψεν αὐτοὺς δεσποτικῶς εἰς τὴν εἱρκτήν, ὅπου μάλιστα, ἂν πρέπῃ τις νὰ πιστεύσῃ

τὰς ἐκθέσεις τῆς Ρωσσικῆς μερίδος καὶ τὰ πικρὰ τοῦ Κολοκοτρώνη δεινολογήματα, μετεχειρίσθη αὐτοὺς μετὰ ἐξεζητημένης καὶ φοβερᾶς ἀπανθρωπίας. Κακίστη παρείχετο εἰς τοὺς δεσμώτας τροφὴ καὶ ρυπαρωτάτη κατοικία. Πλὴν δὲ τούτου ἀπέπνιγεν αὐτοὺς βαρύτατος καπνὸς ἀνθράκων».

Τὰ δεινολογήματα ταῦτα ὑπῆρξαν δυστυχῶς ἀληθῆ. Ὁ γράψας τὰ προλεγόμενα τῆς δίκης Ι Φιλήμων ὡς ἐξῆς περιγράφει τὴν φρικτὴν τῶν ἐγκλείστων κατάστασιν (ἐν σελίδι λσ) : Οἱ ὁπλαρχηγοὶ ἦταν ὑπερεννεάμηνον κατάκλειστοι ἐν αὐστηροτάτῃ φυλακῇ, χωρὶς νὰ εἶνε συγχωρημένον οὔτε εἰς οἰκεῖον οὐδένα, οὐδ' εἰς φίλον νὰ τοὺς ἰδῇ. Τὴν νύκτα τοὺς ἄφιναν εἰς ἀπόλυτον σκότος, ὥστε πολλάκις ὁ Γέρων ἀρχηγὸς ζητῶν νὰ εὕρῃ τὸ μέρος, ὅπου ἦτο τὸ νερὸν ἔπιπτεν ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Καὶ ἀσθενήσας, χωρὶς νὰ τὸ εἰξεύρῃ οὐδείς, *ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμεινεν ἄσιτος*, ἐπειδὴ τὸ φαγητὸν τὸ ὁποῖον συνήθως τοὺς ἔστελλον ἦτο δι' ἀνθρώπους ὑγιεῖς. Ὁ δὲ διωρισμένος ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν ἦτο βαυκρὸς καὶ δὲν ἐγνώριζεν ἄλλην γλῶσσαν ἀπὸ τὴν βαυαρικήν».

Δεινότερον περιγράφει τὴν κάθειρξιν εἷς τῶν καθειρχθέντων ὁ πρωτοσύγγελος Ἀμβρόσιος Φρατζῆς (Γ΄ σελ. 160). Κατ' αὐτὸν ἕκαστος ἐτέθη εἰς χωριστὸν δωμάτιον καὶ οὐδεὶς ἔβλεπε τὸν ἄλλον. Τὰ παράθυρα τῶν στενῶν ἐκείνων δωματίων ἦσαν σιδηρόφρακτα καὶ ἡ θύρα ἀσφαλῶς κλειδωμένη καὶ μὲ διπλᾶς σανίδας. Ὁλόκληκληρος δεκαρχία ἐφύλασσεν ἔξωθεν ἑκάστου δωματίου. Ἀλλ ὁ ἔγκλειστος δὲν ἔβλεπε, ἢ μόνον τὸν Βαυκρὸν δεσμοφύλακα καὶ ἐκεῖνον ὅταν ἤθελε ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν. Συνέπεια τῆς ἀγρίας ἐκείνης καθείρξεως ἦτο ὅτι εἷς τῶν ἐγκλείστων, ὁ Ἀποστολάρας, ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ ἐκ τῶν κακουχιῶν. Τὴν αὐστηρότητα δὲ ταύτην καὶ τὰς προφυλάξεις τὰς δικαιολογεῖ ὁ Φρατζῆς, ὡς γενομένας νὰ φέρωσιν ἔκπληξιν καὶ τρόμον εἰς τὸν λαόν, διότι δῆθεν ἐπρόκειτο περὶ μεγάλων ἐγκλημάτων. Καὶ ὁ Φιλήμων ἐπιμαρτυρῶν (αὐτ. κε΄) προσθέτει: «Τόσοι φόβοι προσποιητοί, ὥστε χιλιάδες λόγχαι ἐτάττοντο εἰς γραμμήν, ὡς εἰς σειρὰν μάχης ὁπόταν ἔμελλε νὰ μετα-

τεθῶσι τῶν φυλακισμένων τινὲς ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην φυλακήν».

ΤΜΗΜΑ Δ'.

ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟΝ

Ἀγῶνες τῶν ὑπουργῶν καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας.— Ἡ μακροτάτη παράτασις τῶν ἀνακρίσεων.— Ἡ ἀπαγγελία τῆς κατηγορίας.— Ἀνάλυσις καὶ ἔλεγχος αὐτῆς.

Σπουδαιοτάτη τς Ἀντιβασιλείας φροντὶς κατὰ Βαρθόλδη (σελ. 1544) ἦτο νὰ πείσῃ τοὺς χρηστοὺς καὶ ἀφωσιωμένους ἐκ τῶν κατοίκων καὶ τοὺς ἐν τῇ διπλωματίᾳ ἀγαθοὺς αὐτῆς φίλους περὶ τῆς ἰδίας της ἰσχύος καὶ τοῦ δικαίου τῶν κατὰ τῶν συνωμοτῶν ἐνεργειῶν».

Αἱ ἀνακρίσεις διὰ τοῦτο διεξήγοντο μυστικώτατα καὶ βραδύτατα. Ἓξ μῆνας ὁλοκλήρους εἰργάζετο ὁ Μάσσων. Οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι ἐγνώριζε ποῖον εἶνε τὸ ἔγκλημα δι' ὅ τόσοι ἐπιφανεῖς τοῦ Γένους ἄνδρες ἐστέναζον εἰς τὰς εἱρκτάς. Οὐδεμία λεπτομέρεια περὶ στάσεώς τινος εἶχε γείνῃ γνωστή. Θρῦλλοι μόνον ἄπειροι διέτρεχον τὴν χώ-ραν.

Ἀλλ' οἱ πάντες ἐσίγων καὶ ἀνέμενον στωϊκῶς. Τὸ κράτος τῶν Μαυροκορδάτου καὶ Κωλέττη ἦτο μέγα. Ἡ πυγμή των ἦτο βαρεῖα ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ λαοῦ. Οὐδεμία οὐδαμόθεν ἠκούσθη φωνὴ συμπαθὴς μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἔστερξεν ἐπὶ τέλους ὁ Μάσσων νὰ ἀπαγγείλῃ τὴν ἑξῆς κατηγορίαν οὐχὶ καθ' ὅλων τῶν συλληφθέντων ὡς ὤφειλε, ἀλλὰ δοκιμαστικῶς μόνον κατὰ δύο ὡς δῆθεν ἀρχηγῶν:

Ἀριθμ. 1841

Ὁ παρὰ τῷ ἐν Ναυπλίῳ Δικαστηρίῳ Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

Πρὸς τὸ αὐτὸ Δικαστήριον

Κατὰ τοὺς μῆνας Μάϊον, Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὔγουστον καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τριακοστοῦ τρίτου ἔτους ὠργανίσθη εἰς τὸ Βασίλειον τοῦτο σύστασις καὶ συνωμοσία ἐπὶ σκοπῷ νὰ ταράξῃ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν, καὶ νὰ προσβάλῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἀσφάλειαν τοῦ Κράτους καὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν.

Οἱ κυριώτεροι ἀρχηγοὶ τῆς συστάσεως τῆς συνωμοσίας αὐτῆς ἦσαν ὁ Δημήτριος Πλαπούτας, ἐπονομαζόμενος Κολιόπουλος, ἐτῶν τεσσαράκοντα πέντε, καὶ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ἐτῶν ἑξήκοντα τεσσάρων, ἀμφότεροι ἔχοντες διαμονὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γορτύνης.

Οἱ εἰρημένοι ἀρχηγοὶ τῆς συνωμοσίας δὲν ἄφησαν οὐδεμίαν ραδιουργίαν, οὐδεμίαν μυστικὴν μηχανορραφίαν· προσέφυγαν εἰς τὴν πειθὼ, εἰς ὑποσχέσεις, εἰς τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ κατορθώσουν τοὺς προδοτικοὺς σκοπούς των, νὰ παροξύνουν τοὺς ὑπηκόους τῆς Α. Μ. καὶ τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας, καὶ ἐπιφέρουν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ καταργήσουν τὸ καθεστὼς πολίτευμα τοῦ ἔθνους.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον, Αὔγουστον, καὶ ἀρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους οἱ εἰρημένοι Δ. Πλαπούτας καὶ Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς παράλυσιν τῆς Βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ εἰς προπαρασκευὴν ἐμφυλίου πολέμου παρεκίνησαν εἰς τὴν λῃστείαν διαφόρους ἀρχιλῃστὰς, πρώην ὑπαλλήλους των, καὶ ὀνομαστὶ τὸν Γεώργιον Κοντοβουνήσιον, τὸν Καπογιάννην, καὶ τὸν ποτὲ Κ. Μπαλκανᾶν, προστατεύοντες, συμβουλεύοντες, καὶ ὑποστηρίζοντες αὐτοὺς εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς λῃστείας καὶ χορηγοῦντες εἰς αὐτοὺς πολεμοφόδια καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα· οἱ δὲ εἰρημένοι ἀρχιλῃσταὶ πραγματικῶς ἐνήργησα

τὴν λῃστείαν κατὰ προτροπὴν τῶν εἰρημένων συμβούλων καὶ προστατῶν των, περιφερόμενοι λῃστεύοντες κατὰ διαφόρους ἐπαρχίας τοῦ Βασιλείου.

Κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα χρόνου οἱ εἰρημένοι Δ. Πλαπούτας καὶ Θ. Κολοκοτρώνης καὶ αὐτοπροσώπως καὶ διὰ τῶν γνωστῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ὁπαδῶν καὶ φίλων των, καὶ διὰ τῶν πρὸς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἀποστόλων των καὶ ἐξαιρέτως διὰ τοῦ εἰς Λεβαδείαν πιστοῦ ὁπαδοῦ καὶ πρώην ὑπαλλήλου των Κ. Δημητρακοπούλου Ἀλωνιστιώτου ἐπροσπάθησαν νὰ καταφέρουν τοὺς ὑπηκόους τῆς Α. Μ. εἰς ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ διὰ τῶν ραδιουργιῶν των ὁ ἐμφύλιος πόλεμος τῷ ὄντι ἦτον οὕτως προπαρασκευασμένος, ὥστε νά εἶνε ἕτοιμος νὰ ἐκραγῇ.

Πρὶν τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς Τριπολιτσᾶν καὶ ἀλλοῦ οἱ εἰρημένοι Δ. Πλαπούτας καὶ Θ. Κολοκοτρώνης προδίδοντες τὴν ἐθνικὴν Ἀνεξαρτησίαν, ὑπέγραψαν καὶ παρεκίνησαν ἄλλους ὑπηκόους τῆς Α. Μ. νὰ ὑπογράψουν παράκλησιν πρὸς ξένην Δύναμιν ἐπὶ σκοπῷ τῆς καταργήσεως τῆς Ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας, ἤγουν ἐπὶ σκοπῷ τῆς καταργήσεως τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος.

Κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Κόμης Διονύσιος Ῥώμας ἐκ Ζακύνθου ἀναχωρῶν ἀπὸ Ναυπλίαν μετέβη εἰς Ἄργος, Τριπολιτσὰν κλπ. ἔκαμεν εἰς ἕκαστον τῶν τόπων αὐτῶν μυστικὰς συνεδριάσεις, τῶν ὁποίων σκοπὸς ἦτο ἡ κατάργησις τῶν δύο μελῶν τῆς Ὑψ. Ἀντιβασιλείας, ἤγουν ἡ κατάργησις τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος, διὰ μέσου παρακλήσεως πρὸς ἄλλην ξένην δύναμιν.

Ὁ εἰρημένος κόμης Ρώμας ἐκοινοποίησε τὸ εἰρημένον ἐγκληματικὸν σχέδιον εἰς τὸν εἰρημένον Δημήτριον Πλαπούταν εἰς Ἄργος καὶ εἰς τὸν εἰρημένον Θεόδωρον Καλοκοτρώνην εἰς Τριπολιτσάν· οἱ δὲ εἰρημένοι Δ. Πλαπούτας καὶ Θ. Κολοκοτρώνης ὄχι μόνον δὲν τὸ ἐφανέρωσαν, ὡς ἐχρεώστουν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ τὸ συνέδραμον, προθυμούμενοι νὰ αὐξήσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁπαδῶν των πρὸς πραγματοποίησίν του.

Ὅθεν ἡ Ἐπιτροπεία αὕτη ἐγκαλεῖ τοὺς εἰρημένους Δημήτριον

Πλαπούταν καὶ Θεόδωρον Κολοκοτρώνην ὡς ὀργανίσαν τας καὶ διευθύναντας ἐκ συμπνοῆς κατὰ τὸν Μάϊον, Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὔγουστον καὶ ἀρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτος συνωμοσίας ἐπὶ σκοπῷ νὰ ταράξουν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν, καταφέρουν τοὺς ὑπηκόους τῆς Α. Μ. εἰς τὴν λῃστείαν καὶ εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ καταργήσουν τὸ καθεστὼς πολίτευμα, ἤγουν ὡς πράξαντας τὰ ἐγκλήματα τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ §. Α, καὶ εἰς τὸν §. γ, τοῦ ἐγκληματικοῦ Ἀπανθίσματος, νομοθετηθέντα παρὰ τοῖς ἐν Ἄστρει Συνελεύσεως καὶ εἰσέτι ἰσχύοντα, καθὼς καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ἀπὸ 9 (21) Φεβρουαρίου 1833 Βασιλικοῦ Διατάγματος, καὶ ἑπομένως ἡ Ἐπιτροπεία ἀπαιτεῖ νὰ καταδικασθοῦν οἱ εἰρημένοι Δημήτριος Πλαπούτας καὶ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης κατὰ τὰ ἀναφερθέντα ἄρθρα τῶν νόμων.

Ὁ Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας
ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ ΜΑΣΣΩΝ

Ἡ Κατηγορία ἦτο σοβαρωτάτη. Αἱ ἀποδιδόμεναι πράξεις περιεῖχον αὐτόχρημα τὰ στοιχεῖα ἐσχάτης προδοσίας, ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ κολασθῶσι διὰ θανατικῆς ποινῆς.

Τὰ κυριώτερα κεφάλαια τοῦ κατηγορητηρίου ἦσαν τὰ ἑξῆς:

1) Ὅτι οἱ κατηγορούμενοι ἦσαν ἀρχηγοὶ συνωμοσίας σκοπούσης νὰ προσβάλῃ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους καὶ τὴν Ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο προσεπάθησαν ἐν τῇ Στερεᾷ καὶ τῇ Πελοποννήσῳ νὰ διεγείρουν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἀπέλυσαν λῃστὰς πρώην ὑπαλλήλους των.

2) Ὅτι μετὰ τοῦ Ρώμα ἐνήργησαν μυστικὰς συνεδριάσεις πρὸς ἀνατροπὴν δύο μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας διὰ παρακλήσεως πρὸς ξένην δύναμιν (τὴν Βαυαρίαν) καὶ

3) Ὅτι ὑπέγραψαν καὶ διέδοσαν ἀνκφορὰν πρὸς ξένην δύναμιν (τὴν Ρωσσίαν) πρὸς κατάργησιν καὶ τῶν τριῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας.

Ἀλλ' ἐξεταστέον, προκειμένου περὶ τόσον μεγάλης καὶ τόσον πολυπλόκου συνωμοσίας συνεπείᾳ τῆς ὁποίας συνελήφθησαν ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι πολῖται, ἦσαν ἐπαρκεῖς 16 μόνον μάρτυρες, ὀλιγώτεροι,

τῶν κρατηθέντων καὶ 25 ἔγγραφα, ἅτινα μόνα ἐπεκαλέσθη ὁ Μάσσων πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας αὐτοῦ, ἦσαν δὲ ταῦτα κατὰ τὸ πλεῖστον καταθέσεις τῶν συλληφθέντων;

Προκειμένου δὲ οὐχὶ περὶ ἱστορικῆς ἀλλὰ περὶ ποινικῆς εὐθύνης ἐξεταστέον, τίνα πραγματικὰ περιστατικὰ κατετέθησαν ἐπιβαρύνοντα τοὺς δύο ἐγκαλουμένους, διότι ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων

Ὁ κόμης Διονύσιος Ρώμας

μόνον διὰ τὰς ἰδίας πράξεις δίδει τις λόγον καὶ ταύτας ἀνενδοιάστως ἀποδεδειγμένας καὶ οὐχὶ διὰ φήμας καὶ ὑπευθύνους ἐνεργείας τρίτων.

Πρὸ τούτου ὅμως δέον νὰ παρουσιάσωμεν τὴν πολιτικὴν ἀτμόσφαιραν, ἐν ᾗ ἐξετυλίχθησαν τὰ ἀναρχικὰ γεγονότα τοῦ κατηγορη-

Ὁ Ἀντιβασιλεὺς
Στρατηγὸς Ἴδεκ

(Κατὰ τὸν Πρόκες Ὅστεν ὑπῆρξε πηγὴ πάντων τῶν ληφθέντων καταδιωκτικῶν μέτρων, κατὰ δὲ τὸν πρέσβυν Λούζην ἐμίσει τοὺς Ἕλληνας).

τηρίου καὶ ἐξακριβώσωμεν ἂν ὑπῆρχε σχέσις τις τῶν δύο μεγάλων ὑποδίκων πρὸς αὐτὰ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀψευδοῦς ἐτυμηγορίας τῶν ἱστορικῶν συγγραφέων καὶ τοῦ συγχρόνου τύπου, ὅστις ἀγρύπνως παρηκολούθησε τὴν καταδίωξιν καὶ τὴν δίκην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ ΤΩΝ ΔΙΩΓΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ Α΄.

Ο ΓΕΡΩΝ ΥΠΟ ΔΥΣΜΕΝΕΙΑΝ

Ἡ ἐξουσία εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του. — Ψυχρότης Κολοκοτρώνη καὶ Ὄθωνος.— Συκοφαντίαι καὶ σπερμολογήματα ἐν Μονάχῳ.— Τὸ φίλημα Κωλέτη καὶ Γέρου.- - Αἱ προκηρύξεις τοῦ Ὄθωνος.— Ὁ Κολοκοτρώνης ἄοπλος φυτεύει λάχανο.— Οἱ Ναυπαῖοι ἀφοπλιζόμενοι.

Ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ τις τὴν σοβαρότατα τῆς τραγικῆς ταύτης δίκης καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς ἐπαναστατικὰς αὐτῆς συνεπείας, ἂν μὴ σαφηνισθῶσι τὰ αἴτια τὰ προκαλέσαντα τὸν μέχρις ἐξοντώσεως διωγμὸν ἑνὸς ὁλοκλήρου κόμματος καὶ αἱ ἄμεσοι ἀφορμαὶ αἱ δικαιολογήσασαι τὰς γενομένας συλλήψεις.

Τὰ αἴτια ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως πάλην τῶν δύο δρωσῶν μερίδων τοῦ Ἔθνους, τῶν **πολεμικῶν** καὶ τῶν **στρατιωτικῶν**.

Ὅταν κατῆλθεν ὁ Ὄθων εἰς τὴν Ἑλλάδα, εὗρεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸν Τρικούπην καὶ τὸν Μαυροκορδάτον, τοὺς ἐπιφανεστάτους δηλ. ἐκ τῶν πολιτικῶν καὶ φίλους τοῦ Κωλέτη.

Τὸ κόμμα τοῦτο, παγιωθείσης πλέον τῆς Βασιλείας, ἐμελέτησε

τὴν ἐξόντωσιν τοῦ πλήρους ζωῆς ἀντιζήλου Καποδιστριακοῦ κόμματος τῶν στρατιωτικῶν, καὶ εὑρὸν τὴν Ἀντιβασιλείαν ἐστερημένην πολιτικοῦ νοῦ, παρέσυρε ταύτην κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ἐπιδεικτικὰς περιφρονήσεις, βαθμηδὸν δὲ εἰς μέτρα τελείου διωγμοῦ.

Ὅταν ἡ Ἀγγλικὴ φρεγάτα «Μαδαγάσκαρ» ἡ φέρουσα τὸν Βασιλέα Ὄθωνα ἐφάνη τὴν 16 Ἰανουαρίου 1833 πρὸ τοῦ Ναυπλίου, ὁ Κολοκοτρώνης ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῇ ἐκ τῶν πρώτων. Ἔσπευσε λοιπὸν πρὸς τὴν φρεγάταν τοῦ Ρώσσου Ναυάρχου Ρικόρδου καὶ ἐκεῖθεν παρήγγειλε πρὸς τὸν Πλαπούταν νὰ τὸν ἀναγγείλῃ, ἵνα παρουσιασθῇ.

Ἡ ἀπάντησις ἦτο ψυχρά. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐδέχετο ἀκόμη ἐπισήμως καὶ ἡ ἀκολουθία του ἐμήνυσεν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ παραστῇ καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἀπόβασιν.

Μόνον οἱ ἀντιπρέσβεις καὶ οἱ Ναύαρχοι, ἔγειναν δεκτοὶ τὴν 18ην. Τὴν 20ην ἔγεινε δεκτὴ ἡ Κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ καὶ οἱ Ὑπουργοί, εἰσαγόμενοι ὑπὸ τοῦ Τρικούπη (Ναυπλία σ. 563).

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ρικόρδ ἔδωκε γεῦμα ἐπὶ τῆς φοεγάτας του εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Βαυαρικῶν στρατευμάτων, .., τὸν θεῖον τοῦ βασιλέως καὶ εἰς τὸν Σμάλτς. Εἰς τὸ γεῦμα τοῦτο εἶχε καλέσει καὶ τὸν Κολοκοτρώνην, ἀλλ' ὁ γέρων ἐννόησεν ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐφέροντο ὑπόπτως πρὸς αὐτόν.

Αἱ αἰτίαι τῶν ὑποψιῶν ἦσαν πολλαί. Ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε συκοφαντηθῇ δεινῶς εἰς τοὺς ἐν Βαυαρίᾳ ἐπισήμους κύκλους. Ἡ μὴ συμμετοχὴ τοῦ υἱοῦ τοῦ Γενναίου εἰς τὴν τιμητικὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἐκ Μονάχου συνοδείας τοῦ Ὄθωνος μετὰ τοῦ Μιαούλη καὶ Μπότσαρη εἶχε δόσει τὴν π ν οὐσιώδη ἀφορμὴν δυσπιστίας.

Ὁ καθηγητὴς Θείρσιος καὶ ὁ στρατηγὸς Ἔϊδεκ, Γερμανοὶ ὑπηρετήσαντες ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀφοσιωμένοι εἰς τὸν Κωλέτην, εὗρον τότε εὐκαιρίαν καὶ παρέστησαν αὐτὸν ὡς λίαν ἰσχυρὸν ἐν τῷ τόπῳ καὶ δὴ ὡς ἀρχηγὸν τοῦ κόμματος τῶν Ναπαίων, οἵτινες δῆθεν δὲν ἤθελον τὸν Βασιλέα καὶ ἐχαρακτήριζαν τὸν Κολοκοτρώνην ὡς ἄνθρωπον δυσμεταχείριστον καὶ ἱκανὸν νὰ ἐπισκιάζῃ τὴν λαμπρότητα τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ἐπιρροῆς του, καὶ

ὅτι τούτου ἀκμάζοντος θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε καὶ ἓν μέγα ἐμπόδιον, ὅπως στερεωθῇ καὶ λάβῃ ἐξ Ἀρχῆς ἡ Δυναστεία τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν ! (Οἰκον. 751).

Συγχρόνως οἱ ἐν Ναυπλίῳ ἐχθροὶ αὐτοῦ Κωλέτης καὶ Μαυροκορδάτος δι' ἑνὸς τῶν ἐν Ἀνδριτσαίνῃ ἐπιφανῶν ἔγραψαν ἐπιστολὴν εἰς Μόναχον, καταγγέλλουσαν, ὅτι «ὡς ὁ Γέρων ἠρνήθη νὰ γείνῃ μέλος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς' οὕτω ἠρνήθη καὶ τὴν συμμετοχὴν τοῦ υἱοῦ του καὶ ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τῆς ὑπαντήσεως τοῦ Ὄθωνος καὶ ὅτι μένεα πνέων ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἴδια καὶ συγκροτεῖ στρατὸν ἐξ 20 χιλ. καὶ ἑτοιμάζεται ν' ἀποκρούσῃ τὴν ἀπόβασιν τοῦ Βασιλέως ! ! !»

Βλέπων δὲ ὁ ἐν Μονάχῳ Πλαπούτας, ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα παραμύθια ἐκεῖ ἐδίδετο παραδόξως σημασία, κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας καὶ εἰς τὴν περίτρομον βασίλισσαν τὰ φιλοβασιλικώτατα τοῦ Κολοκοτρώνη αἰσθήματα, προσθεὶς ὅτι αὐτὸς δέχεται προθύμως νὰ μείνῃ ἐνέχυρον εἰς Βαυαρίαν μέχρι τῆς ἀσφαλοῦς ἐγκαταστάσεως τοῦ ἀνηλίκου Βασιλέως ἐν Ἑλλάδι.

Καὶ δὲν ἐκρατήθη μὲν ὅμηρος ὁ Πλαπούτας, αἱ ὑποψίαι ὅμως οὐ μόνον δὲν ἤρθησαν ἀλλὰ καὶ ηὐξήθησαν βαθμηδὸν διὰ σπερμολογίας ἀβασίμων φημῶν. Διότι κατερχομένου τοῦ Ὄθωνος, ἐν μὲν τῇ Κερκύρᾳ ἐγνώσθη, ὅτι, ἡ Γερουσία ἔφυγεν ἐκ Ναυπλίου καὶ ἐπεχείρησε ν' ἀνακηρύξῃ κυβερνήτην τὸν Ρικόρδ, ὑποκινήσει τοῦ Ρωσσόφρονος κόμματος !

Παραπλέον τις δὲ τὴν Μάνην ἔμαθον, ὅτι στρατιῶται τοῦ Κολοκοτρώνη (!!) συνεπλάκησαν μὲ τοὺς Γάλλους ἐνΝαυπλίῳ καὶ ὅτι ὁ Γέρων θ' ἀντιστῇ μὲ χιλιάδες στρατευμάτων εἰς τὴν ἀπόβασιν τοῦ βασιλέως ! ! !

Ταῦτα δὲ καθ' ὃν χρόνον ὁΚολοκοτρώτης μαθὼν τὰς ραδιουργίας ταύτας ἔφυγεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας του καὶ ἔφθασε **μόνος** εἰς Ναύπλιον ἵνα ὑποδεχθῇ προφρόνως τὸν Ὄθωνα, βέβαιος ὅτι «μὲ τὸν καιρὸν θὰ γνωρίσῃ ὁ βασιλεὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα».

Εἰς τὴν ἀπόβασίν του παρέστη ἔφιππος φέρων μόνος αὐτὸς τὴν ὑπερήφανον περικεφαλαίαν του. Συνέβη δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην (25

Ἰανουαρίου) καὶ τὸ ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης, διὰ τὴν χαρὰν τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως, ἀντίλλαξεν παρὰ τὴν ἐν Προνοίᾳ ἀποβάθραν φιλικώτατον ἀσπασμὸν καὶ μετὰ τῶν τέως ἀδιαλλάκτων ἐχθρῶν του Κωλέττη, Κουντουριώτη καὶ Ζαΐμη, μεθ' ὧν συνώδευσε τὸν Βασιλέα μέχρι τοῦ Ναυπλίου, ἀγνοῶν οἷαν τότε ἐκεῖνοι ἐβυσσοδόμουν κατ' αὐτοῦ.

Ἐν τῇ αὐθημερὸν ἐκδοθείσῃ προκηρύξει ἐψέγοντο αἱ μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς διχοστασίαι.

« Τὸν τόπον, ἔλεγεν ὁ Ὄθων, τοῦ Τουρκικοῦ δεσποτισμοῦ κατέλαβε ἡ ἀναρχία, ἡ ὁποία πλήττει τὰ νῶτά σας ἀπανθρώπως μὲ τὴν αἱμοσταγῆ μάστιγά της. Καὶ ὅ,τι καλὸν ὁ ἔρως τῆς πατρίδος ἀπέκτησε διὰ σᾶς, διὰ τοῦ πλέον εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ, τὸ ἀφανίζει σήμερον ἡ ἐσωτερικὴ διχόνοια *διὰ τοῦ πλέον βδελυροῦ ἐγωϊσμοῦ*».

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἐπιπλήξεων ὁ βασιλεὺς ἔδιδε καὶ ὑποσχέσεις πολλάς: Ἀναγνωρίζων ὅτι οἱ Ἕλληνες διὰ μακροῦ καὶ φονικοῦ καὶ ἀλλ' ἐνδοξοτάτου πολέμου, θυσιάζοντες ἑκουσίως τὰ μέγιστα καὶ πολυτιμώτατα ἀγαθά των, ἀπέκτησαν τὴν πολιτικήν των ὕπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν καὶ ὅτι διὰ τῆς ἡρωϊκῆς των εὐτολμίας ἀνεδείχθησαν ἄξιοι τῶν μεγάλων προγόνων των. ὑπέσχετο πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅτι «θὰ λάβῃ ο εἰς σκέψιν τὰς ὑπὲρ πατρίδος θυσίας καὶ ἐκδουλεύσεις των».

Ἀποτρέπων δ' ἐφεξῆς τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς καὶ τὴν ἀναρχίαν, συνιστῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ μὴ καταδεχθῶσί ποτε νὰ σπιλωθῇ ἀπὸ παραφορὰς χαμερπῶν παθῶν τὸ ὄνομά των, τοῦ ὁποίου τόσαι ἡρωικαὶ πράξεις ἐγγυῶνται τὴν ἀθανασίαν. «Παραδίδων εἰς τὴν λήθην τὰς εἰς τὸ παρελθὸν πολιτικὰς παραφοράς, περιμένω ν' ἀποδώσῃ ἕκαστος ὑμῶν ἐφεξῆς ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰρηνικῶς εἰς τὴν ἑστίαν του».

Αὐθημερὸν παρουσιάσθησαν οἱ ἐπιφανεῖς πατριῶται πρὸ τοῦ Ὄθωνος ὡς καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ὁ Κολοκοτρώνης παρουσιάσθη συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Γορτυνίας καὶ ὑποβαλὼν εἰς τὸν Βασιλέα τὰ συγχαρητήριά του καὶ

τὴν εἰλικρινῆ ἀφοσίωσίν του, ἔδωκε μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς ὅρκον πίστεως. (Οἰκονόμου 851).

Εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἀγροκήπιόν του καὶ ἡσύχαζεν: «Ὅσον εἰμπόρεσα, λέγει, ἔκαμα τὸ χρέος μου εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐγὼ καὶ ὅλη ἡ φαμελιά μου. Εἶδα τὴν πατρίδα μου ἐλεύθερη, εἶδα ἐκεῖνο ποῦ ποθοῦσα καὶ ἐγὼ καὶ ὁ πατέρας μου καὶ ὁ πάππος μου καὶ ὅλη ἡ γεννεά μου, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Κ' ἔτσι ἀπεφάσισα νὰ πάω εἰς ἕνα περιβόλι, ὅπου εἶχα ἔξω ἀπὸ τ' Ἀνάπλι. Ἐπῆγα ἐκάθησα καὶ ἀπερνοῦσα τὸν καιρόν μου καλλιεργῶντας. Καὶ εὐχαριστούμην νὰ βλέπω νὰ προοδεύουν τὰ μικρὰ δένδρα ὅπου ἐφύτευα».

Ἀλλὰ δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς τὸ ἐρημητήριόν του ὁ Κολοκοτρώνης. Ἰδοὺ πῶς ἱστορεῖ μόνος τὴν ἔναντι τῆς νέας καταστάσεως τῶν πραγμάτων διαγωγήν του: «Ἐπέρασαν, λέγει, δύο τρεῖς ἡμέρες, ἐδιάλυσα τοὺς παλαιοὺς ἀξιωματικούς, στρατιώτας, ὑπασπιστάς μου, τὸν γραμματικό μου καὶ τοὺς εἶπα:

— Πηγαίνετε εἰς τὸ καλό! Καθήσετε εἰς τὰ σπίτια σας ἥσυχοι καὶ τώρα ποῦ ἦλθεν ὁ Βασιλέας θέλει γνωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα τοῦ τόπου μας καὶ θέλει ἀνταμείψει τὸν καθένα κατὰ τὰς πράξεις του καὶ κατὰ τὰς ἐκδουλεύσεις του.

«Ἔπειτα, λέγει, τοῦ παρουσίασα μία ἀναφορὰ καὶ τοῦ ἐπρόσφερα τὸ κάστρο τῆς Καρύταινας τὸ ὁποῖον εἶχα φτιάσει μὲ τὰ ἔξοδά μου· ἔλεγα εἰς τὴν ἀναφορά μου ὅτι: τὸ κάστρο τὸ ἔφτιασα διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος μας, τώρα ὅμως δὲν μοῦ χρησιμεύει πλέον καὶ σᾶς τὸ προσφέρω. Ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ δώσω τὸ παράδειγμα, ὥστε ὅσοι εἶχον φτιάσει καὶ ἄλλοι πύργους ἢ ὀχυρώματα ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων νὰ τὰ δώσουν. Ἔλαβον ἀπόκρισιν εὐχαριστήριον καὶ ὅτι θέλει φυλαχθῇ ἡ ἰδιοκτησία μου»

Τὸ παράδειγμα τοῦ Κολοκοτρώνη ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι φίλοι του στρατιωτικοί. Ἀλλ' ἡ ἐφησύχασίς των καὶ ὁ ἑκούσιος ἀφοπλισμός των, ἐθεωρήθη παρὰ τῶν πολιτικῶν ὡς ὕπουλος ἐκδήλωσις ἀδυναμίας καὶ ἀπεφάσισαν οἱ ἐν τῇ Κυβερνήσει νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ὁριστικὴν ἐξόντωσιν κόμματος, ὅπερ διέπραττε δύο μεγάλα ἁμαρτή-

ματα, νὰ μένῃ δηλ. πιστὸν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐπιφανεστέρου τῶν πολιτικῶν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, τοῦ Κυβερνήτου Καποδίστρια καὶ νὰ καυχᾶται ὅτι αὐτὸ κυρίως διὰ τοῦ θριάμβου τῶν ὅπλων ἠσφάλισεν εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς πατρίδος τὴν περιπόθητον ἐλευθερίαν.

Ὁ Τερτσέτις ὡς ἐξῆς ἐξηγεῖ τὴν κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη δυσπιστίαν ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς αὐτοβιογραφίας τοῦ Γέρου:

«Ζωγραφισμένος εἰς τὰ μάτια τῆς ἀντιβασιλείας μὲ τὴν χολὴν τῶν φατριῶν... εἶδαν παραμορφωμένον τὸν ἄνδρα μὲ τὸ φιλύποπτον πρὸς σχεδὸν ἀντίμαχην ἐξουσίαν. Τὸν κακόβλεπαν, τοῦ ἐλογάριασαν δύναμιν ποῦ δὲν εἶχε. Σημαιοφόρος γενναίων αἰσθημάτων τῆς φυλῆς ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο δυνατός, ἀλλ' εἰς τὸ κακὸ ἦτον ἀσήμαντος. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἂν ἤθελε τότε προβάλῃ τι θανάσιμον διὰ τὸν θρόνον, διὰ τὴν πατρίδα εἰς τὸν Νικήτα, εἰς τὸν Πλαπούτα, εἰς τὸν Β. Πετμεζᾶ, εἰς τὸν Τζόκρη, εἰς τὸν Ν. Μπούκουρα, οἱ πλέον παραδομένοι, οἱ στενότεροι τῆς ἀγάπης του, αὐτοὶ θὰ τὸν ἔδεναν νὰ τὸν στείλουν ὡς φρενίτην εἰς τὴν Εὐαγγελίστριαν τῆς Τήνου...»

Ἐκτὸς ὅμως τῆς δυσπιστίας τῆς Ἀντιβασιλείας διὰ τὰς ἀπηνεῖς καταδιώξεις τοῦ 7βρίου 1833 ὑπῆρχον καὶ ἄλλα βαθύτερα αἴτια, καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀντιζηλία ὁπλαρχηγῶν καὶ πολιτικῶν ἡ ἀρξαμένη καὶ πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἔτι καὶ ἐξακολουθήσασα καὶ μετ' αὐτόν.

Εἰς τὴν σύντομον ἐξιστόρησιν τῶν φάσεων τῆς διαπάλης ταύτης δέον κατ' ἀνάγκην νὰ προβῶμεν, καθ' ὅσον ἄνευ τούτου ἀδύνατον ὁ ἀναγνώστης νὰ παρακολουθήσῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πεφωτισμένως τὸ τραγικώτατον δρᾶμα καθ'ὃ οἱ πολιτικοὶ ὡδήγησαν τοὺς στρατιωτικοὺς μέχρις αὐτῆς τῆς λεπίδος τῆς λαιμητόμου ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς νομίμου καταδιώξεως φανταστικῶν συνωμοτῶν.

ΤΜΗΜΑ Β΄.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ

Αἰώνιος ἀνταγωνισμός. — Ἡ βάσις τῶν διακρίσεων. — Αἱ μακραὶ διαμαρτυρίαι. — Αἱ δάφναι τῆς στρατηγίας. — Ἐμφύλιοι σπαραγμοί. — Περιφρόνησις τοῦ Γέρου. — Ἀντίδρασις κατὰ τοῦ Καποδίστρια. — Ἡ Τρικλοποδιὰ τοῦ Κωλέτη.

Αὐτὸς ὁ κατακτητὴς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Μωάμεθ ὁ β΄, παραχωρήσας εἰς τοὺς ραγιάδες κοινοτικὰς καὶ δικαστικὰς ἐλευθερίας, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἀνάδειξιν ἑλληνικῆς ἀριστοκρατίας, ἥτις ἐμεσολάβει μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐξουσίας, κατανέμουσα τοὺς φόρους ἐγγυωμένη διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου.

Οἱ δημογέροντες ἦσαν πάντες εἶδος ὑπαλλήλων τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ συνεπῶς ἔκυπτον. Ἀλλ' ὅσοι δὲν ἤθελον νὰ κύπτουν ἐγίνοντο ἁρματωλοὶ καὶ κλέπται.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ βάσις τῆς διακρίσεως τῶν τάξεων πολιτικῶν καὶ ὁπλαρχηγῶν, ἥτις ἐκράτησε καὶ καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα. Οἱ ἁρματωλοὶ καὶ οἱ κλέπται ἦσαν ἔμμεσοι ὑπαλληλοι πρὸς συντήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ κατάλυσιν τῆς ζωοκλοπῆς. Ἀλλ' ὅτι δυσηρεστοῦντο μὲ τοὺς προεστῶτας ἢ τὴν ἐξουσίαν ἔπαιρναν τὰ βουνά.

Μία ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων ἁρματωλικῶν οἰκογενειῶν τῆς Πελοποννήσου ὑπῆρξε καὶ ἡ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, ὑπογράψασα εὐθὺς σχεδὸν ἀπὸ τῆς ὁριστικῆς κατακτήσεως συνεχῆ αἱματηρὰν διαμαρτυρίαν κατὰ τοῦ νέου καθεστῶτος.

Ἡ περιλάλητος φράσις *ἁμαρτίες Κολοκοτρονέϊκες* δηλοῖ ἀκριβῶς συμφορὰς ἀνυποτάκτων γενεῶν, κατασφαγεισῶν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας.

Ὁ πατὴρ τοῦ ἥρωός μας Κωνσταντῖνος καὶ ὁ πάππος Ἰωάννης καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν προπάππων του δὲν ἀπέθανον ἐπὶ τῆς κλίνης ἐν τῷ οἴκῳ, ἀλλ' εἰς τὰ ὄρη, μαχόμενοι κατὰ τῶν δυναστῶν τοῦ ἔθνους.

Εἰς τὰς διώξεις ταύτας ἡ Τουρκία εἶχε πάντοτε ἀρωγοὺς τοὺς δημογέροντας ἀσκοῦσα ἐπ' αὐτῶν τρομοκρατίαν. Ἰδίᾳ δὲ τῷ 1806

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

στρατὸς Τουρκικὸς, συνδρομῇ τῶν Πατριαρχείων καὶ τῶν προεστῶν τοῦ Μωρέως κατέστρεψε χιλιάδας κλεφτῶν, μόλις δὲ ἐσώθη μὲ πέντε-ἕξ συγγενεῖς του ὁ Κολοκοτρώνης εἰς Ζάκυνθον, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Πλαπούτα καὶ Νικηταρᾶ.

Ἀλλ' ἤρξατο ἡ ζύμωσις τῆς ἀναγεννήσεως. Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία ἤπλωσε τοὺς πλοκάμους της παντοχοῦ. Πρῶτοι δὲ καὶ πρόθυμοι ἐδέξαντο τὰ Εὐαγγέλια οἱ δημογέροντες, περιφρονήσαντες τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐξουσίας.

Ἀλλ' εὐθὺς μόλις ἤρξατο ὁ τρομερὸς ἀγὼν τοῦ 1821 ἐφάνη τὸ χάσμα. Οἱ προεστοὶ ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὅπλων τῶν ἐπαρχιῶν, θυσιάζοντες αἷμα καὶ χρῆμα. Ἡ στρατηγία ὅμως δὲν εἶνε ἀξίωμα προαιρετικόν. Τὰ διπλώματά της τὰ δίδουν ἐπαξίως μόνον τ' ἀποτελέσματα τῶν μαχῶν.

Οἱ μεγάλοι καὶ μικροὶ στρατηλάται γεννῶνται. Ὁ Διάκος, ὁ Μπότσαρης, ὁ Ἀνδροῦτσος, ὁ Κανάρης, ὁ Μιαούλης, τὰ τέκνα Μαυρομιχάλη, ὁ Τζαβέλας, καὶ οἱ Κολοκοτρώνης καὶ Καραϊσκάκης δὲν ὑπῆρξάν ποτε πολιτικοί. Τὰ γραφεῖα δὲν καλλιεργοῦσιν εὐθαλῆ στρατηγικὸν νοῦν. Ἕκαστος εἰς ὃ ἐκλήθη.

Τούτου ὅμως ἕνεκα ἐν πολέμοις ἀνατρέπονται αἱ κοινωνικαὶ τάξεις. Ὁ ἐν Ρώμῃ μακρότατος ἀγὼν ἐπικρατήσεως μεταξὺ Πατρικίων καὶ Πληβείων ἐν ἐπαναστάσει ἔχει ραγδαῖα τ' ἀποτελέσματα.

Πᾶν ἐμπόλεμον ἔθνος κατ' ἀνάγκην στρατοκρατεῖται καὶ μάλιστα ὅταν ὁ πόλεμος εἶνε μακρός. Τὸ συναίσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως συσπειρόνει τὸν λαὸν περὶ τοὺς στρατηγούς, διότι μόνον παρ' αὐτοῖς τὸ φάσμα τοῦ κινδύνου ὠχριᾷ.

Αὐτὸ ἔγεινε καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον ἀγῶνα. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ λαὸς ἠγάπησε περισσότερον τοὺς δοξάσαντας τὰ ὅπλα, θέσας ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τοὺς πολιτικούς.

Πρῶτος κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐστράφη ὁ Ἀναγνώστης Δεληγιάννης, καίτοι ὁ φιλόπατρις ἀδελφός του Κανέλλος, μὲ αὐταπάρνησιν Ρωμαίου πολίτου, παρεχώρησε τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν

μέγαν Γέροντα, μνηστεύσας καὶ τὴν μονάκριβην κόρην του μετὰ τοῦ Κολίνου Κολοκοτρώνη.

Ἰδίᾳ ὅμως κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πολιτικῶν ἦτο ἡ εὐδοκίμησις τῶν Γ. καὶ Δ. Πλαπουταίων, υἱῶν ἀνδρειοτάτων τοῦ περιφήμου πάπου Κόλια.

Ὁ Δ. Ὑψηλάντης ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐτάχθη μετὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ διὰ τοῦτο ὁ λαὸς τὸν ἐλάτρευε, ἀπειλήσας νὰ φονεύσῃ ποτὲ ὅλους τοὺς ἀντιδρῶντας κατ' αὐτοῦ πολιτικούς, οὓς ὅμως ἔσωσεν, εὐγλώττως ὁμιλήσας ἀπὸ στέγης τινὸς πρὸς τὸ πλῆθος, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης.

Συστηματικὴ ὅμως ἤρξατο ἡ κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἀντίδρασις μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως καὶ τῆς Κορίνθου, ὅτι διετάχθη νὰ πολιορκήσῃ τὰς Πάτρας. Διὰ μυστικῶν καὶ φανερῶν διαταγῶν τῆς Κυβερνήσεως ὁ στρατὸς διελύθη καὶ κατέστη ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ἡ πολιορκία. Ἡ ἀντιζηλία τῶν ἐντοπίων Πατρινῶν πολιτικῶν, ἵνα μὴ γείνῃ δικτάτωρ (!) ὁ Κολοκοτρώνης, ἐματαίωσε τὴν πτῶσιν τοῦ φρουρίου ἐκείνου, ὅπερ μόνον οἱ Γάλλοι ὑπὸ τὸν Μαιζὼν μετὰ ἔτη πλέον ἠλευθέρωσαν.

Ἀλλ' ἐνέσκηψεν ὁ Δράμαλης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης κατέστη χρησιμώτατος πάλιν. Καὶ ἡ μὲν κυβέρνησις κατέφυγεν ἔντρομος εἰς τὰ πλοῖα, ἡ Πελοποννησιακὴ ὅμως Γερουσία περιέβαλε διὰ δικτατορίας τὸν Μέγαν Γέροντα, ὅστις καὶ κατέστρεψε τὸν Δράμαλην, ἀνδραγαθησάντων ἐξόχως καὶ τῶν Πλαπούτα καὶ Νικηταρᾶ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀνεκηρύχθη ἀρχιστράτηγος, ὁ δὲ Πλαπούτας στρατηγός. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ δικαιώματα ταῦτα, τὰ παραχωρηθέντα ὑπὸ τῆς Πελ. Γερουσίας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, τοὐναντίον δὲ ἐκήρυξεν ἀξίους ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης τοὺς Μαυροκορδάτον καὶ Νέγρην.

Ἡ περιφρόνησις αὕτη ἐμαύρισε τὴν καρδίαν τοῦ Γέρου καὶ ἔκτοτε ἔγεινε καὶ αὐτὸς ἀδιάλλακτος πολέμιος τῶν πολιτικῶν.

Εἶνε γνωστὰ αἱ ἐμφύλιοι ταραχαὶ τοῦ 1823 καὶ 1824, αἱ καταλήξασαι εἰς τὸν φόνον τοῦ Πάνου πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Γέρου.

Ἡ παράνομος κατὰ τοὺς στρατιωτικοὺς Κυβέρνησις τῶν πολι-

τικῶν Κουντουριώτη, Κωλέττη, Μαυροκορδάτου, Λόντου, Σπηλιωτάκη, καὶ Μπόταση εἶχε παύσει τὸν ὑπουργὸν Α. Μεταξᾶν καὶ εἶχε στείλει Ρουμελιώτας εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἵτινες ἡγουμένου τοῦ Κωλέττη ἔθυσαν καὶ ἀπώλεσαν.

Καίτοι ὅμως ἐφονεύθη ὁ Πάνος, ὁ Γέρων, ἀντὶ νὰ ἐκμανῇ καὶ κηρύξῃ τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα, εἶδε τὸ χάος εἰς ὃ ἔπιπτεν ἡ μόλις κρατουμένη εἰς τοὺς πόδας της πατρὶς καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ Ναύπλιον, ἵνα διαλλαγῇ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀλλ' ἐκείνη τὸν ἐφυλάκησεν ἀφρόνως εἰς τὴν Ὕδραν, ὅταν δὲ ἐγνώσθη ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἰμβραὴμ διώρισεν ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου ἕνα Ναυτικὸν Σκούρτην!

Ἔπρεπε δὲ νὰ καταστραφῇ ὁ Παπαφλέσσας εἰς τὸ Μανιάκι καὶ νὰ ἐξεγερθῇ σύσσωμος ὁ λαός, διὰ νὰ ἀφεθῇ μετὰ τρεῖς μῆνας ἐλεύθερος ὁ γέρων καὶ ἀνακηρυσσόμενος ἀρχιστράτηγος νὰ διεξαγάγῃ τὸν τρομερὸν ἐκεῖνον καὶ ἀπαραδειγμάτιστον κλεφτοπόλεμον κατὰ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων τῆς Αἰγύπτου.

Ἡ κάθειρξις τοῦ 1825 ἐν Ὕδρᾳ ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς καθείρξεως εἰς τὸ Ἴτσ-Καλὲ τοῦ 1833. Ἀμφότεραι συνετελέσθησαν ὑπὸ τῶν αὐτῶν προσώπων καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς ἀντιζηλίας τῶν πολιτικῶν κατὰ τῶν γοητευόντων τὸν λαὸν στρατιωτικῶν τοῦ τόπου.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως Καποδίστρια τὰ πάθη δὲν ἐπραΰνθησαν.

Ὁ Μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ ἐνεκολπώθη βαθμηδὸν τὸ στρατιωτικὸν κόμμα, τὸ μὲν διότι εὗρεν αὐτὸ περιφρονούμενον ἀπὸ τοὺς πολιτικούς, καίτοι ἡ ἐλευθερία ὠφείλετο εἰς αὐτό, τὸ δὲ διότι κατέχων αὐτὸς οὗτος τὰ μυστήρια τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης, ὡς ἀρτίως διοργανώσας καὶ τὴν Ἑλβετίαν, δὲν εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν φώτων τῶν ἐντοπίων πολιτικῶν ἀνδρῶν.

Τὸ σύστημα μάλιστα τοῦ Καποδίστρια, πρακτικώτατον ὄν, δὲν ἐθεωρήθη ὡς τελείως πρόσφορον διὰ τὸν τόπον ὑπὸ τῆς ἡρωϊκῆς γενεᾶς. Σήμερον ὅμως πάντα τὰ μέτρα τοῦ Κυβερνήτου θεωροῦνται μεγαλοφυοῦς προνοίας καὶ διανοίας ἀπκυγάσματα.

Ἕνεκα τῶν διαθέσεων τούτων τοῦ Κυβερνήτου ἤρξατο ἐνωρὶς ἡ ἀντίδρασις τῶν πολιτικῶν. Ὁ πρῶτος ὑπ' αὐτοῦ διορισθεὶς πρωθυπουργὸς Σπ. Τρικούπης εὗρεν ἀφορμήν τινα καὶ παρητήθη.

Μανία κατέλαβε τοὺς πολιτικοὺς διότι εἰς τὴν πρώτην περιοδείαν ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον συνώδευσαν τὸν Κυβερνήτην ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Μεταξᾶς. Ὁ λαὸς ὅμως τὸν ἐξέλεξεν εἰς 40 ἐπαρχίας βουλευτήν.

Κατὰ τὴν ἐν Ἄργει συνέλευσιν τοῦ 1829 ἐξεδηλώθη πλέον σαφῶς ἡ ἀνένδοτος ἀντιπολίτευσις τῶν πολιτικῶν, παρασυράντων καὶ τοὺς ἀνδρείους ναυτικοὺς τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἀπέχει ἐμφαντικῶς τῆς πολιτικῆς. Ὁ Κουντουριώτης καὶ ὁ Μιαούλης δὲν ἐδέχθησαν τὸ ἀξίωμα τοῦ Γερουσιαστοῦ.

Τάχιστα δὲ καὶ ἡ Ὕδρα γενομένη καταφύγιον τῶν δυσαρεστημένων ἐπανεστάτησεν, ἀναδείξασα ἰδίαν Κυβέρνησιν ὑπὸ τοὺς Κουντουριώτην, Μιαούλην, Βούλγαρην, Τομπάζην, Βουδούρην, Κριεζῆν καὶ Οἰκονόμου καὶ Μαυροκορδάτου κατόπιν.

Ὁ ἡμέτερος Πολυζωΐδης ἐξέδιδεν ἐκεῖ φλογερώτατον τὸν «Ἀπόλλωνα» κατὰ τοῦ *ἀπαισίου τυράννου*!!.

Ἡ ἀνταρσία διετηρήθη ἐπὶ μακρὸν καταλήξασα εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Μιαούλη πυρπόλησιν τοῦ Ἑλλ. Στόλου. Ἡ Μάνη εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπαναστατήσει καὶ ὁ Πετρόμπεης ἀπήρχετο νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς, ἀλλὰ συνελήφθη ἐν Κατακώλῳ καὶ ἐτέθη εἰς περιορισμὸν ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου ἐν Ναυπλίῳ.

Τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831 ἔπεσεν ὁ Καποδίστριας νεκρὸς διὰ τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ πυροβολόυ τῶν Μαυρομιχαλαίων. Διὰ τοῦ φόνου ἐθριάμβευον οἱ πολιτικοί, ἀλλ' ὁ λαὸς ἐθρήνησε καὶ θρηνεῖ ἀκόμη τὸν Καποδίστριαν ὡς ἀληθῆ πατέρα του.

Κοινῇ τότε βοῇ διωρίσθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας τριμελὴς Κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Αὐγουστίνου Καποδίστρια, Κολοκοτρώνη καὶ Κωλέττη, ἀμετόχου ἕως τότε τῶν τελευταίων κινημάτων τῶν πολιτικῶν.

Ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ἀνεκάλυψεν, ὅτι συνενοεῖτο κρυφίως με-

τὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν τῆς Ὕδρας καὶ δι' εὐφυοῦς τεχνάσματος τὸν ἔπαυσε, παραιτηθεὶς πρῶτος αὐτὸς καὶ ἀξιώτας νὰ μείνῃ Κυβερνήτης μόνος ὁ Αὐγουστῖνος, εἰς ὃ ἡ Γερουσία ἐκθύμως συνήνεσεν.

Ὁ Κωλέττης οὐδὲ τότε, οὐδὲ κατόπιν συνεχώρησε τὴν τρικλοποδιὰν ἐκείνην τοῦ πονηροῦ Γέροντος. Εὐθὺς δὲ ἀμέσως συνησπίσθη ἀναφανδὸν πλέον μετὰ τῶν ἐν Ὕδρᾳ καὶ μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ὄθωνος (1 Φεβρ. 1832) εἰσέβκλον πάντες ἐκ Μεγάρων μετὰ ἓξ χιλιάδων Ρουμελιωτῶν εἰς τὸ Ναύπλιον, κατέλυσαν καὶ ἐξεδίωξαν τὸν Αὐγουστῖνον καὶ κατέκτησαν τὴν ἐξουσίαν μὲ τὴν πλαγίαν σκέψιν νὰ εὕρῃ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ νέος Βασιλεύς.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΤΑ ΤΡΩΤΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΩΝ

Τὰ μέλη τῆς Ἀντιβασιλείας.— Ὑπόσχεσις συνταγματικοῦ πολιτεύματος.— Διακρίσεις μεταξὺ Ἑλλήνων.— Οἱ Ναπαῖοι ἐν περιφρονήσει. — Διάλυσις τῶν ἑλλην. στρατευμάτων.— Χωρισμὸς τῆς Ἐκκλησίας.— Βεβήλωσις ἱερῶν σκευῶν.— Ὀργὴ τῶν Ρώσσων.— Αἱ διχόνοιαι τῶν Ἀντιβασιλέων.— Ἀνάμιξις ποῦ ποδογύρου καὶ τῶν ξένων.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πνευμάτων ὅταν, ἀφικομένου τοῦ Ὄθωνος, ἀπεσύρθη ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὸ ἐν Προνοίᾳ ἀγροκήπιόν του, ὑπὸ τὸ δύσπιστον ὄμμα τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀντιπάλων του.

Τὴν Ἀντιβασιλείαν ἀπετέλεσαν ὑποδείξει καὶ τῆς ἐν Λονδίνῳ ἐπιτροπῆς τρεῖς Βαυαροί.

Ὁ Πρόεδρός αυτῆς κόμης Ἰωσὴφ Ἀρμανσπεργ ἐγενήθη τῷ 1787 ἐν Kötzting. Τῷ 1808 ἐγένετό ὑπάλληλος τῷ 1815 βουλευτὴς, εἶτα δὲ δὶς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, παραιτηθεὶς τῷ 1831.

Ὁ Γεώργιος Μάουρερ ἐγεννήθη τῷ 1790 σπουδάσας δὲ, νομικὰ ἐν Ἀτδελβέργῃ καὶ Παρισίοις ἔγεινε Πρωτοδίκης καὶ Ἐφέτης καὶ τῷ 1826 καθηγητὴς τοῦ Δικαίου ἐν Μονάχῳ καὶ Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας.

Ὁ Κάρολος Ἔιδεκ ἐγεννήθη τῷ 1788 ἐν Λωρραίνῃ. Τῷ 1826 ἀντισυνταγματάρχης ὤν, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἠγωνίσθη μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη καταβαλὼν καὶ χρήματα, καὶ πρυήδρευσε τῆς ἐπὶ τῶν ἐράνων ἐπιτροπῆς. Τῷ 1828 ὁ Καποδίστριας ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Φαβιέρου, τότε δὲ ἐπεσκεύασε πολλὰ φρούρια καὶ ἵδρυσε τοὺς Εὐέλπιδας καὶ τὸ ἐν Ναυπλίῳ Ὁπλοστάσιον, ἀλλὰ τῷ 1829 διὰ λόγους ὑγείας ἐπανῆλθεν εἰς Βυαρίαν καὶ προήχθη τῷ 1832 εἰς Ὑποστράτηγον, φίλος ὢν προσωπικὸς τοῦ Φιλλέλληνος Βασιλέως Λουδοβίκου. Ὁ Κωλέττης εἰς τὸν «Σωτῆρα» σελ. 17 δημοσιεύει μακρότατον περὶ αὐτοῦ ἐγκώμιον.

Τὸ παραπληρωματικὸν μέλος ὁ Κάρολος Ἄβελ ἐγεννήθη τῷ 1788 καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸ ὑπαλληλικὸν στάδιον, γενόμενος τῷ 1827 σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ὁ Λουδοβῖκος πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Ὄθωνος ὑπεσχέθη εἰς τὰς τρεῖς προστάτιδας Δυνάμεις, ὅτι τὰ μέλη τῆς Ἀντιβασιλείας θὰ εἶνε « ὄχι μόνον ἄνθρωποι μετριόφρονες καὶ ἐπιεικεῖς, ἀλλὰ θὰ ἐπαγγέλλωνται καὶ ἀρχὰς συνταγματικάς ».

Ὁ δὲ Βυαρὸς Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γκίζε ὑπεσχέθη ρητῶς καὶ σύγκλησιν ἐθνικῆς Συνελεύτεως τῶν Ἑλλήνων (Φιλήμ. προλεγ. σελ. ιστ΄)

Ἀλλ' ἀντὶ ἡ Ἀντιβασιλεία νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν καὶ συγκαλέσῃ, μιμουμένη τὸν Καποδίστριαν, ἐθνικὴν συνέλευσιν, ὅπως λάβῃ ἔστω καὶ τυπικῶς τὴν πληρεξουσιότητα ἐλευθέρας ἐνεργείας παρ' ὅλων τῶν μερίδων, διέπραξε τὸ πρῶτον γιγάντιον σφάλμα, διατηρήσασα εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸ ὑπουγεῖον, ὅπερ εὗρε διέπον τὰ πράγματα, ἤτοι τὸν Σπ. Τρικούπην πρωθυπουργὸν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν, τὸν Χρ. Κλωνάρην ὑπουργὸν τῆς δικαιοσύνης, τὸν Ι. Ρίζον τῆς παιδείας, τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτον τῶν οἰκονομι-

κῶν, τὸν Κ. Ζωγράφον τῶν στρατιωτικῶν, τὸν Δ. Βούλγαρν τῶην ναυτικῶν καὶ τὸν Δ. Χρηστίδην τῶν ἐσωτερικῶν.

Ἐκ τούτων ὁ Χρηστίδης ἦτο Κωλετικὸς, ὁ Τρικούπης Ζαΐμικὸς, ὁ Βούλγαρης Κουντουριωτικὸς καὶ ὁ Ζωγράφος Ζαΐμικὸς καὶ Κωλετικός Οὕτω τοὐλάχιστον τοὺς ἐχαρακτήριζεν ὁ «Ἥλιος» τῆς 4 Ἰουλ. 1833.

Βραδύτερον δὲ τὴν 3 Ἀπριλίου ἔγεινε μεταρρύθμισις τοῦ Ὑπουργείου ἀποσυρθέντων τῶν Κλωνάρη, Ρίζου, Ζωγράφου, Βούλγαρη καὶ Χρηστίδου καὶ διορισθέντων τοῦ Ι. Κωλέτη ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν, Γ. Πραΐδη τῆς Δικαιοσύνης καὶ Γ. Ψύλλα τῶν Ἐσωτερικῶν. Κατόπιν τὴν 21 Αὐγούστου προσελήφθη ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Σμάλτς, φίλος τῶν Ἀντιβασιλέων.

Ὁ Μάουρερ παριστων εἰς τὸ περὶ «Ἑλληνικοῦ Λαοῦ» σύγγραμμά του, ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία ἐλθοῦσα εὗρε στρατὸν ἄνευ πειθαρχίας, τὰ οἰκονομικὰ ἐν ἀποσυνθέσει καὶ τὰ πάντα ὑπὸ τὸ κράτος ἀναρχίας, ἐπάγεται, ὅτι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς σκοπὸς κύριος τῆς Ἀντιβασιλείας ὑπῆρξε νὰ προσεγγίσῃ πρὸς ἄλληλα τὰ διάφορα κόμματα. (σ λ. 497). Καὶ ὅμως ἡ πρώτη πρᾶξις τῆς Ἀντιβασιλείας διατηρησάσης τὸ εὑρεθὲν ὑπουργεῖον ἦτο ἀσύγνωστος μεροληψία, ἀφοῦ, τὸ ὑπουργεῖον ἐκεῖνο εἶχεν ἁρπάσῃ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην Αὐγουστῖνον διὰ τῆς Μεγαρικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁλόκληρον λοιπὸν τὸ Καποδιστριακὸν κόμμα διὰ τῆς ἐπιδειχθείσης ἀνεπιφυλάκτου ἐμπιστοσύνης εἰς τοὺς κατ' αὐτὸ ἅρπαγας τῆς ἐξουσίας, ἐθεώρει ἑαυτὸ ὡς περιφρονηθέν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ κατόπιν γενομένη μεταρρύθμισις τοῦ ὑπουγείου ἐπηύξησε τὴν δυσαρέσκειαν, διότι καὶ πάλιν οὐδεὶς ἐκ τῶν Ναπαίων προσελήφθη.

Τρίτη προσέτι ἀφορμὴ δυσαρεσκείας ἦτο, διότι «ὑπέστη τὸ κόμμα τοῦτο καὶ προσωπικῶς τὴν δυσμένειαν τοῦ νεαροῦ Βασιλέως, ἀπέναντι τῶν ἐξοχωτάτων αὐτοῦ ἀρχηγῶν, οἷος ὁ Κολοκοτρώνης» (Μένδελσων σ. 1530).

Ἀλλ' ἡ δυσαρέσκεια ἐκορυφώθη ἐκ τῆς μὴ συγκλήσεως Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἥτις θὰ ἐκανόνιζε τὰ τοῦ μέλλοντος Συντάγμα-

Κίτσος Τσαβέλας

τους καὶ τὰ τῆς διαθέσεως τοῦ ἐξ 60 ἑκατομ. δανείου.

Ἐλπὶς δὲ περὶ ψηφίσεως Συντάγματος δὲν ὑπῆρχε, διότι καὶ ὁ μόνος ἐκ τῶν ὑπουργῶν ὁ Κωλέττης, ὅστις ἐλέγετο συνταγματικὸς δὲν ἦτο πράγματι τοιοῦτος. Οἱ λοιποὶ ἀπὸ τῆς ἐν Προνοίᾳ Συνελεύσεως εἶχον ἀποσπασθῇ τῆς συνταγματικῆς μερίδος καὶ συνεπῶς τὸ σύνταγμα ἐγκατελείφθη, τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπιδιωξάσης νὰ παγιώσῃ μοναρχίαν ἀπόλυτον. (Μένδελ. 1480)

Ἐν τούτοις οἱ τότε Ἀντιπρέσβεις, ὁ τῆς Γαλλίας Α. Ρουὰν καὶ ὁ τῆς Ἀγγλίας Δῶκινς ἔγραφον εἰς τὰς Κυβερνήσεις των, ὅτι ὁ τόπος ἐπιθυμεῖ νὰ διοικηθῇ διὰ συνταγματικῆς Βασιλείας (Μένδελσ. σελ. 1476).

Ἡ προσβολὴ ἡ γενομένη κατὰ τῶν Ναπαίων καὶ ἡ ἐπίσημος δυσπιστία ἡ ἐπιδεικνυομένη πρὸς τὸν Ρῶσσον ναύαρχον Ρικόρδ, εἶχεν ἐρεθίσῃ τοῦτον εἰς μέγαν βαθμόν. Τὴν διοίκησιν τῆς Ἀντιβασιλείας οὐδεὶς κατέκρινε δριμύτερον τοῦ Ρικόρδ, εἰς ὃν ὁ πρέσβυς Ρούκμαν ἀνήγγειλλε τοῦ Τσάρου τὴν εὐαρέσκειαν.

Αἱ ἐκθέσεις του ἦσαν δριμύτατοι. Μετὰ πολλῆς ὀξυδερκείας προεῖδε πρῶτος αὐτός, ὅτι θὰ διεσκλεύετο ἡ τάξις ἕνεκα τῆς νωθρότητος τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Βαυαρῶν.

«Τὸ μόνον σύστημα τὸ ἐπικρατῆσαν μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι εἶνε, ἔλεγε, τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα. Εἰς τὸν κορυφαῖον τῶν ραδιούργων ἀνετέθη ὁ σχηματισμὸς τοῦ νέου Ὑπουργείου, ὅπερ ἀπετελέσθη ἐκ συγγενῶν καὶ προστατευομένων τοῦ Μαυροκορδάτου. Κυβερνῶσα ἤδη ἡ Ἀντιβασιλεία, ἀντικυβερνᾶται ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ὅμως αἱ ἐκδουλεύσεις λησμονοῦνται, αἱ πληγαὶ τῶν ἀγωνιστῶν λησμονοῦνται καὶ ὅλοι εἶνε δυσηρεστημένοι». (Μένδ. 1487)

Καὶ ὄντως ὅλον τὸ στρατιωτικὸν ἦτο δυσηρεστημένον. Τὸν Μάρτιον 1833 ἡ Ἀντιβασιλεία διέλυσε τὰ ἐπὶ Κυβερνήτου καταρτισθέντα τακτικὰ καὶ ἄτακτα σώματα, ρίψασα 10 χιλ. ἀνθρώπων, οὐδὲν γνωριζόντων ἐπάγγελμα, εἰς τοὺς δρόμους. (Κυριακ. 248).

Ἡ Ἀντιβασιλεία κατὰ Μένδεσων (σελ. 1489 καὶ 1494) κατώρθωσε, διὰ τῆς ἀσυνέτου διαγωγῆς αὐτῆς ἀπέναντι τῶν παλαιῶν μαχητῶν τοῦ ἀγῶνος, νὰ μεταβάλῃ τοὺς πιστοὺς ὑπηκόους εἰς

ἡμιλήστας καὶ νὰ μορφώσῃ νέον πυρῆνα τῆς πατροπαραδότου κλεφτουριᾶς. Τὸ μέτρον ἐθεωρήθη δεσποτικὸν παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ λαὸς ἐγγόγγυζε διότι ἔτρεφε τόσον συρφετὸν Βασιλικῶν στρατευμάτων. Ὁ στρατηγὸς Τσοῦρτς διεμαρτυρήθη πρὸς τὸν Ἄρμασπεργ, ἐκεῖνος δὲ ἔρριψε τὴν εὐθύνην εἰς τὴν πλειοψηφίαν, εἰπὼν ὅτι αὐτὸς δὲν τὸ ἐνέκρινε, ἀλλ' ἀπετέλεσε μειοψηφίαν. Ὁ Τσοῦρτ ἀνεκοίνωσε ταῦτα εἰς τὰ διαλυθέντα παληκάρια καὶ ἔγεινεν ἡ πλειοψηφία ἀντιδημοτικωτάτη.» Τριακόσιοι τῶν διαλυθέντων τούτων προσελθόντες πρὸ τῆς πύλης τῶν Ἀνακτόρων, ὅπως ἐπιδώσωσιν ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ζητήσωσι περίθαλψιν, ἐξεδιώχθησαν κακοὶ κακῶς ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν φρουρῶν καὶ διασπαρέντες μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐλυμαίνοντο ἔκτοτε τὴν Ἑλλάδα, κάκιστα διάγοντες ἐκ τῆς πενίας καὶ τῆς ἀργίας. (Λαμπρυνίδου, «Ναυπλία» σελ 574.)

Ἡ Ἀντιβασιλεία ἔβαινεν ἀπὸ σφάλματος εἰς σφάλμα. Ἀφοῦ δὲ προσέβαλε τὴν φ.λοτιμίαν τόσων στρατιωτικῶν, ἠθέλησε νὰ ἐπέμβῃ καὶ εἰς τὰ τοῦ θρησκεύματος.

Λήγοντος τοῦ Μαΐου διώρισεν ἐπταμελῆ ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν ἐπισκόπων Ἀνδαμερίων Ἰγνατίου, Ἐλαίας Παϊσίου, καὶ τῶν Θεοκλήτου Φαρμακίδου, Πανούτσου Νοταρᾶ καὶ δύο συμβούλων τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας τῶν Κ. Σχινᾶ καὶ Σκαρλάτου Βυζαντίου, οἵτινες ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Σπ. Τρικούπη ἀνέλαβον νὰ κανονίσωσι τὰ τῆς ἀποσπάσεως τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ ἐπιτροπὴ τὴν 3 Ἰουνίου ἐκάλεσε πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ συνέλθωσι τὴν 15 Ἰουλίου, ἵνα συσκεφθέντες ἀποφασίσωσι.

Ἀλλ' ἡ Ἀντιβασιλεία ἐφοβεῖτο καταρτισμὸν Συνόδου καὶ ἐφρόντισε νὰ ληφθῶσιν αἱ προσκλήσεις τμηματικῶς, οὕτω δὲ εἰς τοὺς ἀνὰ τρεῖς ἢ ἀνὰ πέντε καταφθάνοντας ἀρχιερεῖς ὑπέβαλλε τὸ σχέδιον ἡ ἐπιτροπή, πρὸς τοὺς μὲν ἰσχυριζομένη, ὅτι καὶ οἱ ἀπρουσιάζοντες ἦσαν σύμφωνοι, τοὺς δὲ δυστρόπους ἀπειλοῦσα διὰ τιμωριῶν καὶ οὕτω ὑπεγράφη τμηματικῶς τὸ σχέδιον, δι' οὗ ἡ Οἰκουμενικὴ κεφαλὴ ἀπεκόπη καὶ ἐκηρύσσετο ἡ διοικητικὴ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλ.

Ἐκκλησίας, ἱδρυθείσης τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐκ πέντε μελῶν.

Ὁ Μακεδὼν μοναχὸς Προκόπιος κατακρίνας τὴν τοιαύτην ἐπέμβασιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Νομάρχου Μαύρου καὶ ἀναπολόγητος, ἄκριτος καὶ ἀδίκαστος ἐξώσθη τῆς Ἑλλάδος («Χρόνος» 16 Ἰουλίου.)

Κατὰ Μέλδελσων «παρὰ τῷ πλήθει τοῦ λαοῦ ἐξεφράζοντο εὐλαβεῖς ἐνδοιασμοὶ περὶ τῆς σκοπιμότητος τοῦ μέτρου καὶ φόβοι περὶ τῆς ῥήξεως πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην», παρεξηγεῖτο δὲ καὶ τῶν Δυτικῶν ἡ προθυμία ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ῥήξεως ταύτης. (Φρατζῆς)

Ἡ Ρωσσία κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν νὰ ματαιώσῃ τὸ διάβημα ἐκεῖνο τῆς Κυβερνήσεως. Γενομένης δὲ τῆς ἐπισήμου ἐγκαθιδρύσεως τῆς Συνόδου ἐν μέσῳ κανοβολισμῶν, μόνον τὰ Ρωσσικὰ πλοῖα δὲν ἐσημαιοστολίσθησαν καὶ δὲν ἐκανονοβόλησαν, καὶ ὁ Ρῶσσος πρέσβυς Ρούκμαν δὲν παρέστη εἰς τὴν δοξολογίαν.

Ὁ Ρούκμαν θεωρηθεὶς ὡς ἀτυχῶς διεξαγαγὼν τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνεκλήθη, ἀλλὰ καὶ ὁ διάδοχός του Κατακάζης δὲν ἔγεινε προσφιλέστερος παρὰ τῇ ἑλληνικῇ αὐλῇ ἀξιώσας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ν' ἀσπασθῇ ὁ Ὄθων τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ ὑποθάλπων τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν διὰ τῆς ἐκ Μανιατῶν καταγωγῆς του. Ἡ δυσμενὴς αὐτοῦ διάθεσις παρώξυνε τοὺς Ναπαίους. (Μένδελσων).

Ὁ Πρόκες Ὄστεν ἐπιστρέφων ἐξ Ἀλεξανδρείας τὸν Ἰούλ. 1833, ἔγραψεν ἐκ Ναυπλίου εἰς τὸν Μέτερνιχ, ὅτι: ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἐδείκνυε μὲν παθητικὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν, οὐδεμίαν ὅμως εἶχε συμπάθειαν πρὸς τοὺς ὀργανιστικούς της ἀγῶνας. Κυβέρνησις καὶ κυβερνώμενοι ἵσταντο ἀπέναντι ἀλλήλων ὡς δύο πρόσωπα μὴ γνωριζόμενα, μὴ ἐννοούμενα καὶ μὴ συνακουόμενα κἂν. Πραγματικοὺς ἐχθροὺς τῆς Κυβερνήσεως ἐθεώρουν οὗτοι τοὺς προσβληθέντας ὀρθοδόξους καὶ τοὺς Ναπαίους, ὧν ὁ Κατακάζης ἐξεμεταλλεύθη τὸν θρησκευτικὸν ἀναβρασμόν. (Μενδελ. σ. 1594)

Ὁ Κατακάζης ἦτο γνωστὸς ἤδη εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τὸ 1827 ὑπηρέτει ὡς πολιτικὸς σύμβουλος παρὰ τῷ Ρώσσῳ ναυάρχῳ ἐν Ναυαρίνῳ, ὠθῶν εἰς πυρπόλησιν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου καὶ τούς

Κοδριγκτων καὶ Δερινύ. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἔσπευσε τότε πρὸς τὸν Τσάρον ἄγγελος τῶν λεπτομερειῶν καὶ λαβών τό παράσημον τοῦ Ἁγ. Βλαδιμήρου ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν θέσιν του.

Ὁ Κατακάζης, πρέσβυς ἤδη, ἐτίμα τὸ φιλόρωσσον κόμμα καὶ περιῆλθεν εἰς ἔριδα πρὸς τοὺς Ἀντιβασιλεῖς. Τελεσθείσης δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ὄθωνος δὲν παρευρέθη εἰς τὴν δοξολογίαν (Μενδελ. σ. 1507).

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀνακληθῇ καὶ ὁ ναύαρχος Ρικὸρδ ἐκ τῆς Μεσογείου. Ὁ ἀποχαιρετισμός του δὲ μετὰ τῆς Αὐλῆς ἦτο τὸ κάτοπτρον τῶν ἀμοιβαίων διαθέσεων.

Ὁ Ρικὸρδ εἰσελθών εἰς τὰ ἀνάκτορα ἔφερεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πῖλον καὶ τὸν ἐπενδύτην του. Οἱ ὑπασπισταὶ δὲν ἤθελον νὰ τὸν ἀναγγείλουν. Ἐκεῖνος ἐπέμενεν.

Τέλος ὁ Ὄθων ἠναγκάσθη νὰ τοῦ μηνύσῃ, ὅτι τὸν ἀπήλλαττε τῆς ὑποχρεώσεως τῆς προτωπικῆς παρουσιάσεως καὶ τοῦ ἤὗχετο κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γροσίου, κατυόδιον. Ταῦτα κατέστησαν ἔξω φρενῶν τὸ προσβληθέντα ναύαρχον, γνωσθέντα δὲ εἰς τοὺς ρωσσόφρονας ἐθεωρήθησαν καὶ κατ' αὐτῶν ὡς προσβολαί, διότι συνεδέοντο στενώτατα μετὰ τοῦ Ρικόρδ.

Ἀλλὰ ἡ Ἀντιβασιλεία ἔδωκεν ἐνωρίτερον καὶ πολλὰς ἄλλας ἀφορμάς. Ἀντὶ νὰ ἐκπροσωπῇ ὡς ἐνιαῖόν τι καὶ ἰδανικὸν τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν κατέταμε τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως εἰς τὰ ἴδια μέλη καὶ ὑποκατέστη βαθμηδὸν εἰς τὰ δικαιώματα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Καὶ ὁ μὲν Πρόεδρος εἶχε τὴν γενικὴν ἐποπτείαν καὶ τὰ τῆς Αὐλῆς, ὁ Μάουρερ τὰ τῆς παιδείας τοῦ κλήρου καὶ τῆς δικαιοσύνης, ὁ Ἔυδεκ τὰ στρατιωτικὰ καὶ ναυτικά, ὁ Γράϊνερ τὰ οἰκονομικὰ καὶ ὁ Ἄβελ τὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά (Κυριακ. σ. 247). Οὕτω λοιπὸν οἱ ὑπουργοὶ ἐγένοντο πολὺ ταχέως νευρόσπαστα τῶν θελήσεων τῶν Ἀντιβασιλέων.

Ἀλλὰ καὶ μεταξύ των οἱ Ἀντιβασιλεῖς διηρέθησαν. Ὁ Ἀρμασπεργ ἦτο φίλαγγλος, ὁ Μάουρερ σὺν τῷ Ἄβελ φίλος τῶν Γάλλων καὶ ὁ Ἔϋδεκ τῶν Ρώσσων καὶ ἐθεωροῦντο ἕκαστος ὡς προστάτης τῶν ἀντιστοίχων ἐν Ἑλλάδι κομμάτων (Μένδελσων σ. 1527).

Ὁ Μένδελσων γράφει (σελ. 1562) ὅτι κατὰ τὸν Βὲχ «τὸ μέρος ὅπερ διεδραμάτισαν αἱ γυναῖκες κατὰ τὴν λίαν ἀδεξίως ἀρξαμένην, σκευωρίαν ἐζημίωσε τὰ μέγιστα τὴν ὑπόληψιν τῶν ἐν Ἑλλάδι Βαυαρῶν καὶ τὸ κῦρος τῆς Κυβερνήσεως ἔπεσε παρὰ τῷ λίαν ἀπεριέργῳ καὶ ὀξυδερκεῖ τούτῳ λαῷ, καθ' ὅσον ἐγένοντο γνωσταὶ αἱ ἔριδες τῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας»

Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ «Ἀθηνᾶ» τῆς 1 Αὐγούστου ἀπεκάλυψεν, ὅτι «ὑπῆρχε καὶ γυναικεία μικρολογία πλησίον τῶν ὑπουργικῶν ραδιουργιῶν» ἐπετίθετο δὲ κατὰ τῶν ὀργάνων τοῦ ποδογύρου ἐπιλέγουσα ὅτι «ὁ γυναικωνίτης εἶνε σεβαστὸς καὶ ἀπαραβίαστος ἐνόσῳ δὲν γίνεται θέατρον πολιτικῶν ραδιουργιῶν»

Καὶ ὁ ἡμέτερος Ν. Δραγούμης εἰς τὰς «Ἱστορικὰς ἀναμνήσεις» γράφει:»

« Τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς διχονοίας κατεβλήθησαν ὑπὸ γυναικῶν, μεταδοθέντα δὲ καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας μετὰ τοσαύτης ὀξύτητος ἀνεβλάστησαν καὶ εἰς τοιαύτην περιῆλθον περιπλοκὴν ὥστε καὶ τότε καὶ τώρα ἀδυνατῶ νὰ εὕρω μίτον πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς ἀληθείας. Δὲν ἀπετέλουν δὲ οἱ πέντε ἀντιβασιλεῖς τὰ μόνα πρόσωπα τοῦ δράματος ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ ξένοι πρέσβεις πρὸς δὲ καὶ ξέναι Αὐλαὶ καὶ Κυβερνήσεις.

Πηγὴ τῶν ραδιουργιῶν τούτων ἦτο ἡ οἰκία τοῦ προέδρου, ὅστις ἄνθρωπος ὢν τοῦ κόσμου, ἐνεδύετο κατὰ τὸν νεώτατον συρμὸν, ἐπροστάτευε τὴν καλλιτεχνίαν καὶ διέπρεπεν ἐν ταῖς συνομιλίαις τῶν αἰθουσῶν. Εἶχε δὲ ἐν Ναυπλίῳ τὴν σύζυγόν του καὶ τρεῖς ἐρασμιωτάτας θυγατέρας καὶ ἐκράτει ἐντευκτήριον, εἰς ὃ πολλὴν εὗρισκε τέρψιν ὁ ἀνήλικος βασιλεὺς Ὄθων.

Ὁ Πρέσβυς τῆς Πρωσσίας Λούζης ἔγραφε τὴν 10 Μαρτίου 1834 εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Προέδρου ἐλάμβανον χώραν «ἔριδες καὶ ζηλοτυπίαι μεταξὺ τοῦ Πρίγγηπος Ἀλτερβουργ καὶ τοῦ Κατακουζηνοῦ καὶ παιδιαὶ ἥκιστα ἁρμόζουσαι εἰς δεκαεπταετῆ βασιλέα. Ὁ ἀγύρτης Ρακσάου ἔπαιζε τυφλόμυιγαν καὶ

στρόμβον μετὰ τοῦ Ὄθωνος!» (Μένδελ. σ. 1466)

Κατὰ τὸν «Χρόνον» (ἀρ. 37), ὁ Κόμης Δ. Λούτζης ἦτο υἱὸς τοῦ Κεφαλλῆνος Λούτζη, ὅστις ἐχρημάτισε στρατηγὸς καὶ κατόπιν ὑπουργὸς ἐν Πρωσσίᾳ ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου. Ὁ υἱός του ἐχρημάτισε πρὸ τοῦ 1820 γραμματεὺς τῆς ἐν Λονδίνῳ Πρωσσικῆς πρεσβείας ἔνθα ἐνυμφεύθη Ἀγγλίδα, κατόπιν προήχθη εἰς πρέσβυν ἐν Βυτεμβέργῃ καὶ ἤδη εἶχε μετατεθῇ εἰς Ναύπλιον, διακρινόμενος διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν φιλλεληνισμόν του, δι' ἃ δὲν ἦτο προσφιλὴς εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἁρμασπεργ.

Γενικὸς πρόξενος τῆς Αὐστρίας ἦτο ὁ Γρόπιος, ὅστις ἔγραψε καὶ ἐντυπώσεις ἐξ Ἑλλάδος κατόπιν.

Ἀλλ' ὑπὲρ πάντας προσφιλὴς παρὰ τῷ Πρεσβυ ἦτο ὁ Ἀντιπρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Δῶκινς ὅστις εἰσήρχετο εἰς τὸν οἶκον τούτου ὄχι πλέον ὡς διπλωμάτης ἀλλ' ὡς οἰκεῖος, εὑρισκόμενος κατὰ πάσας τὰς ἐπισήμους περιστάσεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς κομήσσης. (Μενδελ. 1540).

Ὁ Ἔϋδεκ καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ταξείδιόν του καὶ ἤδη ἠσχολεῖτο κατὰ τὸν Φρὰνς μᾶλλον εἰς ἔρωτας παρὰ εἰς τὰ στρατιωτικά

Ὅταν ἐγνώσθη ὅτι μέλος τῆς Ἀντιβασιλείας θὰ εἶνε καὶ ὁ Ἔϋδεκ, ὁ Θείρσιος γνωρίζων ὅτι ἄλλοτε στρατηγὸς εἶχε δυσφημισθῇ, πέτρεψε τὸν Λουδοβῖκον, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Δ. Ὑψηλάντου, καθ' ὃν «ὅ,τι χάσῃ τις ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἀδύνατον νὰ τὸ ἀνακτήσῃ».

Ὁ Λούζης καὶ ἤδη τὸν ἐχαρακτήριζεν ὡς ἄπιστον καὶ νωθρὸν ἄνθρωπον, μισοῦντα τοὺς Ἕλληνας. Ὅλον του τὸν χρόνον ἀπερρόφα ἡ Ζωγραφικὴ καὶ συλλογαὶ κογχυλίων καὶ ὀστρέων. Αἱ συμπάθειαί του πρὸς τοὺς Ναπαίους ἦσαν τοιαῦται, ὥστε οὐδὲν καλὸν νὰ περιμένουν ἐκεῖνοι ἐξ αὐτῶν. (Μενδελ. 1469).

Κατὰ τὸν Πρόκες Ὅστεν οἱ Ἕλληνες τὸν θεωροῦν ὡς πηγὴν πάντων τῶν ληφθέντων ἀτόπων μέτρων. (αὐτόθι 1576).

Ὁ Μάουρερ ἦτο σοφὸς, ἀλλ' ὁ λαὸς τὸν εὗρισκεν ἀπότομον ἀριστοκράτην καὶ τὸν κατηγόρει ὡς σχολαστικόν. Οἱ διπλωματικοὶ

κύκλοι κατέκρινον ἀναφανδὸν τὸ ἀλαζονικόν του ἦθος καὶ τοὺς ἀξέστους τρόπους του. Μόνον ὁ Ἄβελ, ἡ δεξιά του χείρ, τὸν ὑπερτέρει κατὰ τὴν ἀντιδημοτικότητα. (Μενδελ. 1467).

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους δὲν ἦτο ἄπορον πῶς ἡ δρᾶσις τῆς Ἀντιβασιλείας ἐν Ἑλλάδι θὰ κατήντα εἰς πλῆρες ναυάγιον.

Ἀλλ' ἡ διαφωνία τῶν Ἀντιβασιλέων δὲν εἶχε μόνον σημασίαν διοικητικὴν ἀλλὰ καὶ ἠθικὴν σπουδαιοτάτην διὰ τὸν Ἑλλ. λαὸν καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς του.

«Ἦσαν αὐτοὶ διηρημένοι, κραυγάζει ὁ Φρατζῆς, καὶ ὅμως ἠξίουν νὰ μὴ εἶνε διηρημένοι οἱ Ἕλληνες» (Γ'. σελ. 152).

«Ἐκ τοῦ κομματισμοῦ τῶν Ἀντιβασιλέων καὶ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν ἐξηγοῦνται, λέγει ὁ Μέλδελσων (σελ. 1528), αἱ ἐκ πρώτης ὄψεως φαινόμεναι ὡς ἀσυνάρτητοι καὶ ἀνακτιολόγητοι ταραχαὶ τοῦ φθινοπώρου 1833». Καὶ προσθέτει εἰς ταῦτα:

«Κατ' ἐπιστολὴν βαυαροῦ ἀξιωματικοῦ ἡ ἐλεθρία διαίρεσις τῶν Ἀντιβασιλέων ἔβλαψε τὸν ἀγῶνα πολὺ μᾶλλον ἢ αἱ ὑπὸ μεμονωμένων ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων ὑποκινηθεῖσαι ταραχαί.

Ἀλλαχοῦ δὲ (σελ. 1596) γράφει:

«Ἡ μικρὰ σκευωρία τοῦ Φραντζ καὶ ἡ μείζων συνωμοσία τοῦ Κολοκοτρώνη συμπλέκονται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον πρὸς ἀλλήλας, ἀμφότεραι δὲ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συμπτώματα τῆς δυσθυμίας, ἣν εἶχον γεννήσει τὰ πρῶτα βήματα τῆς Ἀντιβασιλείας. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἔμμεσος αὐτουργὸς ἦτο ἡ Ἀντιβασιλεία καὶ αὐτῆς οἱ ὦμοι φέρουν τὴν εὐθύνην τῶν γενομένων, καθόσον ἀντὶ νὰ μένῃ ἀνωτέρα τῶν φατριῶν, κατῆλθε μέχρις αὐτῶν καὶ ἀντὶ νὰ καταπνίξῃ τὸ κομματικὸν πνεῦμα, ἀνερρίπισε καὶ ἐζωογόνησεν αὐτὸ διὰ τῆς διαστάσεως, ἥτις ἐγεννήθη ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτοῖς κόλποις».

'Ανδρέας Μιαούλης

ΤΜΗΜΑ Δ'.

ΦΙΛΥΠΟΨΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΝΑΠΑΙΩΝ

Καυχήσεις τοῦ Πλαπούτα.— Ἡ φοράδα τοῦ ληστοῦ.— Τί ἠδύναντο νὰ κάμουν οἱ Ἕλληνες μόνοι των.— Ἡ Βασιλεία τοῦ Μαυροκορδάτου.— Ζῆς καὶ μετὰ θάνατον Καποδίστρια!— Φῆμαι ὑπουργικῆς κρίσεως.— Ἡ ἀθυμία τοῦ Μάουρερ.— Δύο περίεργοι ἐχθροὶ τοῦ Γέρου.

Ἓν τῶν κυριωτάτων προσώπων τῆς παρούσης ἱστορίας εἶνε ὁ ἔνδοξος μαχητὴς τοῦ ἀγῶνος Δ. Πλαπούτας, ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Γέρου εἰς ὅλας τὰς μάχας. Τὸ φύσει εὐφυὲς καὶ πονηρὸν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ ἀφοσίωσίς του πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Καποδίστρια τὸν καθίστων ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὕποπτον εἰς τὸν Μάουρερ.

Ἐν τούτοις ὁ Ὄθων τὸν ἠγάπα ἀνεπιφυλάκτως, ὡς καὶ ὁ Ἁρμασπεργ. Διὰ τοῦτο ὁ Πλαπούτας ἐκαυχᾶτο, ὅτι ἐν Μονάχῳ μὲν ὁ Λουδοβῖκος τὸν ἐφόρτωσε δῶρα, ὧν τινα σώζονται ἐν Παλούμπᾳ, καὶ τὸν ἔκαμε καβαλιέρον, δηλ. τοῦ ἔδωκε παράσημον, ἐν Ναυπλίῳ δὲ ὅτι «ἔμπαινε καὶ ἔβγαινε ὅταν ἤθελε εἰς τὸν Βασιλέα».

Ἐσχάτως εἶχε διορισθῇ καὶ μέλος τῆς ἐπὶ τῶν ἐκδουλεύσεων ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ χάριν τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα (26 Ἀπριλίου) μετέβη εἰς τὴν ἐν Παλούμπᾳ οἰκογένειάν του, ἐκεῖ δὲ ἐστεφάνωσε καὶ ἕνα ἀνεψιόν του.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ Κοντοβουνήσιος, παλαιὸς ἁρματωλὸς ῥέπων εἰς ληστείαν, ὅστις τοῦ ἐχάρισε μίαν φοράδαν. Μετὰ τὸν γάμον ὅμως, τὴν 4 Μαΐου, ἀνεχώρησεν ὁ Πλαπούτας ἐκ Παλούμπα καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς 8 εἰς τὸ Ναύπλιον, ὅπου παρέδωκε τὴν φορβάδα εἰς τὸν Φρούραρχον, διότι ἀνεκαλύφθη ὡς ἐθνικὴ, ἁρπαγεῖσα ὑπὸ τοῦ Κοντοβουνήσιου, ὅταν ὑπηρέτει εἰς τὸ

τακτικὸν στράτευμα. Ἐν τούτοις τὸ γεγονὸς τῆς φοράδας ἐσημειώθη ὡς βαρύτατον ἔγκλημα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του.

Κατόπιν, ἡμέραν τινὰ τοῦ Ἰουνίου, συνηντήθη ἐκ τύχης ἐν Ναυπλίῳ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καλαβρυτικοῦ Σωτηρ. Θεοχαροπούλου μετὰ τοῦ Βενιζέλου Ρούφου, τοῦ προξένου Περόγλου καὶ ἄλλων. Ἐν τῇ ῥύμῃ δὲ τῆς ὁμιλίας ἔλεγεν, ὅτι εἰς τὴν Βαυαρίαν ἐλυποῦντο πολὺ διὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ὄθωνος, ὡς ἔχοντος αἰσθήματα ἀξιαγάπητα καὶ εὔχαριν χαρακτῆρα. Εἰς διακοπὴν δέ τινος εἰπόντος, ὅτι θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἂν ἤθελεν ἐξ ἀρχῆς ἀποφασισθῇ νὰ ἀναβῇ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν θρόνον καὶ νὰ μὴ ἦτο ἡ Ἀντιβασιλεία, ὁ Πλαπούτας προσέθηκεν ὅτι : Ἂν θέλουν οἱ Ἕλληνες τὸ κάμνομεν καὶ μοναχοί μας.

Μετὰ τὴν φράσιν ἐκείνην ὅλοι ἐτίγησαν καὶ ἡ ὁμιλία ἤλλαξε. Τὴν ἁπλῆν ὅμως αὐτὴν ἰδιωτικὴν συνομιλίαν καὶ ἀκαδημαϊκὴν ὅλως ἔκφρασιν γνωμῶν περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον ἱδρύθη διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν Ἑλλήνων, ἐθεώρησαν κατόπιν ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία ὡς μίαν τῶν πρωτίστων βάσεων πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐγκλήματος τῆς καθοσιώσεως.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἦτο ἐν Καρυταίνῃ. Ἐκεῖ ἐφέρετο καυχηθείς, ὅτι διὰ τῆς νεωστὶ ἐκδοθείσης ἐν Ναυπλίῳ ἐφημερίδος «Χρόνος» θὰ πολεμήσῃ τὸ Ὑπουργεῖον, ὡς περιφρονῶν τὰ δικαιώματα τῶν στρατιωτικῶν.

Ὅτε δὲ στρατιωτικοί τινες ἐκ τῶν διαλυθέντων σωμάτων προσῆλθον εἰς Καρύταιναν ἐπαιτοῦντες καὶ διαμαρτυρόμενοι διὰ τὴν πενίαν των, εἶπε πρὸς αὐτούς :

— Σύρτε εἰς τὸν Μαυροκορδάτον τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τ' Ἀνάπλι. Ἐκεῖνος εἶνε βασιλέας! (πρακτ. σ. 126).

Νομάρχης Μεσσηνίας εἶχε διορισθῇ ὁ Κωνσταντινουπολίτης καὶ φίλος τοῦ Κωλέτη Δημ. Χρηστίδης, μόλις ὅμως ἔφθασεν ἐκεῖ ἡ εἴδησις τοῦ διορισμοῦ του, συνετάχθη ἀναφορὰ ὅπως ἀνακληθῇ τὸ διάταγμα, εἰς τὴν ἀναφορὰν δὲ εἶχε ὑπογράψει καὶ ὁ Γρηγοριάδης. Καὶ δὲν ἀνεκλήθη μὲν ὁ διορισμός, ἀλλ' ὅταν ἔφθασε, ὁ Χρηστίδης ἐκεῖ, ἔβλεπε παντοῦ φάσματα προδοτῶν καὶ ἐπαναστατῶν.

Αἱ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐκθέσεις του παρίστων τὰ πράγματα κρίσιμα. Εἰς ἕνα τοῖχον σχολείου ἐν Κυπαρισσίᾳ ἀνέγνωσε μίαν τρομερὰν ἐπιγραφήν :

«Ζῆς καὶ μετὰ θάνατον εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων ἀείμνηστε Καποδίστρια!»

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη τόσον ἐτάραξε τὰ νεῦρα τοῦ Χρηστίδου, ὥστε διέταξεν εὐθὺς καὶ ἐξήλειψαν ἀπὸ τὸν τοῖχον τὸ βέβηλον ρῆμα, τὸ ὁποῖον ὅμως ἔμεινε καὶ μένει ἀκόμη ἀνεξιτήλως χαραγμένον εἰς τὰς καρδίας τῶν Πανελλήνων.

Τὸν Ἰούνιον διῆλθεν ἐκ Καλαμῶν ὁ ἐκ Στεμνίτσης Ἀριστομένης Κουβαρᾶς καὶ τοῦ ἐζήτησε συστατικὰς ἐπιστολάς, ἵνα εὕρῃ κλαπέντα τινὰ ἡμίονον. Κατόπιν ἔμαθεν ὅτι ὁ Κουβαρᾶς ἐπρόκειτο νὰ ὑπογράψῃ ἀναφορὰς κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ἐταράχθη πολύ.

Περιοδείαν τινὰ ἀνθρώπων τοῦ Βυτιναίου Δ. Ταγγοπούλου ἐθεώρησε λίαν ἔνοχον. Ὑπέβαλε λοιπὸν εἰς ἐξέτασιν τὸν σύγγαμβρον τοῦ Ρώμα καὶ διευθυντὴν τῆς Νομαρχίας Μεσσηνίας πρίγκηπα Γουσταῦον Βρέδε καὶ ἐκ τῶν ὁμιλιῶν ἐκείνου κατώρθωσε νὰ διαγνώσῃ ὅτι σκοπὸς τῆς φατρίας ἦτο ἡ κατάργησις τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Ὄθωνος τὴν 15 Αὐγούστου, καθ' ἣν ὥραν δηλ. θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διέγνωσε δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ἀρχηγὸς τοῦ ὅλου κινήματος ἦτο ὁ Κολιόπουλος!

Τὸν Ἰούλιον ὁ ἀνεψιὸς τούτου Κόλιας Πλαπούτας μετέβη διὰ νυκτὸς μετ' ἄλλων εἴκοσι νὰ ἀπαγάγῃ τὴν κόρην τοῦ Π. Καλάμιου ἐν Ζατούνῃ, τῇ συνδρομῇ ὅμως καὶ τῶν Δημητσανιτῶν ἀπεκρούσθη ὁ ἐρωτύλος ἐπιδρομεὺς μετὰ πολλῶν ἡμερῶν πολιορκίαν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ γεγονότος τούτου παρεξηγήθη ὁ σκοπός. (Ἀθηνᾶ 2 Αὐγ.)

Ἀποτέλεσμα τῆς ἀθυμίας τῆς κρατούσης ἐν τοῖς Βασιλικοῖς κύκλοις τῆς πρωτευούσης διὰ τὰς διαδόσεις ταύτας περὶ μέλλοντος κινήματος ἦτο καὶ ἡ διασπαρεῖσα φήμη περὶ παύσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ Σ. Τρικούπη καὶ ἀποστολῆς του ὡς πρέσβεως εἰς Κων]λιν, ὡς καὶ περὶ διορισμοῦ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν Ψύλλα ὡς

Νομάρχου, ἀντικαθισταμένων ἀμφοτέρων ὑπὸ τῶν Ζαΐμη καὶ Γλαράκη. Ἀλλ' αἱ φῆμαι αὗται αἱ ἀναγραφεῖσαι τὴν 7ην Ἰουλίου εἰς τὴν « Ἀθηνᾶν » καὶ εἰς τὸν « Ἥλιον » δὲν ἔλαβον σάρκα.

Περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου ἐγνώσθη, ὅτι εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ εἴς τινα μέρη τῆς Πελοποννήσου ἐνεφανίσθησαν λῃσταί. Ἀρχομένου τοῦ μηνὸς τούτου ἀνεφάνησαν ἐκτὸς τοῦ Καπογιάννη, τρεῖς ἄλλοι λῃσταὶ εἰς τὸ κλειδὶ τῆς Ὀλυμπίας. Αἱ ἀρχαὶ ἐπεδόθησαν πανταχοῦ μετὰ δραστηριότητος εἰς τὴν σύλληψίν των. (Ἀθῆναι 28 Ἰουνίου)

Τὰ περιστατικὰ ταῦτα ἐξήγει ἡ Ἀντιβασιλεία ὡς ὕποπτα κινήματα τῶν Ναπαίων. Αὐτός ὁ Μάουρερ ἐκθέτει ὡς ἐξῆς τὰς ὑπονοίας του εἰς τὸ ἔργον του, μετ' ἐνόχων τινῶν ὁμολογιῶν.

«Οἱ Καποδιστριακοί, λέγει, συνηθισμένοι νὰ ἔχουν μόνοι τὰς προσοδοφόρους καὶ σπουδαίας θέσεις, οὐδένα εὗρον ἔν τε τῷ Ὑπουργείῳ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀξιώματα. Δι' αὐτὸ προεπάθησαν πρῶτον μὲν δι' ἀπάτης καὶ δόλου, εἶτα δὲ καὶ διὰ τῆς βίας ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. Συνηθροίσθησαν λοιπὸν τὰ διεσπαρμένα λείψανα τοῦ Καποδιστριακοῦ κόμματος ὑπὸ τὴν ἀσπίδα τοῦ γέροντος Κολοκοτρώνη καὶ συνησπίσθησαν πάλιν, ὡς καὶ ἐν προγενεστέρᾳ ἐποχῇ, ἀποτελέσαντα μυστικὴν ἑταιρίαν ὁ «Φοῖνιξ». Ἐγένοντο μυστικαὶ συνεδριάσεις ἐπὶ συνεδριῶν, καὶ ἤρξατο συστηματικὴ ἐνέργεια διὰ τῶν δυσηρεστημένων κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἱδρύθη καὶ ὁ «Χρόνος» μὲ χρῆμα Κολοκοτρώνειον. Ἡ ἀνικανότης τοῦ Φαναριστικοῦ καλουμένου ὑπουργείου ἐτονίζετο διατόρως. Πάντα τὰ μέτρα τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπολεμοῦντο λυσσωδέστατα. Κατὰ παλαιὰν συνήθειαν ὡπλίζοντο λῃστρικαὶ συμμορίαι, ὧν ὁ σκοπὸς ἦτο διπλοῦς, ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀποδειχθῇ πρὸς τὸν λαὸν ἡ ἀδυναμία καὶ ἡ ἀνικανότης τῆς νέας Κυβερνήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἔμπνευσις φόβου καὶ τρόμου εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν. Ἡ θρασύτης τῶν λῃστῶν τούτων ἦτο τοιαύτη, ὥστε παρὰ τὴν πρωτεύουσαν ἐλῃστεύθησαν καὶ ἐδολοφονήθησαν στρατιῶται. Τάχιστα δὲ ἐγνώσθη ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν

συμμοριῶν, ἦσαν οἱ παλαιοὶ φίλοι τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα.» (σελ. 498).

Ἐφρόνει δὲ τοιαῦτα διότι κατὰ Φραντζῆν (Γ' σ. 132): «ἤκουε τὰς ὁδηγίας καὶ τὰς συμβουλάς τινων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπέβλεπον εἰς ἄλλο τι, εἰ μὴ εἰς τὴν ἐξόντωσιν πολλῶν ἐπισήμων στρατιωτικῶν καὶ ἑνὸς μέρους πολιτικῶν, ἐπὶ ὑπονοίᾳ, ὅτι ἀντιπολιτεύονται κατὰ τῆς βασιλικῆς Κυβερνήσεως.»

Ἕνεκα τῶν σπερμολογιῶν τούτων συνδικλεγόμενος ἡμέραν τινὰ ὁ μετριοπαθέστερος Ἀρμαρσπεργ μετὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, θέλων νὰ τὸν δοκιμάσῃ λέγει :

—Ἔχεις πολλοὺς ἐχθρούς, βλέπω, στρατηγέ !

—Ναὶ ἔχω ! Ἀλλ' ἀπ' αὐτοὺς δυὸ εἶνε οἱ χειρότεροι καὶ οἱ πλέον θανάσιμοι.

—Καὶ ποῖοι εἶν' αὐτοὶ οἱ δύο ἐχθροί σου ;

—Ὁ ἕνας τὸ ὄ ν ο μ ά μου καὶ ὁ ἄλλος αἱ ἐ κ δ ο υ λ ε ύ σ ε ι ς μου, ἀπήντησεν ἀφελῶς ὁ ὀξυνούστατος Γέρων. (Μενδελ. σ. 1488).

ΤΜΗΜΑ Ε΄

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΑΙ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑΙ

Δεξίωσις τοῦ Ὄθωνος ἐν Σμύρνῃ. — Καρβούνης καὶ Ἀλεξανδρόπουλος. — Αἱ συνελεύσεις τῆς Ἀνδριτσαίνης. — Ὁ Ἀρμασπεργ ἀδιαφορῶν. — Μία ἀνορθόγραφος ἐπιστολή. — Ἡ δίκη τοῦ Γρίβα. — Σάτυρα Σούστου κατὰ τοῦ συνηγόρου Σκούφου. — Διπλωματικὸν ἐπεισόδιον. — Παῦσις δικηγόρου.

Ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον μετ' ἀρχαιολογικὴν ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον περιοδείαν ὁ Διάδοχος τῆς Βυκαρίας Μαξιμιλιανός, ἀδελφὸς τοῦ Ὄθωνος, ἀμφότεροι δ' ἐπέβησαν εἰς

«Μαδαγάσκαρ» καὶ ὁ μὲν Μαξιμιλιανὸς διηυθύνθη εἰς Κων)πολιν, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸν Σουλτάνον, ὁ δὲ Ὄθων ἐξῆλθεν εἰς Σμύρνην κατ' ἀρχὰς ἀγνώριστος, κατόπιν ὅμως γνωρισθεὶς ἐγένετο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀντικείμενον θερμοτάτων καὶ πανηγυρικῶν ἐκδηλώσεων ἀγάπης τῶν Σμυρναίων, δι' ὃ μάλιστα κατόπιν ἐξωρίσθη καὶ ὁ αὐτόθι Μητροπολίτης («Χρόνος» σ. 122, «Ἥλιος» σ. 8),

Ὁ βασιλεὺς ἐπανῆλθε τελευτῶντος τοῦ Ἰουνίου περὶ τὰ μέσα ὅμως αὐτοῦ ὁ ἐκ Μεσολογγίου νεαρώτατος ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Ι. Καρμπούνης μετέβαινεν εἰς Ἀνδρίτσαιναν πρὸς συνάντησιν τῶν ἐκεῖ διαμενόντων συγγενῶν αὐτοῦ. Διερχόμενος ὅμως ἐκ Τριπόλεως ἐγνώρισε διὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὸν Τριπολίτην Θεόδωρον Ἀλεξανδρόπουλον, πρώην στρατιωτικὸν καὶ ἤδη ἄεργον, ἐχθρὸν ἀμείλικτον τοῦ Κολοκοτρώνη διὰ λόγον, ὃν θὰ εἴδωμεν κατόπιν, καὶ ἀγράμματον κατὰ τὴν ἰδίαν του ὁμολογίαν.

Ὁ Ἀλεξανδρόπουλος λοιπὸν οὗτος μαθὼν ὅτι ὁ Καρβούνης ἦτο ἐκ τῶν Αὐλικῶν τῷ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅτι ἐν Τριπόλει ἐγένοντο συνεδριάσεις ἀπὸ κόμματα καὶ ὅτι ὁ Νομάρχης Ζωγράφος εἴτε παραβλέπων, εἴτε ἀγνοῶν, δὲν ἐλάμβανε μέτρα.

Μετὰ τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας μετέβη ὁ Καρβούνης εἰς Ἀνδρίτσαιναν, ἐπειδὴ δὲ, ὡς κατέθεσεν, ἤκουσε καὶ ἐκεῖ τὰ ἴδια κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας ἔγεινε προσεκτικώτερος, καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἔμαθεν, ὅτι ἔγεινε καὶ μία συνέλευσις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Π. Ζαφειροπούλου, μέλους ἐπιφανεστάτης αὐτόθι οἰκογενείας, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος καὶ ὁ ἐκτάκτως ἀφικόμενος ἐκεῖ καὶ φυγὼν τὴν ἐπομένην Γορτύνιος Μπούκουρας, ὁ Θίκον. ἔφορος Τριπόλεως.

Οὕτω λοιπὸν πεφωτισμένος ἐπανῆλθεν εἰς Τρίπολιν καὶ συνήντησε πάλιν τὸν Ἀλεξανδρόπουλον, ὅστις τὸν ἐξένισε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς τὸν υἱκόν του καὶ συμπληρῶν τὰς ἀνακοινώσεις αὐτοῦ εἶπεν, ὅτι «αἱ συνεδριάσεις ἐξακολουθοῦν καὶ οἱ ἀπόστολοι πηγαίνουν καὶ ἔρχονται».

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Καρβούνης ἦτο ἀκόμη ἐν Ἀνδριτσαίνῃ διῆλθε τὴν 24 Ἰουνίου διὰ Τριπόλεως, μεταβαίνων πάλιν εἰς Παλούμπα ὁ Πλαπούτας, ἐπειδὴ εἶχον λήξει πλέον ἕνεκα τοῦ ἐπελθόντος θέ-

ους, αἱ ἐργασίαι τῆς ἐπὶ τῶν ἐκδουλεύσεων ἐπιτροπῆς. Ἐν Τριπόλει ἔμεινε ἓν μόνον γεῦμα.

Ὁ Ἀλεξανδρόπουλος ὅμως δὲν εἶπεν εἰς τὸν Καρβούνην τίποτε περὶ ὡρισμένου προσώπου, ἀλλ' ὑπονοίας καὶ φήμας. Ὁ Πλαπούτας τότε δὲν τοῦ ἐφάνη ἔνοχος.

Ἐμπεποτισμένος λοιπὸν ὁ Καρβούνης μίσους κατὰ τῶν Ναπαίων, ἀντὶ νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ὑπευθύνους διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, ἀπῆλθεν εἰς Ναύπλιον καὶ ἀνεκοίνωσε τοὺς θρύλλους εἰς τὸν Ἀρμασπεργ. Ἐκεῖνος ὅμως καὶ εἰς ταῦτα καὶ εἰς τὰς διὰ τοῦ Κωλέττη καταγγελθείσας ὑποψίας τοῦ Νομάρχου Χρηστίδου οὐδὲν ἐνήργησε.

Εἰς μάτην ὁ Ἀλεξανδρόπουλος ἀνέμενεν ἀπὸ τὸν ὑπασπιστὴν ἐπιστολήν. Ὁ Καρβούνης ἐσίγησεν, ἀρκεσθεὶς ν' ἀναγγείλῃ μόνον διὰ τοῦ ἐν Τριπόλει ἀδελφοῦ του εἰς τὸν Ἀλεξανδρόπουλον, ὅτι κατέδωσε τὰ τεκταινόμενα ὅπου ἔδει.

Ἐν τῷ μεταξὺ, ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου, ἔφθασεν εἰς Τρίπολιν καὶ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης καὶ κατέλυσεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Σαρδέλλη. Κόσμος πολὺς ἐπεσκέπτετο αὐτόν. Αἱ φῆμαι ἐπετάθησαν. Ὁ Κολοκοτρώνης ἔσπευσε τότε νὰ συναντήσῃ τὸν Νομάρχην, καὶ νὰ παραγγείλῃ δι' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν πολλὰ, φοβούμενος συκοφαντίας τῶν σπερμολογούντων ἐχθρῶν του. Καὶ εἶχε δίκαιον, διότι τὴν 24 Ἰουνίου ἔγραψεν ὁ Ἀλεξανδρόπουλος πρὸς τὸν Καρβούνην τὴν πρώτην ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιστολῶν του, ὧν τέσσαρες μόνον παραδοθεῖται κατόπιν ὑπὸ τοῦ Καρβούνη εἰς τὸν Μάσσωνα, ἀνεγνώσθησαν κατὰ τὴν δίκην καὶ ἀπετέλεσαν τὸν σπουδαιότερον πυρῆνα τῆς κατηγορίας!

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων παραθέτομεν ἤδη τὴν πρώτην ὁλόκληρον μὲ τὰς ἀνορθογραφίας ἃς εἶχε, ἵνα καταδειχθῇ ἐπὶ ποίας ἀξίας δεδομένων ἐστηρίχθη ἡ Ἀντιβασιλεία, ἵνα ἐπιχειρήσῃ τὸ μέγα τοῦ 1833 πραξικόπημα.

Εὐγενέστατε ἀδελφὲ προσκυνῶ.

Μετὰ τὸν ἐντεῦθεν χωρισμόν σας διὰ τὰ ὀφηλὰ χρέη σας, δὲν ἠξιώθην κατὰ κακὴν τύχην εὐνοϊκήν σας ἐπιστολὴν, ὡς ἐκ μόνης καλοκαγαθίας

Ἀλ. Μαυροκορδάτος

σας μὲ τὸ ὑποσχέθητε, διὸ καὶ εὑρίσκομαι κατα τοῦτο ἀπαρηγόρητος, ὅθεν καὶ παρακαλῶ, εἰς τὸ ἑξῆς νὰ συγκατανεύσετε εἰς τὸ νὰ μὲ ἐνθυμῆσαι διὰ γράμματός σας, τὸ ὁποῖον καὶ θέλει τὸ νομίζω διὰ μόνην μου εὐτυχίαν. Ἔμεινα πολλὰ εὐχάριστος πληροφορηθεὶς, ὅτι τὰ ὅσα σᾶς ἐπαράστησα ἐνταῦθα περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς ὑψηλῆς Βασιλείας, τὰ ἐβάλατε εἰς ἐνέργειαν διὸ καὶ σπεύδω καὶ διὰ τῆς παρούσης νὰ σᾶς εἰδεάσω, νὰ ἐπαγρυπνῆτε κατὰ τῶν τοιούτων, μὲ τὸ νὰ ἀκούω ψηθιρισμοὺς καὶ σποράν πολλῶν ἀπατιλολόγων εἰς τὸν ἐμβηθεῖ λαόν. Ἐνταῦθα συμποσοῦνται ἕως πεντὲξ ἄτομα, τὸν ὁποῖον θέλει σᾶς διακινώσω τὰ ὀνόματα, ἐπομένως ὡς αὐτὸς καὶ εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἠξεύρετε καὶ μάλιστα ὁπόταν φθάση ἡ ὑψηλὴ ἀντιβασιλεία ὅπου ἐλπίζω νὰ μὲ γράφετε νὰ κατέβω κάτω καὶ τότε θέλει σᾶς παραστήσω τὰ ὀνόματα. Οἱ ρηθέντες δὲν παύωσι ἀπὸ τὸ νὰ συναναστρέφονται συνεχῶς μεταξύ των, λέγουν καὶ ὀργανίζουσι καὶ διασπείρουσι πολλὰ λόγια εἰς τὸν λαὸν ἐκ πλαγίου καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ λάβω ἀποχρώσας ἀποδίξεις κατ' αὐτῶν διὰ νὰ ἐνεργήσιτε νὰ λάβωσι τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας των ἐπειδὴ συνιθισμένοι ὄντες εἰς τοὺς μισθοὺς τοῦ Καποδίστρια, βλέποντες ἤδη τὸν ἑαυτόν τους παρημελημμένον φρυάτουσιν κατὰ τῆς εὐγνομίας καὶ ἀσφαλείας τῶν πολιτῶν βλέποντες φιλελεύθερα διατάγματα τῆς αὐτοῦ Μεγαλειότητος κτλ. Ἀναμένω παρηγοριτικὴν ἐπιστολήν σας, διλοτικὴν ἄματε περὶ τοῦ λίαν ἐφετῆς μοι ὑγείας καὶ εὐδαιμονίαν σας. Μὲ συγχωρεῖτε ἐπειδὴ δὲν ἐρεύνισα πῶς πρέπει νὰ γράψω εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Γράμματος, τὸ ὁποῖον παρακαλῶ νὰ μὲ σαφινήσετε διὰ τὰ κατὰ συνέπειαν γράμματά μου. Ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως.

Ἐν Τριπόλει Τὴν 25 Ἰουλίου 1833

Ὁ εἰλικρινὴς ἀδελφός σας

Θεόδ. Ἀλεξανδρόπουλος

Ἀλλ' οἱ ἐν Ναυπλίῳ ἦσαν τότε ἀπησχολημένοι εἰς τὴν σοβαρωτάτην δίκην τοῦ Θ. Γρίβα, εἰς ἣν ἀνεμίχθησαν πολλὰ πρόσωπα τῆς δίκης Κολοκοτρώνη καὶ ἔγεινε ζήτημα ἡ στάσις τῶν Ναπαίων.

Πρὸ τῆς ἐλεύσεως ἀκόμη τοῦ Ὄθωνος τὴν 22 Δεκεμβρίου 1832 οἱ Ε. Βέτας καὶ Δ. Μανιάτης ἐδολοφόνησαν ἐν Ἀνατολικῷ τὸν Γ. Πράσινον, ὑπήκοον Ρῶσσον.

Ἡ χήρα τοῦ Πρασίνου ἀπηύθυνεν ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἐν Πά-

τραις Ρῶσσον Πρόξενον καὶ ὁ Ἀντιπρέσβυς Ροῦκμαν ἐζήτησεν ἱκανοποίησιν, κατηγορῶν τὸν Γρίβαν ὡς μὴ θέσκντα χαλινὸν εἰς τοὺς στρατιώτας του, οἵτινες διὰ βκσάνων καὶ ἀκρωτηριασμῶν ἐφόνευσαν ξένον ὑπήκοον καὶ ἔκτοτε ἐγένοντο ἄφαντοι, μὴ συλληφθέντες ὑπὸ τῶν ἀρχῶν.

Ὁ Γρίβας ἔμεινε 5 μῆνας εἰς τὴν εἱρκτὴν τοῦ Ἴτς-Καλὲ, καὶ τέλος ἡ πολλάκις ἀναβληθεῖσα δίκη του ἤρξατο τὴν 22 Ἰουλίου. Δικασταὶ τοῦ ἀνεκκλήτου δικαστηρίου ἦσαν τότε ὁ Πολυζωΐδης πρόεδρος, ὁ Δ. Κ. Σοῦτσος, ὁ Α. Λουκόπουλος καὶ ὁ Γ. Τιρτσέτης. Ὡς συνήγορος τοῦ Γρίβα ἔσπευσε νὰ λάβῃ μέρος ὁ Νικ. Σκοῦφος ἐπίτηδες παραιτηθεὶς τῆς θέσεώς του, ὡς διοικητοῦ Αἰγίνης. Τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς ὑπερασπιστὴς παρέστη ὁ Βαλσαμάκης.

Κόσμος ἄπειρος εἶχε συγκεντρωθῇ εἰς τὸ Βουλευτικόν. Ἀλλ' ὁ Εἰσαγγελεὺς Μάσσων δὲν ἐφαίνετο, δικασταὶ δὲ καὶ κοινὸν ἠδημόνουν ἐκ τούτου. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐγνώσθη, ὅτι συνεπείᾳ ἀναφορᾶς τινος τοῦ Νομάρχου Λακωνίας Α. Μεταξᾶ ἐνήργει τὴν πρωΐαν ἐκείνην ἐρεύνας εἰς τὸ ἐν Ναυπλίῳ ὁρμοῦν ἐθνικὸν ἀτμοκίνητον, καθόσον ἡ ἀναφορὰ κατήγγειλλεν, ὅτι ὁ Κωλέττης εἶχε κρύψει ἐκεῖ τὸν φονέα Μανιάτην.

Ἡ καταγγελία ὅμως ἀπεδείχθη ψευδὴς καὶ ἐλθόντος τοῦ Μάσσωνος ἡ δίκη ἤρξατο.

Ὁ Βαλσαμάκης ἐπρότεινεν εὐθὺς ἀναβολὴν, ἵνα προσέλθουν βίᾳ οἱ κληθέντες μάρτυρες. ἐπειδὴ δὲ τὸ δικαστήριον ἀπέρριψε τὴν πρότασίν του, ἐθύμωσε καὶ ἔφυγε, δεχθεὶς διὰ τὴν φυγήν του ταύτην δριμεῖαν σάτυραν τοῦ Σούτσου εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τοῦ «Ἡλίου» καθ' ἣν ὁ συνήγορος παρίσταται λέγων πρὸς τοὺς δικαστάς:

Δικασταί! Κατὰ τοῦ Γρίβα
Ἔχω ἔγγραφα μιὰ στίβα!
Ἔχω πρόβες καὶ ραγγιόνες

Κι' ἀργγομένα ὅσα θέλω...!
...Πλὴν ἀντίο...τὸ καπνίζω
Καὶ σᾶς βγάζω τὸ καπέλλο..κ λ.

Ὁ «Τριπτόλεμος» τῆς 26 Ἰουλίου ἔγραφε: «Τὸν Μάσσωνα τὸν θαυμάζει τὸ κοινὸν διὰ τὴν ἐπιστημονικήν του πολυμάθειαν, διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ ζυγισμένην ὁμιλίαν του καὶ διὰ τὴν τόσην εἰς τὸ ἐπάγγελμά του ἁρμόζουσαν ἀπάθειαν. Ὁ κ. Μάσσων μάλιστα ἐφάνη ἔξοχος, ὅταν ἐπολέμησε τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο σόφισμα, τὸ τόσον ὀλέθριον εἰς τὴν κοινωνίαν ὅτι: καλήτερον εἶνε ν' ἀπολυθῶσιν ἑκατὸν ἔνοχοι παρὰ νά καταδικασθῇ εἷς ἀθῶος. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἀπαθές του πρόσωπον εἶδέ τις ἐνθουσιασμόν...»

Κατόπιν ἠγόρευσεν ὁ συνήγορος Σκοῦφος ἐπιτεθεὶς καὶ κατὰ τῆς Ρωσσικῆς πολιτικῆς. Ὁ εὔγλωττος ῥήτωρ εἰς τὸν «Θριαμβευτικόν του» κατὰ τὴν Ἀθηνᾶν λόγον ἔψεξε τὸν πρώην πρέσβυν Ρούκμαν ὡς καὶ τοὺς Ναπαίους, τοὺς προτείναντας ἄλλοτε τὸν Ρικόρδ ὡς Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Γρίβας τὴν 23 Ἰουλίου ἐκηρύχθη κανηγυρικῶς ἀθῶος, ὡς συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῶν Ναπαίων.

Ἀλλ' ἡ δίκη αὕτη εἶχε συνεπείας. Ὁ ἀντιπρέσβυς τῆς Ρωσσίας Κατακάζης ἐπέδωκεν εἰς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν «note» ζητῶν τὴν παῦσιν τοῦ Προέδρου τοῦ δικαστηρίου, ὡς μὴ διακόψαντος τὸν Σκοῦφον, ἐπιτιθέμενον κατὰ τοῦ προκατόχου του Ρούκμαν ὡς καὶ τοῦ Ρικόρδ.

Ἡ Κυβέρνησις διέταξεν ἀνακρίσεις. Ὁ Σκοῦφος καὶ ὁ Μάσσων ἐξητάσθησαν ἐπισήμως καὶ κατὰ μὲν τοῦ Πολυζωΐδου, νομίμως διευθύναντος τὴν δίκην, οὐδὲν ἐλήφθη μέτρον, ὁ συνήγορος ὅμως ἐτιμωρήθη δι' ἑξαμήνου παύσεως ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος, ἥτις ἡ τιμωρία ἐξετελέσθη ἀκριβῶς. (Ἀθηνᾶ, τῆς 5, 12 καὶ 26 Αὐγούστου 1838).

ΤΜΗΜΑ ΣΤ΄.

ΑΙ ΣΚΕΥΩΡΙΑΙ ΤΟΥ ΡΩΜΑ

Ὁ Ρώμας ἐν Ἄργει καὶ Ναυπλίῳ.— Εἷς πανοῦργος Σμυρναῖος.— Τὶ ἤκουσεν ὁ κόμης ἐν Μονάχῳ.—Ὁ σχολαστικὸς δόκτωρ Φράνς —Ὁ Πρόεδρος κολακευμένος καὶ ἐξωργισμένος.— Αἱ μακαρονικαὶ ἀναφοραί.

Κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου ἐπετάθη ἐν Ναυπλίῳ ἡ κυκλοφορία φημῶν. Τότε ἔφθασεν ἐκ Τριπόλεως ὁ Νομάρχης Ἀρκαδίας Ζωγράφος, ὅστις προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὴν Κυβέρνησιν περὶ τοῦ ἀσημάντου τῶν φημῶν. Καὶ ὄντως τὸ κατώρθωσε.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἔφθασεν ὁ Ρώμας ἐκ Πελοποννήσου. Τελευτῶντος τοῦ Ἰουλίου κατέλυσεν ἐν Ἄργει εἰς τὸν οἶκον τοῦ πορθητοῦ τοῦ Παλαμηδίου Στάϊκου Σταϊκοπούλου. Ἐκεῖνος γνωρίζων τὰ τῆς ἀφίξεώς του, ἡτοίμασεν αὐτῷ ὑποδοχὴν εἰπὼν εἰς τοὺς προκρίτους, ὅτι ἤρχετο ἵνα, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Βαρβάκη, ἱδρύσῃ ἓν Κεντρικὸν σχολεῖον, συνίστα δὲ εἰς αὐτοὺς ὁ Στάϊκος νὰ τὸν περιποιηθοῦν διὰ νὰ γείνῃ τὸ σχολεῖον ἐν Ἄργει.

Ἀλλὰ τὸ κέντρον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ρώμα δὲν ἦτο τὸ Ἄργος. Ταχέως μετέβη εἰς Ναύπλιον, ὅπου πολλοὶ μετέβησαν πρὸς συνάντησίν του. Εἷς ἐκ τῶν ἐπισκεπτῶν τούτων ἦτο καὶ ὁ Π. Νικολαΐδης, εὐφυέστατος Σμυρναῖος ὑπηρετήσας πρότερον καὶ ὡς ὑπάλληλος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδημοσιογράφη τολμηρότατα. Καποδιστριακὸς ὢν καὶ φοβούμενος τὴν μεροληψίαν τῆς Κυβερνήσεως, συνίστα τὸν Μάϊον τὴν μὴ ἀπονομὴν παρασήμων (ἐν Ἀθηνᾷ 31

Ματου, εἶχε δὲ ἐν τῷ ἄρθρῳ αὐτοῦ τὴν ἐξῆς τολμηροτάτην φράσιν: «Ὁ Ἡγεμὼν ὀφείλει νὰ μὴ δίδῃ πίστιν εἰ μὴ πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν εὐτολμίαν νὰ τὸν ἀντιλέγωσι μὲ σέβας καὶ οἱ ὁποῖοι ἀγαπῶσι πλειότερον τὴν ὑπόληψίν του παρὰ τὴν εὔνοιάν του.»

Ἀλλὰ καὶ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ρώμα, τὴν 12 Ἰουλίου, ἐπικαλούμενος τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας Βασιλικὴν προκήρυξιν, ἧς αἱ ὑποσχέσεις δὲν ἐξετελοῦντο, ἔγραφεν ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ»:

«Ἡ βραδύτης τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐκδουλεύσεων εἶνε ἡ μοναδικὴ αἰτία τῆς σημερινῆς μεγάλης κατηφείας καὶ καταβολῆς, ἀδημονίας καὶ μεμψιμοιρίας. Δὲν προέρχεται μόνον ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου τὴν ὀλιγωρίαν καὶ τὰς παραφοράς. Τινὲς τῶν Ὑπουργῶν τὴν αὐξάνουν» Καὶ χαρακτηρίζων ἀποτρόπαιον καὶ ἀπαισίαν τὴν διαγωγὴν τῶν Ὑπουργῶν, «τὴν ἴασιν, λέγει τὴν περιμένει ὁ Ἕλλην ἀπὸ τὸν Ἄνακτα διὰ ταχείας συγκλήσεως Συνελεύσεως πρὸς πραγματοποίησιν καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀγωνιστῶν» καὶ ἐρωτᾷ «ἡ ἀτιμώρητος τῶν Ὑπουργῶν διαγωγὴ σαλεύει ἢ ὄχι τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ Ἄνακτος;»

Τοιοῦτος ὁ ἀνήρ, ὃν ὁ Ρώμας ἐξέλεξε πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι σχεδίων του. Τὸν ἐγνώρισε τὸ πρῶτον μεταβάντα νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ μετὰ τοῦ Μιαούλη, ὃν κατὰ τύχην συνήντησε. Κατόπιν ὅμως ἤρχισεν ὁ Νικολαΐδης νὰ συχνάζῃ εἰς τὸ τοῦ Ρώμα καὶ ταχέως συνεννοήθησαν. Ὁ Ρώμας ἔλεγεν εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν, ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἵνα τὴν ἐπισκεφθῇ ἐλευθέραν καὶ ἵνα προσκυνήσῃ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Ἀντιβασιλείαν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἦτο ὁ κύριος αὐτοῦ σκοπός.

Ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ ὁ Μάουρερ ἀφοῦ περιγράφει (σελ. 497) τὰς δυσαρεσκείας τῶν Ναπαίων προτίθησι: «Τοιαύτης οὔσης τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων καὶ ἐξυψωθείσης τῆς ζυμώσεως τῶν παθῶν, προέκυψεν εἰς τὸ μέσον ὁ ἤδη γνωστὸς ἐκ παλαιοτέρων χρόνων κόμης Ρώμας, ὅστις διέσπειρε τὴν εἴδησιν, ὅτι φθάνει ἐκ Μονάχου, ὅτι ἐκεῖ εἶχε σχέσεις μὲ πρόσωπα λίαν σπου-

δαῖα καὶ ὅτι ἐνεργεῖ ἐν συννενοήσει μετ' αὐτῶν.»

Καὶ ὅτι: «καθ' ἃ ἔμαθε παρ' ἐπισήμων ἐν Μονάχῳ, ὁ Πρόεδρος ηὐνόει τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Πλαπούταν καὶ ἐπεθύμει τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς πλειοψηφίας» (Κυριακίδου σ. 252)

Καὶ κατ' ἄλλας πηγὰς ὁ Ρώμας διέδιδεν ὅτι «ὁ Μάουρερ καὶ ὁ Ἄβελ δὲν ἦσαν προσφιλεῖς εἰς τὴν ἐν Μονάχῳ Αὐλὴν καὶ ἂν ἐδίδετο ἡ ἐλαχίστη ἐξ Ἑλλάδος ἀφορμή, ἡ Ἀντιβασιλεία θὰ μετερρυθμίζετο». Εἰς τὰς σκέψεις δὲ ταύτας ὁ Νικολαΐδης ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὀστᾶ, μεταχειριζόμενος ὡς ὄργανον τὸν Γερμανὸν ἑρμηνέα Φράνς.

Ὁ δόκτωρ Ἰωάννης Φράνς ἐκ Νοριπόλεως τῆς Βαυαρίας ἦτο ἑλληνομαθέστατος, κατελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Ἀντιβασιλείας μετέφρασε καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά του ἐκ Φιλελληνισμοῦ, ὀνομασθεὶς Φρασικλῆς. Ἐν Γερμανίᾳ εἶχε μεταφράσει τὰ περὶ Ἑλλάδος ποιήματα τοῦ Λουδοβίκου εἰς μέτρα Πινδαρικά. Τῷ 1828 εἶχεν ἐκδόσει τὸν Λυσίαν καὶ τῷ 1831 συμπλήρωμα αὐτοῦ εἰς γλῶσσαν Ἰσοκράτειον. Ἡ Ἀθηνᾶ (22 Φεβρουαρ.) ἐξῆρε τὴν ἔκδοσιν ταύτην λέγουσα: «Ὁ Φρασικλῆς γράφει μὲ ἰδωτισμοὺς καὶ κομψότητα», μακαρίζει δὲ τὴν ἑλληνικὴν νεότητα διὰ τὴν ἀπόκτησίν της. Τὸν Φράνς διὰ τὸν φιλελληνισμόν του ἀνέγραψαν οἱ Σμυρναῖοι συμπολίτην των, ὅπερ ἐμιμήθησαν τὸν Ἰούνιον 1833 καὶ οἱ Κορίνθιοι. (Χρόνος).

Τὸν φιλέλληνα τοῦτον λόγῳ τῆς μορφώσεώς του καὶ τῆς προσεγγίσεως του εἰς τ' ἀνάκτορα ἀνέλαβε νὰ κατηχήσῃ ὁ Νικολαΐδης, μένει ὅμως μυστήριον τίς πρῶτος ὑπέδειξεν εἰς τὸν ἄλλον τὴν ἀνάγκην τῆς συντάξεως ἀναφορᾶς κατὰ τῶν δύο μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας.

Ὁ Φράνς κατόπιν ἐκραύγαζεν ὅτι τὸν ἠπάτησεν ὁ Νικολαΐδης, τοῦτο δὲ ἔγραψεν εἰς τὴν Κυβέρνησίν του καὶ ὁ Γρόπιος, ἰσχυριζόμενος ὅτι: «Ἰούδας τις Ἰσκαριώτης, δόλιος καὶ κίβδηλος ἄνθρωπος, ὁ ἐκ Σμύρνης ἐφημεριδογράφος Π. Νικολαΐδης τὸν ἐνέβαλεν εἰς τὴν παγίδα». Ἀλλὰ καὶ ὁ Νικολαΐδης σπεύσας νὰ καταγγείλῃ τὸν Φράνς ἔλεγεν ὅτι :μαθὼν παρὰ τοῦ ἐμπιστευμένου του Φράνςτοι-

οὗτον ἔγκλημα ἔσπευσε νὰ τὸ καταδώσῃ καὶ τὸ κατέδωσε. Βεβαίως ὁ εἷς ἐκ τούτων ἐψεύδετο.

Κατὰ τὸν Μάουρερ «ὁ Φρασικλῆς ἀνέπτυξεν ἐν Ἑλλάδι τὸ ραδιουργικόν του μόνον πνεῦμα καὶ διὰ τοῦτο ἠγαπήθη ἀπὸ τὸ ὁμογενὲς πνεῦμα τοῦ Ἀρμασπεργ, γενόμενος ὁ εὐνοούμενος αὐτοῦ διερμηνεὺς καὶ σημαντικώτατον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ πρόσωπον, ὡς δὲ ὁ ἴδιος ὡμολόγει, ἀφοσιώθη εἰς τὸν Ἀρμασπεργ ὡς εἰς σοφὸν αὐτοῦ Μέντορα. Δι' αὐτοῦ ὁ Πρόεδρος διετέλει ἐν γνώσει ὅλων τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ναπαίων, μεθ' ὧν ὁ Φράντζ διαρκῶς συνανεστρέφετο» (Μένδελσων σελ. 1537)

Ἐρωτηθεὶς ὁ Ἀρμασπεργ κατόπιν περὶ τῆς ἀναφορᾶς ὡμολόγησε δημοσίᾳ ἐνώπιον τῶν Ἔϊδεκ, Γράϊνερ, Ἄβελ καὶ Μάουρερ, ὅτι ὁ Φρὰνς ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ εἰς ἰδιαιτέραν συνέντευξιν τὰ σχέδιά του. (Μάουρερ § 450).

Τὰ τῆς συνεντεύξεως ταύτης σκφηνίζων κατόπιν αὐτὸς ὁ Φρὰνς μετὰ τὴν σύλληψίν του διηγεῖτο πρὸς μάρτυρα (ἴσως τὸν Νομάρχην Μαῦρον) τὰ ἑξῆς: «Κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς ἀναφορᾶς ἐκείνης μετέβην ἅπαξ πρὸς τὸν Ἀρμασπεργ καὶ ἔδωσα εἰς αὐτὸν νὰ ἐννοήσῃ τὰ τεκταινόμενα, τοὐτέστι τὴν ἀποπομπὴν τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τὴν μεταβίβασιν τῆς διοικήσεως εἰς μόνον τὸν κόμητα. Εἰς ταῦτα ὁ Ἀρμασπεργ ἀπεκρίθη διπλωματικώτατα, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶνε πάντως πεπεισμένος ὅτι καλήτερον καὶ ταχύτερον θὰ διηυθύνοντο αἱ ὑπουθέσεις ἂν τούτων προΐσταται εἷς καὶ μόνος ἢ διὰ τοῦ τριμελοῦς συμβουλίου. Ὅτι ὅμως οὗτος ἔχει συγχρόνως τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἕκαστος τῶν συναδέλφων εἶνε ἐξ ἴσου κατάλληλος καὶ ἁρμόδιος ὅπως καὶ ὁ ἴδιος οὗτος. Ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει δέ, ἂν ἐκ τῆς προτάσεως ταύτης τοῦ Φρὰνς ὁ Ἀρμασπεργ ἐφάνη ὅτι ἀποστέργει τὸ σχέδιον ἢ ἂν ἠπείλησεν, ὅτι προτίθεται νὰ τὸ καταγγείλῃ ὡς ἐσχάτην προδοσίαν, ὁ Φρὰνς ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ Πρόεδρος ἐκ τῆς ὅλης προτάσεώς του μᾶλλον ἐφάνη κολακευμένος παρὰ ἐξοργισμένος» (Μάουρερ αὐτόθι).

Οὕτω λοιπὸν ὁ Φρασικλῆς ἔλαβε τὴν ἔμμεσον γνώμην τοῦ

Ὁ Τουρκοφάγος Νικηταρᾶς

Προέδρου, ὅτι ἐπεθύμει νὰ μείνῃ μόνος ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐργασθῇ πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ Νικολαΐδου, διότι παρ' ἑκατέρῳ τούτων θερμὸν ὑπῆρχε τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς πραγμάτωσιν τῆς φιλοδοξίας τοῦ Προέδρου. Καὶ ὁ μὲν Νικολαΐδης ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Φρὰνς εὗρε τὸν κατάλληλον ἀνθρωπον ὅπως ἐξακριβώσῃ τὰς διαθέσεις τοῦ Προέδρου καὶ συντάξῃ ὡς ἑλληνομαθὴς τὰς ἀναφορὰς εἰς γλῶσσαν, ἣν ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος θὰ ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ, ὁ δὲ Φρὰνς εὗρεν ἐν τῷ Νικολαΐδῃ τὸ θερμουργὸν μέλος τοῦ κόμματος τῶν δυσηρεστημένων, ὅπερ θὰ ἐκυκλοφόρει ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὰς ἀναφορὰς πρὸς ὑπογραφήν.

Μετὰ τὴν συνεννόησιν ταύτην ὁ Φρὰνς ἐκλείσθη εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ συνέταξε τὰ σχέδια τῶν δύο σχολαστικῶν ἀναφορῶν, ὧν τὴν πρώτην παραθέτομεν ὁλόκληρον :

Βασιλεῦ !

« Ὁρῶντες τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος εἰς τοῦτο περιεστηκότα, ὥστε, ὧν μὲν ηὐχόμεθα πάλαι, τὰ πλείω κατορθοῦσθαι, σμικρὰ ἄττα δὲ δεῖσθαι θεραπείας, ᾠόμεθα δεῖν πρὸς τὸν ἡμέτερον εὐεργέτην τοὺς λόγους ποιεῖσθαι.

»Τὸ μὲν γὰρ τυχόντες Βασιλέως οὕπω τοῦ υἱοῦ σου εὖ πεπράγαμεν, τὸ δὲ ἀπολαύοντες τρεῖς τοὺς κυβερνῶντας τὴν πρύμναν τοῦ ἀναγενωμένου σκάφους εὐθὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς ὑπωπτευόμεθα μὴ οὐ καλῶς σχεῖν, νῦν δὲ καὶ ἐπιστάμεθα πεπειραμένον. Καὶ ταῦτα, εἰ καὶ ἐπ' ὀλίγον κρατήσει αἰσθόμενοι μεγάλα βλάψοντα τὴν ἡμετέραν χαράν, τῷ τε ἀντιπάλῳ τῆς γνώμης καὶ τῇ αὐστηρότητι, ᾗ χρώμενοι διατελοῦσι πρὸς ἡμᾶς, ἐξαιτούμεθα τὸν μὲν νῦν Πρόεδρον Ἀντιβασιλέα ἡμῖν γενέσθαι, τοὺς δὲ δύο συνεργοὺς αὐτοῦ παῦσαι τῆς Ἀρχῆς.

»Ὁ μὲν γὰρ φανερὸς ἐστὶ νῦν τε καὶ πάλαι τὰ ἄριστα πράττων τοῖς Ἕλλησιν, ὑφ' ἁπάντων τε ἀγαπώμενος, οὐ μὴν ἀμφιγνοήσῃ ποτὲ περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως ἡμῶν. Τῶν δὲ συναρχόντων αὐτοῦ, ὁ μὲν καὶ πρὶν ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, δῆλος ἦν ὅτι, ὥσπερ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ ὕβρισε τοὺς Ἕλληνας,

καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἐργάσεται εἰκότα τῇ φύσει τῇ αὐτοῦ.

»Ὁ δὲ Μαῦρερ, τ' ἄλλα καλὸς ἴσως ἀνήρ, οὐχ οἷός τέ ἐστι μὴ οὐ καταγέλαστος γενέσθαι, δηλῶν ἑκάστοτε, ὅτι οἱ Ἕλληνες κακῶς διάκεινται τὴν γνώμην πρὸς τοὺς Γερμανούς, ἅτε ξένους ὄντας καὶ ξένην ἀρχὴν ἐπιφέροντας. Καί τοι πῶς εἰκὸς τὸν τὰ ὅσιαῦτα δοξάζοντα περὶ Ἑλλήνων, ἐπιμελήσεσθαι πρεπόντως; ὃς οἰόμενος μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων οὐτ' ἂν τὰ ὠφέλιμα σκοποίη αὐτοῖς, οὐτ' ἂν κρατήσειε ποτὲ ὥστε ἀγαπᾶσθαι. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἐν ἔριδι ἔσθ' ὅτε πολλῇ εἰσὶ πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς οὐράνιον ὅσον ἀφεστηκότας τῆς ἀρετῆς τῆς τοῦ Προέδρου.

»Ταῦτά τοι δεόμεθα ὑμῶν, Βασιλεῦ, μὴ περιορᾶν ἡμᾶς ἐκ νέου πεσόντας εἰς ἀπορίας τῶν ἀρχόντων ἕνεκα, ἀλλὰ τὸν μὲν εὖνουν ἡμῖν Ἀρμανσπέργ καταστῆσαι ἡμῖν Ἀντιβασιλέα αὐτοκράτορα, τοὺς δὲ δύσνους ἀπολύσαντα, ἧς ἂν ἄξιοι φανῶσι τιμῆς ταύτην τιμῆσαι.»

Τῆς δευτέρας δὲ ἀναφορᾶς τὸ σχέδιον (ὅρα τὸ σύνολον ἐν Πρακτικοῖς Δίκης, σελ. 56-58) κατέλῃγεν ὡς ἑξῆς: «Ἐκ δὴ τούτων ὡρμημένοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας ταύτης ἀξιοῦμεν παρὰ σοῦ τυχεῖν ὥστε τὸν μὲν ἀγαθὸν Ἀρμασπέργιον Ἀντιβασιλέα ἡμῶν Αὐτοκράτορα καταστῆσαι μέχρι τῆς ἡλικίας τοῦ φιλτάτου ἡμῶν Βασιλέως, τοὺς δὲ ἄλλους τῆς ἀρχῆς ταύτης παραλῦσαι.»

Τὴν γλῶσσαν ταύτην ἠξίου ὁ Φράνς νὰ ἐννοήσῃ ὁ τότε Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ νὰ ὑπογράψῃ ἐν ἐπιγνώσει τῶν ζητουμένων ὑπὲρ πατρωνός του !!!

ΤΜΗΜΑ Ζ΄

Η ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ

Τρίτον μυστηριῶδες σχέδιον.— Τὶ ἔγραψεν ὁ Ρῶσσος Ὑπουργὸς εἰς τὸν Κολοκοτρώνην.— Σύγχυσις χρονολογιῶν.— Τὸ «κάτι τ ἐχει» τοῦ Ρώμα.— Οἱ κορέοι τῆς Τριπόλεως.— πονηρὰ ὑπεκφυγὴ τοῦ Γέρου.— Ἡ Ἁγία Μονή.

Ἐκτὸς τῶν δύο σχεδίων τοῦ Φρὰνς ἔγεινε πιθανῶς καὶ τρίτον Κατὰ τὸν Μάουρερ: Ἀπεφασίσθη ἤδη νὰ σχεδιασθοῦν δύο ἀναφοραὶ ἐν ὅλως διαφόρῳ ἐννοίᾳ, ὧν ὁ κρύφιος καὶ ἅμα φανερὸς σκοπὸς εἶνε δυνατὸν νὰ νοηθῇ εὐκόλως ὑπὸ παντός. Ἡ μία ὑπὸ τοῦ Φρὰνς πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας. Ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῇ πρὸς τὸν Τσάρον ἐζητεῖτο ἡ ἀπομάκρυνσις καὶ τῶν τριῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας, ἡ κήρυξις τῆς ἐνηλικότητος τοῦ Ὄθωνος καὶ ἡ παράδοσις τῆς Κυβερνήσεως εἰς τοὺς Καποδιστριακούς. Ἐὰν αἱ ἀναφοραὶ αὗται δὲν ἤθελον ἐπιτύχει τοῦ ποθουμένου ἐσκοπεῖτο ἡ διὰ τῆς βίας ἀπομάκρυνσις τῆς Ἀντιβασιλείας. Ἵνα δὲ προετοιμασθῇ ὁ ἐπαναστατικὸς αὐτὸς σκοπὸς καὶ ἐπιτευχθῇ ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στασιαστῶν καὶ ἵνα γείνουν προθυμώτεροι οἱ μεμυημένοι εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ἐγένετο λόγος καὶ περὶ βοηθείας ἐκ Ρωσσίας καὶ περὶ Ρωσσικοῦ χρήματος. Τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Νέσερλωδ ἐγένετο κατάχρησις πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον. (§ 497.)

Ὅτι ἐκυκλοφόρησε καὶ ἄλλη ἀναφορὰ πλὴν τῆς πρὸς τὸν Λουδοβίκον εἶνε φαίνεται γεγονός. Ἐπανελήφθη τοῦτο πολλάκις ἐν τῇ δίκῃ, ἡ «Ἀθηνᾶ» τῆς 24 9)βρίου 1834 τὸ ἀνέγραψε καὶ ὁ Νομάρχης Χρηστίδης τὸ ἐβεβαίου.

Ἀλλὰ σχέδιον τῆς ἀναφορᾶς ταύτης δὲν συνελλήφθη οὐδαμοῦ. Τὸ ἐν τέλει τῆς περικοπῆς τοῦ Μάουρερ σημειούμενον ὅτι ἐγένετο κατάχρησις καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Νέσερλωδ πρὸς τὸν Κο-

λοκοτρώνην δὲν δύναται νὰ εἶνε χρονολογικῶς ἀκριβές, διότι ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη ἐν Πετρουπόλει τὴν 11 Ἰουλίου, ἐπειδὴ δὲ θὰ ἐχρειάσθη ὁλόκληρος μὴν ἵνα φθάσῃ εἰς Ναύπλιον, τότε βεβαίως αἱ ἀναφοραὶ εἶχον συλληφθῇ καὶ ἡ σκευωρία ἀνακαλυφθῇ.

Κατὰ Φρατζῆν (σελ. 167) ἡ τοσοῦτον διαθρυλληθεῖσα ἀλληλογραφία δὴθεν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη μετὰ τῆς Ρωσσικῆς Αὐλῆς ἦτο ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ρώσσου Ὑπουργοῦ, ἥτις ἔδωκε τοιαύτας ὑπονοίας, ὥστε νὰ παρουσιασθῶσι καὶ ψευδομάρτυρες, τὰ ἐναντία ὅλως δι' ὅλου ψευδομαρτυροῦντες.

Ἡ ἐπιστολὴ ἄλλως τε τοῦ Νέσερλωδ δὲν εἶχέ τι τὸ ἐπιλήψιμον. Ἦτο ἁπλούστατα φιλόφρων τις ἀπάντησις εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Κολοκοτρώνη, γραφεῖσαν τὴν 3 Φεβρουαρίου 1833 δηλ. πρὸ ἑξαμήνου περίπου, ὅτι οὐδὲ σκιὰ δυσαρεσκειῶν ὑπῆρχε κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας.

Ἡ μετάφρασις τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καταχωρήθη ἐν τῷ πρωτοτύπῳ εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Δίκης (σελ. 61-66) ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς:

Πετρούπολις 11 Ἰουλίου 1833.

Κύριε Στρατηγέ:

Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἔλαβον τὴν πρὸς ἐμὲ ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου ἐπιστολήν σας καὶ ἔσπευσα νὰ τὴν ὑποβάλλω εἰς τὸν Αὐτοκράτορα.

Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἠξίωσε νὰ ἴδῃ μὲ εὐχαριστησιν τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην τὴν ὁποίαν μοῦ ἐκφράζετε, τόσον ἐκ μέρους σας, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῶν πατριωτῶν σας, διὰ τὴν προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν τὴν ὁποίαν ὁ κύριος Ρικόρδ καὶ ὁ κύριος Ροῦκμαν ἐχορήγησαν κατ' ἐπανάληψιν εἰς ὅλους τοὺς φιλησύχους καὶ καλλοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς τῆς Α. Μ., ἐμποδίζοντες τὰς προόδους τῆς ἀναρχίας τῆς ὁποίας παρ' ὀλίγον νὰ γίνῃ θῦμα ἡ πατρίς σας.

Ὁ Αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο πολὺ λυπημένος διὰ τὰ ἀτυχῆ συμβάντα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπερίμενεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, οὔτε ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἔπειτα ἀπὸ τὰς διαρκεῖς πε-

ριθάλψεις καὶ τὰς γενναίας θυσίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη μαζὶ μὲ τοὺς συμμάχους του, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Κύριός μου (ὁ Αὐτοκράτωρ) θέλγεται ἀπὸ τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸ μέλλον θέλει ἐξαλείψει ὁλοτελῶς τὰς λυπηρὰς ἐντυπώσεις τοῦ παρελθόντος, καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες ὅλων τῶν τάξεων καὶ ὅλων τῶν κομμάτων διδαχθέντες ἀπὸ τὰς τελευταίας δυστυχίας θὰ σπεύσουν μὲ προθυμίαν νὰ συνδεθοῦν καὶ νὰ ὁμονοήσουν μὲ ἀγάπην καὶ ὑποταγὴν περὶ τὸν θρόνον τοῦ νέου Βασιλέως των, τὸν ὁποῖον ἐπροσκάλεσεν ἡ θεία Πρόνοια νὰ θεραπεύσῃ τὰ δεινά των καὶ νὰ προστατεύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐδαιμονίας των.

Δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς Ὄθων θέλει ἐκπληρώσει τὸν εὐγενῆ τοῦτον προορισμόν του.

Αἱ εὐχαὶ τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἶνε τόσῳ μᾶλλον εἰλικρινεῖς, καθ' ὅσον συνδέεται μὲ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος διὰ τῶν δεσμῶν θρησκείας κοινῆς, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει πρόθυμον καὶ διαρκῆ συμπάθειαν. Εἴθε οἱ Ἕλληνες νὰ μὴ λησμονήσουν ποτέ, ὅτι ἡ ὑποταγή των εἰς τὴν ἐνεστῶσαν αὐτῶν Κυβέρνησιν καὶ ἡ Πίστις εἰς τὰ δόγματα τῆς θρησκείας των, πολυτίμου παρακαταθήκης, τὴν ὁποίαν οἱ προπάτορές των παρέδωκα πρὸς αὐτοὺς ἄθικτον εἶνε συγχρόνως ἡ συνθήκη καὶ ἡ νιγγύησις τῆς ἐθνικῆς των εὐδαιμονίας. Ὅσον ἀφορᾷ σᾶς ἀτομικῶς, κύριε στρατηγέ, ὁ Αὐτοκράτωρ γνωρίζει καὶ ἐκτιμᾷ τὸν πατριωτισμόν σας καὶ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρός σας. Δὲν ἀμφιβάλλει δὲ ὅτι θέλετε εὕρει εἰς τὴν κακακαγαθίαν τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος καὶ εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν συμπατριωτῶν σας τὴν ἀνταμοιβὴν τῶν ἐξόχων ἐκδουλεύσεών σας.

Προσφέρων τὸ δεῖγμα τοῦτο τῶν αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα ἡ Α. Α. Μ. εὐαρεστεῖται νὰ τρέφῃ πρὸς ὑμᾶς καὶ πρὸς τὸ Ἔθνος σας δὲν δύναμαι νὰ τελειώσω τὴν ἐπιστολήν μου, χωρὶς νὰ σᾶς ἐπιβεβαιώσω, κύριε στρατηγέ, ὅτι ποθῶ ζωηρότατα τὴν ἐπιτυχίαν ἑνὸς εὐτυχοῦς συνδυασμοῦ, ὁ ὁποῖος νὰ ἔχῃ ἀντικείμενον τὴν ἀνεξαρτη-

σίκν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ θὰ λογισθῶ εὐτυχὴς ἂν δυνηθῶ εἰς τὴν κατάλληλον περίστασιν, καὶ σύμφωνα μὲ τὰς ὑψηλὰς βουλὰς τοῦ Αὐτοκράτορος, τοῦ κυρίου μου, νὰ συντελέσω εἰς τὸ νὰ πραγματοποιηθῶσι οἱ καλοκάγαθοι σκοποί του, σχετικῶς πρὸς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Πατρίδα σας.

Δεχθῆτε τὴν βεβαιότητα ταύτην καθὼς καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς τῆς λίαν ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

(Πρὸς τὸν κ. στρατηγὸν **Κολοκοτρώνην**)

Νέσσελρωδ».

Τὴν ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀναφορᾶς χρονικὴν σύγχυσιν δὲν ἀπέφυγεν, οὐδὲ ὁ Φίλναϋ ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως» οὐδὲ ὁ Μένδελσων γράφων (ἐν σελ. 1535): «Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ρώσσου Ὑπουργοῦ ἀνεγράφη εἰς πολυάριθμα ἀντίγραφα καὶ διενεμήθη εἰς τοὺς δυσηρεστημένους, ὑποδηλουμένου, ὅτι ἡ Ρωσσία θα ὑπερήσπιζε στάσιν τινὰ κατὰ τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἀντιβασιλείας. Ἀπεστάλη δὲ πρὸς τὸν Νικόλαον ἀναφορά, ὅπως μεριμνήσῃ νὰ διαλυθῇ ἡ Ἀντιβασιλεία καὶ κηρυχθῇ ὁ Ὄθων ἐνῆλιξ. Ἠμποδίσθη ὅμως ὑπὸ τῶν Ρώσσων ἡ κατὰ τῆς πλειοψηφίας ἔκκρηξις, ἂν καὶ ὁ Νέσερλωδ ἐνέπνεε θάρρος καὶ μόνον μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ρώμα ἐπῆλθεν ἡ ἀποφασιστικὴ ἐνέργεια».

Ὥστε ὁ Βαρθόλδυ λέγει, ὅτι ἡ συνεπείᾳ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Νέσερλωδ γενομένη ἀναφορὰ ἔγεινε πολὺ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ρώμα. Ἀλλ' ὅτε ἐγράφη ἡ ἐπιστολὴ ἐν Πετρουπόλει, ὁ Ρώμας ἦτο ἤδη ἐν Ἑλλάδι καὶ ὅταν ἡ ἐπιστολὴ ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον, ὁ Ρώμας εἶχε φύγει πλέον εἰς Ζάκυνθον. Θὰ ἦσαν δὲ ὄντως τρελλοὶ οἱ Ναπαῖοι ἄν, κεθ' ὃν χρόνον αὐτοὶ κατήγγελλον τὰς σκευωρίας τοῦ Φρὺνς, συνέτασσον συγχρόνως ἀνωφελεῖς ἀναφορὰς πρὸς τὸν Τσάρον.

Τὰ σχέδια λοιπὸν ταῦτα παρεδόθησαν ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὸν Νικολαΐδην, ὅστις συνεσκέφθη μετὰ τοῦ Ρώμα καὶ Στάϊκου Σταϊκοπούλου περὶ τῆς διαδόσεως καὶ κυκλοφορίας αὐτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν δυσηρεστημένων ἦσαν εἰς Τρίπολιν, ἀπε-

φάσισεν ὁ Ρώμας νὰ μεταβῇ ἐκεῖ, ἵνα συνενοηθῇ προσωπικῶς μετὰ τοῦ Νικηταρᾶ, Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα, ἄφησεν ὅμως ἐντολὴν εἰς τὸν Νικολατδην νὰ ἐνεργῇ ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἂν ἴδῃ τι ἀπρόοπτον νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ ταχέως.

Φυγὼν λοιπὸν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον τὴν 1 Αὐγούστου ἔμεινεν εἰς εἰς Ἄργος, ἐκεῖ δὲ ἀπροόπτως ἔφθασε καὶ ὁ Πλαπούτας, ἐπανερχόμενος μετὰ μηνιαῖον ταξείδιον ἐκ Παλούμπα εἰς Ναύπλιον, ἀφοῦ πρῶτον διέμεινεν ἐν Τριπόλει δύο ἡμέρας. Μαθὼν δὲ ἀπὸ τὸν Στάϊκον ὅτι καὶ ὁ Ρώμας ἦτο ἐν Ἄργει καὶ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Τρίπολιν, ἔσπευσε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ.

Ἴσω. ὅμως ἐπειδὴ ἦτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν συνηντῶντο, ὁ Ρώμας δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν μυήσῃ λεπτομερῶς εἰς τὰ τεκταινόμενα, ἀρκεσθεὶς νὰ τοῦ εἴπῃ, ὅτι κάτι τρέχει εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ὅτι ἐκεῖ θὰ τὸ μάθῃ.

Κατὰ τὸν Μάουρερ ὅμως ὁ Ρώμας διαβεβαίωσεν εἰς μὲν τὸ Ἄργος τὸν Πλαπούταν, εἰς δὲ τὴν Τρίπολιν τὸν Κολοκοτρώνην, ὅτι ὁ κόμης Ἀρμανσπεργ ἦτο μὲ τὸ μέρος τῶν Ναπαίων καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ κατορθώσῃ τοιουτοτρόπως τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν δύο αὐτοῦ συναδέλφων. Προσέθετε δὲ, ὅτι τὸν τοιοῦτον σκοπὸν τοῦ Προέδρου ὑπεστήριζε μετὰ ζέσεως οὐ μόνον ὁ στρατηγὸς Τσούρτς ἀλλὰ καὶ ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Δῶκινς (Μανδελ. 1535).

Μετά τινας ἡμέρας ὁ Ρώμας ἀνεχώρησεν εἰς Τρίπολιν, κατέλυσε δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κολοκοτρώνη, ὃν ἐγνώριζε στενότατα ἐκ τῆς ἄλλοτε διαμονῆς του ἐν Ζακύνθῳ. Εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην ἐκοιμήθη μίαν μόνην νύκτα, διότι τὴν ἑπομένην ἕνεκα τῶν κορέων μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου. Ἀχώριστος μετὰ τοῦ Ρώμα ἐν Τριπόλει ἦτο ὁ ἰατρὸς Πελοπίδας.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον ἔκθεσιν τοῦ Νομαρχεύοντος ὁ Ρώμας συνεκάλεσεν ἰδιαιτέρως πολλοὺς τῶν ἐν Τριπόλει Ναπαίων, εἰς οὓς ἐξέθηκε τὸν σκοπόν του. Καὶ πάντες μὲν ἐπίστευσαν κατ' ἀρχὰς ὅτι ὄντως ὁ Ἀρμασπεργ εἶνε ὁ ἀποστείλας αὐτὸν, ἀλλ' οἱ μὲν διαρρήδην ἠρνήθησαν νὰ ὑπογράψωσι, ἄλλοι δὲ ἐζήτησαν νὰ βεβαιωθοῦν καλήτερον. Ἡ Ἀθηνᾶ (24 9)βρίου 1835)ἰσχυρίζετο, ὅτι

Ἀνδρέας Ζαΐμης

ἐκ τῆς δίκης δὲν ἐγνώσθη ἂν ἡ περὶ ὑπογραφῆς προδιάθεσις εἶχε διαδοθῇ εἰς πολλοὺς ἢ ὀλίγους·

Ὁ Γέρων ὑπεξέφυγε, πονηρῶς ἰσχυρισθεὶς ὅτι, ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ υἱοῦ του Γενναίου, δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ καὶ ὅτι κατ' ἀρχὴν «δὲν ἐμβαίνει εἰς τὰ τοιαῦτα». Εἰς τοῦτο δὲ εἶχε σύμφωνον καὶ τὸν Νικηταρᾶν.

Ὁ Ῥώμας ἔστειλεν ἀμέσως ἔκτακτον ἀγωγιάτην νὰ φέρῃ τὸν Γενναῖον εἰς Τρίπολιν, πρὸ τῆς ἀφίξεως ὅμως τούτου ὁ Κολοκοτρώνης ἐπροφασίσθη, ὅτι εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἁγίαν Μονὴν καὶ ὄντως, ἀφοῦ ἐκκλησιάσθη τὴν ἑορτὴν τοῦ Σωτῆρος ἐν Τριπόλει μετὰ τοῦ Ῥώμα, ἀπῆλθεν.

Ἡ Ἁγ. Μονὴ ἦτο μικρὸν μοναστήριον, κείμενον ἐν Μερζὲ τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως, ὅπερ εἶχε κρημνισθῇ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, καταστραφὲν τῷ 1780 ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν.

Τῷ 1806 διωκόμεος ὁ Κολοκοτρώνης ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὰ ἐρείπια ἐκεῖνα καὶ ὡρκίσθη ν' ἀνοικοδομήσῃ τὸ μοναστῆρι, ἂν ἡ Θεομήτωρ θὰ παρεῖχέ ποτε τὴν βοήθειαν καὶ τὴν εὐλογίαν αὐτῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος.

Πληρωθείσης δὲ τῆς εὐχῆς διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ Δράμαλη, ἔσπευσε καὶ ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρε τὴν εἰσέτι σωζομένην Μονήν, ἐν ᾗ ἀπὸ τοῦ πρώτου τῆς ἱδρύσεώς της ἔτους ἐτελεῖτο ἐτησία πανήγυρις κατὰ τὴν 15 Αὐγούστου.

Χάριν λοιπὸν τῆς προετοιμασίας τῆς πανηγύρεως ταύτης ἔσπευσεν ὁ Γέρων εἰς τὴν Ἁγίαν Μονὴν καὶ ἐγκατέλειπεν εἰς Τρίπολιν τὸν Ῥώμαν καὶ τὰ σχέδιά του.

ΤΜΗΜΑ Η΄

ΑΙ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Αἱ ἀνορθόγραφοι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλεξανδροπούλου.— Προφάσεις διαστροφαὶ καὶ ἀνακολουθίαι.— Ὁ Ἀρμανσπεργ προσποιεῖται ἄγνοιαν.— Αἱ ὑποψίαι τοῦ Γέρου καὶ ὁ Νομάρχης.— Πλαπούτας καὶ Ἐϋδεκ.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Ἀλεξανδρόπουλος παρατηρῶν τὴν γινομένην ἐν Τριπόλει κίνησιν καὶ τὸ μὲν παρεξηγῶν, τὸ δὲ ἐπίτηδες διαστρέφων ἁπλᾶς ἐπισκέψεις ὁμοφρόνων ἐπιφανῶν πολιτῶν, ἔγραψε πολλὰς ἐπιστολὰς πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν Καρβούνην, ὅστις τρεῖς μόνον διέσωσε, διότι τὰς ἄλλας ὡς εἶπε τὰς ἔσχισε. Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας τῆς 6, 7 καὶ 11 Αὐγούστου, ἄθ δὲν ἔγραφε δι' ἰδίας χειρὸς διότι ἦτο ἀγράμματος, παραθέτομεν ὁλοκλήρους, ἐπειδὴ ἐκρίθησαν ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας σπουδαιόταται, καίτοι βρίθουσι ψευδῶν καὶ ἀνακολουθιῶν.

Εὐγενέστατε Κύριε

Κατὰ συνέπειαν τῶν προλαβουσῶν ἐπιστολῶν μου, ἀφορώντων τὰς χρήσεις καὶ διανοήματα, τῶν ἀντικειμένων εἰς τὸν Α. Μ. παρατηρῶ τὰ ἑφεξῆς.

Ὁ κ. Κολοκοτρώνης, ὁ πιστὸς τῆς Βασ. Κυβ. Κολιόπουλος καὶ ὁ Νικηταρᾶς συναθροισθέντες ἐνταῦθα συνεδριάζωσιν ἀδιακόπως εἰς τοῦ Κολιόπουλου τὸ Κατάλυμμα καὶ μυστικοσυμβουλεύονται, τὶ δὲ σκοπεύωσι δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ μάθω ἀπὸ ἄνθρωπον ἐδικόν τους ὅστις μὲ εἰδοποιεῖ μερικὰ, ἐπειδὴ ὁπόταν συνομιλῶσιν ἀναμεταξύ των εὐγάζωσι τοὺς οἰκειακούς των ἔξω.

Ἐκεῖνο ὁποῦ βεβαίως ἀνακαλύπτω εἶνε ὅτι συνενοοῦνται δι' ἀλληλογραφίας μὲ τὸν Ζαΐμην, καὶ ὅτι ἔβαλαν τὸν κ. Ν. Μπούκουραν, καὶ προσπαθεῖ νὰ καταφέρῃ καὶ τὸν κ. Κ. Δεληγιάννην εἰς τὰ φρονήματά των, προτείνοντες ἕνωσιν, εἰς τὶ δὲ ἀποβλέπει

ἡ ἕνωσις αὕτη ἀγνοῶ.

Πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ὁ Κολτῖνος ἔγραφεν αὐτόθεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Γενναῖον ὅτι μὴ κάνετε κανὲν κίνημα, ἐπειδὴ εἶνε ἄλλοι προτήτεροι, καὶ ἡμεῖς μ' ὅλον ὑστερώτεροι θέλει εἶμεθα πρῶτοι, αὐτολεξεί.

Ἀποστόλους ἔχωσι ἐξ ὧν εἷς ὁ Ἀπόστολος Κολοκοτρώνης περιφέρονται εἰς τὰ χωρία ἐρεθίζοντες τοὺς χωρικοὺς, λέγοντες, ὅτι κητάξετε πόσα βάρη, καὶ πόσα δοσήματα σᾶς ὑποχρεώνουν, κητάξητε ὁποῦ καὶ τοὺς λόγγους ἐμποδίζουν νὰ μὴ φτιάσετε μήτε ὁσπίτια, κυτάξετε πῶς σᾶς καταγράφουν διὰ νὰ δίδετε καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν σας φόρον καὶ διὰ τὰ παιδία σας νὰ τὰ κάμουν σολδάτους, καὶ τλ.

Αὐτὰ τὰ πληροφορούμεθα καθ' ἑκάστην, καὶ ὁ μωρὸς λαὸς τὰ πιστεύει, οἱ ἐνταῦθα πρῶτοι ὁπαδοὶ εἰς τὰ μυστικοσυμβούλιά των εἶνε οἱ ἐφεξῆς. Ὁ Κ. Πελοπίδας Ἰατρὸς, ὁ Κ. Λουκᾶς διδ. τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς, ὁ Σαρδέλης, ὁ Φωτάκης γαμβρός του, ὁ Γ. Ἀντωνόπουλος, ὁ Κ. Μανέτας, κάποιος Δ. Χοϊδᾶς, ὁ Ἀθ. Γεττίμης, καὶ ἄλλοι δευτερεύοντες ἕως εἴκοσι τρεῖς πλὴν βλέπω ὅτι ζωηρῶς καὶ ἐπιμόνως ἐνεργοῦν, καὶ ἰδιαιτέρως ὁ εὐεργετηθεὶς ἀπὸ τὴν Α. Μεγαλειότητα πανοῦργος Κολιόπουλος, καὶ πλέον ὡς γνήσιον τέκνον τῆς Α. Μ. ἐνήργησον τὰ δέοντα καθὼς καὶ ἐγὼ ὡς εὐπειθὴς ὑπήκοός του δὲν θέλει λείψω νὰ εἰδοποιῶ τὰ ἀνακαλυπτόμενα. Ἔρρωσο!

Ἐν Τριπόλει τῇ 6 Αὐγούστου 1833.

Ὁ δοῦλος σας

Θ. Ἀλεξανδρόπουλος

Εὐγενέστατε Κύριε

Ὁ ζῆλος τῆς πατρίδος δὲν μοὶ ἐπιτρέπει ἡσυχίαν νὰ θεωρῶ μὲ ἀδιαφορίαν τὰ κινήματα τῶν περὶ Κολοκοτρώνην, τὰ ὁποῖα ὡς ἡμέραν αὐξάνωσιν, ἀλλ' ἀφ' ἑκατέρου θεωρῶν ὅτι ὅσα ἕως

τόρα παρέστησα δὲν βλέπω κἀμμίαν ἀναγκαίαν διάλυσιν τοῦ ἀνταρτικοῦ τούτου συστήματος.

Ἀπὸ ὑπηρέτην των οἰκιακὸν πληροφορούμεθα, ὅτι τὴν παρελθοῦσαν Δευτέραν, ἤτοι κατὰ τὰς 31 παύσαντος Μηνὸς, εἶχον συνέλευσιν διὰ Νυκτὸς εἰς τοῦ ἀπαταιῶνος καὶ ἀπίστου τῆς Βασιλείας Δ. Κολιοπούλου μὲ φυλακὴν ἔξωθεν τῆς οἰκίας ἕως τὸ πρωΐ μυστικόσυμβουλευόμενοι.

Ἀπέστειλαν τὴν ἰδίαν νύκτα ἐκείνην τρεῖς πιστούς, τὸν μὲν εἰς τὸν Ζαΰμην, τὸν δὲ εἰς τὸν Μεταξὰν, τὸν δὲ εἰς τὴν Καρύταιναν, ἤτον φερμένοι εἰς τὴν συνέλευσίν των ταύτην Καρυτινοὶ ὁ εἰρηνοδίκης Δ. Παπᾶ Γιαννόπουλος μετὰ τοῦ υἱοῦ του, ὁ Πάνος Ἀναγνωστόπουλος, καὶ τινες ἄλλοι, ἐντεῦθεν προεσημειώτωμεν τοὺς ἐνθερμοτέρους, ἐξ ὧν ὁ Κ. Μανέτας προεδρεύει, ὁ Χοϊδᾶς κατέχει τὴν ἀστυνομικὴν φύλαξιν τῆς Νυκτὸς, ἀποστόλους διαφόρους μεταχειρίζονται πανταχοῦ, ὁ Ἀπωστόλης, καὶ δύο Ὑοὶ τοῦ γ. Κολοκοτρώνη περιφερόμενοι ἀποστολικῶς γεμίζουσι τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ πολλὰ ἐναντίον τῆς Β. ὡ; καὶ τὴν θρησκείαν, καὶ τὰ ἤθη, καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ λαοῦ καταστρεφούσης, σήμερον ἢ αὔριον ἑτοιμάζωσι τὸν Κωνσταντῖνον Ἀλονιτσιώτην ὡς ἀπόστολον μὲ γράμματα διὰ τὸν Σάλωνα, καὶ Ῥούμελην καὶ ἦτον καλὸν νὰ εἰδοποιηθῶσι αἱ ἐκεῖ ἀρχαὶ νὰ τὸν συλλάβωσιν.

Τὰ κινήματά των, ἀποβλέπωσιν εἰς ἀνταρτικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἦτον Σωτήριον ἐὰν ἐπροσκαλοῦντο πλαγίως εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ τότε ἀνεκαλύπτετο ἡ συνομωσία των, ἐνήργησον τὰ δέοντα καὶ ὑγίεινε.

Ἐν Τριπόλει, τῇ 7 Αὐγούστου 1833.

Ὁ φίλος σας
Θ. Ἀλεξανδρόπουλος

Εὐγενέστατε Κύριε

Δὲν ἠμποροῦσα νὰ αἰσθανθῶ Ζωηρωτέραν εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴν τῶν φιλτάτων αὐταδέλφων σας, καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ εὐνοϊκήν των ἀπάντησιν προγεγραμένην ταύτην. Δὲν μένει καμμία ἀμφιβολία Κύριε μήτε κανὲν ἄλλο σπουδαιότερον ἀντικείμενον ἐδῶ εἰς τὸ νὰ ἐφελκύσῃ περισσότερον τὴν προσοχήν μας ἀπὸ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ Σ. Μονάρχου μας καὶ μήτε ἐδυνάμεθα ἄλλως νὰ ψευδολογήσωμεν ἐνώπιόν του ἀλλ' εἶνε ἀληθέστατον καὶ μάλιστα ὡσεὶ ἡμέραι αὐξάνωσιν, τὴν προχθὲς τρίτην μὲ τὸν εὑρισκόμενον εἰς τὰ ἐδῶ κ. Ρώμαν ἔκαμαν ἡμέρας τέσσαρας συνέλευσιν καὶ ἄλλους πεζοὺς ἔστειλαν πρὸς τὸν Ζαΐμην Μεταξὰν καὶ Ἀρκαδίαν τὶ γράφουσι δὲ ἀγνοεῖται, τοῦτο μόνον γινόσκομεν, ὅτι ὁ κ. Ρώμας προσμένει ἀπάντησιν ἀπὸ τοὺς πεζοὺς καὶ ἕως τῆς σήμερον εὑρίσκεται εἰς τὰ ἐδῶ μάλιστα ἔστειλεν μαζοὺς καὶ ἦφερε τὸν Γενναῖον καὶ ἐνλείσθησαν εἰς τοῦ Μπούκουρα τὸ Κόνάκι, τὶ σκοπεύουν ἀγνοοῦμαι, εἰς τοῦ Μπούκουρα γίνονται τὰ μυστικὰ ὅλα, ἐμάθαμεν βεβαιότατα ὅτι ταῖς ἀπερασμέναις ποῦ ἦτο ὁ Κ. Κολιόπουλος εἰς τοῦ Παλοῦμπα, ὅτε κινηγούμενος ὁ κλέπτης Κοντοβουνίσιος ἐπῆγεν οὗτος καὶ ἀντάμωσεν μὲ τὸν Κολιόπουλον τοῦ ὁποίου ἐδωρήσατο καὶ μίαν ἐθνικὴν φοράδα ὅπου εἶχεν ἁρπαγμένην ὄντας εἰς τὸ τακτικὸν μὲ τὰ τακίμιά της, ὁ δὲ τὸν ὁδήγησε φαίνεται νὰ στέκῃ εἰς τὴν λῃστείαν καὶ οὗτος ἐπιμένει, ἐπανκλαμβάνω ὅτι ταῦτα καθὼς καὶ τὰ προλεχθέντα εἶνε ἀναμφίβολα πλὴν ποῦ δὲν ἀναφέρονται καὶ ἄλλοθεν, μὴν ἀπορῆτε ὅτι ἔχουσι ποτισμένον τὸν λαὸν μὲ τὰ δόγματά των ὁμοίως, καὶ ὁ κ. Κολοκοτρώνης ἐμβῆκε καὶ πάϊ εἰς κάποιον Μοναστῆρι ὁποῦ γίνεται πανήγυρις ἐκεῖ θέλει ὀργανήσει τὰς ραδιουργίας των, ἐμάθαμεν ὅτι θέλει περάσει εἰς Ἀρκαδίαν, διὰ νὰ κάμῃ τὰ σκοποῦντα ἐναν-

τίον τῶν καθεστότων.

Ἐλπίζω δὲ ἐντὸς ὀλίγου νὰ πληροφορηθῆτε καὶ παρ' ἄλλοθεν.

Ἐν Τριπόλει, τὴν 11 Αὐγούστου 1833

Μένω εὐσεβάστως

Ὁ δοῦλος σας

Θ. Ἀλεξανδρόπουλος

Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας καὶ πάσας τὰς προηγουμένας ἔσπευσε νὰ δείξῃ ὁ Καρβούνης εἰς τὸν Πρόεδρον Ἄρμασπεργ. Ἐκεῖνος τὰς ἀνέγνωσε καὶ προσεποιήθη ἔκπληξιν.

— Αὐτὰ δὲν τὰ ἤκουσα ἀπὸ κανένα ἄλλον, εἶπε, θαυμάζω δὲ πῶς καμμία ἀρχὴ δὲν μᾶς ἐπληροφόρησε περὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὅμως μὴ ἀποδεχθεὶς τὰς προτάσεις τοῦ Ρώμα καὶ φεύγων διὰ τὴν Ἁγίαν Μονὴν δὲν ἐθεώρησεν ἄσκοπον νὰ γράψῃ πρὸς τὸν ἐν Ναυπλίῳ πλέον διαμένοντα Νομάρχην Ζωγράφον καὶ νὰ ἐρωτήσῃ αὐτόν, μήπως ἐν Ναυπλίῳ διαδίδεταί τι περὶ αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ διαπιστώσῃ ἄπαξ ἔτι τὴν πρὸς νομίμους ἐξουσίας ἀφοσίωσίν του.

Ὁ Ζωγράφος λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν μετέβη πρὸς τὸν Ἄρμασπεργ, εἶχε δὲ φθάσει ἤδη καὶ ἡ τελευταία ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλεξανδροπούλου τῆς 11 Αὐγούστου. Αὐθημερὸν δὲ ὁ Ζωγράφος ἀπήντησε πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην ὡς ἑξῆς:

Κύριέ μου

Καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεχαιρετίσθημεν μὲ εἴπατε πολλὰ καλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα βεβαίως δὲν θέλετε λησμονήσει. Μὲ κοινὴν εὐχαρίστησιν τὰ διεκοίνωσα ἐνταῦθα πρὸς οὓς ἀνῆκε· πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅσα διέσπειραν οἱ σπερμολόγοι, εἶνε καὶ τὸ ὅτι: «ὁ Κολοκοτρώνης ὑπῆγεν εἰς τὴν Ἁγίαν Μονὴν διὰ νὰ κάμῃ μίαν συνέλευσιν...» Στοχασθῆτε σᾶς παρακαλῶ ἂν

δίδωνται γελοιωδέστεραι ἀνοησίαι! Οἱ φρόνιμοι ὅμως ἀφίνουν τοὺς λόγους νὰ παρέρχωνται καὶ προσέχουν εἰς μόνα τὰ πράγματα...

Ναυπλίον 14 Αὐγούστου 1833.

Μένω ὁ φίλος σας
Κ. Ζωγράφος

Εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ συνέντευξιν ὁ Νικολαΐδης ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ἔϋδεκ, ὅτι περὶ τῆς αὐτῆς σκευωρίας θέλει νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ καὶ ὁ Πλαπούτας καὶ ἐξ ὀνόματός του τὸν παρεκάλεσα νὰ ὁρισθῇ ἡμέρα παρουσιάσεως. Ὁ Ἔϋδεκ ἀπήντησεν, ὅτι ἅμα λάβῃ καιρὸν θὰ τὸν καλέσῃ.

Καθ' ἣν ὅμως ἡμέραν ὁ Ζωγράφος ἔγραφεν ἐκ πληροφοριῶν τοῦ Ἁρμανσπεργ καθησυχαστικὰς ἐπιστολὰς διβεβαιῶν, ὅτι οἱ φρόνιμοι ἀφίνουν τὰς σπερμολογίας καὶ προσέχουν εἰς τὰ πράγματα, τὰ δύο ἄλλα μέρη τῆς Ἀντιβασιλείας εἶχον ἤδη εἰς χεῖράς των τὰ σχέδια τῶν ἀναφορῶν τοῦ Φράντζ.

ΤΜΗΜΑ Θ.

ΚΑΤΑΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΣΚΕΥΩΡΙΑΣ

Οἱ σκευωροὶ ἄναυδοι.— Διαφωνία Γέρου καὶ παιδιῶν.— Ἡ Σπάθη τοῦ Στρατάρχου.— Πανουργότατον σχέδιον Νικολαΐδου.— Ὁ Βρὶδ πρὸ τοῦ Ἔϋδεκ.— Ὁ ρ λος τοῦ πανούργου ἐν θριάμβῳ.— Ἡ πρὸς τὸν Κουντουριώτην τεχνικωτάτη ὑποκρισία.— Αἱ πρῶται ἐντυπώσεις τῆς Ἀντιβασιλείας.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς σκευωρίας ταύτης ἔγεινεν ὡς ἑξῆς. Ὁ Πλαπούτας ἀφήσας τὸν Ρώμαν τὴν 2 Αὐγούστου ἐν Ἄργει ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μέχρι τῆς 14 Αὐγούστου, καθ' ἣν συνελήφθη ὁ Φράνς, ἐμεσολάβησαν 12 ἡμέραι καὶ οὐχὶ 1-2, ὡς ἐν τῇ ἀπολογίᾳ του προσπαθεῖ νὰ διαστρέψῃ ὁ πονηρὸς Γορτύνιος.

Κωνστ. Κανάρης

Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῶν 12 ἡμερῶν τούτων ἐγένοντο πολλαὶ συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν καὶ τῶν Ναπαίων. Ὁ Πλαπούτας, ὁ μὴ πεισθεὶς παρὰ τοῦ Ρώμα, δὲν ἐπείσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀναφορὰν οὐδὲ παρὰ τοῦ Νικολαΐδου προτρεπόμενος. Γνωρίζων τὰς διαθέσεις τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ τῶν λοιπῶν φίλων ἐν Τριπόλει, ἀπεθάρρυνε τελείως τὸν Σμυρναῖον δημοσιογράφον. Ἀναντιρρήτως δὲ καὶ ἡ γνώμη τοῦ Γενναίου, ὄντος τότε ἐν Ναυπλίῳ, ἦτο ἡ αὐτή.

Ὁ Νικολαΐδης κατενόησε τότε, ὅτι ἄνευ Κολοκοτρωναίων καὶ Πλαπούτα αἱ ἀναφοραὶ τοῦ Φράντζ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπογραφοῦν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διότι ἄλλως τε μὴ ὄντων τῶν ἀρχηγῶν μεμυημένων καὶ συμφώνων, ἀδιάφορος ἢ μᾶλλον ἐπικίνδυνος θὰ ἦτο δι' αὐτοὺς ἡ ὑπογραφὴ ὑποδεεστέρων Ναπαίων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ρώμας ἐν Τριπόλει δὲν ἦτο μᾶλλον αἰσιόδοξος περὶ τοῦ σχεδίου. Ἀναγκασθεὶς νὰ μετακαλέσῃ τὸν Γενναῖον, ἵνα κατορθώσῃ δι' αὐτοῦ ὅ,τι δὲν κατώρθωσε μετὰ τοῦ πατρός, εὗρε καὶ παρ' ἐκείνῳ ρητὴν καὶ πείσμονα ἄρνησιν. Εἰς συνεδρίασίν τινα, καθ' ἣν παρέστησαν ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Γενναῖος καὶ ὁ νέηλυς τότε Κολῖνος, σφοδρὰ λογομαχία ἠγέρθη μεταξὺ Κολίνου καὶ Γενναίου, τοῦ πρώτου παρασυρθέντος ὑπὸ τοῦ Ρώμα καὶ ἐπιμένοντος νὰ διώξουν τοὺς δύο τῶν Ἀντιβασιλέων ! !

Ὁ Γέρων ὅμως ἦτό πολὺ προσεκτικός. Πρὸ ὀλίγων μάλιστα ἡμερῶν εἶχε στείλει καὶ πρὸς τὸν Διάδοχον τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανὸν τὴν ἱστορικὴν σπάθην του, συνοδεύσας αὐτὴν καὶ μὲ τὴν κάτωθι ἐπιστολήν:

Ὑ ψ η λ ό τ α τ ε !

Ὁ κ. Συνταγματάρχης Λουδοβῖκος Ῥάγκος ἐξέφρασε τὴν ὁποίαν ἡ Υ. Β. Ὑψηλότης ἔχει ἐπιθυμίαν τὸ νὰ φέρῃ ἐν σημεῖον τοῦ ταπεινῶς ὑποφαινομένου. Ἡ ἐπιθυμία αὕτη τῆς Υ. Β. Ὑψηλότητος δεικνύει τὴν πρὸς τὸν δοῦλόν της ἀγαθὴν διάθεσιν· καὶ διὰ τοῦτο πεύδω νὰ Τὴν πέμψω τὸ πολυτιμώτερον ἑνὸς Στρατιωτικοῦ κειμήλιον, τὸ σπαθὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐζώσθην ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἱε

ρᾶς Ἐπαναστάσεώς μας, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος μου ἀγῶνος, καὶ τὸ ὁποῖον μ' ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ εἰς τὴν θεμελίωσιν τῶν πρώτων βάσεων τοῦ Θρόνου τῆς Ἑλλάδος, τὸν ὁποῖον ἀναβὰς εὐτυχῶς ὁ Ὑμέτερος Ἀδελφὸς καὶ Σεβαστὸς Βασιλεὺς καὶ Κύριός μου, μὲ καλύπτει μὲ τὴν αἰγίδα του, ὥστε τὸ ὅπλον τοῦτο καθίσταται πλέον περιττὸν εἰς τὰς γεροντικάς χεῖράς μου.

Θ. Κολοκοτρώνης.

Εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν ὄντος τοῦ Ρώμα καὶ ἀποφασίσαντος νὰ φύγῃ διὰ Καρυταίνης καὶ Κατακώλου εἰς Ζάκυνθον ὅπου θὰ εὑρίσκετο ἐν ἀσφαλείᾳ, ὁ Νικολαΐδης πρακτικώτερος ὢν καὶ πανουργότερος, πρὸς δὲ καὶ μείζονα κίνδυνον διατρέχων, ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ μίαν λύσιν εἰς τὴν πλεκτάνην, παρουσιαζόμενος πλέον αὐτὸς ὡς σωτὴρ τῶν Ἀντιβασιλέων.

Ἔγραψε λοιπὸν πρὸς τὸν Ρώμαν, ὅτι ἡ ὑπόθεσις εἶνε χαμένη καὶ ὅτι ἀφοῦ ἕνεκα τῆς διακοινώσεώς της εἰς πολλοὺς εἶνε ἄφευκτος ἡ ἀποκάλυψις, ἐξ ἧς θὰ διατρέξουν κίνδυνον καταδιώξεως ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, εἶνε προτιμώτερον νὰ προδῶσιν αὐτοὶ οὗτοι εἰς καταγγελίαν, θυσιάζοντες τὸν ἀνύποπτον καὶ χονδροκέφαλον Γερμανόν! Συνίστα ὅμως καὶ τὸ ἑξῆς : Ἵνα μὴ κατορθωθῇ ὥστε νὰ δοθῶσι καὶ καθ' ἑαυτῶν σπουδαῖαι ἀφορμαί, ὅτι δέον νὰ γράψῃ ὁ Ρώμας δι' αὐτοῦ καὶ πρὸς ἄλλα πρόσωπα εἰς τὰς ἐπαρχίας συνιστῶν εἰς αὐτοὺς νὰ προφυλαχθῶσι δῆθεν ἀπὸ ἀναμίξιν εἰς σκευωρίας καὶ ὑπογραφὴν τῶν κυκλοφορουσῶν ἀναφορῶν!!

Αἱ συστάσεις τοῦ Νικολαΐδου ἔφθασαν εἰς Τρίπολιν ἐπικαίρως. Ὁ Ρώμας ἐθεώρησεν ἀναποδράστως ἐκτελεστέον τὸ καταχθόνιον τοῦ πανούργου φίλου του σχέδιον. Προκειμένου νὰ φανῶσιν αὐτοὶ τελείως ἀθῶοι, ἃς ἐνοχοποιοῦντο οἱ Φράντζ καὶ Ἄρμανσπεργ, ὑπὲρ οὗ μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἐνήργουν!!!

Ἑτοιμάζει λοιπὸν ὁ Ρώμας μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κουντουριώτην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξέθετε τὰ τῆς σκευωρίας καὶ συνίστα εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιμεληθῇ τὴν ἀποτροπὴν ἐπεκτάσεως τοῦ μιάσματος

καὶ εἰς τὰς ἡρωϊκὰς νήσους. Συγχρόνως ἔφθασεν εἰς Τρίπολιν καὶ ὁ σύγγαμβρός του Βρὲδ, πρὸς ὃν ὁ Ρώμας ἔδωκεν οὐ μόνον τὰς ἐπιστολὰς, ἵνα ἐγχειρισθῶσι πρὸς τὸν Νικολαΐδην, ἀλλὰ καὶ ἐντολὴν νὰ μεταδῷ αὐτοπροσώπως καὶ καταδώσῃ εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν τὰ τεκταινόμενα.

Καὶ ὁ μὲν Ρώμας ἔμεινεν ἐπί τινας ἡμέρας ἐν Τριπόλει, ὁ δὲ Βρὲδ ἀνεχώρησεν εἰς Ναύπλιον, ὅπου ἐκανονίσθησαν τὰ διαβήματα τῶν ἀληθῶν συνωμοτῶν.

Εἰς τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας ὑπάρχει ἀσάφειά τις περὶ τοῦ ποῖος πρῶτος ὁ Βρὲδ ἢ ὁ Νικολαΐδης ἔκαμαν τὴν κατάδοσιν. Διότι ὁ Μάουρερ (ἐν § 450) γράφει: «Ἡμέραν τινὰ ἦλθε πρὸς τὸν Ἔϋδεκ ὁ Π. Νικολαΐδης καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Ἀρμανσπεργ ὡς ἐσφαλμένως ἐγράφη εἰς Ἀγγλικὰς ἐφημερίδας. Ὁ Νικολαΐδης λοιπὸν ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Ἔϋδεκ, ὅτι ὁ διδάκτωρ Φρὰνς ἐσχεδίασε δύο ἀναφορὰς πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας πρὸς ἀποπομπὴν δύο μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας, μὲ τὴν παράκλησιν τοῦ μεταβιβάσαι τὴν Ἀντιβασιλείαν πρὸς μόνον τὸν Ἀρμασπεργ. Μετά τινας ἡμέρας ἐπανέκαμψεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας του ὁ πρίγκηψ Γουσταῦος Βρὲδ καὶ κατήγγειλε τὴν αὐτὴν πρᾶξιν. Ἀμφότεροι ὡμίλησαν περὶ συννενοήσεων καὶ περὶ τῶν θρυλλουμένων σχέσεων τοῦ Προέδρου πρὸς τὴν συνωμοσίαν».

Συμφωνοτέρα ὅμως πρὸς τὴν ἀλήθειαν φαίνεται ἡ ἐπίσημος κατάθεσις τοῦ Ἔϋδεκ ἰσχυρισθέντος, ὅτι πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Νικολαΐδου ἀνακοινώσεως οὗτος εἶχε μάθει παρ' ἄλλου προσώπου τὰ τεκταινόμενα. Καὶ ὁ Νικολαΐδης κατέθηκεν, ὅτι μίαν ἡμέραν πρὸ αὐτοῦ ὁ Βρὲδ κατήγγειλε μόνος τὰ τῆς ἀναφορᾶς. Τὴν ἑπομένην ὅμως μετέβη καὶ ὁ Νικολαΐδης μετὰ τοῦ Βρὲδ καὶ, παριστῶν ἑαυτὸν καὶ τὸν Ρώμαν ἀγνοτέρους περιστερᾶς, παρέδωκεν εἰς τὸν Ἔϋδεκ καὶ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ρώμα, ἄλλας μὲν γεγραμμένας Γαλλιστὶ, ἄλλας δὲ Ἑλληνιστὶ, καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ Ρώμας τὰς ἔστειλεν, ἵνα τὰς διευθύνῃ (ὁ Νικολαΐδης) πρὸς τὰ ἐπιγραφόμενα πρόσωπα, ἀλλ' αὐτὸς πρὶν ἢ τὰς στείλῃ ἔκρινε καλὸν νὰ τὰς δείξῃ πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν, ἵνα καταδείξῃ τὴν πρὸς Αὐτὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ρώμα!

Εἰς τὸν Ἑτίδεκ μάλιστα παρέδωκε καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ὁ Ρώμας ἐνέκλειε τὰ πρὸς ἄλλους γράμματά του, δι' ἧς τοῦ συνίστα νὰ ἐργασθῇ τελεσφόρως πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας ! ! Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς συνετῆς ἐκείνης ἐπιστολῆς ὁ Νικολαΐδης συνώδευε τὴν πρὸς τὸν Κουντουριώτην ἐπιστολὴν τοῦ Ρώμα καὶ δι' ἰδιαιτέρας του ἐπιστολῆς, ἣν ὑπέβαλεν ἐπίσης ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Ἑτίδεκ ! ! !

(Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ «Σωτῆρος» 23 Μαΐου 1834) παραθέτομεν ὁλόκληρον, καθόσον καὶ ἐκ ταύτης καταδεικνύεται τὸ πανουργότατον τοῦ Νικολαΐδου πνεῦμα, δι' οὗ κατώρθωσε τοιαύτην σύγχυσιν νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὰ πνεύματα τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, ὥστε κατόπιν μόνος αὐτὸς ὁ ἀρχισκευωρὸς νὰ μὴ συλληφθῇ καὶ νὰ μὴ ριφθῇ εἰς τὰς φυλακάς, διαφεύγων ὡς ἔγχελυς, παρ' ὅλας τὰς βαρυτάτας ἐναντίον του ὑποψίας καὶ τὴν γενικὴν δυσπιστίαν εἰς τὸν χαρακτῆρα του! Ἰδοὺ τὸ κείμενον τῆς περιέργου ταύτης ψευδοπρονοίας κατὰ τῶν σκευωριῶν δῆθεν τῶν Φαναριωτῶν Μαυροκορδάτου καὶ λοιπῶν!

Γενναιότατε!

Ὁ κ. Κόμης Ρώμας σᾶς εἶνε πολλὰ γνωστός. Τὸν γνωρίζετε δηλαδὴ καὶ ὡς τίμιον καὶ ὡς ἔχοντα χαρακτῆρα καὶ ὡς θυσιάσαντα πολλὰ ὑπὲρ τοῦ Ἑλλ. ἀγῶνος. Εἰς τὴν ὀλιγοήμερον ἐδῶ διατριβήν του εἰμπορέσαμεν καὶ οἱ δύο μας νὰ ἀνακαλύψωμεν ἕνα καταχθόνιον σχέδιον, προερχόμενον ἀπ' ἔξω καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ὄργανα ἦταν ἐσωτερικὰ, οἱ παγκάκιστοι Φαναριῶται. Ἀμέσως λοιπὸν ἐλάβομεν τὰ πρέποντα μέτρα διὰ νὰ ματαιώσωμεν τοὺς τοιούτους φθοροποιοὺς σκοπούς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀπέβλεπον κυρίως εἰς ἄλλο, εἰ μὴ νὰ φέρουν ἄνω κάτω τὰ πράγματα τῆς πατρίδος. Περὶ τοῦ τοιούτου ἀνοσίου σχεδίου ἐλάβαμεν νύξιν καθαρὰν ὄχι μόνον ἐδῶ εἰς Ναύπλιον, ἀλλὰ τὸ ἐπληροφορήθημεν καὶ ἀπὸ γράμματα σημαντικῶν ὑποκειμένων, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Ρώμας ἔλαβεν ἀπὸ διαφόρους ἐπαρχίας καὶ εἰς τὰ ὁποῖα οἱ φίλοι του ἐζήτουν τὴν

γνώμην του.

Μὲ τὸν Κόντε εὑρήκαμεν εὔλογον νὰ κάμωμεν τὸ πρᾶγμα γνωστὸν καὶ εἰς τὴν εὐγενείαν σας, διὰ νὰ εἶσθε προσεκτικοὶ εἰς τὰς πονηρίας τῶν Φαναριωτῶν. Εἶχα λοιπὸν σκοπὸν νὰ μεταβῶ αὐτοῦ νὰ σᾶς εἴπω τὰ τρέχοντα, ὁμοίως δὲ νὰ σᾶς γνωστοποιήσω τί ἦτο τὸ φρόνημα τοῦ Κόντε, καὶ τὸ ἰδικόν μου εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, διὰ νὰ προλάβωμεν κάθε κακόν. Ὁ Κόντες μοῦ ἔστειλε καὶ ἀπὸ Τριπολιτσὰν ἕνα γράμμα πρὸς τὴν εὐγενείαν σας, διὰ νὰ σᾶς τὸ ἐγχειρίσω. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὑγεία μου ἐπειράχθη κατ' αὐτὰς καὶ δὲν ἀποφασίζω νὰ ἔμβω εἰς θάλασσαν, διὰ τοῦτο ἰδοὺ σᾶς πέμπω τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ρώμα καὶ περιορίζομαι νὰ σᾶς εἴπω μόνον πρὸς τὸ παρόν, ὅτι ἡ συνεννόησις τὴν ὁποίαν ζητεῖ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ ὁ Κόντες μὲ τὴν εὐγενείαν σας εἶνε νὰ συντρέξῃ καὶ ἡ ἔνδοξος οἰκία σας ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τοῦ Ἔθνους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σημερινὴν περίστασιν, καὶ ὅλαι αἱ πράξει νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν στερέωσιν τοῦ θρόνου τοῦ Βασιλέως μας, προσέχοντες νὰ μὴν ἤθελαν ἐνεργήσωσιν οἱ κακόβουλοι διὰ νὰ γείνῃ καὶ αὐτοῦ καμμία ἀναφορὰ, ὡς τὸ ἐνεργοῦν καὶ ἀλλοῦ.

Εἶσθε φρόνιμοι καὶ οἱ δύο ἀδελφοί. Τὸ ἔθνος σᾶς μετρᾶ ὡς δύο ἀπὸ τοὺς εὐεργέτας του. Ὅθεν κρίνω περιττὸν νὰ ἐκταθῶ καὶ νὰ σοῦ συστήσω τὴν πρέπουσαν προσοχήν. Καὶ μάλιστα ἀφοῦς ἐκ τῆς πείρας ἐγνωρίσατε ὅτι ἡ ..... τῶν Φαναριωτῶν εἶνε ἐπιτηδεία διὰ νὰ χρωματίζῃ τοὺς ἰδιοτελεῖς σκοπούς της μὲ τὸ πρόσχημα συμφέροντος τοῦ ἔθνους. Ἔχετε πρόσφατα τὰ παραδείγματα τῆς λαοφθόρου διαγωγῆς των. Τοὺς εἴδατε ὅτι ἔφεραν ἄνω κάτω τὴν Ὕδραν καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ἔγειναν ὄργανα τῆς δολοφονίας τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἔθνους μόνον καὶ μόνον διότι ὑπηρετοῦν ἄλλους καὶ ὄχι τὴν Ἑλλάδα.

Τοιαύτη ἦτον ἡ πολιτικὴ των διαγωγὴ καὶ ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας, ἤγουν πάντοτε ..... Αὐτοὶ ἀγαποῦν νὰ διαιροῦν καὶ νὰ βασιλεύουν, διότι ὁ διδάσκαλός των ὁ Μακιαβέλης αὐτὸ τοὺς ἔμαθε. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν προκοπὴν ἤρχισαν καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν· ἐδοκίμασαν νὰ φέρουν διαίρεσιν εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν, διὰ νὰ

προοδεύσουν ἔπειτα εἰς τοὺς ἰδιοτελεῖς καὶ ἐθνοβλαβεῖς σκοπούς των. Ὅταν ἀνταμωθῶμεν ἄλλοτε σᾶς κάμνω ἀνάπτυξιν τοῦ πράγματος.

Τώρα δὲ σᾶς ἐπαναλαμβάνω νὰ σταθῆτε προσεκτικοὶ νὰ ἐμποδίσητε διὰ νὰ μὴ γείνῃ αὐτοῦ ἢ εἰς Σπέτσαις (ἢ· ὅπου ἄλλοῦ ἔχετε σχέσεις) καμμία ἀναφορὰ ἀντικειμένη εἰς τὸ ἀδιαίρετον ἢ εἰς τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἀντιβασιλείας.

Τὰ μείνουν δὲ μυστικὰ ὅσα καὶ ὁ κ. Κόμης καὶ ἐγὼ σᾶς γράφομεν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 13 Αὐγ. 1833.

Σᾶς ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς.

Ὁ εἰλικρινὴς σας φίλος

Η. Νικολαΐδης

Καὶ ταῦτα μὲν συνέβησαν ἐν Ναυπλίῳ. Ὁ δὲ Ρώμας, ἔφυγε διὰ Κατακώλου εἰς Ζάκυνθον, ἀφήσας εἰς ἄλλους ὀλιγώτερον ἐνόχους νὰ θερίσουν τὰς ἀκάνθας, ἃς ἔσπειρε. Ὁ Μένδελσων κρίνων τὰς ἐν Πελοποννήσῳ ἐνεργείας τούτου ἐπάγεται (σελ. 1535-6) «Ἀλλὰ τὶ ὀφείλει τις νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς ὑποθέσεως, ἂν ὁ ἐκ Ζακύνθου ὑποκινητὴς ἐποίει τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ μετὰ προηγουμένην μετὰ τοῦ Ἀρμανσπεργ συνεννόησιν; Ὁ Ρώμας εὑρίσκετο πληρέστατα ἐντὸς τοῦ δικαίου του γνωστοποιῶν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Ὑλαπούταν, ὅτι ὁ Ἀρμ. ἐδείκνυε πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν. Τοῖς διεκοίνου τὴν καθαρὰν καὶ πραγματικὴν ἀλήθειαν, καθὼς θ' ἀπεδείκνυε σαφῶς τότε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κινήματος, καὶ ἡ σπουδαιοτάτη, ὡς πρὸς τοῦτο, ὁμολογία τοῦ φρικωδῶς ἀπατηθέντος Μάουρερ. Ἀπίστευτον φαίνεται, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀρμασπεργ ὑπόνόησε καὶ ὑπέθρεψεν ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἀντιβασιλείας τὴν συνωμοσίαν ταύτην. Καὶ ὅμως τοιουτοτρόπως ἐγένετο. Ὁ Πρόεδρος ἔτρεφε τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς περιπλοκῆς ταύτης καὶ νὰ δέσῃ βρόχον περὶ τὸν τράχηλον τῶν ἐνοχλητικῶν καὶ μισητῶν του συναδέλφων».

Τὰς κρίσεις τοῦ Μένδελσων περὶ συμμετοχῆς τοῦ Προέδρου ἐ-

νυσχύει καὶ τὸ γεγονὸς, ὅτι ὁ Ρώμας ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1835 παρουσιάσθη εἰς τὸν Ὄθωνα καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ μυστήρια τῶν ἐνεργειῶν του, μὴ καταδιωχθεὶς ποσῶς, καίτοι εἶχεν ἐκδοθῇ κατ' αὐτοῦ πρὸ τῆς δίκης κατασχετήριον. («Ἐποχὴ» 3 Μαρτ. 1835)

Κατὰ τὸν Μένδελσων (σ. 1536) ὁ Μάουρερ ἐθεώρει βεβαίαν τὴν συμμετοχὴν τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Δῶκιν:, ἔλεγε δὲ ὅτι τοῦτο εἶχε διαδοθῇ καὶ πρὸ τῆς καταδόσεως τῆι συνωμοσίας, ἀλλὰ τότε δὲν τὰ ἐπίστευεν ἡ πλειοψηφία.

Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Μάουρερ (§ 450) βλέπομεν σαφέστερον ἐκτιθεμένας τὰς πρώτας κρίσεις τῆς πλειοψηφίας ἐκ τῶν διαδόσεων: «Περὶ τοῦ κόμητος Ἀρμανσπεργ, γράφει, ἐθρυλλήθη τότε, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ πιστοποιήσωμεν ἂν εὐλόγως ἢ μὴ, ὅτι εἶχε γνῶσιν τῆς συνωμοσίας καὶ ὅτι ἂν καὶ φανερῶς δὲν ὑπεστήριζε ταύτην, πάντως ὅμως τὴν ἔβλεπεν εὐχαρίστως. Ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν τὸν τόσον διαδοθέντα θρῦλλον τοῦτον, διότι ὑπῆρξαμεν παλαιοὶ φίλοι τοῦ Προέδρου καὶ οὐδένα λόγον ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν δικαιολογοῦντα τὴν παραδοχὴν μεταβολῆς τῶν ἰδεῶν ἐκ μέρους αὐτοῦ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ
ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΕΞΩΣΙΣ ΤΟΥ ΦΡΑΝΣ

Ἔρευναι τοῦ Μάουρερ.— Τὸ συμβούλιον τῆς Ἀντιβασιλείας.—Πῶς ἀπελογήθη ὁ Πρόεδρος.— Ἀναρμόδιος περιορισμὸς τοῦ Φράνς.— Τὸ πικρὸν παράπονόν του.— Φειδὼ διὰ τὸν Πρόεδρον. — Τί ἔγραψαν αἱ σύγχρονοι ἐφημερίδες.

Εὐθὺς ὡς ὁ Ἔϋδεκ ἔμαθε τὰ ἀφορῶντα τὰς ἀναφορὰς, συνεκάλεσεν εἰς σύσκεψιν μυστικὴν τὸν Μάουρερ, τὸν Ἄβελ καὶ τὸν Γρνάϊερ. Ἀλλὰ ἂς ἀκούσωμεν τὸν Μάουρερ διηγούμενον (§ 450): «Ἀφοῦ τόσον ὡρισμένα πραγματικὰ περιστατικὰ εἶχον κατατεθεῖ, ἐνομίσαμεν, ὅτι ὠφείλομεν νὰ προβῶμεν εἰς διαβήματα. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Ἔϋδεκ καὶ ὁ Γράϊνερ καὶ ἐγὼ συνεννοήθημεν περὶ τῶν γενησομένων διαβημάτων, ἐνετάλη ὁ Νικολαΐδης νὰ προμηθεύσῃ ἡμῖν τὰς ἀναφοράς. Καὶ ὄντως εὐθὺς μὲν ἔφερεν ἡμῖν τὴν μίαν, μετά τινας δὲ ἡμέρας καὶ ἑτέραν. Ἀμφότεραι ἦσαν γεγραμμέναι ἐν ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ, ἰδίᾳ χειρὶ ὑπὸ τοῦ δόκτορος Φράνς. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν νὰ ὑπάρξῃ πλέον ἀμφιβολία περὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Φράνς εἰς τὴν συνωμοσίαν, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον προσεκομίσθησαν καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ κόμητος Ρώμα πρὸς τὸν Φράνς, ἐν αἷς ὁ Ρώμας οὗτος ἀπεκαλεῖτο ὁ ἀρχηγὸς τῶν συνωμοτῶν. Περὶ τῆς συμμετοχῆς ὅμως τοῦ ἡμετέρου φίλου καὶ συναδέλφου Ἄρμανσπεργ οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ. Ὅθεν ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐνεργήσωμεν κατ' αὐτοῦ μετὰ τῆς μεγίστης εἰλικρινείας καὶ προεκαλέσαμεν συνεδρίασιν, ἵνα ἐν αὐτῇ ἀπὸ κοινοῦ συνδιασκεφθῶμεν περὶ

τοῦ πρακτέου. Ἡ συνεδρία ἐγένετο. Ἡ στενοχωρία τοῦ Προέδρου κατὰ τὴν συνεδρίασιν ἡμῶν ἦτο μεγάλη. Ἐδήλωσεν ὅμως ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἔϋδεκ, Γραΐνερ, Ἄβελ καὶ ἐμοῦ τάδε: « Ὁ Φρὰνς ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ μοὶ ὡμίλησε δι' ἀορίστων καὶ γενικῶν ἐκφράσεων περὶ τοῦ φρονίμου ἢ τοῦ συμφέροντος τοῦ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀπόκτησις ἀποκλειστικῆς παρ' ἐμοῦ διευθύνσεως τῆς Ἀντιβασιλικῆς ἐξουσίας. Ἐγὼ ὅμως ἀπεκρίθην, ὅτι θὰ ἦτο πάντως καλήτερον καὶ ὠφελιμώτερον ἂν εἷς μόνος ἀποκλειστικῶς ἤθελε διευθύνει τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀντιβασιλείας· ἀλλ' ὅτι ὅμως ἑκάτερος τῶν λοιπῶν συναδέλφων μου θὰ ἦτο ἐξ ἴσου κατάλληλος, ὅπως καὶ ἐγώ.» Ἡ φυλάκισις τοῦ Φρὰντζ, ἐξακολουθεῖ ὁ Μάουρερ, διετάχθη παμψηφεί. Ὡσαύτως παμψηφεὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἄμεσος ἐκτέλεσις ὡς καὶ ἡ κατάσχεσις τῶν ἐγγράφων αὐτοῦ».

Ἡ ἄμεσος ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τοῦ Κυβερνητικοῦ Συμβουλίου ἀνετέθη εἰς τὸν Νομάρχην Ἀργολίδος Φραγγίσκον Μαῦρον, διαταχθέντα νὰ θέσῃ τὸν Φρὰνς ὑπὸ κράτησιν ἐν τῷ ἰδίῳ του οἴκῳ καὶ νὰ κατάσχῃ πάντα τά ἔγγραφά του.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια αὕτη δὲν διετάχθη ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Ψύλλα, ὁ Μαῦρος ἵν' ἀποφύγῃ τὴν εὐθύνην δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν προφορικὴν διαταγὴν, ἀλλ' ἐζήτησε τοιαύτην ἔγγραφον καὶ λαβὼν τοιαύτην προέβη εἰς τὴν κατάσχεσιν τῶν ἐγγράφων τοῦ Φρὰνς καὶ τὸν διὰ τῆς ἀστυνομίας περιορισμόν αὐτοῦ εἰς τὸν οἰκόν του (Πρακτ. σελ. 264). Ἡ πλειοψηφία, λέγει ὁ Μένδελσων, (σελ. 1538), προέβη εἰς τὴν σύλληψιν, ἵνα περιαγάγῃ τὸν Ἄρμανσπεργ εἰς ἐσχάτην ἀμηχανίαν.

Ὁ Φρὰνς ἐξέφρασεν εὐθὺς εἰς τὸν Μαῦρον τὴν ἀπορίαν του καὶ τὴν φρίκην του κατὰ τοῦ Π. Νικολαΐδου, ὅστις ἐνῶ καθημερινῶς τὸν παρεκίνει καὶ σχεδὸν τὸν ἐβίαζε νὰ σχεδιάσῃ ὡς εἰδημονέστερος τὸ σχέδιον τῆς ἀναφορᾶς τῶν Ναπαίων καὶ ἐχρησίμευεν ὡς τὸ κύριον ὄργανον τῆς μεταξὺ τοῦ κόμητος Ρώμα καὶ τοῦ Φρὰνς συνεννοήσεως, ἠπόρει μεγάλως πῶς, μεθ' ὅλα ταῦτα, ἐπῆγεν ὁ Νικολαΐδης καὶ κατεμήνυσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἀρχήν. Τοῦτο τῷ ἐφαίνετο σχεδὸν ἀπίστευτον! (πρακτ. σελ. 264).

Ἡ Ἀντιβασιλεία μὴ θέλουσα νὰ παραδώσῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τακτικὸν ἀνακριτὴν ἀνέθηκεν εἰς τὸν Ἄβελ νὰ ἐξετάσῃ τὸν Φρὰνς «Ὅ,τι δὲ οὗτος, λέγει ὁ Μάουρερ (§ 450) κατέθηκεν ὡς πρὸς τὸν Ἀρμανσπεργ δὲν κατεχωρίσθη εἰς τὸ πρωτόκολλον ἐκ λεπτότητος πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἀντιβασιλείας». Προσέθετε δὲ ἐν ὑποσημειώσει εἰς τὸ ἔργον του ὁ Μάουρερ: «Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ λάβῃ γνῶσιν τῆς καταθέσεως τοῦ Φράνς δύναται ν' ἀποταθῇ περὶ τούτου εἰς τὸν κ. Ἄβελ».

«Ἡ πλειοψηφία ὅμως, κατὰ Μένδελσων, δὲν ἐτόλμησε νὰ προβῇ εἰς τὰ ἄκρα. Καίτοι ἔθεσεν ὑπὸ κράτησιν τὸν Φρὰνς δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν παραπέμψῃ εἰς δίκην, ἀλλ' ἠρκέσθη εἰς τὴν πειθαρχικὴν τιμωρίαν τῆς ἐξώσεως. Ὁ Ἀρμανσπεργ νοήσας τὴν τάσιν τῶν συναδέλφων του πρὸς ὑποχώρησιν, ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ αὐτὸν θῦμα καὶ ἠξίωσε μετὰ σοβαρότητος νὰ τῷ δοθῶσι ἄφθονα τὰ ὁδοιπορικά του ἔξοδα ὅπερ καὶ ἐγένετο.»

Συνομολογῶν ὁ Μάουρερ γράφει: «Πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω δυσχερειῶν διὰ τὸν κόμητα Ἀρμασπεργ καὶ ἡμᾶς, ἀπεφασίσθη νὰ μὴ παραπεμφθῇ ὁ Φράνς, ἀλλὰ νὰ τιμωρηθῇ μόνον πειθαρχικῶς, εἶτα δὲ νὰ ἀποπεμφθῇ τῆς χώρας, νὰ δοθῶσι ὅμως αὐτῷ πάντα τὰ κατασχεθέντα ἔγγραφά του ἄνευ περαιτέρω ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως. Τῇ πρωτοβουλίᾳ δὲ τοῦ Προέδρου ἐδόθη αὐτῷ καὶ ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὸ ταξείδιον».

Μόλις ἐγνώσθη ἡ σύλληψις τοῦ Φρὰνς ὁ Λόντος μετέβη εἰς τὸν Κωλέττην καὶ τὸν Μαυροκορδάτον καὶ εἶπεν ἐμπιστευτικῶς εἰς αὐτοὺς τὰς φράσεις, ἃς ὁ Πλαπούτας εἶχεν ἐκστομίσῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Θεοχαροπούλου, περὶ ἀμέσου ἀνακηρύξεως τοῦ Ὄθωνος ἐνήλικος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλαπούτας ἔσπευσε τὴν ἐπομένην καὶ κατήγγειλεν εἰς τὸν Ἔϋδεκ τὰ τῆς σκευωρίας τοῦ Φράνς.

Ἡ εἴδησις τῆς συλλήψεως ταύτης παρήγαγεν ἐν Ναυπλίῳ περίεργον ἐντύπωσιν. Αἱ σύγχρονοι ἐφημερίδες ἀμοιβαδὸν ἐξέφρασαν περὶ τῆς συλλήψεως ταύτης συγκεχυμένας φήμας.

Πρῶτος ὁ «Ἥλιος» τῆς 15 Αὐγούστου ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Ὁ κ. Φράνς γραμματεὺς ἐπὶ τῶν μεταφράσεων τοῦ γραφείου τῆς Ἀντι-

βασιλείας, χθὲς ἐκρατήθη εἰς τὴν οἰκίαν του ὑπὸ φύλαξιν στρατιωτικὴν καὶ αὐστηροτάτην. Τὰ ἔγγραφά του ἐσφραγίσθησαν. Βεβαιοῦται δὲ, ὅτι προδώσας τὰ ἱερὰ χρέη του, ἠθέλησε νά κυκλοφορήσῃ ἀναφορὰν ἐγκληματικὴν κατὰ τῶν καθεστώτων συντεθειμένην παρ' αὐτοῦ καὶ περιερχομένην διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὑπογραφάς. Πῶς ἐξώκειλεν εἰς τοιαύτην ἀθέμιτον πρᾶξιν; Ἡ ἀκριβὴς ἔρευνα καὶ αὐστηρὰ ἐξέτασις θέλουν ἀνακαλύψῃ τὸ μυστήριον.»

Δεύτερος ὁ «Τριπτόλεμος» τῇ 16 Αὐγούτου ἔγραψε: Διάφοροι συμπερασμοὶ γίνονται ἐνταῦθα περὶ τῆς βασιλικῆς ὀργῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέπεσεν ὁ κ. Φρασικλῆς, διερμηνεὺς τῆς Ἀντιβασιλείας. Οἱ μὲν λέγουν ὅτι ἐσύνθεσεν ἀναφορὰν ἐναντίον τινῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας. Ἄλλοι ὅτι κατεχράσθη τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν παρ' αὐτῷ. Μερικοὶ δέ προσθέτουν, ὅτι ἐφατρίαζε μέ τινας δυσηρεστημένους ἢ τοὺς συνήθεις ταραξίας. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι εἶνε ὑπὸ φύλαξιν καὶ ὅτι διετάχθη νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Ελλ. κράτους ἐντὸς 15 ἡμερῶν. Ἐλπίζομεν νὰ εἰδοποιήσωμεν ἀκολούθως τὸ κοινὸν περὶ τῆς ἀληθοῦς αἰτίας, ἡ ὁποία ὑπεχρέωσε τὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ αὐτὰ τὰ μέτρα ».

Τρίτος ὁ «Χρόνος» τὸ ὄργανον τῶν Ναπαίων ἔγραψε τὴν 20 Αὐγούστου μετὰ πολλοῦ δέους: «Ὑποπεσὼν εἰς Βασιλικὴν ὀργὴν ἐφυλακίσθη ὁ Φράνς ἐντὸς τῆς οἰκίας του. Τοῦ κοινοῦ, ἕνεκα τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν ἔχαιρε παρὰ τῷ Βασιλεῖ, διηγέρθη πολὺ ἡ περιέργεια. Ἡ κίνησίς του ἦτο ἢ αὐθόρμητος ἢ ἐκ συνεννοήσεως εἰς ἕν ἀποτρόπαιον μέτρον, σκοπὸν ἔχον τὴν διαβολὴν καὶ τὸν κατατρεγμὸν μελῶν τινων τῆς Ἀντιβασιλείας, ὡς ἐξηγεῖται ἀπὸ σχέδιον ἀναφορᾶς εὑρεθὲν εἰς τὰ ἔγγραφά του. Τὸ ὄμμα τῆς Υ. Ἀντιβασιλείας καθὼς καὶ τὴν αὐστηροτέραν δίκην τοῦ νόμου δὲν θέλουν διαφύγει οἱ μέτοχοι τοῦ τοιούτου, οἱ ὁποῖοι καὶ ἂν εἶνε καὶ ἂν ὑπάρχουν. Ἐν τοσούτῳ διὰ Β. Δ. ἐπιβάλλεται εἰς τὸν Φράνς ἡ ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἔξωσίς του ἀπὸ τὸ Ἑλ. ἔδαφος»

Ἁπαντῶν δὲ ὁ «Χρόνος» εἰς τοὺς ὑπαινιγμοὺς τοῦ «Τριπτολέμου» περὶ γνωστῶν ταραξιῶν, λέγει, ὅτι τοιοῦτοι ταραξίαι εἶνε οἱ

φίλοι τοῦ Τριπτολέμου καὶ ὄχι οἱ Ναπαῖοι.

Ὁ δὲ «Τριπτόλεμος» τῆς 23 Αὐγούστου ἔγραφεν: «Ἐπαινοῦμεν τὸν ἐκδότην τοῦ Χρόνου διὰ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἀμεροληψίαν του εἰς τὴν ἀφορῶσαν τοὺς ταραξίας κρίσιν του. Ἂν αἱ ὑποψίαι τοῦ κοινοῦ πραγματοποιηθοῦν ὡς πρὸς τοῦτο καὶ εὑρεθοῦν συνένοχοι τοῦ Φρασικλέους εἶνε ἄξιοι τῆς ἀποστροφῆς ὅλων τῶν Ἑλλήνων»

Τελευταία πασῶν τῶν ἐφημερίδων ἡ «Ἀθηνᾶ» ἔγραψε τὴν 23 Αὐγούστου ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ :«Περὶ τῆς κρατήσεως ταύτης ἐπεριμέναμεν πάντοτε νὰ μάθωμέν τι θετικώτερον καὶ νὰ τὸ δημοσιεύσωμεν. Ἀλλὰ μέχρι τοῦδε εὑρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ σκότος. Ἡ φήμη λέγει ὅτι ὁ Φρὰνς ἦτο τὸ κέντρον τινῶν ἀνθρώπων γνωστῶν πάντοτε διὰ τὴν δυσαρέσκειάν των εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν, οἱ ὁποῖοι σκοπὸν προέθεντο νὰ ἐνεργήσουν εἰς τὰς ἐπαρχίας ἀναφορὰς πρὸς τὸν Λουδοβῖκον περὶ κηρύξεως ἐνηλίκου τοῦ Ὄθωνος ἢ τοὐλάχιστον συγκεντρώτεως τῆς Βασιλικῆς ἀρχῆς εἰς τὸν Ἄρμασπεργ. Τέλος πάντων οἱ σκοποὶ οὗτοι τῶν ραδιούργων πρὶν σχεδὸν ἀρχίσουν νὰ ἐνεργοῦνται ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἡ ἀνακάλυψίς των δὲν ἠμποροῦσε παρὰ νὰ φέρῃ τὴν ματαίωσίν των».

Ὁ συντάκτης ὅμως τῆς «Ἀθηνᾶς» κρίνει, ὅτι ἂν δὲν ἀνεκαλύπτοντο αἱ ἀναφοραὶ, πολλοὶ θὰ παρεσύροντο εἰς τὴν συνωμοσίαν ἕνεκα τῶν «πολυειδῶν δυσαρεστειῶν τὰς ὁποίας ἐπροξένησεν ἡ ἀπολίτευτος τοῦ Ὑπουργείου διαγωγή», ἣν διὰ μακρῶν στηλιτεύει, ἰδίᾳ δὲ ὑπενθυμίζει «τὸν διορισμὸν τῶν νεηλύδων καὶ ἐπηλύδων εἰς μεγάλα ὑπουργήματα», ἰδίᾳ ὑπονοῶν τὸν Κ. Σχινᾶν. Καταλήγει δὲ ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον πρέπει νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ «οὐχὶ εἰς τὰς γκιλοτίνας καὶ τοὺς δημίους, τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα βλέπομεν εἰς τὴν γειτόνισσάν μας Τουρκίαν»

Τὴν ἐπιοῦσαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἔγραψεν ὁ «Χρόνος» εἰς τὸ φύλλον τῆς 24 Αὐγούστου : «Τὸ κοινὸν ἐξακολουθεῖ νὰ ὁμιλῇ ποικιλοτρόπως περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ὁ τύπος ἐλάλησε κατὰ τὸ κόμμα του ἕκαστος». Ἐν τέλει δὲ ὁ «Χρόνος» λέγει ἀποκαλυπτικώτερον ὅτι ἡ ραδιουργία ἐσχεδιάσθη ἀπὸ μακρόχειρας

τινας μὲ σκοποὺς ὀλεθρίους διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὄργανα οἱ τοιοῦτοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος. Ἀλλ' ἡ ἀνυποληψία των ἦ ο πρόσκομμα εἰς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ. Τότε ἐδοκίμασαν νὰ σύρωσι πρὸς τὸ μέρος των καὶ ἄλλους εὐυπολήπτους. Ἐδῶ τὸ κατοχθόνιον σχέδιον ἀπήντησε τὰς μεγαλειτέρας δυσκολίας, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἀπεκαλύφθη ὅπου ἀνήκει. Οἱ Ἕλληνες, τοῦ Ἀγῶνος μάλιστα, δέον νὰ ὑποπτεύωνται τὰς πλεκτάτας, αἱ ὁποῖαι καθ' ἑκάστην στένονται».

ΤΜΗΜΑ Β'.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑΙ ΑΝΑΚΡΙΣΕΙΣ

Νέαι πανουργίαι τοῦ Νικολαΐδου.— Οἱ Τριπολῖται συνοφρυούμενοι. — Ὁ Νομαρχεύων κρίνει τὸν Ρώμαν μωρὸν κομπορρημονοῦντα. — Διασαφήσεις περὶ Γενναίου καὶ Μπούκουρα. — Τὰ παράπονα τοῦ Μήτσα.— Εἰρήνη καὶ ἡσυχία.— Εὐπιστία ἀλώπεκος.

Τὰ δημοσιεύματα ταῦτα προυκάλουν ζωηρότατα σχόλια καὶ παρὰ τῷ λαῷ. Αἱ ἐφημερίδες φθάνουσαι εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐνέβαλλον τοὺς Ναπαίους εἰς ἀμηχανίαν.

Ὁ πανοῦργος Νικολαΐδης κατορθώσας νὰ μὴ γείνῃ διόλου λόγος περὶ αὐτοῦ, ἔλαβεν ἤδη τὴν πρὸς τὸν Κουντουριώτην ἐπιστολὴν τοῦ Ρώμα ἀπὸ τὸν Μάουρερ καὶ τὴν ἔστειλεν εἰς Ὕδραν μετὰ τῆς ἰδικῆς του, εἰς ἣν τὴν 17 Αὐγούστου προσέθηκεν ἐν ὑστερογράφῳ τὰ ἑξῆς: «Ἐπειδὴ ἀνεβλήθη ἡ περιοδεία μέχρι τῆς σήμερον σᾶς προσθέτω, ὅτι τὰ πονηρὰ σχέδια τῶν κακοποιῶν ἤρχισαν νὰ ἐμβαίνουν καλήτερον εἰς τὸ φῶς. Καὶ ἐὰν ἡ Ἀντιβασιλεία προχωρήσῃ εἰς αὐστηρὰν ἐξέτασιν, θὰ εὕρουν βεβαίως τὰ πουλημένα κρέατα (οἱ Φαναριῶται) τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας των. Ἄλλοτε

θέλω σᾶς εἰπῶ μὲ τί τρόπον ἡ Κυβέρνησις εἰδοποιήθη περὶ τῶν πονηρῶν τούτων σχεδίων. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔφθασεν ἐδῶ ὁ ἀπὼν ἄχρι τοῦδε Πατριάρχης τῶν Φαναριωτῶν, ὅστις ἵστατο μακρὰν τοῦ κινδύνου, χωρὶς νὰ τὸν μέλλῃ τίποτα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὸν ἅρπαξε δὲ ἀμέσως ὁ εἰς τὴν Ἑλλάδα εὑρισκόμενος Πατριάρχης. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Θεὸς εἶνε δίκαιος». Ὅλα ταῦτα εἶνε ψεύδη διὰ νὰ θολώσῃ τὰ νερὰ, ὅπως καὶ τὰ ἐθόλωσε. Τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν κατέθηκεν ὁ Κουντουριώτης εἰς τὴν ἀνάκρισιν.

Πλειοτέραν ὅμως ἐντύπωσιν τὰ περὶ γενομένων συνελεύσεων ἔκαμαν ἐν Τριπόλει, ὅπου ἐκ συμπτώσεως εἶχον μεταβῇ ἐσχάτως πολλοὶ Ναπαῖοι. Οἱ κάτοικοι δὲ Τριπόλεως Π. Παπαδάκης Ἀναγ. Χρηστάκης, Καραβελῆς, Λουκόπουλος καὶ ἄλλοι, παραλαβόντες καὶ τὸν δημογέροντα Κ. Βαχαρίαν μετέβησαν παρὰ τῷ Νομαρχεύοντι Μάνῳ καὶ ἐζήτησαν νὰ διαψεύσουν τὰ θρυλληθέντα, τὸν παρεκάλεσαν δὲ νὰ ἐρευνήσῃ περὶ τούτου, διότι αὐτοὶ δὲν ἀνέχονται. Τοὺς πολίτας τούτους ὁ Μάνος καθησύχασεν εἰπὼν, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶδε τίποτε τὸ ὕποπτον ἐν Τριπόλει.

Ταῦτα δὲ τὰ ἔλεγεν ἐν ἐπιγνώσει, διότι μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Φράνς, ἡ Ἀντιβασιλεία παρεπονέθη εἰς τὸν Ψύλλαν περὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν ταξειδίων τοῦ Ρώμα, ἐκεῖνος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1488 διαταγῆς ἐνετείλατο τῷ Μάνῳ νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἀποστείλῃ περὶ τῶν γενομένων ἐκτενῆ ἔκθεσιν. Ἀλλ' ὁ Μάνος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξετάσῃ τὸν Ρώμαν, διότι ἐκεῖνος τὴν 14 Αὐγούστου εἶχεν ἀπέλθει παρὰ τῷ Κολοκοτρώνῃ εἰς τὴν Ἁγίαν Μονὴν, ὅπου ἔμεινε τὴν ἑορτὴν τῆς Παναγίας εἰς τὴν πανήγυριν. Τὸ ἑσπέρας ὅμως τῆς 15 Αὐγούστου ἀπῆλθον ἀμφότεροι ὁμοῦ εἰς Καρύταιναν, ὁπόθεν ὁ μὲν Ρώμας τὴν 18ην ἀπῆλθεν εἰς Πύργον καὶ διὰ Κατακώλου εἰς Ζάκυνθον, ἐκτὸς δηλ. τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπέστρεψεν εἰς Τρίπολιν.

Διὰ τῆς μακρᾶς ἐκθέσεώς του ὅμως (ἴδε ὅρα ἐν πρακτικοῖς σελ. 43-51) ἐκτίθησι τὴν 24 καὶ 31 Αὐγούστου, ὅτι μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ρώμα δὲν ἀνεκάλυψέ τι ἄξιον λόγου περὶ αὐτοῦ, χαρακτηρίζει δὲ αὐτὸν ὡς μωρὸν κομπορρημονοῦντα καὶ θέλοντα ν'

ἀναδείξῃ ἑαυτὸν μέγαν καὶ σημαντικόν, παρὰ ὡς ὑποκινοῦντα πολιτικὰ ραδιουργήματα». Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Φρὰνς ἀπετάθη εἰς τὸν Γενναῖον καὶ πρὸς ἄλλους, ἔμαθε δὲ ὅτι ὁ Ρώμας συνανεστράφη ἐν Τριπόλει μόνον Καποδιστριακοὺς καὶ εἶπεν «ὅτι στέλλεται παρά τινος μέλους τῆς Ἀντιβασιλείας διὰ νὰ ὑπογραφῇ ἀναφορὰ τῶν ἐπαρχιῶν ἢ ὑπὲρ περιορισμοῦ ταύτης εἰς ἓν ἄτομον ἢ περὶ ἀνακηρύξεως ἐνήλικος τοῦ Ὄθωνος πρεώρως.» (ὅρα ἀνωτέρω σελ. 72).

Ἐφεξῆς ἐκθέτει, ὅτι ὁ Ρώμας ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀνδρ. Ζαΐμην ἀλλ' ὁ ἐν Τριπόλει Θ. Κολοκοτρώνης «προσεκτικὸς πάντοτε εἰς τὰ τοιαῦτα δὲν συνήνεσεν...» Ἐπιλέγει δὲ ὁ Μάνος ὅτι καὶ ἐν Τριπόλει καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη «οὐδεὶς τῶν σημαντικῶν καὶ νοῦν ἐχόντων Ἑλλήνων ἐφάνη συμμέτοχος τῆς σκευωρίας».

Συγχρόνως, περὶ τὰ τέλη δηλ. Αὐγούστου, ὁ ἔπαρχος Δρόσος Ν. Δρόσος πληροφορηθεὶς τὰ τῶν ἀναφορῶν παρά τινων, διῆλθεν ἐπίτηδες ἐξ Ἑρμιόνης, ἵνα ἀνακαλύψῃ, ἂν ἐπλέκετο καὶ ἐκεῖ συμμορία ραδιουργιῶν, ἐπεσκέφθη δε τὸν Στ, Μήτσαν, ὅστις παρεπονεῖτο μόνον διὰ τὴν διάλυσιν τῶν μισθοφορικῶν στρατευμάτων καὶ διὰ τὴν μὴ ἀμοιβὴν τῶν στρατιωτικῶν ἐκδουλεύσεων.

Κατόπιν ὁ Δρόσος κατέθηκεν εἰς τὸν Μάσσωνα τὰ ἑξῆς: «Εἶνε ἀληθὲς ὅτι μὲ ὅλους τοὺς τρόπους δὲν ἠμπόρεσα νὰ εὕρω κανένα διδόμενον διὰ νὰ ὑποπτευθῶ προμελετηαένον τινὰ σκοπὸν ἢ προδιατεθειμένον».

Ἐξωσθέντος τέλος τοῦ Φρὰνς ἐπιμελείᾳ τοῦ Νομάρχου Ναυπλίου καὶ τοσοῦτον καθησυχαστικῶς διαβεβαιοῦντος τοῦ Μάνου σχετικὴ γαλήνη ἐπῆλθεν εἰς τῆς πλειψηφίας τὰς ψυχάς. Τὸ ἡμιεπίσημον αὐτῆς ὄργανον ὁ «Τριπτόλεμος» ἔγραφε τὴν 30 Αὐγούστου: «Αἱ ἐφημερίδες ἐξακολουθοῦν νὰ κάνουν διαφόρους συμπερασμοὺς περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Φράνς. Ὁ «Ἥλιος» μάλιστα βεβαιοῖ, ὅτι τὸ ἔγκλημα ἀνιχνεύθη ἤδη καὶ ὅτι ἡ δίκη θέλει ἀρχίσει. Αὐτὰ ὅμως εἶνε ᾄδόμενα. Τίποτε θετικὸν δὲν γνωρίζομεν. Ἡ Κυβέρνησις ὅλο ἕνα καταγίνεται εἰς τὸ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ εὕρῃ τὴν πηγὴν καὶ τοὺς κλάδους αὐτῆς τῆς φα-

Κωνστ. Δ. Σχινᾶς

Ὁ κατὰ τὴν Δίκην ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης

ρίας. Ὁποῖα θὰ εἶνε τὰ παρεπόμενα εἶνε ἀκόμη ἄγνωστον. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι τὸ κακὸν προελήφθη ἐγκαίρως καὶ οἱ ταραξίαι δὲν ἐπρόφθασαν οὔτε νὰ τελειώσουν κἂν τὸ σχέδιόν των. Τὸ Κράτος δὲ ἐν τοσούτῳ χαίρει εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν».

Καὶ ὁ Μάουρερ γράφει: Ἡμεῖς οἱ ἄλλοι (ἡ πλειοψηφία) εἴμεθα ἀρκετὰ ἀθῶοι νὰ νομίζωμεν, ὅτι οὕτως ἔληξεν ἡ ὑπόθεσις».

Κατὰ Μένδελσων, «εἰς πολλοὺς ἡ συνωμοσία παρεστάθη ὡς φαντασμαγορία καὶ λίαν συγκεχυμένη ἐσχηματίσθη περὶ αὐτῆς ἰδέα. Ἐφαντάσθησαν ἐσφαλμένως, ὅτι ἐγένετο δι' αὐτῆς ἀπόπειρα, ὅπως σπαρῇ διχόνοια μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ὅτι τὸ πραξικόπημα τοῦτο ἀπέτυχε. Ὁ Γρόπιος παρετήρησεν εἰς τὴν Κυβέρνησίν του, ὅτι ἡ σκευωρία αὕτη φαίνεται ἀποτυχοῦσα ἐντελῶς» (σελ. 1540).

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΕΚΡΗΞΙΣ ΤΑΡΑΧΩΔΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

Ἐμφάνισις λῃστῶν.— Ὁ Κολοκοτρώνης εἰς Ναύπλιον.— Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία μουδιασμένοι. — Συνέλευσις ὁπλαρχηγῶν ἐν Λεβαδείᾳ. — Κηδεστεία Γρίβα-Μαμούρη. — Οἱ Ρουμελιῶται εἰς τὸ φτερό.— Τὰ ὕποπτα μουλάρια.— Ἡ κόρη τοῦ Νικηταρᾶ καὶ ὁ Γενναῖος.— Τὸ τεράστιον σκευώρημα τῆς Τήνου.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ἐν λανθανούσῃ δηλ. ἀνησυχίᾳ, ὅτε διάφορα γεγονότα, τυχαίως συμπεσόντα, κατέστησαν τὴν πλειοψηφίαν τῆς Ἀντιβασιλείας ἔξω φρενῶν.

Πρώτη ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον ἡ εἴδησις, ὅτι ὁ Κοντοβουνήσιος τὴν νύκτα τῆς 18ης πρὸς τὴν 19 Αὐγούστου εἰσέβαλε μὲ 10 συντρόφους εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Κουρτέσας, παρὰ τὰ Δερβενάκια τῆς

Κορινθίας, καὶ φονεύσας δύο παρατυχόντας χωροφύλακας, ἐλήστευσε δύο περιηγητὰς καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας ὡς καὶ τὸν ξενοδόχον. Ὁ ὑπομοίραρχος Τζῖνος διετάχθη νὰ σπεύσῃ εὐθὺς μὲ ἱππεῖς καὶ χωροφύλακας πρὸς δίωξιν τοῦ φυγόντος Κοντοβουνήσιου, (Τριπτόλεμος 23 Αὐγ.), ὃν ὑπέθεσαν, ὅτι ὥθησαν εἰς λῃστείαν οἱ Ναπαῖοι καὶ δὴ ὁ Πλαπούτας.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο συνέδεσαν καὶ πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Χρηστίδου καταγγελλομένας λῃστείας τοῦ Καπογιάννη, ὅστις τὴν 5 Αὐγούστου εἶχε λῃστεύσει Κρῆτάς τινας. Αἱ φῆμαι περὶ ἐμφανίσεως λῃστῶν ἀπησχόλησαν καὶ τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Σμύρνης,» τερατωδῶς διεστραμμέναι, διότι, κατ' αὐτήν, ὁ Χανιώτης ἐλήστευσε εἰς Σάλωνα 70 ὁδοιπόρους, ἐξ ὧν τινὲς ἀντιστάντες ἐπληγώθησαν καιρίως!!! Ὁ «Τριπτόλεμος» διέψευσε τὴν 30 7βρίου εἰδικῶς τὴν εἴδησιν ταύτην, ἰσχυριζόμενος ὅτι καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας οἱ ὀλίγοι ἐμφανισθέντες καταδιώκονται αὐστηρῶς οἱ πλεῖστοι δὲ συνελήφθησαν, ὡς εἷς ἐν Τριπόλει (13 7βρίου), ὅστις παρεδόθη εἰς τὸν Νομάρχην Ναυπλίας.

Τελευτῶντος τοῦ Αὐγούστου ἐπέστρεψεν εἰς Ναύπλιον ἐκ Τριπόλεως καὶ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης: « ἐγύρισα λέγει ὀπίσω εἰς τ' Ἀνάπλι ἐπῆγα ἐχαιρέτησα τὸν Βασιλέα, τὴν Ἀντιβασιλείαν τοὺς εἶδα μουδιασμένους. Πλὴν δὲν ἐκατάλαβα τίποτις. Ἔμεινα εἰς τὸ περιβόλι μου». Μόλις δὲ ἐγνώσθη ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἔφθασεν εἰς τὸ Ναύπλιον, ὁ Νικολαΐδης ἔτυχεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἐϋδεκ, εἰς ὃν εἶπεν, ὅτι θὰ σπεύσῃ εἰς τὸν Γέροντα διὰ νὰ μάθῃ τὰ κατὰ τὸν Ρώμαν. Ὁ δὲ Ἀντιβασιλεὺς εἶπεν αὐτῷ τότε, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ρώμας ἐμαίνοντο κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ἔλεγον πολλὰ κατὰ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἰδίᾳ δὲ κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἐϋδεκ.

Τελευτῶντος ἐπίσης τοῦ Αὐγούστου ὁ ἐν Ναυπλίῳ διαμένων Κ. Δούκας ἔλαβεν ἐκ Λεβαδείας μακροσκελῆ ἐπιστολὴν τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Γ. Βάγια, ἣν ἀμέσως κατέδωσεν εἰς τὸν Κωλέττην. Ἀμφότεροι οὗτοι ὡς Ρουμελιῶται ὁπλαρχηγοὶ ἦσαν φίλοι καὶ σχετιτώτατοι τοῦ Κωλέττη, τὸν εἶχον μάλιστα συντρέξῃ ἐνόπλως ἐν-

Μεγάροις μετὰ τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἐσχάτως ὁ Βάγιας εἶχε δυσαρεστηθῇ μὲ τὸν Κωλέττην καὶ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἔγραψε τὴν ρηθεῖσαν ἐπιστολήν, (πρακτικὰ σελ. 110 -120) ἐξ ἧς καὶ τῆς κατόπιν ἀνακρίσεως τοῦ Γρίβα καὶ τῆς δίκης τοῦ Βάγια, πανηγυρικῶς ἀθωωθέντος, συνάγονται τὰ ἑξῆς:

Ὁ Τσάμης Καρατάσος καὶ ὁ Τρικολόρος, ἐπιστρέψαντες ἐξ Εὐβοίας διέδωκαν ἐν Λεβαδείᾳ πολλὰ περὶ δυσαρεσκειῶν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ συναντηθοῦν πολλοὶ Ρουμελιῶται εἰς μίαν πανήγυριν καὶ νὰ συσκεφθοῦν, ἔλειψαν δὲ ἐκ τυχαίων κωλυμάτων ὁ Μαμούρης καὶ ὁ Κριεζώτης, οἵτινες ἐχθροὶ ὄντες εἶχον ἐσχάτως φιλιωθῇ καὶ πᾶσα ἀπόφασις ἀνεβλήθη.

Ἔστειλαν ὅμως ὁ Καρατάσος καὶ ὁ Βάγιας ἕνα Φιτσώρην εἰς Ναύπλιον διὰ νὰ μάθῃ τὰ διατρέχοντα. Ἐκεῖνος δὲ ἐπιστρέψας ἐπληροφόρησεν αὐτοὺς, ὅτι περὶ ἀμοιβῆς τῶν ἐκδουλεύσεων οὔτε λόγος γίνεται, ὅτι ἡ στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ ταμεῖον κενὸν, ὅτι μόνον οἱ συνιστώμενοι παρὰ τοῦ Κώστα Βότσαρη παίρνουν χρήματα καὶ ὅτι ὁ μόλις πρό τινος ἀθωωθεὶς Γρίβας θέλει νὰ φύγῃ ἐκ Ναυπλίου καὶ ὅτι ἂν δὲν τοῦ δώσουν ἄδειαν θὰ δραπετεύσῃ. Προσέθηκε δὲ καὶ φήμας τῶν τριόδων, ὅτι οἱ ἄρχοντες τοῦ Μωρέως συνάζονται εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ ἐκεῖθεν μεταβαίνουν εἰς τὰ Λαγγάδια, ὅτι οἱ Μανιάται ζητοῦν τὰ δικαιώματά των καὶ ἄλλα πολλά...

Ἕνεκα τῶν φημῶν τούτων ἐταράχθησαν οἱ ἐν Λεβαδείᾳ καὶ συνεννοηθέντες ἀπέστειλαν πάλιν τὸν Φιτσώρην μὲ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βάγια πρὸς τὸν Δούκαν, δι' ἧς τὸν παρακαλοῦν νὰ τοὺς πληροφορήσῃ ἀληθείας, καὶ νὰ τοὺς λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, διότι ἀπὸ τὸν Κωλέττην εἶνε ἀσπόνδως δυσηρεστημένοι.

Ὁ Φιτσώρης ἔδωσε καὶ εἰς τὸν Γρίβαν ἐπιστολὴν τοῦ γαμβροῦ του Τσάμη Καρατάσου, δι' ἧς τῷ ἐπροτείνετο ν' ἀρραβωνίσῃ τὸν υἱόν του μὲ μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Μαμούρη. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Γρίβα περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς δευτέρας μεταβάσεώς του εἰς Ναύπλιον ὁ Φιτσώρης εἶπεν, ὅτι μετέβη δῆθεν διὰ νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸν

Βελέτζαν ἕνα σπαθί του καὶ διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν Δοῦκαν μίαν ἐπιστολήν.

Ὁ Δοῦκας ὅμως ἔκρινε καλὸν νὰ τὴν δώσῃ εἰς τὸν Κωλέττην καὶ δι' αὐτοῦ λαβοῦσα γνῶσιν ἡ Ἀντιβασιλεία κατεταράχθη, διότι ἐκτὸς τῆς φράσεως, ὅτι οἱ Ρουμελιῶται ἦσαν «εἰς τὸ φτερὸν» καὶ ὅτι «τὸ πρᾶγμα παραγίνηκε καὶ μένει ὁλοὲν νὰ φυσίξῃ ἡ Τρουμπέτα» περιεῖχε καὶ πολλὰ περὶ τοῦ Ἀλωνιστιώτη, δι' ὃν ὁ Ἀλεξανδρόπουλος εἶχεν ἤδη γράψει ἐκ Τριπόλεως, ὅτι μετέβαινεν ἀπεσταλμένος δι' ἀνταρσίαν. Κατόπιν ἐβεβαιώθη, ὅτι ὁ Ἀλωνιστιώτης ἐκ Τριπόλεως μετέβη εἰς Ναύπλιον, ἐκεῖθεν τὴν 15 Ἰουλίου εἰς Ὕδραν καὶ ὅτι πάλιν τὴν 31 Ἰουλίου ἐπέστρεψεν εἰς Ναύπλιον.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ὅμως τοῦ Βάγια τὸ ταξείδιον τοῦτο τοῦ Κ. Δημητρακοπούλου ἐξηγεῖται ὡς ἑξῆς: Ὁ Ἀλωνιστιώτης ἔφθασεν εἰς Λεβαδείαν διὰ μουλάρια. Τοῦτο δὲ ἀνηγγέλθη ἐκ Ναυπλίου εἴς τινα ἐν Λεβαδείᾳ καὶ τὴν ἐπιστολὴν εἶδεν ὁ Βάγιας, ὅστις ἀπορεῖ πῶς ἐδίδετο προσοχὴ διὰ ταξείδιον ζωεμπόρου, ὅστις οὐδένα ἄλλον ἀπολύτως ἐγνώριζεν ἐν Λεβαδείᾳ πλὴν αὐτοῦ τοῦ Βάγια. Καὶ ὄντως ὁ Ἀλωνιστιώτης οὐδὲν σοβαρὸν εἶπεν εἰς τὸν Βάγιαν: Μοῦ ἔδωκε, λέγει, αἰτίας ἀπέξω-ἀπέξω, πλὴν ἐγὼ δὲν τοῦ ἐδείχθηκα, αὐτὸς ὅμως μοῦ ἐξηγήθη ὅσες ὁμιλίες ἔγειναν μὲ τὸν Γενναῖον.

Ἀλλ' εἰς τί περιεστράφησαν αἱ ὁμιλίαι αὗται ; εἰς παράπονα κατὰ τοῦ Κωλέτη καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου. Εἶνε δὲ ἀξία ἀναγραφῆς ἡ αἰτία τῶν παραπόνων, διότι πρόκειται περὶ ματαιωθέντος συνοικεσίου. Ὁ Νικηταρᾶς τότε διέκειτο συμπαθῶς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Ἀντιβασιλείαν, ἔγεινεν δὲ μεσιτεία νὰ πάρῃ ὁ Γενναῖος τὴν κόρην του. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρεσεν εἰς τὸν Κωλέττην καὶ Μαυροκορδάτον, διότι θὰ συνέδεε τὸν Νικήταν πρὸς τοὺς Κολοκοτρωναίους καὶ θὰ ἀπέσπα τοῦτον ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς Κυβερνήσεως. Ἤρχισε λοιπὸν μυστικὴ πάλιν ἀλληλογραφία τοῦ Κωλέττη καὶ τῶν ἐν Τριπόλει, ὁ διευθυντὴς τῆς Νομαρχίας Ἀρκαδίας ἔγραψε περὶ τούτου εἰς τὸν Μαυροκορδάτον, ταχέως δὲ ἐστάλη νεαρός τις κυβερνητικὸς εἰς Τρίπολιν, ὅστις καὶ ἐματαίωσε

τὸ συνοικέσιον, ἐδιώχθη δὲ ἐξ Ἄργους καὶ ὁ διοικητὴς Κλεομένης ὡς ἐνεργήσας πρὸς κατάπεισιν τοῦ Νικήτα.

Ἡ ματαίωσις αὕτη δυσηρέστησε τὸν Γενναῖον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, κατὰ τὸν Βάγιαν δὲ ὁ Ἀλωνιστιώτης προσέθηκεν, ὅτι «καλὸν ἦτο νὰ ἀγροικηθῶμεν καὶ μὲ τὸν Κίτσο Τζαβέλα καὶ ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι εἶναι ὅλοι σύμφωνοι». Ἀλλ' εἰς τί; Ἡ ἐπιστολὴ οὐ μόνον δὲν δίδει καμμίαν νύξιν, ἀλλὰ σαφέστατα ἐκ τοῦ συνόλου της ἀποδεικνύεται, ὅτι τὸ στρατιωτικὸν κόμμα ἐμαίνετο μόνον κατὰ τοῦ Κωλέττη, οὐδὲ λέξεως γραφομένης περὶ Ἀντιβασιλείας.

Ἡ Ἀντιβασιλεία ἐξ ὅλων τῶν συνεννοήσεων ἐταράχθη τοσοῦτον, ὥστε πάντας τοὺς μνημονευομένους εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βάγια τοὺς ἐχαρακτήρισεν ὡς «συνεργήσαντας εἰς τὴν διάδοσιν συστάσεως, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο νὰ ταράξῃ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ νὰ ἐπιφέρῃ ἐμφύλιον πόλεμον!».

Ἐν μέσῳ τοιούτων ἀμφιβολιῶν καὶ κλυδωνισμῶν τῆς Ἀντιβασιλείας ἐνσκήπτει αἴφνης εἰς τὸ Ναύπλιον ἡ εἴδησις, ὅτι ἡ Τῆνος ἐπανεστάτησε. Ἡ εἴδησις φθάσασα ἀρχομένου τοῦ 7)βρίου ἐνέβαλε πανικὸν εἰς τὴν πλειοψηφίαν. Ἄλλοτε ἡ Ὕδρα ἐχρησίμευσεν ὡς ἔρεισμα τῆς κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀντιπολιτεύσεως, ἧς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ διὰ φόνου ἀνατροπὴ αὐτοῦ. Ἡ Ἀντιβασιλεία ἤδη ἐνόμισεν, ὅτι ἐν Τήνῳ ἐξερράγη ἡφαίστειον ὅμοιον πρὸ τὸ Ὑδραϊκὸν καὶ ἐσκέφθη ἀμέσως νὰ λάβῃ μέτρα ριζικώτατα.

«Ἐξ αἰσθήματος αὐτοσυντηρήσεως κατὰ Μένδελσων (σελ. 1542) ἡ πλειοψηφία ἔγεινε σκληρὰ καὶ κακεντρεχὴς, στερηθεῖσα λογισμοῦ καὶ μέτρου. Πᾶσα δὲ ἐκδήλωσις δυσαρεσκείας, καίτοι οὐδεμίαν ἔχουσα σχέσιν πρὸς τὸν Φρὰνς, ἀνεφέρετο ὑπ' ἐκείνων εἰς αὐτόν. Ὁ λαὸς τῆς Τήνου ἠρνήθη τοὺς φόρους, διότι εἷς εἰσπράκτωρ ἐζήτει πλειότερα τῶν νομίμων. Ὁ Μάουρερ ἐνόμισε τὴν ταραχὴν αὐτὴν παραφυάδα τῶν κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας τεραστίων σκευωρημάτων, ὧν κατὰ Γρόπιον σκοπὸς ἦτο ἡ κατάλυσις τῆς Ἀντιβασιλείας, ἐσχέτιζε δὲ καὶ τὴν ἀνταρσίαν πρὸς τοὺς Ναπαίους διότι ἐγνώσθη «ὅτι ἐνεφανίσθησαν ἐν Τήνῳ Ρῶσσοι ἀπόστολοι»!

Ἀλλὰ τί εἶχε συμβῇ ἐν Τήνῳ; Πολλοὶ κάτοικοι τῶν χωρίων Στενῆ, Καρυές, Κέχρου, Ἀρνακάδου, καὶ Φαλατάδων κατῆλθον τὴν 29 Αὐγούστου εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν διευθυντὴν τῆς Νομαρχίας νὰ μὴ πληρώσουν δέκατα διὰ τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων αὐτῶν, οὐδὲ τὰ κεκανονισμένα νόμιστρα τῶν προβάτων. Ὁ Διευθυντὴς ταραχθεὶς ἐκάλεσε τοὺς παρευρεθέντας πολίτας καὶ τοῖς ὡμίλησε περὶ τοῦ ἀτόπου καὶ στασιώδους τοῦ κινήματος καὶ οἱ χωρικοὶ ἤρχισαν νὰ διαλύονται πλὴν ἐλαχίστου μέρους. (Ἀθηνᾶ 8 Ἰβρίου).

Αὐτὸ ἦτο τὸ ὅλον. Ἀλλ' ὁ Μάουρερ ἐξέλαβε τὴν ἄρνησιν τῆς πληρωμῆς ὡς ἐπανάστασιν καὶ ὡς τοιαύτην τὴν χαρακτηρίζει ἐν § 446 τοῦ συγγράμματός του.

ΤΜΗΜΑ Δ'.

ΣΤΡΑΓΓΑΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Πανικὸς διαφωνούντων.— Ὁ Στρατιωτικὸς νόμος.— Ἔνοπλα πλοῖα.— Αἱ κρίσεις τῶν ἐφημερίδων.— Ἀπὸ καπνοῦ εἰς πῦρ.— Νὰ σιγήσῃ ὁ τύπος!— Εἰρκτὴ διὰ τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον. — Ἡ προφητεία τῶν Σούτσων.— Ὁ Ἀφορισμὸς τοῦ Τριπτολέμου. — Τὸ προϊὸν δύο ἀγρυπνιῶν τοῦ Μάουρερ.

Ὅλα τὰ δυσοίωνα ταῦτα γεγονότα ἐνέβαλον πανικὸν εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ ἐπενεχθῇ καιρίον τι κτύπημα κατὰ τοῦ Ρωσσικοῦ κόμματος καὶ νὰ τεθῇ διὰ πραξικοπήματος πέρας εἰς τὰς ταραχοποιοὺς μηχανορραφίας. (Μενδελ. σ. 1542). «Παρ' ὅλην δὲ τὴν διαστασιν Ἀρμανσπεργ, Μάουρερ καὶ Ἄβελ, ὡς πρὸς τὴν ἀπέχθειαν κατὰ τῶν Ναπαίων ἀπετέλουν οὗτοι ὁμοφωνίαν καὶ τοὺς ἀπέκλειον ἀπὸ πάσης σπουδαίας θέσεως» (Αὐτ. σ.

1527 καὶ Φίνλαϋ Β΄ σελ. 326).

Ὅ,τι δὲ κάτι ἐτεκταίνετο τὸ εἶχε μυρισθῇ τὸ ὄργανον τῶν Ναπαίων ὁ «Χρόνος», ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ τοῦ Καποδίστρια Ν. Σπηλιάδου, ὅστις εἶχεν ἐκφράσῃ φόβους (φύλλον 152) μὴ τυχὸν πλαστογραφήσουν αἱ ἀρχαὶ ἐπιστολὰς καὶ ἐνοχοποιήσουν πρόσωπα. Τὸν «Χρόνον» τοῦτον οἱ Σοῦτσοι διὰ τοῦ «Ἡλίου» τὸν κατηγοροῦν ὡς δημοκρατικόν, ὃ ἐστὶν ἐπαναστάτην ἀντιδυναστικόν (!) καὶ ἠναγκάζετο νὰ ἀπολογῆται (σελ. 115).

Ἀλλ' ἡ Ἀντιβασιλεία εὐθὺς μετὰ τὴν στάσιν τῆς Τήνου ἔλαβεν ἔντονα μέτρα. Καὶ πρῶτον μὲν τὴν 8 7)βρίου ἐδημοσίευσε τὸν τρομερὸν νόμον περὶ στρατιωτικῆς δίκης, δηλ. ἐκήρυττε τὸν στρατιωτικὸν νόμον, ἐφαρμόζουσα μέτρον, ὅπερ τὰ εὐνομούμενα Κράτη λαμβάνουν μόνον ἐπὶ σοβαρῶν ἐπαναστάσεων καὶ οὐχὶ περὶ ταραχῶν ἀσημάντων, ὡς αἱ διαμαρτυρίαι ἀκάκων νησιωτῶν.

Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον τερατῶδες τοῦ μέτρου τούτου ἦτο, ὅτι ἐδίδετο εἰς τὸν νόμον ἀναδρομικὴ δύναμις, ὑπαγομένων εἰς τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια πασῶν τῶν πράξεων, αἵτινες εἶχον διαπραχθῇ ἐν κρυπτῷ ἢ φανερῷ ἀπὸ τῆς 5 Αὐγούστου, ἤτοι πρὸ μηνὸς σχεδὸν, ἵν' ἀσφαλισθῇ ἡ ἄνευ τύπων θανατικὴ ποινὴ παντὸς ὑπόπτου μηχανορραφιῶν κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας.

Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Νόμου τοῦ Αἵματος συνελήφθησαν ὁ Γρίβας, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Πλαπούτας καὶ βαθμηδὸν οἱ ὁπλαρχηγοὶ καὶ πολιτικοί, οὕς ἀνεφέραμεν (σελ. 13), κατηρτίσθη δὲ καὶ τὸ στρατιωτικὸν δικαστήριον, ὅπερ μετὰ δύο λόχων Βκυαρῶν ἐπεβιβάσθη εἰς τρία ἔνοπλα πλοῖα καὶ διηυθύνθη εἰς Τῆνον («Χρόνος» 10 7)βρίου, Μενδελ. σελ. 1542).

Ἀλλὰ πῶς ὑπεδέχθη ὁ σύγχρονος τύπος τὰ ἄγρια ταῦτα μέτρα; Ποίαν ἔδωκενεξήγησιν εἰς τὰς γενομένας συλλήψεις;

«Ἡ ἀλήθεια εἶνε, γράφει ἡ «Ἀθηνᾶ» τῆς 9 7βρίου, ὅτι δὲν γνωρίζομεν ἀκόμη τὴν καθαυτὸ αἰτίαν τῶν καταδιώξεων, διότι δὲν μᾶς ἔγειναν ἕως τώρα γνωσταὶ αἱ διαταγαὶ τῆς κρατήσεώς των εἰς τὰς ὁποίας βέβαια κατὰ τοὺς νόμους μας θὰ συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ τῆς συλλήψεως ταύτης λόγοι», πάντως ὅμως

σχετίζει τὰς ἀπανταχοῦ συλλήψεις πρὸς τὴν ἀναφορὰν τοῦ Φρὰνς εἰς ἣν ἐλέχθησ̃τι εἶχον ὑπογράψει καὶοἱ συλληφθέντες. Περὶ δὲ τῶν Στερεοελλαδιτῶν ἔγραψε κατόπιν, ὅτι συνελλήφθησαν «ὡς ἀναμιγμένοι εἰς πράγματα τείνοντα εἰς ἀφανισμὸν τοῦ ἔθνους των». Ὁ «Ἥλιος» τῆς 11 7βρίου ἔγραφεν «ἐφυλακίσθη παρὰ τῆς ἐξουσίας ὁ Θ. Κολοκοτρώνης. Ἐπὶ ποίοις ἐγκλήμασι; Δικαίως ἢ ἀδίκως; Τὰ δικαστήρια θέλουν ἀποφασίσει. Περὶ τὴν εἰρκτὴν των πρέπει νὰ βασιλεύσῃ ἡ σιγή μας (!!)» Καὶ ὁ «Τριπόλεμος» τῆς 13 7βρίου ἔγραφεν: «εἶνε ἄγνωστος ἀκόμη εἰς τὸ κοινὸν ἡ αἰτία αὐτῶν τῶν κρατήσεων καὶ φυλακίσεων. Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἠναγκάσθη βεβαίως νὰ προτρέξῃ εἰς αὐτὰ τὰ αὐστηρὰ μέτρα παρὰ δι' ἐγκλήματα ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας τοῦ Κράτους». Καὶ ἀλλαχοῦ «τὸ μέτρον τῆς στρατιωτικῆς δίκης ἦτο σωτήριον ἰατρικὸν οὐ μόνον κατὰ τῶν στασιασάντων Τηνίων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν πολλαχοῦ ταραξιῶν· ὥστε ὅλοι θὰ συναισθανθοῦν, ὅτι ἔχομεν κυβέρνησιν πατρικὴν μὲν καὶ δικαίαν, ἀλλὰ καὶ αὐστηρὰν καὶ ἱκανὴν νὰ παιδεύσῃ τοὺς ἀπειθεῖς καὶ ν' ἀνασπάσῃ ριζηδὸν τὴν ἀναρχίαν καὶ τὰς ὁποιασδήποτε σκευωρίας».

Ἡ «Ἀθηνᾶ» ὅμως ἀπαθέστερον καὶ λογικώτερον κρίνουσα τὸν πλάγιον σκοπὸν τῆς Ἀντιβασιλείας διὰ τῆς ἐφαρμογῆς νόμου δραστηρίου κατὰ τῶν συλληφθέντων ὁπλαρχηγῶν ψέγει δριμέως τὴν ὀπισθενεργὸν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὸ ἀσήμαντον τῶν ἐγκλημάτων, δι' ἃ κηρύσσεται στρατιωτικὸς νόμος καὶ ἐπιλέγει: «τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις γράφομεν μὲ καρδίαν αἱματωμένην καὶ ἡμεῖς οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν στήριξιν τῆς Κυβερνήσεως ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος, ἡμεῖς οἱ πολέμιοι τῆς στρατιωτικῆς ἀναρχίας, φοβούμεθα ἐν τούτοις τώρα μὴ ὑποπέσωμεν εἰς στρατιωτικὸν δεσποτισμόν. Τοῦτο εἶνέ ἀκριβῶς τὸ λεγόμενον: ἀ π ὸ κ α π ν ο ῦ ε ἰ ς π ῦ ρ π ε ρ ι π ε σ ε ῖ ν». Καὶ ἐπικρίνει τὴν ἀποστολὴν στρατιωτικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Τῆνον καὶ τὴν ἵδρυσιν στρατιωτικοῦ δικαστηρίου.

Ἀλλὰ τὰ ἄρθρα ταῦτα τῶν ἐφημερίδων ἦσαν τὰ τελευταῖα. Κατὰ τὸν Μάουρερ ἡ Ἀντιβασιλεία «ἵνα καταστήσῃ εἰς τὸ μέλλον τοιούτους δόλους καὶ τοιαύτας διεγέρσεις ἂν ὄχι ἀδυνάτους, ἀλλὰ

τουλάχιστον ἵνα δυσχεράνῃ αὐτούς, ἐξέδωκε νέον αὐστηρὸν νόμον περὶ τύπου».

Ἀπὸ πολλοῦ ὁ τύπος ἦτο δυσάρεστος εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν. Διὰ μακρῶν ὁ Φίνλαϋ ἐξετάζει τὰ τοῦ ζητήματος τούτου. «Ὁ τύπος, ἐπιλέγει, ἐζήταζε τὰ μέτρα τῆς Ἀντιβασιλείας μετὰ πολλῆς ἐλευθερίας. Πολλαὶ ἐν τούτοις ἐπικρίσεις τοῦ τύπου ἠδύναντο νὰ εἶνε χρήσιμοι εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν ὡς πρὸς τὴν μετριοπάθειαν, ὡς ἐκ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ἐσωτερικῆς κατασ-τάσεως τῆς χώρας» (Β' σελ. 321). Ἡ Ἀντιβασιλεία ἔκρινε τὰς ἐλευθερίας ταύτας τοῦ τύπου ὡς περιττὰς ἐν Ἑλλάδι καὶ βλέπουσα τοῦτον ἐπικρίνοντα καὶ τοὺς μισθοὺς τῶν Βαυαρῶν ἀπεφάσισε νὰ τὸν κάμῃ νὰ σιγήσῃ δι' ἐμμέσου τρόπου. Ζωηρά τινα μάλιστα ἄρθρα, γραφέντα μετὰ τὴν καταδίωξιν τῶν Ναπαίων, τὴν ἐξώργισαν πλειότερον.

«Ὁ Χρόνος» λ. χ. ἔγραψε τὴν 10 Σεπτεμβρίου: «Ἡ δυσαρέσκεια κατὰ τοῦ συστήματος τῆς 3 Απριλίου εἶνε ἔ γ κ λ η μ α. Ἀλλὰ ὑπάρχει κατὰ δυστυχίαν γενική. Π ο ί α εἰ ρ κ τ ὴ δ ύ ν α τ α ι νὰ σ υ μ π ε ρ ι λ ά β ῃ ὁ λ ό κ λ η ρ ο ν τ ὸ Ἑ λ λ. Ἔ θ ν ο ς; Ὅταν ὁλόκληρος λαός, ὅταν τὸ Ἔθνος παραπονῆται, δὲν εἶνε εὔκολον νὰ μὴ γείνωσι τέλος δεκταὶ αἱ ἱκεσίαι του. Τὸ Ἔθνος δὲν συνωμοτεῖ ἀλλὰ ραδιουργεῖται. Ἰδοὺ ὁ τρόπος νὰ ἀποδειχθῶσι ἐγκληματικαὶ ὅλαι αἱ ἐκφράσεις τῆς κοινῆς γνώμης κατὰ τοῦ ὑπουργείου! Ἡμεῖς εὐχόμεθα τὴν τιμωρίαν ἐκείνων, οἵτινες, ἂν ὑπάρχωσι προδόται τοῦ ὅρκου των, γίνονται αἴτιοι ἐγκληματικῶν πράξεων κατὰ τῶν καθεστώτων. Ἡ δυσαρέσκεια δὲν εἶνε ἔγκλημα, ἀλλ' αἱ πράξεις ἑνὸς ἢ πολλῶν, ὅσαι ἔχουσι σκοπὸν παράνομον εἶνε ἄξιαι τῆς αὐστηροτέρας ἐφαρμογῆς τῶν Νόμων. Κρίνομεν ἐντεῦθεν πρόσφορα ὅλα τὰ μέτρα τῆς Βασιλικῆς ἐξουσίας, ὅσα ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας καὶ καταπίεσινὅλων τῶν ἀποτροπαίων τολμημάτων. Ἀλλ' ἡ Βασιλικὴ Ἀρχὴ θὰ πληροφορηθῇ, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἄλλην ἐπιθυμίαν δὲν ἔχουν σήμερον εἰμὴ τὴν στερέωσιν τῆς ἡσυχίας καὶ τὴν παγίωσιν τοῦ Θρόνου, καθὸ τοῦ μόνου ἀναγκαίου στοιχείου τῆς ὑπάρξεώς των».

Ὁ «Ἥλιος» τῶν Σούτσων τῆς 11 7)βρίου καίτοι μισῶν ἀσπόνδως τοὺς συλληφθέντας ἐν τούτοις δὲν εὐνοεῖ καὶ τοὺς διοικοῦντας καὶ ζητῶν ὑπουργικὴν μεταβολὴν ἐπάγεται ὀλίγον προφητικῶς ἕνεκα τῶν ἀποτελεσμάτων: «Ἂν ἐξακολουθήσῃ ἡ κατὰ τῶν Ὑπουργῶν δυσαρέσκεια, οἱ παρὰ τῆς ἐξουσίας κρατηθέντες, ὁποίαν τύχην καὶ ἂν λάβωσιν, ἐνῶ σήμερον ἔχουν ἐπὶ κεφαλῆς των τὴν ὀργὴν τοῦ Ἔθνους, αὔριον θὰ νομισθοῦν πρόμαχοι καὶ μάρτυρες τῶν Ἑλληνικῶν δικαιωμάτων καὶ ὡς κόμμα θὰ αὐξήσῃ καὶ θ' ἁπλωθῇ ἐκ τῆς καταδίκης αὐτῆς, τὴν ὁποίαν θέλει ὀνομάζει κ α τ α δ ρ ο μ ὴ ν ἄ δ ι κ ο ν».

Ὁ κυβερνητικὸς ὅμως «Τριπτόλεμος» ἔγραφε τὴν 13 7)βρίου:

«Ὁ Βασιλεύς μας ἐχάρισεν ἀμνηστείαν εἰς τὰ παρελθόντα, ἴσως δὲ παρέβλεψε κατ' ἀρχὰς καὶ μερικὰ μικρὰ πταίσματα. Οἱ φιλοτάραχοι καὶ οἱ συνειθισμένοι νὰ ἐνεργοῦν κατά τινα δημοσιογράφον ἐνεθαρρύνθησαν. Οἱ ἐχθροὶ τῆς ἡσυχίας τοὺς παρώξυναν καὶ τοὺς ἐκίνησαν εἰς ἐγκληματικοὺς σκοπούς. Ἂς ἴδουν ἐκεῖνοι, οἵτινες ὑποκινοῦν τὸν λαόν, τὰ ἀποτελέσματα τῶν διεγερτικῶν φωνασκιῶν των καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες γράφοντες καὶ κράζοντες ἐξάπτουν τὰ πάθη καὶ ὑποθάλπουν τὴν διαίρεσιν... Ἡ Ἑλλὰς ἀποδοκιμάζει καὶ ἀποστρέφεται τὰ κινήματά των καὶ τοὺς σκοπούς των καὶ ἐπικαλεῖται τὴν τιμωρίαν ἐκείνων, οἵτινες προσπαθοῦν νὰ τὴν ταράξουν, νὰ τὴν διαιρέσουν καὶ νὰ τὴν ῥίψουν εἰς νέα δυστυχήματα».

Ἀλλ' ὁ ἀνταγωνισμὸς οὗτος τῶν ἐφημερίδων δὲν ἦτο εὐχάριστος. Ὁ Μάουρερ ἐπὶ δύο ἡμέρας νυχθημερὸν ἐργασθεὶς ἔφερεν εἰς φῶς τὴν 14 7βρίου τὰ τρία πολυθρύλλητα περὶ Τύπου Διατάγματα τῆς Ἀντιβασιλείας, ἅτινα ἐνέσκηψαν ὡς κεραυνοὶ εἰς τὰς γραφίδας τῶν δημοσιογράφων.

Ἡ κυριωτέρα διάταξις αὐτῶν ἦτο ἡ ἀπαγόρευσις ἐκδόσεως ἐφημερίδος ἄνευ ἀδείας τῆς ἀρχῆς. Τοιαύτη δὲ ἄδεια δὲν θὰ ἐξεδίδετο πλέον, ἂν δὲν κατέθετεν ὁ διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος ἐγγύησιν δραχμῶν πέντε χιλιάδων ἐπὶ ποινῇ προστίμου 50-400 δρ. καὶ ἐν ὑποτροπῇ διὰ παύσεως. Ὁ Κυβερνητικὸς «Τριπτό-

λεμος» δημοσιεύων τὴν 16 7βρίου ὁλόκληρα τὰ περὶ τύπου Β. Δ. προτάσσει αὐτῶν μακρὰν δικαιολογίαν, ἥτις εἶνε προδήλως καὶ δικαιολογία τοῦ Μάουρερ.

«Ὁ τύπος, γράφει, δὲν ἐσέβετο οὔτε πράγματα, οὔτε πρόσωπα, οὔτε τὸν κοινωνικὸν, οὔτε τὸν ἰδιωτικὸν τῶν πολιτῶν βίον. Οὐδεμίαν πρᾶξιν τῆς Κυβερ. δὲν παρεξήγησε καὶ δὲν ἐκατηγόρησε. Καμμία πρᾶξις τῶν ὑπαλλήλων της, ἣν δὲν διέστρεψε καὶ δὲν παρεμόρφωσε! Σαρκασμοὶ, ὕβρεις καὶ συκοφαντίαι ἐγράφησαν καὶ κατ' Αὐτῆς ἐνίοτε τῆς Ἀρχῆς, εἰς ἣν κατ' εὐθεῖαν μὲν ἔδειχναν σέβας, πλαγίως ὅμως ἐκακολόγησαν καὶ ἐξύβρισαν τὰς πράξεις της. Ὅταν δὲ ὁ λαὸς ἀκούῃ τοὺς γράφοντας νὰ ὑβρίζουν τὰς Ἀρχὰς, νομίζει ὅτι δὲν προσκρούει παντελῶς, ἂν δείξῃ ἀπείθειαν εἰς τὰ διατάγματα αὐτῶν τῶν ἀρχῶν. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶνε τὰ ἐσχάτως εἰς Τῆνον συμβάντα. Τὰ ἐπιζητοῦντα τὴν ἀρχὴν κόμματα, πολεμούμενα μεταξύ των, ἐρεθίζουν τὸν λαὸν κατὰ τοῦ λαοῦ, τὸν ὑποκινοῦν, τὸν προλέγουν ὀλεθρίας προφητείας, τοῦ προμηνύουν κακοὺς σκοποὺς ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῶν ἄλλων κομμάτων.

«Καὶ τοιουτοτρόπως κατορθώνουν τὴν διαίρεσιν τοῦ ἔθνους τὴν δυσπιστίαν, τὴν ἀπείθειαν, καὶ ἄλλα ἀξιόμεμπτα κινήματα τῶν ἁπλῶν ἢ τῶν φιλοταράχων, καθὼς ἐκεῖνα τῶν ὁποίων συνέπεια ἦτο αἱ ἐσχάτως συμβᾶσαι κρατήσεις καὶ φυλακισμοί».

Ἐν γένει ὁ «Τριπτόλεμος» κρίνει τὸ μέτρον «σωτήριον διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἡσυχίαν τοῦ Κράτους καὶ τὴν στήριξιν τῶν νόμων καί τῆς ἠθικῆς» ἐπικρίνει δὲ τοὺς ἄλλους δημοσιογράφους, οἵτινες ἔκριναν τὰ μέτρα τῆς Ἀρχῆς ὡς προτκόμματα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ Ἔθνους.

Ὁ Μάουρερ κατόπιν ἐκαυχᾶτο, ὅτι οἱ περὶ Τύπου νόμοι του ἐθαυματούργησαν, ὁ Φίνλαϋ ὅμως τοὺς ἀποκαλεῖ ἀξίους τῶν ἱεροδικαστηρίων τοῦ Μεσαίωνος. Ἕνεκα τοῦ μεγάλου τόκου καὶ τῆς ἀπολύτου ἀδυναμίας νὰ δανεισθῇ τις 5 χιλ. δραχμῶν, οὐδεὶς δημοσιογράφος ἐξεῦρε τὸ ποσὸν τῆς ἐγγυήσεως. (Β'. σ. 322) Οὕτω δὲ ὁ μὲν «Χρόνος» καὶ ἡ «Ἀθηνᾶ» διέκοψαν εὐθὺς τὴν ἔκ-

δοσίν των, ὁ δὲ «Ἥλιος» μετεβλήθη εἰς ἐπιστημονικὸν περιοδικόν, οὐδὲ λέξιν ἐφεξῆς περὶ πολιτικῆς ἀναγράψας. Μόνος δὲ ὁ «Τριπτόλεμος» ἐξηκολούθησε νὰ ἐκδίδεται μέχρι τῆς 1 Νοεμβρίου, καταβαλὼν μικρόν τι μέρος τῆς ἐγγυήσεως, ἀνοχῇ τῆς Ἀντιβασιλείας, ἧς ὑπερήσπιζε τὰ συμφέροντα, ἐπειδὴ ὅμως ἐξανέστησαν οἱ παυθέντες δημοσιογράφοι, ἤρξατο καὶ οὗτος ἐκδιδόμενος ὡς περιοδικὸν καὶ διὰ τὸ θεαθῆναι εἰσήχθη εἰς δίκην, ὡς ἐκδοὺς τὸ 25 φύλλον παρανόμως, καταδικασθεὶς εἰς πρόστιμον 50 δρ. τὸ ἐλάχιστον δηλ. ὅριον.

«Ἀντὶ τῶν ἐκπνευσάντων αὐθωρεὶ φύλλων ἐξεδόθη, κατὰ Μένδελσων (σ. 1504), ὁ «Σάτυρος» πανηγυρίζων τὴν Ἀντιβασιλείαν καὶ ἡ διὰ 12 χιλ. δρ. μισθοδοτουμένη «Ἐθνικὴ Ἐφημερὶς», ἡ ἀναβιβάσασα τοὺς συνδρομητάς της εἰς 16» Τοιαύτας ὅμως ἐφημερίδας ἡμεῖς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν, φρονοῦμεν δὲ ὅτι δὲν ἐξεδόθησαν ἀμέσως τότε.

ΤΜΗΜΑ Ε'.

ΠΑΥΣΙΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΙ ΥΠΟΥΡΓΩΝ

Οἱ Ὑπουργοὶ ποῦ ἦσαν;— Φάσμα πρωτοφανοῦς Σουλτανάτου.— Ἐπίπληξις ὑπουργοῦ καὶ ὑπουργικὴ κρίσις. — Ἀποθεώσεις τοῦ περιοδεύοντος Ὄθωνος.— Ἡ ἐρυθρὰ σημαία τῆς Τήνου. — Οἱ νησιῶται ἀρνιά.— Θριαμβευτικὴ ἐπιστροφὴ τῶν νικητῶν.— Οἱ νέοι ὑπουργοί. —Ἐξορίαι εἰς τὸν ἀνταρτικὸν πόλον. — Ἡ ἀμοιβὴ ἑνὸς αὐλοδούλου.— Συγκίνησις τοῦ λαοῦ.— Οἱ ὄνυχες τῆς Ἄρκτου.

Ἀλλ' εἰς ὅλας ταύτας τὰς σκηνὰς ποῦ ἦτο ἡ τότε Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος; Εἰς τί ἠσχολεῖτο ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ οἱ ἁρμόδιοι Ὑπουργοὶ τοῦ ἐλευθέρου Κράτους; Δυστυχῶς οἱ πρῶτοι ἐκπλα-

γέντες ἐκ τῶν συλλήψεων ἦσαν αὐτοί ! ! «Αἱ συλλήψεις ὅμως ἔγειναν κατὰ Μένδελσων (σ. 1543) δι' ἁπλῆς διαταγῆς τῆς 'Αντιβασιλείας, ὑπογραφείσης ὑπὸ τοῦ Μάουρερ καὶ Ἄβελ, χωρὶς περὶ περὶ τούτου νὰ συγκληθῇ ὑπουργικὸν συμβούλιον !» Αἱ διαταγαὶ διεβιβάσθησαν εἰς τὸν μόνον μεμυημένον ὑπουργὸν τοῦ Πολέμου Χ. Σμάλτς καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐκτελέσαντας αὐτὰς καθ' ὅλον τὸ Κράτος ἀξιωματικοὺς τῆς χωροφυλακῆς.

Ἅμα τῇ συλλήψει λοιπὸν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Γ. Ψύλλας σπεύδει πρὸς τὸν Μάουρερ καὶ ὑπέβαλε παρατηρήσεις κατὰ τοῦ αὐθαιρέτου μέτρου, ἀλλ' εὐθὺς ὁ Μάουρερ τὸν ἐπέπληξε, κατὰ Μένδελσων, σφοδρότατα καὶ τὸν ἠπείλησεν, ὅτι θὰ ἀπαγγελθῇ καὶ κατ' αὐτοῦ κατηγορία, διότι παρημέλησε τὴν καταδίωξιν τοσοῦτον ἐπικινδύνου ἐν Ἑλλάδι συνωμοσίας. Ὁ Ψύλλας διεμαρτυρήθη, ὅτι οὐδὲν τὸ ὕποπτον ἀνεκοίνωσαν αὐτῷ αἱ ἀρχαί, οὐδὲ το Ὑπουργεῖον ἀντελήφθη τοιαύτας συνωμοσίας καὶ ἐζήτησε πληρεστέρας ἐξηγήσεις, δὲν ἔμαθεν ὅμως παρὰ τοῦ Μάουρερ ἢ ὅτι ἐν Τριπόλει ἔγειναν ἐπαναστατικαὶ συνελεύσεις.

Κατελθὼν ἐκ τῶν ἀνακτόρων εὗρε τὸν πρωθυπουργόν Σπ. Τρικούπην καὶ τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης Γ. Πραΐδην εἰς ἄκραν ἀμηχανίαν, διότι ὁ τελευταῖος καλέσας τὸν εἰσαγγελέα 'Εδουάρδον Μάσσωνα καὶ ἐρωτήσας ἂν διέταξεν αὐτὸς τὰς συλλήψεις καὶ διατὶ πρὸ τούτου δὲν τὸν εἰδοποίησεν ἐγκαίρως, ἔμαθε κατάπληκτος ὅτι ὁ εἰσαγγελεὺς οὐδὲ νύξιν εἶχε περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ! 'Αλλ' ὁ Μάσσων καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἐν τῇ δίκῃ ἐκφωνηθέντα λόγον του δὲν ἠσθάνετο ἐντροπὴν ὁμολογῶν, «ὅτι οἱ ἐγκαλούμενοι καὶ ἄλλοι τινὲς συνελήφθησαν κατὰ διαταγὴν τῆς Ὑπερτάτης Ἀρχῆς. Τὸ μέτρον τὸ ἐνεκρίναμεν, τὸ κηρύττομεν ἀναγκαῖον, δικαιότατον καὶ σωτηριῶδες, μ' ὅλον ὅτι ἔγειναν παρὰ τὴν γνώμην μας!!!».

'Αμέσως λοιπὸν συνεκλήθη Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἵνα συζητήσῃ ἐπὶ τοῦ σοβαρωτάτου ζητήματος, ἐνώπιον δὲ τῶν συνελθόντων ὑπουργῶν ὁ πρωθυπουργὸς ἐξέφερε γνώμην, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ὤφειλε σύσσωμος νὰ παραιτηθῇ, ἀφοῦ ἄνευ γνώσεως τῶν ἁρμοδίων ὑπουργῶν τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἄνευ ἐνταλμά-

μάτων συλλήψεως τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένης δικαστικῆς ἀρχῆς, ἐρρίπτοντο εἰς τὰς φυλακὰς τόσοι ἐπιφανεῖς πολῖται.

Ἡ πρότασις ὅμως τοῦ πρωθυπουργοῦ δὲν ἔγεινε παρ' ὅλων ἀσπαστή. Ὁ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν Κωλέτης, ὁ τῶν οἰκονομικῶν Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Σμάλτς παρετήρησαν, ὅτι ἐνέκρινον τὴν διαγωγὴν τῆς Ἀντιβασιλείας διὰ τὸ ἔκρυθμον τῆς καταστάσεως. Ὁ Ψύλλας ὅμως διεμαρτυρήθη, ὅτι οὐδὲν τὸ ἔκρυθμον παρετήρησε καὶ εὐθὺς οἱ τρεῖς τῶν ὑπουργῶν Τρικούπης, Ἰωαΐδης καὶ Ψύλλας, διαφωνοῦντες πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν καὶ πρὸς τοὺς συναδέλφους αὐτῶν, ἐδήλωσαν ὅτι θὰ παραιτηθῶσι. Ὄντως δὲ ὁ Τρικούπης κατέθηκε τὴν ἀρχὴν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τῶν δύο συναδέλφων του, ἀλλ' οἱ Ἀντιβασιλεῖς ἐδήλωσαν, ὅτι δὲν ἔχουσι μὲν ἀντίρρησιν, ἀλλ' ὅτι πρέπει ἡ παραίτησις νὰ τηρηθῇ μυστικὴ μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ὄθωνος ἐκ τῆς πρώτης ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιοδείας αὐτοῦ, καθόσον ἡ ὁρκωμοσία τῶν νέων Ὑπουργῶν ἔδει πάντως νὰ γείνῃ ἐνώπιον Αὐτοῦ.

Ὁ Ὄθων εἶχε ἀναχωρήσει ἐκ Ναυπλίου τὴν 4 7βρίου καὶ ἔφιππος ἔφθασεν εἰς Ἀχλαδόκαμπον καὶ ἐκεῖθεν δὲ τὴν ἐπομένην εἰς Τεγέαν. Ἡ εἴσοδός του εἰς Τρίπολιν ὑπῆρξε πανηγυρική. Ὅλη ἡ πόλις εἶχε φωταγωγηθῇ λαμπρότατα κατὰ τὴν νύκτα ἀκριβῶς ἐκείνην, καθ' ἣν ἐν Ναυπλίῳ συνελαμβάνοντο οἱ Ἀρκάδες Κολοκοτρώνης καὶ Πλαπούτας. Αἱ τέσσαρες σύγχρονοι ἐφημερίδες περιέγραψαν λεπτομερῶς τὰ τῆς περιοδείας τοῦ πρώτου Ἕλληνος Βασιλέως. «Ὁ λαὸς τῆς Πελοποννήσου τὸν δέχεται ἐνθουσιωδῶς, ἔγραφεν ὁ «Ἥλιος» τῆς 12 7βρίου. Χύνεται ὅλος ἔξω τῶν πόλεων καὶ κωμοπόλεων καὶ τῶν χωρίων καὶ τὸν προϋπαντοῦν εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὡρῶν. Ὅλη ἡ Πελοπόννησος ἀντηχεῖ ἀπὸ τά: Ζήτω ὁ Ὄθων!».

Εἶνε ποοφανές, ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία ἐξέλεξεν ὀξυδερκέστατα αὐτὴν τὴν ἐποχὴν πρὸς σύλληψιν τῶν ὁπλαρχηγῶν, ἵνα συμπέσῃ αὕτη μετὰ τῆς περιοδείας τοῦ Βασιλέως καὶ ἐπέτυχεν ὄντως νὰ περισπασθῇ τοσοῦτον ἐκ τῶν ὑποδοχῶν καὶ τῆς ἐξάλλου χαρᾶς ἡ προσοχὴ τῆς Πελοποννήσου, ὥστε νὰ διέλθῃ σχεδὸν ἀπαρατήρητον

τὸ κατ' οὐσίαν μέγα γεγονὸς τῶν ἀθρόων ἐκείνων φυλακίσεων.

Ὁ Ὄθων ἐκ Τριπόλεως μετέβη εἰς Μαντίνειαν καὶ ἐκεῖθεν διὰ Μεγαλοπόλεως καὶ Καστάνιτσας τὴν 12 7βρίου εἰς Σπάρτην, ὁπόθεν διὰ Γυθείου, Καλαμῶν, Ἀνδρούσης, Μεσσήνης, Κορώνης, Μεθώνης, Πύλου εἰς Πύργον. Ἐκεῖθεν δὲ διὰ Ζακύνθου ἔφθασε τὴν 30 7βρίου εἰς Μεσολόγγιον καὶ διὰ Πατρῶν, Ναυπάκτου, Αἰγίου, Φενεοῦ, ἐπέστρεψε τὴν 10 8βρίου εἰς Ναύπλιον. Ἡ ὑποδοχή του ἀπανταχοῦ ὑπῆρξεν ἀποθεκτική. Ὁ ὀνειρευόμενος ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων Βασιλεὺς ἦτο πλέον πρὸ τῶν ὄψεων τοῦ ἠνωρθωμένου δεσμώτου, ἐγγυητὴς εὐημερίας καὶ εὐτυχοῦς σταδιοδρομίας.

Οὐδὲν ἄλλο συναίσθημα ἐκυριάρχει ἐν Πελοποννήσσῳ. Δὲν ἦτο δ' ἐν ἀδίκῳ ὁ «Ἥλιος» γράφων τὴν 12 7βρίου: Μάταιοι οἱ νομίζοντες ὅτι κινοῦν τὸν Ἑλλ. λαόν, ὅτι μὲ τὴν κίνησιν τῆς χειρός των τοῦ δίδουν τοιαύτην ἢ τοιαύτην διεύθυνσιν. Ὁ Ἑλλ. λαὸς ἔχει χρείαν ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας, φώτων καὶ νόμων καὶ εἰς τὸν Ὄθωνα βλέπει τὴν ἐγγύησιν τοῦ εὐτυχοῦς παρόντος καὶ μέλλοντος αὐτοῦ». Ὁ Ἑλλ. λαὸς ἕνεκα τῶν Βυζαντινῶν παραδόσεων ἔστερξεν ὡς ἐξ ἐνστίκτου πλέον τὸ Βασιλικὸν ἀξίωμα.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἐν Τήνῳ κίνημα ἀπεδείχθη ὅλως ἀνάξιον προσοχῆς. Τὴν 13 7βρίου ἔφθασαν εἰς Τῆνον τὰ πλοῖα τὰ φέροντα στρατεύματα καὶ τὸν Νομάρχην Κυκλάδων Ἰάκωβον Ρίζον. Τὴν 14 ἀνεγνώσθη τὸ Β. Δ. περὶ στρατιωτικῆς Δίκης καὶ ἡ σχετικὴ περὶ τούτου διακήρυξις τοῦ Νομάρχου, ἥτις ἐτοιχοκολλήθη εἰς τὴν οἰκίαν τὴν προκριθεῖσαν ὡς δικαστήριον, εἰς τὴν θύραν τῆς ὁποίας ἀνηρτήθη ἡ ἐρυθρὰ σημαία. Οἱ Τήνιοι μετὰ δέους ἔβλεπον τὸ σύμβολον ἐκεῖνο τοῦ αἵματος καὶ μετὰ συντριβῆς προσήρχοντο, εἰς τὰς ἀρχάς, ἵνα μαλάξουν τὴν ψυχὴν αὐτῶν καὶ σώσουν τὰ ἑαυτῶν στήθη ἀπὸ τὰς μετὰ σύντομον δια δικασίαν ἑτοίμους Βαυαρικὰς σφαίρας!

Οἱ πρόκριτοι Ἰάκ. Παξιμάδης, Ἀντ. Νάζος, Γ. Πόμερ, Σταμ. Γκόγγος, Ἀντ. Γαβινέλος καὶ Μιχ. Παρίσης ἐνετάλησαν νὰ περιέλθουν ὡς εἰρηνευταὶ τὰ στασιάσαντα χωρία, καὶ ἡ περιοδεία αὕτη ἐγένετο παρευθὺς, ἀκολουθούντων τοὺς προκρίτους ἑνὸς ὑπαξιωμα-

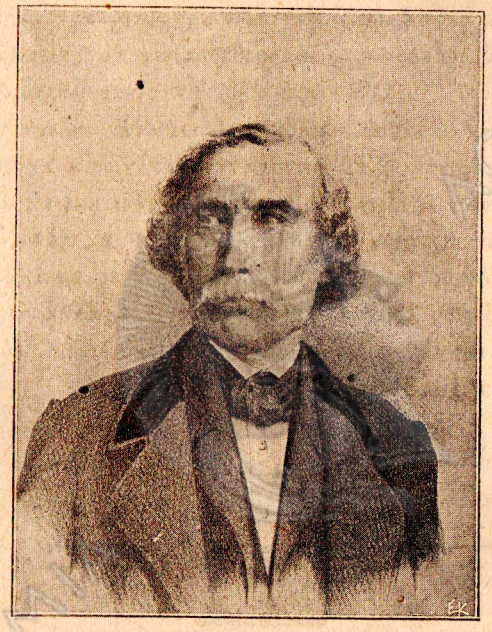

Δημήτριος Χριστίδης

Ὁ τότε νομάρχης Μεσσηνίας καὶ ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ Κολοκοτρώνη.

τικοῦ Βαυαροῦ δύο στρατιωτῶν καὶ ἑνὸς σαλπιγκτοῦ. Εἰς τὰς 15 οὐδὲν ἴχνος στάσεως ὑπῆρχε. Οἱ κάτοικοι Στενῆ ὑπετάγησαν. Οἱ πρόκριτοι τῶν χωρίων Καρυές, Κέχρου, Ἀρνακάδου καὶ Φαλατάδων προσέπεσαν ὡς ἱκέται πρὸ τῆς Νομαρχιακῆς χλαμύδος καὶ ἐζήτησαν ἐξιλέωσιν.

Τὸ στρατιωτικὸν ὅμως δικαστήριον ἔπρεπε νὰ ἐργασθῇ, διὰ νὰ δικαιολογηθῇ ἡ σοβαρότης ἡ ἀποδοθεῖσα εἰς τὸ γίνημα. Εἰς τὰς 25 λοιπὸν 7βρίου συνελθὸν καὶ ἀκοῦσάν τινας μάρτυρας, οὐδένα μὲν εὗρεν ἔνοχον θανάτου, ἐπέβαλεν ὅμως τὴν ποινὴν τῶν δεσμῶν εἴς τινας δημογέροντας. Τὰ ἀποστατήσαντα χωρία κατεδικάσθησαν εἰς πληρωμὴν τῶν ἐξόδων τῆς πομπῆς ἐκείνης καὶ εἰς ἀφοπλισμόν. Ἐντὸς 24 ὡρῶν σωρηδὸν ἤχθησαν τὰ ὅπλα εἰς τὸν Νομάρχην, ὁ Θἰκονομικὸς ἔφορος ἐπαύθη, οἱ δημογέροντες ἀντικατεστάθησαν καὶ τὴν 16 8βρίου ἐδέχετο τὸ Ναύπλιον ἔκπληκτον τοὺς νικητὰς, ἐκφρασθείσης εἰς αὐτοὺς καὶ τῆς Βασιλικῆς εὐαρεσκείας!! («Τριπτόλεμος» 10 8βρίου καὶ 18 8βρίου).

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'.

ΠΕΡΙΣΠΑΣΜΟΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΩΝ

Μελανὸν σημεῖον.— Ὁ κατηγορούμενος κατήγορος !— Συστηματικὴ ἀντιπολίτευσις.— Ὁ Δῶκινς φατριάζων. — Συνεντεύξεις μετὰ τῆς κομήσσης.— Ὁ ἐξάψαλμος τῆς μουσικῆς τριῳδίας.— Τὰ νῶτα τοῦ Πάνλμεστρων καὶ ὁ κόλαφος κατὰ τῶν τριῶν.— Τὸ γεῦμα τῆς Μαδαγάσκαρ.

Ἐν τούτοις μεθ' ὅλην τὴν αἰσιοδοξίαν τοῦ Μάουρερ ἐκ τῶν συνεπειῶν τῶν ληφθέντων μέτρων ἓν μελανὸν σημεῖον παρέμενε πάντοτε ζωηρότατον διὰ τὴν τὴν πλειοψηφίαν, τοῦτο δὲ ἦτο ἡ πρὸς

τὸν Πρόεδρον διχόνοια. Μόλις φθάσας ὁ Φρὰνς εἰς Τεργέστην ἔγραψεν εἰς τὸν φίλον του καὶ, κατα Μάουρερ, «ἐβεβαίου ὅτι ὑπῆρχε ἀσυμφωνία μεταξὺ τῶν μελῶν, καὶ τοῦτο καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς οἱ ἄλλοι οὐδόλως ὑπεθέταμεν τοιοῦτόν τι! Ὁ Φρὰνς ἔγραφε προσέτι τὰ τῆς πλεκτάνης τῆς ἀναφορᾶς καὶ ἐβεβαίου τὸν φίλον του, ὅτι ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης δὲν θὰ ἐξέλθῃ ζημιωμένος, καθότι σον ἐλπίζει νὰ βελτιωθῇ ἐν Γερμανίᾳ ἡ θέσις του, ὑπονοῶν ὅτι θὰ γείνῃ τοῦτο δι' ὑποστηρίξεως τοῦ Ἄρμανσπεργ, ὃν ὑπηρέτησε.

Καὶ κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν» 24 Νοεμβρ. 1835) ὁ Φρὰνς ἔγραφεν, ὅτι ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ Νικολαΐδου εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν σχεδίων.

«Βραδύτερον προσθέτει ὁ Μάουρερ, ἐπληροφορήθημεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὀλίγῳ πρότερον ὁ Ἄρμανσπεργ εἶχε κατὰ παράδοξον τρόπον τροσεταιρισθῆ τὸν Φράνς. Ὁ Νικολαΐδης βραδύτερον πολλάκις παρεπονεῖτο, ὅτι, ἐνῷ πρότερον ἐγίνετο δεκτὸς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κόμητος Ἄρμανσπεργ ὡς φίλος, ἀπὸ τῆς ἀποκαλύψεως ὅλης τῆς σκευωρίας ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς ἀποδιωχθέντα. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου καὶ διὰ τὸν Γουσταῦον Βρὲδ ὁ κόμης ὡμίλει ἄσχημα, πρᾶγμα ὅπερ οὐδέποτε προηγουμένως ἔπραττε. Ἐν τούτοις ἐνομίζαμεν, ὅτι ὁ παλαιὸς φίλος θὰ ἐγίνετο τοὐλάχιστον προσεκτικώτερος, δι' ὃ καὶ διεψεύδαμεν τὴν ὁσημέραι ἐπιτεινομενην διάδοσιν περὶ συμμετοχῆς τοῦ Προέδρου εἰς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὰς φήμας περὶ διαφωνιῶν τῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας. Ἐν τούτοις «ὁ Μάουρερ καὶ ὁ Ἄβελ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν πρόεδρον ἐξηγήσεις διὰ τὰς ἐπιβλαβεῖς κατὰ τῆς δημοτικότητός των φήμας καὶ διὰ τὴν θρυλλουμένην διχόνοιαν. Ἀλλ' ὁ Ἄρμανσπεργ μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Φράνς ἀνέτρεψε τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὰς προσκλήσεις καὶ τοὺς ὑπαινιγμοὺς καὶ τὴν ἐπιεικῆ φωνὴν τῶν συναδέλφων του, ἀντέταξε τολμηροτάτην ἄρνησιν. Γενόμενος ἀπὸ κατηγορούμενος κατήγορος, ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν πλειοψηφιαν ρητὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς δῆθεν συμμετοχῆς του εἰς τὴν συνωμοσιαν. Ὁ Μάουρερ ὅμως ἀπήντησεν, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ προσκομισθοσιν αἱ ἀποδείξεις, διότι ἀνεκοινώθησαν αὐτοῖς ὑπὸ φίλων οὓς ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκθέσῃ ἡ πλειοψη-

φία (!) Οὕτως ἡ διχόνοια ἐδεινοῦτο καὶ μεθ' ὅλας τὰς γενομένας ἐξηγήσεις ἔβαινον ἐπὶ τὰ χείρω τὰ πράγματα» (Μένδλεσων σελ. 1537).

Ὁπωσδήποτε ὁ Πρόεδρος οὐδέποτε συνεχώρησεν εἰς τοὺς τρεῖς τὴν ἀμηχανίαν, εἰς ἣν ἐπὶ στιγμὴν τὸ περιήγαγον. Βλέπουσα δὲ τὴν κρυφίαν δυσαρέσκειάν του ἡ πλειοψηφία ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῆς Βαυαρικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τοῦ Προέδρου, μὴ λαμβάνουσα δ' ἐκεῖθεν τὴν ἀναμενομένην συνδρομὴν «ἠναγκάσθη νὰ καταστήσῃ τὸν Πρόεδρον ἀνίκανον πρὸς περαιτέρω ἄτακτον καὶ ἀκόλαστον ἐνέργειαν» διὰ συστηματικῆς ἀντιπολιτεύσεως εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ προτεινόμενα (Μένδελ. 1540).

Εἰς τὰς ἐναντίον τῆς πλειοψηφίας ἐνεργείας αὐτοῦ ὁ Πρόεδρος εἶχε πάντοτε συμπράκτορα τὸν ἀντιπρέσβυν τῆς Ἀγγλίας Δῶκινς, ὅστις γράφων εἰς τὴν Κυβέρνησίν του καὶ ὁμιλῶν ἀπροκαλύπτως ἐν Ναυπλίῳ ἐχαρακτήριζε, τὸν Μάουρερ καὶ Ἄβελ ὡς νευρόσπαστα τοῦ Κατακάζη καὶ ὡς ὁ τέων ἀριστοκράτης, περιορίζοντας τὰ φιλελεύθερα φρονήματα τοῦ Προέδρου καὶ ἀντιστρατευομένου εἰς τὰ σοφά του σχέδια, τὸν δὲ Ἁρμασπεργ ὡς τὸν μόνον ἀληθῶς πολιτικὸν ἄνδρα, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ Ὄθωνος ἠδύνατο νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα» (Μένδελ. σελ. 1527).

Ἐν ἰδιαιτέραις δὲ συνεντεύξεσι μετὰ τῆς κομήσσης, καθ' ἃς παρίστατο καὶ ὁ ἀντιπρέσβυς τῆς Βαυαρίας Βαρῶνος Γκάσσερ, ἐτόνιζεν ἀκαταπαύστως, ὅτι «τρία κεφάλια δὲν χωροῦν εἰς ἕνα καπέλλο» καὶ στολίζων διὰ τραχυτάτων ἐκφράσεων τὴν πλειοψηφίαν ἔλεγεν ὅτι: «ἐφθόνει αὕτη τὸν Πρόεδρον διὰ τὴν δημοτικότητά του καὶ ἀνθίστατο εἰς τὴν πρόθεσίν του περὶ μεταθέσεως τῆς πρωτευούσης εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ ὑπονομεύσῃ τὴν ὑγείαν του». Κατὰ τὸν Μάουρερ, παριστάμενος ἐνίοτε καὶ ὁ Πρόεδρος εἰς τὰς τοιαύτας συνεντεύξεις ἐπένευεν εὐαρέστως καὶ συνετέλει εἰς τὸ ν' ἀπαρτίζεται πλήρης ἡ μουσικὴ τριῳδία.

Ὁ Φίνλαϋ (Β' σελ. 297) γράφει ὅτι ἡ κόμησσα ηὔξησε τὴν διάστασιν διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ὑπεροψίας της, ἡ ὁποία σπανίως κατεστέλλετο ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἐνίοτε δὲ οὐδὲ διὰ καλῶν

τρόπων περιωρίζετο. Ἦτο δὲ τόσον ἀσύνετος,ὥστε ἐνῷ προσέβαλλε τὸν Ἔϋδεκ καὶ τὸν Ἄβελ, ἠρέθιζε τὸν Μάουρερ. Ἐν γένει ἦτο ὁ κακὸς δαίμων τοῦ συζύγου της ἐν Ἑλλάδι ἡ δ' ἐπιρροή της ηὔξησε τὸ εὐερέθιστον τῶν Βαυαρῶν καὶ παρέτεινε τὰς ἀτυχίας τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἄρμανσπεργ ἠρέθιζε τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Μάουρερ τηρῶν ὕφος ὑπεροχῆς, ἣν ὁ νομομαθὴς δὲν εἶχε τὴν λεπτότητα ν' ἀντικρούῃ εὐγενῶς. Κατ' αὐτὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου παρεῖχεν εἰς τὸν Ἄρμ. διάκρισιν μόνον εἰς τὰς τελετὰς καὶ τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἀντιβασιλείας, δὲν ἠδύνατο ὅμως ὁ Μάουρερ νὰ κρύψῃ, ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα ἦσαν ἀκριβῶς τὰ ἀντικείμενα τῆς ζηλοτυπίας του».

Ὁ Γκάσσερ δὲν παρέλειψε νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὸν Μάουρερ τὰς ἐκφράσεις τοῦ Δῶκινς, τότε δὲ,κατὰ Μένδελσων, ἐξεμάνη ἡ πλειοψηφία καὶ ἐκάλεσε τὸν Πρόεδρον εἰς συμβούλιον, καθ' ὃ ὁ διπρόσωπος αὐτὸς ἔστερξεν εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν ἀξίωσιν τῆς πλειοψηφίας, ὅπως καταγγελθῇ εἰς τὴν Ἀγγλ. Κυβέρνησιν ὁ Δῶκινς ὡς προσπαθῶν νὰ προκαλέσῃ διχόνοιαν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας, σταλῇ δὲ εἰς Λονδῖνον ὁ Μιχ. Σχινᾶς, ὅπως κατορθώσῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀπεχθοῦς τούτου ἀντιπρέσβεως, ὃν ὁ Μάουρερ ἐθεώρει ἀρχιδάσκαλον τῆς ραδιουργίας».

Ὄντως δὲ ὁ Σχινᾶς ἀπῆλθεν εἰς Λονδῖνον μὲ τὴν εἰδικὴν ταύτην ἀποστολὴν («Ἀθηνᾶ» 25 Ἰο λ.), ἔκτοτε δὲ ὁ μὲν Μάουρερ ἐφέρετο πρὸς τὸν Πρόεδρον βιαίως καὶ παραφόρως καὶ προσεπάθει νὰ προσηλυτίσῃ τὸν γραμματέα τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας Πάρις κατὰ τοῦ Δῶκινς, οἱ δὲ ἀντίπαλοί του προσεπάθουν νὰ ἀπαλλαγῶσι καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἀπὸ τὸν ὀχληρὸν σοφὸν, χειρίστην διαδίδοντες περὶ αὐτοῦ φήμην καὶ παριστῶντες αὐτὸν καί τὸν Ἔϋδεκ καὶ τὸν Ἄβελ διὰ τῶν μελανοτέρων χρωμάτων εἰς τὰς ἐκθέσεις των, τὰς διευθυνομένας εἰς Λονδῖνον καὶ Μόναχον. (Μένδελ. 1527)

Ταῦτα ὅμως ἐνήργει ὁ Πρόεδρος μυστικῶς, διότι ὅταν οἱ συνάδελφοί του ἐπρότειναν νὰ ἀνακοινωθῶσιν αἱ ραδιουργίαι τοῦ Δῶκινς ἐπισήμως εἰς τὸν Ὄθωνα, οὗτος οὐ μόνον ἐδέχθη, ἀλλὰ

καὶ ἐπλειοδότησεν, ὁμιλήσας εἰς τὸν Βασιλέα μετὰ μεγάλης δυσμενείας κατὰ τοῦ Δῶκινς,, ὅστις ὅμως ἔπρεπε ἐγίνετο δεκτὸς εἰς τὸν οἰκόν του μετὰ μεγαλειτέρων φιλοφρονήσεων ἢ πρότερον!!!

Εἰς τὴν πάλην ὅμως ταύτην τῶν μυστικῶν ἀντεγκλήσεων ἐνίκησεν ὁ Πρόεδρος. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1333 ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Πάλμεστρων ἐδέχθη ψυχρῶς τὸν Σχινᾶν, κατὰ δὲ τὸν Ν. Δραγούμην τοῦ ἔστρεψε τὰ νῶτα, τὰς δὲ παρακλήσεις τοῦ Ἕλληνος πρέσβεως πρίγγηπος Καρατζᾶ (διότι ὁ Τρικούπης δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη) παρεῖδε μετὰ ὑπεροπτικῆς ἀδιαφορίας, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐζήτησε καί ἔλαβε πληροφορίας παρὰ τοῦ Δῶκινς, εἰς ἃς ἔδωκεν ἀπόλυτον πίστιν, ἀνακαλέσας ἀμέσως καὶ τὸν γραμματέα Πάρις, ὅστις ἕνεκα τούτου ἐπαινεῖ εἰς τὸ ἔργον του μόνον τὸν Μάουρερ.

Τόσον δὲ ὁ Δῶκινς ἐπιτυχῶς παρέστησε τὸν Ἄρμ. ὡς συκοφαντούμενον καὶ τὴν ἀπαίτησιν τῆς ἀνακλήσεως ἑαυτοῦ ὡς Ρωσσικὴν ραδιουργίαν,ὥστε ἐξήγειρε τὴν μῆνιν τῆς Ἀγγλίας κατὰ τῆς πλειοψηφίας, ἣν ἀποτροπαίως ἐξεικόνισε, καὶ περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου 1834 ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον ἀπάντησις τοῦ Πάλμεστρων δριμυτάτη καὶ ἀποτομωτάτη κατὰ τοῦ Μάουρερ, εἰς γλῶσσαν δηλ. τοιαύτην, οἵας οὐδέποτε ἴσως ἔτι εἶχε γείνει χρῆσις ἐν διπλωματικῇ ἀλληλογραφίᾳ. (Μένδελ. 1540). Ἀντιστρόφως ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις διεβεβαίου ὅτι «αὕτη διετήρησε πάντοτε μεγάλην ἰδέαν περὶ τῆς ἱ κανότητος καὶ τῶν πολιτικῶν σκέψεων τοῦ Ἀρμανσπεργ», ἐπεδοκίμαζε δὲ πλήρης τὴν τολιτείαν τοῦ ἰδίου αὐτῆς ἀντιπρέσβεως Δῶκινς καὶ μάλιστα ἐγνώσθη, ὅτι ἐζήτησεν ἐν Μονάχῳ καὶ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Μάουρερ ἢ τοὐλάχιστον τοῦ Ἄβελ, δι' ἐγγράφων λοιδώρων, βιαίων καὶ ἀπειλητικῶν (Ν. Δραγούμη Ἱστ. ἀναμνήσεις). Ὁ Λουδοβῖκος ὅμως ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀμφίρροπος.

Ὁ Δῶκινς ἐπανηγύρισεν ἐπιδεικτικῶς τὸν θρίαμβον αὐτοῦ. Ὁ Ναύαρχος Λάϋονς ἔδωκεν ἐπὶ τῆς «Μαδαγάσκαρ» λαμπρὸν συμπόσιον εἰς ὃ ἐκάλεσε μόνον τὸν Βασιλέα καὶ τὴν οἰκογένειαν Ἀρμανσπεργ. Οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Ναυπλίου ἐννόησαν τὴν σημασίαν τῆς

έορτῆς ἐκείνης, ὡς στρεφομένης ἀναφανδὸν κατὰ τῆς πλειοψηφίας (Μένδελσων σελ. 1540).

Ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ Βασιλέως τὴν 12 Βρίου ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον αὐτοῦ οἱ Ἀντιβασιλεῖς καὶ ὑπέδειξαν ἀναπόδραστον οὐχὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς παραιτήσεως τῶν τριῶν ὑπουργῶν, ἀλλὰ τὴν παῦσιν αὐτῶν, ὡς φανέντων δῆθεν ἀναξίων τῆς Βασιλικῆς ἐμπιστοσύνης! Τούτου δεκτοῦ γενομένου κατηρτίσθησαν καὶ ὑπεγράφησαν αὐθημερὸν τὰ διατάγματα τῆς ἀπολύσεως, δὲν ἐδημοσιεύθησαν ὅμως ἀμέσως, διότι ὁ Ὄθων κληθεὶς μετέβη τὴν 14ην εἰς Ἄργος, ὅπου πρὸς τιμήν του ἐγένετο πανηγυρικὴ ἑορτή. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὅμως τοῦ Βασιλέως τὴν 16 Βρίου ἐγένετο ἐνώπιόν του ἡ ὁρκωμοσία τῶν νέων ὑπουργῶν.

Πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ προσωρινὸς τῶν Ναυτικῶν διωρίσθη ὁ Μαυροκορδάτος παλαιότατος καὶ ἀδιάλλακτος ἐχθρὸς τοῦ Κολοκοτρώνη, εἰς δὲ τὴν περίστασιν ταύτην κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Μάουρερ «καταδιωκτικώτατος». Ὁ Κωλέττης ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀντὶ δὲ τοῦ Ψύλλα, τοῦ Τρικούπη καὶ τοῦ Πραΐδου διωρίσθησαν ἄλλοι «εὐσταθέστεροι ἄνδρες» κατὰ τὸν Μάουρερ, ὁ μὲν Ν. Θεοχάρης ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ δὲ τέως Σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κ. Σχινᾶς τῆς Παιδείας καὶ προσωρινῶς τῆς Δικαιοσύνης χάριν τῆς προσεχοῦς δίκης τῶν στρατηγῶν, καὶ εἰς ἣν ὄντως ἐθαυματούργησε!!

Περὶ τοῦ Σχινᾶ εἶχε γείνει πολὺς λόγος καὶ πρὸ τριῶν μηνῶν, ὅτε διωρίσθη πρῶτος Βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, ὧν συγχρόνως καὶ Σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου καὶ λαμβάνων οὕτω δύο μισθοὺς 650 δρ. κατὰ μῆνα. «Εἶνε εἷς νέηλυς, ἔγραφεν ὁ «Χρόνος», ὅστις δὲν ἔπρεπεν οὔτε τὴν θέσιν τοῦ Συμβούλου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας νὰ ἔχῃ, αὐτὸς, ὅστις δὲν συνεμερίσθη τὰς τύχας τοῦ Ἀγῶνος, ἐνῷ ἄλλοι ἱκανώτεροι καὶ ἄνθρωποι τοῦ ἀγῶνος πάσχουν. Ἐπὶ Κυβερνήτου ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Μεταξᾶς ἦσαν μέλη τοῦ Πανελληνίου καὶ τοῦ Γεν. Φροντιστηρίου καὶ ὅμως ἐλάμβανον ἕνα μισθὸν, ὡς καὶ ὁ Αἰνιὰν καὶ ὁ Δ.

Περούκας γερουσιασταὶ καὶ μέλη τοῦ θαλασσίου δικαστηρίου μὲ ἕνα μισθὸν («Χρόνος« 6 Αὐγούστου καὶ ἀριθ. 29)».

Ἐκ τῶν παυθέντων ὑπουργῶν οἱ μὲν δύο διωρίσθησαν εὐθὺς Νομάρχαι, ὁ δὲ Τρικούπης κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Αὐστριακοῦ προξένου Γροπίου «ἐξωρίσθη» ὡς πρέσβυς εἰς Λονδῖνον. Εὐθὺς δὲ ὅλον τὸ κόμμα τῶν Ναπαίων ἐτέθη εἰς διωγμόν. Ὁ στρατηγὸς Τσοὺρτ πρὸς μεγίστην δυσαρέσκειαν τοῦ πρέσβεως τῆς Ρωσσίας Κακακάζην ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς Ρωσσίαν, ὁ δὲ νομάρχης Λακωνίας Μεταξᾶς, ὡς συνεννοηθεὶς μὲ τὸν Ρώμα, ἐστάλη πρόξενος εἰς Αἴγυπτον, ὅπερ κατὰ τὸν Γρόπιον ἐθεωρήθη ἐν Ἑλλάδι ὡς ἐξορία εἰς τὸν Ἀνταρτικὸν πόλον. (Μένδελσων 1543).

Ἐξ ὅλων τούτων ἡ περιέργεια τοῦ κοινοῦ εἶχεν ἐξιχθῇ εἰς τὸ κατακόρυφον. Ὁ «Τριπτόλεμος» ἡ μόνη ἐκδιδομένη ἐφημερὶς, προσεπάθησε τὴν 18 8βρίου νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παῦσιν τῶν ὑπουργῶν. Κατ' αὐτὸν οἱ μὲν ἀπέδιδον αὐτὴν εἰς δυσαρέσκειαν τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος ἐναντίον τῶν παλαιῶν ὑπουργῶν. Οἱ δὲ εἰς σκοποὺς ἰδιαιτέρους καὶ ἀποκρύφους τῆς Ἀντιβασιλείας, οὓς προσεπάθουν νὰ μαντεύσουν. Οἱ πρώην ἐφημεριδογράφοι τὴν οἰκειοποιοῦντο ὡς ἀποτέλεσμα τῆς σφοδρᾶς κατὰ τῶν πεσόντων πολεμικῆς των. Αὐτὸς δὲ ὁ «Τριπτόλεμος» τέλος, μυκτηρίζων τοὺς ἄλλους οὕτω σκεπτομένους, τὴν κρίνει ἁπλούστατα ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης, ἣν εἶχεν ἡ Κυβέρνησις διὰ νὰ στείλῃ ἕνα ἄξιος πρέσβυν εἰς Λονδῖνον ! Δὲν διστάζει δὲ νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι οὔτε κατὰ τῶν ὑπουργῶν Ψύλλα καὶ Πρατίδου ὑπῆρχε δυσαρέσκεια ἀφοῦ αὐτοὶ ἀπὸ ὑπουργοὶ διωρίσθηταν Νομάρχαι ! !

Ἀλλὰ καὶ ἡ κωμικὴ αὕτη ὑποστήριξις τοῦ «Τριπτολέμου» ἐθεωρήθη ὀχληρὰ ἀπὸ τὴν Ἀντιβασιλείαν, ἥτις ἀξιώσασα ἐγγύησιν ἠνάγκασε καὶ τοῦτον ἀπὸ τῆς 1 Νοεμβρίου νὰ γείνῃ ἐπιστημονικὸν περιοδικόν ! !

Μετὰ πολλῆς δὲ αὐταρεσκείας ὁ Μάουρερ περιγράφει τὰς κρίσεις του περὶ τῶν μέτρων τῆς πλειοψηφίας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν (σελ. 502).

«Τὸ ἀσθενὲς, λέγει, ὑπουργεῖον Τρικούπη Ψύλλα καὶ Πρατίδου

δου ἐπαύθη, διωρίσθησαν δὲ ὑπουργοὶ οἱ ἱκανώτεροι Κ. Σχινᾶς καὶ Θεοχάρης. Τὸ εἰς τοιαύτας περιστάσεις σπουδαῖον ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐδόθη εἰς τὰς ἰσχυρὰς χεῖρας τοῦ Κωλέττη. Τὰ μέτρα ταῦτα ἔτυχον θερμοτάτης ἐπιδοκιμασίας. Ἐκ πολλῶν μάλιστα μερῶν ἐλήφθησαν εὐχαριστήριοι ἀναφοραὶ, δι' ὧν συνέχαιρον τὴν Ἀντιβασιλείαν κατορθώσασαν τὴν ματαίωσιν τῆς συνωμοσίας, καὶ δι' ὧν παρεκάλουν, ἵνα οἱ λαβόντες μέρος τιμωρηθῶσιν αὐστηρῶς. Ἡ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν πράξεων τούτων καταδειχθεῖσα σθεναρὰ στάσις καὶ ἐνεργητικότης τῆς Ἀντιβασιλείας συνετέλεσεν, ἵνα ἐπαυξήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τὴν νέαν Κυβέρνησιν. Ἡ χώρα ἀνέπνευσεν. Εἶδεν ἡσυχίαν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε. Οἱ χωρικοὶ ἠδύναντο νὰ ἀσχολῶνται εἰς τὰς ἀγροτικάς των ἀσχολίας. Οἱ ἔμποροι εἰς τὸ ἐμπόριον. Οἱ ἐργατικοὶ εἰς τὰ ἐπαγγέλματά των. Πάντες ἀνεκουφίσθησαν καὶ ἐνεπλήσθησαν χαρᾶς, προβλέποντες καλήτερον τὸ μέλλον. Καὶ αὐτῆς δὲ τῆς Ἀντιβασιλείας ἠλευθερώθησαν πλειότερον αἱ χεῖρες, ὅπερ ἦτο δι' αὐτὴν χρησιμώτατον, ἵνα συντελέσῃ εὐχερέστερον τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀνασυντάξεως τῆς χώρας, τὸ ἤδη ἀρξάμενον μετ' ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήκει ἡ δημοσίευσις τεσσάρων νέων Κωδήκων τοῦ Ποινικοῦ νόμου, τῆς Ποινικῆς Δικονομίας, τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας καὶ τοῦ Ὀργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων ὡς καὶ τὸ νομοσχέδιον περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὁ νόμος περὶ ἐπιστημονικῶν δρυμάτων καὶ συλλογῶν, ὁ περὶ ἀρχαιοτήτων, περὶ Δήμων, περὶ δημοσίας ὑγιεινῆς, περὶ ἐμπορικῆς Ναυτιλίας» κ.λ. (σελ. 502).

«Προσέτι, γράφει ἡ Ἀντιβασιλεία ἐξηκολούθει τὰς προσπαθείας αὐτῆς νὰ συνδιαλλάξῃ τὰ κόμματα. Οἱ διαπρεπέστεροι ἐξ αὐτῶν ἔλαβον ἀξιώματα, παράσημα καὶ ἄλλας τιμάς. Καὶ ὁ Θεόδ. Κολοκοτρώνης δὲ, ὁ Κίτσος Τζαβέλας καὶ ὁ Θ. Γρίβας κ.λ. δὲν ἐλησμονήθησαν (!) Ἐπειδὴ ὅμως εὑρίσκοντο ἀκόμη ὑπὸ ἀνάκρισιν, δὲν ἐδόθησαν εἰς αὐτοὺς τὰ παράσημα ! !» (σελ. 504).

Ὑπερβαίνει καὶ τὸ ἀστεῖον ὅ,τι γράφει περὶ τῶν ἐγκαθείρκτων ὁ Μάουρερ, ἂν ὄντως γράφει ἀληθῆ. Νὰ σκέπτωνται περὶ ἀπονομῆς παρασήμων εἰς ἄνδρας, οὓς εἶχον προγράψει καὶ δι' οὓς ἠ-

τοίμαζον ἤδη τὴν λαιμητόμον !!! Ἴσως τὰ ἔλεγον αὐτὰ διὰ νὰ καθησυχάζωσι καὶ τὴν κοινὴν γνώμην, διότι ὁ κόσμος οὐδὲν ἔτι θετικὸν ἐγνώριζε περὶ τῶν ἀληθῶν αἰτίων τῆς καταδιώξεως.

«Ἡ ἐντύπωσις παρὰ τῷ κοινῷ ἐκ τῆς συλλήψεως, μάλιστα δὲ μετὰ τὴν ὑπουργικὴν κρίσιν ἦτο μεγίστη, γράφει ὁ Μένδελσων (σ. 1544) φῆμαι δὲ παραδοξόταται ἐκυκλοφόρουν περὶ τῶν αἰτίων τῆς καθείρξεως. Οἱ Κωλεττικοὶ ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ὑποκινηθῶσι τὰ παλληκάρια, ὅπως ἐπιβάλωσι τὴν θέλησίν των εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν καὶ λάβωσι βίᾳ μεγάλας ποσότητας.» Προσθέτει δὲ, ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία ἐκάλυπτε τὰ αἴτια τῆς συλλήψεως διὰ πέπλου μυστηρίου καὶ ἠσθάνετο ἔκτακτον εὐχαρίστησιν, διότι προέβη εἰς ἔντονον δι' ἔργων κατάδειξιν τῆς ἐξουσίας της καὶ ἀπεδείχθη ἰσχυρά».

Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Γρόπιος ζητήσας ἐξηγήσεις ἐπείσθη εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Μάσσωνος, ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶχεν εἰς χεῖράς της ἀποδείξεις τὰ μέγιστα ἐνοχοποιούσας 6-8 ἐκ τῶν Ναπαίων, ὅπερ αὐτὸς ἐξέθηκε τὸν 8βριον πρὸς τὴν Αὐστριακὴν Κυβέρνησιν, βεβαιῶν ὅτι καταπληκτικὴ ἦτο ἡ αὐθεντία, ἣν ἐκτήσατο ἡ Κυβέρνησις διὰ τῶν συλλήψεων τούτων καὶ πάντες ἐπιδοκιμάζουσι τὴν αὐστηράν της ἐνέργειαν» (Μένδελσων 1544). Ἐπὶ πλέον ὁ Γρόπιος ἔγραφεν, ὅτι κατ' αὐτὸν «ἡ Ρωσσία εἰργάζετο ἀμέσως καὶ ἐμμέσως κατὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἡσυχίας καὶ ὅτι ὁ Κατακάζης θ' ἀνεκαλεῖτο, ἐρημωθείσης πλέον τῆς οἰκίας του, ἐγνώσθη δὲ ὅτι προσέφερε καὶ εἰς τὸν Γρίβαν χρήματα! (αὐτόθι).

Περὶ τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὴν Ρωσσίαν αἰτιάσεων ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας ἔχομεν καὶ τὴν ἀκόλουθον πληροφορίαν τοῦ Μένδελσων (σελ. 1529-30), καθ' ὅν, ὁ Μάουρερ «ἐξαίρων τὴν ἰδίαν του σοφὴν διοίκησιν καταδεικνύει μετ' ἐμφάσεως τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθεσιν αὐτῆς πρὸς τὰς ἀ π α ι σ ί α ς κυβερνητικὰς ἀρχὰς τοῦ Κυβερνήτου. Λείψανα τῶν Ναπαίων ὀργανισθέντα ἀπετέλεσαν τὴν ἀντιποτευσιν, ἢ διότι δὲν ἔλαβον θέσεις ἢ δι' ἄλλον οἱονδήποτε λόγον, μὲ σύνθημα ἁρπαγῆς τῆς ἐξουσίας ἢ δι' ἀπάτης ἢ ραδιουργίας ἢ ἐν ἀνάγκῃ καὶ διὰ τῆς βίας... Ἅπαντα τὰ τῆς Ἀντιβασιλείας μέ-

τρα τὰ παρίστων ὑπὸ τὴν μυσαρωτάτην ὄψιν καὶ ἐδημαγώγουν ἐξ ἐντελῶς ριζοσπαστικῶν ἰδεῶν ὑπὲρ συντάγματος καὶ τῆς φρουρήσεως τῆς ὀρθοδοξίας κατὰ τῶν μέτρων τοῦ Μάουρερ, μορφώσαντες ἄλλην μυστικὴν Ἑταιρίαν Φιλικῶν, ἧς ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ δωματίου τοῦ Τσάρου»*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

ΤΜΗΜΑ Α΄.

ΑΓΩΝΕΣ ΠΡΟΣ ΕΥΡΕΣΙΝ ΚΑΤΗΓΟΡΩΝ

Ὁ λατινομαθὴς εἰσαγγελεύς. — Καὶ πάλιν ὁ Νικολαΐδης. — Ψεδοαπόστολοι τορνεύοντες.— Ὁ Εἰσαγγελεὺς ἐν ἀπογνώσει. — Αἱ Ἀρχαὶ ὑπὲρ τοῦ Γέρου.— Ἡ τετρὰς τῶν κατηγόρων. — Ὁ βίος των καὶ αἱ ἀφορμαί των. —Περιτομὴ Δεμίραγα.—Τὸ σαμάρι τῆ; φυλακῆς.— Ὁ Γέρων βγάζων πιστόλαν.— Ἡ ἀδελφότης ἐνεδρεύουσα.

Κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τῶν ἐκτάκτων ἐγκληματικῶν δικαστηρίων τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐν ἐνεργείᾳ κατὰ τὸ 1833 ἡ κατηγορία δὲν

---

* Ὁ ἑΜνδελσων ἔγραψε τὰ σχετικὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης κεφάλαια ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἔργου τοῦ Μάουρερ περὶ «Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», τοῦ Henry Parish «the diplomatic history of the Monarchy of Greece» καὶ τοῦ G. Finlay «History of the Greek Revolution». τόμος Β΄, οὓς ἐν τοῖς πλείστοις ἀντιγράφει. Ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν τοὺς τρεῖς τελευταίους ἐν πρωτοτύπῳ, τὸν δὲ Μένδελσων ἐκ τῆς μεταφράσεως τοῦ κ. Οἰκονομοπούλου εἰς ἣν καὶ παραπέμπομεν. Διὰ τῆς λέξεως «πρακτικὰ» παραπέμπομεν συντόμως εἰς τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Β. τῷ 1843 «Δίκην τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα», ἐν ᾗ τὰ ἔγγραφα τῆς σχετικῆς δικογραφίας, ἥτις ἐχάθη.

ἐχωρίζετο ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν καὶ συνεπῶς ἀνακριτὴς ἦτο ὁ εἰσαγγελεὺς, ὁ τότε λεγόμενος Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας («Ἀθηνᾶ» 14 7βρίου). Μετὰ λοιπὸν τὰς διοικητικὰς ἀνακρίσεις ἡ νέα Κυβέρνησις Μαυροκορδάτου παρέδωκε τὴν ὑπόθεσιν εἰς χεῖρας τοῦ Μάσσωνος μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ μὴ φεισθῇ οὐδενὸς μέσου πρὸς ἐξεύρεσιν στοιχείων ἀσφαλοῦς κατηγορίας. Κατὰ τὸν Φίνλαϋ ὁ Μάουρερ «ἐξεδήλου ἤδη λύσσαν τυράννου, ἐλησμόνησε δὲ καὶ Νόμον καὶ Λογικὴν ἐν τῇ μανίᾳ του νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν αὐστηροτάτην τῶν ποινῶν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην».

Ὁ Μάσσων ἦτο Σκῶτος φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διαρκοῦντος ἔτι τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Φραμακίδης κατὰ τὸ 1826 τὸν ἐκήρυττε ζῶσαν εἰκόνα τῆς ἀρετῆς καὶ διδάσκαλον καὶ ἀπόστολον εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς ὡραίας Σκωτικῆς φιλοσοφίας. Εἶχε γνώσεις πολλὰς, τόσον δὲ καλῶς ἐγνώριζε τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ὥστε ἐκαυχήθη ποτὲ, ὅτι ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ Λατινιστὶ ἐπὶ ἑξάωρον. Ἐν γένει ἦτο φύσις φαιδρὰ καὶ ἥπια, ἐν τῇ περιστάσει ὅμως ταύτῃ ἐθεώρησε καλὸν νὰ γείνῃ τυφλὸν ὄργανον τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ διὰ νὰ γείνῃ ἀρεστὸς καὶ διότι ἐνδομύχως ἐμίσει τοὺς Καποδιστριακοὺς, ἀφοῦ αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ συνήγορος τοῦ φονέως τοῦ Κυβερνήτου, ἐξαντλήσας μάτην τότε ὅλην τὴν δεινότητά του, ὅπως τὸν ἀθωώσῃ.

Κατὰ τὸν Μένδελσων (σελ· 1544) «ὁ εἰσαγγελεὺς Μάσσων μετὰ παταγώδους ζήλου ἐνήργει τὰς παρασκευὰς τῆς μεγάλης καὶ πολυκρότου δίκης. Ἐμπαθὴς ὢν πολέμιος τῶν Ναπαίων, ἀνέπτυξε πυρετώδη δραστηριότητα, ὅπως δι' ἡλίου φαεινοτέρων ἀποδείξεων πεισθῇ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς περὶ τῆς ἐνοχῆς τῶν κατηγορουμένων» Ὁ αὐτὸς δὲ παραδίδει ἡμῖν (σελ. 1545), ὅτι ὁ κόμης Λούτζης ἐν ἐκθέσει του πρὸς τὴν Πρωσσικὴν Κυβέρνησιν ἔγραφεν ὅτι : «καὶ παραλογώταται ἐκ τῶν ἀδεσπότων ΦΗΜΩΝ ἀνεζητήθησαν καὶ ἐλήφθησαν ὡς μαρτύρια κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη»,

Ἐπιφυλακτικώτερον ἀλλ' ἱκανῶς ἐντόνως ἔγραφεν ὁ Γρόπιος εἰς τὴν Αὐστριακὴν Κυβέρνησιν ἐν ἐκθέσει τῆς 6 Νοεμβρίου 1833 : «Πάντες οἱ ἔντιμοι ἄνδρες ἐπιθυμοῦσιν εἰλικρινῶς, ὅπως ἡ Κυβέρ-

νησις προσαγάγῃ ἰσχυρὰς ἀποδείξεις πρὸς διαβεβαίωσιν τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐνεργηθέντος πραξικοπήματος. Ἂν δὲ αὗται λείψωσι τὸ ἀποτέλεσμα δὲν δύναται νὰ εἶνε τόσον αἴσιον, ὅσον θὰ ηὔχετό τις καὶ ὅσον ἡ εὐδαιμονία τοῦ Κράτους ἀπαιτεῖ... Εὐτυχῶς αἱ ἀνακρίσεις καὶ αἱ ἐξετάσεις παρέχουσιν εἰς τὸν Εἰσαγγελέα νέας καθ' ἑκάστην ἀποδείξεις τῆς ἐνοχῆς. Διότι τὸ ἔντονον ἐκεῖνο μέτρον πρέπει νὰ δικαιολογηθῇ» (Μένδελ. 1545).

Τοῦτέστιν ὁ Μάσσων ἐβεβαίου τοὺς ἁρμοδίους καὶ δι' αὐτῶν τοὺς πρέσβεις, ὅτι αἱ ἀνακρίσεις προώδευον θαυμασίως, ἴδωμεν ὅμως ἂν τοῦτο ἦτο καὶ ἀκριβές. Ὁ Ἐπίτροπος ἔστρεψε κατ' ἀρχὰς τὴν προσοχήν του εἰς τὰ ἐν Ναυπλίῳ, καὶ ἐκάλεσε ν' ἀνακρίνῃ τὸν Νικολαΐδην ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ρώμα. Ἀλλ' ἐκεῖνος πονηρῶς ἠρνήθη ν' ἀπαντήσῃ, καίτοι ὡς εἶπεν ἐγνώριζε πολλὰ, ἰσχυρισθεὶς ὅτι ἡ ὑπόθεσις Ρώμα σχετίζεται στενῶς μὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Φρὰνς, ταύτην ὅμως ἡ Κυβέρνησις τὴν ἐχαρακτήριζε πολιτικὴν καὶ ἐξώριζε τὸν δράστην χωρὶς νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν. Ὁ Μάσσων ἀνεκοίνωσε ταῦτα εἰς τοὺς Ἀντιβασιλεῖς, συνεπείᾳ δὲ ἐντολῆς καὶ ἀδείας τοῦ Μάουρερ καὶ Ἔϋδεκ, ἠναγκάσθη ὁ Νικολαΐδης νὰ ὁμιλήσῃ, ἵνα μὴ συλληφθῇ, καὶ κατέθεσε συγκεχυμένα τινα κατὰ τοῦ Ρώμα, οὐχὶ ὅμως καὶ κατὰ τῶν Ναπαίων.

Ἀλλ' ἀπὸ τὸν Νικολαΐδην ἐπικαλούμενον διαρκῶς μυστήρια καὶ κρυφίους ἐνόχους, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τραφῇ ἡ βουλημία τοῦ Μάσσωνος καὶ τάχιστα ἐστράφη πρὸς τὰς ἐπαρχίας. «Εἶχε στείλει, γράφει ὁ Φρατζῆς, (Γ' σ. 164) πανταχοῦ ψευδαποστόλους διὰ νὰ τορνεύσωσι ψευδομάρτυρας καὶ ἐπερίμενε νὰ λάβωσιν οἱ ψευδαπόστολοι ὅσας ἐπερίμενε πληροφορίας». Εἰς μάτην ὅμως ἐστάλησαν ἀστυνομικοὶ περίπολοι καὶ ἄλλοι ἐξετασταὶ καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ Κράτος! Ὁ Μάσσων δὲν ἔμεινε διόλου εὐχαριστημένος ἐκ τῆς πορείας τῶν μυστικῶν ἀνακρίσεων. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς, ὅτι ὁ Κωλέττης, ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, παρέσχεν αὐτῷ πᾶσαν συνδρομὴν, διατάξας δι' ἐγκυκλίων τοὺς Νομάρχας καὶ τοὺς Ἐπάρχους καὶ τοὺς Ἀστυνόμους νὰ χορηγήσωσι στοιχεῖα κατηγορίας καὶ νὰ ἐξεύρωσι καὶ ἀποστείλωσιν εἰς Ναύπλιον μάρτυρας

(«Ἐποχή» ἀρ. 23), ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ εὔκολον πάντοτε εἰς τὰς ἀρχὰς νὰ ἀγρεύουν ψευδομάρτυρας !

Ἡ ὑπηρεσία ἔλεγε κατόπιν εἰς τὸν λόγον του ὁ Μάσσων, «συνήντα πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας. Παρημέλουν οἱ ὑπάλληλοι. Καιρὸς δὲν ἐδόθη δι' ἐπιτοπίους ἐξετάσεις. Εἷς Νομάρχης ἠμπόδιστε τὴν ἔρευναν, ὡς ἀνέφερεν εἷς ἔπαρχος. Πολλοὶ ἀπὸ φόβον καὶ φιλίαν καὶ ἀπειλὰς δὲν ἐμαρτύρουν κατὰ τῶν Ναπαίων. .» Πλὴν τῶν γνωστῶν ἤδη Νομαρχῶν Μαύρου, Χρηστίδου καὶ Ζωγράφου, ἦσαν τοιοῦτοι ἐνΜεσολογγίῳ μὲν ὁ Α. Μοναρχίδης ὁ δὲ Ναπαῖος Ἀνδρ. Μεταξᾶς ἐν Σπάρτῃ, ἔνθα εἶχε γείνει δεκτὸς ἐν ἀποθεώσει («Χρόνος» σελ. 64). Ἔπαρχοι δὲ Μαγαλοπόλεως ὁ Ἠλ. Καράπαυλος, Γορτυνίας ὁ Ν. Γερακάρης καὶ Κυνουρίας ὁ Δ. Μάλλης. Μετὰ τὰς συλλήψεις ὅμως μετετέθη ὁ Μοναρχίδης εἰς Ἀρκαδίαν, τοῦ Διευθυντοῦ Μάνου σφενδονισθέντος εἰς Κων]πολιν ὡς διερμηνέως τῆς πρεσβείας καὶ ἀντικατασταθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀδὰμ Δούκα. Ἀντὶ δὲ τοῦ Γερακάρη ἐστάλη εἰς Γορτυνίαν ὁ Παντελῆς Νέγγας.

Ἀλλὰ καὶ αἱ νέαι ἀρχαὶ τῆς Ἀρκαδίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συντρέξωσι τὸν Μάσσωνα παρ' ὅλην τὴν θέλησιν ἐνίων ἐξ αὐτῶν. Καὶ ὁ Μοναρχίδης καὶ ὁ Δούκας καὶ ὁ Νέγγας δὲν εὗρισκον μάρτυρας. Πλὴν τούτων ἦσαν καὶ ἄλλαι ἀρχαὶ ἐν Τριπόλει, δηλ. ὁ μοίραρχος Μήτρος Δελῆγεωργόπουλος (πατὴρ τῶν νεωτέρων πολιτικῶν Ἐπαμεινώνδα καὶ Λεωνίδα) ὁ ἔφορος Π. Χρυσανθάκης καὶ οἱ γραμματεῖς του οἱ γραμματεῖς τοῦ Γεν. Ἐφόρου Μπούκουρα, ὁ δικαστὴς Π. Παπαδάκης, ὁ Εἰρηνοδίκης Ἀναγν. Ροντόπουλος, ὁ δημογέρων Λαγοπάτης κ. λ. Ὅλοι δὲ οὗτοι οἱ ἐκπροσωποῦντες ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τὴν διοίκησιν ἐν Ἀρκαδίᾳ, οὐ μόνον οὐδὲν κατέδωσαν τὸ ἔνοχον, ἀλλ' ἔσπευσαν κατόπιν εἰς τὸ πεῖσμα τοῦ Μάσσωνοςκαὶ ὡς μάρτυρες ὑπερασπίσεως τῶν κατηγορουμένων.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλεξανδρόπουλος ἐπρομήθευσε τρεῖς μάρτυρας εἰς τὸν Μάσσωνα. Κἀίτοι δὲ εἰς τὰς ἐπιστολάς του ἑβδομήκοντα, ὅτι οὐδεὶς παρίστατο εἰς τὰς συνελεύσεις τῶν συνωμοτῶν, οὐδὲ οἱ ὑπηρέται των αὐτοίκαὶ ἐλυπεῖτο,διότι δὲν ἠδύνατο νὰ πιστώσῃ τὰ κα-

ταγγελλόμενα καὶ δι' ὁμοίων πληροφοριῶν ἄλλων πολιτῶν, ἔπεισεν ὅμως τρεῖς φίλους του τὸν Γαρδελῖνον, τὸν Οἰκονομόπουλον καὶ τὸν Σπηλιόπουλον νὰ καταμαρτυρήσουν. Τὴν οὕτως ὅμως ἀπαρτισθεῖσαν τετράδα τὸ πλῆθος τῶν μαρτύρων τῆς ὑπερασπίσεως ἐκάλει κατὰ τὴν δίκην χαρακτηριστικώτατα «ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΣ» καὶ οὐχὶ μάρτυρας κατηγορίας, διότι αὐτοὶ μόνοι, ὡς ἐχθροὶ τῶν Ναπαίων, εὑρέθησαν πρόθυμοι νὰ ὑποστηρίξουν τὸν φίλον των Ἀλεξανδρόπουλον, καί τοι μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ρώμα ἐκ Τριπόλεως δὲν ἔδειξαν ὅτι ἐγνώριζόν τι.

Ἀνάγκη ἤδη νὰ ἐκθέσωμεν δι' ὀλίγων τὸ ποιὸν τῶν νέων τούτων κατηγόρων καὶ τὰς αἰτίας τῆς κατὰ τοῦ Γέροντος ἔχθρας των. Τὸν γνωστὸν ἡμῖν Ἀλεξανδρόπουλον ἠθέλησέ ποτε ὁ Κολοκοτρώνης νὰ τὸν «σεργουνεύσῃ», ἀλλ' ἐμεσολάβησεν ὁ Κούνας καὶ δὲν τὸ ἔκαμε. Ὅταν τὸν ἐκάλεσεν ὁ Μάσσων εἰς Ναύπλιον, ἔλεγε δεικνύων τὴν κλῆσιν: «Τώρα νὰ πάω στ' Ἀνάπλι... θὰ τὸν πάρῃ ὁ διάβολος».

Ὁ Π. Οἰκονομόπουλος, ἐτῶν τότε 3[illegible], ἐγεννήθη ἐν Βαλτεσινίκῳ τῆς Γορτυνίας, ὑπῆρξε δὲ «βίος καὶ πολιτεία». Νεαρὸς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτε τὸν συνήντησεν ἐν Λεβαδείᾳ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος καὶ τὸν ἐπῆρεν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ὑπηρέτησεν ὡς γραφεὺς τοῦ Βελῆ-Πασᾶ. Ἐκεῖ συνανεστρέφετο διαρκῶς μετὰ Τούρκων, ἐμέθυε διαρκῶς διεδόθη δὲ καὶ ὅτι ἐτούρκεψε καὶ περιετμήθη, ὀνομασθεὶς Δεμίραγας! Μὲ τὸν ἀδελφόν του ἦτο εἰς τὰ μαχαίρια. Ὁ πατήρ του ἱερεὺς ὤν, ἔλεγε πολλάκις: «Δὲν εἰμπόρεσα νὰ τὸν ἔχω καὶ αὐτὸν θηλυκὸν παρὰ ποῦ τὸν ἐγέννησα νὰ ντροπιάσῃ τὴν Πίστι καὶ τὸ Γένος μας καὶ νὰ τουρκέψῃ στὴν Ρούμελη!» Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος ἦλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν μὲ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα καὶ ἦτο ἀντίθετος τοῦ Κολοκοτρώνη, διῆγε δὲ βίον ἀέργου καὶ μεθύσου Δι' ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου εἶχε καταδικασθῆ καὶ ὡς συκοφάντης τινὸς συμπολίτου αὐτοῦ.

Ὁ τρίτος δὲ Κανέλλος Σπηλιόπουλος, γεννηθεὶς τῷ 1803 εἶχε λάβει καὶ νεωτάτην ἀφορμὴν ἀσπόνδου μίσους πρὸς τὸν Κολο-

κοτρώνη, διότι ὅταν ἡσύχαζεν ἐν Καρυταίνῃ ὁ Γέρων, μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Αὐγ. Καποδίστρια, εἷς τῶν φίλων του, ὁ Βουγιούκας ἐλογομάχησε μὲ τὸν Σπηλιόπουλον ἐντὸς παντοπωλείου τοῦ Λουκᾶ Σκουρλέτη. Ὅτε δὲ κατέφθασεν ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Κανέλλος Σπηλιόπουλος μετ' ἐμπαικτικωτάτου θράσους καθύβρισεν ἐν νόμισμα, φέρον τὸν «Φοίνικα» τὸ σύμβολον δηλ. τοῦ Καποδίστρια. Ὁ Κολοκοτρώνης τότε παραδόξως, καίτοι ἐκ φύσεως ψυχραιμότατος, τόσην ἠσθάνθη ὀργὴν διὰ τὴν ὕβριν τῆς σκιᾶς τοῦ μεγάλου φίλου του, ὥστε ἐξήγαγε πιστόλαν καὶ κατεδίωξε τὸν Σπηλιόπουλον, ὅστις ἐστάθη κρυβείς, ἐνῷ ἄλλοι παρεμβάντες ἀνεχαίτισαν τὸν ἔξαλλον Γέροντα.

Ὁ Κ. Γαρδελῖνος, Τριπολίτης, ἐτῶν 40, δὲν εἶπεν, ὅτι ἦτο φίλος τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀλλ' ὅτι ἔμαθε τὰ τῆς συνωμοσίας, ἐκ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Χοϊδᾶ ὅπως τὸν κατηχήσῃ νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἔνοχον ἀνοφοράν. Ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ὁ Χοϊδᾶς, ἀστυνόμος ὢν τῷ 1830, τὸν εἶχε δέσει ἐντὸς τῆς φυλακῆς εἰς ἓν σαμάρι καὶ ἐξευτελιστικώτατα τὸν ἐξύλησεν, ὡς ἀποπειραθέντα ἀπόδαασιν. Τοῦτο τὸ ἐβεβαίωσε καὶ ὁ Ν. Κουδούνης, κουρεύς, ὅστις τοῦ ἐπῆρε βεντοῦζες, διότι εἶχε γείνει κατάμαυρος. Πῶς ἦτο λοιπὸν δυνατὸν ὁ Χοϊδᾶ; νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τοιοῦτον ἐχθρὸν τοῦ Γέροντος καὶ ἰδικόν του μυστικὰ τόσον σπουδαῖα, ἄγοντα εἰς λαιμητόμον; !

Καὶ οἱ τέσσαρες οὗτοι εἶχον ἐγκαταλείψει τὰς τέχνας των, ῥάπται ὄντες, καὶ ἐγύριζαν διαρκῶς μαζῆ εἰς τοὺς δρόμους, ὑβρίζοντες τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς Ναπαίους εἰς σημεῖον, ὥστε οἱ καφετζῆδες, τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ Καποδίστρια καὶ θέλοντες νὰ συγκρατήσουν τὴν πελατείαν των, τοὺς ἐδίωκον ἀπὸ τὰ καταστήματά των! Οὐδεὶς ἐκ τῶν εὐυπολήπτων πολιτῶν τοὺς ἐπλησίαζε. Τὰ εἰσοδήματά των ἀπὸ κτήματα δὲν ἐπῆρκουν οὐδὲ διὰ τὴν τροφήν των. Οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν των ὡς πολιτικοὶ ἢ ὁπλαρχηγοί, οὐδ' ἐκαλοῦντο εἰς τὰς συνελεύσεις. Τόσον ἦτο τὸ μῖσός των, ὥστε γνωσθείσης τῆς φυλακίσεως τῶν Ναπαίων, ἔλεγον δημοσίᾳ ἐν Τριπόλει: «Θὰ τοὺς βάλωμεν εἰς τὴν Καρμανιόλαν !».

Πέτρος Μαυρομιχάλης

Ἐβεβαιώθη προσέτι ὑπὸ τοῦ Χρ. Μπιλάλη, παλαιοῦ φίλου των, ὅτι ὁ Γαρδελῖνος, ὁ Σπηλιόπουλος καὶ ὁ Ἀλεξανδρόπουλος πρὶν ἔλθῃ ὁ βασιλεὺς συνώμοσαν νύκτα τινὰ, καθ' ἣν ὁ Κολοκοτρώνης ἐκάθητο ἐν Τριπόλει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Παναγιωτοπούλου, νὰ τὸν φονεύσουν ἀφανεῖς αὐτοὶ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Χατζηχρήστου, καθ' ἣν στιγμὴν θὰ προέβαλεν ἀνύποπτος εἰς τὸ παράθυρον. Ἀλλὰ τὸ καταχθόνιον σχέδιον ἀπέτυχε, διότι ὁ Μπιλάλης δὲν τοὺς ἐβοήθησεν, ἀρνηθεὶς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν δολοφονίαν.

Ταῦτα δὲ πάντα, διότι εἶχον παλαιοτάτας κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἀφορμάς. Κατὰ τὸ 1823 δηλαδὴ εἶχε συγκροτηθῇ ἐν Τριπόλει μία ἑταιρία «Ἀδελφότης» καλουμένη, ἧς ἦσαν μέλη καὶ οἱ τέσσαρες. Ἐπὶ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν τοῦ 1824 ἡ «Ἀδελφότης» ἐτάχθη κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ὑπὸ τὸν Κωλέττην, ἐξεστράτευσε δὲ μετὰ τῶν Ρουμελιωτῶν εἰς Κανδήλαν, ἔνθα μάχης γενομένης ἐφονεύθη καὶ εἷς ἐνεψιὸς τοῦ Κολοκοτρώνη. Διὰ τὰς τότε δὲ παρασχεθείσας ἐκδουλεύσεις των ὁ Κωλέττης τοὺς προήγαγεν εἰς χιλιάρχους.

Ἀλλὰ σπουδαιοτέρα ἀφορμὴ ῥήξεως ἐδόθη ἐπὶ Κυβερνήσεως Καποδίστρια, εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῆς ὁποίας δέον ἤδη νὰ προβῶμεν.

ΤΜΗΜΑ Β'.

Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΩΝ ΕΠΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

Ἄρνησις τοῦ Λεοπόλδου. — Ἀναφοραὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Κυβερνήτου. — Ἄλλη σκευωρία ἐν Τριπόλει. — Ὁ Δεληγιάννης ἀρχηγὸς τῶν κατηγόρων.— Ἡ δίκη καὶ καταδίκη τῶν ἐνόχων.—Ἡ ἐπιείκεια τοῦ Καποδίστρια πρὸς τοὺς ἐχθρούς του.— Ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἀγριότητα τῆς Ἀντιβασιλείας.

Κατὰ τὸ 1830 ἐξελέγη Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἄγγλος πρίγκηψ Λεοπόλδος, ὅστις ἤρξατο διαπραγματευόμενος πρὸς τὰς προστάτιδας Δυνάμεις, ἀλλ' ἔδειξεν εὐθὺς σημεῖα ἀποποιήσεως τοῦ Ἑλλ. Στέμματος, διότι δὲν ἐγένοντο δεκταὶ αἱ ἀξιώσεις του. Οἱ ἐχθροὶ ὅμως τοῦ Καποδίστρια ἔγνων νὰ ἐκμεταλλευθῶσι κατ' αὐτοῦ τὴν δυστροπίαν ταύτην, διαδίδοντες, ὅτι ἦτο συνέπεια ψευδῶν παραστάσεων τοῦ Κυβερνήτου περὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς τότε Ἑλλάδος, γενομένων τὸν Μάρτιον τοῦ 1853. Ἐτέθη δὲ καὶ τότε εἰς ἐνέργειαν τὸ μέτρον τῶν ἀναφορῶν πρὸς τὸν Λεοπόλδον, ἵνα ἀλλάξῃ γνώμην καὶ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διευθύνοντος τὴν κίνησιν ταύτην τοῦ Μαυροκορδάτου, ὃν ἐμιμήθησαν καὶ ὁ Ζαΐμης, ὁ Μιαούλης, ὁ Πετρόμπεης, ὁ Γ. Σισίνης, ὁ Φαρμακίδης, ὁ Κλωνάρης κ.λ.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Κυβερνήτης ἐπέτρεπε τὴν ὑπογραφὴν ἢ ἀποστολὴν τῶν ἀναφορῶν τούτων, ὧν πολλὰς χιλιάδας διεβίβασε τὸν Ἀπρίλιον εἰς Λονδῖνον ὁ ἀντιπρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Δῶκινς. Ὅτε ὅμως ἐγνώσθη, ὅτι δὲν προσεκαλεῖτο ἁπλῶς ὁ Λεοπόλδος, ἀλλὰ καθυβρίζετο καὶ ὁ Καποδίστριας, ἡ Κυβέρνησις ἐκήρυξεν, ὅτι μόνον δι' αὐτῆς ἐπιτρέπεται ἡ ἀποστολὴ ἀναφορῶν, πᾶσαν δὲ ἄλλην ἐνέργειαν ἐχαρακτήρισεν ἐγκληματικὴν καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τὴν καταδίωξιν τῶν ταπεινῶς σκευ-

ωρούντων» κρύφα τῆς Κυβερνήσεως.» Ἡ σκευωρία δὲ ἔφθασε καὶ μέχρι τοῦ σημείου νὰ συνιστῶσιν εἰς τὸν λαὸν νὰ μὴ πληρώσῃ φόρους καὶ δὴ πρὸς τοὺς Μανιάτας, οἵτινες ἤρξαντο ἀπειλοῦντες, ἀλλ' ὁ Νικηταρᾶς κατέπνιξεν εὐκόλως τὰ ὑπὸ τὸν Κατσάκον στασιαστικὰ κινήματα. (Κυριακίδου σ. 318-9).

Μόλις ὅμως ἐγνώσθη ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου ἡ ὁριστικὴ παραίτησις τοῦ Λεοπόλδου ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου ἡ ἀντίδρασις τῶν ἐχθρῶν τοῦ Καποδίστρια ἤρξατο ζωηροτέρα, τότε δὲ κατέστη καὶ ἡ Τρίπολις θέατρον σκευωρίας, εἰς ἣν ἀνεμίχθησαν πρόσωπα στενότατα συνδεόμενα πρὸς τὴν Δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἀρχηγὸς τοῦ φατριαστικοῦ τούτου, ὁμίλου ἀπεδείχθη ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης ἔχων ὡς κυριώτατα ὄργανά του τὸν Ἀντώνιον Πελοπίδαν καὶ τὸν Π. Οἰκονομόπουλον καὶ ὀπαδούς του τοὺς Π. Μουμουτζῆν, Δ. Παπουτσῆν, Γ. Σεχιώτην, Μ. Ὡρολογᾶν, Α. Λαγοπάτην καὶ τοὺς Κ. Γαρδελῖνον καὶ Θ. Ἀλεξανδρόπουλον. Οἱ συνωμόται οὗτοι συνέταξαν ἀναφορὰς πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ ἀντιπρέσβεις τῶν Δυνάμεων, δι' ὧν ἐλεεινολογοῦντες τὸ Ἑλλ. Ἔθνος ὡς τυραννούμενον ἀπὸ τὸν Καποδίστρια, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουν ραδιοῦργον κλ τοὺς παρακαλοῦν νὰ προτρέψουν τὸν Ἡγεμόνα Λεοπόλδον νὰ προφθάσῃ διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ Ἔθνος ἀπὸ τὴν τυραννίαν. Ἐνῷ δὲ περιέφερον αὐτὴν εἰς τοὺς φίλους των πρὸς ὑπογραφὴν ἡ Ἀστυνομία Τριπόλεως, ἀντιληφθεῖσα τὴν συνωμοσίαν εἰσῆλθεν αἴφνης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Π. Οἰκονομοπούλου καὶ κατέσχεν ἐν σχέδιον τῆς ἀναφορᾶς ἀχρονολόγητον καὶ ἀνυπόγραφον, εὑρεθὲν ἐντὸς κιβωτίου καὶ περιέχον «ἀνατρεπτικὰς τῶν καθεστώτων ἐννοίας καὶ συκοφαντίας κατὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ Κυβερνήτου».

Ἀμέσως λοιπὸν συνελήφθη ὁ Οἰκονομόπουλος, ὅστις ἐξετασθεὶς τὴν 11 Αὐγ. ὡμολόγησεν ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ τὸ ἔδωκεν ὁ Ἀντώνιος Πελοπίδας διὰ νὰ τὸ ἀντιγράψῃ. Ἐξεταστὴς δικαστὴς (ἀνακριτὴς) τοῦ κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου ἦτο ὁ Ἀναγνώστης Οἰκονομόπουλος, ὅστις μετὰ τὰς πρώτας ἀνακρίσεις διέταξε τὴν σύλληψιν καὶ τῶν ἄλλων συνενόχων, οὓς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω καί τινων ἀκόμη φίλων των. Καὶ ὁ μὲν Κρίτζιαλης συνέ-

λαβεν εἰς τὰ Δερβένια τοῦ Λεονταρίου τὸν Κανέλλον Δεληγιάννην, ὃν μετέφερεν μετὰ τοῦ Χρ. Στασινοπούλου καὶ δέκα ἄλλων σιδηροδεσμίων καὶ ἐφυλάκισεν εἰς Καρύταιναν. Ὁ δὲ διοικητὴς τῆς Τριπόλεως Καρώρης συνέλαβε τοὺς Ρωλογᾶν, Σπηλιόπουλον, Μπιλάλην καὶ Γαρδελῖνον καὶ τοὺς ἐφυλάκισεν ἐν Τριπόλει.

Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς καὶ πολλαπλῆς ἀνακρίσεως προέκυψαν τὰ ἑξῆς: Ὁ Ἀντώνιος Πελοπίδας ὡμολόγησε τὴν 11, 21 καὶ 36 Αὐγ. 1830 ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ, ὅτι τὸ σχέδιον τῆς συλληφθείσης ἀναφορᾶς ἦτο ἰδιόχειρόν του, ἀντέγραψε δὲ αὐτὸ ἀπὸ ἄλλο ὅμοιον, ὅπερ τοῦ ἔδωκεν ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Ἡγεμόνος Λεοπόλδου, καὶ ὅτι τὸν ἔπεισε νὰ τὸ ἀντιγράψῃ ἵνα σταλῇ ὅπου ἀνήκει, ὑποσχόμενος νὰ τὸν διορίσῃ μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ νέου Ἡγεμόνος εἰς Ὑπούργημα. Ὁ δὲ Π. Οἰκονομόπουλος κατὰ τὰς ἑπομένας ἐξετάσεις του (21 καὶ 28 Αὐγ.) ὡμολόγησεν ὅτι ἐπιστρέψας ἐκ Ναυπλίου εἰς Τρίπολιν παρεκινήθη ὑπὸ τοῦ Λαγοπάτη καὶ τῶν λοιπῶν συνενόχων νὰ ἑνωθῇ μὲ τὸ κόμμα του καὶ εἶτα τὸν ἐσύστησαν εἰς τὸν «Ὁδηγὸν τοῦ κόμματος» Δεληγιάννην, ὅστις τοὺς ὑπέσχετο, ὅτι μόλις ἔλθῃ ὁ Λεοπόλδος θὰ τιμηθοῦν καὶ θὰ λάβουν θέσεις, προσέτι δὲ καὶ χρήματα. Σκοπὸς τοῦ κόμματός των ἦτο νὰ συλλάβουν τοὺς «Κολκονδύλους», οἵτινες ἦσαν ἐν τοῖς πράγμασι «χωρὶς ποτε νὰ φανῶσι εἰς τὴν δούλευσιν τῆς πατρίδος(!)» καὶ ἔλεγον εἰς τὰς συνεντεύξεις των «νὰ εἶνε προσεκτικοί, ὥστε νὰ γείνῃ ἡ σύλληψις καὶ ἡ ἐξορία τῶν Κυβερνώντων μόλις ἔλθῃ ὁ Ἡγεμών, διὰ νὰ ἄρξουν αὐτοί.»

Καίτοι ὅμως εἰς δύο ἐξετάσεις ὡμολόγησαν τὰ ἀνωτέρω, τὴν 3 7βρίου τὰ ἠρνήθησαν ἐνώπιον τοῦ Ἐξεταστοῦ Γρ. Νικητιάδου, ἐνῶ ὁ Πελοπίδας τὴν 11 Αὐγ. ἀπηύθυνε καὶ ἀναφορὰν πρὸς τὸν Διοικητὴν Τριπόλεως καὶ Λεοντορίου, δι' ἧς ἐζήτει ἔλεος καὶ συγγνώμην παρὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Ἀνακριτὴς Νικητιάδης προέτεινε τὴν 4 8βρίου τὴν πκραπομπὴν μόνον τοῦ Πελοπίδα καὶ Οἰκονομοπούλου, τὸ δικαστήριον ὅμως ἀπέρριψε τὴν πρότασίν του καὶ παρέπεμψε πάντας τοὺς κατηγορουμένους νὰ δικασθῶσιν ἐνώ-

πιον τοῦ Πρωτοκλήτου δικαστηρίου Ἀργολίδος «ὡς φατριασταὶ ταράττοντες τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ ἔχοντες ἀνταποκρίσεις μὲ ὑπουργοὺς ξένων Δυνάμεων εἰς ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων· ἔτι δὲ καὶ ὡς διαβάλλοντες τὴν διαγωγὴν τοῦ Σου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος καὶ σπείροντες οὕτως εἰς τὰ πνεύματα τῶν πολιτῶν σπέρματα ἀπειθείας καὶ ἀνταρσίας».

Ἡ δίκη ἔγεινε τὴν 12 Φεβρουαρίου 1831 ἐν Ἄργει. Τὸ δικαστήριον ἀπετελέσθη ἐκ τῶν Χ. Μηλιάννη,, προέδρου, Γ. Τσώκρη καὶ Ἐμ. Ἰωαννούση. Ὡς εἰσαγγελεὺς παρέστη ὁ Π. Α. Κυπαρίσης καὶ ὡς γραμματεὺς ὁ Χρ. Ἀντωνόπουλος καὶ ὡς συνήγορος ἑπτὰ ἐκ τῶν ἐλαφροτέρων ἐνόχων, ἐν οἷς ὁ Γαρδελῖνος καὶ ὁ Ἀλεξανδρόπουλος, παρέστη ὁ Χρ. Κλωνάρης (ὁ ἤδη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη συνήγορος), ὅστις εἶχεν ὑποβάλει καὶ ὑπόμνημα ὑπὲρ αὐτῶν. Τὸ δικαστήριον ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Διοικητοῦ Ἀρκαδίας καθ' ὃν: «οἱ κατηγορούμενοι κατήντησαν ἐπαισθητὸν πρόσκομμα εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς διοικήσεως καὶ εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ λαοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμοῦντες οἱ χρηστοὶ πολῖται δὲν ἀνέχονται παντάπασι τοῦ νὰ μὴν εὕρῃ ἡ κοινωνία των ὑπεράσπισιν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν Νόμων ἀπὸ τοὺς καθημερινοὺς ἐπηρεασμοὺς τῶν τοιούτων μελῶν αὐτῆς».

Ἀφοῦ δὲ ἐξήτασε πολλοὺς μάρτυρας καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι μάτην προσεπάθησαν πολλοὶ ἀγαθοὶ πολῖται νὰ ἀποσπάσωσι ἀπὸ τὴν φατρίαν ταύτην τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῆς καὶ λαβὸν ὑπ' ὄψει ὅτι κατὰ τοὺς κειμένους Νόμους ἡ ἀπόπειρα ἐπὶ τοιούτων ἐγκλημάτων εἶνε τιμωρητέα ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ἀποπερατωμένον ἔγκλημα, κατεδίκασε **κατ' ἐπιείκειαν**, συμφωνούντων καὶ τῶν δικαστικῶν συμβούλων, τοὺς μὲν Πελοπίδαν καὶ Οἰκονομόπουλον εἰς διετῆ ἐξορίαν καὶ περιορισμὸν ἐντὸς τῆς νήσου Σερίφου ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνισιν τῆς ἐκεῖ ἀστυνομίας, τὸν δὲ Κανέλλον Δεληγιάννην ὡς ἐντολέα τοῦ ἐγκλήματος εἰς ὁμοίαν διετῆ ἐξορίαν ἐν Σίφνῳ καὶ τοὺς Μουμουτζῆν, Παπουτσῆν, Ρωλογᾶν, Σεχιώτην, Ἀλεξανδρόπουλον, Γαρδελῖνον, καὶ Λαγοπάτην ὡς συναιτίους καὶ συνεισόχους εἰς ἓξ μηνῶν φυλάκισιν εἰς τὸ Μπούρτζι, πάντας δὲ ἀλληλεγγύως εἰς τὰ

δικαστικὰ ἔξοδα ἐκ φοινίκων ἐν ὅλῳ 565. (Ὅρα τὴν ὑπ' ἀριθ. 27-1170 ἀπόφασιν ἐν Πρακτικοῖς σελ. 97-104)

Ἡ περίεργος αὕτη πολιτικὴ δίκη οὐδενὸς τῶν ἱστορικῶν μας προὐκάλεσε τὴν προσοχήν, καίτοι ἔχει μεγίστην σχέσιν πρὸς τὴν δίκην Κολοκοτρώνη διὰ τὴν σύμπτωσιν τῶν τότε κατηγορουμένων καὶ ἤδη κατηγόρων αὐτοῦ. Ἀλλ' ἔχει καὶ ἄλλην σημασίαν σπουδαιοτάτην, καθόσον ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Κυβέρνησις Καποδίστρια ἦτο εἰς τὰς καταδιώξεις αὐτῆς μετριωτάτη. Τὸ ἔγκλημα τῆς Τριπόλεως τοῦ 1830 ἦτο ὅμοιον τοῦ ἀποδοθέντος εἰς τὸν Κολοκοτρώνην τῷ 1833. Σύνταξις ἀναφορᾶς δηλαδὴ πρὸς ξένην Δύναμιν προς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων δι' ἐγκαθιδρύσεως μονίμου βασιλικῆς δυναστείας. Οἱ Ἀντικαποδιστριακοὶ ἐζήτουν τῷ 1830 νὰ ἐκχωρήσῃ ὁ Καποδίστριας τὴν θέσιν του εἰς τὸν Λεοπόλδον. Οἱ φίλοι τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἂν δεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι συνέταξαν σχέδια ἀναφορῶν, ἐζήτουν νὰ κηρυχθῇ ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἐνῆλιξ ἢ νὰ φύγουν δύο μέλη τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ νὰ μείνῃ μόνον ἕν.

Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ Καποδιστρίου κατεδικάσθησαν οἱ τοιοῦτοι συνωμόται εἰς βαθμὸν πλημμελήματος, καίτοι οἱ νόμοι ἐπέβαλλον καὶ τότε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου προκειμένου περὶ ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας, ἤτοι ἀνατροπῆς τῶν καθεστώτων. Ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας ὅμως ἐπεδιώχθη ἡ ἐξάντλησις ὅλης τῆς ἀγριότητος τοῦ Νόμου, διότι ἐζητεῖτο ὁ θάνατος τῶν κατηγορουμένων καὶ ἐπετεύχθη.

Δέον δὲ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐνῷ τῷ 1830 ἐγένετο προσφυγὴ εἰς ξένους πρέσβεις, τῷ 1833 ἡ ἀναφορὰ ἐγένετο, ἂν ἐγένετο, πρὸς τὸν βασιλέα ἐκεῖνον ἀκριβῶς, ὅστις διώρισε καὶ ἔστειλε τοὺς Ἀντιβασιλεῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ ζητήσῃ καὶ τὴν γνώμην τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως ἢ τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους. Ἐκρίθησαν δηλ. οἱ ἐλευθερωταὶ τῆς Πατρίδος ἄξιοι θανάτου καὶ οὐχὶ ἁπλῆς φυλακίσεως; διότι ἐτόλμησαν (ἔστω) νὰ θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν τὸ στοιχειῶδες δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι καὶ παραπονεῖσθαι κατὰ προ-

σωρινῶν ἀρχῶν τοῦ τόπου πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐγκαταστήσαντας τούτους!!

Ἀλλ' ἐπὶ Καποδίστρια, οὐχὶ μόνον ἡ ἀναφορὰ ἐκείνη ἐκρίθη καὶ ἐδικάσθη ἐπιεικῶς, ὡς ἤρμωζεν εἰς σχέδια ἀναφορῶν, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἀσυγκρίτως βαρύτερον κακούργημα δὲν ἐθεωρήθη ἄξιον καρατομήσεων. Μετὰ τὴν Συνέλευσιν τοῦ 1829 οἱ πολιτικοὶ βλέποντες ὑποστηριζομένους τοὺς ἀντιπάλους των ἐκηρύχθησαν ἀναφανδὸν ἐχθροὶ τοῦ Καποδίστρια. Ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Κουντουριώτης ἠρνήθησαν νὰ δεχθοῦν τὰ ἀξιώματα τοῦ Γερουσιαστοῦ. Ἡ Ὕδρα ἐγένετο καταφύγιον τῶν δὴ σηρεστημένων. Ἐκεῖ αἱ ἀρχαὶ κατελύθησαν καὶ ἱδρύθη νέα Κυβέρνησις μὲ τὴν σημαίαν τοῦ Συντάγματος. Ἡ Μάνη ἐπανεστάτησε. Ὁ Μιαούλης σπεύδει καὶ καταλαμβάνει εἰς τὸν Ναύσταθμον τὸν Ἑλλ. Στόλον καὶ ὅταν ὁ Ναύαρχος Ρικὸρδ ἐπῆγε νὰ τὸν διώξῃ ἔκαυσε δύο πλοῖα ἐθνικά!

Τὸ ἔγκλημα ἦτο προφανῶς ἐσχάτη προδοσία, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας εἰς τὴν τριμελῆ ἐπιτροπὴν, ἥτις συνέστη νὰ δικάσῃ τὸν πυρπολητὴν, συνέστησε νὰ φεισθῇ τῆς ζωῆς τοῦ ἐνδόξου Ναυάρχου.

Τὰ αὐτὰ ἐφρόνει καὶ περὶ τοῦ συλληφθέντος Πετρόμπεη, ὃν ἐσκόπει νὰ ἐλευθερώσῃ ἄνευ δίκης, ἀλλὰ παρεξηγήσεως γενομένης φονεύθη ὁ Κυβερνήτης καὶ τὰ πράγματα ἤλλαξαν ριζικῶς, ὑπερισχυσάντων τοῦ Κωλέττη καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ καταδιωξάντων τοὺς Καποδιστριακοὺς ἀπηνέστατα ἐπὶ Ἀντιβασιλείας.

Τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαφορὰν τῆς ἀντιλήψεως Καποδίστρια καὶ Ἀντιβασιλείας τοῦ μὲν ἐπιεικοῦς τῆς δὲ ἀγριωτάτης ὁμολογεῖ καὶ ὁ Ρικὸρδ γράψας πρὸς τὴν προστάτιδα Ρωσσίαν τὸν Μάϊον τοῦ 1831. «Ἡ ἀντιπολίτευσις τοῦ Κυβερνήτου ἰσχυροποιεῖται κατὰ πολὺ μάλιστα καὶ ἀναπτεροῦται ἐκ τῆς **ἐπιεικείας** τῆς Κυβερνήσεως» (Κυριακίδου σελ. 344).

ΤΜΗΜΑ Γ΄

Η ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΝΑΚΡΙΣΕΩΝ

Ἀσήμαντος ἀριθμὸς μαρτύρων.— Ἡ φονικὴ πρόθεσις τῶν Κωλετικῶν.— Ἐκβιάσεις μαρτύρων.— Ἀνάκρισις τοῦ Γέρου.— Ὁ Λύκος καὶ ἡ προβατίνα — Διαστροφὴ καταθέσεων.— Τὰ ἔμμετρα παράπονα τοῦ Κυριακοῦ.— Ὁ Γρίβας κατήγορος.— Τὰ δύο Θῆτα ἀντίπαλα.— Ὁ Σωτὴρ χανδακόνων. — Τὰ 800 δίστηλα τοῦ παρασίτου.— Προβιβασμοί.— Ἡ θάνατος ἢ εἰρκτή.

Μῆνας ὁλοκλήρους ἠργάζετο ὁ Μάσσων καὶ ὅμως, παραδοξότατον εἰπεῖν, πλὴν τῶν 4 κατηγόρων τῆς Τριπόλεως μόλις εἶχεν εὕρει 15 μάρτυρας κατηγορίας δηλ. τρεῖς ἐκ Βυζικίου διὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Μπράβου τοὺς Δ. Μιχαλόπουλον, Ν. Σπηλιωτακόπουλον καὶ Χρ. Στασινόπουλον, τρεῖς ἐκ Μεγαλοπόλεως τοὺς Ν. καὶ Ι. Φλεσσαίους καὶ Π. Μπούραν, τέσσαρας ἐξ Ἑρμιόνης τοὺς Α. Καρακατσάνην, Α. Σπύρου, Δ. Πανοῦτσον καὶ Θ. Ἀλεξανδρόπουλον, ἐχθροὺς τοῦ Μήστα,τὸν Ἀθ. Ἀναγνωστόπουλον ἐξ Ἀγουλινίτσης, τὸν Ζακύνθιον Ἀντώνιον Μπουζάκην χωροφύλακα καὶ ἕνα γραμματέα λῃστοῦ τὸν Χρ. Νικολάου. Ἐκ τούτων δὲν ἠθέλησαν νὰ παραστῶσι κατὰ τὴν δίκην τρεῖς ὁ Ἀν. Σπύρου, Ι. Ν. Φλέσσας καὶ Π. Μπούρας, ὡς μὴ ἐπιθυμοῦντες ἴσως νὰ ψευδομαρτυρήσωσι, καίτοι κατ' ἀρχὰς ἐφάνησαν ἐνδοτικοί.

Τῶν ἄλλων κατὰ Τερτσέτην (προλεγομ. σελ. λστ΄) «αἱ καταθέσεις ἦσαν ἀστυνομικὰ ἔργα, ὅταν δὲ ἀπέθανεν ὁ Γέρων, ὡμολόγησάν τινες, ὅτι παρεσύρθησαν ἀπὸ πάθη ἐκδικήσεως ὡς ζημιωθέντες ποτὲ ὑπὸ τῶν ἐγκαλουμένων, ἄλλοι δὲ διότι τοὺς ὑπεσχέθησαν ἀμοιβὰς πολλὰς, ἃς δὲν ἐξετέλεσαν οἱ ὑποσχεθέντες (Κωλετικοὶ) διότι ἐματαιώθη ἡ ΦΟΝΙΚΗ κατὰ τῶν κατηγορουμένων πρόθεσίς των». Ὁ σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν

Ν. Σαλίβεργος ἐστάλη νὰ ἐνεργήσῃ ἀνακρίσεις κατὰ οἰκονομικῶν τινων ἐφόρων Ἀρκαδίας ὑπόπτων ὡς συνενόχων τῶν συλληφθέντων. (Τριπτόλεμος 13 Ἑβρίου) καὶ νὰ εὕρῃ πρὸς τούτοις μάρτυρας κατηγορίας (Πρακτ. σ. 126).

Περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου ἐκλήθησαν οἱ δημογέροντες τῆς Μαντινείας εἰς Τρίπολιν, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς ὁ Νομάρχης Μοναρχίδης διαταγὰς, ἐν Γορτυνίᾳ δὲ ἐκυκλοφόρουν ἀναφοραὶ κατὰ τῶν φίτοῦ Κολοκοτρώνη Δ. Μπράβου καὶ Γ. Οἰκονομοπούλου ὡς ἐμποδισάντων δῆθεν τοὺς Γορτυνίους νὰ ὁμώσωσι πίστιν πρὸς τὸν Ὄθωνα. Ἀντιθέτως κατὰ τὸν Ἑβριον ἠκούσθη, ὅτι ἐν Δημητσάνῃ συνετάσσετο ἀναφορὰ ὑπὲρ τῶν κατηγορουμένων ἀλλ' οὐδὲν ἀνεκάλυψεν ὁ μοίραρχος Δεληγεώργης καίτοι ἐρευνήσας (πρακτ 161). Ὁ ἔπαρχος Ἐρμιόνης ἔστελλε μάρτυρας διὰ τοῦ Νομάρχου Ναυπλίας ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἀξιώματα, ἂν μαρτυρήσουν κατὰ τοῦ Μήτσα (Πρακτ. κατάθεσις Λέκα). Μάρτυρές τινες διεμαρτύροντο, ὅτι ἄλλα ἔλεγον εἰς τὸν Μάσσωνα καὶ ἄλλα αὐτὸς ἔγραφε, ὡς ὁ Ἀγουλινιτσόπουλος κλ. Ὁ κατήγορος Π. Οἰκονομόπουλος ἤσκει ἐν ταῖς φυλακαῖς Ναυπλίου ἀληθῆ ἐκβίασιν τῶν κρατουμένων Σκληραίων.

Πᾶσαι ὅμως αἱ κατάφωροι αὗται ἐπεμβάσεις ἐλαχίστην τροφὴν ἔδιδον εἰς τὴν καταδιωκτικὴν λύσσαν τοῦ Μάσσωνος, ὅστις ἀπεφάσισε τέλος νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐξέτασίν τινων ἐκ τῶν κατηγορουμένων, ἥτις δὲν ἔγεινε νομίμως, δηλ. ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς συλλήψεώς των ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ὁλοκλήρους μῆνας. Πρῶτος ἐξητάσθη οὐδενὸς παρόντος ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, τὸν σκελετὸν δὲ τῆς πικροχόλου ἀλλ' εὐφυεστάτης καταθέσεως αὐτοῦ διέσωσεν ἡμῖν εὐτυχῶς ὁ Φρατζῆς (Γ' σ. 161). Τοποθετηθεὶς ἀπέναντι τοῦ Κολοκοτρώνη ἐν τῷ ὑγρῷ κελλίῳ του ὁ Μάσσων, ἔλαβε τραγικὸν ὕφος καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν περίφροντις δῆθεν :

— Τρομερὰ πράγματα παρουσιάσθησαν, Γέροντα, τὰ ὁποῖα ἀνεκάλυψεν ἡ Κυβέρνησις.

— Δύναμαι νὰ τὰ μάθω καὶ ἐγὼ αὐτὰ τὰ τρομερὰ τὰ ὁποῖα ἔμαθεν ἡ Κυβέρνησις ;

— Ναὶ ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ μὴ τὰ ἀρνηθῇς καὶ σοῦ ὑπόσχομαι τιμίως, ὅταν ὁμολογήσῃς τὴν ἀλήθειαν, ὄχι μόνον θὰ σὲ συγχωρήσῃ ἡ Κυβέρνησις, ἀλλὰ καὶ θὰ σὲ στεφανώσῃ μὲ ὅσα ἀγαθὰ δὲν φαντάζεσαι. Ἀρκεῖ νὰ ὁμολογήσῃς τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ὑποσχεθῇς τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τῶν τοιούτων καὶ τότε ἡ Κυβέρνησις θὰ σ' ἐναγκαλισθῇ καὶ θὰ σὲ τιμήσῃ μὲ πολλὴν λαμπρότητα.

— Ἄφησε τὰς ὑποσχέσεις καὶ εἰπέ μου τὰ φρικτὰ καὶ τρομερὰ νὰ τὰ μάθω καὶ ἐγώ.

Τότε ὁ Μάσσων μὲ ὑπόκρισιν φόβου καὶ τρόμου εἶπε: Ἑτοιμάσατε ἀποστασίαν ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὄχι μόνον εἴχατε ἑτοίμους τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν, ἀλλὰ καὶ εκάματε καὶ ἀναφορὰν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ρωσσίας καὶ ἐπεκαλεῖσθε τὴν βοήθειάν του. Ζητεῖτε νὰ διώξετε τὴν Ἀντιβασιλείαν ἢ νὰ βαστάξετε ἓν μέλος ἀπὸ αὐτήν. Ἐκτὸς τούτων εἶνε ἀκόμη καὶ ἄλλα πολλά. Ἀλλ' ὅταν ἰδῶ τί θ' ἀπολογηθῇς εἰς ταῦτα, τότε σοῦ λέγω καὶ τὰ λοιπά Τότε θὰ σὲ ὁδηγήσω καὶ διὰ τὸν τρόπον τῆς διορθώσεως.

— Κύριε Μάσσων, ἀπήντησεν ἐπίσης σοβαρῶς ὁ Κολοκοτρώνης, γνωρίζεις τὸν μῦθον τῆς προβατίνας καὶ τοῦ λύκου;

— Ὄχι! εἶπε μετὰ στενοχωρίας ὁ Μάσσων.

— Νὰ ποῖος εἶνε λοιπὸν αὐτὸς ὁ μῦθος: Μιὰ φορὰ ἦταν ἕνας λύκος καὶ μιὰ προβατίνα ἔπινε κάτω νερό. Τότε ὁ λύκος ποῦ ἤθελε νὰ δικαιολογηθῇ γιὰ νὰ φάγῃ τὴν προβατίνα τῆς λέγει μὲ θυμό: «Μὴ μοῦ θολώνῃς τὸ νερό».

— Καὶ τί ἐννοεῖς μὲ αὐτὸ εἶπεν ὁ Μάσσων.

— Ἐννοῶ, ὅτι τέτοια κολοκύθια μὲ τὴν ρίγανη εἶνε καὶ αὐτὰ ποῦ μοῦ λές. Εἰς ἐμᾶς ἐφαίνετο ἡ ἡμέρα χρόνος καὶ ἡ ὥρα μήνας, ἕως ὅτου νὰ ἴδωμεν τὸν βασιλέα μας νὰ πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος μας καὶ τὴν ἀντιβασιλείαν· διότι ἀποστάσαμε καὶ ἐφτωχήναμε καὶ ἀφανίσθημεν δέκα τώρα χρόνια κατὰ σειράν. Εἴπαμε ἂχ καὶ βάχ πότε νὰ ἰδῶμεν νὰ φθάσῃ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία καὶ αὐτὰ τὰ κολοκύθια μὲ τὴ ρίγανη φύλαξέ τα

νὰ τὰ εἰπῇς εἰς κανένα ἄλλον καὶ ὄχι εἰς τὸν Κολοκοτρώνη. Ὅλα ἀξιώθηκα νὰ τὰ ἰδῶ εἰς τὴν πατρίδα μου, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἔλειπε. Τώρα εὐτυχῶς ἦλθε, τὸν εἶδα, ἀποθνήσκω εὐχαριστημένος, καὶ σύρε εἰς τὸ καλὸ μὲ τὰ ψεύματά σου.

— Ἀλλὰ ἐπιάσθησαν τὰ ἔγγραφά σας, ἔγγραφα Ρωσσικά.

— Ἂν λὲς γιὰ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ρωσσίας, αὐτὴ δὲν λέγει τίποτε.

— Ἀλλὰ εἶνε καὶ ἄλλα ἔγγραφα...

— Ὅποιος τὰ ἔγραψε, ἂς δώσῃ λόγον. Ἐμένα ὀλίγον μὲ μέλλει!

Τοιουτοτρόπως ἔληξεν ἡ ἐξέτασις τοῦ Γέρου. Τὴν ἑπομένην ὁ Μάσσων ἐξήτασε τὸν Πλαπούταν καὶ ἄλλους κρατουμένους οἵτινες εἰς τὰς ὁμοίως ὑπούλους καὶ παραπειστικὰς προκλήσεις του, ἀπήντησαν ὡς καὶ ὁ γέρων εὐτόλμως, «μὲ ἄλλους μὲν λόγους, τοῦ αὐτοῦ ὅμως πνεύματος, καθόσον ἦσαν ἀθῶοι» (Φραντζῆς σ. 164).

Ἀλλ' ὁ Μάσσων, μόνος ἐξετάζων αὐτούς, διέστρεψε τὰς μαρτυρίας των. Ἡ «Ἐθνικὴ» ἔγραφεν ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ (27 Ν)βρίου 1834) ὅτι: «εἰς τὰς ἐξετάσεις τῶν αἰχμαλώτων τοῦ Παλαμηδίου ὅλοι οἱ τύποι παρεβιάσθησαν καὶ ἂν παραβάλῃ τις τὰς γενομένας μαρτυρίας ἐνώπιον τοῦ Μάσσωνος καὶ τὰς τοῦ Δικαστηρίου, εὑρίσκει διαφορὰς καὶ περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι φέρουν θλῖψιν καὶ ἀγανάκτησιν».

Ὁ δὲ Φρατζῆς (Γ' σ. 114) ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν κρατουμένων παρέχει καὶ τὰς ἀκολούθους πληροφορίας. «Ὁ Μάσσων ἐβράδυνεν ἐπίτηδες τὰς ἀνακρίσεις, ὅταν δὲ τὰς ἐτελείωσε εἰς Ἴτς Καλὲ ἀπῆλθε καὶ εἴς τινα οἰκίαν ἐν Ναυπλίῳ, ὅπου ἦσαν φυλακισμένοι. Τὸν Φρατζῆν ἄφησε μέχρι τέλους χωρὶς ἀνάκρισιν καθότι δὲν εἶχέ τι νὰ προτείνῃ κατ' αὐτοῦ. Τὸν Φεβρουάριον ἀνέκρινεν εἰς τὸ Μπούρτζι τοὺς ἀδελφοὺς Παπατσώρη εἰς δὲ τὸν Π. Κυριακόν, τὸν ἐκ Καλαμῶν, ὑπεσχέθη ἀπόλυσιν λόγῳ δῆθεν ἀθωότητος, ἵνα τὸν παρασύρῃ εἰς ὁμολογίας, ἐπειδὴ δὲ τοιαύτας δὲν ἔλαβεν, ὡς μὴ ὑπαρχούσης ἐνοχῆς καὶ συνωμοσίας, δὲν τὸν ἀπέλυσε καὶ ὁ Κυριακὸς διὰ στίχων τοῦ ἔγραψε καὶ μὴ λαβὼν

ἀπάντησιν τοῦ ἔγραψε καὶ δευτέραν ἔμμετρον ἐπιστολήν, ἀλλ' εἰς μάτην!

Λίαν οὐσιώδης εἶνε ἡ 'Ανάκρισις τοῦ Θεοδώρου Γρίβα, δι' ἧς δημοσιευθείσης εἰς τὸν «Σωτῆρα» (σελ. 158), ἐσκοπεῖτο ὁ δασυρμὸς τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῆς Ρωσσίας.

«Ὅταν ἦλθεν, εἶπεν ὁ Γρίβας, ὁ Φιτζόρης πέρισυν εἰς Ναύπλιον μ' ἔφερεν ἕν γράμμα ἀπὸ τὸν γαμβρόν μου Τσάμην Καρατάσον, ὅστις μοῦ ἐπρότεινε νὰ ἀρραβωνιάσω, ἂν θέλω, τὸν υἱόν μου μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ Μαμούρη. 'Ηρώτησα τὸν Φιτζόρην, ἂν ἐστάλη εἰς Ναύπλιον δι' αὐτὴν μόνην τὴν ὑπόθεσιν καὶ μ' ἀπεκρίθη, ὅτι ἦλθε νὰ λάβῃ ἕν σπαθί, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει εἰς τὸν Βελέτζαν καὶ ὅτι ἔχει νὰ δώσῃ γράμμα εἰς τὸν Κ. Δοῦκαν. Αὐτὰ ὅλα μοῦ εἶπεν ἔμπροσθεν 20 ἀνθρώπων. Ὁ υἱὸς τοῦ κ. Βλασοπούλου προξένου τῆς Ρωσσίας, ὃν ἐγνώρισα διὰ τοῦ 'Ανδρ. Πάκμορ Λευκαδίου, μοὶ εἶπεν μίαν ἡμέραν νὰ πασχίσω μέσον τοῦ μινίστρου τῆς Ρωσσίας νὰ φιλιωθῶ μὲ τὸν Κολοκοτρώνην. Τί ἀνάγκη, ἀπεκρίθην, νὰ ὑπάγω εἰς τὸν πατέρα σου νὰ ἀνταμωθῶ μὲ τὸν Μινίστρον κ. λ. ἐνῷ ἔως χθὲς ἐζήτει νὰ μὲ κρεμάσουν; Δὲν εἰξεύραμεν, μὲ εἶπεν τί ἀξίζεις Γρίβα καὶ ἄμποτε νὰ εἴχαμεν σὲ ἐναγκαλισθῇ προτήτερα. Ἄμποτε νὰ ἤθελες μᾶς ἀκούσει, ὅταν σὲ ἐστείλαμεν τὸν σεκρετάριον τοῦ Μινίστρου νὰ σὲ ἀνταμώσῃ εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἄμποτε νὰ ἤρχετο μόνος του ὁ πατέρας μου νὰ σὲ ἀνταμώσει. Ἤθελε βέβαια σὲ γυρίσει διὰ παλαιὰν φιλίαν μὲ τὸν πατέρα σου.

»Ὅτι ὅμως δὲν ἔγεινε, τότε εἰμπορεῖ νὰ γεινῇ τώρα καὶ πρέπει νὰ ἀκούσῃς τὸν πατέρά μου νὰ κάμῃς τὴν ἕνωσιν καὶ νὰ γυρίσῃς μὲ τὸ μέρος μας. Βλέπεις ὅτι ἐχάσατε τὰ δικαιώματά σας, τὰ αἵματά σας, τὰ βραβεῖά σας. Ἂν ἦσουν ἐξ ἀρχῆς μὲ τὸ μέρος μας, ἤθελες ἔχει τώρα δέκα καρότσες νὰ περιπατῇς καὶ βραβεῖα ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν. — Καὶ τί θέλετε πάλιν νὰ κάμωμεν; τοῦ ἀπεκρίθην. Νὰ χαλάσωμεν πάλιν τὸν κόσμον καθὼς ἄλλας φοράς; — Δὲν σᾶς ἀφίνομεν τώρα, μὲ εἶπε, νὰ χαλάσετε τὸν κόσμον, ἐπειδὴ ἔχετε μεγάλους ὑπερασπιστὰς καὶ ἡμεῖς ἐξοδεύομεν καὶ ὅ-

ταν τὰ στρατεύματα ἔχουν ἔξοδα, τότε δὲν γίνεται καμμία κατάχρησις ἀλλὰ βαστίεται εὐταξία. — Σᾶς παρακαλῶ, ἀπεκρίθην, λείψετε ἀπὸ μένα καὶ εἰς τοιαῦτα δὲν ἐμπερδεύομαι εἰς τὸ ἑξῆς. Τώρα ἔχομεν Θρόνον. Ἂν αὐτὸς θέλῃ ἂς μὲ δώσῃ νὰ ζήσω, ἂν δὲν θέλῃ εἰξεύρω νὰ ζήσω καὶ ὡς πτωχός. Ἀπὸ καρότσες συνειθισμένος δὲν εἶμαι.

»Μίαν ἄλλην ἡμέραν ἦλθεν εἰς ἐμὲ ὁ Ν. Μαυρομάτης καὶ μ' ἐπρότεινε νὰ ἑνωθῶ μὲ τὸν Κολοκοτρώνην.—Νὰ ἑνωθῆτε, μ' εἶπεν αὐτολεξεὶ **τὰ δύο θῆτα**, διότι ἀπὸ τὴν διχόνοιάν σας ἐχάσατε τὰ δικαιώματά σας καὶ θέλετε χαθῇ καὶ σεῖς.— Καὶ τί νὰ κάμωμεν νὰ ἑνωθῶμεν τώρα; Δὲν εἴμεθα ἑνωμένοι ὅταν ἔπρεπεν.— Ἐν ὅσῳ εἴσθε διῃρημένοι ὁ Θρόνος δὲν σᾶς δίδει τίποτε. Ὅταν ἑνωθῆτε κάμνετε μίαν ἀναφορὰν καὶ ζητεῖτε τὰ δικαιώματά σας καὶ ὁ Θρόνος εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ σᾶς τὰ δώσῃ. Καὶ ἂν δὲν σᾶς τὰ δώσῃ τὸ κάμνετε πάλιν: Τ' εἶχες Γιάννη; Τ' εἶχα πάντα.

— Κύριε Μαυρομάτη, ἀπεκρίθην, ἐναντίον τοῦ Θρόνου δὲν εἰμπορῶ νὰ συμφωνήσω. Διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν Θρόνον ἐπαιδεύθημεν τώρα 13 χρόνους. Λείψετε λοιπὸν ἀπὸ ἐμέ. — Εἰς τὴν ὁμιλίαν μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Βλασσοπούλου παρευρέθη καὶ ὁ μείτης Πάκμορ.

«Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐκοινοποίησα εἰς τὸν κ. Κωλέττην, ὅστις μὲ εἶπε νὰ ὑπάγω νὰ τὰ κοινοποιήσω εἰς τὸν Κόμητα Ἀρμανσπεργ. Τὰ ἐκοινοποίησα καὶ εἰς τὸν στρατηγὸν Ἔϋδεκ, ὅστις μὲ εἶπε νὰ ἡσυχάσω καὶ νὰ φυλάττω τὸν χαρακτῆρά μου. Τὰ ἐξεμυστηρεύθην καὶ εἰς τὸν κ. Μάσσωνα καὶ εἰς τὸν κ. νομάρχην Ἀργολίδος. Σημειώσατε δὲ ἀκόμη, ὅτι ὁ Πάκμορ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Βλασσοπούλου μὲ εἶπαν εἰς τὴν ὁμιλίαν, ὅτι συμφέρει εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν νὰ θανατωθοῦν ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Κωλέττης. Τοὺς λόγους τούτους τοὺς εἶπα ἀμέσως εἰς τὸν Κωλέττη».

Διὰ τῆς καταθέσεως ταύτης ὁ συλληφθεὶς μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ Κολοκοτρώνη Γρίβας, μετεβάλλετο ἀπὸ κατηγορουμένου εἰς κατήγορον τῶν Ναπαίων, ταχέως δὲ ἠμείφθη διὰ τὴν μαρτυρίαν του ταύτην.

Πρὸς ἐπαύξησιν τῶν δυστυχιῶν τῶν κατηγορουμένων ἐξεδόθη Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστὶ κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκεῖνον ὑπὸ τοῦ Χρ. Μιχαλοπούλου καὶ ὁ «Σωτὴρ» ἐφημερὶς ἐκτυπουμένη εἰς τὸ βασιλικὸν τυπογραφεῖον καὶ ἀναφανδὸν διερμηνεύουσα τὰς γνώμας τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τὰς τῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ πρῶτον φύλλον ἐκυκλοφόρησε τὴν 14 Ἰανουαρίου 1834 μὲ ἕνα φρικώδη λίβελλον κατὰ τῆς μνήμης τοῦ Κοποδίστρια. Κατόπιν εἰς ἄλλο φύλλον ἔγραψε: «Πόσον π ο λ ύ τ ι μ ο ι δὲν π ρ έ π ε ι ν ὰ ε ἶ ν ε ε ἰ ς τ ὴ ν Κ υ β έ ρ ν η τ ι ν οἱ Ἕ λ λ η ν ε ς ἐ κ ε ῖ ν ο ι, οἱ ὁποῖοι, συμμέτοχοι τῶν ἀγώνων καὶ τῶν πολυχρονίων δεινῶν τοῦ λαοῦ, συνέπαθον εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ πένθους καὶ τῆς δυστυχίας μετ' αὐτοῦ, καὶ συνεκινδύνευσαν καὶ συνεβάσταξαν τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ζωῆς. Εἰς τὰς πλέον κρισίμους καὶ ἐπικινδύνους στιγμὰς ἐγνώρισαν τὰς τὰς ἀνάγκας του τὰ μέσα του καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ χαρακτῆρός του.» Διὰ τὰ γραφέντα ταῦτα ὁ Κωλέττης ἐπῆνει τὸν «Σωτῆρα» γράφων εἰς τὸν Συντάκτην του (σελ. 17) «φαίνεσθε πλήρης ζήλου πρὸς τοὺς ἀγωνισθέντας.»

Ἀλλὰ γράφων ταῦτα λησμονεῖ ὁ ἀρθογράφος ὅτι εἰκοσιπέντε ἀγωνισταὶ ἦσαν φυλακισμένοι καὶ ἀπομεμονωμένοι εἰς τὸ Παλαμῆδι, καὶ ἀδιαφορεῖ ἂν μεταξὺ αὐτῶν ἦτο εἷς Κολοκοτρώνης, εἷς Κίτσος Τζαβέλας, εἷς Κριεζώτης, εἷς Πλαπούτας, εἷς Γενναῖος καὶ λοιποὶ ὅμοιοι. Τὰ δεινὰ τούτων οὐδεμίαν εὗρον ὑπεράσπισιν εἰς τὰς στήλας του καὶ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του οὐδ' ἐφάνη κἂν νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὑπάρχουν τοιοῦτοι κατάδικοι. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δ' ἐκείνην οὐδεμία ἄλλη πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐξεδίδετο ἕνεκα τοῦ περὶ τύπου Νόμου. Ὁ «Τριπτόλεμος» ἐκδοθεὶς ἐπί τινας μῆνας ὡς ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν καὶ μὴ τυχὼν ἐπαρκῶν συνδρομητῶν, οὐδὲ εὑρίσκων τὴν ἐκ 5 χιλ. δρ. ἐγγύησιν δηλοῖ διὰ τοῦ «Σωτῆρος» τὴν 21 Ἰανουαρίου 1834 ὅτι διακόπτει τὴν ἔκδοσίν του, συνιστῶν εἰς τοὺς συνδρομητάς του νὰ γείνουν συνδρομηταὶ τοῦ «Σωτῆρος» ὡς διευθυνομένου «ἀπὸ φωτισμένον καὶ φ ι λ ε λ ε ύ θ ε ρ ο ν (!) συντάκτην.» Ἐν τού-

τοις ὁ «Σωτὴρ» καίτοι ἔφερε μόνιμον ἐπικεφαλίδα «Ἐθνικαὶ ἐλευθερίαι» ἐγένετο τυφλὸν ὄργανον τῆς ἀπολυταρχικωτέρας τῶν Ἀντιβασιλειῶν.

Ἡ «Ἀθηνᾶ» τὸν κατηγόρει (15 Ϝβρίου) ὅτι ἔλαβε ἀπὸ τὸ ταμεῖον διὰ τοῦ Μάουρερ ὀκτακόσια δίστηλα διὰ νὰ ἐπαινῇ τὰς πράξεις του, καὶ ὅτι αὐτοπροσώπως εἷς τῶν Ὑπουργῶν τοῦ ἐνέγραψε συνδρομητὰς, ἐν τέλει δὲ τὸν ἀπεκάλει «παράσιτον τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου». Ἡ ἐν γένει στάσις τοῦ φύλλου τούτου ἦτο λίαν ὕποπτος, καθόσον οὐδεμίαν εὐκαιρίαν παρέλειπεν ὅπως ἐξευτελίσῃ τὸν Καποδίστρια καὶ τοὺς Ναπαίους. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 17 φύλλον ὑπὸ μορφὴν εἰρωνείας διασύρει κατακλικώτατα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Καποδίστρια Αὐγουστῖνον μένοντα τότε ἐν Κερκύρᾳ.

Ἡ Κυβέρνησις ἐνθαρρυνομένη πλέον καὶ ἀπὸ «Σωτῆρα» προέβη εἰς προβιβασμοὺς στρατιωτικοὺς, οὕτω δὲ τὴν 16 Φεβρ. 1354 ἐγένοντο συνταγματάρχαι οἱ Κ. Βότσαρης, Κανέλλος Δεληγιάννης Α. Λόντος, Γ. Γιατράκος, Ν. Σταματέλος, Β. Μαυροβουνιώτης καὶ Ἀλ. Βλαχόπουλος, πρώην ἀρχηγοὶ τῶν διαλυθέντων ἀτάκτων στρατευμάτων. Βραδύτερον προήχθησαν εἰς συνταγματάρχας ὁ Ι. Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Τζαν. Γρηγοράκης. Ὁ Πετρόμπεης εἶχε γείνῃ ἤδη Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας μὲ μισθὸν 500 δρ. (Σωτὴρ 25 Ἰαν.) Ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης συνέδραμε πολὺ ἐν Ναυπλίῳ τὸν Μάσσωνα εἰς τὰς ἀνακρίσεις.

Περὶ τῶν φυλακισμένων τὴν 25 Φεβρουαρίου ἔγραψεν ὁ ἐκ Ναυπλίου ἀνταποκριτὴς εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Σμύρνης» ἄρθρου, ὅπερ μετέφερεν ὁ «Σωτὴρ» (σ. 75) καὶ ὅπερ εἶνε τὸ μόνον σημεῖον ζωῆς τῶν δυστυχῶν τούτων καθ' ὃν χρόνον ἄλλοι κατώτεροί των ἐλάμβανον τόσον στιλπνὰς ἐπωμίδας.

«Περὶ τῶν φυλακισμένων γράφει, ὀλίγον ὁμιλοῦν πρὸς τὸ παρόν. Ἂν ἐξαιρέσῃ τις, ὀλίγους σχετικούς των ὁ λοιπὸς κόσμος οὔτε κἂν φροντίζει περὶ αὐτῶν. Ἐξ αὐτῆς ὅμως τῆς ἀδιαφορίας τοῦ λαοῦ δὲν πρέπει νὰ συμπεράνῃ τις, ὅτι οἱ φυλακισμένοι ἀρχηγοὶ ἐλησμονήθησαν διόλου. Τοιαύτη δὲν εἶνε ἡ περίστασις. Εἶνε ἀληθὲς, ὅτι ὀλίγοι ὁμιλοῦν τὴν σήμερον περὶ αὐτῶν. Ἀλλ' ἂν ἦσαν

'Αναγνώστης Δεληγιάννης

ἐλεύθεροι καὶ ἤθελαν νὰ κάμουν κανὲν κίνημα (καθὼς καὶ τῳόντι ἤθελαν κάμει), θὰ εὕρισκον ἀναμφιβόλως πολλοὺς ὁπαδούς... Συμφέρει λοιπὸν εἰς τὸν θρόνον νὰ γείνῃ ὅσον τάχιστα ἡ Δίκη, διότι ἂν τὸ δικαστήριον δὲν εὕρῃ ἱκανὰς ἀποδείξεις νὰ τοὺς καταδικάσῃ εἰς κεφαλικὴν ποινήν, ἔχει μ' ὅλον τοῦτο ἱκανὰς, διὰ νὰ λάβῃ κατ' αὐτῶν μέτρα προφυλακτικὰ, ὥστε νὰ μὴν εἰμποροῦν εἰς τὸ ἑξῆς νὰ προξενήσουν ταραχάς».

Ὁ «Σωτὴρ» διαμαρτύρεται ὅτι πᾶν κίνημα δύναται ἡ Ἀντιβασιλεία νὰ τὸ καταπνίξῃ ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν. Ὡς πρὸς τὴν δίκην οὐδὲν ἔγραφεν, διότι οἱ πάτρωνές του δὲν ἐθεώρουν ἀκόμη ἀσφαλῆ τὴν κεφαλικὴν ποινήν, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν εἱρκτὴν, ἣν ἐθεώρει βεβαίαν ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ξενογλώσσου Σμυρναϊκῆς ἐφημερίδος.

ΤΜΗΜΑ Δ'.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΣ ΕΧΘΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

Ὁ Μαυροκορδάτος δύσκολος.— Σκιαγραφίαι τῶν δικαστῶν.— Τὸ δίκτυ καὶ τὸ ψάρι.— Ὁ Μάσσων δοκιμάζων τοὺς δικαστάς. — Οἱ κεραυνοὶ τοῦ Προέδρου. — Παράπονα κατὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ. — Θάνατος εἰς τοὺς ἐλευθερωτάς.— Ὁ Μαυροκορδάτος λιποψυχῶν. — Ὁ καθαρισμὸς τοῦ Δικαστηρίου.— Αἴτησις ἐξαιρέσεως τῶν ἐχθρῶν τοῦ Γέρου.— Τιμωρία συνηγόρου.— Προδικαστικὰ αἰτήματα.— Τὰ «λέγουν» τοῦ Σωτῆρος.

Ἓν ἐκ τῶν σπουδαιότατα ἀπασχολησάντων τὴν Ἀντιβασιλείαν ζητημάτων κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀνακρίσεως ἦτο καὶ τὸ τοῦ δικαστηρίου, εἰς ὃ θὰ ἠσφαλίζετο ἡ καταδίκη τῶν κατηγορουμένων. Ἀρχομένου λοιπὸν τοῦ 1834 εἰς ἓν Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, καθ' ὃ παρίστατο καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία, ὑπεβλήθη πρό-

τασις νὰ συστηθῇ συμφώνως καὶ πρὸς τὸ Β. Δ. τοῦ 7βρίου 1833 στρατιωτικὸν δικαστήριον διὰ τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη, διότι αὐτὸ ἀπήγγελλε τὰς θανατικὰς ποινὰς ἄνευ πολλῶν διατυπώσεων. Ἀλλ' ὁ Πρωθυπουργὸς Μαυροκορδάτος ἀντέτεινεν εἰς τὴν πρότασιν ταύτην, εἰπών, ὅτι τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Βασιλέως κατηργήθησαν, οἱ δὲ φυλακισμένοι μὴ ὄντες πλέον στρατιωτικοί, ἀλλὰ πολῖται ἁπλοῖ, δέον νὰ δικασθῶσιν ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς δικαστάς των, διότι ἄλλως ὁ ἔξω κόσμος τῆς Εὐρώπης θὰ καταδικάσῃ αἰωνίως τὴν ἀδικίαν ταύτην. (Φρατζῆ Γ'. σ. 165)

Μετὰ πολλὰς συζητήσεις πρὸς τὸν Μάουρερ ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις ὅμως δὲν ἔσχε καὶ τὸ θάρρος νὰ ἀφήσῃ ἀνεπηρεάστους τοὺς πολιτικοὺς δικαστάς, ἀλλ' ἔστερξε νὰ καθαρισθῇ τὸ δικαστήριον, καταρτιζόμενον ἀπὸ φανατικοὺς ἐχθροὺς τῶν Ναπαίων καὶ ὄργανα τῆς Ἀρχῆς.

Τῶν τακτικῶν πολιτικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων ἡ ἵδρυσις ἀπεφασίσθη διὰ τοῦ νομοθετικοῦ Β. Δ. τοῦ 8βρίου 1834, ἀλλ' αὕτη ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν μόλις τῷ 1835. Μέχρις λοιπὸν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἰσχυον τὰ ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας ἱδρυθέντα τρία «ἐγκληματικὰ δικαστήρια», ἅτινα ἐξέδιδον ἀνεκκλήτους ἀποφάσεις, καθ' ὃ ἔκτακτα καὶ προσωρινὰ, ἱδρυθέντα διὰ δύο μόνον μῆνας, ὧν ὅμως ἡ λειτουργία παρετάθη πλέον τοῦ ἔτους. Τὸ ἐν Ναυπλίῳ ἐγκληματικὸν δικαστήριον, ὑπουργοῦντος τοῦ Χρ. Κλωνάρη, εἶχε καταρτισθῇ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1833 ἐκ τοῦ Προέδρου Γ. Πραΐδου καὶ τῶν δικαστῶν Γ. Ἀθανασίου, Σπ. Βαλέτα, Ἀλ. Λευκοπούλου καὶ Δ. Κ. Σούτσου, τοῦ γραμματέως Χρ. Ζώτου καὶ τοῦ Ἐπιτρόπου Ἐδ. Μάσσωνος. Τὸν Ἀπρίλιον ὅμως τὸν μὲν Πρόεδρον ἀντικατέστησεν ὁ Ἀναστάσιος Πολυζωΐδης, τοὺς δὲ δικαστὰς Βαλέταν καὶ Ἀθανασίου, οἱ Ἀνδρ. Πάϊκος καὶ Γ. Τερτσέτης. Τὴν 26 Ἀπριλίου ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ ἐγκληματικοῦ δικαστηρίου εἶχεν ἐκφωνήσῃ λόγον καὶ ὁ Μάσσων. (Χρόνος ἀρ. 2)

Ἐκ τῶν πέντε τούτων δικαστῶν ἡ Ἀντιβασιλεία ἐθεώρει τυφλὰ ὄργανά της τρεῖς, τὸν Πρόεδρον, τὸν Τερτσέτην καὶ τὸν

Σοῦτσον, ἐδυσπίστει δὲ πρὸς τοὺς Ἀλ. Λουκόπουλον καὶ τὸν Ἀνδρ. Πάϊκον, μόνον καὶ μόνον, διότι ἐνομίζοντο ἀνήκοντες εἰς τὸ Καποδιστριακὸν κόμμα. Ἐκ τούτων ὁ μὲν νομομαθὴς Πάϊκος ἐγένετο πολλάκις κατόπιν ὑπουργὸς, ὁ δὲ Λουκόπουλος προήχθη ταχέως εἰς ἀνώτερα δικαστικὰ ἀξιώματα. Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ σκιαγραφήσωμεν καὶ τοὺς ἄλλους δικαστὰς, ὧν τὴν πίστην ἐθεώρει ἀκλόνητον ἡ Ἀνωτάτη ἀρχή.

Ὁ Πολυζωΐδης ἐγεννήθη τὴν 20 Φεβρουαρίου 1802 εἰς τὸ Μελένικον τῆς Μακεδονίας ἀπὸ γονεῖς καταγομένους ἐκ διαπρεπῶν οἰκογενειῶν. Διδάσκαλός του ἦτο ὁ Ἀδαμ. Ζκπέκος, φίλος τοῦ Νεοφύτου Δούκα καὶ σχολάρχης τοῦ Μελενίκου. Ὁ Πολυζωΐδης ὅμως εἶχε καὶ οἰκοδιδάσκαλον τὸν Χριστόφορον Φιλητᾶν. Εἰς ἡλικίαν δέκα ἓξ ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του καὶ ἔκτοτε μὴ θελήσας νὰ ἐπιμεληθῇ τὴν περιουσίαν του ἔφυγε καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης, ἔνθα ἡ διδασκαλία ἐγίνετο λατινιστί. Μετὰ ἓν ἔτος μετέβη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γοτίγγης, ὅπου εἶχε συμμαθητὰς τοὺς Κ. Ἀτώπιον, Θεοκλ. Φαρμακίδην κλ. Ἐκεῖθεν μὲ δύο συμμαθητάς του τοὺς Γ. Ψύλλαν καὶ Φρ. Μαῦρον, μετέβη τὸ 1820 εἰς τὸ Βερολῖνον ὅπου πληροφορηθεὶς τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος ἔσπευσε πρὸς τὸν Ὑψηλάντην. Ἔμαθεν ὅμως τὴν καταστροφὴν τοῦ ἱεροῦ Λόχου καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Τεργέστην, ἐκεῖθεν δὲ κατῆλθε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1821 εἰς τὸ Μεσολόγγι, ὅπου συνελεθη στενότατα μὲ τὸν Μαυροκορδάτον, οὗ ὑπῆρξε γραμματεύς

Ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος διὰ τὴν συνέλευσιν τῆς Ἐπιδαύρου συνέταξε τὴν διακήρυξιν ἐκείνην περὶ δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἱερότητος τοῦ Ἀγῶνος, ἡ ὁποία τόσην ἐντύπωσιν ἔκαμε τότε εἰς τὴν Εὐρώπην, ὥστε ἀπελθόη εἰς τὸν Καποδίστριαν. Κατόπιν διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ἐκτελεστικοῦ τῶν Ἀγώνων τῆς Στερεᾶς καὶ ἀκολουθῶν τῷ 1829 τὸν Μαυροκορδάτον μετὰ τοῦ Πραΐδου ἐκλείσθη εἰς τὸ Μεσολόγγι ἔνθα ἦτο καὶ ὁ Βότσαρης. Τῷ 1823 μετὰ τοῦ Ὀρλάνδου καὶ τοῦ Λουριώτου ἐστάλη εἰς τὸ Λονδῖνον πρὸς συνομολόγησιν τοῦ δανείου. Τὸν 8βριον τοῦ 1825,

εὑρισκόμενος καὶ αὐτὸς εἰς τὸ πολιορκούμενον Μεσολόγγιον διετάχθη νὰ λάβῃ 4 χιλ. λίρας καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Μάλταν ὅπως στρατολογήσῃ τακτικοὺς στρατιώτας Μαλτέζους, ἀλλ' ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις τηροῦσα οὐδετερότητα ἐματαίωσε τὸ ἔργον του καὶ μόλις ἐσώθη τῆς καταδιώξεως. Τῷ 1827 ὑπῆρξε πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι συνέλευσιν Ὅταν κατῆλθεν ὁ Καποδίστριας τῷ 1826 εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Πολυζωΐδης μετέβη εἰς Παρισίους ὅπως συμπληρώσῃ τὰς νομικὰς σπουδάς του, καὶ ἐκεῖ ἠσχολήθη εἰς Νομικὰς μελέτας, μεταφράσας τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν τοῦ Δροζίου μετὰ πολλῶν προσθηκῶν (Ἥλιος 10 Νοεμβρίου). Μαθὼν ὅμως, ὅτι ἡ μήτηρ του ἀπέθανε καὶ τὰ κτήματά του ἐδημεύθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἐκεῖ εὗρεν εἰς τὴν ἀκμὴν των τὰ πάθη ἐναντίον τοῦ Καποδίστρια καὶ ἀρνηθεὶς νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν προέδρου Δικαστηρίου, ἣν τῷ προσέφερεν ὁ Κυβερνήτης, συνετάχθη πάλιν μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀσπόνδου ἐχθροῦ τοῦ Καποδίστρια, τὸν δὲ Δεκέμβριον τοῦ 1830 ἐξέδωκε πολεμικωτάτην προκήρυξιν περὶ ἐκδόσεως τῆς ἐφημερίδος ὁ «Ἀπόλλων».

Εἰς τὴν προκήρυξιν ταύτην περιείχετο καὶ ἐπαγγελία ἄριστα προσαρμοζομένη εἰς τὸν ἐφ' ὅρου ζωῆς ἐπιδειχθέντα χαρακτῆρά του. «Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς πᾶσα ἰδέα μεροληψίας! Ἡ Μοῦσα μας δὲν θὰ χαρισθῇ ποτε οὐδὲ θὰ ὑποφέρῃ ἐκ συγκαταβάσεως χαμερποῦς ἢ σκοποῦ τινος ἰδιαιτέρου νὰ κολακεύσῃ οἱονδήποτε ἄτομον». Ὁ «Ἀπόλλων» ἤρξατο ἀπίστευτον πολεμικὴν κατὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτείας τοῦ Κυβερνήτου, διότι ὁ Συντάκτης αὐτοῦ εἶχε ποτισθῇ ἀνίατον δηλητήριον ἐκ τῶν γνωμῶν τοῦ Μαυροκορδάτου. Ἀλλ' ἡ μόρφωσίς του καὶ ἡ ὁρμή του ἐθεωρήθησαν κινδυνωδέστατα καὶ ἡ Κυβέρνησις ἠμπόδισε τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Ἀπόλλωνος» διετάχθη δὲ καὶ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ συλλάβῃ τὸν ἐκδότην. Ὁ Πολυζωΐδης ὅμως, λαβὼν ἐγκαίρως γνῶσιν, ἐκρύβη καὶ ἔφυγε διὰ λέμβου εἰς Ὕδραν, ὅπου μετακομίσας κατόπιν καὶ τὸ τυπογραφεῖόν του ἐξέδιδε λαῦρον κατὰ τοῦ «τυράννου» τὸ ἐπαναστατικὸν φύλλον του. Τότε κατηγορήθη μετὰ τοῦ Μουστοξύδου ὡς ἔνοχος ἐσχάτης

προδοσίας ἀλλ' αὐτὸς ἐξηκολούθησε («Ἀθηνᾶ» σ. 639) τὸν δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα τῶν ἐν Ὕδρᾳ ἐπαναστατῶν καὶ τότε διέκοψε τὸ φύλλον, ὅταν ὁ «Τύραννος» ἔπεσε ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν Μαυρομιχαλαίων!

Ἐπὶ Ἀντιβασιλείας, ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου 1833 ὁ Πρόεδρος τοῦ Πρωτοκλήτου δικαστηρίου Ναυπλίου Πραΐδης ἐγένετο Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, διώρισε δὲ Πρόεδρον τὸν Πολυζωΐδην μὲ μισθὸν 250 δρ. μηνιαίως. Ἡ «Ἀθηνᾶ» εἰς τὸ πρῶτον μετὰ ταῦτα φύλλον τῆς 8ης Ἀπριλίου ἔγραψε περὶ αὐτοῦ:

«Γνωστὸς διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὰ φιλελεύθερα φρονήματά του θὰ ἀποδείξῃ μὲ τὴν διαγωγήν του, ὅτι οἱ λόγοι εἶνε σύμφωνοι μὲ τὰς πράξεις του, ὅτι αἱ ἀρχαί του εἶνε σταθεραὶ καὶ ἀμετάθετοι ὡς πρὸς τὴν ὠφέλειαν τῶν συμπολιτῶν του καὶ ὅτι τὸ δίκτυ δὲν τὸ μεταχειρίζεται οὗτος ὡς οἱ ἄλλοι μὲ τὸν μόνον σκοπὸν τοῦ νὰ πιάσῃ τὰ ψάρια καὶ ἔπειτα νὰ τὸ παραιτήσῃ.»

Ἀρχομένων τῶν συνεδριάσεων τοῦ δικαστηρίου ἐξεφώνησεν ὁ Πολυζωΐδης λόγον, ἐν ᾧ φαίνονται σαφῶς αἱ ἄκαμπτοι ἀρχαί του. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ἀποσπῶμεν τὰς ἑπομένας περικοπάς. «Τῆς ἐνεργείας τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας οἱ ὅροι ἐμπεριλαμβάνονται εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς Νόμους. Αὐτοὶ καὶ μόνοι ἀποτελοῦσι τὴν στάθμην τῆς διαγωγῆς της, οὐδὲ συγχωρεῖται ποσῶς εἰς τὸν Ἡγεμόνα ἢ εἴς τινα τῶν Ὑπουργῶν ἢ εἰς ἄλλην ὁποιανδήποτε τῶν δημοσίων ἀρχῶν νὰ φέρῃ τὸ ἐλάχιστον ἐμπόδιον, τὴν ἐλαχίστην παρενόχλησιν εἰς τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς νομοθεσίας κινουμένην ἐνέργειάν της.

»Τοῦτο ὑπαγορεύει τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας καὶ ἡ ἱερότης τοῦ Δικαίου. Ἐπειδὴ ἄλλως καὶ τοῦ συνετωτάτου καὶ ἀκεραιοτάδικαστοῦ, ὄντος ἀνθρώπου, εἰμποροῦν ἐν νεῦμα, μία προτροπὴ ἢ ἀπειλὴ πολλάκις νὰ μεταβάλωσι ἢ νὰ ταράξωσι τὴν κρίσιν του καὶ νὰ τὸν ἀναδείξουν παραβάτην τῶν ἱερῶν χρεῶν του, ἐμπαίκτην τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων, ὄργανον τῆς ἀθαρεσίας. Ταῦτα εἶνε ἱκανὰ ν' ἀποκαλύψωσι τὸ περὶ Δικαιοσύνης καὶ τῆς διαχειρίσεως αὐτῆς φρόνημά μου, ὅπερ εἶνε φρόνημα καὶ ὅλου τοῦ Δικαστη-

ρίου... Παρῆλθον ἤδη αἱ ἡμέραι τοῦ κλαυθμοῦ. Τὰ τέρατα τῆς αὐθαιρεσίας τῆς ἀναρχίας καὶ τῆς βίας ἐξέλιπον διὰ παντὸς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸ ἔδαφος... Ἡ ἡμέρα τῆς Δικαιοσύνης, τὴν ὁποίαν ματαίως ὁ Ἕλλην τοτάκις ἐπεκαλέσθη, τέλος πάντων ἐπέλαμψε».

Ὁ Πολυζωΐδης ἐπλανᾶτο τοιαῦτα φρονῶν. Καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία καὶ ὁ Ὑπουργὸς διέπραξαν τὴν βεβήλωσιν, ἣν αὐτὸς ἐστιγμάτισε ἐκ τῶν προτέρων προφητικῶς. Τῆς Δικαιοσύνης, ἡ ἡμέρα οἵαν τὴν χαιρετίζει αὐτὸς, δὲν εἶχεν ἐπιλάμψῃ ἀκόμη. Ἐπέλαμψεν ὅμως βραδύτερον, ἀφοῦ ὁ Πολυζωΐδης, τροπαιοῦχος ἐξελθὼν σὺν τῷ Τερτσέτῃ, ἐδίδαξε καὶ τοὺς Ἡγεμόνας καὶ τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ τοὺς Δικαστὰς ποία εἶνε ἡ ἀληθὴς θέσις τῆς Δικαιοσύνης ἐν ἐλευθέρῳ Κράτει.

Ὁ Γ. Τερτσέτης ἦτο γόνος καλλίστης καὶ πολυμελοῦς οἰκογενείας τῆς Ζακύνθου, ἐγεννήθη δὲ ἅμα ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, δηλ. κατὰ τὴν δίκην ἦτο 34 ἐτῶν, ὑπερβαίνων κατὰ δύο ἔτη τὸν Πρόεδρον. Φιλομαθέστατος ὢν μετέβη εἰς Παρισίους ἔνθα ἐσπούδασε Νομικὰ καὶ Ἑλλ. φιλοσοφίαν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπηγγέλλετο τὸν διδάσκαλον. Ἐπὶ Ἀντιβασιλείας ἀπῆλαυε τῆς φιλίας τοῦ Προέδρου Ἀρμανσπεργ καὶ προσελήφθη διδάσκαλος τῆς Ἑλλ. γλώσσης εἰς τὰς τρεῖς θυγατέρας του. Στενὴν φιλίαν εἶχε καὶ πρὸς τὸν Μάσσωνα. Τὸ ἀξίωμα τοῦ δικαστοῦ δὲν τὸν ἔκαμε ν' ἀποστῇ ἐκ τῆς διδασκαλίας, τὸν 8βριον δὲ τοῦ 1833 τὸν εὑρίσκομεν καθηγητὴν εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον, εἰς οὗ τὰς ἐξετάσεις ἐξεφώνησε καὶ τὸν πανηγυρικὸν (Ἥλιος σ. 137).

Ὁ Δ. Σοῦτσος ἦτο γαμβρὸς τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Κ. Σχινᾶ καὶ τοῦτο ἦτο προδήλως ἐπαρκὴς ἐγγύησις ὅπως κρίνεται ἀρεστὸς τῇ Ἀντιβασιλείᾳ.

Τοιουτοτρόπως ἦτο κατηρτισμένον τὸ ἐγκληματικὸν δικαστήριον κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀνακρίσεως, ἧς τὰ πορίσματα μετρίως εὐηρέστουν τῷ Μάσσωνι. Ἀλλ' ὁ Εἰσαγγελεὺς δὲν ἠδημόνει διὰ τοῦτο, διότι εἶχε πεποίθησιν εἰς τὴν πίστιν τῶν δικαστῶν, οἵτι-

νες, συναισθανόμενοι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀνωτάτης Ἀρχῆς, θὰ εὕρισκον λίαν ἐπαρκεῖς τὰς ἀποδείξεις τοῦ πολιτικοῦ ἐγκλήματος, ὅσας εἶχε κατορθώσῃ νὰ συλλέξῃ.

Διὰ πᾶν ὅμως ἐνδεχόμενον, ἴσως δὲ καὶ καθ' ὑπόδειξιν τῆς Ἀντιβασιλείας, παρεκάλεσε μίαν τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Φεβρουαρίου τὸν Πρόεδρον νὰ συγκαλέσῃ τὰ μέλη τοῦ δικαστηρίου εἰς Συμβούλιον, τούτου δὲ γενομένου ἔσχε τὸ ἀνήκουστον θράσος νὰ ἐκτυλίξῃ πρὸ τῶν δικαστῶν τὰ πορίσματα τῆς ἀνακρίσεως καὶ νὰ ἐρωτήσῃ τὴν ἐπ' αὐτῶν γνώμην των, δηλ. ἂν τὰ θεωροῦν ἀρκετὰ διὰ τὴν καταδίκην ἢ ὄχι.

Ἐτόλμησε δὲ ταῦτα κατὰ τὸν Μένδελσων (σ. 1546) διότι «Τὸ κατηγορητήριον ἦτο γενικὸν καὶ ἀόριστον τόσον, ὥστε δικαστὴς εὐρεῖάν πως ἔχων τὴν δικαστικήν του συνείδησιν ἠδύνατο μεθ' ἱκανῆς ἀταραξίας νὰ τὸ παραδεχθῇ». Πρὶν ἢ ὅμως συνέλθουν ἐκ τῆς ἐκπλήξεως οἱ δικασταί, ὁ Πολυζωΐδης μετ' ἀξιοπρεπείας ἀξιοθαυμάστου ἔδωκεν εἰς τὸν Μάσσωνα τὴν ἐξῆς ἀποκαλυπτικωτάτην ἀπάντησιν, ἣν διέσωσεν ἡμῖν ὁ Τερτσέτης ἐν τῇ ἀπολογίᾳ του :

«Θάπτω εἰς τοὺς κρυψῶνας τῆς σιωπῆς τὴν ἀντάμωσίν μας ἐδῶ, τὸ διατί καὶ τὸ πῶς. Κανένας ὅμως δὲν θὰ εἰπῇ γνώμην πρίν ἡ ὥρα τοῦ νόμου τὸ καλέσῃ. Ἂν εἶνε δὲ ἀνάγκη νὰ προειποῦμέν τι, προλέγω, ὅτι ἂν οἱ στρατιωτικοὶ Ἕλληνες εἶνε ἀθῶοι ἔχομεν τιμιότητα νὰ τοὺς ἀθωώσωμεν, ἂν δ' ἔνοχοι, ἀρκετὴν ἀγάπην τῆς Πατρίδος νὰ τοὺς καταδικάσωμεν εἰς δεσμὰ, εἰς θάνατον. Ἐπίτροπε! Φανέρωσε εἰς τοὺς ἀνωτέρους σου, ὅτι ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πολεμικοὶ ἄνδρες τῆς Πελοποννήσου ἢ τῆς Ρούμελης κατεβοῦν ἀπὸ τὸ Ἵτς-Καλὲ νομίμως ἢ ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι διὰ νὰ τοὺς λάβῃ ὁ δήμιος ἢ διὰ νὰ τοὺς χαρῇ πάλιν ἡ ἀγκάλη τῶν παιδιῶν καὶ γυναικῶν των, ἡ ἡμέρα αὐτὴ θὰ εἶνε ἡ ἡμέρα τῆς ἰσχύος καὶ τῆς δόξης τοῦ Θρόνου. Ἀλλὰ μὴ γένοιτό ποτε νὰ βάλῃ εἴτε Δικαστὴς Ἕλλην, εἴτε Ἀντιβασιλεὺς, εἴτε Ὑπουργὸς Βασιλικὸς, νὰ βάλῃ τὴν ζώστραν καὶ τὴν ρομφαίαν τοῦ Βρέννου εἰς τὸν δίσκον

τῆς Ζυγαριᾶς. Ἀλοίμονον ἂν δὲν ἔχωμεν εἰς τὴν ψυχήν μας τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος!»

Ἰδοὺ λόγοι ἰδεώδους δικαστοῦ, οἵτινες κατόπιν ἐπερρώσθησαν διὰ πραγμάτων, καθ' ἣν ὥραν ὁ Σχινᾶς, ὡς ἄλλος Βρέννος, προσῆλθε μὲ τὴν στολήν του καὶ ἐζήτησε νὰ θέσῃ εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς Δικαιοσύνης τὴν ἀργυρόστικτον σπάθην του!

Ἡ στάσις τοῦ Πολυζωΐδου κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην μετὰ τοῦ Μάσσωνος σύσκεψιν καὶ αἱ φυσιογνωμίαι τῶν λοιπῶν δικαστῶν δὲν ἤρεσαν διόλου εἰς τὸν Μάσσωνα καὶ τὴν Ἀντιβασιλείαν, καίτοι ἡ ἔννοιά των ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἄλλως, δηλ. καταδικαστικὴ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ προρρηθῇ τοῦτο, ἵνα φανῇ, ὅτι θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς διαδικασίας. Ἡ σύμπτωσις δὲ, ὅτι ὁ Πολυζωΐδης ἦτο ἐπιστήθιος τοῦ Μαυροκορδάτου φίλος καὶ ὅτι αἱ κατὰ τόπους ἀρχαὶ ἠδιαφόρουν εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ Μάσσωνος πρὸς εὕρεσιν μαρτύρων κατηγορίας, ἐξηγήθησαν, ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος ἠὐνόει τοὺς κατηγορουμένους καὶ ἐνήργει ὑπὲρ αὐτῶν.

Ὁ Μάουρερ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ ῥητῶς καταγγέλλει τὴν ἐνοχὴν τοῦ Πρωθυπουργοῦ: «Ὁ Μαυροκορδάτος γράφει, (σελ. 506) κατὰ θρύλλον γενικευθέντα φαίνεται, ὅτι μετεχειρίσθη πᾶν μέσον, ἵνα ἐπιτύχῃ πρὸς ὄφελος τοῦ Κολοκοτρώνη εὐνοϊκὴν διεξαγωγὴν, αὐτὸς, ὅστις ἀρχικῶς ἦτο καταδιωκτικώτατος. Ἀλλ' οἱ χρόνοι μετεβλήθησαν. Τώρα δὲν ἐσκοπεῖτο τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ προκαλέσουν πράγματα εἰς τὴν λεγομένην πλειοψηφίαν τῆς Ἀντιβασιλείας».

Τῶν λόγων τούτων τοῦ Μάουρερ ἐγένετο εὐθὺς ἀμέσως τότε ἠχὼ ὁ «Σωτὴρ», δημοσιεύσας τὴν 5 Μαρτίου αὐτόχρημα Φιλιππικὸν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ σημαντικὸν τοῦτο κύριον ἄρθρον ἤρχιζεν ὡς ἑξῆς: «Ἀπὸ καιροῦ τὸ κοινὸν εἶνε ἀνυπόμονον δ ι ὰ τ ὴ ν ἀ ρ γ ο π ο ρ ί α ν τῆς εἰσαγωγῆς εἰς δίκην τῶν φυλακισμένων τοῦ «Ἵτς-Καλὲ», χωρὶς οὔτε τὸ ὄνομά των ν' ἀναφέρῃ. Τὸ πρώτιστον χρέος τῆς Κυβερνήσεως εἶνε νὰ μὴ δίδῃ μεγάλην πίστιν εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἥτις τὴν περιστοιχεῖ. Τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα τὸ πνεῦμα τῆς φατρίας ἐφευρίσκουν μυρίους τρόπους νὰ κολακεύ-

σουν καὶ νὰ ἀπατοῦν τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἐθνῶν. Ἂς ἐρωτᾶ τὴν γνώμην ἀληθῶς φωτισμένων ἀνδρῶν ἥτις, πρὶν ἢ ὕστερα, καταντᾶ κοινὴ γνώμη τοῦ Ἔθνους. Οἱ φρόνιμοι Ἕλληνες ἐπιθυμοῦν νὰ θεωρῇ ἑαυτὴν ἡ Κυβέρνησις ἀρκετὰ ὑποστηριζομένην, ἀρκετὰ δημοτικήν, ὥστε ὁ Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας, ὅταν πρόκειται λόγος περὶ τῶν συμφερόντων τῆς δικαιοσύνης νὰ προοδεύῃ ταχύτερον εἰς τὰς ἐργασίας του, καὶ ἀρκετὰ ἰσχυρὰν διὰ νὰ μὴν ἔχῃ χρείαν ἄλλων νόμων παρὰ τῶν καθεστώτων. Οἱ φρόνιμοι πολῖται ἐπιθυμοῦν ἵνα οἱ Νομάρχαι καὶ οἱ Ἔπαρχοι τῆς Κυβερνήσεως, ἐνθυμούμενοι τοὺς πρὸς τὸν Βασιλέα ὅρκους των, νὰ ἐκπληροῦν μὲ περισσοτέραν ἀκρίβειαν τὰ χρέη των, νὰ μὴ ὑποσκάπτουν διὰ τῆς ἐγκληματικῆς πολλάκις ἀδιαφορίας των τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν, νὰ μὴ ἐρεθίζουν καὶ νὰ μὴ πικραίνουν ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι εἰς κάθε στιγμὴν εἶνε εὐδιάθετοι νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἐξουσίαν ἐναντίον τῶν μηχανορραφιῶν τῆς κακονοίας.»

Συνιστῶν δὲ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς δίκης τῶν κατηγορουμένων συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν πικραινομένου Μάσσωνος, κατέληγε μὲ ὑποσχέσεις θριάμβου, ἂν τυφλῶς ἐργασθῇ ἡ Κυβέρνησις. «Εὑρίσκεται, λέγει, τώρα ἡ Κυβέρνησις εἰς θέσιν σπανίαν, ἥτις εἰμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν μεγαλειτέραν ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὸ μέλλον ἐπίρροιαν, θέσιν ἀξιοθεώρητον, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἔχει προσηλωμένον τὸ βλέμμα!» Ἰσχυρίζεται δηλ. ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ εὐγνωμονῇ τὴν Κυβέρνησιν, ἂν καρατομηθοῦν οἱ ἐλευθερωταί της!

Ἐν ὑποσημειώσει ὅμως εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα γράφει: «Ἀφοῦ ἐστείλαμεν τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον νὰ τυπωθῇ, ἐπληροφορήθημεν ἀπὸ πηγὴν ἀξιόπιστον, ὅτι ὁ Μάσσων εἶνε ἕτοιμος νὰ διευθύνῃ τὴν κατὰ τῶν φυλακισμένων κατηγορίαν του καὶ ὅτι περιστάσεις ἀνεξάρτητοι ὅλως διόλου ἀπὸ τὴν θέλησίν του, τὸν ἠμπόδισαν νὰ τὴν διευθύνῃ πρωτήτερα. Ποτὲ δὲν

ἀμφεβάλαμεν εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ κ. Ἐπιτρόπου .» Ἀμφιβάλλει ὅμως διὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ κατ' αὐτοῦ θέλει νὰ χύσῃ πάλιν δηλητήριον.

Καὶ ὁ μὲν Εἰσαγγελεὺς ἐδημοσίευσεν εὐθὺς τότε τὸ γνωστὸν ἡμῖν κατηγορητήριον (ἴδε σελ. 21), ἓξ δηλ. μῆνας μετὰ τὰς συλλήψεις, κατὰ δύο μόνον ἐκ τῶν ὑποδίκων, διότι κατὰ τῶν ἄλλων οὐδὲν στοιχεῖον ἐνοχῆς εὗρε. Ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος πρὸ τῆς σφοδρᾶς πολεμικῆς τοῦ ὀργάνου τῆς Ἀντιβασιλείας ἐλιποψύχησε καὶ ἵνα συγκρατήσῃ τὴν ἐξουσίαν ἐδέχθη τὸν ἐκτοπισμὸν δύο ἐκ τῶν δικαστῶν. Καὶ τὸν μὲν Πάϊκον προήγαγεν ἡ Κυβέρνησις εἰς πρόεδρον τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ δικαστηρίου, διορίσασα ἀντ' αὐτοῦ τὸν γραφέα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν Δ. Βούλγαρην. Κερκυραῖον ἄμοιρον πάσης νομικῆς μορφώσεως καὶ ἔχοντα μόνον τίτλον τὴν εὔνοιαν τῆς Ἀνωτάτης Ἀρχῆς, τὸν δὲ Λουκόπουλον μετέθεσεν ἐναλλὰξ μὲ τὸν ἐν Χαλκίδι καὶ πρώην ἐν Θήβαις δικαστὴν Φωκᾶν Φραγγούλην, Θεσσαλὸν, περὶ τῆς πίστεως τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε πεποίθησις, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ αὐτὴ ἡ μετάθεσις εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἦτο σπουδαία δι' αὐτὸν ὑπηρεσία.

Τὸ πραξικόπημα τοῦτο ἐκρίθη καὶ τότε καὶ κατόπιν δυσμενέστατα ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῶν ἱστορικῶν. Ἡ «Ἐποχὴ» (φυλ. 23) ἔγραφε: «Τὴν παραμονὴν σχεδὸν τῆς εἰς δίκην εἰσαγωγῆς τῶν κατηγορουμένων δύο δικασταὶ ἀ π ε π έ μ φ θ η σ α ν. Ἦσαν δὲ οἱ μόνοι ἐκ τῶν πέντε, οἵτινες, καίτοι μὴ ἔχοντες σχέσεις μετὰ τῶν Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα, συνεμερίζοντο τὰ πολιτικά των φρονήματα». Καὶ ἡ «Ἀθηνᾶ» κατόπιν ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ (φυλ. 22 Αὐγ.) ἔγραφε: «Μόλις ἐπλησίαζε ν' ἀνοίξῃ ἡ δίκη δύο ἐκ ἐκ τῶν 5 δικαστῶν, οἱ μόνοι ἔχοντες τὰ αὐτὰ πολιτικὰ φρονήματα μὲ τοὺς ἐγκαλουμένους ἀ π ε π έ μ φ θ η σ α ν ἀπὸ τὸ δικαστήριον, ὁ μὲν εἰς Μεσολόγγιον, ὁ δὲ εἰς τὸ ἐν Χαλκίδι, ἵνα ἀναπληρωθῶσι διὰ δικαστῶν ἐναντίων φρονημάτων».

Καὶ ὁ κόμης Λούζης ἔγραφεν εἰς τὴν Πρωτσικὴν Κυβέρνησιν: «εἶχε ληφθῆ πρόνοια π ρ ὸ ς κ α θ α ρ ι σ μ ὸ ν τοῦ δικαστηρίου καὶ σύνθεσιν αὐτοῦ πρόσφορον εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῆς π λ ε ι-

ο ψ η φ ί α ς τῆς Ἀντιβατιλείας. Ἄνευ ἄλλου τινὸς λόγου μετετέθησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας δύο δικασταὶ μὴ παρέχοντες ἀγαθὰς προσδοκίας καὶ διωρίσθησαν ἀντ' αὐτῶν δύο ἐχθροὶ τοῦ Κολοκοτρώνη» (Μένδελ. σ. 1546),

Ὁ Σωτὴρ ὅμως ἐτήρησε σιγὴν ἀπόλυτον ἐπὶ τοῦ σκανδάλου καὶ ἠρκέσθη τὴν 18 Μαρτίου νὰ δημοσιεύσῃ τὸ κ α τ η γ ο ρ η τ ή ρ ι ο ν καὶ νὰ γράψῃ ἐπ' αὐτοῦ κύριον ἄρθρον, ἐν ᾧ τὰ ἑξῆς: Ἀφῃρέθη τέλος πάντων τὸ κάλυμμα τὸ ὁποῖον ἱκανὸν καιρὸν ἐκάλυπτε τὴν ὑπόθεσιν τῶν φυλακισμένων τοῦ Ἵτς-Καλέ. Πόσον ἦσαν ἕως τώρα παραμορφωμένα καὶ αἱ περιστάσεις καὶ τὰ αἴτια τῆς συλλήψεως καὶ κρατήσεώς των!.. Ποῖον σκότος δὲν ἔκρυπτε τὴν ἀλήθειαν! Ἐξηγήθη τέλος ὁ Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας. Ὁ καιρὸς δὲν ἦλθεν ἀκόμη νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ ἡμεῖς παρησίᾳ τὴν γνώμην μας εἰς ὑπόθεσιν τόσον σπουδαίαν. Καὶ τὸ πρὸς τὴν δυστυχίαν καὶ τὸ πρὸς τοὺς νόμους σέβασμᾶς ἐπιβάλλεικατὰ τὸ παρὸν σιωπήν». Μετὰ δὲ τὸ κείμενον τοῦ κατηγορητηρίου ἐπάγεται: «Τοὺς ἐδόθη δέκα ἡμερῶν προθεσμία διὰ νὰ ἑτοιμάσουν τὴν ὑπεράσπισίν των καὶ ὀκτὼ ἡμερῶν εἰς τοὺς συνηγόρους των».

Κατὰ τῆς μεταθέσεως τῶν δύο φυσικῶν δικαστῶν αὐτῶν, ἐξηγέρθησαν οἱ κατηγορούμενοι καὶ ἀπηύθυναν τὴν 15 Μαρτίου πρὸς τὸ δικαστήριον ἐκτενῆ ἀναφορὰν περὶ τῆς ἐξαιρέσεως τῶν νεοδιορισθέντων, οἵτινες εἶχον ἐκφρασθῇ ἀναφανδὸν ἐναντίον των. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη ἤρχιζεν ὡς ἑξῆς: «Ὁ ἐγκληματικὸς νόμος εἶνε τόσον φιλάνθρωπος πρὸς τοὺς ἐγκαλουμένους, ὅσην αὐστηρότητα δεικνύει πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας. Ὁ λόγος δὲ εἶνε ἁπλοῦς. Παντοῦ ἡ εὐνομία πρεσβεύει τὸ περίφημον ἀξίωμα, ὅτι εἶνε προτιμώτερον νὰ σωθοῦν πολλοὶ ἔνοχοι παρὰ νὰ καταδικασθῇ ἕνας ἀθῶος. Καὶ τῷ ὄντι! Τί φρικτότερον ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ φαντασθῇ ἢ μᾶλλον νὰ ἰδῇ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀθωότητα βιαζομένην ἢ συρομένην εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης;

»Ἀλλ' ἂν ὁ ἐγκληματικὸς νόμος εἶνε γενικῶς ἤπιος, πόσον μαλακώτερος ἀκόμη δὲν γίνεται, ὅταν εἶνε λόγος περὶ πολιτικῶν

ἐγκλέστεων, ὡς ἡ προκειμένη καθ' ἡμῶν...» (Ὅρα τὸ σύνολον ἐν πρακτικοῖς).

Τὴν ἀναφορὰν ὑπέγραψαν οἱ κατηγορούμενοι Κολοκοτρώνης καὶ Πλαπούτας, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον καὶ αὐτὴν καὶ ἄλλην νεωτέραν τὰς ἀπέρριψε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 387 ἀπό 26 Μαρτίου ἀποφάσεώς του. (πρακτ. σελ. 15)

Ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἤρκουν τὰ τόσα τῆς ὑποθέσεως σκάνδαλα, ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ τὸ φῶς καὶ τὸ ἀκόλουθον, ὅπερ ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ «Ἐποχῇ» (φύλλον 23). «Ἡ ἐξουσία, γράφει, ἐπεχείρησε νὰ καταδικάσῃ πειθαρχικῶς τὸν συνήγορον τοῦ κατηγορουμένου διὰ τὴν περὶ ἐξαιρέσεως αἴτησιν, ἣν οὐδὲ κἂν εἶχεν αὐτὸς ὑπογράψει. Κατώρθωσε δὲ νὰ λάβῃ διὰ πολλῶν προσπαθειῶν πρᾶξιν διὰ νὰ τὸν ἀπειλῇ εἰς τὸ μέλλον. Ἡ ἐλευθέρα τῶν κατηγορουμένων ὑπεράσπισις, τὸ Παλλάδιον τοῦτο τῆς ἐγκληματικῆς δικαιοσύνης παρεβιάσθη πολυειδῶς.»

Συνήγορον ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε τότε τὸν Χρ. Κλωνάρην ὁ δὲ Μάουρερ καὶ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ (§ 448) θεωρεῖ τοῦτον οὐχὶ φίλον τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἀντιβασιλείας, διὰ τὸν μόνον λόγον, ὅτι ἦτο οἰκειότατος τῷ Μαυροκορδάτῳ, εἰς ὃν πλέον ἐδυσπίστει αὕτη.

Ἐκτὸς τῆς αἰτήσεως ἐξαιρέσεως τῶν δικαστῶν ὑπέβαλον οἱ κατηγορούμενοι τὸν Μάρτιον καὶ διαφόρους ἄλλας αἰτήσεις, ὅπως διευκολύνωσι τὴν ὑπεράσπισίν των, παραπονοῦνται δὲ πικρῶς κατὰ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀνακρίσεων ὑπό τοῦ Μάσσωνος, ὅστις εἰσῆγε πάντοτε νέα ἔγγραφα ἐπιβαρρυντικὰ εἰς τὴν δικογραφίαν, ἐπεσύναπτε τὰς ἀπολογίας τῶν συγκαθειρχθέντων πρὸ ἓξ μηνῶν ἀλλὰ μὴ συνδικαζομένων ἤδη, καὶ ἐπροέτεινε τριάκοντα νέους μάρτυρας κατηγορίας τὴν τελευταίαν στιγμήν, ζητοῦν δὲ νὰ κληθῶσι καὶ οἱ ἰδικοί των μάρτυρες ὑπερασπίσεως (ὅρα πρακτ. σελ. 20-30) καὶ ἐξετασθῶσι ἐπὶ τῶν διατυπουμένων ἐρωτήσεων. Μετά τινας οὐσιώδεις τροποποιήσεις τοῦ καταλόγου ὑπὸ τοῦ δυσμενοῦς τοῖς κατηγορουμένοις Δικαστηρίου, παρηγγέλθη ὁ Μάσσων νὰ καλέσῃ τοὺς μάρτυρας, ἐκεῖνος ὅμως ἐπεφυλάχθη νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξαίρε-

σίν των κατὰ τὴν Δίκην. (πρακτ. σ. 34).

Τὴν 5ην Ἀπριλίου ὁ «Σωτὴρ» ἔγραφε πικροχόλως ἀλλ' ἀσαφῶς περὶ τοῦ Μαυροκορδάτου διὰ τὴν ἔνοχον ἀδράνειαν του εἰς τὰ κατὰ τῶν Ναπαίων μέτρα. «Λέγουν ὅτι εἷς τῶν ὑπουργῶν μας ξεκάμνει, ὅτι ὁ ἄλλος κάμνει. Λέγουν ὅτι οἱ κ. ὑπουργοὶ ὁμιλοῦν μὲ συστολὴν, ὅπου καὶ ὅταν ἔπρεπε νὰ ἐξηγῶνται μὲ εἰλικρίνειαν καὶ μὲ τὸν τόνον τῆς ἀληθείας.» Καὶ μετὰ πολλὰ ἄλλα: «λ έ γ ο υ ν» σαρκαστικώτατα, ἐπιτάσσει: «Λέγουν τέλος πάντων, ὅτι ἡ δίκη τῶν φυλακισμένων ἀρχίζει ἀποφασιστικὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐρχομένης ἑβδομάδος. Καιρὸς νὰ τελειώσῃ καὶ αὐτή.»

Τὴν 10ην Ἀπριλίου ἐξεδόθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 1788 ἔνταλμα φυλακίσεως καὶ κατὰ τοῦ κόμητος Ρώμα ὡς «ὑπόπτου πολιτικοῦ κακουργήματος» (Σωτὴρ σ. 114). Πολὺ γρήγορα τὸν ἐσκέφθη ὁ Μάσσων!!

Ἀλλ' ἡ δίκη δὲν ὡρίσθη οὐδὲ τότε, μέχρις οὗ ὁ ἀδημονῶν «Σωτὴρ» λήγοντος τοῦ μηνὸς ἀνήγγελλε: «Τέλος πάντων τὴν ἐρχομένην Δευτέραν (30 Ἀπριλίου, τοῦ Θωμᾶ) ἀρχίζει ἡ δίκη τῶν φυλακισμένων.»

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΔΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

ΤΜΗΜΑ Α΄.

ΕΝΑΡΞΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΑΙ

Τὸ Βουλευτικὸν δικαστήριον.— Ἐμφάνισις τῶν κατηγορουμένων.—Τὸ ἀκροατήριον. — Οἱ συνήγοροι. — Ἀπολογία τοῦ Γέρου καὶ τοῦ Πλαπούτα.— Συγκίνησις τοῦ κόσμου.

Κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἀντιβασιλείας ἡ Δίκη διεξήχθη, ὡς καὶ προηγουμένως ἡ τοῦ Θ. Γρίβα, εἰς τὴν εὐρεῖαν αἴθουσαν τοῦ Βουλευτικοῦ, τοῦ γνωστοῦ παλαιοῦ Τζαμίου παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου. Κατὰ τὸν «Σωτῆρα» δὲ (ἀριθ. 33) «Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 3 Ἀπριλίου πολὺς κόσμος συρρέει εἰς τὸ δικαστήριον, διὰ νὰ καταλάβῃ θέσιν. Ἡ περιέργεια τοῦ κοινοῦ εἶνε φυσικὴ εἰς ὑπόθεσιν τόσῳ σοβαράν. Ὅλα τὰ συνήθη μέτρα εἶχον ληφθῇ διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Περὶ τὴν ἐνδεκάτην καὶ ἡμίσειαν οἱ δύο

ἐγκαλούμενοι συνοδευόμενοι ἀπὸ ὀκτὼ χωροφύλακας εἰσέρχονται εἰς τὸ δικαστήριον. Τὸ βῆμά των δὲν εἶνε τόσῳ φυσικόν, ὁ ἱματισμός των εἶνε ὁ συνήθης. Ὁ Κολοκοτρώνης κρατεῖ κομβολόγιον εἰς τὰς χεῖρας. Οἱ θεαταὶ στρέφουν καὶ τοὺς βλέπουν ἐν ᾧ εἰσέρχονται. Ὁ Πρόεδρος ἀρχίζει τὴν συνεδρίασιν μὲ μικρὸν λογίδριον, διὰ τοῦ ὁποίου συνιστᾶ εἰς μὲν τὸ ἀκροατήριον σιωπήν, εἰς δὲ τοὺς συνηγόρους τὴν μετριοφροσύνην καὶ τὴν κοσμιότητα».

Τὸ ἀκροατήριον ἦτο πάντοτε πλῆρες πάσης τάξεως ἀνθρώπων. Ἐργατικοί ἄνθρωποι ἐπὶ ἑβδομάδας ἐγκατέλειπον τὰς ἐργασίας των. Κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν» «ἐξ ἀρχῆς τῆς δίκης «τὰ πρῶτα ἐδώλια τοῦ δικαστηρίου κατελάμβκνον κυρίαι καὶ δεσποινίδες τῆς ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως τοῦ Ναυπλίου, καί τινες ἐκ τοῦ διπλωματικοῦ σώματος». Ὁ κόσμος ἤκουσε μετ' εὐλαβείας τὰς συστάσεις τοῦ Προέδρου καὶ ἐν ἄκρᾳ σιγῇ ἠτένιζε τοὺς κατηγορουμένους: «Τὸ μεμετρημένον καὶ ἀξιοπρεπὲς ἦθος, ὅπερ λίαν φρονίμως ἐτήρησαν, γράφει ὁ Μένδελσων (σ. 1547), οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε, ὅπως διαθέσῃ ὑπὲρ αὐτῶν τὰ πνεύματα. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐνεφανίσθη κατηφὴς καὶ ἐγκαρτερῶν». Συνηγόρους διώρισαν οἱ κατηγορούμενοι τὸν Π Βκλσκμάκην καὶ τὸν Χριστόδουλον Κλωνάρην.

Μετὰ τοῦτο ὁ γραμματεὺς Ζῶτος ἀνέγνωσε τὸ κατηγορητήριον, τοῦ ὁποίου τὰ κεφάλαια ἀνέπτυξεν ὁ Πρόεδρος. Μετὰ δὲ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ὁ Πολυζωΐδης διέταξε νὰ μείνῃ μόνον ὁ Κολοκοτρώνης, εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὁποίου εὐθὺς προέβη. Τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης ἐκράτει ὁ γραμματεὺς τοῦ δικαστηρίου, ἐκ μέρους δὲ τῶν κατηγορουμένων δύο νέοι, ὁ Νικόλαος Βκλσαμάκης ἀνεψιὸς τοῦ συνηγόρου καὶ Μιχ. Κ. Μιχαλόπουλος.

Ἐν μέσῳ γενικῆς συγκινήσεως ἤρξατο ἡ ἐξέτασις τοῦ γέροντος ἀρχιστρατήγου: (πρακτ. σελ. 58-61).

Πρόεδρος. Πῶς ὀνομάζεσαι ;

Κολ. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Πρ. Πόθεν κατάγεσαι ;

Κολ. Ἀπὸ τὸ Λιμποβίσι τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης.

Δημ. Πλαπούτας ἢ Κολιόπουλος

Πρ. Πόσον ἐτῶν εἶσαι ;

Κολ. Ἐξηντατεσσάρων. Ἐγενήθηκα εἰς τὸ 1770 Ἀπριλίου 3.

Πρ. Τί ἐπάγγελμα ἔχεις ;

Κολ. Στρατιωτικός. Κρατῶ εἰς τὸν χέρι τὸν Σουλντάδον (τουφέκι) καὶ πολεμῶ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

Πο. Εἰπὲ τί ἀπολογεῖσαι, διὰ τὴν κατηγορίαν ἡ ὁποία σοῦ ἀποδίδεται ;

Κολ. Τὸν περασμένον Ἰούλιον ἐπῆγα εἰς Τριπολιτσᾶν καὶ ἐστεφάνωσα ἕνα ἀνδρόγυνον. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆγα μὲ τὴν νύμφη μου εἰς τὸ Μοναστῆρι τῆς Ἁγίας Μονῆς. Ἐκεῖ τὴν παραμονὴν τῆς Παναγίας ἦλθεν ὁ Ρώμας καὶ τὸ ἑσπέρας τῆς ἑορτῆς ἐπήγαμεν εἰς Καρύταιναν, ὅπου καθήσαντες δύο ἡμέρας, ὁ μὲν Ρώμας ἀνεχώρησεν ἐγὼ δὲ ἐπέστρεψα εἰς Τριπολιτσὰν εἰς τὰς 18 Αὐγούστου. Πρωτήτερα μὲ αὐτὸν δὲν ἔλαβα καμμίαν συνέντευξιν.

Ἡ πρώτη ἀντάμωσίς μας ἦταν εἰς τὴν Τριπολιτσά. Συνεχεῖς ὁμιλίας δὲν εἴχαμε μαζῆ. Ἐσυντρώγαμε ὅμως μόνον τὸ γεῦμα. Αἱ ὁμιλίαι μας ἦσαν ἡ συνηθισμένες ποῦ κάνουν οἱ ἄνθρωποι ὅταν συντρώγουν.

Πρ. Δὲν σοῦ ἠγέρθη ἡ περιέργεια νὰ ἐρωτήσῃς διὰ μερικὰς φήμας ποῦ διέδιδε ὁ Ρώμας περὶ Ἀντιβατιλείας ;

Κολ. Καμμίαν περιέργειαν δὲν ἔβαλα εἰς τίποτε.

Πρ. Τὸν ἄλλον καιρὸν τί ἔκαμες εἰς Τρίπολιν ;

Κολ. Ἐπήγαινα εἰς τὸ παζάρι, ἐσύναζα τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς ἐδημηγοροῦσα, ἐπειδὴ ἦταν ἐρεθισμένοι ἀπὸ τοὺς διαβόλους διὰ τὰ Νόμιστρα καὶ τοὺς ἔλεγα : «Βρὲ τσοπάνιδες ! Τί ἐπληρώνατε εἰς τὸν καιρὸν τῆς Τουρκιᾶς καὶ τί πλερώνετε τώρα;

Διατὶ φωνάζετε; Δὲν ἐπληρώστατε τώρα ὀλιγώτερα ἀπὸ τῆς Τουρκιᾶς;» Αὐτὰ τοὺς τὰ ἀπεδείκνυα.

Πρ. Τὸν πρίγγηπα Βρὲδ τὸν ἐγνώρισες;

Κολ. Τὸν γνωρίζω. Ἦλθε μάλιστα εἰς Τριπολιτσὰν εἰς τὸν Ρώμαν, ὡς σύγγαβρός του.

Πρ. Τὶ παρήγγειλες μὲ αὐτὸν εἰς τὸν Γενναῖον;

Κολ. Τίποτε! οὔτε εἶχα τίποτε νὰ παραγγείλω.

Πρ. Ποῖοι ἄλλοι ἦσαν τότε εἰς Τριπολιτσὰν;

Κολ. Ἦσαν ὁ Νικηταρᾶς καὶ ὁ Κολιόπουλος. Αὐτοὶ εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὰ χωριά τους.

Πρ. Δὲν ἤκουσες τίποτε ἐν Τριπόλει περὶ καμμιᾶς ἀναφορᾶς ἐναντίον τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τῶν Βαυαρῶν ;

Κολ. Ὄχι παντελῶς.

Πρ. Καὶ περὶ συνεννοήσεώς σας μετὰ λῃστῶν τί ἀπαντᾶς;

Κολ. Γνωρίζω τὸν Κοντοβουνήσιον ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Ὁ Μπαλκανᾶς ἦτο γουρνοβοσκός. Τὸν κατάτρεχα, δύο φορὲς μοῦ ἔφυγε ἀπὸ τὰ σίδερα. Τὸν Καπογιάννην δὲν τὸν γνωρίζω. Γνωρίζω ὅμως τὸν Χρ. Νικολάου, εἶνε ἓν ξόκνον παιδάριον.

Πρ. Ὁ Ἀλωνιστιώτης ἐπῆγεν εἰς Λεβαδείαν ;

Κολ. Τὸν γνωρίζω εἶνε καὶ συγγενής μου, ἀλλὰ δὲν τὸν εἶδα οὔτε τοῦ ὡμίλησα. Δὲν εἴξευρα ὅτι ἐπῆγεν εἰς Λεβαδείαν, ἀπὸ τὸν κόσμον τὸ ἤκουσα χωρὶς νὰ ἔχω τὴν παραμικρὰ εἴδησιν.

Πρ. Πῶς ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ σοῦ γράψῃ ὁ Ρῶσσος Ὑπουργός.

Κολ. Ἦτο ἀπάντησις ἑνὸς ἰδικοῦ μου γράμματος. Ἀφορμὴ διὰ νὰ τοῦ γράψω εἶνε αὕτη. Ὅταν ἦλθεν ὁ Βασιλεὺς, ὁ Ρούκμαν ἄφησεν ἕνα γράμμα εἰς τὸ περιβόλι μου συνστήνοντάς με εἰς τοὺς εἰς τὴν Ἄσπρην θάλασσαν καπεταναίους Ρώσσους. Δι' αὐτὸ ἔμαθα καὶ ἐγὼ ἕν γράμμα συστήνων αὐτὸν καὶ τὸν κ. Ρικὸρδ. Δὲν μοῦ ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν ἰδέαν, ὅτι αὐτὸ βλάπτει ἢ εἶνε ἐμποδισμένον. Τὸ ἔκαμα ἀπὸ ἁπλότητα. Τὸ γράμμα μου δὲν περιεῖχε εἰ μὴ μόνον τὴν σύστασιν, τὸ δὲ γράμμα ποῦ ἔλαβα ἔλεγε νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Βασιλέα καὶ τὴν θρησκείαν μας... ἄλλο δὲν ἐνθυμοῦμαι... Φανερώνει δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἰδικοῦ μου γράμματος.

Πρ. Πότε ἀνεχώρησες τελευταῖον ἀπ' ἐδῶ καὶ διατί;

Κολ. Νομίζω ἀρχὰς Ἰουλίου καὶ πρώτην φορὰν ἀφ' ὅτου ἦλθεν ὁ Βασιλεύς. Ἡ αἰτία δὲ ποῦ μ' ἔκαμε ν' ἀφήσω τὴν ἐδῶ ἡσυχην ζωήν μου εἶνε πρῶτον, διότι εἶμαι βουνήσιος, δεύτερον διὰ νὰ στεφανώσω καὶ τρίτον διότι μοῦ ἔγραφεν ὁ υἱός μου Γεν-

ναῖος νὰ μὴν ἀρωστήσω καὶ δι' αὐτὸ ἐκαθόμην εἰς τὴν Τριπο-
πολιτσὰν διὰ τὸν ἀέρα. Καὶ ὅσοι ἤρχοντο πρὸς ἐμὲ τοὺς ἐσυμ-
βούλευκ καθὼς καὶ εἰς τὴν Ἁγίαν Μονὴν τοὺς ἔβαλα λόγον περὶ
τούτου.

Πρ. Ἔχεις τίποτε ἄλλο νὰ προσθέσῃς εἰς τὴν κατηγορίαν;

Κολ. Δύο λόγια ἀκόμη. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου ἡ πα-
τρίδα μας ἦταν χωρισμένη εἰς δύο. Ἐγὼ ἅμα ἔμαθα τὸν διορισμὸν
τοῦ Βασιλέως μας ἔκαμα τὴν σημαίαν του, ἀμέσως δὲ καὶ ἐγὼ
καὶ οἱ φίλοι μου ἐκάμαμε ἀναφορὰν εἰς τὴν Βκυαρίαν καὶ ἐδείχναμε
τὴν ἀφωσίωσίν μας. Μόλις δὲ ἦλθε ὁ βασιλέας ἐσκόρπισα τοὺς ἀν-
θρώπους μου καὶ ἡσύχασα εἰς τὸ περιβόλι μου. Τώρα μὲ κατη-
γοροῦν. Ἀλλὰ διατί; Ἐγὼ ν' ἀντενεργήσω εἰς τὸν Βασιλέα μου
ἴκαὶ εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν; Ἀλλὰ δὲν γνωρίζετε καὶ σεῖς οἱ
διοι, κύριοι δικασταὶ, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὰς προσπαθείας μου
εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως διὰ ν' ἀποκτήσῃ
τὸ ἔθνος κεφαλὴν καὶ νὰ μοῦ λείψουν αἱ φροντίδες; Τώρα ὅπου
ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε Βασιλέα ἐγὼ εἶπα εἰς ὅλους τοὺς φίλους: Τώρα
εἶμαι εὐτυχής. Θὰ κρεμάσω τὴν κάππαν μου εἰς τὸν κρεμανταλᾶ
καὶ θὰ πλαγιάσω εἰς τὴν καλύβα μου, διὰ νὰ πεθάνω ἡσυχος
καὶ εὐχαριστημένος.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα ὁ Κολοκοτρώνης ἐκάθησεν εἰς τὸ ἐδώλιον
τοῦ κατηγορουμένου, ἐν μέσῳ γενικῆς συγκινήσεως.

Ὁ Πρόεδρος κατόπιν διέταξε καὶ προσήγαγον τὸν ἕτερον
τῶν κατηγορουμένων Δ. Πλαπούταν, ὅστις ὡμολόγησεν, ὅτι εἶνε ἐκ
Παλούμπα τῆς Γορτυνίας ἐτῶν 45 στρατιωτικός. Μεθ' ὅ εἰς τὰς
ἐρωτήσεις τοῦ Προέδρου ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

«Ἀνεχώρησα ἀπὸ Ναύπλιον τὴν πρώτην φορὰν εἰς τὰς 17 καὶ
18 Ἀπριλίου, διὰ νὰ νυμφεύσω ἕνα ἀνεψιόν μου· εἰς τὰς 26 τοῦ
ἰδίου μηνὸς ἔφθασα εἰς Παλούμπα, ὅτε καὶ ὁ διάδοχος τῆς Παυ-
αρίας ἔφθασεν εἰς Ἅγιον Ἰωάννην καὶ ἐπῆγεν εἰς Ἀνδρίτσαιναν.
Εἰς τὰς 4 ἢ 5 Μαΐου ἀνεχώρησα ἐκεῖθεν καθήσας ὀλίγας ἡμέρας.
Ἐκεῖ μὲ ἀντάμωσαν διάφοροι. Δὲν ἐγνώριζια τὸν Κοντοβουνήσιον
διόλου· μίαν φορὰν τὸν εἶδα, ὅταν τὸν ἐπιάσαμεν ἐπὶ Κυβερνήτου

καὶ δευτέραν φορὰν ἐν Παλούμπᾳ. Ἐκ φήμης ἔμαθεν ὅτι εἶμαι εἰς Παλούμπα καὶ ἦλθεν ἐπάνω εἰς τὸν γάμον. Δὲν εἰξεύρω, μὲ πόσους ἦλθε, διότι ἦτον ἀσήμαντος, ὀλίγον ὡμίλησα μ' αὐτὸν, καὶ τὸν ἐσυμβούλευσα νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὸ ἑξῆς, νὰ ἀκούῃ τὰς διαταγὰς τῆς ἐξουσίας, νὰ συμβιβασθῇ μ' ὅσους εἶχε διαφορὰς καὶ τέτοια, ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω, διατὶ δὲν ἠκολούθησε τὰς ὁδηγίας μου. Μοῦ ἐπρόσφερε δῶρον μίαν φοράδα. Τὴν ἔδωσα εἰς τὸν Φρούραρχον Ναυπλίου. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἦτον μαζή του ὁ διὰ τὸν ὁποῖον μὲ ἐρωτᾶτε γραμματικός του Χρῆστος Νικολάου, διότι ἤμην εἰς τὴν φροντίδα τοῦ γάμου, οὔτε ἐνθυμοῦμαι, πόσον ἔμεινεν ἐκεῖ ὁ Κοντοβουνήσιος.

»Τὴν δευτέραν φορὰν ὁποῦ ἀνεχώρησα ἀπ' ἐδῶ ἐπῆγα πάλιν εἰς Παλούμπα, κατὰ τὸν Ἰούνιον· διότι καὶ ὁ Μπότσαρης ἀνεχώρησε μὲ τὸ νὰ μὴν εἴχαμε δουλειὰς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν οἰκογένειάν μου· εἰς τὴν Τριπολιτσὰν ἐστάθην μόνον ἓν γεῦμα, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἦλθε κανεὶς ποὺς ἀντάμωσίν μου, εἰς τοῦ Παλούμπα ἔμεινα τὴν τὴν δευτέραν φορὰν ἕως 35 ἡμέρας, καὶ ἐπιστρέφων κατέλυσα εἰς Τριπολιτσὰν εἰς τοῦ Μπούκουρα, ὅπου ἦλθον διάφοροι ἕνα μὲ ἐπισκεφθοῦν. Ἐπῆγα καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὸν Γέρο-Κολοκοτρώνην, εἰς τὸν Κύριον Κανέλλον Δεληγιάννην, εἰς τὸν Κύριον Μάνον τὸν Διευθυντὴν καὶ ἦλθον ἐδῶ τὴν 2 Αὐγούστου.

»Τὸν κ. Ρώμαν τὸν ἀντάμωσα εἰς Ἄργος, μόνον ἕνα βράδυ ἔμεινα εἰς Ἄργος, τότε ὁ κ. Ρώμας ἐπῆγαινε εἰς Τριπολιτσὰν, ὁ Στάϊκος μ' εἰδοποίησεν ὅτι εἶνε εἰς Ἄργος καὶ πρέπει νὰ ὑπάγω νὰ τὸν χαιρετήσω. Ἐπῆγα καὶ τὸν ἐπεσκέφθην, πρώτην φορὰν ὁποῦ τὸν ἐγνώρισα, εἰς τὴν ὁμιλίαν του μὲ εἶπεν, ὅτι κάτι τρέχει εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐκεῖ τὸ μανθάνεις, δὲν τὸν ἐβίασα νὰ μὲ εἰπῇ τί τρέχει, διότι, ὡς εἶπον δὲν τὸν ἐγνώριζα. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθον ἐδῶ, καὶ εἶπον εἰς τὸν κ. Ἔϋδεκ τὸ κάτι τρέχει· μάλιστα ἐπῆγα μαζῆ μὲ τὸν Νικολαΐδην. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐσυλλήφθη ὁ Φραντζ, καὶ αὐτὸ ἐνομίσαμεν πῶς εἶνε ἐκεῖνο ὁποῦ τρέχει.

»Τὴν δευτέραν φορὰν ὅπου ἐπῆγα εἰς Παλούμπα δὲν μὲ ἀντάμωσεν ὁ Κοντοβουνήσιος. Δὲν ἠξεύρω, τὶ μοῦ εἶπεν ὁ Ἔϋδεκ, ἐρω-

τήσατε τὸν ἴδιον, ἐκεῖνος ἂς σᾶς τὸ εἰπῇ, ἐγὼ δὲν ἐνθυμοῦμαι παρ' ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπον τὸ κἄτι τρέχει. Ὅταν μὲ συνέλαβον, εὑρέθην εἰς Ναύπλιον. Δὲν ὑπέγραψα κἀμμίαν ἀναφορὰν, οὐδὲ περὶ ἀναφορᾶς γνωρίζω τὸ παραμικρὸν· Οἱ μάρτυρες ὁποῦ λέγουν περὶ τούτου, ἂς παρουσιασθοῦν νὰ τοὺς γνωρίσωμεν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι, πότε τὸ εἶπα εἰς τὸν Ἔϊδεκ.

»Γνωρίζω τὸν Κωνσταντῖνον Ἀλωνιστιώτην. Δὲν ἠξεύρω, ἂν ἐπῆγεν εἰς Λεβαδείαν, οὔτε τὸν ἀντάμωσα εἰς κανένα μέρος. Τὸν Βασίλην μόνον εἶδα εἰς τὸ χωρίον του. Δὲν εἶχα καμμίαν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Κοντοβουνήσιον, δὲν γνωρίζω τὸν Γραμματέα του, ἂς φέρῃ τὰ γράμματά μου τὰ ὁποῖα λέγει ὅτι ἔχει. Δὲν γνωρίζω παντελῶς οὔτε τὸν Μπαλκανᾶν οὔτε τὸν Καπογιάννην, μάλιστα ἐγὼ ἐκυνηγοῦσα τὸν Μπαλκανᾶν, διότι μοῦ εἶχε κλέψει τὰ ὅπλα μου».

Τὰς ἀπολογίας τῶν κατηγορουμένων ὁ «Σωτὴρ» (σελ. 128) ἀνέγραψε συντομώτατα, τοῦ μὲν Κολοκοτρώνη εἰς 13 στίχους τοῦ δὲ Πλαπούτα εἰς 15. Καὶ ὅμως εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον καυχᾶται, ὅτι θὰ παρακολουθήσῃ τὴν δίκην μετ' ἄκρας ἀμεροληψίας καὶ δὴ συμπαθείας!

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ Πλαπούτα ἐζήτησεν ὁ Ἐπίτροπος ν' ἀναγνωσθῇ τὸ γράμμα τοῦ Βάγια. Οἱ συνήγοροι ὅμως ἠναντιώθησαν καὶ γενομένης συζητήσεως τὸ Δικαστήριον ἀπεφάνθη κατὰ τῆς ἀναγνώσεως. Ἀνεγνώσθη ὅμως προτάπει τοῦ Κλωνάρη ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ρώσσου Ὑπουργοῦ Νέσερλωδ, ἣν ὅρα ἀνωτέρω (σ. 30).

ΤΜΗΜΑ Β'.

ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΑΜΥΝΗΣ

Συρροὴ κόσμου.—Ὁ Μάσσων κατὰ τῶν μαρτύρων τῆς ὑπερασπίσεως.— Ὁ λόγος του.— Ἀντίδρασις τῶν συνηγόρων.— Ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου.— Μεροληψία τοῦ «Σωτῆρος».

Μετὰ τὴν ἀπολογίαν τῶν κατηγορουμένων ἤρξατο τὴν 30 Ἀπριλίου ἡ ἐξέτασις τῶν μαρτύρων τῆς κατηγορίας ἐν ὅλῳ 43, ὧν πολλοὺς συνώδευσε πομπωδῶς εἰς Ναύπλιον ὁ Νομάρχης Χρηστίδης. Ἐκ τῶν προταθέντων δὲ 131 μαρτύρων τῆς ὑπερασπίσεως ὁ Μάσσων δὲν ἐκλήτευσε πολλοὺς καὶ οὕτω παρέστησαν μόνον 115. ὧν ἡ ἐξέτασις ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσῃ τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Μαΐου. Κατὰ τὰ πρακτικὰ (σελ. 152) ἔσπευσε «πλῆθος ἀκροατῶν, συρροὴ ὑπέρποτε μεγάλη» διότι ὁ Μάσσων ὑπεσχέθη κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν νὰ γείνῃ ἥρως μεγίστου σκανδάλου, ζητῶν νὰ μὴ ἐξετασθῇ οὐδεὶς μάρτυς ὑπερασπίσεως. Παραθέτομεν κατωτέρω ὁλόκληρον τὸν λόγον του:

Ἔ π ί τ ρ. Αἱ δυνάμεις τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων εἶνε περιωρισμέναι. Τὰ πράγματα εἶνε σχετικὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι ἀπόλυτα. Ὁ δικαστὴς ἐρευνᾷ τὴν Ἀλήθειαν. Ὁ Νόμος καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος ὑπαγορεύει τὸ ἀξίωμα «ὁ λέγων ἀποδεικνύει· ὁ κατήγορος ὑπερασπίζει τὴν κατηγορίαν». Τὸ δικαστήριον ἔθεσεν ἀρχὰς εἰς τοὺς δικαζομένους, εἰς τὴν καταδίωξιν καὶ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν. Ἡ πρώτη εἶνε νὰ ἦνε σκοπὸς τὰ πράγματα, περὶ τὰ ὁποῖα στρέφεται ἡ ἐξέτασις· καὶ τοῦτο διὰ δύο αἰτίας· ἡ μέν, διὰ νὰ εὐκολύνεται ὁ ἐξεταστὴς καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν· καὶ ἡ δὲ, διὰ νὰ δύναται τὸ ἐναντίον μέρος νὰ κάμῃ τὴν ἀναίρεσιν. Εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὅπου τὰ φῶτα καὶ ἡ ἐλευθερία βασιλεύουν, δὲν

δίδονται τόσα μέσα ὑπερασπίσεως, ὅτα ἐδόθησαν εἰς τοὺς Ἐγκαλουμένους. Ἂν παρὼν εὑρίσκετο ἕνας νομικὸς Ἀμερικανός, ἤθελε ἀπορήσει, πῶς ἐκοινοποιήθησαν εἰς τοὺς Ἐγκαλουμένους, αἱ προπαρασκευαστικαὶ ἐξετάσεις. Ἐνίοτε ὡς καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν Μαρτύρων ἀποσιωπῶνται· καὶ τοῦτο διότι ὁ Νόμος, καθὼς προβλέπει διὰ τοὺς Ἐγκαλουμένους, οὕτως ἐπρόβλεψε καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν. Ὑποθέτω, ὅτι ἐπαρουσιάσθη κατάλογος Μαρτύρων ἐκ μέρους τῶν Ἐγκαλουμένων, διὰ νὰ μαρτυρήσουν κατὰ τῆς τιμιότητος ἑνὸς ἢ πλειόνων Μαρτύρων τῆς Κατηγορίας· τότε σύρεται ὁ προσβαλλόμενος Μάρτυς καὶ ἡ κοινωνία, ὡς θῦμα, εἰς τὸν βωμόν· ἀλλ' ἐὰν ἔχῃ νὰ κατηγορηθῇ, ἔχει καὶ τὸν λόγον τῆς ὑπερασπίσεως. Τινὲς προτάσεις τοῦ καταλόγου τῆς Ὑπερασπίσεως εἶνε ἐπισφαλεῖς ὅλως διόλου. Ὁ Ἐπίτροπος ἐζήτησε τὴν διόρθωσιν, καὶ τὸ Δικαστήριον τὰς ἐδιόρθωσε. Ἐπεκράτει μία ἰδέα πολλὰ ἐσφαλμένη εἴς τινας, ὅτι δύνανται νὰ γίνονται ἀντιπαραστάσεις μεταξὺ τῶν Μαρτύρων· ὁ μὲν ἤθελε λέγει οὕτως, ὁ δὲ ἄλλως· τότε τὸ Δικαστήριον ἤθελεν εὑρεθῇ εἰς ἀμφιβολίαν. Πρέπει λοιπὸν νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ ὅρια τοῦ Νόμου

»Αἱ ἀφορμαὶ τῶν ἐξαιρέσεων εἶνε προσδιωρισμέναι ἀπὸ τοῦ Νόμου. Εἰς ἄλλα μέρη εἶνε πολλαὶ αἱ ἀφορμαὶ αὗται, καὶ εἰς ἄλλα ὀλιγώτεραι. Ἐρωτᾶται ὁ Ἐγκαλούμενος, ὅταν παρουσιάζωνται μάρτυρες, ἂν ἔχῃ νὰ κάμῃ κἀμμίαν ἐξαίρεσιν ἀπὸ τὰς νομίμους κατὰ τοῦ Μάρτυρος· ἂν ἔχῃ, τὴν προβάλλει· ἄλλαι ὅμως προφάσεις κατὰ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Μάρτυρος δὲν συγχωρεῖ ὁ Νόμος νὰ προτείνωνται. Ὁ Νόμος, καθὼς ὑπερασπίζεται τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν, οὕτως ὑπερασπίζεται καὶ πὴν τιμὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἂν ὁ Νόμος ἐσυγχώρει κάθε εἶδος ἐρεύνης εἰς τὰς μικροτέρας ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ζωὴ ἤθελ' εἶσθαι ἀνυπόφορος. Μία Δικαστικὴ Ἀπόφασις θεωρεῖται ὡς μία ἀλήθεια. Ἂν ὅμως τολμήσῃ τις νὰ προσάψῃ ἐγκλήματα κατά τινος πρὶν τῆς ἀποφάσεως εἶνε μία ἐξύβρισις, μία συκοφαντία. Ὁ Νέος Κώδηξ λέγει, ὅτι καὶ ἡ ἀπόδειξις τῶν ἐξυβρίσεων εἶνε μία ἐξύβρισις. Ἂν τις εἴπεν, ὅτι ὁ ἄλλος εἶνε κλέπτης, εἶνε μία συκοφαντία. Αἱ

προτάσεις τῶν Ἐγκαλουμένων ὅτι ὁ μὲν μάρτυς εἶνε μέθυσος, καὶ τὰ λοιπὰ, εἶνε ἐξυβρίσεις· Καὶ, ἂν ἐπαναληφθῶσιν ἐνώπιόν σας χρεωστεῖτε νὰ ἐφαρμώσητε τὴν ποινήν. Τὸ Ἄρθρον τοῦ Νόμου λέγει, ὅταν τις ἀδίκως κατηγορῇ, χλευάζῃ, κτλ. καταδικάζεται, κτλ. Διὰ πολλὰς πράξεις ὁ ἄνθρωπος χρεωστεῖ λόγον εἰς τὸν Θεὸν, διά τινας ἐνώπιον τοῦ Νόμου, καὶ διὰ ἄλλας ἐνώπιον τοῦ Κοινοῦ. Ὁ Μάρτυς ὁρκίζεται, βεβαιώνει, ὅτι θέλει εἰπεῖ τὴν ἀλήθειαν. Ἂν ἀποδειχθῇ, ὅτι ἐκ προμελέτης εἶπε ψεῦδος, κατηγορεῖται ὡς ἐπίορκος. Δὲν ἠθέλησα νὰ προτείνω πταίσματα καὶ ἐγκλήματα κατὰ τῶν προταθέντων μαρτύρων ἀπὸ τοὺς Ἐγκαλουμένους· λέγω ὅμως, ὅτι, ὅσοι εἶνε κατὰ τῆς τιμιότητος τῶν Μαρτύρων τῆς Κατηγορίας, δὲν πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν.

»Ἂς ἀκούσωμεν, καὶ τὶ λέγουν οἱ Νόμοι τῶν ἄλλων Ἐθνῶν: Οἱ Ἐγκαλούμενοι δὲν δύνανται νὰ προτείνουν ἄλλους Μάρτυρας, εἰμὴ διὰ νὰ ἀναιρέσουν τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα εἰς τὴν Κατηγορίαν, ἢ διὰ νὰ συστήσουν τὴν προτέραν διαγωγήν των. Ἡ παλαιοτέρα Νομοθεσία τῆς Γαλλίας δὲν ἐσυγχωρει καὶ τὰ δύο ταῦτα, εἰμὴ μόνον τὸ ἕν, τὸ περὶ τῆς προτέρας διαγωγῆς. Ἡ διδομένη Μαρτυρία μὲ ὅρκον εἶνε μία ἀλήθεια. Ἡ ἔχθρα εἶνε μία διάθεσις τῆς ψυχῆς· δὲν κατανοεῖται εἰμὴ ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ προτανθοῦν τὰ περιστατικὰ, διὰ τὰ ὁποῖα ἐγεννήθη ἡ ἔχθρα. Ἂν ὁ Μάρτυς ἦναι Τοῦρκος, διὰ νὰ γενῇ Τοῦρκος, πρέπει νὰ προηγηθῇ μία τελετὴ· ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Μάρτυρος πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ θρησκεία του. Αἱ τοιαῦται προτάσεις εἶνε ἐγκλήματα ἐξυβρίσεως. Ἡ ἐπανάληψίς των ἤθελ' εἶσθαι μία récidive. Ἐὰν περιορισθῶμεν εἰς τὰ ὅρια τοῦ Νόμου, προοδεύομεν. Ὁ προτείνων πρέπει νὰ ἦναι ἕτοιμος ν' ἀποδείξῃ τὴν πρότασιν· ἂν δὲν τὴν ἀποδείξῃ ἐντελῶς καὶ εὐθὺς, εἶναι μία συκοφαντία. Ἂν ἡ πρότασις λέγῃ, ὅτι ὁ δεῖνας κατεδικάσθη ὡς κλέπτης, καὶ ὁ Μάρτυς εἰπῇ, ὅτι εἶνε κλέπτης, ἀλλ' ὄχι καὶ ὅτι καταδικάσθη ὡς κλέπτης, ἡ πρότασις εἶνε συκοφαντία.

»Βλέπων τὸ ἄνομον τῶν προτάσεων, ἐζήτησα ἀπὸ τὸ Δικαστή-

ριον τὴν διόρθωσιν. Τὸ Δικαστήριον ἔθεσε τὴν ἀρχὴν, ὅτι εἶνε ἀσαφὴς· δὲν παραδέχεται. Τοιουτοτρόπως ἐγὼ ἐξαιρῶ ὅλους τοὺς Μάρτυρας τῆς Ὑπερασπίσεως, καὶ δὲν θέλω ἀφήσει οὔτε δέκα. Ἀλλὰ πῶς δὲν θέλω ἐξαιρέσει τοὺς 12, ἢ τοὺς 15, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τῆς Δικογραφίας εἶνε κεκραγμένοι συνένοχοι καὶ ὕποπτοι καὶ κατὰ συγκατάθεσιν μένουν ἐλεύθεροι; Αὐτοὶ θέλουν μαρτυρήσει ὑπὲρ ἑαυτῶν, καὶ πῶς θέλουν πιστευθῇ; Προτείνονται πέντ' ἐξ Μάρτυρες, διὰ νὰ μαρτυρήσουν, πότε ὁ Κολιόπουλος ἔλαβε τὴν φοράδαν ἀπὸ τὸν Κοντοβιυνήσιον· αὐτὸ εἶνε πρᾶγμα φανερὸν καὶ πασίδηλον· αὐτοὶ οἱ Μάρτυρες εἶνε περιττοί. Προτείνονται δύο Μάρτυρες, ὁ Κύριος Μοναρχίδης καὶ ὁ Δεληγιωγόπουλος, διὰ νὰ μαρτυρήσουν. Ἂν καὶ ἦναι δημόσιοι Ὑπουργοὶ, χωρὶς νὰ τοὺς προσβάλλω τὸν χαρακτῆρά των, δὲν συγκατανεύω νὰ ἐξετασθοῦν οἱ Μάρτυρες, εἰμὴ δι' ἁπλῆν πληροφορίαν.

Β α λ σ α μ. — (συν.) Ὁ Ἐπίτροπος εἶπε μὲ βροντώδη φωνὴν, ὅτι δὲν θέλει ἀφήσει οὔτε δέκα μάρτυρας ἀπὸ τοὺς τῆς Ὑπερασπίσεως· καὶ ἐγὼ λέγω μ' ἄλλην τόσην φωνὴν, τὸν λέγω, ὅτι ἐνόσῳ ὑπάρχει ὁ Νόμος, δὲν θέλει ἐξαιρέσει οὔτε μισόν. Ὁ Ἐπίτροπος ἐπρότεινε μίαν ἀρχὴν, ὅτι κατὰ χάριν ἐκοινοποιήθησαν οἱ Μάρτυρες καὶ εἰς τοὺς ἐγκαλουμένους, καὶ ὅτι εἰς πολλὰ μέρη δὲν κοινοποιοῦνται οἱ μάρτυρες· τοῦτο δὲν ἠκούσθη ποτὲ εἰμὴ εἰς τὸ Σάντ Ὀφφίτζιο. Τὸ πᾶν εἶνε σαφὲς καὶ προσδιωρισμένον. Τοὺς λεγομένους ὑπόπτους εἰμπόρει ὁ Ἐπίτροπος νὰ ἐγκαλέσῃ. Ἐνόσῳ ὅμως αὐτὸς δὲν τοὺς ἐγκαλεῖ, δὲν εἶνε ὕποπτοι οὔτε συνένοχοι. Εἰς μόνην τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἐπιτρόπου φαίνονται ὕποπτοι. Κατηγορία ἐναντίον των οὔτε ὑπῆρξέ ποτε, οὔτε ὑπάρχει. Τὰς ὑποψίας τοῦ Ἐπιτρόπου κανεὶς δὲν τὰς πιστεύει. Ὁ Νόμος δὲν τὰς παραδέχεται, δὲν τὰς ἀκούει. Οἱ Μάρτυρες εἶνε πολῖται ἐλεύθεροι· πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν δυνάμει τοῦ Νόμου. Ὁ Ἐπίτροπος, τρέμων ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας, δὲν παραδέχεται τὰς μαρτυρίας τοῦ Μοιράρχου Δεληγιωργόπουλου καὶ τοῦ Νομάρχου Μοναρχίδου. Τὰς δοξασίας του, ἐπαναλαμβάνω, κανεὶς δὲν τὰς σέβεται, εν ὅσῳ αὐταὶ εἶνε ἀσύμ

φωνοι μὲ τὸν Νόμον. Αἱ μαρτυρίαι τῶν δύω σημαντικῶν Ὑπαλλήλων τοῦ Βασιλείου δὲν ὑπόκεινται εἰς κἀμμίαν νόμιμον ἐξαίρεσιν. Ἡ ἔνορκος ἐξέτασίς των εἶνε ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ.

Κ λ ω ν ά ρ η ς (συνήγορος). — Ὁ Ἐπίτροπος ἠθέλησεν ἐξ ἀρχῆς νὰ διευθύνῃ τὰς πράξεις τοῦ Δικαστηρίου, καὶ σήμερον ἐπιμένει ἀκόμη. (Διακόπτων αὐτὸν ὁ Ἐπίτροπος, ἐζήτησε νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ ἀπαντᾷ χωριστὰ εἰς τὸν καθ' ἕνα τῶν συνηγόρων, ὁ Πρόεδρος ὅμως ἀπεφάσισε τὸ ἐναντίον καὶ οὕτως ὁ Κλωνάρης ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀγόρευσίν του). Αἱ ἐξαιρέσεις εἶνε προσδιωρισμέναι ἀπὸ τὸν Νόμον τὸν Ἑλληνικὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Νόμους ἀκόμη. Χθὲς ὁ Ἐπίτροπος ἐπεκαλέσθη τὸν Νόμον· σήμερον τὸν λησμονεῖ. Ὁ Ἐπίτροπος λέγει, ὅτι αἱ προτάσεις εἶνε ἀόριστοι, καὶ ὅτι προσβάλλουν τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ μάρτυρος· πῶς θέλει νὰ μὴ προσβάλω τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν τιμὴν ἐκείνου τοῦ Μάρτυρος, ὅστις προσβάλλει τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν ἐμοῦ τοῦ ἐγκαλουμένου; Τὰ ἔγγραφα, αἱ μαρτυρίαι καὶ αἱ ἐξομολογήσεις εἶνε ἀδιαίρετα πράγματα. Ὡμίλησε πολὺ ὁ Ἐπίτροπος περὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τῶν Μαρτύρων, ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσβάλληται· θέλω τοῦ ἀναφέρει ἀποδείξεις ἀπὸ τὸν Raugron, ὅστις ἐπαγγελματικῶς ἔγραψε περὶ τῆς Μαρτυρικῆς Ἀποδείξεως. Μᾶς ἀνέφερεν ὁ Ἐπίτροπος τὸν νέον Κώδικα· αὐτὸς ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσίν μας δὲν εἶνε εἰς ἐνέργειαν. Αὐτὸς ὁμιλεῖ, δι' ὅσα γράφει τις εἰς μίαν Ἐφημερίδα, καὶ κάμνει ἕνα λίβελλον. Ὁ Ἐπίτροπος εἶνε ὁ πολυόμματος Ἄργος, ἔχει χίλια μάτια, καὶ μὲ καθένα βλέπει χίλια ἐγκλήματα. Λέγει, ὅτι τινὲς Μάρτυρες εἶνε συγκατηγορούμενοι· τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἱερὸν τὸ νὰ τοὺς εἰσάξῃ εἰς τὸ Δικαστήριον.

Ἐ π ί τ ρ ο π ο ς. Δὲν θέλω ἀκολουθήσει τὴν γνώμην τῶν Συνηγόρων. Πρῶτον χεωστῶ νὰ παρατηρήσω, ὅτι οἱ Συνήγοροι μὲ ἀπέδοσαν ἰδέας καὶ λόγους, τοὺς ὁποίους δὲν ἐκφράσθην ποτέ. Ὁ Πρόεδρος ἄφησε νὰ μὲ προσβάλλουν οἱ Συνήγοροι καὶ ἐμὲ ἀτομικῶς καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ δημοσίου χαρακτῆρος.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Οὔτε ἐγὼ, οὔτε τὰ Μέλη τοῦ Δικαστηρίου ἤκουσαν τὸ τοιοῦτον.

Ἐ π ί τ ρ ο π ο ς. Ὁ κ. Βαλσαμάκης μοὶ ἀπέδωκεν αἰσθήματα διὰ τὰ ὁποῖα φρίττουν οἱ Ἕλληνες. Ἐπειδὴ ὁ Κλωνάρης ἀνέφερε τὸν Καρνώ, ἂς τὸν ἀναφέρω καὶ ἐγώ. Ὁ Καρνὼ λέγει, ὅτι δὲν εἶνε συγχωρημένον εἰς τὸν ἐγκαλούμενον νὰ προσβάλλῃ μὲ προσωπικότητα κατὰ τοῦ Μάρτυρος. Οἱ θεμελειώδεις Νόμοι τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ὁποίους ἐσεβάσθησαν ὅλοι, λέγουν: «Πᾶς Ἕλλην θεωρεῖται ἀθῶος ἐνόσῳ δὲν καταδικάζεται». «Πάντοτε τὸν ἴδιον Νόμον ἐπεκαλέσθην. Εἶναι ἀρχὴ καθιερωμένη ἀπὸ τὸ Δικαστήριον ὅτι πρέπει νὰ ἦνε σαφεῖς αἱ προτάσεις. Εἶνε παλαιωμένον σόφισμα, καθὼς τὸ λέγει ὁ Βένθαμ, τὸ νὰ ἀθωώνωνται ἑκατὸν ἔνοχοι, παρὰ νὰ καταδικάζεται ἕνας ἀθῶος. Τὰ δίκαια τῆς καταδιώξεως καὶ τῆς Ὑπερασπίσεως εἶνε τὰ αὐτά. Ὁ Συντάκτης τῆς παυσάσης Διαδικασίας ἐξέθεσε λεπτομερέστατα τὰ περὶ τοῦ «ἄλλοθι». Θέλω νὰ ἀποδείξω, ὅτι τὰ λεγόμενα, καὶ ἐπὶ Δικαστηρίου εἶνε ὕβρεις.

Μετὰ τὴν δευτερολογίαν τοῦ Ἐπιτρόπου ὁ συνήγορος Βαλσαμάκης ἀνεκεφαλαίωσε τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν ἀνταπήντησε καὶ ὁ Κλωνάρης. Περατωθείσης τῆς συζητήσεως τὸ δικαστήριον ἐπεφυλάχθη νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του κατὰ τὴν προσεχῆ Δευτέραν καὶ ἡ συνεδρίασις διεκόπη τὴν 5 μ.μ. Τὴν ἑβδόμην Μαΐου τὸ αὐτὸ πάλιν πλῆθος συνεκεντρώθη ἀνυπομόνως ἕνεκα δυσαρέστου προκαταλήψεως διὰ τὴν μορφὴν τῆς ἀποφάσεως. Ἀλλὰ πρὸς ἱκανοποίησιν καὶ τοῦ Δικαίου καὶ τῆς κοινῆς γνώμης ὁ Πρόεδρος ἀνεκοίνωσεν, ὅτι «τὸ δικαστήριον στηριζόμενον εἰς τὸ δίκαιον καὶ διὰ νὰ μὴ ἐμποδίσῃ τὰ μέσα τῆς ὑπερασπίσεως παραδέχεται ν ὰ ἐ ξ ε τ α σ θ ο ῦ ν ὅ λ ο ι ο ἱ μ ά ρ τ υ ρ ε ς. Ὁ Πρόεδρος ὅμως θέλει κάμει τὰς ἐξετάσεις εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ προκύψῃ ἀσάφεια καὶ σκάνδαλον». Ἔγεινε δὲ τοῦτο καθόσον ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸ δικαστήριον, ὅτι μεταξὺ τῶν μαρτύρων τῆς ὑπερασπίσεως ἦσαν καὶ παλαιοὶ ἐχθροὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, ὡς καὶ οἱ ἴδιοι ὡμολόγησαν.

Ὁ Μάσσων δυσαρέστως ἀκούσας τὴν ἀπόφασιν, εἶπεν, ὅτι τὰς μαρτυρίας τῶν συνενόχων, ὅσους δὲν ἔκρινε ἁρμόδιον νὰ κατα-

διώξη κατὰ τὸ παρὸν, καὶ ὅσας ἄλλας ὁ Νόμος δὲν παραδέχεται, τὰς θεωρεῖ ὡς μὴ γινομένας καὶ εἶτα ἤρξατο ἡ ἐξέτασις τῶν μαρτύρων τῆς ὑπερασπίσεως διαρκέσασα ἀπὸ τὰς 7 μέχρι τῆς 17 Μαΐου. («Σωτὴρ» 17 Μαΐου).

Ὁ «Σωτὴρ» ἔγραψε λεπτομερῶς μόνον τὰς καταθέσεις τῶν μαρτύρων τῆς κατηγορίας (σελ. 129 καὶ ἑξῆς), αἵτινες ἐν πολλοῖς διαφωνοῦν πρὸς τὰς ἐν τοῖς πρακτικοῖς καταθέσεις.

Τὰς μαρτυρίας ὅμως τῆς ὑπερασπίσεως δὲν παρέθεσε πλὴν πέντε, τοῦ Δεληγεώργη, Μοναρχίδου, Ἀδαμίδου, Βαχαρία, καὶ Ἀν. Ροντοπούλου εἰς ὀλίγους στίχους καὶ ἐπιλέγει: (σελ. 144) «εἰς τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν ἠκούσθησαν διάφοροι ἄλλοι μάρτυρες, τῶν ὁποίων ἀποσιωπῶμεν τὰς μαρτυρίας, ὡς μικροῦ λόγου ἀξίας κατὰ τὴν γνώμην μας» Ἰδοὺ πῶς τὸ ὄργανον τῆς Ἀντιβασιλείας ἐννόει νὰ φωτισθῇ ἡ κοινὴ γνώμη ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς Δίκης!! Ὁ Μάσσων ἐζήτησε τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν μαρτύρων καὶ ὁ «Σωτὴρ» ἀπέκρυψε πᾶσαν μαρτυρίαν ὑπερασπίσεως!!!

Ἡμεῖς μὴ γράφοντες ἤδη πρακτικὰ, ἀλλὰ μελέτην ἐπὶ τῆς Δίκης, δὲν θὰ παραθέσωμεν ὁλοκλήρους οὐδὲ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰς καταθέσεις τῶν μαρτύρων κατηγορίας καὶ ὑπερασπίσεως, σεβόμενοι καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀναγνώστου, ἀλλὰ θὰ διαιρέσωμεν ταύτας εἰς κεφαλαιώδεις κατηγορίας ἀναλόγως τοῦ θέματος εἰς ὃ ἐξητάσθησαν, παραλείποντες ἐξ αὐτῶν ὅ,τι ἱστορικὸν περιελάβομεν ἤδη εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν κατὰ τὴν χρονολογικὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων. Προσέτι δὲν θὰ περιλάβωμεν καὶ τὰ γεγονότα τὰ κατατεθέντα κατὰ τῶν λοιπῶν ἐγκαθείρκτων, διότι αὐτοὶ πάντες ἀπελύθησαν κατόποιν ἄνευ δίκης, θεωρηθέντες ἀθῶοι.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΑΝΑΦΟΡΑΙ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΡΣΕΙΣ

Αἱ καταθέσεις τῶν κατηγόρων.— Αἱ ἀρχαὶ ὑπερασπισταί. — Οἱ γείτονες δὲν εἶδαν συνελεύσεις.— Τὸ ἐν Καρυταίνῃ ἐπεισόδιον.— Τὰ ἐν Ἄργει καὶ Ναυπλίῳ.— Τὸ μίασμα ἐν Γορτυνίᾳ.— Τσακαλόγιαννης καὶ Μπράβος.— Οἱ Δελιγιανναῖοι καὶ ἡ Δίκη.— Τὰ ἐν Μεσσηνίᾳ.— Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Μήτσα.— Ἐπηρεασμοὶ μαρτύρων.— Τὰ ἐν Στερεᾷ.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου προσῆλθον ὡς μάρτυρες κατηγορίας οἱ τέσσαρες κατήγοροι πρωτίστως καὶ ὁ Ι. Καρμπούνης, ὅστις ἐξέθηκε διὰ μακρῶν τὰ τῶν συνεντεύξεων αὐτοῦ ἐν Τριπόλει μετὰ τοῦ Ἀλεξανδροπούλου, καὶ τὰς ἐνεργείας του ἐν Ἀνδριτσαίνῃ καὶ Ναυπλίῳ (ὅρα ἀνωτέρω σελ. 55 καὶ ἑξῆς) προσθεὶς ἐν τέλει: «Τοὺς ἐγκαλουμένους Κολοκοτρώνην καὶ Πλαπούταν μήτε εἶδα μήτε ἤκουσα νὰ πράξουν τίποτε».

Ὁ Ι. Ἀλεξανδρόπουλος ἠθέλησε νὰ βεβαιώσῃ τὰ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἐκτιθέμενα (ἀνωτ. σελ. 57 καὶ 75) περὶ τῶν συνελεύσεων ἐν Τριπόλει, ἀλλ' οἱ συνήγοροι τὸν συνέλαβον ἀντιφάσκοντα πολλάκις καὶ τόσον τὸν ἐστενοχώρησαν ὥστε ἀνέκραξε: «ἀφῆστέ με γιατὶ θὰ μὲ πιάσῃ ἀποπληξία» καὶ ἐκάθησε.

Ὁ Κανέλλος Σπηλιόπουλος κατέθεσεν, ὅτι ἐπῆγε νὰ χαιρετήσῃ ἐν Τριπόλει τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Πλαπούταν καὶ τοῦ ἐπρότειναν νὰ ὑπογράψῃ μίαν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Τσάρον, εἰς ἣν ἦσαν ὑπογεγραμμένοι καὶ οἱ Νικηταρᾶς, Μπούκουρας Δ. Παπαγιαννόπουλος, Π. Ἀναγνωστόπουλος, Πέτρος Μπαρμπιτσιώτης, Κ. Μανέτας, Γ. Ἀντωνόπουλος, Ι. Καραβελῆς, Ι. Μα-

νιατόπουλος, Ἀθ. Θεοδωρόπουλος, Κ. Λουκᾶς, Τουρκοβασίλης καὶ ἄλλοι, οὓς δὲν ἐνθυμεῖται. Ὁ Π απούτας τῷ ἀνέπτυξε τὸν σκοπὸν τῆς ἀναφορᾶς ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπογράψῃ καὶ τότε εἶπαν «Ἰδὲ τὴν παλιανθρωπιά! τοὺς ἀνόητους! Ἐμεῖς φροντίζουμε γιὰ τὸ καλό τους καὶ αὐτοὶ δὲν θέλουν». Διηγεῖται δὲ καὶ τὰ τῆς ῥήξεώς του μὲ τὸν Κολοκοτρώνην ἐν Καρυταίνῃ (ἀνωτ. σελ. 70).

Ὁ Π. Οἰκονομόπουλος ἰσχυρίζεται ἐπίσης, ὅτι ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Χοϊδᾶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μπούκουρα διὰ νὰ ὑπογράψῃ ὁμοίως ἀναφορὰν πρὸς τὸν Γσάρον, εὗρε δὲ ἐν τῇ αἰθούσῃ μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα τοὺς ἀνωτέρω καὶ τὸν Ἀθανασιάδην, Πελοπίδαν, Κ. Δημητρακόπουλον, Ροντόπουλον καὶ Πετρινὸν πίνοντας τσιμποῦκι καὶ τσιγάρα. Ἀλλ' αὐτὸς ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ, ἀντισχὼν καὶ εἰς τὴν προταθεῖσαν δωροδοκίαν! Ὁμολογεῖ, ὅτι ὑπῆρξεν ἀντιγραφεὺς τοῦ γραμματέως τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ὁ «Σωτὴρ» σχολιάζων τὴν κατάθεσίν του (φυλλ. 34) ἐπιλέγει. «Τὸ ἀκροατήριον τὸ ὁποῖον ἤκουσε μὲ τὴν μεγαλειτέραν προσοχὴν τὸν μάρτυρα, μᾶς ἐφάνη νὰ σχηματίζῃ τὴν κρίσιν του εἰς τὴν προκειμένην δίκην». Οἱ συνήγοροι τῶν κατηγουρουμένων ἐζήτησαν ἐν ἀρχῇ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ μάρτυρος, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον δὲν ἐδέχθη τὴν αἴτησιν (Σωτὴρ» ἀριθ. 34).

Ὁ Κ. Γαρδελῖνος ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Χοϊδᾶς τὸν ἐπῆρε περίπατον καὶ τοῦ ἐπρότεινε νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀναφοράν, ἧς δὲν εἶδε τὰς ὑπογραφάς. Πρὸ τῶν πιέσεων τῶν συνηγόρων ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἄλλοτε ὁ Χοϊδᾶς τὸν εἶχε ξυλίσει ἀνηλεῶς (ὅρα σελ. 130).

Διὰ τὰ ἐν Τριπόλει συμβάντα μόνον τοὺς κατηγόρους τούτους προσήγαγεν ἡ κατηγορία, ἡ ὑπεράσπισις ὅμως παρέταξε σωρείαν μαρτύρων. Ὁ ἐκεῖ Μοίραρχος Δ. Δεληγιώργης κατέθεσεν, ὅτι ἔμαθε τὰ τῆς ἀναφορᾶς καὶ μετεχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τίποτε περὶ ταύτης, ἀλλὰ δὲν εὗρε τίποτε ἄλλο παρὰ φήμας. Ὁ Νομάρχης Τριπόλεως Ἀ ν. Μοναρχίδης εἶπεν, ὅτι τίποτε δὲν γνωρίζει πραγματικῶς περὶ τῆς ἀναφορᾶς, οὐδ' ἔκαμεν ἐξέτασιν. Κοινὴ φήμη ἔλεγεν, ὅτι δὲν ἔγεινεν ἐν Τριπόλει,

ἀλλ' ἀλλαχοῦ. Ἤκουσεν ὅτι οἱ Δημητσανῖται συνέτασσον ἀναφορὰν ὑπὲρ τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐξήτασε...ἐβγῆκε ψέμα! Ὁ Π. Χρυσανθάκης, Βασιλικὸς ἔφορος δὲν ἤκουσε τίποτε περὶ ἀναφορᾶς, ἀλλὰ μετὰ τὰς συλλήψεις λόγια τοῦ ἀέρος. Οὔτε ἤκουσε, οὔτε εἶδε καμμίαν συνέλευσιν. Ὁ Γ. Ἀδαμίδης γραμματεὺς τοῦ Μπούκουρα, ὅτι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς τοῦ Πλαπούτα δὲν εἶδε νὰ γείνῃ συνέλευσις. Τοὺς τέσσαρας κατηγόρους δὲν τοὺς εἶδε ποτὲ εἰς τοῦ Μπούκουρα, καίτοι ἔτρωγε εἰς αὐτὸ. Περὶ ἀναφορᾶς δὲν ἔχει οὐδεμίαν εἴδησιν.

Ὁ ἐκ Μαγουλιάνων Π. Γ. Παπαδημητρόπουλος γραφεὺς τοῦ Μπούκουρα, δὲν εἶδε νὰ γείνουν συνελεύσεις, καίτοι ἦτο πάντοτε εἰς τὸ σπίτι καὶ ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ γραφείου του ἔβλεπε τοὺς εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους. Οἱ κατήγοροι δὲν ἐπῆγάν ποτε. Ὁ δημογέρων Κ. Μπαχαρίας ἔμαθε τὰ τῶν δῆθεν συνελεύσεων ἐκ τῶν ἐφημερίδων (ὅρα σελ. 110). Ὁ ἕτερος δημογέρων Δ. Λαγοπατόπουλος βεβαιοῖ, ὅτι κατὰ τὴν διαμονὴν τοῦ Κολοκοτρώνη ἐν Τριπόλει δὲν ἐγίνετο λόγος περὶ ἀναφορῶν. Ὁ δικαστὴς Π. Παπαδάκης ὅτι ἐκ τῶν ἐφημερίδων εἶδε τὰ τῆς ἀναφορᾶς, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ὁ εἰρηνοδίκης Ἀναγν Ροντόπουλος.

Ὁ Ἀντ. Ροδόπουλος καίτοι γείτων δὲν εἶδέ ποτε συνελεύσεις διότι θὰ προσεκαλεῖτο καὶ αὐτός. Ὁ οἰκοδεσπότης τοῦ Μπούκουρα Θ. Μιχαλόπουλος καίτοι καθήμενος εἰς τὸ ἰσόγειον δὲν ἤκουσε περὶ συνελεύσεων. Ὁ Ἀναγν. Κωτσονόπουλος, γείτων, βεβαιοῖ ὅτι ἂν ἤθελε γείνει συνέλευσις θὰ τὴν ἔβλεπε Ὁ Γ. Καρακασόπουλος, φαρμακοποιὸς καὶ ὁ Ι. Σταθόπουλος λέγουν ὅτι οἱ κατήγοροι τοῖς εἶπαν χωριστὰ: Καλὰ τὸ ἐπλέξαμε τὸ γαϊτάνι τοῦ Κολ. καὶ Πλαπ. Ἔρχεσαι καὶ σὺ νὰ εἰπῇς δύο λόγια; Ὁ Χρ. Μπιλάλης καταθέτει τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα περὶ τῆς ἀποπείρας δολοφονίασει τοῦ Γέρου ὑπὸ τῶν κατηγόρων. Ὁ Ι. Ἠλιόπολυος λέγ ὅτι πρὶν φυλακισθοῦν οἱ ἐγκαλούμενοι τοῦ εἶπαν οἱ κατήγοροι: ἔχομε σκοπὸν νὰ καταστρέψωμεν τὸν Κολ. καὶ τὸν Πλαπ. ἔρχε-

Δημήτριος Καλέργης.

σαι καὶ σὺ νὰ ὠφεληθῇς μεγάλως; Μετὰ τὴν φυλάκισιν πάλιν μοῦ εἶπαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσω. Ὁ Κ. Λουκᾶς, διδάσκαλος, ὅτι μετὰ τὴν φυλάκισιν ἔλεγον οἱ κατήγοροι: Τώρα εἶνε καιρὸς νὰ τοὺς βγάλωμεν ἀπὸ τὴν ἀράδαν.

Ὁ Δ. Ροϊλός ἐκ Στεμνίτσης διηγεῖται τὸ μεταξὺ Κολοκ. καὶ Σπηλιοπούλου ἐπεισόδιον τῆς Καρυταίνης (ὅρα σελ. 110) Τὰ αὐτὰ βεβαιοῦν καὶ οἱ Καρυτινοὶ Λουκᾶς Σκουρλέτης καὶ Α. Μιχαλόπουλος, Π. Κοντογιαννόπουλος, Β. Μπουρτσοκλῆς καὶ Α. Σαμαράνης. Ἀλλ' ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης καίτοι κληθεὶς μάρτυς ὑπερασπίσεως οὐδὲν καταθέτει, λέγει δὲ μόνον: «Δὲν γνωρίζω οὔτε φιλίαν οὔτε ἔχθραν τοῦ Σπηπούλου μετὰ τοῦ Κολοκ. Εἰς τὰ 1832 ἤμην εἰς τὴν Καρύταιναν, ὅπου ἦλθε καὶ ὁ Σπηλιόπουλος, ἀλλὰ δὲν εἰξεύρω τὶ ἠκολούθησε».

Ὁ Χ. Ζέγγελης βεβαιοῖ, ὅτι οἱ κατήγοροι ἔλεγον πολλὰ κατὰ τῶν Κολ. καὶ Πλαπ. ὡς γνωρίζει ὅλη ἡ Τρίπολις. Ὁ Σπηλιόπουλος ἦτο ἐχθρὸς θανάσιμος τοῦ Κολ. ὡς γνωρίζουν ὅλοι, ἂν ἠμποροῦσε, θὰ τὸν ἔπιανε ἀπὸ τὸ καρύδι νὰ τὸν πνίξῃ. Ὁ Δ. Κωνσταντόπουλος, ὅτι ἐβκέποντο ὡς ὁ λύκος μὲ τὴν προβατίναν. Τὰ περὶ ἀναφορᾶς ἤκουσε μετὰ τὰς συλλήψεις. Οἱ καφεπῶλαι Ν. Παναγόπουλος, Ν. Κολόκας καὶ Ι. Παναγόπουλος, ὅτι ἀπέβαλαν τοὺς κατηγόρους ἀπὸ τὰ καφενεῖά των, διότι ὕβριζαν καὶ ἠπείλουν τὸν Κολοκοτρώνην.

Μία ἄλυσις μαρτύρων καταθέτει, ὅτι οἱ κατήγοροι ἦσαν καὶ εἶνε ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῶν κατηγορουμένων, λέγοντες δημοσίᾳ κατ' αὐτῶν τὰ ἐξ ἁμάξης (ὅρα σελ. 110) καὶ ὅτι ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς αὐτοὺς μυστικὰ ὡς ἡ ἀναφορὰ κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας. Τοιοῦτοι μάρτυρες, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, παρέστησαν οἱ Στεφ. Ι. Στεφανόπουλος ὡρολογοποιός, οἱ Ἀθ. καὶ Ν. Χρυσικόπουλοι ἐκ Λεβιδίου, Δ. Εὐταξόπουλος, Θ. καὶ Ι. Πετρινοί, Π. Θεοδωρόπουλος, Ι. Κούνας, Ν. Κουδούνης, Θ. Μ. Πετρινός, Ι. Καραβελῆς, Δ. Πετρόπουλος, Δ. Γαλανόπουλος,

Δ. Γ. Καρυόπουλος, Π. Τσάλας, Ἀν. Βογιατζῆς, Γ. Συναδινόπουλος, Χαρ. Χαντζηκωνσταντίνου, Β. Ἀλμπάνης, Στ. Κωνσταντόπουλος, Ν. Κουλιάκης, Κ. Π. Πετρόπουλος, Ν. Ζέγγερης, Κ. Χρυσικόπουλος, Π. Ροϊνιώτης, Π. Μαντᾶς, Ἡλιόπουλος, Ι. Μανιατόπουλος, Ν. Στάϊκος, Ἀθ. Κολόκας κ.λ.

Ὁ Σωτ. Θεοχαρόπουλος ὡς μάρτυς κατηγορίας ἐβεβαίωσε τὰ ἐν σελ. 51 ἐκτεθέντα περὶ ὑπόπτων τινῶν φράσεων τοῦ Πλαπούτα, ὁ δὲ Ἀνδρ. Λόντος κατέθεσεν, ὅτι τὰ ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Ροῦφον καὶ τὸν Περόγλουν. Κατὰ τὸν «Σωτῆρα» ὁ Πλαπούτας ἐξεταζομένου τοῦ Λόντου ἐγείρεται καὶ ἀποτείνων τὸν λόγον εἰς τὸν Πρόεδρον «δεικνύει τὴν μεγαλειτέραν-δυσαρέσκειαν κατὰ τοῦ μάρτυρος». Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀνεγνώσθη καὶ ἡ μὴ ἔνορκος κατάθεσις τοῦ Βεν. Ρούφου περὶ ἀνακηρύξεως ἐνήλικος τοῦ Ὄθωνος συστάσει τοῦ Πλαπούτα.

Οἱ ἀδελφοὶ Π. καὶ Κ. Φαρμακόπουλοι, ἐκ Βυτίνης, μάρτυρες κατηγορίας, ἐξέθηκαν τὰ τῶν συνεννοήσεων Στάϊκου καὶ Ρώμα (ὅρα σελ. 61 καὶ ἑξῆς), ἰσχυρίζονται δὲ, ὡς ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Στάϊκον, ὅτι ὁ Ρώμας κατήχησε καὶ τοὺς Δ. Τσώκρην καὶ Δ. Καλλέργην ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ ὅτι ἔγεινε ἀναφορὰ κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας, κατὰ τὸν μὲν πρὸς τὸν Τσάρον, κατὰ τὸν δὲ πρὸς τὸν Λουδοβῖκον. Ὅταν ὁ Στάϊκος ἀνέρρωσεν ἐδημοσίευσεν ἐπιστολὴν ἐν τῇ «Ἐποχῇ» (4 Δεκ. 1834) ἀρνούμενος, ὅτι εἶπέ ποτε εἰς τοὺς Φαρμακοπούλους, ὅσα κατέθεσαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ζαφ. Παπαζαφειρόπουλος, συνοδεύσας τὸν Ρώμαν μέχρι Τριπόλεως, κατέθεσεν ὅτι ὁ Στάϊκος τῷ ὡμίλησε περὶ ἀναφορᾶς κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας, ἀλλ᾽ ὅτι ἐν Ἄργει καὶ Τριπόλει οὐδὲν ἤκουσε.

Λίαν ἐνδιαφέρουσα ὑπῆρξεν ἡ κατάθεσις τοῦ ἀρχισκευωροῦ Π. Νικολαΐδου, περὶ τῶν ἀναφορῶν τοῦ Φρασικλέους, ἀλλὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἐξεθέσαμεν ἤδη διὰ μακρῶν (σ. 63 καὶ ἑξῆς). Ὁ Πρόεδρος ἐξεταζομένου τοῦ Νικ. δὲν ἐπέτρεψε ν᾽ ἀναφερθῇ οὐδενὸς μέλους τῆς Ἀντιβασιλείας τὸ ὄνομα («Ἀθηνᾶ» σ. 638). Ὁ Μάσσων ἀντέτεινε πεισμόνως εἰς τὴν ἐξέτασιν τούτου, ὡς ἐξαιρουμένου ἀπὸ τὸν Νόμον. Τὸ Δικαστήριον ὅμως τὸν ἐξήτασεν,

ἀλλ' ὁ «Σωτὴρ» (φυλ. 36) δηλοῖ, ὅτι δὲν δημοσιεύει τὴν κατάθεσίν του ἐκ περιφρονήσεως !

Εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς 21 Μαΐου ἀνεγνώσθη καὶ ἡ κατάθεσις τοῦ Ἀντιβασιλέως Ἔϋδεκ, ληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μάσσωνος. Ἐν αὐτῇ ὁ στρατηγὸς ἐκθέτει λεπτομερῶς τὰ παράπονα τοῦ λαοῦ, ὡς ἐξετέθησαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ συχνὰ ἐπισκεπτομένου αὐτὸν Πλαπούτα (Πρακτ. σελ. 273—7), ἄσχετα τελείως μὲ τὴν προκειμένην δίκην. Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Μάσσωνος ἂν ὁ Πλαπούτας τοῦ ἀνεκοίνωσε ποτέ τι ἀφορῶν τὸν Ρώμαν ἢ τὸν Φρὰνς ὁ Ἔϋδεκ ἀπεκρίθη: «Δὲν ἐνθυμοῦμαι τίποτε. Καὶ ἂν ὁ κ. Νικολαΐδης ἦτο παρὼν εἰς μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς συνεντεύξεις καὶ ὡμίλησε διὰ τὸν κ. Φρὰνς, ἦτο ἤδη μία ὑπόθεσις ἐγνωσμένη εἰς τὴν Κυβέρνησιν».

Ἀνεγνώσθη κατόπιν ἡ ἔνορκος ἐξέτασις τοῦ Νομάρχου Ἀργολίδος Φραγκίσκου Κ. Μαύρου ἐκ Πάρου, ἐτῶν 34, ὅστις ἠδύνατο κάλλιστα νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ δικαστήριον καὶ νὰ ὑποστῇ τὴν νόμιμον ἐξέτασιν ἐνώπιον αὐτοῦ. Ὁ Μαῦρος ἐκθέτει τὰ κατὰ τὴν κράτησιν καὶ ἔξωσιν τοῦ Φρὰνς, ὃν περιέπλεξεν ὁ Νικολαΐδης (πρακτ σ. 263-6). Κατὰ τῆς καταθέσεως τούτου ὁ Νικολαΐδης ἀπηύθυνεν εἰς τὸ δικαστήριον μακρὰν ἀναφορὰν (πρακτ. σ. 277-281), ἰσχυριζόμενος ὅτι, ἀφοῦ ἡ Ἀντιβασιλεία διέταξε τὴν ἔξωσιν τοῦ Φρὰνς, οἱ λόγοι ἑνὸς ἐγκληματίου πρὸς τὸν Νομάρχην δὲν δύνανται νὰ ἔχουν καμμίαν σημασίαν, θέλει δὲ νὰ παραστήσῃ ἑαυτὸν καὶ ὡς προστάτην τῆς Ἀντιβασιλείας!

Περὶ τῆς διαδόσεως καὶ ἐν Γορτυνίᾳ τοῦ μιάσματος τῶν ἀναφορῶν παρουσιάσθησαν εἰς τὸ δικαστήριον μάρτυρες κατηγορίας: Ὁ Ν. Σπηλιωτακόπουλος ἐκ Βυζικίου κατέθεσεν ὅτι ὁ Τσακαλόγιαννης (Ι. Θεοφιλόπουλος) τοῦ παρουσίασεν ἐν Λαγγαδίοις μίαν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Τσάρον, τῷ ἀνέγνωσε δὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν Θ. Κολ. Δ. Πλαπούτα, Γενναίου, Μπούκουρα, Π. Ἀναγνωστοπούλου, Γ. Γιοτοπούλου, Δ. Ταγγοπούλου, Δ. Ροΐλοῦ, Γ. Σπηλιοπούλου, Γιαν. καὶ Ἀνασ. Στασινοπούλων, Ν. Μιχαλοπούλου, Ι. Σπηλιοπούλου, Δ. Σεργιοπούλου, Κ. Σπυροπούλου, Διαμ. Ἰωάννου, Ἀναγ. Παπαδοπούλου, Κ. Σα-

ρῆ, Ν. Καψῆ, Β. Ζούτου, Παντ. Κονταβαζαινίτου, Ἀργ. Ἀποσκίτη, Παπαγεωργάκη, Παρ. Παπαπετροπούλου καὶ ἄλλων, οὓς δὲν ἐνθυμεῖται ὡς ἀγράμματος! Τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα τοῦ ἐφάνησαν βαθειὰ καὶ ἐσηκώθη ἡ τρίχα του! Ὁ Πλαπούτας ἐκάλεσε μὲ τὸν Διονυσάκον εἰς Παλούμπα τὸν Γιαν. Στασινόπουλον, Ἀργ. Ἀποσκίτην, Παπαγεωργάκην καὶ ἄλλους. Ὁ γείτων του Στασινόπουλος ἐπῆγεν εἰς Καλάβρυτα καὶ ἐξαναγύρισεν εἰς Παλούμπα. Ὁ Σιλίβεργος ἦλθε καὶ ἐξήτασε τὸν Α. Στασινόπουλον, τὸν Ν. Μιχαλόπουλον, τὸν Ἀναγ. Λαδόπουλον καὶ τὸν Δ. Μπράβον.

Ὁ Δ Μ ι χ α λ ό π ο υ λ ο ς, δημογέρων Βυζικίου, ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Τσακαλόγιαννης προσεπάθησε νὰ πείσῃ καὶ αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀναφοράν. Ἐπίσης ὁ δημογέρων Βερβίτσης Χ ρ. Σ τ α σ ι ν ό π ο υ λ ο ς καταθέτει τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι εἶδεν ὑπογεγραμμένους εἰς τὴν ἀναφοράν, καὶ τοὺς Ἀπ. Κολοκοτρώνην, Χρ. Νικητόπουλον, Λάμπρον Ροϊλόν, Β. Σπηλιόπουλον, Κ. Νικολόν, Παναγ. Γιαννακόπουλον Θ. Σουλιμιώτην, Β. Ζιοῦτον κλ. καὶ ἄλλους 150 εἰς τὴν ἄλλην σελίδα. Καταθέτει πολλὰ κατὰ τοῦ Γενναίου (ἴδε πρακτ. σελ. 126 καὶ «Σωτῆρα» σελ. 138). Ὁ ἐκ Βυζικίου Μ ι χ. Ο ἰ κ ο ν ο μ ό π ο υ λ ο ς καταθέτει, ὅτι τὸν ἐπίεσαν νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀναφοράν οἱ ἀδελφοὶ Στασινόπουλοι Γιαννάκος καὶ Ἀνάστος, δὲν εἶδεν ὅμως τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀλλὰ 19 καπεταναίων τῆς Πέρα Μεριᾶς ἐν οἷς καὶ τῶν Προκ. Θεοδώρου καὶ Δ. Μπράβου.

Ὁ Π. Ἀ ρ μ υ ρ ι ώ τ η ς σύζυγος ἀνεψιᾶς τῶν Δεληγιανναίων, καταθέτει ὅτι ὁ Μπράβος διέδιδε περὶ ἐπικειμένου ἐμφυλίου πολέμου ἐξ ἀνακοινώσεων τοῦ Γενναίου καὶ περὶ ἀποδιώξεως τῶν Βαυαρῶν. Κατὰ τοῦ Μπράβου καταθέτουν καὶ οἱ Ἀν. Παπαγιαννόπουλος, Β. Τασογιαννόπουλος καὶ Γ. Φιλιπακόπουλος κτίσται, ὅτι ἠμπόδιζεν ἄλλοτε τὸν ὅρκον πρὸς τὸν Ὄθωνα.

Πρὸς ἀντίκρουσιν τούτων ὁ Μ π ρ ά β ο ς, δημογέρων Λαγγαδίων, κατέθηκε τὰ ἑξῆς ἀξιοσημείωτα: Μετὰ τὴν φυλάκισιν τῶν ἐγκαλουμένων ἤμουν εἰς Τρίπολιν! Ἐνῷ ἤμουν ἐκεῖ ὁ Νικολάκης καὶ

Δημητράκης Δελιγιανναῖοι ἔκαμαν μίαν ἀναφορὰν ἐναντίον μου. Τὴν ἔδωκαν τοῦ Ἀρμυριώτη γιὰ νὰ τὴν ὑπογράψουν οἱ Λαγγαδινοί. Εἰς τὸν δρόμον ἀπάντησα τὸν κὺρ Νικολάκην ποῦ ἐπήγαινε τὴν ἀναφορὰν μὲ πεντέξη μόνον ὑπογραφάς. Τὸ ἔμαθα καὶ ἐπῆγα μὲ τὸν ἱερέα εἰς τὸν Δημητράκη, ὁ ὁποῖος ἠρνήθη καὶ ὡρκίζετο, ὅτι δὲν ἔγεινε δι' ἐμὲ ἀναφορὰ, ἀλλὰ διὰ τὸν Λαδόπουλον. Ἀλλ' ἡ γυναῖκά του τὸν λέγει, ὅτι ἔβγαλαν τὸ ὄνομα τοῦ Λαδοπούλου καὶ ἔβαλαν τοῦ Μπράβου. Τότε μοῦ ἔγραψε δύο γράμματα εἰς τὸν κὺρ Νικολάκην καὶ τὸν κὺρ-Κανέλλον νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἀναφορά. Τότε καὶ 70 Λαγγαδινοὶ ἔκαμαν ἀντίθετον ἀναφορὰν, ὅτι εἶμαι τίμιος καὶ φιλήσυχος καὶ μοῦ τὴν ἔδωσαν (ἀναγινώσκεται εἰς τὸ Δικαστήριον) ἐξώδευσα 100 γρόσια διὰ δῶρα καὶ ἦρθα εἰς Ναύπλιον εἰς τὸν κὺρ-Κανέλλον διὰ συμπάθειον. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ἀρμυριώτη ἦτον εἰς τὸν Μάσσωνα. Οἱ συνοδοιπόροι μου εἶπαν νὰ μαρτυρήσω, ὅτι ὁ Γενναῖος ἠμπόδιζε εἰς τὴν Καρύταιναν νὰ ὑπογραφῇ ὅρκος εἰς τὸν Βασιλέα. Ἐτήγαμε τὴν ἄλλη ἡμέρα μὲ τὸν κὺρ-Κανέλλον εἰς τὸν Ἐπίτροπον καὶ ἀφοῦ ἐμείναμεν μόνοι, εἶπον ὅτι εἴχαμεν συμφωνήσῃ, χωρὶς νὰ ὁρκισθῶ καὶ ἀνεχώρησα. Ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι μου καὶ δὲν μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ, ὅπου ἐγὼ, γέρων ἄνθρωπος, ἐψευδομαρτύρησα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κ. Γ. Οἰκονομόπουλος ἔμπορος ἐκ Βαλτεσινίκου, κληθεὶς ὡς μάρτυς ὑπερασπίσεως κατέθηκε τὰ ἑξῆς: Ὁ ἐξάδελφός μου Δημητράκης Μιχαλόπουλος μοῦ εἶπε τὸν φυλακισμὸν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πλαπούτα καὶ τὰ ἑξῆς: «Νὰ ὑπάγῃς εἰς τοῦ κὺρ Κανέλλου Δεληγιάννη κάτω εἰς τὸ Ναύπλιον, ὅπου τὸ δικαστήριον θέλει μάρτυρας καὶ ἐκεῖ θὰ σ' ὁδηγήσῃ ὁ κὺρ-Κανέλλος τί νὰ κάμῃς»—Καὶ τί, πρέπει νὰ εἴπω; —«Ὅτι εἶδες καὶ σοῦ ἐπαρουσιάσθη ἡ ἀναφορὰ εἰς τὸν Τσάρον ἀπὸ τὸν Πλαπούτα καὶ σοῦ εἶπαν νὰ κατηχήσῃς τὸ κοινόν μας διὰ νὰ μὴ δεχθῶσιν ὅρκον, ὅπως εἴπομεν καὶ ἡμεῖς...» Τότε τοῦ εἶπα: Ἀδελφὲ δὲν εἰμπορῶ... Ἔπειτα ἔγραψα εἰς τὸν κὺρ-Κανέλλον καὶ μοῦ ἀπεκρίθη καλῶντας με εἰς Ναύπλιον. Ἰδοὺ τὰ δύο γράμματα. (Εἰς ἓν ἐκ τούτων τῇ 4 Νοεμβρίου ὁ Κανέλλος τοῦ ἔγραφε: Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ κὺρ Δημητράκης Μιχαλόπουλος σᾶς ἐκ-

φράσθη περὶ πάντων τῶν ὅσων εἶδεν καὶ ἤκουσεν ἐδῶ... Καὶ σὰν ἔλθῃς ἐδῶ βλέπεις τὰ πράγματα καλήτερα καὶ πληροφορεῖσαι). Δὲν ἐπῆγα ὅμως καὶ μὲ κατηγόρησαν εἰς τὸν Νομάρχην Μοναρχίδην δύο ἀδελφοὶ Σπυρόπουλοι. Εὐθὺς τὸ κοινόν μας ἔκαμεν ἀναφορὰν μὲ 150 ὑπογραφὰς (ἀναγινώσκεται αὕτη, ἐκτίθεται δ' ἐν αὐτῇ, ὅτι ὁ Κ. Οἰκονομόπουλος ἦτο ἀνὴρ φιλήσυχος καὶ ἐσυκοφαντεῖτο) καὶ ἀφοῦ ἐπέρασα εἰς Τρίπολιν ἀθωώθην. Εἰς τὰς 17 Ἰανουαρίου ἦλθον εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐπῆγα καὶ ἐχαιρέτισα τὸν κὺρ-Κανέλλον. Καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλα ποῦ μοῦ ἔγραφε, τὶ ἐβγῆκε ; Μιὰ καλημέρα μόνον, ἐπειδὴ εἶχα ἀρνηθῇ εἰς τὸν Μιχαλόπουλον.

Ὁ Νικήτας Φλέτσας κατέθηκεν, ὅτι ὁ Ἀρ. Κουβαρᾶς περιέφερε πρὸς ὑπογραφὴν εἰς Μεσσηνίαν μίαν ἀναφοράν, ὁ δὲ Ἀναστ. Κουλοχέρης, ἐξάδελφος τοῦ Νικηταρᾶ, ἐκ Τουρκολέκα, τοὺς συνίστα νὰ μεταβῶσιν εἰς Τρίπολιν καὶ λάβουν ὁδηγίας ἀπὸ τὸν Ὄθωνα νὰ διώξῃ τὴν Ἀντιβασιλείαν καὶ τοὺς Βαυάρους.

Εἷς μοναχὸς Δανιὴλ Τσάμης ἔμαθεν ἀπὸ τὸν Γ. Χαρίτον, ὅτι ὁ Κουλοχέρης εἶνε ἀπόστολος διὰ νὰ σηκώσουν ἐπανάστασιν ἢ ἑταιρίαν !

Ὁ ἐκ Βαλτετσίου Ν. Κίγγος καταθέτει, ὅτι ἐπλησίασε εἰς τὸ σπίτι τοῦ καπετὰν Σαράντη καὶ τὸν ἤκουσε νὰ λέγῃ εἰς ἄλλους, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης τοῦ ἔδωκε μίαν ἀναφοράν !!!

Ὁ Α. Καρακατσάνης ἐξ Ἐρμιόνης καταθέτει κατὰ τοῦ Στ. Μήτσα, ὡς μαντεύοντος τὸν 7βριον μεταβολὴν καὶ ἐπανάστασιν καὶ καυχωμένου, ὅτι θ' ἀποθάνῃ Κολοκοτρωνίστας. Ὁ Δ. Πανοῦτσος ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Μήτσα ἐκήρυττον, ὅτι θὰ ἔλθουν 2-3 χιλιάδες Τοῦρκοι ἢ Ρουμελιῶται νὰ πολεμήσουν τοὺς Βαυαρούς. Ὁ ἔπαρχος ὅμως Ἐρμιόνης Δρ. Δρόσος καταθέτει, ὅτι ὁ Μήτσας μόνον κατὰ τῆς Κυβερνήσεως διατύπωνε παράπονα καὶ οὐδὲν ἄλλο. Παρήλασαν ὅμως οἱ μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως Παντελῆς Παπαϊωάννου καὶ Ἀναγ. Χατζησταύρου δημογέροντες καὶ οἱ Σταμ. Γεωργίου καὶ Ἀναγ. Οἰκονόμου βεβαιοῦντες, ὅτι ὁ Καρακατσάνης καὶ ὁ Γέρω Πανοῦτσος ἦσαν καὶ εἶνε ἄσπονδοι ἐχθροὶ τοῦ Στ. Μήτσα, οὐδὲ χαιρετώμενοι κἂν.

Ὁ δὲ ἐκ Κρανιδίου Ἀναγν. Λέκας κατέθηκε τὰ ἑξῆς σπουδαιότατα: «Ὅταν ἦλθα τὸ Σαρανταήμερον ἐδῶ εἰς τὸ Ναύπλιον μοῦ ἔλεγεν ὁ Καρακατσάνης, ὅτι ὁ Μήτσας εἶνε Κολοκοτρωνίσας. Τοῦ ἀπεκρίθηκα, ἄφησέ τον νὰ πάῃ στὸν διάβολον καὶ τότε μοῦ λέγει: πᾶμε στὸν Μάσσωνα νὰ τὸ εἴπῃς, διὰ νὰ πάρῃς βαθμὸν καὶ ὑπούργημα! Ἐγὼ δὲν ἐπῆγα. Προχθὲς τὴν Κυριακὴν, 22 Ἀπριλίου, μοῦ εἶπεν, εἰς τὴν πιάτσαν: «Βλάμη! Αὔριον θὰ κατεβάσουν τοὺς φυλακωμένους νὰ τοὺς κρίνουν καὶ θὰ σ' ἐρωτήσουν. Νὰ μὴν εἰπῇς τίποτε, διότι αὐτοὶ εἶνε καταδικασμένοι.» Κ' ἐγὼ τοῦ εἶπα θὰ μαρτυρήσω καὶ αὐτὰ ποῦ μοῦ ἔλεγεν ἐκείνη τὴν στιγμήν. Πέρισυ ἀντάμωσα τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Κολιόπουλον καὶ εἶπα: δὲν μᾶς λέγεις, γέρω, κανένα χαμπάρι τί θὰ κάμωμεν; Μὲ εἶπε: Λέκα νὰ πηγαίνῃς νὰ ἡσυχάσῃς εἰς τὸ σπίτι σου. Τώρα ἔχομεν Βασιλέα καὶ Κυβέρνησιν καὶ ὅποιος ἔχει δίκαιον θὰ τὸ λάβῃ! Ἐλήφθησαν γενικὰ μέτρα. Μοῦ προσέθεσεν, ὅτι «ἔκαμες καλὰ ποῦ ἐπώλησες τὸ ἄλογόν σου. Νὰ μοῦ χαιρετᾷς καὶ τὸν Σταμάτη Μήτσα. Νὰ πωλήσῃ καὶ αὐτὸς τὸν ἰδικόν του καὶ νὰ ἡσυχάσῃ, διότι ἡ Κυβέρνησις ἐπῆρε γενικὰ μέτρα καὶ θὰ τηράξῃ ὅλων τῶν Ἑλλήνων τὰ δικαιώματα.» Μᾶς ἔλεγε δὲ καὶ ἄλλαις συμβουλαὶς εἰς τὸ καλόν...

Ὁ χωροφύλαξ Ἀντ. Μουζάκης, καταθέτει ὅτι πρὶν συλληφθῇ ὁ Κολοκοτρώνης συνήντησεν ἐν Μεσσηνίᾳ τὸν Γ. Πετωτῆν, ὅστις τοῦ εἶπεν, ὅτι σὲ 15 ἡμέρας θὰ ἔχωμεν τουφέκι εἰς ὅλα τὰ μέρη καὶ ἔχει γράμματα τοῦ Κολοκοτρώνη, ἃ δὲν εἶδε. Ὁμολογεῖ δὲ ὅτι αὐτὰ τὰ εἶπεν ἅμα ἔγεινε χωροφύλαξ, διότι πρὶν ἦτο ζαλισμένος !!!

Ὁ ἰατρὸς Κλαυδ. Αὐγουστῖνος, ἐξ Ἁγ. Γεωργίου Κορινθίας καταθέτει, ὅτι ὁ Ἀναγ. Οἰκονομόπουλος ἐξεφράσθη εἰς τὴν οἰκίαν του κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ αὐτὸς τοῦ εἶπε νὰ σιωπήσῃ, διότι θὰ τὸν ῥίξῃ κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρον.

Οἱ γεωργοὶ Τ. καὶ Ν. Δημητρακόπουλοι, Γ. Καράμπελας, Ν. Γεωργακόπουλος καὶ Κ. Τσούνης, ἐκ Καλαλετρίου καταθέτουν τι τὸν Αὔγ. ὁ Ἀπόστ. Μασούρας συνήντησεν εἰς Ἁγ. Μονὴν τὸν

Κολοκοτρώνην καὶ ἐπανελθὼν ἔλεγε, ὅτι δὲν θὰ δώσουν δέκατα. διότι θὰ ἔχωμεν τὰ ἴδια σὰν πέρισυ, δηλ. ἀναρχίαν, ρεπούμπλικα, καὶ ὅτι συστάσει τοῦ ἐπάρχου Ἀνδριτσαίνης Λ. Κρεστενίτου ἐπέδωκαν κατὰ τοῦ Μασούρα ἀναφοράν.

Ὁ Κ. Σ ι ν α ν ι ώ τ η ς, ζωέμπορος, καταθέτει, ὅτι συνήντησε ἐν Λεβαδείᾳ τὸν Ἀλωνιστιώτην, ὅστις τοῦ εἶπεν, ὅτι ἐστάλη ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην κα τὸν Πλαπούταν νὰ εἰσακουσθῶσι μ τοὺς καπεταναίους τῆς Ρούμελης καὶ νὰ μὴν ἀγοράσῃ μουλάρια διότι εἰς τὸν Μωρηᾶ θὰ εὕρῃ κούρταλα, δηλ. ἐπανάστασιν. Ο μάρτυρες ὅμως ὑπερασπίσεως Δ. Εὐταξόπουλος καὶ Ἀθ. Κολόκας ἐβεβαίωσαν τὸ δικαστήριον, ὅτι ὁ Ἀλωνιστιώτης ἐπιστρέψας ἐκ Λεβαδείας ἔφερε μεγάλην ποσότητα ζώων καὶ μεταξίων, τὰ ὁποῖα ἐπώλησεν ἄνευ βίας εἰς δύο τρία πανηγύρια.

ΤΜΗΜΑ Δ.

ΑΙ ΔΗΘΕΝ ΥΠΟΚΙΝΗΣΕΙΣ ΛΗΣΤΩΝ

Ὁ βίος τοῦ Κοντοβουνήσιου. — Εἷς περίεργος γραμματεὺς λῃστοῦ. — Τὰ 30 τάλληρα τοῦ Ρηγανιοῦ. — Τὸ εἰδύλλιον τοῦ Καπογιάννη. — Ἡ κόρη τοῦ Πιπιλῆ. — Κατηγορία χωρὶς μάρτυρα! — Καὶ πάλιν οἱ κατήγοροι.

Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πλαπούτας, πλὴν τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἐπαρχιῶν δι' ἀναφορῶν, κατηγορήθησαν, ὅτι ὑπεκίνησαν καὶ τοὺς λῃστὰς Κοντοβουνήσιον, Καπογιάννην καὶ Μπαλκανᾶν, ἵνα δημιουργήσουν ἀναρχίαν.

Ὁ Κοντοβουνήσιος ἐγενήθη εἰς Λεβέτσοβα τοῦ δήμου Κροκε-

ῶν τῆς Λακεδαίμονος. Ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας κατὰ τὸν ἀγῶνα καὶ ἐπέδειξε πολλὴν ἀνδρείαν. Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Καποδίστρια δὲν ἠθέλησε ν' ἀφοπλισθῇ καὶ συσσωματωθεὶς μετὰ πολλῶν παλληκαρίων, ἐν οἷς καὶ ὁ Πανοτσάρας, ἐκηρύχθη λῃστὴς καὶ καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δ. Πλαπούτα συνελήφθη ἐν Καλαβρύτοις, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου, ὅτε ὁ Κωλέττης ἵδρυσεν ἐν Μεγάροις τὴν γνωστὴν ἰδικήν του Κυβέρνησιν, καὶ ἔλαβε καὶ τὸν Κοντοβ. Πανοτσάραν εἰς τὰ στρατεύματα καὶ οὗτοι τὸν ἐβοήθησαν πολὺ εἰς τὰς ταραχὰς τῆς Ἠλείας. Μετὰ τὴν ἄφιξιν ὅμως τοῦ Βασιλέως ὁ Κοντοβουνήσιος ἡσύχασε καὶ ἐκρύπτετο εἰς τὴν παντοτεινὴν ἑστίαν τῶν φυγοδίκων, τοὺς πεδινοὺς δήμους τῆς Ὀλυμπίας καὶ Ἠλείας, θαυμαζόμενος καὶ ὑποθαλπόμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων.

Κυριώτερος μάρτυς κατηγορίας διὰ τὴν ὑποκίνησιν τοῦ Κοντοβουνήσιου παρέστη ὁ Ζακύνθιος Χρ. Νικολάου, ἐτῶν 20, διδάσκαλος, ἀκολουθήσας τὴν λῃστὴν μετὰ τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου ὡς γραμματεύς του ὑπὸ μισθόν!! Καταθέτει δὲ ὅτι ὁ Κοντ. εἶχεν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Κολ. μὲ τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Δαραλέξην. Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὄθωνος μετέβη εἰς Παλούμπα καὶ ἐκλείσθη μίαν ὥραν μετὰ τοῦ Πλαπούτα, ὅστις τὸν συνεβούλευσε νὰ μὴ παραδοθῇ, μέχρις ὅτου αὐτὸς τοῦ μηνύσῃ τί πρέπει νὰ κάμῃ, καὶ ἂν τὸν καταδιώξουν, χέρια ἔχει καὶ νὰ ἐναντιωθῇ. Κατόπιν ἔλαβε διὰ τοῦ Γρηγοριάδου γράμμα τοῦ Κολοκοτρώνη νὰ μὴν παρουσιασθῇ, ἀλλ' ὅταν ἀκούσῃ ἰδικά του κινήματα νὰ πράξῃ ὡς αὐτός. Καὶ εἰς τὸν ἀπεσταλμένον δὲ Νικολάου εἶπεν ὁ Κολ. ἐν Ναυπλίῳ νὰ μὴ παροδοθῇ ὁ Κοντοβ. καὶ ὅτι θὰ τοῦ γράψῃ τί νὰ κάμῃ. Τὰ αὐτὰ τοῦ παρήγγειλε καὶ ὁ Φρατζῆς (Σωτὴρ). Ὁμολογεῖ ὅμως ὁ Νικολάου, ὅτι τὸν ἐφυλάκισαν καὶ εἶτα ὁ Μάσσων τὸν ἀπέλυσε, ἴσως διὰ νὰ καταθέσῃ τὰ ἀνωτέρω!

Ὁ ἐξ Ἀγουλινίτσης Ἀθ. Ἀναγνωστακόπουλος καταθέτει, ὅτι συνήντησε τὸν Κοντβ. καὶ τοῦ εἶπεν, ὅτι ὁ Πλαπούτας τοῦ παρήγγειλε νὰ μὴ παραδοθῇ, ἀλλὰ νὰ περιμένῃ 15

ήμέρας διότι τὰ πράγματα θ' ἀλλάξουν καὶ ὅτι ὁ Κοντ. συνηντήθη μετὰ τοῦ Κολ. εἰς τὸ περιβόλι του ἐν Ναυπλίῳ.

Παρέστη εἶτα πεντὰς μαρτύρων ἐξ Ἀλβαίνης, ἔνθα ἦτο διδάσκαλος ὁ Νικολάου, οἱ Ι. Τρίβαλης, Ἀναγ. Διαμαντόπουλος, Παπαδήμας, Δ. Τσαρουχᾶς, καὶ Α. Παπαδῆμος, οἵτινες βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ Νικολάου ψεύδεται ἰσχυριζόμενος ὅτι ἔφυγεν ἀπὸ τὸ χωρίον των, ἵνα συνοδεύσῃ τὸν Κοντοβ. διότι μόνον μίαν φορὰν ἐπῆγε τὴν μητέρα του εἰς Πύργον, διὰ δύο ἡμέρας.

Κατόπιν παρήλασαν οἱ ἐπὶ ὑποθάλψει τῶν λῃστῶν φυλακισθέντες 1ον) Ἀναγν. Ἀναστασόπουλος, ὅστις καταθέτει, ὅτι συστάσει τοῦ Νομάρχου Χρηστίδου ἔλαβεν ἐπὶ 15 ἡμέρας τὸν Κοντοβουνήσιον εἰς τὸ σπίτι του. Μετὰ τοῦτο συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Δεληγιώργη. Ἐν Ναυπλίῳ ὁ Ρήγας Παλαμήδης ἐζήτησε 30 τάλληρα ἀπὸ αὐτὸν καὶ τοὺς Σκληραίους διὰ νὰ τοὺς ὑπερασπίσῃ καὶ βγοῦν ἀπὸ τὴν φυλακήν, τὰ ὁποῖα καὶ τοῦ ἔδωκαν. 2ον) Ὁ Γ. Μποσνάκης ἐκ Σκληροῦ, ὅστις καταθέτει τὰ ἑξῆς: Μὲ ἔφεραν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ἔμεινα τρεῖς μῆνες. Ἐκεῖ ἦλθε ὁ Π. Οἰκονομόπουλος (ὁ κατήγορος) καὶ τὸν παρεκαλέσαμεν νὰ μεσιτεύσῃ. Αὐτὸς δὲ μᾶς εἶπε νὰ εἰποῦμεν μίαν κουβέντα, ὅτι : «οἱ κλέπται τοῦ χωρίου μας εἶχαν εἴδησιν ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην.» Ἡμεῖς τοῦ εἴπαμεν· «κὺρ-Παναγιωτάκη, δὲν εἰμποροῦμεν νὰ τὸ κάμωμεν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, διότι εἶνε ψεῦμα». Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθε καὶ μᾶς ἐζήτησε 60 τάλληρα. Δὲν εἴχομεν νὰ τὰ δώσωμεν! Ἔπειτα ἐλευθερώθη ὁ Κρεστενίτης Ἀναστασόπουλος καὶ τὰ οἰκονόμισε καὶ ἐδώσαμε ἀπὸ 6 1)2 τάλληρα καὶ μᾶς ἔβγαλε. 3ον) Ὁ Ἀντ. Σκληριώτης, ὅστις ἐπιβεβαιοῖ τὰ ἄνω, προσθέτων, ὅτι ὁ Ἀνδριτσάνος τοὺς ἔβγαλε διὰ τοῦ Κανελ. Δεληγιάννη, ὁμιλήσαντος εἰς τὸν Μάσσωνα· καὶ 4ον) ὁ Σπ. Γκουμᾶς, ἐκ Μούντριζας, ὅστις βεβαιοῖ τὴν ὑπὸ τοῦ «Ρηγανιοῦ» λῆψιν τῶν 30 ταλλήρων.

Οἱ Γ. Ἀργυρόπουλος, Π. Τσιμόπουλος καὶ Γ. Τσόκος ἐκ Παλούμπα βεβαιοῦν, ὅτι ὁ Πλαπούτας λαβὼν τὴν φοράδα τοῦ Κοντοβουνήσιου τῷ ἐδήλωσεν, ὅτι εἶνε ἐθνικὴ καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ πληρώσῃ ὅ,τι ἅρπαξε καὶ νὰ ἡσυχάσῃ. Τὸ αὐτὸ βεβαιοῖ καὶ ὁ

Σαρ. Λιναρδόπουλος ἐκ Ζατούνης, περὶ δὲ τῆς φοράδας οἱ Γ. Ἠλιόπουλος καὶ Ι. Ταμπάκης, Ζατουνῖται, μάρτυρες ὑπερασπίσεως.

Τοιαῦτά τινα κατετέθησαν περὶ τῶν σχέσεων Κοντοβουνήσιου καὶ κατηγορουμένων. Πρὶν ἢ δ' ἐκθέσωμεν τὰ κατατεθέντα περὶ τοῦ Καπογιάννη, ἀνάγκη νὰ εἴπωμέν τινα καὶ περὶ τῆς ἱστορίας του. Οὗτος κατήγετο ἐκ Σουλιμᾶ καὶ νεαρὸς ὢν ἠγάπησε τὴν κόρην τοῦ Πιπιλῆ. Μὴ πείσας ὅμως τὸν πατέρα της, τὴν ἀπήγαγε βιαίως. Ἀλλ' ὁ ἀνάδοχος καὶ θεῖος τῆς ἀπαχθείσης Γρηγοριάδη; ἔστειλε τὸν ἀδελφόν του Γεώργιον μὲ ἑκατοντάδα ὁπλοφόρων ἵνα ἐκδικήσουν τὴν ὕβριν, ἐκεῖνοι δὲ μὴ εὑρόντες τὸν Καπογιάννην ἥρπασαν τὰ πρόβατά του καὶ τὰ εὑρεθέντα ἐν τῇ οἰκίᾳ του χρήματα. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ κόρη δραπετεύσασα ἐπανῆλθεν εἰς τὸν πατέρα της καὶ ἐφυλάσσετο εἰς τὴν οἰκίαν Γρηγοριάδου, μέχρις οὗ τὴν ἐστεφάνωσαν μὲ ἄλλον.

Ὁ Καπογιάννης ἔκτοτε ἐκηρύχθη λῃστὴς καὶ ἐκ μανιώδους ζηλοτυπίας ἐσκόπει νὰ φονεύσῃ τὸν σύζυγον ἢ τὸν ἀδελφὸν τῆς περιφρονησάσης αὐτόν. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου κατέλαβε μὲ τοὺς συγχωρίουςτου τὸ φρούριον τῆς Ἀρκαδιᾶς, ὁπόθεν ἐπυροβόλησαν ἀνεπιτυχῶς καὶ τὸν διερχόμενον Γρηγοριάδην. Ἐνηργήθη ὅμως εὐθὺς πολιορκία τοῦ φρουρίου καὶ οἱ ἔγκλειστοι ἔφυγον διὰ νυκτός. Ἔκτοτε περιέτρεχον τὰ ὄρη καὶ κατακρεούργησαν τὸν Χρ. Γγουγκούνην, διαπράξαντες καὶ πλείστας ἄλλας λῃστρικὰς πράξεις. Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὄθωνος αἱ ἀρχαὶ κατεδίωξαν πολὺ τοὺς λῃστάς, ἀλλ' ὁ Καπογιάννης εἶχε τὸ θράσος νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Γρηγοριάδην εἰς ὃν εἶπεν:

—Σὺ, κὺρ Θανάση, μοῦ ἐπῆρες τὴν γυναῖκα καὶ τὰ πράγματά μου καὶ τὰ ἔδωσες τῶν Πιπιλαίων, ἐγὼ ἢ θὰ πάρω τὸ δίκηο μου ἀπ' αὐτοὺς ἢ θὰ χαθῶ.

Καὶ ἀνεχώρησε ταχὺς, πρὶν προφθάσῃ ὁ Γρηγοριάδης νὰ σκεφθῇ νὰ τὸν συλλάβῃ. Κατόπιν συνελήφθη συμπλακεὶς μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ πρὸ τῆς Δίκης τοῦ Κολοκοτρώνη ἐκλείσθη εἰς τὸ

Μπουρτζι μετὰ τριῶν συντρόφων του καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἐκαρατομήθη.

Οἱ Μάρτυρες τῆς κατηγορίας Γ. Λυμπερόπουλος ἐξ Ἀρκαδιᾶς καὶ Παπακωνσταντῆς, Τάσος Γιαννακόπουλος, Ἀναγ. Μαυραειδῆς Γ. Ντρὲς, Κ. Κατσαμπάνης, Π. καὶ Δ. Κάσδας καὶ Γ. Ἀλεκόπουλος καταθετουν, ὅτι οἱ Ἀναγ. καὶ Ἀδὰμ Παπατσωραῖοι καὶ ὁ Γρηγοριάδης ὑπέθαλπον τὸν Καπογιάννην, ὡς δ' ἐλέγετο ἔπραττον τοῦτο καθ' ὑπόδειξιν ἀνωτέρων προσώπων καὶ δὴ συνεπείᾳ ἐπιστολῶν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα καὶ ὅτι οἱ Πατσῶραι ὕψωσαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας σημαίαν Καποδιστριακὴν μὲ τὸν Φοίνικα, καὶ ἠμπόδιζαν τὴν καταδίωξιν τοῦ Καπογιάννη. Ἐπιστολὰς ἐνόχους τῶν κατηγορουμένων Κολ. καὶ Πλαπ. οὐδεὶς τῶν μαρτύρων εἶδε, ἴσως δὲ τὸ ἀσήμαντον τῶν κατηγοριῶν τούτων βλέποντες καὶ αὐτοὶ οὐδένα προσήγαγον μάρτυρα ὑπερασπίσεως.

Τὸ παράδοξον εἴτε ὅτι διὰ τὴν ὑπόθαλψιν τοῦ τρίτου λῃστοῦ ὁ Μάσσων ἠρκέσθη εἰς τὸ κατηγορητήριον, οὐδένα προσαγαγὼν μάρτυρα κατηγορίας!! Προσῆλθε μόνον εἷς μάρτυς ὑπερασπίσεως ὁ Β. Ντρούκας ἀπὸ τὰ Κυπαρίσσια, καταθεσας τὰ ἑξῆς: «Ὁ Μπαλκανᾶς ἦτο χωριανός μου. Ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος τὸν κατέτρεχον νὰ τὸν σκοτώσουν. Τὸν ἐφυλάκωσαν εἰς τὴν Καρύταιναν τρεῖς φοραῖς, τὴν τελευταίαν φορὰν τὸν Ὀκτώβριον καὶ ὁ Κολοκοτρώνης διέταξεν ἢ νὰ τὸν πάσουν ἢ νὰ τὸν σκοτώσουν. Ἦτο κλέπτης ἀγριευμένος, διότι τὸν ἐκυνήγα καὶ δὲν ἠμέρωνε καθόλου. Ποτὲ δὲν ἦτο εἰς τὸ στρατόπεδόν του, οὔτε εἰς τὸ Βαλτέτσι. Ὁ Μπαλκανᾶς ἠλευθερώθη δι' ἐγγυήσεως τοῦ δημογέροντός μας, μὴ ἔχοντος συγγένειαν καμμίαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην. Μαρτυρικὸν δὲν ἠξεύρω νὰ ἔγεινε κανένα διὰ τὸν Μπαλκανᾶν, οὔτε ἂν ἔσχισαν κανένα. Ὁ Μπαλκανᾶς ἦτο ἕνας φυλόβιος, ὅπου δὲ κανεὶς ὅμοιος ρέμπελος ἐπήγαινε μαζῆ του». Τ' αὐτὰ συνομολογοῦσιν οἱ Ρήγας Σουρουμπόπουλος καὶ Ἀναστ. Σαμαράνης ἐκ Καρυταίνης, Νικολῆς Μπούτουνας ἀπὸ Καρυαῖς, Δημ. Ροϊλὸς ἀπὸ Στεμνίτσαν, Γ. Ξυνογαλᾶς ἀπὸ Κυπαρίσσια

καὶ Ι. Μπίτσος, Κ. Μπασαρέλας, Ἀνδριανὸς Βλαχοχωρίτης Γαλάνης Κουμάνταρος καὶ Π. Κολομπράτσος ἐκ Βρωμοσέλλας.

Τὸν Μπαλκανᾶν κατεδίωξε πολλάκις ὁ Δεληγεώργης, μέχρις οὗ ἐν συμπλοκῇ ἐφονεύθη ὁ λῃστὴς πρὸ τῆς Δίκης Κολοκοτρώνη.

Ὁ μάρτυς Ν. Θεοδωρόπουλος, Τριπολίτης, κατέθηκεν: «Οἱ κατήγοροι ἤρχοντο εἰς τὸ φαρμακοπωλεῖόν μου καὶ μοῦ ἔλεγον, ὅτι οἱ λῃσταὶ ἐβγῆκαν ἐξ αἰτίας τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τὸν ἐκακολόγουν, ὅτι αὐτοῦ ἦταν τὰ σχέδια. Ὁ Μοίραρχος μοῦ εἶπε νὰ τοὺς εἰπῶ νὰ παύσουν τοῦ νὰ λέγουν τέοια λόγους Ἀλλ' αὐτοὶ ἔλεγον αὐτὰ καὶ πρὶν καὶ μετὰ τὴν φυλάκισιν τῶν ἐγκαλουμένων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΚΑΝΔΑΛΑ ΕΠΙ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ

ΤΜΗΜΑ Α'.

ΜΙΑ ΘΥΕΛΛΩΔΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ

Διαφωνίαι περὶ τῶν ἐντυπώσεων τοῦ κοινοῦ.— Ἡ στάσις τῶν κατηγορουμένων.— Βόμβαι διὰτοῦ τύπου.— Τὸ ἀνόητον ἄρθρον.— Ἡ ὀργὴ τῶν Συνηγόρων καὶ τοῦ Προέδρου.— Εἰρωνεῖαι τοῦ Σωτῆρος.— Συστηματικὴ προκατάληψις τῆς κοινῆς γνώμης.— Αἱ παρεμβάσεις τῶν παρασκηνίων.— Πιέσεις τῶν δικαστῶν. — Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου.— Σκάνδαλα τοῦ Μάσσωνος.— Τὰ ἐν Μάνῃ.

Ὅλος ὁ κόσμος μετ' ἀγωνίας παρηκολούθει τὴν ἐξέτασιν τῶν μαρτύρων. Ἀλλ' ἡ ἀγωνιώδης προσοχή του μὴ ἐκτραχυνομένη

εἰς ἐκδηλώσεις, κατέλειπεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς ἀφορμῆς αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ὁ «Σωτὴρ» ἔγραφε τὴν 17 Μαΐου: «Πλησιάζομεν εἰς τὸ τέλος τῆς δ κης. Εἰς ὅλας τὰς συνεδριάσεις ἡ συρροὴ δὲν ἔπαυσε. Μὲ ευχαρίστησίν μας παρετηρήσαμεν ὅτι, τὸ ἀκροατήριον ἔδειξε πάντοτε τὴν μεγαλειτέραν ἡσυχίαν πνεύματος. Καθεὶς ἤρχετο ὄχι νὰ ἐξηγήσῃ ἀλλὰ διὰ νὰ φωτίσῃ τὴν γνώμην του. Καὶ τοῦτο ἕν βῆμα πρὸς τὸν πολιτισμόν.»

Ἀλλ' εἰς τὴν παρεξήγησιν τοῦ «Σωτῆρος» συνέτεινε πολὺ ἡ στάσις τῶν κατηγορουμένων διότι κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν» (σ. 638) «ἐνῷ ἐγίνετο ἡ συζήτησις ὡμίλησαν οὗτοι ἐλαχίστας φορὰς καὶ καμμία ὕβρις δὲν ἐπροφέρθη μήτε κατὰ μαρτύρων, μήτε κατὰ τῆς Διοικήσεως». Ἡ στάσις αὕτη διέθεσεν ἄριστα τὰ πνεύματα, ὅταν δὲ καὶ ὁ τελευταῖος μάρτυς ὑπερασπίσεως ἐξητάσθη, ἐσχηματίσθη πλέον πεποίθησις περὶ τῆς ἀθωότητος τῶν κατηγορουμένων, ἡ δὲ κοινὴ γνώμη ἐξερράγη σύσσωμος. Ὁ πρωθυπουργὸς Μαυροκορδάτος παρασυρθεὶς ὑπ' αὐτῆς, ἐξεδήλου ἀπροκάλυπτον γνώμην ὑπὲρ τῶν κατηγορουμένων, καὶ αὐτὸς ὁ Ἄρμανσπεργ παρηκολούθει πλέον ψυχρῶς τὴν δίκην.

Ἡ στάσις τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐτρόμαξε τὴν Ἀντιβασιλείαν καὶ τὴν 20 Μαΐου ἔγεινε σκέψις μεταξὺ τοῦ Μάουρερ καὶ τοῦ Ἄβελ περὶ λήψεως σπουδαίων μέτρων, ἵνα μὴ διαφύγουν οἱ ἐγκαλούμενοι, ὡς προχειρότερον δὲ μέσον ἐκρίθη ἡ δημοσιογραφία. Καὶ τὴν 21 Μαΐου κατάπληκτος ὁ λαὸς τοῦ Ναυπλίου ἀνεγίνωσκεν εἰς τὸν «Σωτῆρα» τὸ ἀνόλουθον κύριον ἄρθρον τὸ ὁποῖον ἐπέρριπτε ἔμμεσον μομφὴν κατὰ τῆς τότε Κυβερνήσεως ἐξῆρε τὸ ἔργον τῆς Ἀντιβασιλείας εἰς πρόληψιν τοῦ κινδύνου τῆς Πατρίδος καὶ προανήγγελλε τὴν ἄφευκτον καταδίκην τῶν στρατηγῶν. Ἰδοὺ τὸ ἄρθρον ὁλόκληρον:

«Ὁ δρόμος τῶν φατριῶν εἶνε προοδευτικός. Μιᾶς ἐξ αὐτῶν (τῆς τοῦ Κολοκοτρώνη) ἡ τόλμη ηὔξανεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἕως τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου. Ἀκόμη ὀλίγας ἡμέρας ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἦτο ἕτοιμος ν' ἀνάψῃ ἐκ νέου εἰς τοὺς κόλπους τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, καὶ οἱ ἀναρχικοὶ ἦσαν πράθυμοι

τὰ βάψουν τὰς χεῖράς των εἰς τὸ ἀνθρώπινον αἷμα, εἰς τὸ αἷμα τῶν ἀδελφῶν καὶ συμπολιτῶν των. Εἰς μάτην ἔκτοτε οἱ ἀληθεῖς φίλοι τοῦ Θρόνου προσεπάθησαν νὰ προλάβουν τοὺς ὀλεθρίους σκοποὺς τοῦ ἀναρχικοῦ κόμματος. Ἡ δικαιοσύνη ἔμενεν ἄφωνος καὶ ἀπαθὴς, ἐνῷ ἡ ἐξουσία ἐπέμενε νὰ μὴ πιστεύῃ, ὅτι τὸ πτῶμα τῆς ἀναρχίας καὶ τῶν φατριῶν εἰμπορεῖ νὰ ἐκθέσῃ εἰς νέους κινδύνους τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, καὶ νὰ κλονίσῃ ἐκ θεμελίων τὸν μόλις ἐνεγειρόμενον Θρόνον του. Ἡ μακροθυμία, ἔλεγεν, εἶνε ἡ κυριωτέρα δύναμις τοῦ Θρόνου. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἐνεργοῦσα φατρία ἐκλαμβάνουσα τὴν μακροθυμίαν ὡς ἀσθένειαν, ἦτο μακρὰν νὰ ἐξιλεόνηται ἀπὸ τοιαύτας γενναιοφροσύνης ἀρχὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ποτὲ αἱ φατρίαι δὲν κάμπτονται. Νὰ τοὺς νικᾷ ἢ νὰ ὑποφέρῃ τὸν ζυγόντων, ἰδοὺ ἡ τύχη τῶν Κυβερνήσεων, διότι ἴδιον τῶν φατριῶν εἶνε νὰ προχωροῦν πάντοτε καὶ ποτὲ νὰ μὴ ὀπισθοδρομοῦν!

Ἀλλ' ἂς ἀναπέμψωμεν εἰλικρινεῖς εὐχαριστίας εἰς τὴν ἐφορεύσαν τὰς τύχας τῶν Ἐθνῶν Πρόνοιαν! Τὰ καταχθόνια σχέδια ταχέως ἀνακαλύπτονται, καὶ οἱ κακόβουλοι σκοποὶ ὀλίγων τινῶν, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκουν τὰ συμφέροντά των εἰς τὴν ἀναρχίαν ναυαγοῦν. Ἰδοὺ οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι διαμαρτύρονται σήμερον ἐναντίον τοῦ δρόμου τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν μέτρων τῆς Κυβερνήσεως! Ἕως χθὲς ἀκόμη ἐπαπείλουν τὴν κοινωνίαν καὶ σήμερον ἐπικαλοῦνται εἰς ὑπεράσπισίν των αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος, ἐναντίον τῶν ὁποίων συνώμοσαν.... Συλλογισθῆτε. ἄνθρωποι τῆς ἀναρχίας, καλλίτερα. Ἡ θεσις εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεσθε, εἶνε ἔργον τῶν χειρῶν σας καὶ ὄχι ἔργον ἰδικόν μας. Εἶνε ἔργον ἐκείνων, τοὺς ὁποίους θεωρεῖτε καὶ ὀνομάζετε χωρὶς λόγον ἐναντίους σας. Συνωμόσαντες ἐναντίον τῶν Νόμων τῆς Πατρίδος σας, ταράττωντες ἀδιακόπως τὴν Ἑλλάδα, βλάπτοντες τὴν εὐδαιμονίαν της, κλονίζοντες εἰς κάθε ἐποχὴν τὰς ἀρχάς..... τί ἄλλο ἔπρεπε νὰ περιμένετε παρὰ τὰς κατάρας καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν συμπολιτῶν σας; Ἰδοὺ ἕως τώρα οἱ καρποί σας! Ἔρχεται ἔπειτα καὶ ὁ οἶκτος ἀλλ' οἶκτος διὰ τὴν παραφροσύνην σας,

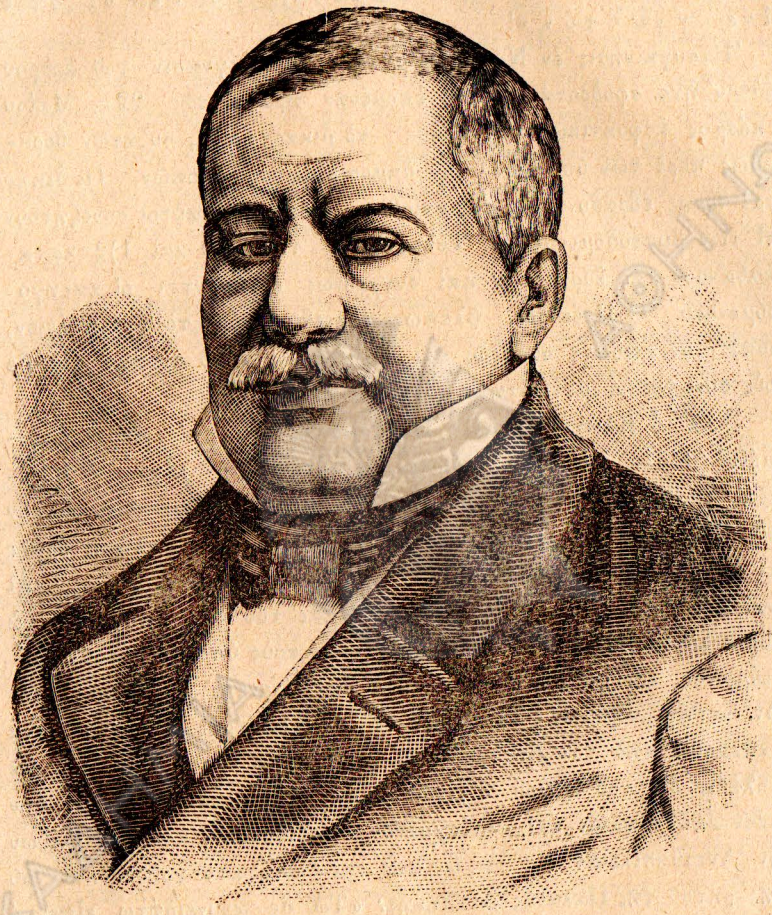

Σπυρίδων Τρικούπης

Ὁ παραιτηθεὶς διὰ τὴν Δίκην πρωθυπουργὸς

οἶκτος διὰ τὴν ἀδυναμίαν σας. Αὐτὴ θέλει εἶνε ἡ τελευταία τιμωρία σας. «Ὅτι καὶ ἂν κάμετε, τὸ τέλος σας εἶνε γνωστόν»!

Ἡ συγκίνησις ἐν Ναυπλίῳ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἄρθρου τούτου ἦτο σφοδροτάτη. Τὴν ἑπομένην πρωΐαν τῆς 22ας Μαΐου ὁ κόσμος ἀσφυκτικῶς κατέκλυσε τὸ δικαστήριον, συζητῶν θορυβωδῶς περὶ τῶν ὑπούλων τοῦ δημοσιεύματος σκοπῶν. Οἱ δικασταὶ ὅμως ἐβράδυναν νὰ ἐμφανισθοῦν, διότι καὶ αὐτοὶ συνεζήτουν ἐπὶ τῶν βυσσοδομουμένων. Τέλος περὶ τὴν 10 καὶ 1)2 καταλαμβάνουν τὰς ἕδρας των καὶ συγχρόνως εἰσάγονται οἱ κατηγορούμενοι. Ὁ Πρόεδρος, βλέπων ἐξηρεθισμένον τὸ ἀκροατήριον, κνυπᾶ τὸν κώδωνα σφοδρῶς καὶ συνιστᾶ εἰς αὐτὸ σιωπὴν εἰς δὲ τοὺς συνηγόρους μετριότητα (Πρακτ. σελ. 261).

Ἀλλ' ὁ Κλωνάρης καὶ ὁ Βαλσαμάκης ἦσαν εἰς ἄκρον ὠργισμένοι. Μόλις ὁ Πρόεδρος ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν λόγον, ὁ Κλωνάρης παρουσιάζεται πρὸ τοῦ βήματος μὲ τὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ «Σωτῆρος» καὶ ἀναγινώσκει τὸ ἄρθρον αὐτὸ πλήρης ὀργῆς καὶ μὲ στεντορείαν φωνήν, διὰ νὰ τὸ ἀκούσῃ ὅλος ὁ κόσμος, καὶ ἀναλύων φράσιν πρὸς φράσιν τὰς γραμμάς του καὶ ἐπεξηγῶν τὰ κρύφια λόγια καὶ ἀποκαλύπτων ἐντέχνως τοὺς ὑποβολεῖς τοῦ δημοσιεύματος, ἐξέθεσε τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὡς τείνοντος εἰς καταστροφὴν τῶν κατηγορουμένων Τελευτῶν δὲ ὁ Κλωνάρης ἀπῄτησε: «νὰ ἐγκαλεσθῇ ἀπὸ τὸν Ἐπίτροπον ὁ Συντάκτης αὐτοῦ, ὡς ζητῶν νὰ προλάβῃ διὰ τοῦ ἄρθρου «Ἐσωτερικὰ» τὴν Δικαιοσύνην μὲ τὴν πλέον ἀποτρόπαιον καὶ ἀναίσχυντον ἀσυνειδησίαν, καὶ ἐξευτιλίζων τὴν Ἀντιβασιλείαν καὶ τὰ ὄργανά της ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ τοῦ ἑξῆς ρητοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης: «Τῷ δὲ ἀνυνειδήτῳ εἶπεν ὁ Θεός: Ἵνα τί σὺ ἀναλαμβάνῃς τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; Σὺ ἐμίσησας τὴν ἀλήθειαν! Εἰ ἐθεώρεις κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθεις. Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητας».

Τοιαῦτα εἰπὼν ἐκάθησε, ἀνέμενε δὲ νὰ δηλωθῇ κατὰ τύ-

πους τοὐλάχιστον ἀπὸ τὸν Εἰσαγγελέα, ὅτι θὰ ληφθοῦν κατὰ τοῦ συντάκτου τοῦ ἐπιληψίμου ἄρθρου τὰ νόμιμα μέτρα. Ἀλλ' ὁ Μάσσων ἔβλεπε τοὺς συνηγόρους εἰρωνικῶς. Πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ σκεφθῇ αὐτὸς καταδίωξιν κατὰ τοῦ ὀργάνου τῆς Ἀντιβασιλείας, καὶ τοῦ Κωλέττη, εἰς ὧν τὰ νεύματα ἦτο πειθήνιον ὄργανον; Δὲν ἦτο ὅμως τοιοῦτον καὶ ὁ Πολυζωίδης, ὅστις, βλέπων τὸν Μάσσωνα οὐ μόνον ἀσυγκίνητον ἀλλὰ καὶ προκλητικόν, ἠγέρθη καὶ εἶπε μὲ πολλὴν πικρίαν ὀλίγα τινὰ, δηλώσας ὅτι τὸ «Δικαστήριον δὲν ἔχει ἄλλο συμφέρον παρὰ τὸ τοῦ Νόμου, δὲν ἔχει ἔχει ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὴν Δικαιοσύνην» ὑπονοῶν δὲ τοὺς ἰθύνοντας, ἐτόνισεν ὅτι «τινὲς δεικνύουν μίαν ἐ π ί σ η μ ο ν ἐμπάθειαν καὶ ἄγνοιαν τῶν νόμων» συνεβούλευσε δὲ σοβαρώτατα, «ὅτι δὲν πρέπει κανεὶς νὰ προλαμβάνῃ τὴν Δικαιοσύνην» καὶ μὲ τόνον καὶ θυμὸν εἶπεν ὅτι «τὸ Δικαστήριον ἀποδοκιμάζει τὸ ἀνόητον ἄρθρον προσκάλεσε δὲ τὸν Ἐπίτροπον νὰ ἐναγάγῃ τὸν ὑπεύθυνον Συντάκτην («Σωτὴρ» 26 Μαΐου Πρκτ. σελ. 261—3). Ἀλλ' ὁ Μάσσων εἰς τὴν ἐπίσημον πρόκλησιν τοῦ Δικαστηρίου ἠρκέσθη νὰ καγχάσῃ καὶ ἀντὶ πάσης ἐπὶ τῆς οὐσίας ἀπαντήσεως συνέστησεν εἰς τὸν Πρόεδρον νὰ διατάξῃ τὴν ἀνάγνωσιν ἐγγράφων τινῶν τῆς δίκης ἐπιβαρυντικῶν διὰ τοὺς κατηγορουμένους.

Ἡ στάσις αὕτη τοῦ Μάσσωνος ἐθράσυνε τὸν «Σωτῆρα», ὅστις κατειρωνεύετο εἰς τὸ φύλλον τῆς 26 Μαΐου ὁλοκλήρου τοῦ δικαστηρίου, περιγράφων τὰ τῶν σκηνῶν τῆς 22 Μαΐου καὶ προτάσσων: «Εἴμεθα μακρὰν πολλὰ μακρὰν, λέγομεν, νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι λόγοι ὑπαγορευμένοι ἀπὸ τὴν πλέον εἰλικρινῆ, τὴν πλέον ἄδολον, τὴν πληρεστέραν ἀφοσίωσιν πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Θρόνου καὶ τῶν Ἐθνικῶν μας ἐλευθεριῶν, ἤθελον ἀποδοκιμασθῇ ἐπὶ ὑψηλοῦ βήματος ὡς λόγοι ἀνόητοι, ὡς λόγοι ἀξιοκατηγόρητοι, καὶ ἄξιοι νὰ κινήσουν τοὺς κεραυνοὺς τῆς ἀνθρωπότητος ἂν ὄχι τῆς θείας δικαιοσύνης ἐναντίον των. Καὶ μόλον τοῦτο οὐδὲν βεβαιότερον... Εἶνε περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἄρθρου ἔκαμεν ὅλως διόλου διάφορον ἐντύπωσιν εἰς τὸ ἀκροατήριον... Τοιαύτη ἦτο ἡ τύχη τοῦ προηγουμένου πολιτικοῦ ἄρθρου μας. Ὁ-

μολογοῦμεν ὅτι ὁ συντάκτης του δὲν ἐπερίμενε τοιαύτην τιμήν.... Ὡς δημοσιογράφοι ἐκρίναμεν χρέος μας νὰ στιγματίσωμεν τὴν συνωμοσίαν καὶ τὴν ἀναρχίαν ἀπολύτως, χωρὶς νὰ ἐξηγήσωμεν ποίους θεωροῦμεν συνωμότας καὶ ἀναρχικούς. Τοῦτο εἶνε ἔργον τοῦ Δικαστηρίου. Τὸ ἄλλο ἦτο ἰδικόν μας. Ἡμεῖς ἐκπληρώσαμεν εὐσυνειδότως τὰ χρέη μας, μένει τώρα εἰς τὸ Δικαστήριον νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ἰδικά του. Τελειόνομεν μὲ τὴν ὡραίαν ἔκφρασιν τοῦ ἀθανάτου Μοντεσκιοῦ «τὰ ὄργανα τῶν νόμων χρεωστοῦν νὰ εἶνε ἀπαθῆ ὡς αὐτὸς ὁ νόμος».

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς εἰρωνείας καὶ διὰ τὰ ἐγκλήματα τοῦ «Σωτῆρος» κατὰ τῶν κατηγορουμένων οὐδεμίαν ἐλάμβανε πρόνοιαν οὐδ' ὁ Εἰσαγγελεὺς οὐδ' ὁ Νομάρχης Ναυπλίου, ὅστις εἶχε καθῆκον πρὸς τοῦτο (Πρακτικὰ σελ. 263). Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἄρθρων ὁ «Σωτὴρ» εὗρε καὶ ἄλλο μέσον διασυρμοῦ τῶν κατηγορουμένων, δημοσιεύων δῆθεν ἀνταποκρίσεις ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα δηλωθῇ ὅτι καὶ αἱ ἐπαρχίαι εἰσὶ καταδικαστικαί. Μία δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ φύλλον τῆς 27 Μαΐου χύνει ὑπὸ μορφὴν γενικότητος ἄφθονον δηλητήριον, ἐγράφη δὲ ἐκ Τριπόλεως δῆθεν τὴν 23 Μαΐου καὶ λέγει :

«Εὖγε κ. Συντάκτα εὖγε ! Μόλις σήμερον ἐλάβομεν τὸν ἀπὸ 17 Μαΐου ἀριθμὸν τῆς ἐφημερίδος σας, εἰς τὸν ὁποῖον κατὰ πρώτην φορὰν ἐξηγεῖσαι περὶ τῶν ἐγκληματικῶν σχεδίων τῆς ἀναρχικῆς φατρίας καὶ ἰδοὺ σπεύδω νὰ σοὶ ἐξηγήσω τὴν εὐχαρίστησίν μου. Οὔτε κανεὶς τῶν σημαντικῶν οὔτε κανεὶς τῶν ἐπιρροὴν ἐχόντων εἶμαι κ. Συντάκτα. Εἶμαι βεβαιος ὅτι θέλεις δεχθῇ καλοκαγάθως τὰς εὐχαριστιας ἑνὸς ἀληθοῦς Ἕλληνος, ὅστις αἰσθάνεται τὴν μεγαλητέραν ἠθικὴν παρηγορίαν, ὅταν εὑρίσκει καὶ ἄλλους ὁμόφρονάς του εἰς τὰ πολλοῦ λόγου ἄξια πράγματα τῆς Πατρίδος μας. Πόσον εἶνε εὐχῆς ἔργον ἂν ὁ καθεὶς ἐξηγεῖ περὶ αὐτῶν ἐλευθερως τὴν γνώμην του ! Ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τότε τῶν ἀτομικῶν γνωμῶν ἤθελε σχηματίζεσθαι ἡ κοινὴ γνώμη τοῦ Ἔθνους, αὐτὴ ἡ βασίλισσα τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ὁποίαν κανεὶς ἐπὶ τέλους δὲν δύναται ν' ἀντισταθῇ. Σύμφωνος καὶ ἐγὼ μὲ τὰ Ἑλληνικὰ φρονήματα τὰ

ὁποῖα τοσάκις ἐξήγησες κ. Συντάκτα μὲ ἀληθῆ ζῆλον καὶ πατριωτισμόν, νομίζω χρέος μου ἱερὸν νὰ ἐπαναλάβω, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους κρέμαται εἰς τὴν ἀφοσίωσιν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν ἀρτιπαγῆ θρόνον τῆς πατρίδος των. Κανεὶς ἐξ ἡμῶν δὲν θεωρεῖ τὴν Κυβέρνησιν ἀλάνθαστον. Ἀλλ' ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ ἐλλείψεις της, συνέπειαι φυσικαὶ τῆς θέσεώς της, ὁποιονδήποτε καὶ ἂν εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀποφαντικοῦ πολλάκις χαρακτῆρος της, εἶνε ἓν τῶν ἱερωτέρων χρεῶν μας νὰ τὴν περιστοιχίσωμεν μὲ τὴν εἰλικρινῆ ἀγάπην μας, νὰ τὴν συνδράμωμεν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις μας ἐ ν α ν τ ί ο ν τ ῶ ν ἐ χ θ ρ ῶ ν, οἵοινες ὕστερον ἀπὸ ὅλα εἶνε καὶ ἐχθροὶ ἰδικοί μας. Ἂς ὑποστηρίξωμεν λοιπὸν τὸν Θρόνον, τὸν μόνον ἀσφαλῆ ἐγγυητὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας μας, καὶ ἂς κραταιώσωμεν μὲ τὰς εὐχάς μας, μὲ τὴν ἀξιότητά μας, μὲ τὸν ζῆλόν μας ἐ ν α ν τ ί ο ν μ ι ᾶ ς κ α κ ο β ο ύ λ ο υ φ α τ ρ ί α ς, ἥτις δὲν ὀνειροπολεῖ εἰμὴ ταραχὰς, τὴν ἀταξίαν καὶ τὴν ἀναρχίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐ π λ η ρ ώ σ α μ ε ν μὲ ε ἰ λ ι κ ρ ί ν ε ι α ν τὸ πρῶτον τοῦτο χρέος, μᾶς μένει καιρὸς ἀκόμη καὶ δι' ἄλλο οὐχ' ἧττον οὐσιῶδες, διὰ τὸν ὀργανισμὸν καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς κοινωνίας μας. .»

Ἀλλὰ δὲν ἤρκουν μόνον τὰ ἄρθρα τοῦ «Σωτῆρος» ὅπως προκαλέσωσι τὴν τόσην ταραχὴν εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸ δικαστήριον. Ἀπό τινων ἡμερῶν πολλὰ τὰ σκανδαλώδη διεδίδοντο ἐν Ναυπλίῳ. Ἡ Ἀντιβασιλεία εἶχε πλανηθῇ ἐν τῇ πεποιθήσει αὐτῆς, ὅτι κατήρτισε φιλικὸν δικαστήριον, διότι αἵρνης ἀνεκάλυψεν ἐν αὐτῷ καὶ δυστροπωτάτους χαρακτῆρας. Κατὰ τὸν πρέσβυν Λούζην, «μεθ' ὅλον τὸν καθαρισμὸν τοῦ δικαστηρίου, οὐχ ἧττον εὑρέθησαν πάλιν μεταξὺ τῶν πέντε δικαστῶν δύο ἀνεξαρτήτου φρονήματος ἄνδρες, ὁ Τερτσέτης καὶ ὁ Πρόεδρος Πολυζωΐδης, ὧν ἡ δικαστικὴ συνείδησις ἔμεινεν ἀπρόσιτος εἰς τὰς Κυβερνητικὰς σαγήνας καὶ ἀπειλάς.» (Μένδελσ. σ' 1546).

Τῶν Κυβερνητικῶν τούτων παρακπόνων ἔχομεν ἐπίσημον βεβαίωσιν, διότι αὐτὸς ὁ Μάρουερ γράφει ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ: «Ὁ Πρόεδρος Πολυζωΐδης πρότερον ὢν ὑπὲρ τῆς καταδίκης

μετέβαλε γνώμην. Εἰς τὰς νουθεσίας παλαιοῦ φίλου ἀπήντησεν: ὅτι σήμερον δὲν ἀρέσκει, μετὰ ἕξ μῆνας θὰ ἀρέσῃ. Ὁ ἄλλος δικαστὴς Τερτσέτης, ὅστις ἐνήργησε συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Προέδρου συνήθιζε καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰ δίδῃ μαθήματα ἐν τῷ τοῦ Ἀρμανσπεργ οἴκῳ. Ἡ ὅλη συνωμοσία ἐθεωρήθη ὑπό τινων ὡς ἔργον τοῦ Κωλέττη. Μάλιστα δὲ καὶ ἐν Ἀγγλικαῖς ἐφημερίσιν ἐδημοσιεύθη ἄρθρον περὶ τῆς πιθανῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης ὑπὲρ τῶν κατηγορουμένων, περὶ τῆς καταδίκης τῶν ὁποίων τουλάχιστον ἐν Ναυπλίῳ, δὲν ἀμφέβαλλον πολλοί».

Κατὰ τὸν Μένδελσων (σελ. 1547) «διαρκούσης τῆς δίκης ἡ Ἀγγλικὴ μερὶς εἶχεν ἤδη προσπαθήσει, ἡγουμένου τοῦ Ἀρμανσπεργ, νὰ ἐπιρρίψῃ διὰ καταλλήλου στροφῆς ἅπαν τὸ μυσαρὸν τῆς δίκης ταύτης κατὰ τῶν γαλλοφρόνων Μάουρερ καὶ Ἄβελ». Ἕνεκα τούτου οἱ δύο τελευταῖοι ἐνισχυόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Κωλέττη κατῆλθον καὶ μέχρις ἐκβιάσεως τῶν συνειδήσεων τῶν δύο δικαστῶν, ἵνα ἱκανοποιηθῶσι πρὸ τῆς ἐξεγηγερμένης κοινῆς γνώμης. «Οὕτω δὲ, κατὰ Μένδελσων (σ. 1546) πᾶσα ἡ δίκη κατετάσσετο εἰς τὴν σειρὰν τῶν συκοφαντικῶν ἐκείνων στρεψοδικιῶν, δι' ὧν αἱ μισηταὶ κυβερνήσεις προσπαθοῦσι νὰ ἀπαλλαγῶσι τῆς ὀχληρᾶς ἀντιπολιτεύσεως καὶ καταπνίγουσι τὸν ἐλεύθερον λόγον, πεποιθυῖσαι εἰς τὸ εὐάγωγον τῶν δικαστῶν. Οὐδὲν μέσον παρημελήθη, ὅπως ἐπηρεασθῇ τὸ δικαστήριον καὶ ἐκβιασθῇ ἡ καταδικαστικὴ αὐτοῦ ἀπόφασις».

Κατὰ δὲ τὸν Φρατζῆν (Γ' σελ. 169) «ἀφοῦ ἐπροχώρησεν ἡ Δίκη ἀπεστάλησαν ἐπίσημοί τινες πρὸς τὸν Α. Πολυζωίδην ὑποσχόμενοι αὐτῷ μεγάλας ἀμοιβὰς καὶ λαμπρὰς θέσεις, ἀρκεῖ μόνον νὰ φανῇ σύμφωνος εἰς τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ἀλλ' ὁ Πολυζωίδης κατ' οὐδένα τρόπον παρεδέχθη τοῦτο, ἐὰν ὅμως ἤθελε συμβῇ νὰ γείνῃ ἡ πρότασις αὕτη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς δίκης, ἤθελε βέβαια δώσῃ τὴν παραίτησίν του». Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν» (σελ. 638) «Ἦσαν γνωσταὶ αἱ ὑψηλαὶ θέσεις, ἃς προώριζον διὰ τοὺς δύο δικαστάς. Ἔδειξαν ὅμως οὗτοι παράδο-

ξον ἀφιλοκέρδειαν καὶ ἀσυνήθη περιφρόνησιν τῶν συμφερόντων αὐτῶν».

Ἐκτὸς δὲ τῆς γρανιτώδους ἀντιστάσεως τῶν δικαστῶν ὁ Μάουρερ ἐμελαγχόλει καὶ πρὸ τῆς γριφώδους ἐν τῇ προχωρούσῃ Δίκῃ διαγωγῆς τοῦ Ἄρμανσπεργ καὶ τῆς ἀπροκαλύπτου συμπαθείας τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις διὰ κάθε ἐνδεχόμενον ἐπέμεινε καὶ ἐπέτυχε τὴν 9 Μαΐου τὴν ὑπογραφὴν Βασιλικοῦ Διατάγματος, καθ' ὃ ὅλαι αἱ θανατικαὶ ἀποφάσεις πρὸ τῆς ἐκτελέσεως ἔδει νὰ κοινοποιῶνται πρῶτον εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν, γινομένης συγχρόνως πρὸς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ἐξ ἐπαγγέλματος ἐκθέσεως, διαλαμβανούσης ἂν ὑπάρχωσι λόγοι πρὸς ἀποφομὴν χάριτος καὶ ποῖοι. Καὶ δὲν ἐδημοσιεύθη μὲν εὐθὺς τότε τὸ Β Δ. ἐπιμονῇ τοῦ Μάουρερ, ἀλλ' ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς ἐπεδίωξαν διὰ τοῦ ληφθέντος μυστικοῦ μέτρου δέσμευσίν τινα τῶν ἀγωνιώντων, ὅπως αἱ κεφαλαὶ τῶν ὑποδίκων ἀποσπασθῶσιν ὡς τάχιστα ἐκ τῶν ὤμων των. Ταῦτα δὲ ἐνῷ ὁ Μάουρερ καυχᾶται ὅτι κατὰ τὴν Δίκην ἡ πλειοψηφία «ἐνήργησεν, ἵνα οὐδὲ ἅπαξ γένηται μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἄρμανσπεργ ἐπὶ τοῦ ζητήματος δηλ. τῶν ἀναφορῶν τοῦ Φράνς.

Μίαν παρηγορίαν εἶχε μόνον ὁ Μάουρερ, ὅτι ὁ Μάσσων ἐξήντλει πᾶν μέσον, ὅπως καταδικασθῶσι βίᾳ οἱ κατηγορούμενοι. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν συνηγόρων συνέβησαν κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν διαδικασίαν πλεῖστα ἐπεισόδια, διότι οὗτοι διαρκῶς κατηγγελλον πλῆθος παρανομιῶν του. Τὸν κατηγόρουν λ. χ. ὅτι ἔλαβε διπλᾶς καὶ τριπλᾶς καταθέσεις μαρτύρων τινῶν τῆς κατηγορίας, προσκληθεὶς δὲ παρ' αὐτῶν νὰ τὰς παρουσιάσῃ, ἠρνήθη ἐπιμόνως νὰ τὸ πράξῃ. Καὶ τοῦτο διότι αἱ καταθέσεις αὗται τῶν μαρτύρων τῆς κατηγορίας ἀντὶ νὰ δυσχεραίνουν τὴν θέσιν τῶν ὑποδίκων, ἀπεδείκνυον τὴν ἀθωότητά των.

Ὁ Ἔπαρχος Ἀρκαδίας ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἐπίτροπον τὰς παρ' αὐτοῦ ληφθείσας ἐξετάσεις περὶ τοῦ Κωνσταντῆ Ἀλωνιστιώτη. Οἱ συνήγοροι ζητοῦν ἐπανειλημμένως τὴν κατάθεσιν αὐτῶν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβε παρὰ τῶν

δημοσίων ὑπαλλήλων, ἀλλ' ὁ Ἐπίτροπος σιωπᾷ εἰς τὰς αἰτήσεις ταύτας. Οἱ συνήγοροι ἐπιμένουν καὶ τὸ δικαστήριον προκαλούμενον νὰ λύσῃ τὴν διαφοράν, ἀποφαίνεται, ὅτι πρέπει ὁ Ἐπίτροπος νὰ παρουσιάσῃ τὰ ζητούμενα ἔγγραφα. Ὁ Μάσσων ὑπόσχεται, ὅτι θὰ συμμορφωθῇ μὲ τὴν γνώμην τοῦ Δικαστηρίου, ἀλλ' ἀναβάλει διαρκῶς, λέγων: «σήμερον θὰ τὰ φέρω, αὔριον θὰ τὰ φέρω· τώρα δὲν εὐκαιρῶ· μετὰ 2 ὥρας θὰ τὰ ἔχετε κτλ.» Ἐπὶ τέλους δὲν τὰ ἔφερε, παρακούσας τοιουτοτρόπως εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δικαστηρίου.

Ὁ Νομάρχης Μεσσηνίας Χρηστίδης συνώδευσε μόνος του εἰς Ναύπλιον τοὺς μάρτυρας τῆς κατηγορίας Σουλιμαίους ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι θὰ δώσῃ τάχα εἰς αὐτοὺς πληροφορίας τινάς. Ἐνώπιον ὅμως τοῦ Δικαστηρίου ὁ Νομάρχης δεικνύει σκανδαλώδη διαγωγήν. Οἱ μάρτυρες ἀποφασισμένοι καὶ ὑποσχεθέντες νὰ καταθέσουν ψευδῆ, ἀποδειλιοῦν πρὸ τῶν Δικαστῶν. Ἡ στιγμὴ εἶνε κρίσιμος, διότι ἂν οἱ Σουλιμαῖοι εἴπουν ἀλήθειαν οἱ κατηγορούμενοι σώζονται. Πλησιάζει τότε ὁ Νομάρχης, ὁ ὁποῖος ἔφερεν εὐθύνην διὰ τοὺς παρ' αὐτοῦ προσαχθέντας ψευδομάρτυρας καὶ διὰ τοῦ βλέμματος καὶ ἄλλων μορφασμῶν κατ' ἀρχὰς ἐνθαρρύνει τοὺς μάρτυρας καὶ κατόπιν τοὺς ἀπειλεῖ. Κύπτων δὲ συγχρόνως ἐπὶ τῆς ἕδρας τοῦ Μάσσωνος, συνομιλεῖ διαρκῶς μὲ αὐτὸν, ἐνῷ βλέπει τοὺς ἐξεταζομένους. Γίνονται δὲ ταῦτα τόσον φανερῶς, ὥστε οἱ συνήγοροι ἀναγκάζονται νὰ κάμουν τὴν παρατήρησιν ἐνώπιον τῶν Δικαστῶν, καὶ ἀπαιτοῦν νὰ ἀφεθῶσιν ἐλεύθεροι οἱ μάρτυρες νά καταθέσουν τὴν ἀλήθειαν. Ἐν τούτοις ὁ Ἐπίτροπος παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τῶν συνηγόρων καὶ τὰς προτροπὰς τῶν Δικαστῶν ἐξακολουθεῖ νὰ συνομιλῇ μὲ τὸν Νομάρχην, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμψυχόνῃ καὶ νὰ ἀπειλῇ τοὺς μάρτυρας.

Ὁ Μάσσων προσήγαγε καὶ ἀνέγνωσεν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τὰς ἐγγράφους καταθέσεις τῶν τριῶν συγκατηγορουμένων εἰς τὰς φυλακὰς Παλαμηδίου Θεοδ. Γρίβα, Γενναίου Κολοκοτρώνη καὶ Βρέδ. Οἱ συνήγοροι προσέβαλον τὰς καταθέσεις ταύτας ὡς ἀκύρους, διότι δὲν εἶχον γίνει ἐνώπιον μαρτύρων. Τὸ Δικαστήριον, τῇ

ἐπιμονῇ τοῦ Μάσσωνος, ἀντὶ νὰ διατάξῃ τὴν προσαγωγὴν καὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν 3 τούτων συγκατηγορουμένων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κλεισμένοι εἰς τὸ Παλαμῆδι, ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ Δικαστηρίου, ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ ἐκεῖ ὁ Μάσσων μεθ' ἑνὸς τῶν δικηγόρων καὶ ἑνὸς μάρτυρος, ἵνα λάβουν τὰς ἐγκύρους καὶ ἀληθεῖς καταθέσεις τῶν ἐγκλείστων. Ἀλλ' ὁ Ἐπίτροπος μετερχόμενος τὴν συνήθη ἐπιτηδειότητά του, κατορθώνει νὰ ἀποφύγῃ τὴν συνοδείαν τοῦ συνηγόρου, καὶ καταπατῶν ἐκ νέου τὰς ἀποφάσεις τοῦ Δικαστηρίου, μεταβαίνει μόνος εἰς τὸ Παλαμῆδι καὶ λαμβάνει τὰς νέας καταθέσεις τῶν ὑποδίκων. Ἰδὼν ὅμως ὅτι δὲν τὸν συνέφερον αἱ καταθέσεις αὗται, δὲν προσάγει πλέον εἰς τὴν δίκην οὔτε τὰς πρώτας οὔτε τὰς τελευταίας.

Εἰσήγαγεν ὁ Ἐπίτροπος τὴν κατάθεσιν τοῦ Βενιζέλου Ρούφου παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν συνηγόρων, ὅτι αὐτὴ εἶνε ἁπλοῦν ἔγγραφον, ἀφοῦ ὁ μάρτυς δὲν εἶχεν ὁρκισθῇ. Ἐν τῇ μαρτυρίᾳ ταύτῃ περιείχετο, ὅτι κατὰ τὰς καυχήσεις δῆθεν τοῦ Πλαπούτα κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας παρίστατο καὶ ὁ Κ. Βότσαρης, ἀλλ' ὁ Βότσαρης ἔγραψεν ἐπισήμως πρὸς τὸ Δικαστήριον, ὅτι ὁ Ροῦφος ἐψεύδετο (πρακτικὰ σελ. 253). Ἐπὶ πᾶσιν ὁ Μάσσων ἔλαβε καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ Δικαστήριον ὡς ἐπιβαρρυντικὰς κατὰ τῶν κατηγορουμένων τὰς καταθέσεις πέντε λῃστῶν καταδικασθέντων εἰς θάνατον.

Ταῦτα πάντα ἐξηρέθιζον τὴν κοινὴν γνώμην. Ἐν τῇ πολιτικῇ ἀτμοσφαίρᾳ συνεπυκνοῦντο νέφη πεισματωδῶν ἀντιδράσεων. Φῆμαι περὶ τραγικῶν συμβάντων ἐν Μάνῃ διεσπείροντο. Ἡ Κυβέρνησις ἔστελλε στρατούς, ἀλλὰ μὴ ὑπάρχοντος τύπου πλὴν τοῦ σιγῶντος κυβερνητικοῦ «Σωτῆρος», οὐδεὶς ἐγνώριζε σαφῶς τὶς ἐγίνετο εἰς τὸν Ταΰγετον. Καὶ ὅμως αὐτόθι ἠγέρθη ἀληθὴς ἐπανάστασις, ἧς τὰς λεπτομερείας θὰ περιγράψωμεν κατόπιν. Τὰς αἰτίας δὲ τοῦ κινήματος τούτου ἀνακοινοῖ αὐτὸς ὁ Ἀντιβασιλεὺς Μάουρερ.

«Ὅσον εὐχάριστα, γράφει (§ 448) ὑπῆρξαν, τὰ ἀποτελέσματα

τῆς φυλακίσεως τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν συντρόφων του καὶ ὅσον ἐπεκροτήθη αὕτη (!), τόσον ὅμως προυκλήθησαν ἐκ τῆς ἱστορίας αὐτῆς τῆς συνωμοσίας νέαι περιπλοκαί. Λόγοι δὲ τούτων ὑπῆρξαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ μακρὰ διάρκεια τῶν ἀνακρίσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ραδιουργίαι τοῦ Ἀρμανσπεργ, καὶ τοῦ Δῶκινς». Καὶ κατωτέρω (§ 449). «Σχέσιν πρὸς τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη εἶχον αἱ ταραχαὶ τῆς Μάνης καὶ αἱ λῃστρικαὶ συμμορίαι τῆς Ρούμελης... Εἰς τοὺς εὐπίστους Μανιάτας ἐνέπνευσαν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλευθερία αὐτῶν κινδυνεύουν. Κατὰ τὰ παραμύθια αὐτὰ τὰ βρέφη θὰ ἐβαπτίζοντο δῆθεν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ δωδεκάτου ἢ εἰκοστοῦ πέμπτου ἔτους, καὶ ὅτι θ' ἀφωπλίζοντο καὶ θὰ ἐπιβάλλετο εἰς αὐτοὺς χαράτσι ὅπως εἰς τοὺς ραγιάδες ἐπὶ Τουρκοκρατίας».

Τοιαύτης οὔσης τῆς καταστάσεως κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν, δὲν ἐδίστασεν ἡ Ἀντιβασιλεία νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἔσχατα. Περατωθείσης δὲ τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας, δὲν ὑπελείποντο ἢ αἱ ἀγορεύσεις, ἵνα δοθῇ τὸ ποθούμενον πέρας εἰς τὴν τραγικὴν ταύτην σκηνήν.

ΤΜΗΜΑ Β'.

ΑΙ ΑΓΟΡΕΥΣΕΙΣ

Ὁ λόγος τοῦ Μάσσωνος. — Μὲ τὰ νύχια καὶ μὲ τὰ δόντια! — Ἐγκώμια τοῦ «Σωτῆρος». — Ὁ βίος τοῦ Βαλσαμάκη. — Τὸ προοίμιον τοῦ λόγου του. — Κρίσεις τοῦ Κουμουνδούρου. — Ὁ λόγος τοῦ Κλωνάρη.

Ληξάσης τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας τὴν πρωΐαν τῆς 24 Μαΐου ἄπειρος κόσμος συνωστίζετο εἰς τὸ δικαστήριον διὰ ν' ἀ-

κούσῃ τὰς ἀγορεύσεις· καὶ πρῶτον τὸν Μάσσωνα κατηγοροῦντα τοὺς στρατηγούς, τοὺς δὲ διαπρεπεῖς συνηγόρους αὐτῶν ἀνασκευάζοντας τὴν κατηγορίαν. Εὐθὺς λοιπὸν ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς συνεδριάσεως ὁ Πρόεδρος ἔδωκε τὸνλόγον εἰς τὸν ἐπίτροπον τῆς ἐπικρατείας, ὅστις ἐν μέσῳ βαθείας σιγῆς ὡμίλησεν ἐπὶ 5 1)2 ὁλοκλήρους ὥρας λεπτομερέστατα ἐπεξηγῶν καὶ ἐνισχύων τὰ κεφάλαια τῆς κατηγορίας. Τοῦ λόγου αὐτοῦ ἐσώθη ἡ ἐξῆς ἀτελεστάτη περίληψις, ἣν παραθέτομεν ὁλόκληρον ἐκ τῶν πρακτικῶν (σελ. 281—6).

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ.— Κύριοι Δικασταί! Χωρὶς νὰ προσβάλωμεν ἐμπαθῶς, τὸ χρέος μας εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῆς κατηγορίας ἀφόβως. Εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν εἶνε πολλαὶ παρεξηγήσεις καὶ κάμνω τινὰς παρατηρήσεις. Ἂν ᾐσθάνθην πόθον νὰ ἔλθω εἰς τὴν ἐρημίαν,τόσον ᾐσθάνθην εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ραδιουργίαι, ἐμπαθεῖς ἐκφράσεις καὶ τὰ παρόμοια μᾶς προσήφθησαν. Οἱ ἐγκαλούμενοι καὶ ἄλλοι τινὲς συνελήφθησαν κατὰ διαταγὴν τῆς Ὑπερτάτης Ἀρχῆς. Τὸ μέτρον τὸ ἐνεκρίναμεν, τὸ κηρύττομεν ἀναγκαῖον, δικαιότατον καὶ σωτηριῶδες, μ' ὅλον ὅτι παρὰ τὴν γνώμην μας. Εἴχον φιλίαν μετ' αὐτῶν· ἐσυστήσαμεν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς φίλους των εἰς τοὺς ἀνωτέρους μας. Ἄρα πάθος πολιτικὸν δὲν εἴχομεν.

Ἐμεθέξαμεν εἰς τοὺς κινδύνους σας. Εἰς τοὺς ἀγῶνάς σας ἐστάθην φίλος τῆς ἐλευθερίας σας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τὸ δὲ μέλλον θέλει τὸ δείξῃ καλήτερα. Αἱ πληροφορίαι τοῦ Χρηστίδου, τοῦ Καρμπούνη ἔδοσαν τὰς ἀφορμὰς πρῶτον. Ἕνα περιστατικὸν εἶχε σύρει τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἡ φοράδα τοῦ Κοντοβουνήσιου. Ἐκρατήθη ὁ Φρὰνς ἕνα μῆνα πρὸ τῆς συλλήψεώς των. Ἡ ἀποστολὴ εἰς Ῥούμελην ἔγεινε διὰ νὰ ἀπατήσουν τοὺς στρατιώτας. Εἰς μίαν τῶν σημαντικωτέρων νήσων ἔγεινε μία τρομερὰ στάσις, ἔχουσα σχέσιν μὲ τὴν τῆς Πελοποννήσου. Ἐκ τούτου ἐξεδόθη ἡ Ἔκτακτος Στρατιωτικὴ δίκη. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἦλθε γράμμα ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τοῦ Βάγια καὶ ἕνας στρατιωτικὸς περιερχόμενος ἐζήτει νὰ κατηχήσῃ ἐπιμόνως τοὺς ἀρχη-

γούς. Λέγει τὸ γράμμα «εἶνε ὅλοι εἰς τὸ φτερόν». Ἐκ τούτων ἠναγκάσθη ἡ Κυβέρνησις νὰ κάμῃ τὴν σύλληψιν.

Δυσκολίας πολυειδεῖς ἀπαντοῦσεν ἡ ὑπηρεσία εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας. Παρημέλουν οἱ ὑπάλληλοι. Ἕνας ἔπαρχος ἔγραψεν εἰς τὴν Ἀρχὴν, ὅτι ἀπὸ τὴν Νομαρχίαν του εἶχεν ἐμποδισθῇ ἡ κατὰ συνέπειαν τῶν ἐγκυκλίων ἔρευνα, ἀπὸ ἀπειρίαν τοῦ Νομάρχου. Πόσοι εἴξευραν, πόσοι ἠμποροῦσαν νὰ μαρτυρήσουν οὐσιώδη, καὶ ἐμποδίσθησαν ἀπὸ φιλίαν, φόβον κτλ. Δὲν ἐδόθη ὁ χρειώδης ὑλικὸς καιρὸς εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἐξετάσεις, διὰ ν' ἀποδειχθοῦν τὰ ἐγκλήματα. Οἱ συνωμόται μετεχειρίζοντο τὰς ἀπειλὰς, ὅτι ἂν μαρτυρήσετε, εἶσθε σκοτωμένοι. Ἡ κακία, ἡ ἀπειρία, ἡ ῥᾳδιουργία κλπ. ἐμπόδισαν τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας. Ἔλαβον περιποίησιν καὶ ὄχι φυλακὴν ἔγκλειστον. Ἐκήρυττον οἱ ὀπαδοί των ἀκαταπαύστως, καθὼς εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐλέγετο, «περιμείνατε δύο τρεῖς ἑβδομάδας»· ἐκήρυττον εἰς τὰ καφενεῖα «ἔρχεται ὁ Κιουταχῆς»· τὸ ἔλεγον εἰς τὰ τῆς Ἑρμιόνης. Ἔγεινεν ὁ περιορισμὸς πρὸς ἐμπόδισιν τῆς ῥᾳδιουργίας, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἐφυλάχθη ὡς θ' ἀποδειχθῇ.

»Ὑπῆρχεν ὁ Νόμος τῆς Δίκης τῆς Στρατιωτικῆς, πρὶν φυλακισθοῦν. Ἔγεινε ψήφισμα κατὰ πρότασιν τῶν ἐγκαλουμένων, διὰ νὰ κρίνουν ἐνταῦθα πολλοὺς ἀνθρώπους· ἀπέρριψε τὸ Δικαστήριον τὴν ἐξαίρεσιν, χωρὶς νὰ ἐπιβάλῃ πειθαρχικὴν ποινήν. Ἐπρόβαλαν μάρτυρας ἀνόμως· τὸ Δικαστήριον ἀπὸ αἰσθήματα παρέβλεψε τὸ τοιοῦτον καὶ ἄλλα πολλά. Οἱ ἐγκαλούμενοι δὲν ἔλειψαν νὰ φανερώσουν τὴν δυσαρέσκειάν των. Τὸ Ὑπουργεῖον διωρίσθη τὸν Ἀπρίλιον, καὶ ἕνας φίλος τοῦ Κολοκοτρώνη λέγει, ὅτι πρέπει νὰ κάμουν Ἀναφορὰν εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας. Καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὸν Βρεδ, δὲν λέγομεν οὔτε ὑπὲρ οὔτε κατά. Οἱ ζῶντες εἰς τὴν Ἑλλάδα γνωρίζουσι τὰ σημεῖα. Ἔβλεπον τὴν ἀπάτην τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ πολλὰ ἄλλα σημεῖα, τὰ ὁποῖα προηγοῦνται εἰς τὰς ἐμφυλίους στάσεις, προηγοῦντο εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχήν.

»Ἐγένοντο ἑτοιμασίαι, φοβερισμοί. Οἱ ἴδιοι μάρτυρες τῶν Ἐγκαλουμένων βεβαιοῦν, ὅτι ὑπῆρχον σχέδια ἀναφορῶν. Ὁ Νικολαΐ-

δης βεβαιώνει, ὅτι ὑπῆρχον δύο (τὰ τοῦ Φράντς.) Ὁ Στάϊκος ἀποδεικνύει, ὁ Θεοχαρόπουλος, ὁ Ροῦφος κλπ.... Ἔκαμαν προτάσεις ἑνώσεως εἰς ὅλους τοὺς ἀντιζήλους των. Αὐτὰ εἶνε τὰ διατρέξαντα. Ἄρχισαν νὰ ὑποθάλπουν τὴν ληστείαν... Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Χρήστου Νικολάου εἶνε γνωρισμένος τίμιος, συστημένος πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὸν κ. Λεονάρδον, ὡς ἀδελφὸς ἐκ μητρὸς τοῦ Χρήστου.

»Λέγουν ὅτι πρέπει ν' ἀναβληθῇ ἡ δίκη, διὰ νὰ φέρῃ τὸ Δημόσιον πληροφορίας! Ἀλλ' εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι τὸ Δικαστήριον δὲν θέλει βάλει καμμίαν βάσιν εἰς αὐτὰς, διότι δὲν ἔγιναν ὁριστικὰ τὰ ἐρωτήματα. Τὸ Δικαστήριον παρανομεῖ, ἂν βάλῃ βάσιν εἰς τὰς αἰτήσεις τῆς Ὑπερασπίσεως. κλπ. Ὡμολόγησεν εἰς τὴν Ἐπιτροπείαν ὁ Γενναῖος ὅτι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶδε νὰ ἤρχοντο ἐδῶ πολλοὶ ἄνθρωποι τοῦ Κοντοβουνήσιου· καὶ ὁ Γενναῖος ὁμιλεῖ πολλάκις μὲ εἰλικρίνειαν... Ὁ Μπαλκανᾶς εἶνε ἥρως τολμηρότατος, νέος καὶ ἀνδρεῖος, καὶ ἠδύνατο νὰ σφάξῃ εἴκοσι. Οἱ καταδικασθέντες Σκληραῖοι λέγουν, ὅτι ὁ Μπαλκανᾶς τοὺς ἔλεγε διὰ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ Κολιόπουλον. Ἦλθον ὑπὲρ αὐτῶν Μάρτυρες συνένοχοί των... Πάρετε τὰς ἐφημερίδας διὰ νὰ ἰδῆτε ποῖος ἔβγαλε τὸν Κοντοβουνήσιον καὶ τοὺς Χονδρογιανναίους.

Ἐκολοβώθη ἡ καταδίωξις, ὡς μὴ γινομένη κατὰ τοῦ Δικαστηρίου τὴν θέλησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν Συνηγόρων. Τὰ σημεῖα ἀπέδειχναν, ὅτι ἄνθρωποι διεστραμμένοι μὲ τοὺς ἀπατημένους ὀπαδούς των, ἐκίνουν δυσάρεστα πράγματα. Τὸ δεικνύει ἡ πληροφορία τοῦ Νομάρχου Μεσσηνίας κ. Χρηστίδου. Ἐκηρύχθη, πρὶν φυλακισθοῦν οἱ Ἐγκαλούμενοι, ὅτι ὁ Κωνσταντάκος ὑπάγει διὰ νὰ συνεννοηθῇ, καὶ ὁ Ἔπαρχος τῆς Λεβαδείας ἴσως δι' ἄλλην αἰτίαν ἔγραψε τὴν ὁποίαν παρατρέχομεν τώρα, ἢ διὰ τὴν γυναῖκά του. Ὁ Κωνσταντάκος, νέος καὶ μὲ εὐγενῆ αἰσθήματα, δὲν ἠδύνατο νὰ ἦνε ἀγοραστὴς μουλαρίων. Ὁ Θεαγένης τὸ εἶπε. Αὐτὰ εἶνε θετικὰ, νόμιμα· αἱ δὲ Μαρτυρίαι τῶν ὑπὲρ εἶνε οὐδέν... Ἂν ὁ Μάρτυς λέγῃ ἄσπρον ἢ μελαψὸν τὸ χαρτὶ τῆς Ἀναφορᾶς, ὅπως ἔφθασεν, εἶνε ἀσήμαντον καὶ ὅσα λέγουν ἐναντίον τῆς ἀξιοπιστί-

τῆς ἀξιοπιστίας τοιούτων Μαρτύρων τὰ θεωρῶ ἄνομα, ὡς κηρυγμένοι ἀπὸ τοὺς ἰδίους μάρτυρας ὡς συνένοχοι καὶ κατηγορηθέντες εἰς τοῦτο. Οἱ μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως εἶπον, καθὼς ὅλοι οἱ μαθηταὶ τοῦ Σχολείου ἕν μάθημα.

»Ὁ Κολοκοτρώνης ἠθέλησε νὰ τοὺς ἀναθεματίσει καὶ τοὺς 4 Μάρτυρας ἀφοῦ ἔφυγεν ὁ Γρίβας... Ὁ Μαῦρος ἐμαρτύρησεν ἐνόρκως, ὅτι ἔμαθε τοσάκις ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Φρασικλέους, ὅτι ἐκεῖνος, ὅπου τὸν παρεκίνησεν, ἦτον ὁ Νικολαΐδης· καὶ πλέον τολμηρὰ προδοσία δὲν ἐφάνη εἰς τὸν Κόσμον νὰ ἀπατήσῃ ἕνα λογιώτατον Φιλόλογον. Μὲ ἐφοδιαστικὰ μόνον ἐξηγοῦμεν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ἄλλους τὰ μυστικὰ· καὶ τοῦτο τὸ εἰξεύρομεν ὅλοι. Ὁ Ρώμας ἐζήτει νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιον, ὁποῦ μετὰ τοῦ Φρὰνς διὰ τοῦ Νικολαΐδου ἔκαμον. Ἔχομεν τὰς Μαρτυρίας τοῦ Ζαφείρη, τῶν Φαρμακοπούλων, οἵτινες ἔμαθον ἀπὸ τὸν Στάϊκον ὅτι ὁ Ρώμας δὲν ἐμπόδιζεν, ἀλλὰ ἐνεργοῦσε. Ὁ Κολιόπουλος γνωρίζων τὸ πρᾶγμα, τὸ ἀρνεῖται. Ὁ Κολοκοτρώνης ὅτι δὲν ὡμίλησε μὲ τὸν Ρώμαν περὶ πολιτικῶν· ὅτι, διὰ νὰ μὴν ἀκούῃ ἀνακατώματα, ἐπῆγεν εἰς Ἁγίαν Μονήν· ὁ δὲ Γενναῖος συγχισθεὶς μετὰ τοῦ Ρώμα, δὲν ἐπῆγε. Ἀφοῦ ἐφανερώθη τὸ σχέδιον, τότε ἔδειξε τὸ γράμμα ὁ Νικολαΐδης εἰς τὸν Ἔϋδεκ. Εἶχον εἴδησιν ἄρα, καὶ ἐνεργοῦσαν προδοτικῶς τὸ σχέδιον τοῦ Ρώμα...

Ἐπιμένω εἰς τὴν Κατηγορίαν· καὶ μὲ τὰ δόντια καὶ μὲ τὰ νύχια θὰ τὴν ὑποστηρίξω. Διακηρύττω λοιπὸν τοὺς ἐγκαλουμένους ὡς ἐνόχους καὶ ἀπαιτῶ τὸν θάνατον αὐτῶν.

Τοιοῦτος ὁ λόγος τοῦ Ἐπιτρόπου, δι' ὃν ἔγραψεν ὁ «Σωτήρ»: «Ἡ κοινὴ γνώμη εἶνε σύμφωνος, ὅτι ὁ κ. Ἐπίτροπος ἐπλήρωσε τὰ χρέη του μὲ σπανίαν ἀξιότητα, μὲ συνείδησιν καὶ μὲ ζῆλον. Τὰ ἐπιχειρήματά του ἐφάνησαν ἀκαταμάχητα καὶ ἡ διαλεκτική του ἔντονος, φυσικὴ καὶ καταπειστική. Ἐνὶ λόγῳ τὸ ἀκροατήριον δὲν ἐφάνη διόλου νὰ ἀμφιρρέπῃ. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν 5 1)2 ὡρῶν οἱ ἐγκαλούμενοι εἶχον προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμούς των εἰς τὸν ῥήτορα». Κατὰ τὸν Μένδελσων (σ. 1547) ὁ

καὶ δάση σκεπασμένα ἀπὸ νεκρὰ στρατόπεδα, ποταμοὺς χύνοντας μέχρι θαλάσσης τὰ ρεύματά των κόκκινα ἀπὸ τὸ Ρωμαϊκὸν αἷμα· πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ φοβηθῇ σκώμματα καὶ λοιδωρίας; Τέλος πάντων ὁ Μινούκιος, ὁ βαρύτερος χλευαστὴς τοῦ Φαβίου, ἀναγορευθεὶς συνάρχων αὐτοῦ, ἐκαυχᾶτο, ὅτι αὐτὸς δὲν θέλει ἀνοίξε ὡς ὁ συνάδελφός του πρὸς τοὺς Ρωμαίους τὰ ὄρη θέατρα ὅθεν νὰ θεωροῦν τὴν Ἰταλίαν πορθουμένην καὶ καιομένην παρὰ τῶν Καρχηδονίων. Ἀλλὰ μόλις ἦλθεν εἰς χεῖρας μὲ τοὺς ἐνθρούς καὶ ὁ Ἀννίβας τὸν ἐνίκησε κατὰ κράτος· ἀλλ' ἐπιδραμὼν ὁ Φάβιος ἀπὸ τὸ παρακείμενον ὄρος, ἔτρεψε τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγήν, καὶ ἔσωσε τὸν Μινούκιον, ἕτοιμον νὰ ἀνανεώσῃ τὰς βαρείας συμφορὰς τοῦ Φλαμινίου καὶ τοῦ Βάρρωνος. Τότε ὁ δεινὸς τῆς Ἀφρικῆς στρατηγὸς εἶπεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὸ ἀστεῖον ἐκεῖνο καὶ φρόνιμον ἀπόφθεγμα: «Δὲν σᾶς τὸ ἐπρόλεγα πάντοτε, ὅτι οἱ τολμηροὶ τῆς Ρώμης στρατηγοὶ δὲν εἶνε ἐπικίνδυνοι; φοβερὸν μόνον εἶνε τὸ μαῦρον ἐκεῖνο σύγνεφον, τὸ ἐπικαθήμενον εἰς τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν; Ἰδοὺ τέλος ἐξερράγη μὲ χειμῶνα βαρὺν καὶ χάλαζαν».

»Τὸ αὐτὸ σύστημα ἔφερε καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα· Τί ὑπεστήριξε τὴν Πελοπόννησον τέσσαρας ὁλοκλήρους χρόνους, καθ' οὓς ὁ Ἀφρικανὸς ἐχθρὸς τὴν ἐλεηλατοῦσε καὶ τὴν ἁλώνιζεν ἀπὸ ἄκρων ἕως ἄκρων αὐτῆς; τι ἐσυντηροῦσε τὰς ἐλπίδας της, ἐνῷ ἡ φιλοπόλεμος Στερεά, ἡ εὐλόγως ἐπονομασθεῖσα μήτηρ καὶ τροφὸς τῶν ἀνδρείων, ἐκείτετο ἤδη προσκυνημένη; Τὸ προβλεπτικὸν σύστημα τοῦ Ἀρχηγοῦ, τὸ ὁποῖον αὐτοκλήτως εἶχεν ἐκλέξει. Κανεὶς δὲν ἀνέπτυξεν ὅσον ὁ Φάβιος τῆς Πελοποννήσου τοῦ ἀκροβολιστικοῦ πολέμου τὴν ἔμφρονα πρόβλεψιν, τὴν γοργότητα τῶν μεταθέσεων, τὴν τοποθετικὴν ὁρμοδιότητα, τὴν ἀποχρῶσαν οἰκονομίαν τοῦ ἐλαφροῦ στρατοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο, μέγα αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἔγεινεν ἀκόμη λαμπρότερον διὰ τὰ ἀποτελέσματά του. Ἐπρομήθευσεν εἰς τὴν Χερσόννησον τὸ ἐπίθετον τῆς ἀπροσκυνήτου, ἔδοσεν εἰς τὴν Στερεὰν καιρὸν νὰ ἀναλάβῃ τὰ ὅπλα, καὶ ἐπρόσφερεν εἰς τοὺς Συμμάχους ἀφορμὴν ἰσχυρὰν νὰ ἀ-

πρέσβυς Λούζης ἔλεγεν ὅτι «ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὴν σφοδρότητα τοῦ Μάσσωνος ἀντέταξε θέαμα ἐπιβάλλον καὶ λυπηρόν».

Μετὰ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Εἰσαγγελέως ὁ λόγος ἐδόθη εἰς τοὺς συνηγόρους καὶ πρῶτος ὡμίλησεν ὁ Π. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ. Ἐπιβάλλονται ἤδη ὀλίγαι βιογραφικαὶ σημειώσεις περὶ τοῦ ἐξόχου τούτου δικηγόρου. Διακούσας τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν Ἀργοστολίῳ ἐσπούδασε κατόπιν νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀφοῦ ἔμεινε ὀλίγον χρόνον ἐν τῇ γενετείρᾳ μετέβη πρὸς ἄσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος ἐν Ναυπλίῳ. Ἐπὶ Κυβερνήτου διωρίσθη καὶ ἐπιθεωρητὴς τῶν Εἰσαγγελιῶν.

Ἀτυχῶς ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Βαλσαμάκη διεσώθη μόνον τὸ προοίμιον, καθόσον προκληθεὶς ἀπὸ τὸν Κολῖνον Κολοκοτρώνην, τὸν ἐκδόντα τὰ Πρακτικὰ τῆς Δίκης, ἔστειλε μόνον τοῦτο, τὸν δὲ ὑπόλοιπον εἰς σημειώσεις, ἃς μόνος αὐτὸς ἠδύνατο νὰ καταστρώσῃ εἰς λόγον. Ἴσως δὲ τὸν εἶχε γράψει, ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν Δίκην ἔφυγεν ἐκ Ναυπλίου, ἕνεκα θανάτου θειου του τινος ἐν Ἀργοστολίῳ, τότε δὲ ἐξηφανίσθησαν πολλὰ ἔγγραφα ἐκ τῆς ἐν Ναυπλίῳ οἰκίας του. Τὸ προοίμιον τοῦ Βαλσαμάκη εἶχεν ὡς ἑξῆς :

Κύριοι Δικασταί.

»Καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλας περιστάσεις ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μου συνηγόρους ἐγκωμίασαν τοὺς πελάτας των μὲ σπουδασμένους προλόγους. Καὶ ἐγὼ ἤθελον σήμερον τοὺς μιμηθῆ, ἂν δὲν ἐπίστευα, ὅτι, ὅσον εἰς τοὺς δικηγόρους καὶ ῥήτορας ἀναγκαῖα εἶνε τὰ ἐγκώμια, τόσον εἰς τὸν συνήγορον καταστένονται περιττὰ· διότι οἱ μὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ προκαταλάβουν τὰς ψήφους τοῦ πλήθους τῶν ἀκροατῶν των, ὁ δὲ ὀφείλει προσεκτικῶς ν' ἀποδείξῃ μόνον πραγματικὰς καὶ ἀναντιῤῥήτους ἀληθείας, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν θετικὴν καὶ ὁριστικὴν ψῆφον τῶν Δικαστῶν του.

»Καὶ κατὰ ἀλήθειαν, Κύριοι Δικασταί! Τί ἤθελε προοιμιάσει ὁ Συνήγορος τῆς Ὑπερασπίσεως εἰς τὴν παροῦσαν Δίκην; τὴν Δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀμερόληπτον ἀποδοσίν της; τὸν Νόμον καὶ

τὴν ἀκριβῆ του ἐνέργειαν; Καὶ ποῖος ἀπὸ ὑμᾶς, Κύριοι Δικασταί! ποῖος ἀπὸ τὸ παμπληθὲς τοῦτο ἀκροατήριον δὲν γνωρίζει, ὅτι διὰ μὲν τῶν Νόμων σταθμίζεται τὸ καλὸν καὶ τὸ εὐθύ, διὰ δὲ τῆς δικαιοσύνης ἀπονέμεται ἐπίσης τὸ θεῖον δῶρον, τὸ Δίκαιον;

»Δι' αὐτὸ τὸ δίκαιον ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐθυσίασε πολλὰ ἀπὸ τὰ τιμαλφῆ φυσικά του πλεονεκτήματα; Καὶ ὁ ἁπλούστερος τῆς κοινωνίας, αὐτὸς ὁ ποιμήν, αὐτὸς ὁ γεωργός, ἀπὸ τὰ σπάργανα, διὰ νὰ εἴπω οὕτως, δὲν αἰσθάνονται τὸ σωτηριῶδες τῶν μέτρων τούτων τοῦ Νόμου λέγω καὶ τῆς Δικαιοτύνης; δὲν ἔχει αὐτὰ ὡς ὁδηγὸν τῶν πράξεών του; αὐτὰ συνεχῶς δὲν ἐπικαλεῖται ὡς τὴν μόνην στάθμην τῶν συμφερόντων του; Ἀλλὰ τὸ θεῖον δῶρον τῆς Δικαιοσύνης, ἡ ἀμερόληπτος ἀπόδοσίς του, ἡ ἀκριβὴς ἐνέργεια τῶν Νόμων, αὐτὰ ἀπαρτίζουν τὰ ἱερά, τὰ ἀπαραίτητα καθήκοντά σας. Τὰ γνωρίζετε βέβαια, τὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας, καὶ μόνη ἡ ἁπλῆ των ἀνάμνησις, μόνη ἡ ἁπλῆ των σύστασις, πέπεισμαι ἤθελε προσβάλει τὰ φῶτά σας, τὴν ἀνατροφήν σας, τὸν Δικαστικόν χαρακτῆρά σας.

»Νὰ προοιμιάσω λοιπὸν τὸ πολυσήμαντον, τὸ πολυσπούδαστον, τί πρῶτον τί δεύτερον, τῆς προκειμένης Δίκης; Ἡ ἰδία φύσις της, Κύριοι Δικασταί, τὸ ὑπέρ ποτε πλῆθος τῶν Ἀκροατῶν, αὐτὴ ἡ τάξις τῶν Ἐγκαλουμένων, τὰ ὀνόματά των, ἡ δικαία φήμη των, ἀρκοῦν νὰ διατρανώσουν καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο. Νὰ ἐγκωμιάσω τὴν λαμπρότητα τῶν ὑποδίκων; ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἤθελε ἀδικήσει καὶ ἐμέ, καὶ τὸ Δικαστήριον, καὶ αὐτοὺς τούτους τοὺς ὑποδίκους. Διότι χρεωστῶ νὰ ὁμολογήσω χωρὶς ὑπεροψίαν, χωρὶς καύχησιν, ἀλλὰ μὲ τὴν ὀφειλομένην εἰλικρίνειαν, ὅτι δὲν ἔχω τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα νὰ τοὺς τάξω εἰς τὸν καταλληλον χορὸν τῶν ἐκλάμπρων ἀνδρῶν, ἀναλόγως τῶν ὑπὲρ Πατρίδος ἀγώνων των...»

Ἀλλ' ἂν ἐχάθη ὁ λόγος τοῦ Βαλσαμάκη εἶνε ὅμως γνωστὸν ἐκ τῶν Πρακτικῶν, ὅτι οὗτος ἀνέλυσεν ἓν πρὸς ἓν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Μάσσωνος καὶ ἀπέδειξε τὰ κενὰ τὰ ὁποῖα ἄφινεν ἡ

Η καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη (ὅρα Λόγον Κλωνάρι).

Ἀνάγλυφον τοῦ Ἀνδριάντος Κολοκοτρώνη.— Ἔργον **Λαζ. Ζώχου**

κατηγορία, ἀρκεσθεῖσα εἰς ὑπαινιγμοὺς καὶ αἰτιάσεις ἀναποδείκτους. Ρητῶς δὲ ἐπροκάλεσε τὸν Μάσσωνα νὰ σαφηνίσῃ τὰ ὑποδειχθέντα σημεῖα τῆς κατηγορίας, ἐφ' ὧν αὐτὸς θὰ λάβῃ καὶ ἐκ δευτέρου τὸν λόγον, ἀνασκευάζων τὰς διευκρινίσεις.

Ὁ Λόγος τοῦ Βκλσαμάκη διήρκεσε μίαν συνεδρίασιν. Τῷ 1863 μετέβη εἰς Ἀργοστόλιον παρὰ τῷ Βκλσαμάκῃ ὁ στρατηγὸς Τσώκρης, ἔλεγε δὲ ὅτι ἡ σπουδαία ἀγόρευσις αὐτοῦ ἔσωσε τότε τοὺς κατηγορουμένους, διότι ἔκαμεν ἐντύπωσιν ἀρίστην οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἐντοπίους ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ξένων κρατῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετέβη εἰς Κεφαλληνίαν ὁ Α. Κουμουνδοῦρος, μόλις δὲ προσήγγισεν εἰς τὸ Ἀργοστόλιον ἐκάλεσε δι' ἐπιστολῆς τὸν Βαλσαμάκην ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὅτε δὲ τὸν εἶδε, τοῦ εἶπεν ἐνώπιον πολλῶν: «Κύριε Βαλσαμάκη ἀφήκατε λαμπρὰν ἐποχὴν διὰ τῆς στάσεώς σας εἰς τὴν πολυθρύλλητον ἐκείνην δίκην, διότι ὑπερησπίσθητε μετὰ σθένους τοὺς συμπάσχοντας φίλους σας καὶ ἡ σθεναρὰ ἀγόρευσίς σας ἔπεισε τοὺς πάντας περὶ τῆς ἀθωότητός των». Ὁ Βαλσαμάκης ἀπέθανε τῷ 1872 ἐξ ἀποπληξίας.

Ἑτέραν ὁλόκληρον συνεδρίασιν κατηνάλωσεν ὁ συνήγορος τοῦ Πλαπούτα Χριστόδουλος ΚΛΩΝΑΡΗΣ. Μέγα μέρος τοῦ λόγου αὐτοῦ διεσώθη ἐν τοῖς πρακτικοῖς (σελ. 345—369), ἔχει δὲ οὕτω :

Κύριοι Δικασταί.

«Ἕνας ἀγὼν τόσον μᾶλλον δίκαιος καὶ λαμπρός, ὅσον ἀπηλπισμένος ἢ μᾶλλον ἀκατόρθωτος κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἀνθρωπίνου γνώσεως, ἐδόξασε τὸν αἰῶνα, τὸν ὁποῖον διατρέχομεν, ἐτίμησε τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἐπανέφερεν εὐτυχῶς εἰς τὸν μικρὸν μὲν ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ περίφημον τόπον τὸν ὁποῖον κατοικοῦμεν, μέρος τῆς εὐκλείας ἥτις συνοδεύει ἀπὸ αἰῶνας τοὺς ἀθανάτους προγόνους μας. Ὁ κατὰ πολλοὺς λόγους παράδοξος οὗτος ἀγὼν εἶναι, καθεὶς τὸ μαντεύει, ὁ Ἑλληνικὸς Ἀγών.

Ἕνα ἁπλόχειρον δεδουλωμένων ἀνθρώπων ἁρπάζουν τολμηρῶς

τὰ σίδηρα, τὰ ὁποῖα ἡ τυραννία τόσους αἰῶνας τοὺς εἶχε φορτώσει, καὶ τὰ μεταβάλλουν εἰς ὅπλα ἀκαταμάχητα· τὰ μέσα μηδαμινά, μὲ πόρους ἀνυποστάτους πολεμοῦν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὀκτὼ πολυώδυνα ἔτη τὴν ὑπέροφρυν καὶ γιγαντιαίαν Αὐτοκρατορίαν, ἥτις χθὲς ἀκόμη ἐφοβέριζεν ἀγερώχως τὰ χριστιανικὰ Κράτη, σκεπάζει δὲ καὶ σήμερον Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικήν. Ἀντιπαλαίουν καρτερικῶς μὲ πείναν, μὲ δίψαν, μὲ αὐτὰ σχεδὸν τὰ στοιχεῖα. Νικοῦν τὴν παλαιὰν καὶ ριζωμένην εἰς τὰς καρδίας τῶν δυνατῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀντιπάθειαν, καὶ τὴν μεταβάλλουν παραδόξως εἰς εὔνοιαν καὶ προστασίαν. Τέλος ἀνασταίνουν ἀνελπίστως τὴν πολυπαθῆ πατρίδα των ἀπὸ τετρακοσίων ἐτῶν πολυστένακτον δουλείαν ἢ μᾶλλον ψυχρὸν θάνατον. Ποῖος ἐξ ἡμῶν δύναται νὰ στρέψῃ ὀπίσω τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ νὰ ἐνατενίσῃ τὴν ἐξολοθρευτικὴν καὶ κατὰ πάντα ἀνισοτάτην ἐκείνην πάλην, χωρὶς νὰ φρίξῃ; Ποῖος ἔχει τόσον σιδηρᾶν καρδίαν, ὥστε νὰ τολμήσῃ νὰ ἀναλάβῃ ἀκόμη μίαν φορὰν τὸ βάρος τοῦ Ἀγῶνος ἐκείνου, τὸν ὁποῖον μὲ τόσην γενναιότητα ἄνοιξεν εἰς τὰ προοίμιά του, καὶ μὲ τόσην ὑπὲρ ἄνθρωπον καρτερίαν ὑπεστήριξε καθ' ὅλην του τὴν διάρκειαν;

Ἀλλὰ μύλις ἡ πολυδάκρυτος αὕτη σκηνὴ ἔλαβε τέλος, μόλις ἄρχισε νὰ φέρῃ τοὺς γλυκεῖς καρποὺς, τοὺς ὁποίους ὑπέσχετο, καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐπίσημοι Στρατιωτικοὶ Ἀρχηγοὶ, ὅλοι ὅσοι ἐμβῆκαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐνδόξου Ἀγῶνος, ὅσοι τὸν διεύθυναν εἰς τὰς διαφόρους φάσεις του, ὅσοι τὸν ἔφεραν εὐτυχῶς εἰς αἴσιον πέρας, ὅλοι σχεδὸν οἱ διαπρέψαντες πρωταγωνισταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ δράματος καταδιώκονται ἀπὸ τὴν συκοφαντίαν ἐγκληματικῶς· δύο σύρονται σήμερον εἰς τὰ καθίσματα τῶν ἐγκλουμένων, ἄλλοι θέλουν τοὺς διαδεχθῆ εἰς αὐτὸ μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Ἴσως, ἂν ἔζουσαν οἱ δύο εὐκλεέστεροι Στρατηγοί μας Βότσαρης καὶ Καραϊσκάκης, ἤθελαν προσδεύει τὸν προκείμενον δικαστικὸν ἀγῶνα· ἴσως οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι των πρέπει νὰ τοὺς μακαρίζουν, ὅτι

ἐπρόλαβαν μὲ τὸν θάνατον, καὶ διέσωσαν ἐνεπηρέαστον τὴν τιμὴν τῶν ἀνδραγαθιῶν των.

»Μήπως εἶναι τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀνταμείβῃ τοὺς ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀριστεύοντας ἄνδρας μὲ τόσον πικρὰ, μὲ τόσον ἀποτρόπαια δῶρα; Μήπως ἡ Ἑλλὰς εἶναι δυστυχῶς προωρισμένη νὰ καταδιώκῃ τοὺς ἐπισήμους ἄνδρας της, ἀφοῦ τοὺς δοξάσῃ εἰς τοὺς πατριωτικοὺς ἀγῶνάς της, καθὼς ὁ Κρόνος ἔτρωγε τὰ ἴδια τέκνα του, ἀφοῦ τὰ ἔδιδε πρῶτον ζωὴν καὶ τὰ ἄφινε νὰ γευθοῦν τὸ γλυκὺ φῶς τῆς ἡμέρας; Ποῖος τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἀμαύρονε τοὺς ὑπὲρ πατρίδος θριάμβους, τοὺς ὁποίους ὑμνεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ἱστορία, μὲ τὰς φρικτὰς ἐκείνας καταδιώξεις τῶν περιφημοτέρων προμάχων τῆς Ἐπικρατείας; Ἕνας Ἀθηναῖος ὡμολόγησεν ἀφελῶς ὅτι ἐπιθυμοῦσε τὸν ἐξοστρακισμὸν τοῦ Ἀριστείδου, διότι αἱ ἀρεταί του τὸν εἶχον ἐπονομάσει Δίκαιον. Ὅλοι, ὅσοι συνέψήφισαν τὸν ἄδικον ἐξοστρακισμὸν τοῦ Δικαίου ἐκείνου, ἂν μὲ τοὺς λόγους των δὲν ἐφάνησαν ἐπίσης εἰλικρινεῖς, ἀλλὰ τὰ ἔργα των ἀπέδειξαν τὰ αὐτὰ αἰσθήματα. Τὸ ἔγκλημα τοῦ πράου καὶ ἀνεξικάκου Ἀριστείδου ἦτον ἡ ζηλεία ἢ ὁ φθόνος τῶν συμπολιτῶν του, καὶ δεύτερον τὸ ἀντιπολιτευόμενον μέρος τοῦ ἀντιζήλου του Θεμιστοκλέους.

»Ποῖος εἶχε καταδικάσει προτήτερα τὸν νικητὴν τοῦ Μαραθῶνος εἰς τὴν σκοτεινὴν φυλακήν, ὅπου ἀπέθανε; Ἡ βαρεῖα διὰ τὸ τρόπαιον τοῦ Μαραθῶνος ζηλεία καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοί του. Διὰ ποῖον ἔγκλημα ἐξωρίσθη ἔπειτα καὶ κατετρέχθη μέχρι θανάτου ὁ ἀθάνατος Θεμιστοκλῆς; Διότι ἔσωσεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς Περσικῆς δουλείας. Ποῖος κατώρθωσε τὴν θεοστυγῆ ἐκείνην ἐξορίαν; Ὁ κατὰ τῆς δόξης τοῦ ἀνδρὸς φθόνος, καὶ τὸ Λακωνικὸν ὀνομαζόμενον κόμμα, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦτον ὁ Κίμων, υἱὸς τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καταδικασθέντος Μιλτιάδου. Ποῖος πάλιν μετ' ὀλίγον ἐξωστράκισε τὸν Κίμωνα; Τὰ πολλὰ καὶ λαμπρὰ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης κατὰ τῶν βαρβάρων τρόπαιά του, καὶ τὸ μέρος τοῦ ἀντιζήλου του Περικλέους. Τίς ἔσυρεν ἕως τὸ στόμα τοῦ τάφου τὸν Ἐπαμεινώνδαν, τὸν τελειότερον τῆς Ἑλ-

λάδος Ἥρωα, ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὰς κατὰ τῆς ἀγερώχου Σπάρτης νίκας, ἀναστήσας τὴν Πατρίδα του ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ ἀνορθώτας ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἤδη τεταπεινωμένην παρὰ τῶν ὑπερηφάνων Λακεδαιμονίων; Τὰ ἐξαίσια ἀνδραγαθήματά του, καὶ τὸ κόμμα τοῦ ἀντιζήλου του Μενεκλείδα. «Ἐπὶ τούτοις, λέγει ὁ Πλούταρχος, οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες ὑπερηγάπων τὴν ἀρετήν, καὶ τὴν τύχην ἐθαύμαζον· ὁ δὲ συγγενὴς καὶ πολιτικὸς φθόνος, ἅμα τῇ δόξῃ τοῦ ἀνδρὸς συναυξόμενος οὐ καλὰς οὐδὲ πρεπούσας ὑποδοχὰς παρεσκεύαζεν αὐτῷ· θανάτου γὰρ δίκας ἔφυγεν ἐπανελθών.»

»Ἤθελέ με καταλείψει ὁ χρόνος διηγούμενον, ἂν ἐπιχειροῦσα νὰ ἀναπολήσω ὅλας τὰς ἀγνώμονας καταδρομὰς τῶν ἐνδόξων Στρατηγῶν, αἱ ὁποῖαι καταισχύνουν τὰς σελίδας τῆς παλαιᾶς μας Ἱστορίας. Ἐν τοσούτῳ ἡ αὐτὴ Ἱστορία μᾶς μανθάνει, ὅτι ὅλοι ἐθυσιάσθησαν ἐλεεινὰ σφάγια τοῦ φθόνου καὶ τῶν ἀχαρίστων ἀντιζήλων. Ἀλλ' ἡ νέα Ἱστορία φέρει ἆρά γε συμπτώματα διαφορετικώτερα; Ἀντὶ ἐμοῦ τὰ πράγματα μᾶς τὸ διδάσκουν ἀκριβέστερα. Ποῖα εἶνε τὰ ἐγκλήματα τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους κρίνετε σήμερον; Ταῦτα δὲν ἔχομεν βέβαια χρεῖαν νὰ τὰ δανεισθῶμεν ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν· καθεὶς τὰ εἶδε μὲ τὰ ὄμματά του καὶ τὰ ἤκουσε μὲ τὰ ὦτά του. Διὰ τοῦτο περιορίζομαι νὰ τὰ ἀναπολήσω μόνον.

»Αἱ ἀρχαὶ τῶν ἐπαναστάσεων εἶνε ἀναντιρρήτως τὸ δυσκολώτερον ἔργον· ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδικῆς μας ἦτον ἡ δυσκολωτέρα πάσης ἄλλης. Τί ἐδύναντο νὰ ἐπιχειρήσουν εὐστόχως, τί ἐμποροῦσαν νὰ ἐλπίζουν εὐλόγως ἄνθρωποι ἄγευστοι πολέμου, καὶ ἄπειροι αὐτῆς τῆς ἁπλῆς ὁπλοφορίας, τὴν ὁποίαν οἱ Νόμοι τῆς κατακτήσεως ἀπηγόρευαν ἀποτόμως, ἄνθρωποι ἄποροι καὶ ἐνδεεῖς παντὸς εἴδους ὅπλου, πάσης στρατιωτικῆς ἀποσκευῆς; Ταῦτα ἐκρατοῦσαν τὸ πρῶτον τῆς ἐπαναστάσεώς μας ἔτος ὅλα τὰ πνεύματα μετέωρα καὶ περίφοβα· ταῦτα ἐκαταντοῦσαν τὸν πόλεμον παντάπασιν ἀκροσφαλῆ, καὶ ἐσκέπαζον τὸ μέλλον μὲ μαῦρον καὶ σκοτεινὸν σύγνεφον. Ἡ νίκη τοῦ Βαλτετσιοῦ καὶ ἡ ἅλωσις τῆς

Τριπολιτσᾶς ἦλθον τότε, ὡς Θεὸς ἐκ μηχανῆς, καὶ ἔκαμον τὴν πρώτην κρίσιν τοῦ πολέμου. Ἐξ ἑνὸς μέρους ἀρχὴ τοῦ νικᾶν εἶνε τὸ θάρρος τῶν πολεμούντων· ἐξ ἄλλου ἡ μὲν πρώτη νίκη ἀνώρθωσε τὸ φρόνημα τῶν Πελοποννησίων, ἡ δὲ ἅλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς ἀσφάλισεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἥτις εὗρε κέντρον ἰσχυρὸν καὶ δυσάλωτον τὴν πρωτεύουσαν τῆς Χερσονήσου.

»Τίνος ἔργα ἦτον αἱ νίκαι ἐκεῖναι; εἰς τὴν πρώτην ἐστρατήγει ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν πελάτην μου ὡς πρῶτον ἀξιωματικόν του, τὴν δευτέραν τὴν ἀπεφάσισεν ἡ μάχη τῆς Γράνας. Τρεῖς χιλιάδες ἐχθροὶ ἐξελθόντες νυκτὸς καὶ λαφυραγωγήσαντες τὰς πέριξ χώρας ἐπανήρχοντο εἰς Τριπολιτσάν, φέροντες πλήθη τροφῶν, ἱκανῶν νὰ θρέψουν πολὺν καιρὸν τοὺς πολιορκουμένους. Ὁ Στρατηγὸς Κολοκοτρώνης ἐρρίφθη μὲ τὸ σῶμα του εἰς τὴν φάραγγα τῆς Γράνας καὶ ἀπέκλεισε τὸ πέρασμα τῶν ἐχθρῶν. 4,000 χιλιάδας Τοῦρκοι συνέρρευσαν ἀμέσως ἀπὸ τὸ ἀποκλεισμένον φρούριον εἰς βοήθειαν τῶν ἰδικῶν των· ἀλλὰ μετὰ πολλὴν καὶ πεισματικὴν μάχην, σκορπισθέντες καὶ ἐκεῖνοι καὶ οὗτοι, ἄφησαν εἰς τοὺς ἰδικούς μας τὸν τόπον φορτωμένον τροφὰς καὶ νεκρούς. Τὴν ἐπαύριον οἱ πολιορκούμενοι ἐμβῆκαν εἰς συνθηκολογίας· μετὰ δύο ἡμέρας παρεδόθησαν εἰς τὸν στρατηγὸν Κολοκοτρώνην οἱ Ἀλβανοί, τὸ ἄνθος τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, τοὺς ὁποίους συνώδευσεν ἔξω τῆς Χερσονήσου ὁ Δημ. Πλαπούτας· τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἀλβανῶν διεδέχθη ἡ ἅλωσις τῆς πρωτευούσης τοῦ Μωρέως. Αἱ δύο νίκαι ἐκεῖναι, κυρίως ἔργα τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους κρίνετε, ἂν δὲν ἔφεραν κρίσιν πλήρη περὶ τῶν ὅλων, ἐπαγίωσαν ὅμως τὴν ἐπανάστασιν, καὶ, καθὼς ἔλεγεν ὁ Πίνδαρος διὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀρτεμισίου, «ἐβάλοντο φανὰν κρηπίδα ἐλευθερίας.»

»Ἀλλὰ μόλις παρῆλθεν ὁ κίνδυνος, μόλις τὰ πράγματα ἄρχισαν νὰ λαμβάνουν ὀλίγην πῆξιν, καὶ ἡ ζηλεία ἔστρεψε τὰ ὅπλα της κατὰ τῶν νικητῶν· αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ἐνόμισαν τὴν ἀποκτηθεῖσαν παρὰ τῶν νικητῶν ἐπιρροὴν ἐπικίνδυνον καὶ παρεχώρουν εἰς τοὺς ἀντιζήλους των πᾶσαν ἀντενέργειαν κατὰ τῆς στρα-

τιωτικῆς ἰσχύος. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦταν τὰ πράγματα, ὅταν μετ' ὀλίγους μῆνας ὁ ἐχθρὸς συναξας ὅλην τὴν δύναμίν του, ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Πηνειοῦ· μὲ 30,000 συντεταγμένον στρατὸν ἔσχισε τὴν Στερεὰν ἀπὸ μίαν ἄκραν ἕως τὴν ἄλλην ἀνεμποδίστως, διέβη ἀναιμωτὶ τὰ προκείμενα τοῦ Ἰσθμοῦ στενὰ, τὰ ὁποῖα εὐλόγως ὠνόμασαν δευτέρας Θερμοπύλας, ἐκεῖθεν ἐξαπλωθεὶς ἐσκέπασε τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, ἄνοιξε τὸ συνθηκολογοῦν Ναύπλιον, καὶ ἔσπειρεν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον τὸν πανικὸν φόβον καὶ τὴν ἀπελπισίαν.

»Εἰς τὸν μέγαν ἐκεῖνον καὶ βαρὺν περὶ τῶν ὅλων κινδύνων. ποῖος ἀνέλαβε προθυμώτερα τῶν ἀγῶνα τῆς ψυχορραγούσης Πατρίδος; Ποῖος ἀνώρθωσε, ποῖος ἔσωσε τὰ ἀπηλπισμένα πράγματά μας; αἱ ἄνδρες, τοὺς ὁποίους κρίνετε σήμερον. Ἀντὶ νὰ σᾶς ἐκθέσω περὶ τούτου ἰδικήν μου διήγησιν, προτιμῶ νὰ σᾶς ἐκφράσω, ὅσα διηγεῖται ἕνας ἱστορικὸς Στρατιωτικὸς, μάρτυς αὐτόπτης τοῦ πολέμου μας καὶ γνωστὸς διὰ τὴν τραχεῖαν φιλαλήθειάν του. Δανείζομαι τὴν διήγησιν ταύτην ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ ὑπομνήματα τοῦ συνταγματάρχου Μαξίμου Ραιβὼ, καὶ δίδω εἰς αὐτὸν τὴν προτίμησιν, διότι ἦτον ἐχθρὸς τοῦ στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη· ἑκάστη σχεδὸν σελὶς τῶν ὑπομνημάτων του φέρει σημεῖα φανερὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀντιπαθείας του. «Ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία, λέγει ὁ Ραιβὼ, ἀπορρίψασα τὴν πρότασιν τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως, ἐφαίνετο τρόπον τινὰ, ὅτι ἀνεδέχετο μόνη τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ ἄνθρωποι βουλευόμενοι καὶ σκορπίζοντες ματαίας προκηρύξεις, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ σώσουν τὰ δημόσια πράγματα. Ἦτον ἀπαραίτητον νὰ ἐπιτρέψουν τὴν φροντίδα εἰς ἄνδρα ἔχοντα στρατηγικὴν ὑπόληψιν ἀρκετὰ στερεωμένην, διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος, καὶ ἀποχρώντως ἔμπειρον τῶν πολεμικῶν στρατηγημάτων καὶ τῶν τοπικῶν θέσεων, διὰ νὰ μὴ παραλείψῃ καμμίαν ἀπὸ τὰς δυνατὰς ὠφελείας. Μ' ἕνα λόγον ἡ Χερσόννησος εἶχε προσωρινῶς χρείαν Δικτάτορος, ἀγαπωμένου ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, καὶ τιμωμένου ἀπὸ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς, διὰ νὰ μὴν ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἐπιχειρήματά του ἀντενεργείας ἢ ἀπὸ τὴν ἀνυπο-

ταξίαν ἐκείνων, ἢ ἀπὸ τὴν ἀντιζηλείκν τούτων. Ὁ Κολοκοτρώνης ἔφερεν ἀναντιρρήτως τὰ ἀναγκαῖα ταῦτα πλεονεκτήματα. Ἡ Γερουσία τὸ ἠσθάνετο, ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ τὸν ὠνόμαζε φανερὰ· ἀλλ' οἱ αἴτιοι τῆς πρὸ ὀλίγου περιφρονήσεώς του, ἐδίσταζαν νὰ παραδώσουν εἰς χεῖράς του τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐφοβοῦντο νὰ μὴ μεταχειρισθῇ κατ' αὐτῶν πρὸς ἐκδίκησιν. Ἡ φιλοτιμία των μάλιστα δὲν ὑπέφερε νὰ τοῦ δώσουν τὴν ἱκανοποίησιν ταύτην. Ἀλλ' ἐνῷ δι' εὐλογίστους ὑποψίας ἀμφέβαλλαν ἀκόμη περὶ τοῦ συμφέροντος τῆς πατρίδος, ὁ Ἀρχηγὸς οὗτος εἶδεν, ὅτι ὅλοι ὅσοι ἤθελαν νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἔστρεψαν τὰ ὄμματά των πρὸς αὐτὸν μόνον. Εἰς μίαν στιγμὴν 7,000 στρατιωτῶν ἐπερικύκλωσαν τὴν σημαίαν του· τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν ἔφερεν ὁ ἀνεψιός του Νικήτας. Μετὰ τὸ παράδειγμα τοῦτο ὅλοι οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Χερσοννήσου, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ περισσότεροι εἶχαν κλαύσει τὴν καταδρομήν του, τὸν ἔγραψαν ἀμέσως, ὅτι περιμένουν τὰς διαταγάς του. Ἡ Γερουσία, ἥτις πρὸ ὀλίγων ἑβδομάδων εἶχε κινήσει πάντα λίθον διὰ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τοὺς στρατιώτας, παραχωροῦσα εἰς τὴν γενικὴν προθυμίαν, ἔκαμεν ὅλα τὰ δυνατὰ διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Ὁ Ἀρχιστράτηγος Κολοκοτρώνης ἔστειλε τὸν Νικήταν μὲ 3,000 πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον... Τὸ γενικὸν στρατόπεδον ἐστήθη εἰς τὴν Λέρνην· ἐκεῖ εἴδαμεν νὰ συρρεύσουν πλήθη ὀρεινῶν ἀνδρῶν, καταβαινόντων ἀπὸ τὰ μακρυνώτερα τῆς Πελοποννήσου μέρη. Μὲ ἀπορίαν ἐπαρατηροῦσεν ὁ ἄνθρωπος μέγαν ἀριθμὸν νέων μόλις ἐξερχομένων ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· ὅλοι ἐπαραιτοῦσαν τὰ ποίμνιά των, καὶ ἔτρεχαν νὰ κάμουν τὰ πρῶτα πολεμικὰ μαθήματά των κατὰ τῶν ἀπίστων».

»Τὰ μαρτυρεῖ, κύριοι, ξένος ἱστορικὸς καὶ μάλιστα ἐχθρὸς τοῦ Νικητοῦ τοῦ Δράμαλη, τὸν ὁποῖον ἀχάριστοι ἄνδρες τότε μὲν ἐπροσπαθοῦσαν νὰ ἀποκλείσουν ἀπὸ τὸ στάδιον τοῦ πολέμου, σήμερον δὲ, συκοφαντοῦντες, ἔσυραν εἰς τὰ καθίσματα τῶν ἐγκαλουμένων. Δὲν θέλω, κύριοι νὰ προσθέσω ἰδίους μου στοχασμοὺς, μολονότι καθεὶς αἰσθάνεται, πόσους καὶ ὁποίους ἡ ὕλη φέρει μεθ'

ἑαυτῆς. Εὐχαριστοῦμαι εἰς τὰ ὀλίγα, τὰ ὁποῖα ὁ ἀντίπαλος τῶν ἐγκαλουμένων συντόμως καὶ ἐν παρόδῳ παρενέσπειρεν εἰς τὰ ὑπομνήματά του.

»Καθεὶς γνωρίζει, ὁποῖον τέλος ὁ τότε μὲν σωτὴρ, σήμερον δὲ καθήμενος ἐπὶ τῆς ἐγκληματικῆς ἕδρας ἔδοσεν εἰς τὸν ἀκράτητον ἐκεῖνον χείμαρρον τῆς ἐκστρατείας τοῦ Δράμαλη, ὅστις μὴ ἀπαντήσας μηδὲ ἴχνος ἀντιστάσεως εἰς τὴν Στερεὰν, ἐφοβέριζε νὰ ἀποπληρώσῃ εἰς τὴν Χερσόννησον τὸ ἔργον τῆς βαρβαρότητος, νὰ μετασκεπάσῃ δηλαδὴ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ μαῦρον τῆς ἐπονειδίστου δουλείας κάλυμμα. Καὶ ἴσως κύριοι, ἂν ὁ ἄνδρας τὸν ὁποῖον κρίνετε, δὲν ἀνεδέχετο τότε τὸ βάρος τοῦ περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνος, ἡ γῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἄρχησαν νὰ ἀναβλαστάνουν πάλιν ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ εὐνομία, ὡς φυτὰ γνήσια καὶ ἐπιτόπια, ἤθελε μεταπέσει ἐλεεινὸν ἕρμαιον τῆς Ἀσιατικῆς τυραννίας. Ἴσως εἰς τὸν τόπον τοῦ Χριστιανικοῦ Θρόνου, τὸν ὁποῖον μὲ τόσην λατρείαν περικυκλώνομεν ὅλοι, ὡς ἐγγυητὴν τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἀσφαλειῶν ἑκάστου Ἕλληνος, ἤθελαν ἀντηχεῖ σήμερον αἱ ἀποτρόπαιοι ἁλύσεις τῆς ἀγρίας καὶ ἀναισθήτου ἐξουσίας, τῆς ὁποίας τοὺς πικροὺς ἢ μᾶλλον φαρμακευμένους καρποὺς ἐγεύθημεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. Πόσων ἐξ ἡμῶν γυναῖκες, πόσων μητέρες καὶ ἀδελφαὶ δὲν ἤθελον τότε συρθῇ αἰχμάλωτοι, διὰ νὰ πωλῶνται ὡς κτήνη εἰς τὰ παζάρια τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς! Πόσαι δουλεύουσαι αἰσχρῶς εἰς τὰ ὑπερήφανα κατοικητήρια τῆς βαρβαρότητος, δὲ ἤθελαν μακαρίζει, ὅσας ἐπρόλαβε νὰ θερίσῃ τὸ δρέπανον τοῦ πολέμου! Παραδίδω εἰς τὴν σιωπὴν ἀνδρῶν σφαγὰς, ἁλώσεις πόλεων, ἐμπρησμοὺς χωρῶν, λεηλασίαν γενικὴν· μ' ἕναν λόγον ἡ κλασικὴ γῆ ἐκινδύνευε νὰ καταντήσῃ εὐρύχωρος ἐρημία. Καθεὶς γνωρίζει καὶ περιττὸν νὰ σᾶς ἐξηγήσω, ὅτι εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῆς Χερσοννήσου ὁ πελάτης μου ἦτον ἡ δεξιά του χείρ.

»Τέλος πάντων αἱ πολλαὶ ἀποτυχίαι ἐσκλήρυναν περισσότερον τοὺς ἀπίστους· διὰ τοῦτο ἀπεφάσισαν νὰ ῥίψουν τὸν τελευταῖον

κῦβον. Νέος ἐχθρός πολὺ μεγαλοπραγμονέστερος καὶ τολμηρότερος τῶν προτέρων, ἐμφανίσθη τότε εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Πελοποννήσου· κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ τύχη ἐκρατοῦσε τὸν γέροντα Στρατηγὸν μακρὰν τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου. Ἀνάγκαι πολιτικαὶ, ἀνάγκαι πολεμικαὶ τὸν μετέφεραν πάλιν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατιωτικοῦ σταδίου. Ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἀρχήσει ἤδη νὰ πιάνῃ ρίζας εἰς τὸν τόπον· ὅλη ἡ Μεσσηνία ἐσκεπάζετο ἀπὸ τὰ στρατεύματά του, τὰ ὁποῖα ἀνέπαυεν ἀπὸ εὐτυχεῖς νίκας, αἵτινες εἶχαν θραύσει τὸ θάρσος τοῦ ἄνθους τῶν στρατευμάτων μας· ὅλα τὰ φρούρια, ὅλοι οἱ λιμένες τοῦ τόπου ἐκείνου ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πολὺ τολμηροῦ καὶ πολὺ τυχηροτέρου ἐχθροῦ. τὸν ὁποῖον ἡ Ἀφρικὴ ἐξέρασεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος· τὰ ἀνδρειότερα στρατεύματά μας ἐξήρχοντο τοῦ Ἰσθμοῦ νικημένα, καὶ ἐγκατέλειπον τὴν Χερσόννησον εἰς τύχην της. Ἡ ἀθυμία ἦτον γενικὴ, καὶ ὁ φόβος, τὸν ὁποῖον ἐξ ἀνάγκης ἔφερεν ἡ ὑπεροχὴ τῆς τακτικῆς δυνάμεως, ἦτον ζωγραφισμένος εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα.

»Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὑρῆκε τὰ πράγματα, ὅταν ἀνέλαβε πάλιν τὴν στρατηγίαν. Δύο παρατεταγμέναι μάχαι, εἰς τὰς ὁποίας ὁ γενναῖος Κωλοκοτρώνης ἀπέδειξε πολλὰ καὶ ἀνδρείας καὶ τόλμης ἔργα, ἀπέτυχαν κατὰ κράτος. Ἡ ἀπελπισία ἐξ ἐκείνης τῆς στιγμῆς διεδέχθη τὸ θάρρος, καὶ αἱ γλυκεῖαι ἐλπίδες, αἵτινες ὑπέσαινον, ὡς λεπτὸς ζέφυρος, τὴν ἀνάστασιν ἔσβυσαν σχεδὸν, ὡς ἄνθος εὐθαλὲς, τὸ ὁποῖον μαραίνει διὰ μιᾶς ὁ καυστικὸς τῆς Ἀφρικῆς ἄνεμος. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἀπήλπιζον τὸν ἀγῶνα, ὁ μετακαλεσθεὶς στρατηγὸς ἐμελετοῦσε νέον σχέδιον πρὸς ἀνόρθωσίν του. Ἀντὶ τῶν συστάδην μαχῶν εἴσαξε τὸν ἀκροβολιστικὸν πόλεμον· περιτρέχων τὰς ὑψηλὰς θέσεις, ὅσαι ἐδύναντο νὰ ἀσφαλίσουν ἐλαφρὸν στράτευμα, ἐφαίνετο, ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἀνέπαυε τὴν δύναμιν, τὸν παρέκκλινεν, ὁσάκις ἐκεῖνος ἐπροκαλοῦσε παρατεταγμένην συμπλοκὴν, καὶ διὰ τοῦ καταναλωτικοῦ τούτου πολέμου κατέτριβε τὴν ἀκμὴν τῶν στρατευμάτων του.

»Ἀναμφιβόλως τὸ κοινὸν τῶν ἀνθρώπων δὲν θαυμάζει, δὲν

τιμᾷ εἰμὴ τὰς ἐπιχειρήσεις, ὅσαι φέρουν γοργὰ καὶ ἄμεσα ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ τὰ ἔργα ταῦτα δὲν εἶνε πάντοτε οὔτε τὰ εὐτυχέστερα οὔτε τὰ ὠφελιμώτερα. Ἕνα παράδειγμα δύναται νὰ σαφηνίσῃ καθαρώτερα τὸν λόγον.

»Ἕνας ἄλλος στρατηγὸς τῆς Ἀφρικῆς, ὁ περίφημος Ἀννίβας εἶχεν ὑποτάξῃ τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐφοβέριζε τὴν ὑπερήφανον Ρώμην. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἔνδοξοι πολεμισταὶ τῆς ἀκαταμαχήτου ἐκείνης πόλεως παρώξυνον τοὺς Ρωμαίους εἰς παρατεταγμένας μάχας· μόνος ὁ Φάβιος ὁ ἐπονομαζόμενος Μέγιστος ἐσυμβούλευε τὸν ἀκροβολιστικὸν πόλεμον. Ἀλλὰ τί κατώρθωσαν ἐκεῖνοι μὲ τὴν παράκαιρον τόλμην των; Ὁ περιβόητος Φλαμίνιος συνάψας μάχην εἰς τὴν Θρασωμένην, ἄφησε τὴν λίμνην ἐκείνην σκεπασμένην ἀπὸ νεκρὸν στρατόπεδον, λέγει ἡ ἱστορία. Ὅταν μετ' αὐτὸν οἱ ὕπατοι Τερέτιος Βάρρων καὶ Παῦλος Αἰμίλιος ἀντιπαρετάχθησαν συστάδην περὶ τὰς Κάννας, 50000 Ρωμαῖοι συνετάφησαν μὲ τὸν ἕνα τῶν ὑπάτων εἰς τὸν Αὐφίδιον ποταμόν.

Αἱ μεγάλαι καὶ ἀδιόρθωτοι συμφοραὶ ἔφερον τὴν Ρώμην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μετακαλέσῃ Στρατηγὸν Αὐτοκράτορα τὸν Φάβιον, τοῦ ὁποίου αἱ συμβουλαὶ ἐνομίζοντο πρότερον δειλαί. Ὁ γέρων ἐκεῖνος, λέγει ὁ Πλούταρχος, «ἐν τόποις ὀρεινοῖς ἐπηωρεῖτο, καθημένων μὲν τῶν πολεμίων ἡσυχάζων, κινουμένων δὲ, κύκλῳ περιφερόμενος κατὰ τῶν ἄκρων». Δὲν φαίνονται οἱ λόγοι οὗτοι γραμμένοι διὰ τὸν ἰδικόν μας πόλεμον μᾶλλον, παρὰ διὰ τὸν Ρωμαϊκόν; Θέλετε καὶ ἄλλην ὁμοιότητα τῶν δύο τούτων πολέμων; τὰ στρατεύματα τῆς Ρώμης ἦσαν μὲν πολυπληθέστερα καὶ εἰς τὸν ἴδιόν των τόπον, ἀλλὰ τῆς Ἀφρικῆς εἶχον πολὺ μεγαλητέραν ἐμπειρίαν πολεμικήν. Διὰ τὸ ἀκροβολιστικόν του σύστημα ὁ Φάβιος κατεφρονεῖτο καὶ ἐπεριπαίζετο φανερὰ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἰδίου του στρατοπέδου· εἰς δὲ τὴν Ρώμην ὁ δήμαρχος Μελέτιος τὸν κατηγόρησε καὶ ὡς προδότην τῆς πατρίδος δημοσίως ὑπὸ τοῦ βήματος. Ἀλλ' ὁ γέρων Δικτάτωρ δὲν εἶχεν ἀκόμη ταραχθῇ, λέγει ἡ Ἱστορία, ἀπὸ τόσας ἥττας, τόσας φυγὰς καὶ σφαγὰς τῶν συστρατήγων του, εἶχεν ἰδῇ ἀφόβως λίμνας, κάμπους

νεγείρουν τὸ... τῆς ἀνεξαρτησίας οἰκοδόμημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐ-παγιώθη τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον. Ἐδῶ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ προσθέσω δύο λόγια διὰ μίαν πατριωτικὴν ἰδιότητα τοῦ ἀνδρὸς τούτου. Κανεὶς δὲν κατέτρεξε τόσον βαρέως τοὺς προσκυνοῦντας εἰς τοὺς Τούρκους· ἐνῷ ἄλλοι ὁπλαρχηγοὶ ἐπροσκυνοῦσαν οἱ ἴδιοι, αὐτὸς ἐμάστιζε τὸν μικρότερον Ἕλληνα, ὅστις ἔδειχνε τοιαύτην διάθεσιν.

»Ταῦτα εἶνε τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα ἔσυραν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρός, περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν δυσμένειαν καὶ τὴν καταδρομήν. Διὰ ταῦτα πολλοὶ τὸν κατέτρεξαν εἰς τὰς παρελθούσας περιστάσεις μὲ τόσην ἀχαριστίαν, μὲ ὅσην προθυμίαν ἐδέχοντο τὰς ὠφελείας, ὧν ἦτον αἴτιος. Ταῦτα ἐγέννησαν καὶ τὴν ἐγκληματικὴν κατηγορίαν, τὴν ὁποίαν δικάζετε. Διὰ νὰ ἐξηγηθῇ τοῦτο ἔχει ἀνάγκην ἀναπτύξεως, τὴν ὁποῖαν ἔρχομαι νὰ δώσω. Ἡ Δικαιοσύνη μάλιστα μόλις ἀρχίζει τὰ τακτικὰ βήματά της εἰς τὸν τόπον μας· διὰ τοῦτο ἔχει χρείαν τῶν διασαφήσεων, τὰς ὁποίας εἰς ἄλλους τόπους ἔφεραν πολλῶν αἰώνων πεῖρα καὶ φῶτα συσσωρευθέντα· χωρὶς τὴν ἀνάγκην ταύτην ἤθελα ἀποφύγει προθύμως τὸ βάρος τῶν περιττῶν ἀναπτύξεων.

»Πολλοὶ ἄνθρωποι εὑρίσκουν πολλάκις μὲ τὸν νοῦν των τὴν διοίκησιν τῶν Δημοσίων πραγμάτων ἀβεβαίαν, σκοτεινὴν ἢ ἐναντίαν τῶν συμφερώντων εἴτε τῶν ἰδικῶν των εἴτε τῶν κοινῶν. Δικαίως ἢ ἀδίκως ψυχραίνονται διὰ τοῦτο, ἀποστρέφουν τὴν προσοχήν των ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς Κυβερνήσεως, περιορίζονται εἰς μόνα τὰ ἴδιά των πράγματα, καὶ ἀφίνουν τοὺς δημοσίους ὑπουργοὺς νὰ ἀγωνίζωνται διὰ ἴδιόν των λογαριασμόν. Τοῦτο εἶνε ἀρά γε ἔγκλημα ἢ πταῖσμα; Ὄχι· εἶνε ἁπλῆ ἀδιαφορία συγχωρουμένη πληρέστατα ἀφ' ὅλου τοὺς Νόμους εἰς ὅλον τὸν Κόσμον. Δὲν θέλω νὰ εἰπῶ μὲ τοῦτο, ὅτι ἡ ἀδιαφορία αὕτη εἶνε καλὴ ἢ χρήσιμος· ἄπαγε· εἶνε εὐχῆς ἔργον ἡ κοινωνία καὶ ἡ ἐξουσία νὰ συζοῦν μαζῆ· ἡ μία νὰ βοηθῇ τὴν ἄλλην, ὡς ἡ δεξιὰ τὴν ἀριστερὰν· τὸ αὐτὸ αἷμα νὰ τρέχῃ εἰς ὅλον τὸ σῶμα τῆς ἐπικρατείας. Ἀλλὰ τὰ συμπτώματα τῆς ἀδιαφορίας, ἂν δὲν ὠφελοῦν, ὅμως δὲν κατα-

δικάζονται ἀπὸ τὸν Νόμον· ἄλλα συμπτώματα, πολὺ βαρύτερα τῆς ἀδιαφορίας, θεωροῦνται ἀπὸ τὸν Νόμον ἀνεύθυνα καὶ ἀνώτερα πάσης ἰδέας πταισματικῆς. Ταῦτα ἔρχομαι νὰ ἐξετάσω.

»Πολλοὶ ἄνθρωποι, παραδείγματος χάριν, φρονοῦν μὲ τὸν νοῦν των, ὅτι ἔχουν δικαιώματα νόμιμα, δικαιώματα ἀναφαίρετα· ὅταν ἐξαιτούμενοι τὴν ἐκπλήρωσίν των, ἀπαντήσουν ἐμπόδια ἀργοπορίας ἢ ἀπόρριψιν αὐτῶν, νομίζουν, ὅτι ἀδικοῦνται βαρέως· ἀγανακτοῦν διὰ τοῦτο, παραπονοῦνται, δυσαρεστοῦνται πικρῶς, καὶ, ὁσάκις εὑρίσκουν εὐκαιρίαν, ἐκφράζουν δημοσίως τὴν δυσαρέσκειάν των. Ὅταν ἡ Κυβέρνησις ἀπαντήσῃ δυσκολίας ἢ ἐναντιότητας εἰς τὰ ἔργα της, οἱ δυσαρεστημένοι δὲν κρύπτουν τὴν χαράν των ἐκ τοῦ ἐναντίου αἱ εὐτυχίαι τῶν κυβερνώντων τοὺς πικραίνουν· παραμονεύουν ἀνησύχως ὅλας τὰς πράξεις τῶν ὑπουργῶν, ἡ πικρία, μὲ τὴν ὁποίαν κρίνουν ἢ τὰ παρεξηγοῦν, δεικνύει προφανῶς, πόσον εὔχονται τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς Κυβερνήσεως· συνάζουν ὅλας τὰς φήμας, ὅταν συμφωνοῦν μὲ τὰς ἐπιθυμίας των· τὰς σκορπίζουν παντοῦ, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τοὐλάχιστον τὴν δυσαρέσκειάν των· συνέρχονται εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους, ἔχουν κοινὰ συμβούλια, ὁμιλοῦν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, φαίνονται τέλος ὅτι σχηματίζουν εἰς τὴν Ἐπικράτειαν μίαν συμμορίαν ἢ τάξιν χωριστὴν καὶ διακεκριμμένην. Ἀλλ' ἡ δυσαρέσκεια, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματά της εἶνε ἄραγε πταῖσμα, εἶνε ἔγκλημα; Ποῖος Νόμος καὶ εἰς ποίαν ἐπικράτειαν τὰ ἀπηγόρευσέ ποτε, ἢ τὰ ἀπέδωσε τοιοῦτον χαρακτῆρα;

»Πᾶσα συμμορία ἔχει χρείαν ἀρχηγῶν· πᾶν συμφέρον γενικώτερον ἔχει ἀνάγκην ὑπερασπιστῶν. Μεταξὺ τῶν δυσηρεστημένων εὑρίσκονται ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ὁ βαθμὸς τῆς γεννήσεώς των, ἡ ἱκανότης ἢ ὁ ἔντιμος χαρακτὴρ ἔθεσεν ὑπεράνω τῶν ἄλλων· πρὸς τούτους ἀποτείνονται οἱ λοιποὶ· πρὸς τούτους συρρέουν ὅλα τὰ παράπονα τῆς δυσαρεσκείας· ἀπὸ τούτους ζητοῦν παρηγορίαν, θεραπείαν ἢ συμβουλήν· μ' ἕνα λόγον οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀκολουθοῦντες ἑκουσίως ἢ ἐξ ἀνάγκης τὸν φυσικὸν ροῦν τῶν πραγμάτων, καταντοῦν νὰ προσωποιήσουν ἐν ἑαυτοῖς ὅλους,

ὅσοι νομίζουν τὰ δικαιώματά των καταπατημένα, ὅλας τὰς ἀνησύχους τάξεις τῶν πολιτῶν, ὅλους τοὺς δυσαρεστημένους· γίνονται τέλος κέντρον τῶν διεσκορπισμένων διαθέσεων, τὰς ὁποίας ἀθροίζουν, καὶ ἐκφράζονται ὡς ἑρμηνεῖς τῆς συμμορίας των, ὡς συνήγοροι τῶν παραπονεμένων. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀδιαφορία, ἡ δυσαρέσκεια, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δυσαρεστημένων εἶναι πράγματα κοινὰ συνήθη καὶ ἀθῶα εἰς ὅλας τὰς ἐλευθέρας Ἐπικρατείας· καὶ μάλιστα εἰς μερικὰς ἐξ αὐτῶν ἀπαντῶνται καὶ ἄλλα συμπτώματα ἀκόμη δεινότερα, καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἀνεύθυνα.

Πᾶσα Κυβέρνησις ἀνεγειρομένη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἄλλης προλαβούσης, ἀπαντᾷ ἀμέσως εἰς τὰ πρῶτα βήματά της ἀντιπάλους ἢ μᾶλλον ἐχθρούς της ὅλους, ὅσους ἡ προκάτοχος ἐξουσία εἶχε περιποιηθῇ, καὶ ἡ παροῦσα ἀναγκάζεται νὰ παραμελήσῃ. Πόσον βαρύτεραι δὲν γίνονται αἱ πολέμιαι αὗται διαθέσεις, ἂν ὁ τόπος ἐκεῖνος ἐδοκίμασε πολλοὺς σεισμοὺς πολιτικῶν μεταβολῶν, καὶ μάλιστα ἂν διάφοροι Κυβερνήσεις διεδέχθησαν μία τὴν ἄλλην· ἐντεῦθεν πηγάζουν τόσαι ἐλπίδες, αἱ ὁποῖαι ματαιοῦνται, τόσαι φιλοτιμίαι, αἱ ὁποῖαι ταπεινόνονται, τόσαι ἐπιθυμίαι καὶ ὠφέλειαι, αἱ ὁποῖαι σβύνονται ἀπὸ τὴν νέαν τῶν πραγμάτων τάξιν, ἔργον τῆς καθεστώσης Κυβερνήσεως· ὅλοι, ὅσοι πάσχουν ἐξ αἰτίας αὐτῆς, εἶνε ἐχθροί της ἀκήρυκτοι· ὅλοι τὴν εὔχονται πᾶν εἶδος ἀτυχίας· οἱ λόγοι των σταλάζουν πικρίαν καὶ χολήν. Τί ἦσαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ Ναπολεωνισταὶ; τί προτήτερα εἰς τὴν Ἀγγλίαν οἱ φίλοι τῶν πεπτωκότων Στουάρδων; ἐχθροὶ αὐτομολόγητοι τῶν τότε Κυβερνήσεων.

»Ἀλλὰ τὰ συμπεράσματα ταῦτα καταδικάζονται ἀπὸ κανένα Νόμον; Ὄχι βέβαια. Εἶνε ἀρά γε ἀνταρσία; εἶνε συνωμοσία; ἄπαγε· ἄνοιξε τοὺς δεσποτικωτέρους κώδηκας, ἀνάγνωσε τοὺς σοφιστικωτέρους νόμους· εἶνε ἀδύνατον νὰ εὕρῃς ψιλὰ ἴχνη ἰδιότητος ἐγκληματικῆς. Ὅταν ὁ Ναπολέων ἐπρότεινε τὸν περὶ συνωμοσίας Νόμον τοῦ Ποινικοῦ τῆς Γαλλίας Κώδηκος, ὁ ὁρισμὸς τοῦ ἐγκλήματος ἔφερεν ἔκστασιν καὶ σχεδὸν φρίκην εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας· καὶ μ' ὅλον τοῦτο κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ὁρισμὸν

καμία ἐκ τῶν διαθέσεων, περὶ ὧν ὁ λόγος, δὲν ἀπαγορεύεται· ὅλαι κατὰ τὸν Νόμον τοῦ στρατιωτικοῦ ἐκείνου νομοθέτου εἶνε θεμιταὶ καὶ λογίζονται ἀντιστάσεις νόμιμοι. «Ὑπάρχει συνωμοσία, λέγει ὁ Νόμος ἐκεῖνος, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ προαίρεσις τοῦ νὰ ἐνεργήσουν συμφωνηθῇ καὶ ἀποφασισθῇ ἀπὸ δύο ἢ περισσοτέρους συνωμότας». Φθάνει ν' ἀναγνώσῃ τις τὸν Νόμον τοῦτον, καὶ ἀμέσως αἰσθάνεται, ὅτι εἶνε ἔργον στρατιωτικῆς ψυχῆς. Ποίαν βαρυτέραν αὐστηρότητα ἠμπορεῖ τις νὰ φοβηθῇ, παρὰ τὸ νὰ τιμωρηθῇ τὸ ἔγκλημα, πρὶν ἀκόμη ἀποδειχθῇ ἀπὸ καμμίαν πρᾶξιν ἐξωτερικὴν, ἢ ὑλικὴν, ἀπὸ καμμίαν ἀρχὴν, ἐκτελέσεως; ὁ πολιτικὸς νομοθέτης συλλαμβάνει τὸ ἔγκλημα εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀθρώπου· ἀντὶ πράξεως ἁρπάζει τὸν ἁπλοῦν στοχασμὸν, τὸν ἐνοχοποιεῖ πρὶν ἀκόμη τὸν ἀφήσῃ νὰ λάβῃ σῶμα, ἐνῷ δὲν εἶνε εἰσέτι εἰμὴ πρᾶγμα νοερόν. Διὰ τὴν σκληρότητά του ταύτην ὁ Νόμος ἐκεῖνος μετερρυθμίσθη εἰς τὴν γενομένην πρὸ δύο ἐτῶν ἀναθεώρησιν τοῦ Ποινικοῦ τῆς Γαλλίας Κώδηκος.

»Ἀλλ' ὅσον βαρὺς καὶ ἂν ἦτον, ἀπαιτοῦσι διὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς συνωμοσίας πολὺ περισσότερον παρὰ τὴν ἀδιαφορίαν, τὴν δυσαρέσκειαν ἢ τὴν ἔχθραν κατὰ τῆς καθεστώσης Κυβερνήσεως. Εἰς τὰ συμπτώματα τούτων τῶν διαθέσεων ἐπρόσθετε τρία ἄλλα στοιχεῖα, τὸ ἕνα σημαντικώτερον τοῦ ἄλλου. Α΄.) ὁ νόμος ἀπαιτοῦσε μίαν ἀπόφασιν τῶν συνωμοτῶν νὰ ἐπιβουλευθοῦν τὰ καθεστῶτα διὰ ἔργων καὶ πράξεων. Δὲν ἔφθανε νὰ τρέφουν εἰς τὸν νοῦν των τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιβολῆς, ἔπρεπε νὰ κάμουν καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ τὴν ἐνεργήσουν. Β΄.) Καὶ αὐτὴ ἡ ἀπόφασις δὲν ἀρκοῦσε μόνη. Ὁ νόμος ἀπαιτοῦσε νὰ συμφωνηθῇ μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν (resolution d' agir concertée)· μ' ἄλλους λόγους, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ προηγηθῇ μία συμφωνία, ἕνα συνάλλαγμα ἐγκληματικόν. Πρὸ τοῦ συναλλάγματος τούτου ἔγκλημα δὲν ὑπῆρχε. Γ΄.) Καὶ ἡ συμφωνία αὕτη δὲν ἀπήρτιζε συνωμοσίαν· εἰς ταύτην ἦτον ἀνάγκη νὰ προσθέσουν τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ τὴν ἐκτελέσουν (resolution d' agir concertée et arrettée)· μ' ἄλλους

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀγορεύων κατὰ τοῦ προσκυνήματος τοῦ Ἰμβραήμ.

(Ἀνάγλυφον τοῦ Ἀνδριάντος Κολοκοτρώνη— Ἔργον **Λαζ. Σώχου**).

Ἡ Δίκη τοῦ Κολοκοτρώνη **28**

ἀπαιτεῖτο θέλησις στερεὰ, πλήρης, ὁριστικὴ, καὶ τότε μόνον ἐπληροῦτο τὸ ἔγκλημα, περὶ οὗ ὁ λόγος.

»Τί ἔπεται ἐκ τούτων; ἠμποροῦν πολλοὶ νὰ τρέφουν πρὸς τὴν καθεστῶσαν τάξιν τῶν πραγμάτων ἔχθραν, ὅσον βαρεῖαν καὶ ἂν τὴν ὑποθέσωμεν, ἠμποροῦν νὰ τῆς εὔχωνται τὰ χείριστα· φθάνει μόνον νὰ μὴ μελετήσουν κατ' αὐτῆς ἔργα ἐπιβουλῆς· φθάνει τὰ ἔργα νὰ μὴ συνοδευθοῦν ἀπὸ τὰς τρεῖς περιστάσεις, τὰς ὁποίας ἐζυγήσαμεν· καὶ τότε καὶ ὁ στρατιωτικὸς ἢ μᾶλλον δρακόντειος ἐκεῖνος Νόμος τοὺς σκεπάζει μὲ ὅλην τὴν πανοπλίαν του. Ἀλλ' ἡ συκοφαντία, ὁ ἀνήσυχος, ὁ ἀκοίμητος ἐκεῖνος σκώληξ τῆς πολιτικῆς, εὐχαριστεῖταί ποτε εἰς ὅσα θέλει ὁ Νόμος; ἕτοιμος νὰ τρέξῃ ἀπροκάλεστος, διὰ νὰ συνάξῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δυσαρεστημένων ἢ τῶν ἐχθρῶν τῆς καθεστώσης Κυβερνήσεως ὅσας πληροφορίας ἀχωνεύτους καὶ ἀσυναρτήτους δυνηθῇ, ἀπ' αὐτὰς ἐξάγει ὅσα συμπεράσματα τείνουν εἰς τὸν σκοπόν της· μὲ ταῦτα γεννᾷ μὲ τὸν νοῦν της ἕνα ἄθλιον ἔμβρυον ἐγκλήματος, τὸ ὁποῖον περιθάλπει, θερμαίνει καὶ τρέφει· μόλις τὸ φέρει εἰς κατάστασιν νὰ ἰδῇ τὸ φῶς, καὶ τὸ παραδίδει ὡς ἀλήθειαν.

»Ποίας ῥαδιουργίας ἐπινοεῖ ἡ δολερὰ καὶ ἀκοίμητος συκοφαντία καθεὶς εὔκολα τὸ μαντεύει. «Βλέπετε, λέγει, τοὺς κακοβούλους τούτους; θέλουν νὰ κρύψουν τοὺς ἐγκληματικοὺς σκοπούς των ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀδιαφορίας. Μόνον τὸ βάρος τῆς Κυβερνήσεως τοὺς ἀναγκάζει νὰ ὑποκρίνωνται ἀδιαφορίαν καὶ δι' ὅσα εὔχονται οἱ δυσαρεστημένοι καὶ οἱ ἐχθροί της. Παρατηρήσετε μὲ πόσην ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν, μὲ πόσην οἰκειότητα ἀκούουν τούτους· αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀδιαφορίας τοὺς προδίδει· πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἀδιαφορῇ πολίτης διὰ τὰ κοινὰ συμφέροντα, ὅταν αὐτὰ τὰ ἰδικά του κρέμωνται ἀπὸ τὴν τύχην ἐκείνων; ὅλα τὰ ἔργα των, ὅλοι οἱ λόγοι των εἶνε σειρὰ ἀπάτης καὶ δολιότητος». Ταῦτα καὶ ἄλλα χειρότερα πλάττει ἡ συκοφαντία· ἀνεπαισθήτως τὰ κάμνει πιθανὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κυβερνῶντας· εὐχαριστοῦμαι νὰ σᾶς ἀναπολήσω ἓν μόνον παράδειγμα. Ἐνθυμεῖσθε, κύριοι, τὰ ἀλλόκοτα ὀνόματα τοῦ ἀ δ ι α φ ο ρ ι σ μ ο ῦ, τοῦ μ ε τ ρ ι α σ μ ο ῦ

(intifferentisme, moderantisme,) τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῆς φρικώδους τῶν Γάλλων ἐπαναστάσεως ἐδημιούργησαν οἱ σφόδρα πατριῶται. Δὲν ἐλησμονήσατε βέβαια, ὅτι μετ' ὀλίγον τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν μετριότητα τὰς μετέβαλαν εἰς ἐγκλήματα κατὰ τῶν καθεστώτων· τότε εἶδεν ἡ Γαλλία ὅλους τοὺς μετρίους ἄνδρας της συρομένους εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης· τότε τὰ πολύτιμα αἵματα τῶν Κονδορκέτων καὶ τόσων ἄλλων περιφήμων διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ φιλελευθερίαν των ἐπότισαν τὸν ἀχόρταγον ἅδην, τὸν ὁποῖον ἐτόλμησαν νὰ μετονομάσουν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας· ἂν ὁ θάνατος δὲν εἶχε προλάβει διὰ τὴν τιμὴν τῆς Γαλλίας νὰ μεταθέσῃ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸν Μιραβῶ, τὸν περιβόητον ἐκεῖνον προστάτην τῶν ἀληθινῶν ἐλευθεριῶν, καὶ τούτου ἡ κεφαλὴ ἔμελλε νὰ πέσῃ ὑπὸ τὴν ἀποτρόπαιον μάχαιραν τοῦ δημίου δι' ἔγκλημα ἀδιαφορίας ἢ μετριότητος φρονημάτων. Ἀλλ' ἂς ἀποτρέψωμεν τοὺς ὀφθαλμούς μας ἀπὸ τὴν ἀποτρόπαιον μάχαιραν τοῦ δημίου δι' ἔγκλημα ἀδιαφορίας ἢ μετριότητος φρονημάτων. Ἀλλ' ἂς ἀποστρέψωμεν τοὺς ὀφθαλμούς μας ἀπὸ τὴν πολυθρήνητον ἐκείνην ἐποχήν, καθ' ἣν τὰ ἄγρια πολιτικὰ πάθη μετέβαλαν τοὺς ἀνθρώπους εἰς θηρία διὰ τὸ γλυκὺ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας.

»Ἂν ἡ συκοφαντία μηχανᾶται τόσα ἐναντίον τῆς ἀδιαφορίας, πόσα δὲν ἠμπορεῖ νὰ σκευωρήσῃ κατὰ τῆς δυσαρεσκείας! «Ἴδετε τοὺς ἀνθρώπους τούτους, φωνάζει· διατὶ περιπατοῦν τόσον σύννοες καὶ σκυθρωποί; διατὶ δὲν τοὺς ἀρέσει κανὲν ἀπ' ὅσα κάμνει ἡ Κυβέρνησις; εἶνε φανεροὶ, σχεδὸν αὐθομολόγητοι ἐχθροὶ τῆς Ἐπικρατείας· τὶ δηλοῦν αἱ συχναὶ συνεντεύξεις των, τὰ ἀδιάκοπα συμβούλιά των; Δὲν εἶνε φανερὸν ὅτι σχηματίζουν χωριστὴν κοινωνίαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπικρατείας; Διὰ ποίαν αἰτίαν νὰ ὁμιλοῦν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, νὰ ἔχουν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, νὰ τείνουν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν; Δὲν βλέπετε, ὅτι ἔχουν ἤδη ἀρχηγοὺς συστημένους; ὅτι ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἔχει τὰ ἰδιαίτερα ἔργα του; Τὶ πληρεστέρα ἀπόδειξις χρειάζεται, ὅτι ἤδη ἔχουν ἰδικήν των Κυβέρνησιν ὠργανισμένην μυστικῶς, καὶ ἕτοιμον νὰ διαδεχθῇ τὴν νόμιμον Ἀρχὴν εἰς πρώτην εὐκαιρίαν; Ποῖος φρό-

νιμος ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι περιπατοῦμεν ἐπάνω εἰς ἕνα ὑπόνομον; Σήμερον, αὔριον, ἴσως τὴν ὥραν, καθ' ἣν ὁμιλοῦμεν οἱ ἐχθροὶ τῆς πατρίδος δώσουν τὸ πῦρ εἰς τοῦτον. Τότε ὅλοι οἱ καλοὶ πατριῶται θ' ἀναποδογυρισθῶμεν διὰ μιᾶς μαζῆ μὲ τὴν πατρικὴν Κυβέρνησίν μας· ὁ κίνδυνος εἶνε μέγας, ὁ κίνδυνος κρέμαται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας. Εἶνε ἀπορίας ἄξιον, πῶς οἱ ὑπουργοί, οἵτινες μέλλουν νὰ ἦναι ἡ πρώτη, ἡ ἀναγκαία θυσία, παραμελοῦν καὶ κοιμῶνται· δὲν φθάνει ὅτι δὲν ἐπρόβλεψαν τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ἀλλὰ καὶ ὅταν τοὺς τὸν ἀπεκάλυψαν, ἀδιαφοροῦν· ὦ! τοῦτο εἶνε ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς νομίμου Ἀρχῆς».

»Ἰδοὺ μὲ πόσον δολίους καὶ ἐπαγωγοὺς τρόπους ἡ συκοφαντία παρασύρει πολλάκις καὶ αὐτὰς τὰς Κυβερνήσεις. Εἶνε ἀνάγκη νὰ προσθέσω, πόσον ἐπικινδυνωτέρας τέχνας μηχανᾶται διὰ νὰ ἐμπλέξῃ μετὰ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν δυσαρέσκειαν τοὺς ἐχθροὺς τῆς καθεστώσης τάξεως, οὓς ὁ Νόμος δὲν ἐνοχοποιεῖ παντάπασιν, ὡς προείδομεν· καθείς σας βέβαια τὰς μαντεύει· ἐδῶ ἡ συκοφαντία εὑρίσκει πολὺ εὐρυχωρότερον στάδιον, διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν λύσσαν της...»

Μετὰ τὰ γενικὰ ταῦτα ὁ Κλωνάρης ἀνέπτυξε τὸ πραγματικὸν μέρος τῆς ὑποθέσεως ἐξετάζων καὶ συγκρίνων τὰς μαρτυρίας τῆς κατηγορίας καὶ τῆς ὑπερασπίσεως καὶ ἀπέδειξε τὸ ἐν γένει πλαστόν, ψευδὲς καὶ ἀνυπόστατον τῆς κατηγορίας. Ἡ «Ἀθηνᾶ» κρίνουσα τὸν λόγον του ἔγραφε (σελ. 639): «Ἀπαθὴς μεταξὺ τόσων αἰτίων ἐρεθιστικῶν δὲν ἀντέταξε ὕβρεις πρὸς ὕβρεις, ἀλλ' ἀποζενόνων τὴν δίκην ἀπὸ τὰ πολιτικὰ πάθη τὰ ὁποῖα εἰμποροῦσε νὰ ἀνάψῃ, δίδει χαρακτῆρα δικαστικῆς συζητήσεως εἰς τὴν δίκην καὶ ἔγεινε διὰ τοῦτο ἄξιος εὐγνωμοσύνης καὶ αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως».

Ὁ Λούζης γράφων εἰς τὴν Κυβέρνησίν του ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ λόγου τούτου, προσέθηκε: «Ἐνῶ ὁ Κλωνάρης ἀνεμίμνησκε τὸ ἔνδοξον παρελθὸν καὶ τὰς ἐκδουλεύσεις τοῦ παλαιοῦ τῆς ἐλευθερίας προμάχου, παρίστατο οὗτος εἰς τὸν λαὸν ὡς συκοφαντηθὲν

καὶ καταδιωκόμενον θῦμα τῆς Βαυκρικῆς τυραννίας» (Μένδελσων σ. 1517).

Μεθ' ὅλα ταῦτα ὁ φθονερὸς «Σωτὴρ» ἔγραφε διὰ νὰ μετριάσῃ τὴν ἐντύπωσιν: «Λέγουν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ δημηγορίαι ἑνὸς συνηγόρου μας χάνουν κατὰ βάθος ὅ,τι κερδίζουν εἰς μῆκος!»

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ἀπρόοπτος διαγωγὴ τοῦ Μάσσωνος· — Οἱ διαπληκτισμοί του μὲ τοὺς συνηγόρους. — Ὁ Πρόεδρος ὑπὲρ αὐτῶν. — Πολύωρος ἀγωνία. — Ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Ἀνωτάτης Ἀρχῆς. — Ὁ Ἐπίτροπος μεσολαβῶν. — Ἀναβολὴ διὰ τὴν αὔριον. — Δέησις τοῦ Ὄθωνος ὑπὲρ τοῦ Γέρου. — Τὰ κύματα τοῦ πλήθους. — Τὸ σκανδαλῶδες Β. Διάταγμα. — Οἱ Δικασταὶ εἰς διάσκεψιν.

Τὴν ἑπομένην πρωΐαν τῆς Παρασκευῆς (25 Μαΐου) ἤρξατο τὴν 10 π. μ. ἡ εἰκοστὴ καὶ προτελευταία συνεδρίασις τοῦ δικαστηρίου, ἔλαβε δ' εὐθὺς τὸν λόγον ὁ Ἐπίτροπος Μ ά σ σ ω ν.

—Ἔρχομαι σήμερον νὰ σᾶς φανερώσω, κύριοι Δικασταί, ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἐσυζητήθη· ὅλα τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ τὰ ἠκούσατε· κρίνω περιττὸν νὰ χάνω τὸν καιρόν μου. Στηριζόμενος εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ἀφιερόνομαι εἰς τὰ φῶτα τοῦ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον τώρα θὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν· ἂν ἐγὼ δὲν ἀπαντήσω οἱ ἐγκαλούμενοι δὲν ἠμποροῦν ν' ἀπαντήσουν. Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ δὲν ἐννοῶ νὰ ἀπαντήσω, ζητῶ ἀπὸ τὸ Δικαστήριον νὰ μὴ ἐπιτραπῇ τοῦτο οὐδ' εἰς τοὺς Συνηγόρους.

Κ λ ω ν ά ρ η ς. Ὁ Ἐπίτροπος θέλει νὰ τελειώσῃ τὴν προ-

κειμένην ὑπόθεσιν ὅπως τὴν ἤρχισε. Κατεπάτησε ὅλα τὰ δικαιώματα, ὅλους τοὺς νόμους, ὅλους τοὺς τύπους.

Β α λ σ α μ ά κ η ς. Ἐγὼ εἰς τὴν ἀγόρευσίν μου ἐπροκάλεσα τὸν ἐπίτροπον νὰ μοῦ δώσῃ ἀναπτύξεις ὡρισμένων σημείων τῆς κατηγορίας διὰ νὰ τοῦ ἀπαντήσω. Ἂν δὲ αὐτὸς παραιτεῖται τῆς δευτερολογίας, ἐγὼ δὲν παραιτοῦμαι.

Μ ά σ σ ω ν. Ἀφοῦ οἱ συνήγοροι τῶν ἐγκαλουμένων ἀνέπτυξαν ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους ἡμέρας ὅλα τὰ μέσα τῆς ὑπερασπίσεώς των, δὲν ἔχουν δικαίωμα νὰ μὲ πιέσουν νὰ δευτερολογήσω. Ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτε νὰ προσθέσω περισσότερα, ἀφ' ὅσα εἶπον εἰς τὴν κατηγορίαν μου.

Κ λ ω ν. Ἐπεφυλάχθητε νὰ ἀναπτύξετε. Τὸ ἄρθρον αὐτὸ τοῦ νόμου δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ οὕτω, ἀλλὰ τοὐναντίον ὅτι πρέπει νὰ συμπληρώσετε τὴν κατηγορίαν σας.

Μ ά σ σ ω ν. Εἰς κανένα μέρος τοῦ κόσμου δὲν ὑποχρεοῦται ὁ Ἐπίτροπος νὰ ἀπαντήσῃ. Αὐτὸ εἶνε δικαίωμά του, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παραιτεῖται μόνον ὅταν θέλῃ. Ἡ ὑπόθεσις συνεζητήθη πλέον ἐπαρκῶς. Ἂν ἕνας συνήγορος ἐπροσκάλεσε νὰ ἀναπτύξωμεν νέας κατηγορίας, τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν ἐπρόσεξεν εἰς τοὺς λόγους μου. Τὰ κεφάλαια τῆς κατηγορίας εἶνε ὅλα τέσσαρα καὶ αὐτὰ ἀνεπτύχθησαν τελείως. Εἰς τὴν Εὐρώπην τοῦτο γίνεται καθημερινῶς καὶ ἡ ἰδική μας ἐγκληματικὴ διαδικασία ἐπρόβλεψε περὶ τούτου.

Κ λ ω ν. Ἀλλ' ἡ ἐγκληματικὴ διαδικασία δὲν ἰσχύει σήμερον.

Β α λ σ α μ. Ἐγὼ ἐπιμένω σύμφωνα μὲ τοὺς κειμένους νόμους νὰ κάμω ἀνταπάντησιν καὶ ἂς μὴ κάμῃ ἀπάντησιν ὁ ἐπίτροπος. Ἐγὼ δὲν παραιτοῦμαι τοῦ δικαιώματός μου.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ἡ περίστασις αὕτη εἶνε νέα εἰς τὸ δικαστήριον. Ἡ πρακτικὴ τῶν δικαστηρίων ἐναντιοῦται εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Ἐπιτρόπου. Κατ' ἐμὲ ὁ Ἐπίτροπος χρεωστεῖ νὰ ἀπαντήσῃ. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς κατηγορίας ὑπῆρξεν ἐλλειπὴς καὶ

ὀφείλει νὰ τὴν ἀναπληρώσῃ διὰ νὰ λάβουν οἱ συνήγοροι ἀφορμὴν νὰ ἀνταπαντήσουν.

Μ ά σ σ ω ν. Ἐὰν ἐγὼ δὲν ἀπαντήσω, οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀνταπαντήσεως. Κανεὶς δὲ δὲν δύναται νὰ μὲ ὑποχρεώσῃ νὰ ἀπαντήσω. Ἂν ἡ κατηγορία εἶνε ἐλλειπὴς, ὡς ἰσχυρίσθη ὁ κ. Πρόεδρος, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ συνήγοροι ἐπαφίενται εἰς τὰ φῶτα τῶν δικαστῶν. Ἂν λοιπὸν φαίνεται εἰς κανένα καλήτερον νὰ ἀπαντήσουν οἱ ἐγκαλούμενοι, κανεὶς δὲν χαίρει τὸ δικαίωμα νὰ μὲ ὑποχρεώσῃ εἰς ἀπάντησιν. Ἄλλως τε εἰς τοὺς κατηγορουμένους παρεχωρήθησαν πλεονεκτήματα.

Β α λ σ α μ. (καθήμενος). Τοὺς τὰ παραχωρεῖ ὁ Νόμος!

Μ ά σ σ ω ν. Μήπως δὲν ἠκούσθησαν παρανόμως οἱ μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως;

Β α λ σ α μ. Περὶ τῆς ἐξετάσεώς των ἀπεφάσισε τὸ δικαστήριον.

Μ α σ. Οἱ ἐγκαλούμενοι ἔλαβον δικαιώματα τὰ ὁποῖα δὲν ἔπρεπε νὰ λάβουν.

Κ λ ω ν ά ρ. Θὰ τὰ λαμβάνωμεν αἰωνίως, ὅταν μᾶς τὰ δίδῃ ὁ Νόμος.

Μ ά σ σ ω ν. Ὁ ἐπίτροπος ἔπρεπε ν' ἀπαντήσῃ εἰς καθένα τῶν συνηγόρων. Ἀλλ' ἡμεῖς ὅσα εἴπομεν ἁπλῶς καὶ ἀνεπιτηδεύτως εἶχαν περισσοτέραν βαρύτητα ἀπὸ τὰ τῶν συνηγόρων.

Β α λ σ α μ. Ὁ Ἐπίτροπος εἶνε ἐλεύθερος νὰ παραιτηθῇ. Οὔτε τὸ Δικαστήριον οὔτε ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ τὸν ὑποχρεώσωμεν νὰ ἀπαντήσῃ, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν παραιτούμεθα. Πῶς τότε θὰ ἐκπληρωθῇ ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν ἐκάμαμεν καὶ διὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἐπροκαλέσαμεν. Ἀλλ' ὁ λόγος δὲν πρόκειται τώρα περὶ τούτου. Ποῖος ἤξευρεν, ὅτι ὁ Ἐπίτροπος θὰ σκάψῃ ὑπόνομον νὰ φεύγῃ διὰ νὰ εἶμαι καὶ ἐγὼ ἕτοιμος νὰ τὸν κυνηγήσω; Μὲ κανένα τρόπον δὲν παραιτοῦμαι τῆς ἀνταπαντήσεως.

Κ λ ω ν ά ρ η ς. Τὸ δικαστήριον τίποτε δὲν ἐχάρισεν εἰς τοὺς συνηγόρους, ἀλλ' ἡ πρακτική του, ὁ Νόμος καὶ ἡ τάξις μᾶς τὰ

παρεχώρησαν. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαντήσεως τοῦ ἐπιτρόπου εἶναι facultatif (προαιρετικὸν) ἠμπορεῖ νὰ τὸμεταχειρισθῇ ἂν θέλῃ, καὶ ἂν δὲν θέλῃ δὲν τὸ μεταχειρίζεται. Τὸ αὐτὸ ὅμως εἶνε καὶ τὸ δικαίωμα τῶν ἐγκαλουμένων facultatif. Ἡμεῖς δὲ δὲν ἔχομεν τὴν διάθεσιν, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ Ἐπίτροπος νὰ παραιτηθῇ. Ἠθέλησε νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ ὅλους τοὺς μάρτυρας τῆς ὑπερασπίσεως. Τώρα πολεμεῖ τοὺς συνηγόρους καὶ ὅλον τὸ δικαστήριον· μᾶς ἔκαμε νὰ βραχνιάσωμεν καὶ ἐνόμισεν ὅτι παρεισάγων πολλοὺς μάρτυρας θὰ κάμῃ νὰ προτιμήσωμεν ἡμεῖς τὴν ὑγείαν μας· λέγει ὅτι δὲν συνηγορεῖ, πλὴν πάλιν συνηγορεῖ καὶ λέγει μάλιστα ὅτι, ἀπεδείχθη τρανώτατα ἡ κατηγορία· μαντεύει ἐγκλήματα καὶ θέλει νὰ μαντεύσῃ καὶ τὸ δικαστήριον· Ἀλλ᾽ αὐτὸ ὀφείλει νὰ σέβεται τὸν Νόμον καὶ τὰς Ἀρχάς. Αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ δικάσῃ μήτε ὑπὲρ τὰ αἰτημένα μήτε ὑπὲρ τὰ μὴ αἰτημένα· καὶ ἂν τοῦτο δὲν ἰσχύει εἰς τὰς πολιτικὰς δίκας πῶς δύναται εἰς τὰς ἐγκληματικάς;

Ἐ π ί τ ρ ο π ο ς. Τὸ πρᾶγμα ἤθελε καταντήσει εἰς τὸ ἐπάπειρον, δὲν ἤθελε τελειώσει ποτέ. Ἐὰν ὁ Ἐπίτροπος ὁμιλῶν μίαν ἡμέραν δὲν ὑπεστήριζε τὴν κατηγορίαν του πότε περιμένει νὰ κάμῃ τοῦτο, ἐὰν πάλιν οἱ συνήγοροι δὲν ἀντέκρουσαντὴν κατηγορίαν ὁμιλοῦντες δύο ὁλοκλήρους ἡμέρας πότε ἠμποροῦν νὰ τὸ κάμουν; Ἐὰν νομίζουν ὁτι ἡ κατηγορία δὲν ἀπεδείχθη, τόσον καλήτερα διὰ τοὺς πελάτας των· ἡμεῖς ἂν νομίζωμεν, ὁτι ἀνεπτύχθη, κρατοῦμεν τὴν γνώμην μας. Δὲν νομίζω μικρὰ παιδία τὸ δικαστήριον διὰ νὰ θέλουν διδασκαλίαν. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι τὸ δικαστήριον γνωρίζει καλὰ τὴν ὑπόθεσιν· διὰ τί νὰ παρατείνωμεν τὴν συζήτησιν καὶ νὰ ἀρχίσωμεν συνηγορίας διὰ νὰ τὸ σκοτίσωμεν; εἶνε περιττόν. Τὸ δικαστήριον ἀκοῦσαν τὴν πρότασίν μου ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ μίαν πρᾶξιν.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Τὸ δικαστήριον δὲν χρεωστεῖ νὰ κάμῃ πρᾶξιν· ὁ Ἐπίτροπος εἶνε ὑπόχρεος χάριν τῆς δικαιοσύνης χάριν τῶν δικαιωμάτων τῆς κοινωνίας ν᾽ ἀπαντήσῃ· ἂν θέλῃ ὁ Ἐπίτροπος εἰμπορεῖ νὰ λάβῃ ὅλην τὴν σημερινὴν ἡμέραν διὰ νὰ ἑτοιμασθῇ.

Ἐ π ί τ ρ ο π ο ς. Ἄλλοτε εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν διήρκεσαν

τρεῖς ἡμέραι αἱ συνηγορίαι· ἂν τὸ δικαστήριον δὲν ἐφωτίσθη ἕως τώρα, τώρα θὰ τὸ φωτίσωμεν; Τὸ βαρύνομεν μάλιστα· Ἀφοῦ ἐπρόβαλα μίαν πρότασιν, τὴν ἐσκέφθην. Διὰ νὰ πράξω πλέον τὸ ἐναντίον ἀπαιτῶ μίαν πρᾶξιν τοῦ δικαστηρίου, ἤτις νὰ μὲ ὑποχρεοῖ.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ὑποφέρομεν, σᾶς βεβαιώνομεν, κύριε Ἐπίτροπε, καὶ ἐπεθυμούσαμεν χάριν τῆς δικαιοσύνης νὰ κάμητε ἀπάντησιν.

Ὁ Ἐπίτροπος κάθηται. Ἀκολουθεῖ σιωπὴ 10 λεπτῶν περίπου. Παρατηρεῖται κίνησις εἰς τὸ ἀκροατήριον· ἐν τῷ μεταξὺ τὸ δικαστήριον σκέπτεται. Ἡ διακοπὴ διαρκεῖ ἡμίσειαν ὥραν· ὁ Ἐπίτροπος συνομιλεῖ μυστικῶς μὲ τὸν Νομάρχην Φρ. Μαῦρον.

Ἐπαναληφθείσης τῆς συνεδριάσεως λέγει ὁ Ἐπίτροπος: Ὕστερον ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τὰς ὁποίας καθυπεβάλαμεν, παρακαλοῦμεν νὰ σκεφθῇ τὸ δικαστήριον καὶ ν' ἀποφασίσῃ.

Π ρ ό ε δ ρ. Ἐπαναλαμβάνω, ὅτι πρόκειται περὶ τάξεως καὶ ὅταν περὶ τάξεως πρόκειται πρᾶξις δὲν γίνεται.

Ἐ π ί τ ρ. Δὲν πρόκειται περὶ Ἀστυνομικῆς τάξεως. Ἐπρόβαλα ζήτημα καὶ ἐπ' αὐτοῦ ζητῶ πρᾶξιν.

Π ρ ό ε δ ρ. Τὸ δικαστήριον δὲν θέλει κάμει ἀπόφασιν· σᾶς παραχωρεῖ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν, διότι ἔχει ἀνάγκην φωτισμοῦ ἀκόμη· σᾶς παρακαλεῖ χάριν τῆς δικαιοσύνης ν' ἀναπτύξετε ὅσα παρελείψατε μὲ τὴν πρώτην ἀγόρευσιν.

Ἐ π ί τ ρ. Παρατηρῶν, ὅτι θὰ σκοτίσωμεν τὸ δικαστήριον ἀντὶ νὰ τὸ φωτίσωμεν, καὶ παρατηρῶν τὴν διαδικασίαν, δὲν ἦλθον μὲ σκοπὸν ν' ἀπαντήσω. Δι' ὅλα ταῦτα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν. Ἂν ἡ ἰδέα μας εἶνε ἐσφαλμένη τὸ σφάλμα εἶνε ἰδικόν μας· Πρέπει λοιπὸν πρῶτον τὸ δικαστήριον νὰ κάμῃ πρᾶξιν.

Π ρ ό ε δ ρ. Χάριν τῆς δικαιοσύνης, χάριν τῆς κοινωνίας παρακαλεῖσθε ν' ἀπαντήσετε.

Ἐ π ί τ ρ ο π ο ς. Δὲν δύναμαι.

Π ρ ό ε δ ρ. Πρέπει νὰ τὸ κάμητε. (Ὁ Μάσσων ἀδιαφορῶν κά-

θηται εἰς τὴν θέσιν του καὶ βλέπει πρὸς τοὺς ἀκροατὰς μειδιῶν. Οἱ κατηγορούμενοι τὸν ἀτενίζουν κατάπληκτοι).

Π ρ ό ε δ ρ. (ἱκετευτικῶς σχεδόν). Σᾶς παραχωροῦμεν ὅλην τὴν ἡμέραν νὰ καταρτίσητε τὴν ἀπάντησίν σας.

Ἐ π ί τ ρ. (ἐγειρόμενος) Ἐγὼ ἔχω νὰ δώσω λόγον τῶν πράξεών μου εἰς τοὺς ἀνωτέρους μου (τὴν Ἀντιβασιλείαν δηλ.). Τὸ δικαστήριον ὅμως δὲν ἔχει νὰ δώσῃ λόγον εἰς οὐδένα. Ἀλλὰ καθὼς αὐτὸ εἶνε ἀνεξάρτητον εἶμαι οὕτω καὶ ἐγώ. Ζητῶ λοιπὸν δι' ἀσφάλειάν μου νὰ γείνῃ πρᾶξις.

Π ρ ό ε δ ρ. Αὐτὸ ἀπαγορεύεται. Σᾶς ἐξορκίζω ὅμως χάριν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς κοινωνίας νὰ ἀνταπαντήσετε.

Ὁ Ἐπίτροπος σιγᾷ καὶ γενικὴ κρατεῖ κατήφεια. Τὸ πρᾶγμα ἔφθανεν εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Ἴσως δὲ ἠδύνατό τις καὶ νὰ παρεξηγήσῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ Προέδρου, ζητοῦντος μὲ τόσην ἐπιμονὴν νὰ δευτερολογήσῃ ὁ Εἰσαγγελεύς. Ἴσως ἐτόλμα τις νὰ τοῦ ἐπιρρίψῃ τὴν μομφὴν ὅτι ἐκ συμπαθείας πρὸς τοὺς κατηγορουμένους ἐμεροληπτεῖ ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἡ μομφὴ αὕτη θὰ ἦτο ἄδικος, διότι ὁ Πολυζωίδης καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς δίκης καὶ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως ἔδειξε χαρακτῆρα τελείου δικαστικοῦ ὑπαλλήλου, καὶ ἐφάνη τόσον ἀμερόληπτος καὶ τόσον αὐστηρός, ὅσον δὲν ἐπερίμεναν οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἐγκαλούμενοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὸ δίκαιον ὑπὲρ ἑαυτῶν, διότι ἦσαν ἀθῶοι. Ἡ ἐπιμονή του ὅμως εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, εἰς τὴν δευτερολογίαν δηλ. τοῦ Μάσσωνος καὶ τῶν συνηγόρων, καὶ ἡ προσπάθειά του ὅπως μὴ ἐκδώσῃ τὸ Δικαστήριον πρᾶξιν (ἤτοι προδικαστικὴν ἀπόφασιν) προήρχοντο ἐκ τοῦ ὅτι ἔβλεπεν ἤδη κατηρτισμένην τὴν πλειοψηφίαν τῶν τριῶν ἄλλων δικαστῶν, οἵτινες ἐδείκνυον ἀπροκαλύπτως πλέον ὅτι εἶνε καταδικαστικοί.

Ἂν λοιπὸν ἡ πρότασις τοῦ Μάσσωνος ὅπως γείνῃ πρᾶξις ἐγίνετο δεκτή, τὸ Δικαστήριον θὰ ἐπεφαίνετο, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη δευτερολογίας καὶ οὕτω δὲν εἶχε πλέον νὰ πράξῃ ἄλλο τι παρὰ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἀφεύκτως θὰ κατεδικάζοντο οἱ κατηγορούμενοι, ἀφοῦ ἡ

πλειοψηφία τῶν δικαστῶν ἦτο κεκηρυγμένη ὑπὲρ τῆς καταδίκης. Ὁ Πρόεδρος ὅμως προσεπάθει νὰ πείσῃ τὸν Μάσσωνα νὰ δευτερολογήσῃ ἢ νὰ ἀφήσῃ τοὺς δικηγόρους νὰ ὁμιλήσωσι διὰ τρεῖς λόγους: α) Διότι ἐνόμιζε τοῦτο ὡς ἓν ἐκ τῶν δικαιωμάτων τοῦ προέδρου νὰ δίδῃ καὶ νὰ ἀφαιρῇ τὸν λόγον ἀπὸ οἱονδήποτε θέλει. β) Διότι ἤλπιζεν, ὅτι ἦτο δυνατὸν ἀπὸ τὰς εὐρυτέρας ἀναπτύξεις τῶν συνηγόρων νὰ πεισθῇ τις ἐκ τῶν τριῶν δικαστῶν καὶ νὰ παύσῃ νὰ εἶνε καταδικαστικός· καὶ γ) διότι ἐκ λόγων φιλανθρωπίας κινούμενος ἐπίστευεν, ὅτι προκειμένου νὰ καταδικασθοῦν δύο ἄνθρωποι εἰς θάνατον, δὲν ἦτο σπουδαῖον ἂν οἱ συνήγοροί των κατέβαλλον πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως φωτίσουν τὸ Δικαστήριον, ἀφοῦ μάλιστα καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Τερτσέτης ὡμολόγησαν ὅτι δὲν ἐφωτίσθησαν, ὁ ἴδιος δὲ Εἰσαγγελεὺς Μάσσων εἶπεν εἰς τὴν ἀγόρευσίν του, ὅτι ὑπάρχουν κενὰ εἰς τὴν κατηγορίαν, διότι αἱ κατὰ τόπους ἀρχαὶ δὲν τὸν συνέτρεξαν εἰς ἐξεύρεσιν πολλῶν μαρτύρων κατηγορίας.

Μάτην ὅμως ὁ Πρόεδρος ἐπεκαλεῖτο τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μάσσωνος. Ὁ ἐπίτροπος, ὡς ἄλλως τε τὸ ὡμολόγησε καὶ ὁ ἴδιος, δὲν ἦτο ἀνεξάρτητος. Καθ' ὅλην τὴν προδικασίαν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης ἐξετέλει διαταγάς, πολὺ δὲ περισσότερον τώρα, ὅτε ἐπέκειτο ἡ ἔκδοσις τῆς ἀποφάσεως. Καὶ ἰδοὺ, ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Ἀντιβασιλείας Νομάρχης Φρ. Μαῦρος πλησιάζει εἰς τὴν ἕδραν του τὸν Μάσσωνα καὶ κρυφομιλοῦν. Οἱ δικασταὶ καὶ τὸ ἀκροατήριον παρακολουθοῦν τὰς μυστηριώδεις ταύτας συνεννοήσεις μὲ ἄκραν σιγήν.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ὁ Μαῦρος ἐξέρχεται τῆς αἰθούσης τοῦ δικαστηρίου, δίδων εἰς τὰ ὄργανά του τὰς συμφωνηθείσας μετὰ τοῦ Μάσσωνος διαταγὰς καὶ μετ' ὀλίγον ἐπιστρέφει. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Ἐπίτροπος δὲν σπεύδει πλέον. Καταβαίνει ἀπὸ τὴν ἕδραν του καὶ προχωρῶν μέχρι τοῦ ἀκροατηρίου συνομιλεῖ μὲ διαφόρους θεατὰς καὶ εἶτα μὲ τὸν δεύτερον ἐπίτροπον.

Οὕτω δὲ παρῆλθεν ἡμίσεια ὥρα. Ὁ πρόεδρος ἀδημονῶν μένει καθηλωμένος εἰς τὴν θέσιν του. Βλέπων τέλος ὁ Ἐπίτροπος ὅτι

δὲν ἤρχοντο αἱ ἀναμενόμεναι ὁδηγίαι, στέλλει τὸν γραμματέα του καὶ συνεννοεῖται δι' αὐτοῦ μετὰ τῶν δικαστῶν καὶ ἰδίως τῶν τριῶν καταδικαστικῶν. Ὁ συνήγορος Κλωνάρης παρέκειτο καὶ ἤκουσεν ὑπόπτους τινὰς φράσεις τῆς μυστικῆς συνεννοήσεως. Μετ' ὀλίγον σπεύδει πρὸς τοὺς δικαστὰς αὐτὸς οὗτος ὁ Μάσσων. Ὁ Βαλσαμάκης τὸν παρακολουθεῖ, κατόπιν δὲ ὁ δεύτερος Ἐπίτροπος καὶ ὁ γραμματεύς. Τέλος συνήγοροι καὶ ἐπίτροποι ἀνταλλάσσουν σκέψεις πρὸς τοὺς δικαστὰς ἐπὶ πολύ. Μετὰ δέκα λεπτὰ φεύγει ἐκ τοῦ ὁμίλου ὁ Βαλσαμάκης, δεύτερος ὁ Μάσσων, τρίτος ὁ Κλωνάρης καὶ τελευταῖος ὁ β' Ἐπίτροπος καὶ ὁ γραμματεύς.

Μετ' ὀλίγον πάλιν ὁ β' Ἐπίτροπος, ἀφοῦ συνεννοήθη μὲ τὸν Μάσσωνα ἐπλησίασε τοὺς δικαστὰς μεταδίδων τὰς συστάσεις τοῦ Ἐπιτρόπου. Ὁ Πρόεδρος τότε ἠκούσθη λέγων ἐν ὀργῇ: «Πρόκειται περὶ ζητήματος τάξεως τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας καὶ ἀφοῦ ἡ ἐπίβλεψις αὐτῆς ἀνάγεται εἰς τὰ καθήκοντά μου, δὲν δύναται νὰ γείνῃ πρᾶξις περὶ τούτου».

Κατὰ τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην ἦλθον αἱ ὁδηγίαι τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς παρακαλεῖ νὰ συνεχισθῇ ἡ Συνεδρίασις, ὅπερ καὶ ἐγένετο, καθησάντων αὖθις τῶν δικαστῶν εἰς τοὺς θώκους των.

Μ ά σ. Ἐπιμένω ζητῶν πρᾶξιν· Τὸ δικαστήριον ὑποχρεοῦται ν' ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς προτάσεώς μου

Π ρ ό ε δ. Τὸ δικαστήριον δὲν ὑποχρεοῦται. Ἐπειδὴ δὲ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους ἔχοντας συνείδησιν, φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ ἀναπληρωθοῦν τὰ κενὰ διαστήματα τῆς κατηγορίας.

Ἐ π ί τ ρ. Τὸ δικαστήριον εἶνε ἀνεξάρτητον, πλὴν εἶνε τοιοῦτος καὶ ὁ ἐπίτροπος. Τὸ πρῶτον δίδει λόγον εἰς τὸν Θεόν. Ὁ δεύτερος εἰς τοὺς ἀνωτέρους του. Ζητῶ λοιπὸν τὴν ἀσφάλειάν μου.

Τοῦ Μάσσωνος ἐπιμένοντος ὅτι πρέπει νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς ἀνωτέρους του, ὧν μόλις πρό τινος εἶχε λάβει τὰς διαταγάς, νέα βαθυτέρα κατήφεια κατέλαβε τὸν Πρόεδρον. Οἱ δικασταὶ τηροῦν σιγὴν ἢ συσκέπτονται σιγανῇ τῇ φωνῇ. Ὁ Μάσσων δὲν διστάζει πάλιν νὰ κρυφομιλῇ εἰς τὰ ὦτα τῶν τριῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κλωνάρης

προσέρχεται καὶ συζητεῖ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ μελετωμένου σκανδάλου. Ὁ Μάσσων συνεννοεῖται καὶ μετὰ τοῦ δευτέρου ἐπιτρόπου καὶ πάλιν ἐπανέρχεται πρὸς τοὺς δικαστάς. «Τὸ ἀκροατήριον κατὰ τὰ πρακτικὰ, (σελ. 374) ἀθύμως καὶ μὲ ἀγανάκτησιν βλέπει καὶ ἀκούει τὰ τοιαῦτα».

Ἀντιλαμβανόμενος τὴν δυσφορίαν ταύτην τοῦ κοινοῦ ὁ Ἐπίτροπος καὶ τὴν ἄκαμπτον ἀπόφασιν τοῦ Πολυζωΐδου νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ, εὑρίσκει αἴφνης μίαν εὐλογοφανῆ λύσιν. Ὑπόσχεται δηλ. νὰ ὁμιλήσῃ τὴν ἐπομένην ἡμέραν συμπληρῶν τὰ κενὰ τῆς κατηγορίας. Γενικὴ ἀνακούφισις διεδέχθη τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἀκροατηρίου, ὅπερ διὰ ψιθύρου αἰσθητοῦ ἐκδηλοῖ τὴν ἐπιδοκιμασίαν του. Καὶ ὁ Πρόεδρος θέλων νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν κατηγορουμένων λέγει :

—Ἀναβάλλεται ἡ συνεδρίασις διὰ τὴν ἐπομένην, μὲ τὴν συνθήκην τοῦ ἂν δὲν ὁμιλήσῃ ὁ Ἐπίτροπος νὰ ὁμιλήσουν οἱ συνήγοροι.

Τοιουτοτρόπως καὶ μὲ τοιαύτην συμφωνίαν ἀνεβλήθη ἡ συνεδρίασις κατὰ τὰ πρακτικὰ (σελ. 374) Ὁ «Σωτὴρ» ὅμως καὶ ἐν τούτῳ στρεβλόνει τὰ γεγονότα γράφων: «Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Ἐπιτρόπου νὰ μὴ ἀπαντήσῃ, ὑπεχρέωσε τὸν Πρόεδρον νὰ λύσῃ τὴν συνεδρίασιν διὰ νὰ σκεφθῇ, ὡς εἶπεν, ὡρίμως τὸ δικαστήριον». Ἡ διαφορὰ δὲ εἶνε οὐσιώδης καὶ προδήλως ψεύδεται ὁ «Σωτὴρ», διότι καὶ ἄλλοτε ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ἀπειράκις ἐψεύσθη καὶ ἡ λογικὴ λέγει, ὅτι ὁ Πολυζωΐδης δὲν θὰ διέκοπτε τὴν συνεδρίασιν ἄνευ τῆς ρητῆς δηλώσεως τοῦ Μάσσωνος ὅτι ὑποχωρεῖ, ἄλλως θὰ ἔλυε διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως τὸ ζήτημα εὐθὺς ἀμέσως, ἀφοῦ ἡ νὺξ κακὸν μᾶλλον ἢ καλὸν ἤθελε ἐπιφέρῃ εἰς τὴν γνώμην του, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῆς Ἀντιβασιλείας.

Ὅταν ἐγνώσθη τὴν Παρασκευὴν τὸ ἑσπέρας ἡ ἀναβολὴ τῆς συνεδριάσεως, ὁ ἀνῆλιξ Βασιλεὺς Ὄθων, ὁ μετ' ἀγωνίας παρακολουθῶν τὰ τῆς δίκης, ἔδειξε μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς κατηγορουμένους. Μὴ δυνάμενος ὅμως, ὡς ἐκ τῆς κηδεμονίας ἦν ὑφίστατο, καὶ κυρίως διότι δὲν ἤθελε νὰ προκαλέσῃ σκάνδαλον διὰ τῆς ἐνεργοτέρας ἀναμίξεως ὑπὲρ αὐτῶν, ἀνεκοίνωτε τὰς σκέψεις, τοὺς φό-

δους του καὶ τὰς διαθέσεις του εἰς τὸν πνευματικόν του, ὅστις ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως ἐν κατανύξει διατελοῦντος ἀπηύθυνε τὴν νύκτα ἐκείνην παράκλησιν πρὸς τὸν Θεὸν «ἵνα κρίνουν οἱ δικασταὶ μὲ ἀπάθειαν καὶ ἐπικυρώσουν δικαστικῶς τὴν ἀθωότητα, τὴν ὁποίαν οἱ στρατηγοὶ χαίρονται εἰς τὸ Ἔθνος».

Τό Σάββατον, 26 Μαΐου, ἤρξατο ἡ τελευταία συνεδρίασις (εἰκοστὴ πρώτη) ταύτης δίκης, ἡ καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα καθόσον οὐ μόνον θὰ ἐκρίνετο κατ' αὐτὴν ἡ κεφαλὴ δύο ἐνδόξων στρατηγῶν ἀλλὰ καὶ διότι, διαδοθείσης διαφωνίας τῶν δικαστῶν, ἠγείρετο καὶ δεύτερον ἐπίσης οὐσιωδέστατον ζήτημα, ἂν θὰ ἀφίετο ἀνεπηρέαστος ἡ Δικαιοσύνη ὑπὸ τῆς μαινομένης Ἀντιβασιλείας. Ἀντιγράφομεν δ' ἐκ τῶν πρακτικῶν (σελ. 374) περιγραφὴν τῆς ἐν Ναυπλίῳ κινήσεως κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην ἡμέραν. «Τὸ ἀκροατήριον πλήθει ὑπέρ ποτε πάσης τάξεως ἀκροατηρίου. Σωρεύονται συνερχόμενοι εἰς τὸ μέγα τοῦτο οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον εἶνε χιλιάδων περιεκτικόν. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῆς συρροῆς φαίνονται ὀλίγοι ὅσους χωρεῖ. Εἰς τὸ κάθισμα τοῦ ἑνὸς ἵστανται τρεῖς, τέσσαρες, ὀπίσω, ἐμπρός. Τὸ σπρώξιμον, ἡ συνώθησις ἀκατάπαυστ' ἀκολουθεῖ, ἀλλ' ἐπιμένουν καταπατούμενοι καρτερικῶς. Τὸ δὲ ἐκτὸς πλῆθος ὡς ὅταν, ὅπου πτηνῶν πολλῶν φωλεαί, φανεὶς ἕρπων ὄφις φθοροποιός, σηκώνει εἰς τὸ πτερὸν ὅλα ὁμοῦ καὶ συνταράσσει αὐτά, πετῶντα καὶ συμπερικυκλούμενα περὶ τὸν τόπον τῶν φωλεῶν, ὡς διστάζοντα καὶ φοβούμενα περὶ τῶν ἑαυτῶν νεοσσῶν, οὕτω τὸ ἐκτὸς πλῆθος, συμπεριφερόμενον ἐκεῖ πέριξ τοῦ Δικαστηρίου, περὶ τὴν μεγάλην τῆς πόλεως πλατεῖαν καὶ τὰς πλησίον της ἀγυιάς, συσχηματίζεται εἰς σχήματα πολυειδῆ, προσομιλοῦν περὶ τοῦ δεινοῦ καὶ φέρον εἰς πρόσωπον γραπτὴν τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὸν δισταγμόν, ὡς προαισθανόμενον οἰωνοὺς κακοὺς περὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς. Ὁλόκληρος ἡ πόλις συγκινεῖται, συστρέφεται ἐδῶ καῖ ἐκεῖ, ὡς θάλασσα κυμαινομένη εἰς ρεῦμα σφοδρόν».

Τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν μετέφερον εἰς τὴν αἴθουσαν τοὺς κατηγορουμένους, μετὰ ἡμίσειαν δὲ ὥραν εἰσέρχονται καὶ οἱ Δι-

κασταὶ ἐκ τῆς αἰθούσης τῶν διασκέψεων. Μόλις κατέλαβον τὰς ἕδρας των ὁ Πρόεδρος ὑπενθυμίζει εἰς τὸν Μάσσωνα ὅτι κατὰ τὰ ὑπεσχημένα τῆς χθὲς ὀφείλει νὰ λάβῃ τὸν λόγον καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν κατηγορίαν εὐρύτερον. Κατὰ τὸν «Σωτῆρα» τὴν 26 Μαΐου «ἡ αὐτὴ ἐπιμονὴ ἐκ μέρους τοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἡ αὐτὴ αἴτησις εἰς τὸ νὰ προοδεύσῃ ἡ δίκη εἰς οὐσιαστικὴν ἀπόφασιν».

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ἀλλὰ τὰ κενὰ τῆς κατηγορίας πῶς θὰ συμπληρωθοῦν;

Ἐ π ί τ ρ ο π ο ς. Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐπαναλάβω τὴν χθεσινὴν ἀπάντησιν. Δὲν χρειάζονται περισσότεραι ἀναπτύξεις.

Π ρ ό ε δ ρ. Τότε δίδω τὸν λόγον εἰς τοὺς συνηγόρους, ἵν συνεχίσουν ἀμφότεροι τὰς ἀγορεύσεις των.

Ἐ π ί τ ρ. (ἐν ὀργῇ) Ὅταν ὁ Ἐπίτροπος παραιτεῖται τοῦ δικαιώματος τοῦ ν' ἀπαντήσῃ, τότε δὲν χαίρουν αὐτὸ οὔτε οἱ ἐγκαλούμενοι, ὡς ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὸ δικαίωμα τοῦ Ἐπιτρόπου.

Π ρ ό ε δ ρ. Εἰς ζητήματα τάξεως τῆς διεξαγωγῆς τῶν συνεδριάσεων δὲν δύνασθε νὰ ἔχετε γνώμην. Ὡς πρόεδρος προσκαλῶ τὸν κ. Βαλσαμάκην νὰ ἀγορεύσῃ.

Συνέβη τότε τὸ ἑξῆς πρωτάκουστον σκάνδαλον. Ὁ Μάσσων ἐξάγει ἐκ τοῦ κόλπου του ἔγγραφον καὶ ἀφοῦ τὸ ξεδιπλόνει μετὰ μειδιάματος ὑψίστης αὐταρεσκείας, τὸ παραδίδει μεγαλοπρεπῶς εἰς τὸν Πολυζωίδην. Ὁ Πρόεδρος ρίψας ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου καὶ ἑτέρου συνημμένου αὐτῷ, συνωφρυώθη καὶ ἔκυψε τὴν κεφαλήν.

Ἐ π ί τ ρ ο π ο ς. Παρακαλῶ τὸν κ. Πρόεδρον νὰ διατάξῃ τὸν γραμματέα νὰ ἀναγνώσῃ τὴν πρὸς τὸ Δικαστήριον διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Σεβαστῆς Ἀντιβασιλείας.

Ὁ Πρόεδρος κατανεύει καὶ ὁ γραμματεὺς Ζῶτος ἀναγινώσκει:

Ἀριθ. 4103.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας.

Ἀριθ. 1661.

Πρὸς τὸ ἐν Ναυπλίῳ Δικαστήριον

Κοινοποιοῦμεν πρὸς ὑμᾶς ὀπισθόγραφον καὶ σημερινὴν ὑπ' ἀριθ. 13672 Βασιλικὴν ἀπόφασιν πρὸς ὁδηγίαν σας.

Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

Κωνστ. Δ. Σχινᾶς.

Ἀριθ. 13672,

ΟΘΩΝ ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν τὰ ἑξῆς:

1. Ἡ παρὰ τοῦ Ἡμετέρου Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας παρὰ τῷ ἐνταῦθα δικαστηρίῳ κυρίου Μάσσωνος γενομένη παραίτησις τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπαντήσεως (réplique κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ τῶν συντρόφων αὐτοῦ ἀνακριτικὴν δίκην, καθὼς καὶ αἱ παρ' αὐτοῦ γενόμεναι προτάσεις ἐγκρίνονται παρ' Ἡμῶν· 2. Τὸ ἐν Ναυπλίῳ δικαστήριον εἶνε κατὰ Νόμους ὑπόχρεων ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῶν προτάσεων τούτων τοῦ Ἡμετέρου Ἐπιτρόπου καὶ τὴν ἀπόφασιν ταύτην νὰ κάμῃ κατὰ νομίμους τύπους, συνδιασκεψάμενον ἐν συλλόγῳ. Αἱ παρατηρήσεις τοῦ Προέδρου δὲν δύνανται ν' ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου. Ἡ δὲ ἄρνησις τοῦ νὰ ἀπαγγείλῃ τὸ Δικαστήριον τὴν ἀπόφασίν του κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις, περὶ τῶν προτάσεων τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας, ἤθελεν ἀποτελέσει τὸ ἐν τῷ ἄρθρῳ 480 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου διαλαμβανόμενον πλημμέλημα τῆς ἀρνήσεως τῆς ὑπηρεσίας. Τὸ ἡμέτερον Δικαστήριον θέλει ἑπομένως ἀποφασίσει ἀνυπερθέτως περὶ ἐπαναληφθησομένων προτάσεων. **Ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τὰ μέλη τοῦ Δικα-**

Γενναῖος Κολοκοτρώνης

στηρίου θέλουν καταδιωχθῆ δικασιικῶς, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου. 2. Εἰς τὸν ἡμέτερον ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματέα ἀνατίθεται ἡ κοινοποίησις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Μαΐου (6 Ἰουν.) 1834.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως
Ἡ Ἀντιβασιλεία
Ἀρμανσπεργ, Μάουρερ, Ἔτδεκ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος ὁ Πρόεδρος μὲ φωνὴν διακεκομμένην καὶ καταφανῆ ἀπαρέσκειαν, εἶπεν: «Ἀφοῦ διατάσσει ἀνωτέρα δύναμις τὸ Δικαστήριον χρεωστεῖ νὰ ἐκδώσῃ πρᾶξιν». Ὁ ἐπίτροπος ὀργίζεται ἕνεκα τῆς φράσεως ταύτης καὶ ἐγειρόμενος τῆς θέσεώς του, λέγει μὲ βιαιότητα, «Δὲν διατάσσει ἀνωτέρα δύναμις, ἀλλὰ ὁ Νόμος· δὲν διατάσσουν οἱ Ἀντιβασιλεῖς, ἀλλ' ὁ ὀρθὸς λόγος. Τὸ Δικαστήριον αὐτὸ χρεωστεῖ ν' ἀποφασίσῃ κατὰ συνείδησιν». Οἱ Δικασταὶ τότε ἐγκαταλείπουν τὰς θέσεις των καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ δωμάτιον τῶν διασκέψεων, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐπιστρέφουν μετὰ ολίγα λεπτά. Τὸ ἀκροατήριον ἡσυχάζε ἀμέσως, καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ Δικαστηρίου ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς ἀπόφασιν. (Λαμπρυνίδου «Νκυπλία,» σελ. 578).

Ἀριθ. 448.

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος
ΤΟ ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΩ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ἀκοῦσαν τὸν παρὰ ᾧ Δικαστηρίῳ τούτῳ Ἐπίτροπον τῆς Ἐπικρατείας, ὅστις παραιτεῖται τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπαναλήψεως, τὸ ὁποῖον τῷ χορηγεῖται ἀπὸ τὸ ἄρθρον.... τῆς ἐν χρήσει ἐγκληματικῆς Δικονομίας. Ἀκοῦσαν τὰς παραστάσεις τῶν συνηγόρων τῶν ἐγκαλουμένων 1). Παραδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας, δυνάμει τοῦ εἰρημένου ἄρθρου. 2).

'Ελλειπούσης τῆς ἐπαναλήψεως ἐκ μέρους τοῦ 'Επιτρόπου τῆς 'Επικρατείας, παύει ἑπομένως καὶ ἡ ἀνταπάντησις τῶν ἐγκαλουμένων Θ. Κολοκοτρώνη καὶ Δ. Πλαπούτα. 3) Τὸ Δικαστήριον θέλει προχωρήσει ἀμέσως εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως περὶ τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως.

'Εξεδόθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν 26 Μαΐου 1834.

'Ο πρόεδρος

Α. Πολυζωΐδης

Οἱ δικασταὶ

Δ. Κ. Σοῦτσος, Α. Βούλγαρης, Φ. Φραγκούλης, Γ. Τερτσέτης.

'Ο γραμματεὺς **Χ. Ζῶτος**

Μόλις ἐκάθησεν ὁ γραμματεύς, λέγει ὁ πρόεδρος ἐγειρόμενος τῆς θέσεως αὐτοῦ: «'Εντὸς ὀλίγου θέλει ἐκδοθῇ ἡ ἀπόφασις» καὶ ἀποσύρεται εἰς τὸ δωμάτιον τῶν διασκέψεων, παρακολουθούμενος ὑφ' ὅλων τῶν δικαστῶν. 'Εκ τῆς ὀργῆς του δὲ ἐλησμόνησε νὰ κάμῃ καὶ ἐπιτομὴν τῶν συζητήσεων, διὰ νὰ πολεμήσῃ ὅ,τι ἰσχυροποίει τὴν κατηγορίαν τοῦ Εἰσαγγελέως, δι' ὃ τὸν ἤλεγχε κατόπιν ἡ «'Αθηνᾶ».

'Η ὥρα ἦτο ἤδη πρώτη μ. μ. τὸ δὲ πλῆθος βαρύθυμον ἐξέρχεται τοῦ Δικαστηρίου καὶ ἀναμιγνύεται μὲ τοὺς ἔξωθι περιμένοντας, οἱ ὁποῖοι κατακλύζουν ὅλας τὰς πέριξ ὁδούς, καὶ ἀναγγέλλουν εἰς τοὺς συνηγόρους νὰ ὑπερασπισθῶσι τοὺς κατηγορουμένους. Ὅλοι ἀκούουν μὲ ἀγανάκτησιν τὴν σκανδαλώδη ἐπέμβασιν 'Αντιβασιλέων, ἀλλὰ καὶ ὅλοι κρύπτουν τὰ αἰσθήματά των εἰς τὴν τρομοκρατουμένην ἐκείνην πόλιν, διότι εἰς ὅλας τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν καὶ εἰς τὰς εἰσόδους καὶ τὰ προαύλια τοῦ δικαστηρίου περιφέρονται περίπολοι χωροφυλάκων, οἱ ὁποῖοι καταπνίγουν τὰς συζητήσεις διά μόνης τῆς ἐμφανίσεώς των. Τὴν συγκίνησιν κορυφόνει ἡ θέα τῶν κατηγορουμένων, οὓς διετάχθη νὰ μεταφέρουν εἰς τὸ "Ιτς—Καλέ, μέχρις οὗ περατωθῇ ἡ διάσκεψις.

Διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς δευτερολογίας ὁ κόμης

Λούζης ἔγραφε τὴν 18 Μαΐου εἰς τὴν Κυβέρνησίν του: «Ὅσῳ μᾶλλον ἡ κυβέρνησις βλέπει ἐγγίζουσαν τὴν φοβερὰ ἦτταν τοῦ Μάσσωνος, τόσῳ πλειότερον προσπαθεῖ νὰ ἐπηρεάσῃ διὰ τοῦ τρόμου τὸν Πολυζωΐδην καὶ τὸν Τερτσέτην. Βασιλικὸν Διάταγμα ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς δικηγόρους νὰ ἀνταπαντήσωσιν εἰς τὸν Μάσσωνα, διότι γεννηθέντος τοῦ ζητήματος ἂν ἡ ἀπὸ τῆς δευτερολογίας παραίτησις τοῦ Μάσσωνος ἀπηγόρευεν αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς ὑπερασπιστάς, ἔλυσεν αὐτὸ ἡ Ἀντιβασιλεία, ὁρίσασα, ὅτι τὸ δικαστήριον ἔπρεπε νὰ παραδεχθῇ τὴν πρότασιν τοῦ Εἰσαγγελέως» (Μένδελσων σ. 1547).

Τὸ Β. Διάταγμα τοῦτο ὡς ἐξῆς ἔκρινε καὶ ἡ ἐφημερὶς «Ἐποχὴ» (ἀριθ. 23). «Ἡ ἐξουσία αἰσθανθεῖσα ὅτι τὰ θύματα τὰ ὁποῖα τόσον ὀργίλως κατεδίωκε ἔμελλον νὰ διαφύγουν ἔρριψε τέλος πάντων τὸ προσωπεῖον. Ἐσφενδόνισε ἐν τῷ μέσῳ τῶν συζητήσεων διάταγμα καὶ ἠκύρωσε πρᾶξιν τοῦ Δικαστηρίου ἀντικαταστᾶσαν τὴν θέλησίν της. Ποῦ ἠκούσθη ποτὲ ἡ ἐκτελεστικὴ δύναμις ν' ἀκυρώνῃ δικαστικὰς πράξεις;

»Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Τουρκίαν ὁ Σουλτάνος δύναται τὸ πολὺ ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς ἀποφάσεως. Ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν ἄδειαν ν' ἀκυρώσῃ ἀπόφασιν ἢ πρᾶξιν Δικαστηρίου, ἣν ὁ Μοντεσκιὲ ἀποκαλεῖ «θείαν δίκην» Ὁ Ἀνρὶ Πάνσκης λέγει: «Ἂν ὁ Ἠγεμὼν ὡς ὢν δημόσιον ἐδίκαζεν, ἤθελεν εἶσθαι ἐν ταυτῷ ὁ κατήγορος καὶ ὁ δικαστής. Ἀλλ' ὅταν τὸ καταδιωκόμενον ἔγκλημα εἶνε πολιτικὸν καὶ ὅταν ἡ Κυβέρνησις εἶνε τὸ μέρος πόσον ἡ ἀδικία καταντᾶ εἰς τοιαύτην περίστασιν βαρυτέρα καὶ μισητοτέρα! Ἡ προκειμένη ὑπόθεσις συμπίπτει ἀκριβῶς μὲ τὴν περίστασιν ταύτην».

Ὁ «Σωτὴρ» ὅμως ἀπαθέστατα δῆθεν ὡς ἐξῆς περιγράφει τὰ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ σκανδαλωδεστάτου ἐκείνου Διατάγματος: «Τὸ δικαστήριον λαβὸν τότε ὑπ' ὄψιν Β. Διάτ. διὰ τοῦ ὁποίου ἐπροσκαλεῖτο νὰ κάμῃ πρᾶξιν ἐπιστηριζομένην εἰς τὸν Νόμον διὰ τῆς ὁποίας ἢ νὰ ἀπορρίψῃ ἢ νὰ παραδεχθῇ τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας, συνελθὸν εἰς τὸν τόπον τοῦ συμ-

βουλίου ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ ὡς νόμιμον τὴν αἴτησιν τοῦ Ἐπιτρόπου καὶ νὰ προοδεύσῃ εἰς οὐσιαστικὴν ἀπόφασιν. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πράξεως αὐτῆς ὁ πρόεδρος ἐκήρυξε τὴν κριτολογίαν περατωμένην.

ΤΜΗΜΑ Δ'.

ΑΙ ΔΙΑΦΩΝΙΑΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ

Αἱ διαδόσεις καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ πλήθους.— Αἱ σκέψεις τοῦ Τερτσέτη. — Ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ἀθωότητος. — Πῶς τὰ χαρακτηρίζει ὁ «Σωτήρ».— Καταρτισμὸς καταδικαστικῆς πλειοψηφίας. — Πρότασις ἀναβολῆς τῆς δίκης.— Ζωηρὰ διάστασις.

Τὸ δικαστήριον διασκέπτεται, ἐνῷ ἀπάγουν τοὺς κατηγορουμένους εἰς τὴν εἰρκτὴν τοῦ Ἴτς—Καλέ, καθόσον ἡ διάσκεψις προμηνύεται μακρά. Τὸ πλῆθος τοὺς βλέπει, ἀπαγομένους δεσμίους μετὰ σφοδρᾶς συγκινήσεως, συνωστίζεται δὲ ἀσφυκτικῶς εἰς τοὺς περὶ τὸ Βουλευτικὸν δρόμους. Πάντες οἱ Ναυπλιεῖς ἔφαγον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπὶ ποδός. Αἱ ὧραι παρήρχοντο καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ πλήθους κορυφοῦται. Καίτοι δὲ προσήγγιζεν ἡ τετάρτη μ. μ. οἱ δικασταὶ δὲν ἐξήρχοντο ἐκ τοῦ δωματίου τῆς διασκέψεως. Ἐν τῷ μεταξὺ διεδόθη ἀστραπιαίως ἡ εἴδησις, ὅτι ἀνεφύη διαφωνία εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ὅτι οἱ δικασταὶ Βούλγαρης, Σοῦτσος καὶ Φραγγούλης ἀπετέλεσαν πλειονοψηφίαν καταδικαστικήν.

Ἰδοὺ τί εἶχε συμβῇ. Ὁ πρόεδρος μαντεύων τὰς διαθέσεις τῶν τριῶν προὐκάλεσε πρῶτον τὸν Τερτσέτην νὰ ἐκφέρῃ γνώμην. Αὐτὸς δὲ ἀνέγνωσεν εἰς τοὺς συναδέλφους του σειρὰν σκέψεων, ἃς εἶχε καταρτίσει κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας. Αἱ σκέψεις αὗται ἦσαν διηρημέναι εἰς τέσσαρα κεφάλαια τὸ ἀ. περὶ τῆς ὑποθάλψεως ληστῶν, τὸ δεύτερον περὶ ὑποκινήσεως

ἐμφυλίου πολέμου καὶ τὰ δύο τελευταῖα περὶ τῶν ἀναφορῶν πρὸς τὸν Τσάρον καὶ τὸν Λουδοβῖκον, ἐδημοσιεύθησαν δὲ σὺν τῇ «ἀπολογίᾳ» τοῦ Τερτσέτη (σελ. 54—64). Διὰ τῶν σκέψεων τούτων ἀνελύοντο μίαν πρὸς μίαν αἱ καταθέσεις τῶν μαρτύρων κατηγορίας καὶ ὑπερασπίσεως καὶ ἀπεδεικνύετο, ὅτι οὐδὲν ἀμέσως ἐπιβαρυντικὸν κατετέθη κατὰ τῶν κατηγορουμένων, πλὴν τῶν ἐμπαθῶν μαρτυριῶν τῶν κατηγόρων.

Παραθέτομεν μερικοὺς ἐκ τῶν συλλογισμῶν τοῦ Τερτσέτη: «Εἰς τὰ ἐγκλήματα εἰς ἃ δὲν ὑπάρχει ἢ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος εἶνε ἀνάγκη διπλῆς ἀποδείξεως, ἤτοι τοῦ ἐγκλήματος καὶ τοῦ αὐτουργοῦ του, διὰ νὰ προβῇ ὁ Δικαστὴς εἰς καταδικαστικὴν ἀπόφασιν καὶ πρὸ πάντων ἀπαιτεῖται τοῦτο, ἂν ἡ ἀπόφασις μέλλῃ νὰ ἦναι κεφαλική... Πράξεις τρίτων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ὁ Ἐπίτροπος δὲν ἐγκάλεσεν, οὔτε καὶ ἀπέδειξεν ἀποχρώντως τὴν συνεννόησίν των μὲ τοὺς ἐγκαλουμένους δὲν δύνανται νὰ ἐπιβαρρύνουν τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Πλαπούταν... Ὁ Κολ. δὲν ἠδύναντο νὰ προσκαλέσῃ τοὺς κατηγόρους διὰ συμμετοχὴν εἰς ὑπόθεσιν τόσον σημαντικὴν καὶ οὐσιώδη. Ἡ διαγωγὴ των τοὺς χαρακτηρίζει μᾶλλον διώκτας τῶν ἐγκαλουμένων, εἴτε αὐθόρμητοι εἶνε, εἴτε κινούμενοι παρ' ἄλλων καὶ θεωροῦνται ἀνίκανοι νὰ χρησιμεύσουν ὡς μάρτυρες ἀρμόδιοι, τῶν ὁποίων ἡ φωνὴ νὰ ὑψωθῇ εἰς βαθμὸν ἀληθείας καὶ νὰ ἐπιφέρῃ κεφαλικὴν ποινήν. Ὁ δικαστὴς εἰς τὴν ἀμφιβολίαν ἔχει καθῆκον ἱερὸν νὰ κλίνῃ ὑπὲρ τῆς ἀθωότητος...

»Οὐδαμῶς ἀποδεδειγμέναι οὐδ' ἐπιζήμιοι εἰς τοὺς ἐγκαλουμένους εἶνε καὶ αἱ ἄλλαι ὑποστηρίξεις τῆς κατηγορίας, τὰς ὁποίας ὡς περιστατικὰς ἀποδείξεις ἠθέλησε νὰ προτείνῃ ὁ Ἐπίτροπος. Οἱ Δικασταὶ εἰς παντελῆ ἔλλειψιν κατ' εὐθεῖαν ἀποδείξεων καὶ μὲ ἁπλᾶς μόνον ὑποψίας εἰς βάρος τρίτων ἀτόμων, δὲν δύνανται νὰ παραβιάσουν τὸν Νόμον καὶ αἰτιολογήσουν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν. Ἤθελε, δὲ εἶνε ἀρχὴ ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων νὰ παραδεχθῶμεν τὸ ἐναντίον, διότι ἡ ἐλευθερία καὶ ὕπαρξις ἑκάστου πολίτου ἤθελε κινδυνεύει διὰ τὸ πταῖσμα καὶ τὴν ἐμπλοκὴν ἄλ-

λων ἀτόμων, ἅτινα ἤθελαν περιφέρεσθαι ἐλευθέρως καὶ δὲν ἤθελαν ὑποχρεωθῇ νὰ ἀθωωθῶσι καὶ ν' ἀποπλύνωσι τὴν προσαπτομένην εἰς αὐτὰ ἐγκληματικότητα... Ἀπὸ τὰ σχέδια τῶν ἀναφορῶν δὲν ἐξάγεται ἢ ὁ στοχασμὸς τοῦ γράψαντος, μὴ συνοδευόμενος ἀπὸ ἐξωτερικὴν ἐκτελεστικὴν πρᾶξιν. Τὰ σχέδια τοῦ Φρὰνς ἀποκλείουν τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ ἐγκαλούμενοι χρεωστοῦν νὰ δικαιολογηθοῦν ἐπειδὴ κανὸν τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς ἦτο νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν κάτοχον νὰ δώσῃ λόγον τῆς κατοχῆς καὶ ἐν τοιούτῳ ἡ πρόληψις εἶνε κατὰ τοῦ κατόχου....

»Ὅσον βαρύτερον τὸ ἔγκλημα, ὅσον τρομεραὶ καὶ ἀθεράπευτοι αἱ συνέπειαι τῆς ἀποφάσεως, τόσον τὸ νομικὸν κριτήριον καὶ ἡ συνείδησις τοῦ Δικαστοῦ πρέπει νὰ πεισθῶσι περὶ τῆς βεβαιότητος τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως. Εἰς τὴν προκειμένην κατηγορίαν περὶ αὐτῶν τῶν τεσσάρων ἐγκλημάτων λείπει ἡ ἀπόδειξις τοῦ ἐγκλήματος ἐν γένει, λείπουν αἱ ἀποδείξεις εἰς βάρος τῶν ἐγκαλουμένων, καὶ δὲν ὑπάρχουν εἰμὴ μόνον τὰ περιστατικὰ, ἅτινα εἶνε χαρακτῆρος καὶ βαθμοῦ μὴ ἱκανοῦ, ὥστε ν' ἀποδείξουν τὸ ἀρχικὸν (Principal) ἔγκλημα. Προσέτι δὲ ἐξησθενίσθησαν καὶ ἐξουδενίσθησαν ἀπὸ τὰς ἀποδείξεις τῆς ὑπερασπίσεως».

Τὰς σκέψεις ταύτας ὁ «Σωτὴρ» τὰς κατήγγειλεν ὡς ἑξῆς: «Μόλις ἤρχισε τὸ Συμβούλιον εἰς ἐκ τῶν δικαστῶν ὁ κ. Γ. Τερτσέτης ἐξάγει ἀπὸ τὸν κόλπον του σχέδιον ἀθωωτικῆς ἀποφάσεως ἑτοιμασμένον πρὸ ἡμερῶν καὶ ἐπιδιωρθωμένον ἀπὸ ἄλλον». Ἐννόει δὲ ὅτι τὸ ἑτοίμασεν ὁ Κλωνάρης καὶ τὸ ἐπεδιώρθωσεν ὁ πρωθυπουργὸς Μαυροκορδάτος. Ἀλλ' ὡς εἶδεν ὁ ἀναγνώστης ὁ Τερτσέτης δὲν εἶχε σχέδιον ἀποφάσεως ἀθωωτικῆς διότι ποτὲ δὲν γίνονται μὲ τοιοῦτον τοιοῦτον τύπον τὰ σκεπτικὰ τῶν ἀποφάσεων, ἀλλὰ μόνον σημειώσεις ἐν εἴδει ὑπομνήματος πρὸς τοὺς συναδέλφους του.

Πρῶτος λοιπὸν ὁ Τερτσέτης προέβη εἰς τὴν διὰ μακρῶν ἀνάπτυξιν τῆς ἀθωωτικῆς γνώμης του. Κατὰ τὸν «Σωτῆρα»: «Ἐνῷ ὁ Τερτσέτης ἀναπτύσσει λόγους εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιστηρίζει τὴν ἀθωωτικὴν ἀπόφασίν του, ὁ Πρόεδρος, ὅστις δίδει πάντοτε τε-

λευταῖος τὴν γνώμην του, δὲν λείπει μὲ διακεκομμένας λέξεις καὶ φράσεις νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γνώμην τοῦ συναδέλφου του».

Κατόπιν ὁ Πρόεδρος ἔδωκε τὸν λόγον εἰς τὸν δικαστὴν Α. Βούλγαρην, οὗτος δὲ προσεπάθησε κατὰ τὸν «Σωτῆρα» νὰ ἀναιρέσῃ τὸ καθ' ἑαυτὸν τὸ παράνομον καὶ ἄδικον σχέδιον τοῦ Τερτσέτη, θεωρῶν τὰ σκέψεις του ὡς ὑποβολιμαίας καὶ τέλος γνωμοδοτεῖ χωρὶς πολλὰς ἐπεξηγήσεις ὑπὲρ τῆς καταδίκης τῶν ἐγκαλουμένων. Ὁ Πρόεδρος δίδει τότε τὸν λόγον εἰς τὸν Φωκᾶν Φραγγούλην, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Δ. Σοῦτσος χωρὶς νὰ ἀναπτύξωσι τὴν σκέψιν των ἐδήλωσαν ἐν θορύβῳ, ὅτι παραδέχονται τὴν γνώμην τοῦ Βούλγαρη καὶ οὕτω κατηρτίσθη εὐθὺς ἡ πλειοψηφία τῶν τριῶν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἀρχίζει ἡ τραγωδία...

Ὁ Πρόεδρος. προφανῶς δυσφορῶν, ἀντικρούει τὴν γνώμην τῆς πλειοψηφίας, ὁ Τερτσέτης προσπαθεῖ μὲ πάντα τρόπον νὰ μεταπείσῃ τοὺς τρεῖς δικαστάς, ἐπειδὴ δὲ ὁ «Σωτὴρ» ἐσατύρισε τὸν Τερτσέτην, ὅτι κατὰ τὴν διάσκεψιν «μετεχειρίσθη τὰ πλέον θεατρικὰ σχήματα τῆς φωνῆς καὶ τοῦ σώματος παρακαλῶν τοὺς δικαστὰς νὰ μὴ δώσουν ψῆφον κατὰ τῶν ἐγκαλουμένων» αὐτὸς ἀπροκαλύπτως ἀπολογούμενος εἰς τὴν δίκην του, διεκήρυξεν ὅτι ὄχι μόνον σχήματα ἔκαμε ἀλλὰ καὶ ἔκλαυσε καὶ σχεδὸν ἐγονάτισε πρὸ τῆς πλειοψηφίας φιλῶν τὰς χεῖράς της, διὰ νὰ σώσῃ τὴν κεφαλὴν δύο σωτήρων τῆς πατρίδος καὶ ὑπηκόων τῆς Βασιλείας.

Κατὰ τὸν «Σωτῆρα»: «Βλέπων ὁ Τερτσέτης τὴν πλειοψηφίαν ἐπιμένουσαν εἰς τὴν γνώμην της προτείνει συμβιβασμὸν καὶ ζητεῖ συμφώνως μετὰ τοῦ Προέδρου τὴν ἀναβολὴν τῆς ὑποθέσεως ἀναφέρων πρὸς ὑποστήριξιν τῆς προτάσεώς του τὸ ἄρθρ. 135 τῆς Ἐγκληματικῆς Διαδικασίας. Τὸ ἄρθρον τοῦτο λέγει: «Ἂν ἀφοῦ τελειώσῃ ἡ ἐξέτασις ἀνακαλυφθῇ καὶ ἄλλος συναίτιος, ἡ ἀπόφασις ἀναβάλλεται ἕως ὅτου ἐξετασθῇ καὶ αὐτὸς». Εἰς μάτην ἡ πλειοψηφία παρατηρεῖ, ὅτι ὁ νόμος προφανῶς παρεξηγεῖται ἐνταῦθα, διότι διὰ τῆς λέξεως ἐ ξ έ τ α σ ι ς ὁ νομοθέτης ἐννοεῖ τὰ ἔργα τοῦ ἐξεταστικοῦ δικαστοῦ καὶ ὄχι τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν

τῶν διαφιλονεικήσεων, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἔμπροσθεν τοῦ Δικαστηρίου καὶ ὅτι εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις κάθε κυβέρνησις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαλέσῃ ἢ τοὺς πρωταιτίους μετὰ τῶν συναιτίων καὶ συνενόχων ἢ τοὺς πρωταιτίους μόνον, ἢ τοὺς πρωταιτίους καὶ μέρος τῶν συνενόχων. Ὅτι ἡ φιλανθρωπία, ὅτι τὰ συμφέροντα ἑκάστου Κράτους ἀπαιτοῦσιν εἰς τοιαύτας περιστάσεις νὰ ἐγκαλοῦνται οἱ πρωταίτιοι καὶ οἱ σημαντικώτεροι τῶν συνενόχων καὶ νὰ παραβλέπωνται οἱ μικρότεροι συνένοχοι καὶ συναίτιοι, ὅσοι παρεσύρθησαν ἀπὸ τοὺς μεγαλητέρους καὶ ἔγειναν τυφλὰ ὄργανα τῶν κακοβούλων σκοπῶν τῶν πρωταιτίων. Ὅτι εἰς ὅλα τὰ ἐξευγενισμένα Ἔθνη εἰς τὰς περὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων δίκας ἡ κατηγορία θεωρεῖται ὡς ἰδιοκτησία τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας, ὅτι ἡ νέα Ἐγκληματικὴ διαδικασία τοῦ 1829 ἔχει ἰσχὺν, καθ' ὅτι δὲν ἀντίκειται εἰς τὰ ὁριστικῶς διαταττόμενα ἀπὸ τὸν νέον ὀργανισμὸν τῶν δικαστηρίων».

Μακρὰν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο τοῦ «Σωτῆρος» ἐδημοσίευσε κατόπιν ἡ «Ἀθηνᾶ» ἀναλύουσα τὰ ἐπιχειρήματα τῆς μειοψηφίας ὑπὲρ τῆς ἀναβολῆς ἀπὸ νομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ «Σωτῆρος» παρερμηνευόμενον ἄρθρον 135 τῆς Ἐγκλημ. Διαδικ. ἀντιτάσσει τὸ ἄρθ. 133 «οἱ συναίτιοι συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν ἰδίαν ἐξέτασιν καὶ ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα ὑπερασπίσεως» καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ἢ ὁ Νόμος ἀντιφάσκει ἢ ὁ «Σωτὴρ» τὸν παρεξηγεῖ, καὶ ὅτι ὁ νόμος λέγων ἐξέτασιν δὲν ἐννοεῖ μόνον τὴν ἀνάκρισιν ἀλλὰ τὴν ὅλην διαδικασίαν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως, ἐπικαλεῖται δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Γαλ. Νομολογίαν. Ἐπιλέγει δὲ «εἰς ὅσα ἄλλα κατὰ τῆς μειοψηφίας ἐδημοσίευσεν ὁ «Σωτὴρ» δὲν εἶνε ἰδικόν μας ἔργον ν' ἀπαντήσωμεν» (Ἀπολογ. Τερτσέτη σελ. 45-54).

Ἄρθρον μακρὸν περὶ τῆς δικαιολογικῆς βάσεως τῆς ἀναβολῆς ἐδημοσίευσε καὶ ἡ «Ἐποχὴ» (φυλ. 7 καὶ 8) ἐξελέγχουσα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τὴν στάσιν τῆς πλειοψηφίας, ἀρνηθείσης πεισμόνως ν' ἀναβάλῃ τὴν Δίκην

Ἡ πρότασις τῆς ἀναβολῆς πλὴν τῆς νομικῆς βασεώς της ἐστηρίζετο καὶ εἰς τὸ ὅτι οἱ κατηγορούμενοι κατεδιώκοντο δι' ἔγκλημα ἐπιφέρον τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, ἐντὸς μάλιστα 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως καὶ συνεπῶς δὲν ἦτο ἄτοπον ἂν ἐχαρίζοντο εἰς αὐτοὺς ὀλίγαι ἡμέραι διὰ νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ ἄλλοι μάρτυρες καὶ συγκατηγορούμενοι, οἵτινες ἦσαν ἐγγὺς, εἰς τὸ Παλαμῆδι, καὶ καταθέσουν κατ' ἀντιπαράστασιν ὅ,τι ὁ Μάσσων ἔλεγεν ὅτι κατέθεσαν ἐνώπιόν του. Τὶ ἁπλούστερον καὶ ἀνθρωπινώτερον τούτου;

Ἂν ἐφονεύοντο δύο ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ νόμου, τὶς θ' ἀπέπλυνε τὸ χυθὲν αἷμα, ἐὰν κατόπιν δικαζομένων τῶν συνενόχων ἀπεδεικνύετο, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἔγκλημα; Τοῦτο δὲ καὶ συνέβη. Ὅλοι οἱ συγκατηγορούμενοι ἀ ν ε ξ α ι ρ έ τ ω ς ἀπελύθησαν, βραδέως μὲν ἀλλὰ χωρὶς νὰ δικασθῶσι, μὴ εὑρεθέντος κατ' αὐτῶν στοιχείου τινὸς ἐνοχῆς. Καὶ ὅμως καθ' ὅλην τὴν διαδικασίαν τὶ ἄλλο ἐγίνετο ἀπὸ τούς μάρτυρας τῆς κατηγορίας, παρὰ ἀπόδοσις ἐσχάτης προδοσίας εἰς τοὺς φυλακισμένους Κολοκοτρωνιστὰς, ἐκ τῶν καταθέσεων δὲ τούτων ἐξῆγεν ὁ Μάσσων, ὅτι ἀφοῦ οἱ ἔνοχοι ἐκεῖνοι εἶνε φίλοι τοῦ Κολοκοτρώνη, ἄρα ὑπεκινοῦντο παρ' αὐτοῦ ! Μὴ ἀποδειχθέντων ὅμως ἐκείνων ἐνόχων ποῦ ἐστηρίζετο ἐνοχή τοῦ Γέρου καὶ τοῦ Πλαπούτα;

Φαντασθῆτε οἷον ὄνειδος διὰ τὸ Ἔθνος ἂν ἐφονεύετο ὁ Κολοκοτρώνης καὶ κατόπιν ἀπελύοντο, ὡς ἀπελύθησαν, οἱ συνένοχοί του ὡς ἐντελῶς ἀθῶοι! Ὁ Πολυζωΐδης λοιπὸν ἐζήτησε νὰ γείνῃ πάντων ἡ δίκη ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἵ ν' ἀποδειχθῇ ἡ ἀθωότης πάντων πανηγυρικῶς ἢ νὰ τοὺς καταδικάσωσι μὲ ἥσυχον συνείδησιν.

Ἀλλ' εἰς τὰ λογικὰ ταῦτα ἐπιχειρήματα τῆς μειοψηφίας ἡ πλειοψηφία ἀντιτάσσει ἐπίμονον ἀντίδρασιν. «Δυσάρεστος λογομαχία κατὰ τὸν «Σωτῆρα», γεννᾶται μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ δικαστηρίου. Ἡ πλειονοψηφία καταστρώνει τὴν ἀπόφασίν της, τὴν ὁποίαν ἐναντίον τοῦ ρητοῦ νόμου ἡ μειονοψηφία δὲν θέλει οὔτε νὰ ὑπογράψῃ οὔτε νὰ συμφωνήσῃ διὰ νὰ δημοσιευθῇ».

ΤΜΗΜΑ Ε'.

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΤΗΣ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ.

Λόγοι τοῦ Πολυζωΐδου.— Ὁ Μάσσων ὠτακουστής. — Οἱ μύδροι τοῦ Τερτσέτη καὶ τοῦ Προέδρου.— Ἀναφοραὶ πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν.— Ἡ πρᾶξις τῆς μειοψηφίας.— Ἔφοδος τοῦ Ὑπουργοῦ μὲ τὴν στολήν του.— Προσαγωγὴ τῶν δικαστῶν.— Τὸ δικαστήριον ἐν ἀποκλεισμῷ.

Τὸ κείμενον τῆς ἀποφάσεως τῆς καταδικαζούσης τοὺς δύο στρατηγοὺς εἰς θάνατον ἦτο ἤδη ἕτοιμον. Ἡ πλειοψηφία μετὰ δυσφορίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ σαρκασμοῦ, προὐκάλει τὸν Πρόεδρον νὰ ὑπογράψῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὴν ἀπόφασιν. Ἀλλ' ὁ Πολυζωΐδης κατὰ τὸν ἱστορικὸν Οἰκονόμου (σελ. 853) ἔχασε τὴν ὑπομονήν του καὶ εἶπε πρὸς τοὺς τρεῖς συναδέλφους του, ὅτι: «Θεωρεῖ τὴν ἀπόφασίν των αὐτὴν ὡς ὅλως ἄδικον, καθὸ μὴ στηριζομένην εἰς τὰς δημοσίως διεξαχθείσας ἀποδείξεις, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὡς ψευδεστάτης βάσεως καὶ ἐξελεγχομένην ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὡς ἄδικον καὶ ἐναντίαν τῆς κοινῆς γνώμης, κρίσεως καὶ πεποιθήσεως, καὶ ὡς προσβάλλουσαν οὐ μόνον τὴν κοινὴν ταύτην γνώμην ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς Ἀληθείας. Τὴν θεωρεῖ δὲ, προσέθηκε προφητικῶς, ἄδικον μὲν ὡς ἀτιμάζουσαν ἄνδρας ἀθώους καὶ ἐνδόξους, ἐπικίνδυνον δὲ ὡς κηλιδοῦσαν ἐκ προοιμίων τὰ δικαστήρια τῆς νέας Βασιλείας καὶ ὡς ἀσεβοῦσαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην» καὶ ἐν τέλει ἐδήλωσεν ὅτι ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς «ρητῶς ἀρνεῖται νὰ ἀπαγγείλῃ τοιαύτην ἐπονειδιστον ἀπόφασιν».

Ὑπὸ τὸ μαστίγιον τῆς τοιαύτης πανηγυρικῆς καὶ ἐντόνου ἀρνήσεως τοῦ Προέδρου εὑρεθεῖσα ἡ ἀπεγνωσμένη πλειοψηφία, μίαν εὗρε καὶ μόνην διέξοδον. Ἐκάλεσεν εἰς ἐπικουρίαν τὸν Ἐπίτροπον

Μάσσωνα, ὅστις καίτοι ἐπιτηρητὴς τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Νόμων, παρ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς εὐπρεπείας καὶ τὰς ἐπιταγὰς τοῦ καθήκοντος, ἵστατο ὄπισθεν τῆς θύρας τῶν διασκέψεων καὶ ὡς ὁ ἔσχατος τῶν ὠτακουστῶν παρηκολούθει ἐναγωνίως καὶ ἀπὸ ὡρῶν τὰς ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ ἐξελισσομένας μεταξὺ τῶν δικαστῶν σκηνάς. Μόλις δὲ προσκληθεὶς ἔσπευσε καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ ἔντιμον ἔργον νὰ πείσῃ τὴν μειοψηφίαν νὰ ὑπογράψῃ τὴν καταδίκην. Ἀλλ' ὁ Τερτσέτης τοῦ εἶπε:

— Ποῖος εἶσαι σὺ ποῦ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς παιδείας ἔλαβες ἀπὸ τὴν βασιλείαν ἐπάγγελμα τόσον ἐπικίνδυνον διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ὑπηκόων; Ποῖος εἶσαι ἐσὺ ποῦ παίζεις μὲ ἡμᾶς εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς μας;

Ὁ Μάσσων δηχθεὶς ὡς ὑπὸ ὄφεως, ἀπεσύρθη ἀλλὰ μετ' ὀλίγον πάλιν εἰσῆλθεν προκαλούμενος ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας. Ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Πρόεδρος πλήρης ὀργῆς τοῦ εἶπε:

—Καταισχύνη! Καταισχύνη εἰς ἐσὲ, ὦ Ἐπίτροπε! Τί ἔρχεσαι κάθε στιγμὴν εἰς τὸ Συμβούλιον καὶ πότε κρυφομιλεῖς μὲ τὸν Σοῦτσον καὶ πότε μὲ τὸν Τερτσέτην; Εἶμαι Πρόεδρος! Καὶ γαλλιστὶ τοῦ προσέθηκε: Je suis jaloux de la dignité et de l' independence du Tribunal! (Θέτω ὑψηλὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Δικαστηρίου). (Ἀπολογ. σελ. 26).

Ἀκάρπου λοιπὸν ἀποβάσης καὶ τῆς ἀτόπου μεσολαβήσεως τοῦ Μάσσωνος, ἐπηκολούθησεν ἡ ἐξῆς λύσις. Κατὰ τὸν «Σωτῆρα» «Μετὰ τ ε σ σ ά ρ ω ν τέλος ὡρῶν διαφιλονεικήσεις, ἡ ἀπόφασις τῆς πλειονοψηφίας διευθύνεται εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείαν, καὶ ταυτοχρόνως ἀναφορὰ ἰδικαιτέρα τὴν πρὸς αὐτὴν τῆς μειονοψηφίας εἰς τὴν ὁποίαν λέγει αὕτη, ὅτι δὲν εἰμπορεῖ νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς πλειονοψηφίας, διότι κατὰ τὸ ὁποῖον ἀναφέραμεν ἀνωτέρω 135 ἄρθρ. τῆς Διαδικασίας, ἡ δίκη πρέπει ν' ἀναβληθῇ ἕως ὅτου ἐξετασθῶσιν οἱ λοιποὶ συνένοχοι, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ ὅτι ἀναγνωρίζουσα ἐπιτήμως εἰς τὴν ἀναφορὰν της, ὅτι ὑπάρχουν συνένοχοι, θεωρεῖ τοὺς ἤδη ἐγκαλυμένους ὡς ἐνόχους, ἐνῷ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ συμβουλίου ὡς προεκθέσαμεν ἔχει δόσει ψῆ-

φον ὑπὲρ τῆς ἀθωώσεώς των. Ἂν ἦσαν ἀθῶοι πῶς εἰμποροῦν νὰ ἔχουν συνενόχους; Ἂν εἶνε ἔνοχοι, διατὶ ὁ κ. Πρόεδρος καὶ ὁ κ. Τερτσέτης νὰ δώσουν ψῆφον ἀθωοτικήν;„

Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς μειοψηφίας, ἣν οὕτω σχολιάζει ὁ «Σωτὴρ» ὡς πρὸς τοὺς συνενόχους, ὧν οἱ μὲν ἦσαν εἰς ἑκατὸ βημάτων ἀπόστασιν φυλακισμένοι, οἱ δὲ περιεφέροντο ἐλεύθεροι καὶ ἀνεξέταστοι, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«Τὰ δύο μέλη τοῦ ἐν Ναυπλίῳ δικαστηρίου ὁ Πρόεδρος Α. Πολυζωΐδης καὶ Γ. Τερτσέτης, συνελθόντα ἵνα ἀποφασίσωσι καὶ δικάσωσι περὶ τῆς κατηγορίας τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας κατὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ Δ. Πλαπούτα, ὡς ἐνόχων τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 2 § Α΄. καὶ Γ΄. τοῦ ἐγκληματικοῦ Ἀπανθίσματος, καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ 2 τοῦ ἀπὸ 9—21 Φεβρουαρίου 1833. Β. Διατάγματος διαλαμβανομένων ἐγκλημάτων. Θεωρήσαντα, ὅτι ἀπὸ τὴν πρόοδον τῆς δίκης, καὶ ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας ἐξάγεται καὶ ὑποτίθεται ἡ ὕπαρξις καὶ ἄλλων μὲ τοὺς ἐγκαλουμένους συναιτίων τῶν εἰς αὐτοὺς προσαπτομένων ἐγκλημάτων. Θεωρήσαντα, ὅτι εἶνε εἰς ἐνέργειαν τὸ 135 ἄρθρον τῆς Ἐγκληματικῆς Διαδικασίας καὶ ὅτι ἤθελεν εἶνε μία προφανὴς παράβασις τοῦ νόμου τὸ νὰ παραβιασθῇ τὸ εἰρημένον ἄρθρον. Θεωρήσαντα, ὅτι σκοπὸς τῶν ἐγκληματικῶν συζητήσεων εἶνε ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀληθείας· αὕτη δὲ ἐξάγεται ἀκριβέστερον ἀπὸ τὸ σύνολον τῆς ὑποθέσεως ὅσον ἀφορᾷ τόσον τὰ ὑπὲρ, ὅσον καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐγκαλουμένων. Θεωρήσαντα, ὅτι αἱ πράξεις τῶν συναιτίων προτείνονται εἰς τὴν προκειμένην κατηγορίαν διὰ νὰ ἐπιβαρύνωσι καὶ νὰ καταδικάσωσι τοὺς ἐγκαλουμένους, οἱ νομιζόμενοι δὲ οὗτοι συναίτιοι δὲν φαίνονται εἰς τὴν παροῦσαν δίκην κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ εἰρημένου ἄρθρου τῆς διαδικασίας. Θεωρήσαντα ὅτι: τὰ ἀποτελέσματα τῆς παραβιάσεως τοῦ ἄρθρου τούτου ἤθελαν εἶσθαι ὀλέθρια· διότι καθενὸς πολίτου ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ ἐλευθερία ἤθελαν κινδυνεύει διὰ πταῖσμα καὶ ἐμπλοκὴν ἀτόμων μὴ καλουμένων ν' ἀθωωθοῦν καὶ ἀποπλύνουν τὴν εἰς αὐτὰ προσαπτομένην ἐγκληματικότητα.

. . . . . .

»Νομίζομεν καθῆκον ἱερόν μας, ὡς διερμηνευταὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ Χρητοῦ Βασιλέως μας, καὶ μὴν ἀποβλέποντες εἰς ἄλλο παρὰ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας καὶ εἰς τὰ μέσα τ' ἀσφαλίζοντα τὴν ἀνομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἐλευθερίαν, νομίζομεν, λέγομεν, καθῆκόν μας ἱερὸν τὸ νὰ μὴ παραβῶμεν τὸ ἄρθρον τοῦτο καὶ νὰ μὴν ἀποφασίσωμεν ὁριστικὴν καὶ θετικὴν ἀπόφασιν περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως, στοχαζόμενοι ἐκτὸς τῶν εἰρημένων αἰτιολογημάτων καὶ τὴν προσγινομένην ἐντεῦθεν βλάβην εἰς ἄτομα μὴ ἐγκαλούμενα»

Α. Πολυζωΐδης. Γ. Τερτσέτης

Ἡ εἴδησις τῆς διαφωνίας τῶν δικαστῶν ὡς κεραυνὸς ἐνεσκηψεν εἰς τὰ ὦτα τῆς Ἀντιβασιλείας, ἥτις ἐθεώρει ἐξησφαλισμένην τὴν καταδίκην. Ὅταν ὁ Σχινᾶς κρατῶν τὴν ἀνυπόγραφον ὑπὸ τῶν 2 καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τῶν τριῶν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀναβολῆς τῆς μειονοψηφίας, μετέβη εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Μάουρερ οὗτος κατελήφθη ὑπὸ μεγίστης ταραχῆς καὶ διέταξε τὸν Ὑπουργὸν νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, διότι αὐτός, καίτοι νομομαθὴς καὶ νομοθέτης, ἐνόμιζε ν' ἠκήρυττεν ἐξ ὑπολογισμοῦ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ὡς καθαρῶς πολιτικὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξηρτᾶτο ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ καὶ τῶν συντρόφων τοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ διὰ τοῦτο ὡς ὡμολόγει κατόπιν «ἡ Ἀντιβασιλεία» τὴν ἐκράτησε δι' ἑαυτὴν ἐνασκήσασα ἄμεσον ἐπιρροὴν εἰς τὸ δικαστήριον».

Ἀμέσως λοιπὸν ὁ Σχινᾶς ἐνεδύθη τὴν ἐν χρήσει τότε χρυσοκέντητον ἐπίσημον στολήν του καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Μάστωνα τὸν γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ Σύμβουλον Γερμανὸν Γάϊμπερ καὶ δύο ὑπουργικοὺς γραμματεῖς τὸν Γ. Βέλιον καὶ Ἀνδρέαν Μάμουκαν, ἐνδυθέντας τούτους τὰς στολάς των, διευθύνθη μετὰ συνοδείας σμήνους χωροφυλάκων ἐχόντων ἐφ' ὅπλου λόγχην εἰς τὸ βουλευτικόν, εἰσβάλλων ὡς ἐπιδρομεὺς ἐν τῇ ἐπισημότητι τῆς ἀρχῆς του εἰς τὸ ἱερὸν τῆς δικαιοσύνης τέμενος («Ἀθηνᾶ» 30 Μαΐου).

Κατὰ τὸν εἰλικρινῆ ἱστορικὸν Μένδελσων (σ.1548) «Ὁ ἐπὶ τῆς Δικ. Ὑπουργὸς Σχινᾶς προσωπικὸς ἄλλως τε πολέμιος τοῦ Κολοκοτρώνη, ὃν μεγαθύμως συνεχώρησεν ὁ γέρων μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του «ἐλησμόνητον εἰς ἑαυτὸν παρεσκεύασεν ὄνειδος μὲ τὸν δουλόφρονα καταδιωκτικόν του ζῆλον».

Ὄντως δὲ οὐδεὶς προέβλεπε τοιαύτην ἐπέμβασιν. Ἡ κατάπληξις τοῦ κόσμου διὰ τὸ πρωτοφανὲς σκάνδαλον ἐξικνεῖται εἰς τὸ κατακόρυφον. Κοινὴ σκέψις διέτρεξε τὰ πλήθη, ὅτι κανεὶς πλέον δὲν ἔχει ἀσφάλειαν τοῦ ἀτόμου του. Ἡ τρομοκρατία ἐπισείει τὴν ἀπαισίαν μορφήν της, καὶ παγόνει ὅλων τὸ αἷμα ὡς φθοροποιὸς σεισμός. Οἱ χωροφύλακες ἀνοίγουν τὸν δρόμον ἀπωθοῦντες καὶ τύπτοντες τὸ πλῆθος καὶ εἰσελθόντος τοῦ Ὑπουργοῦ εἰς τὸ Βουλευτικόν, σχηματίζουσι περὶ αὐτὸ ζώνην, ἀποκλείουσαν τὴν προσέγγισιν τοῦ κόσμου. Τὸ ἵδρυμα τῆς Δικαιοσύνης εὑρίσκεται ἐν πλήρει ἀποκλεισμῷ.

Μόλις εἰσῆλθεν ὁ Σχινᾶς, ἔσπευσαν εἰς τὸ Δικαστήριον καὶ οἱ τρεῖς δικασταὶ τῆς πλειοψηφίας, στιχρόνως δὲ ἔκτακτοί ἀπεσταλμένοι ἔφεραν ἐκ τῆς οἰκίας των καὶ τὴν μειοψηφίαν, τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Τερτσέτην, εἰς οὓς ἀνεκοινώθη προφορικῶς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ ἡ ἀπάντησις τῆς Ἀντιβασιλείας εἰς τὰς ἐγγράφους ἀναφορὰς τοῦ δικαστηρίου. Ἀλλ' ὁ Πρόεδρος τὸ παράνομον καὶ παράτυπον τῆς τοιαύτης ἀνακοινώσεως καθορῶν, δὲν στέργει νὰ θεωρήσῃ ὡς ἐπαναλαμβανομένην τὴν διακοπεῖσαν διάσκεψιν.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'.

Η ΕΚΒΙΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ

Συστάσεις τοῦ Σχινᾶ ἀποτυχοῦσαι.— Νέαι διαταγαὶ τῆς Ἀντιβάσιλείας.— Ἐπάνοδος τοῦ Ὑπουργοῦ.— Πρωτοφανεῖς σκηναί.— Οἱ ρεμβασμοὶ τοῦ Τερτσέτη.— Ἄρνησις ὑπογραφῆς.— Ἡ ἐπέμβασις τῶν χωροφυλάκων.— Οἱ ἀρνούμενοι εἰς τὰς θέσεις των.

Ἡ ἄρνησις τοῦ Προέδρου ἔφερεν εἰς δύσκολον θέσιν τὸν Σχινᾶν, ὅστις εἶχεν ὡρισμένας διαταγὰς νὰ συνεχισθῇ ἡ συνεδρίασις. Ἀλλ' ὁ μικρὸς δισταγμός του ἐξητμίσθην εὐθὺς καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς διασκέψεως μὲ ἀπόφασιν νὰ βεβηλώσῃ πρωτακούστως αὐτὸν τὸν βωμὸν τῆς θείας Δίκης. Ἡ πλειονοψηφία τὸν ἠκολούθησεν ἀμέσως, κατόπιν δὲ καὶ ἡ μειοψηφία βαρυθυμοῦσα. Ἰδοὺ πῶς ὁ «Σωτὴρ» δικαιολογεῖ τὸ διάβημά του καὶ περιγράφει τὰς δοθείσας ὑπὸ αὐτοῦ διαταγάς, διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἑρμηνείας τῶν νόμων.

«Ἐξ αἰτίας τῆς στασιαστικῆς καὶ τῆς ὀχλαγωγικῆς διαγωγῆς τῶν δύο μελῶν τοῦ δικαστηρίου τὰ ἐπαπειλοῦντα νὰ ταράξουν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν δεινά, ἀναγκάζουν τὸν κ. ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματέα δι' ἔλλειψιν Ἀκυρωτικοῦ Δικαστηρίου νὰ παρουσιασθῇ μὲ τὴν στολήν του εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου βουλεύονται συνήθως οἱ δικασταὶ καὶ νὰ συγκαλέσῃ εἰς συνεδρίασιν τὰ μέλη τοῦ Δικαστηρίου ἐπεξηγῶν εἰς αὐτὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ διαφιλονεικουμένου 138 ἄρθρου, τὸ ὁποῖον δὲν εἰμπορεῖ κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἀφαιρεθῇ εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν. Ἡ μειοψηφία ἐπιμένει νὰ μὴ ὑπογράψῃ καὶ νὰ μὴ συνενωθῇ μετὰ τῆς πλειοψηφίας διὰ νὰ διμοσιευθῇ ἡ ἀπόφασις, καὶ ὁ ὑπουργὸς διὰ νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ εἰς τὰ χρέη της ἀναφέρει τὰ ἄρθρα 90 καὶ 91 τῆς διαδικασίας τὰ ὁποῖα λέγουν ρητῶς: «Ἄρθρ. 90. —

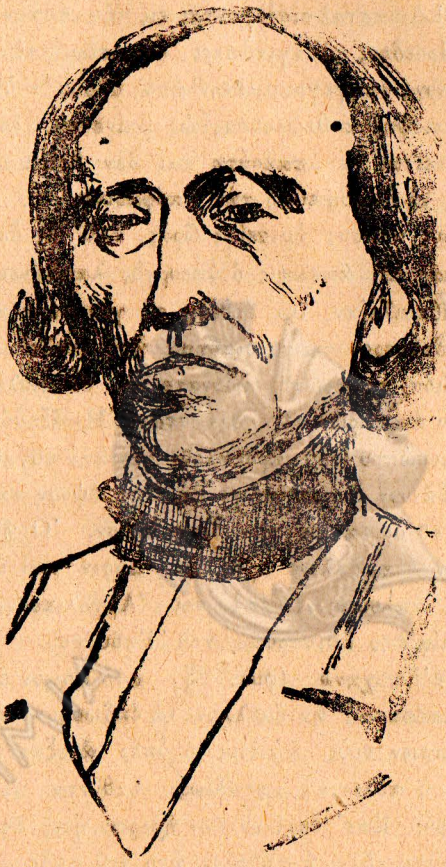

Ὁ Μάσσων

Οἱ μειοψηφοῦντες δὲν δύνανται νὰ καταχωρήσωσι τὴν γνώμην των εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ Δικαστηρίου οὔτε νὰ τὴν δημοσιεύσωσι» καὶ τὸ 91 ὅτι: «Οἱ Δικασταὶ εἰσέρχονται εἰς τὸν τόπον τῆς συνεδριάσεως, καὶ ὁ Πρόεδρος ἀναγινώσκει δημοσίως τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸν ἐγκαλούμενον, ὑπογεγραμμένην ἀπὸ ὅλους τοὺς Δικαστάς». Καὶ πάλιν ἡ μειοψηφία θεωροῦσα, ὡς φαίνεται, ἑαυτὴν ὑπεράνω τῶν νόμων, ἀρνεῖται νὰ ὑπακούσῃ καὶ δὲν θέλει οὔτε νὰ συνυπογράψῃ, οὔτε νὰ δημοσιεύσῃ τὴν ἀπόφασιν».

Μετὰ ματαίους κόπους ἡμισείας ὥρας, καθ' ἣν δὲν μετεπείσθησαν οἱ δύο Δικασταί, ἄπελπις ὁ ὑπουργὸς λαμβάνει τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν, ἵνα ἐκθέσῃ τὰ γενόμενα καὶ λάβῃ νέας διαταγάς. Τὸ δεύτερον τοῦτο διάβημα ἦτο τελείως πλέον ἀδικαιολόγητον, διότι τὸ πρῶτον ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ ὡς προκληθὲν διὰ τῶν ἀναφορῶν τῶν Δικαστῶν. Ἡ ἔξοδός του καὶ τὸ σύνοφρυ τοῦ προσώπου του προκαλοῦν γενικὴν συγκίνησιν. Οἱ χωροφύλακες λαμβάνουν διαταγάς νὰ μὴ ἐπιτρέψουν τὴν ἔξοδον τῶν δικαστῶν ἐκ τοῦ δωματίου τῶν διασκέψεων. Ὁ ἥλιος τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης ἡμέρας ἔκλινε πρὸς τὴν Δύσιν καὶ ὁ πέπλος τῆς νυκτὸς ἤρξατο ἁπλούμενος ἐπὶ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου ἐν τῇ μακρᾷ προσδοκίᾳ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ὑπουργοῦ.

Κατὰ τὴν «Ἐποχὴν» (φυλ. 23) «τὸ κοινὸν ἐπερίμενεν ἀνυπομόνως τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἔμελλον νὰ ἐκδώσουν περὶ τῆς τύχης τῶν δύο ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμος ἐλάμπρυνε καὶ ἡ πολιτικὴ καταδίωξις καθίστα πρὸς τὸ Ἔθνος πλέον ἀγαπητούς. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἥτις ἄφησε πολυειδῶς θλιβερὰς ἀναμνήσεις ὅλη ἡ καθέδρα ἦτο ἐπὶ ποδός. Ὅλοι οἱ πολῖται πάσης τάξεως καὶ βαθμοῦ συνέρρευσαν εἰς τὴν παρὰ τὸ δικαστήριον πλατεῖαν καὶ τὰς παρακειμένας ὁδούς».

Ἐπιστρέψας ὁ Σχινᾶς εὗρε τοὺς δικαστὰς σκεπτικοὺς εἰς τὰς θέσεις των. Ἡ μειοψηφία ἐκάθητο ἐπὶ ἀκανθῶν καὶ ἐδείκνυε προφανῆ δειλίαν. Ὁ Πολυζωίδης ἠδημόνει. Ὁ Τερτσέτης ἐφιλοσόφει. Ἡ ἀντήχησις τῆς ταραχῆς τοῦ ἔξωθι συνωστιζομένου πλήθους καὶ ἡ ἐπερχομένη νὺξ ἐπτόει τοὺς τρεῖς μὴ τολμῶντας

νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ ἀτενίσουν τὸν Πολυζωΐδην, καὶ διὰ τοῦτο μὲ πολλὴν χαρὰν εἶδον ἐπανελθόντα τὸν ὑπουργὸν, τοῦ ὁποίου αἱ χρυσαῖ ἐπωμίδες ἐξέπεμψαν δι' αὐτοὺς ἀκτῖνας ἐνθαρρύνσεως. Ἅμα τῇ εἰσόδῳ τοῦ κυρίως συνενόχου οἱ συνεργοὶ ἔλαβον θάρρος. Εὐθὺς δὲ ὁ Σχινᾶς ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν μειοψηφίαν, ὅτι καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας ἡ γνώμη εἶνε νὰ ὑπογράψωσιν ἀμέσως τὴν ἀπόφασιν πρῶτος ὁ πρόεδρος καὶ ὕστερον οἱ ἄλλοι τέσσαρες δικασταί. Ἀλλ' οἱ δύο δικασταὶ τῆς μειοψηφίας σιγῶσι πενθίμως.

— Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως, λέγει ὀργίλως ὁ Σχινᾶς, σᾶς ἐπιτάσσω νὰ ὑπογράψετε.

Εὐθὺς ὅμως ὁ Πολιζωΐδης ἀπήντησε: « Ἐν ὀνόματι τῆς Δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἱεροῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως εἰς τοῦ ὁποίου τὸν θρόνον ἐπιστηρίζεται ἡ βάσις τῆς Δικαιοσύνης δὲν ὑπογράφομεν! Ὁ δὲ Τερτσέτης εἶπε: Θεωροῦμεν πολὺ ὑψηλὰ ἱσταμένην τὴν Δικαιοσύνην, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ θρόνος, ὥστε δὲν ὑπογράφομεν ἄδικον ἀπόφασιν (Μένδελσων σελ. 1548).

Ἀλλ' ὁ Σχινᾶς παρατηρεῖ: «Ὀφείλετε νὰ εὐχαριστήσετε τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Βασιλέως σας». Εἰς ταῦτα ὁ μὲν Πολυζωΐδης ἀπήντησεν, ὅτι βραδύτερον θὰ ἐκτιμηθῇ ἡ διαγωγή του ὡς ὑπηρεσία πρὸς τὸν θρόνον, ὁ δὲ Τερτσέτης προσθέτει: «Δὲν θὰ μᾶς εὕρητε συνεργοὺς εἰς τὸ νὰ φονευθοῦν δύο ἄνθρωποι». Τότε μαινόμενος ὁ Σχινᾶς προσάγει τὴν ἀπόφασιν καὶ διατάσσει τὸν Πρόεδρον νὰ ὑπογράψῃ αὐτοστιγμεὶ, ἀλλ' ἐκεῖνος τοῦ σφενδονίζει μὲ ἡρεμίαν εὐαγγελικήν: «Π ρ ο τ ι μ ῶ τ ὴ ν ἀ π ο κ ο π ὴ ν τ ῆ ς χ ε ι ρ ό ς μ ο υ, ἀ λ λ ὰ δ ὲ ν ὑ π ο γ ρ ά φ ω!» Τὴν μεγάλην ταύτην ῥῆσιν παραδίδει ἡμῖν ὁ συντάκτης τῶν προλεγομένων τῶν «Ἑλληνικῶν» τοῦ Πολυζωΐδου Μανασίδης.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Τερστέτης εἶχε τραπεῖ εἰς ρεμβασμοὺς, εἰς οὐδὲν πλέον ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν προσέχων. Τί δὲ ἐσκέπτετο κατὰ τὰς ἱερὰς ἐκείνας στιγμὰς, τὸ διηγήθη ὁ ἴδιος μετὰ πολλὰ ἔτη, ὅταν ἐξεφώνει πανηγυρικὸν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Βουλῆς. Παραθέτομεν

αὐτολεξεὶ τὰς πλήρεις ἐξάρσεως σκέψεις του ἐκείνας, ἐχούσας ὡς ἑξῆς: (Προλεγ. Διηγήσεως Κολοκοτρώνη σελ. 1—12):

«Τέκνον τυφλοῦ γέροντος Ἀντιγόνη τίνας
χώρους ἀφίγμεθα ἢ τίνων ἀνδρῶν πόλιν;

»Θὰ σᾶς ἔστενα οἰκοδόμημα στοιχειωμένο ἀπὸ δύο δολοφονημένους Ἕλληνας κοσμοαγαπημένους, τὸν Κρεββατᾶ καὶ τὸν Κυβερνήτην Καποδίστριαν. Ἡμεῖς εὐτυχισμένοι ποῦ ἡ θεία χάρις βέβαια ἐμεσολάβησε καὶ δὲν ἐκομματιάσθηκἀπὸ τὴν γκιλοτίνα ἡ κεφαλὴ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ ἐξαδέλφου του. Τόσον καὶ εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἄφριζε τὸ κακὸ τῶν δυστυχιῶν μας. Ἂν καὶ τοῦτο ἤθελε συμβῇ τὸ πικρό μας οἰκοδόμημα θὰ ἦτο ἀκόμη λαμπρότερα στολισμένο. Τί μὲ ἠμπόδισε ὅμως νὰ στήσω τὸ οἰκοδόμημα. (Ὅσα σᾶς λέγω **ἦτον τότε εἰς τὸν νοῦν μου**· τίποτε εἰς τὸ χαρτί). Τὶ μὲ ἠμπόδισε; Ἡ εὔμορφη νέα τῶν Θηβῶν καὶ ὁ τυφλὸς γέροντας ἔστεκαν ἐμπρός μου καὶ δὲν μὲ ἄφιναν νὰ κλείσω ἐπιτήδεια τοὺς στοχασμούς μου. Τὸ χέρι μου ὡς κρατημένο δὲν εἰμποροῦσε νὰ σφίξῃ κονδύλι. Τί δηλοῖ τοῦτο; Πῶς νὰ τὸ ἐξηγήσω; Μοῦ ἦλθε ἕνας στοχασμὸς ἐπέταξα δύο λέξεις εἰς τὴν μέσην: εἶπα:

Γέροι καὶ νέοι! Οἱ Γέροι τοῦ Ἀγῶνος, οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος! Ἄ; ὑποθέσωμεν εἶπα, ὅτι ὁ περίφημος Οἰδίπους Βασιλέας ἐξόριστος, εὐεργέτης τῆς πατρίδος, πνευματώδης, θυμώδης, ψυχὴ γενναῖα εἶνε οἱ γέροντες τοῦ ἀγῶνος ὁ Κολοκοτρώνης κ.τ.λ. καὶ ἡ Ἀντιγόνη, οἱ νέοι. Ἐρωτοῦν λοιπὸν οἱ παλαιοὶ τῶν ἡμερῶν ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους: «Οἱ κόποι τοῦ ἀγῶνος ποῦ μᾶς ἔφεραν; ποίαν πόλιν ἀνθρώπων οἰκοδομήσατε; ποῖο πολίτευμα ἐμορφώσατε; Τί βλέπετε ἐσεῖς οἱ νέοι ποῦ ἔχετε τὰ μάτια ζωηρότερα ἀπὸ τὰ ἰδικά μας; Καὶ ἡ Ἀντιγόνη (ἡ νεότης) τοῦ ἀποκρίνεται: «Βασανισμένε μου πατέρα. Βλέπω πύργους ποῦ μακρυὰ ἀπὸ τὰ μάτια μου σκεπάζουν πολιτείαν. Ὁ τόπος ποῦ πατοῦμε τώρα φαίνεται βέβαια ἱερὸς, δασωμένος ὡς εἶνε ἀπὸ δάφνας.. Ἀναρίθμητα εἰς τὸ πυκνὸν δάσος κελαϊδοῦν γλυκύφωνα ἀηδόνια... Ἀνάπαυσε τὰ μέλη σου εἰς τοῦτο τὸ ἄγριο λιθάρι... Γέροντας ἐτράβηξες δρόμον

πολὺν....» Εἰς τὴν ὕστερην αὐτὴν ἀράδα εἶνε ἡ μυστικὴ λύσις καὶ τῆς ἐνώπιόν μου ὀπτασίας τὸ πεῖσμα. Ἡ πατρίς μας ἐλευθερώθη. Εἰς τὸν ἑλληνικὸν θρόνον ἐκάθισεν ἐλεύθερος ἡγεμών.... Ὅταν ἔφθασα εἰς αὐτὰ τὰ ἄκρα πέρατα τῆς μελέτης μου ἐνόησα τότε διατὶ τό χέρι μου ὡς παραλυμένο δὲν εἰμποροῦσε νὰ σφίξῃ τὸ κονδύλι καὶ ὁ νοῦς μου δὲν ἔδενε τὸν καρπόν του».

Κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν» (30 Μαίου) «Ὁ Πολυζωΐδης καὶ ὁ Τερτσέτης δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ ἐνδώσουν, νομίζοντες ὅτι ἂν ὑπέγραγγραφον ἤθελον γείνει ὄργανα, δι' ὧν νὰ προσβληθῇ ἡ ἱερὰ Δικαιοσύνη, αὐτὸς ὁ Νόμος». Κατὰ δὲ τὴν «Ἐποχὴν» (φυλ. 6—8) «Ἡ μὴ ὑπογραφὴ ἦτο σύμφωνος καὶ μὲ τὰς πολιτικὰς ἀνάγκας τοῦ τοῦ Κράτους καὶ μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς δικαιοσύνης. Τὸ τοιοῦτον εἶνε ζήτημα πολιτικῆς καὶ ὄχι τῆς δικαιοσύνης μήτε τοῦ δικαστοῦ. Ὁ δικαστὴς εἶνε ἱερεὺς ἀπαθὴς τοῦ Νόμου καὶ τῆς Δικαιοσύνης, καθὼς εἶνε ὁ Νόμος καὶ ἡ Δικαιοσύνη. Διὰ νὰ εἶνε λοιπὸν δικαία μία ἀπόφασις ἀρκεῖ νὰ εἶνε συμπέρασμα τῶν ἀπαθῶν ἀρχῶν τοῦ νόμου τῆς δικαιοσύνης. Ἡ μὴ ὑπογραφὴ ἦτο ὅλως ἀβλαβὴς. Ἡ ἀναβολὴ θὰ φέρῃ ὠφελιμώτατα ἀποτελέσματα. Οἱ ὑπόδικοι δὲν θὰ παρεπονοῦντο διὰ τὴν παράτασιν τῆς φυλακίσεως. Εἰς δὲ τὴν κοινωνίαν οὐδεμία ζημία θὰ ὑφίστατο, τουναντίον ἡ βιαία καὶ ἀντιδικαστικὴ ἐκείνη ἐποχὴ ἐνέπνευσε τρόμον εἰς τοὺς θεατάς, οἵτινες τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἀπηλπίσθησαν πλέον ἐὰν ὑπάρχῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα Δικαιοσύνη, παρέσυρε δὲ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς πράξεις ἀθεμίτους καὶ ἀντιπολιτικὰς, αἵτινες ὡς ἐπί τὸ πλεῖστον ἐπιφέρουσι πλέον ἄσχημα ἀποτελέσματα εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν».

Ὁ Σχινᾶς τότ νεύει πρὸς τοὺς τρεῖς δικαστὰς νὰ ὑπογράψωσι μόνοι τὴν ἀπόφασιν, ὅπερ ἐκεῖνοι πράττουσι μετὰ πολλῆς προθυμίας (Φρατζῆ Γ' σελ. 170, Ναυπλία Λαμπρυνίδου σελ. 584) εἶτα δὲ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Τερτσέτην λέγει: «Δὲν θεωρῶ σπουδαῖον τὸ ὅτι δὲν ὑπεγράψατε. Τοῦτο εἶνε δικαίωμά σας. Σᾶς διατάσσω ὅμως ἐν ὀνόματι τοῦ Νόμου νὰ δημοσιευθῇ ἀμέσως ἡ ἀπόφασις καὶ νὰ ἀναλάβητε τὰς ἕδρας σας

ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων». Εἶπε δὲ ταῦτα κατὰ τὸν «Σωτῆρα» διὰ νὰ φαίνεται πλῆρες τὸ Δικαστήριον ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ, ὅταν θ' ἀναγνωσθῇ ἡ ἀπόφασις.

Οἱ τρεῖς δικασταί τῆς πλειοψηφίας σπεύδουν νὰ ἐκτελέσουν τὴν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ ἐξελθόντες τοῦ δωματίου τῶν διασκέψεων τοποθετοῦνται εἰς τοὺς θώκους των. Ὁ Φραγγούλης ἀποκομίζει καὶ τὸ ὑπὸ τῶν τριῶν ὑπογεγραμμένον σχέδιον τῆς καταδικαστικῆς ἀποράτεως. Ὁ Μάσσων, χαίρων διότι ἡ ποθουμένη λύσις ἐλάμβανε τέλος σάρκα, τοποθετεῖται ἐντὸς τῆς εἰσαγγελικῆς του ἕδρας, ἔναντί του δὲ ὁ Γραμματεὺς Ζῶτος. Ὁ Πολυζωΐδης ὅμως καὶ ὁ Τερτσέτης μένουν ἀκίνητοι ἐντὸς τοῦ δωματίου τῶν διασκέψεων καὶ ὁ Σχινᾶς προσποιούμενος μειλιχιότητα λέγει ἀπὸ τῆς θύρας τῆς αἰθούσης: «Ἐλᾶτε, κύριε Πρόεδρε, νὰ τελειώνωμεν! Δὲν θὰ μᾶς εὕρουν ἐδῶ τὰ μεσάνυκτα!» Ἀλλ' ὁ Πρόεδρος μένει ἀπαθὴς ὡς ἄγαλμα. Ὁ Τερτσέτης βλέπει ἀπὸ τοῦ παραθύρου τὸν συνωστιζόμενον ἔξω κόσμον. Τότε ὁ Σχινᾶς καταλαμβάνεται ἀπὸ τὴν συνήθη ὀργήν του καὶ κραυγάζει ἀγρίως πρὸς τοὺς δικαστὰς (κατὰ τὸν Σωτῆρα).

—Ἔχει καὶ ἡ ὑπομονὴ τὰ ὅριά της. Εἶνε πλέον καιρὸς νὰ παύσῃ τὸ ἀνήκουστον αὐτὸ σκάνδαλον. Εἶνε θλιβερὸν τὸ ὁμολογῶ νὰ ἀνακαλῶνται οἱ δικασταὶ εἰς τὰ χρέη των. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάκλησις καὶ αὐτὴ ἡ διαταγὴ εἶνε χρέος ἱερὸν ὁσάκις πρόκειται λόγος νὰ σώσῃ καί τοὺς νόμους ἐξυβριζομένους καὶ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν ἐπαπειλουμένην. Ἡ σωτηρία τοῦ ἔθνους εἶνε ὁ ὑπέρτατος Νόμος. Ἐν Ὀνόματι λοιπὸν τοῦ Νόμου τούτου σᾶς διατάσσω νὰ ἀναβῆτε εἰς τὰς ἕδρας σας καὶ νὰ δημοσιεύσετε τὴν ἀπόφασιν.

Σιγὴ ἀπόλυτος καὶ ἀγρία ἦτο ἡ ἀπάντησις εἰς τὰς ἀναιδεῖς ταύτας ἀπειλάς. Τὸ ὄργανον τῆς Ἀντιβασιλείας ὁ «Σωτὴρ» ἠρκέσθη νὰ εἴπῃ διὰ τὰς σκηνὰς ταύτας, τὰς μὴ ἐχούσας ὁμοίας εἰς τὴν ἱστορίαν οὐδενὸς κράτους, τὰς τρεῖς ταύτας λέξεις: «Οἱ δικασταὶ εὑρίσκονται εἰς τὰ καθίσματα.» Πῶς ὅμως εὑρέθησαν; Μὲ τίνα τρόπον ἐσύρθησαν ἐκεῖ; Τοῦτο τὸ

ἀφίνει ἐπίτηδες σκοτεινὸν, διὰ νὰ τὸ καλύψῃ ἡ λήθη. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ λήθη δὲν ἐκάλυψε τὰ τοσοῦτον σημαντικὰ γεγονότα ταῦτα. Οἱ συντάκται τῶν «Πρακτικῶν» (σελ. 338) ἀνέγραψαν ἐν ἐκτάσει τὰς ἀπαισίας σκηνάς. Αἱ ἐφημερίδες κατόπιν ἐστιγμάτισαν ἐπαξίως τὸ τολμημα. Ἡ «Ἐποχὴ» λ. χ. ἔγραψε κατὰ τοῦ Σχινᾶ (ἀριθ. 23) «Ἐπεχείρησε πρῶτον νὰ ἐξηγήσῃ ἐξ ἐπαγγέλματος τὸν νόμον καὶ ἀντικαταστήσῃ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν δικαστῶν τὴν νομολογίαν τοῦ ἔργου τῆς Βίας. Εἶτα διέταξε τοὺς τοὺς χωροφύλακας νὰ συλλάβωσι τοὺς δικαστάς». Ὁ Μένδελσων (σελ. 1547) γράφει· «Ὅταν ἔμελλε νὰ δημοσιευθῇ ἡ ἀπόφασις ἐπῆλθε ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργοῦ Σχινᾶ σκάνδαλον, ὅπερ ἐξέθηκε τὰ μέγιστα τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Κυβερνήσεως». Καὶ ὁ Φρατζῆς (Γ' σελ. 168) γράφει: «Οἱ περὶ τὸν Σχινᾶν ἀφοῦ εἶδον ὅτι ἡ ἀδικία δὲν ἠδυνήθη νὰ κατισχύσῃ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου, ἐναγκαλισθέντας τὴν αὐθαιρεσίαν προσεπάθουν νὰ ἐκτελέσουν διὰ τῆς βίας καρατόμησιν ἀνθρώπων πάντῃ ἀθώων καὶ μάλιστα χρηματισάντων πραταγωνιστῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος».

Ἀλλὰ καὶ τὸ σκεπτικὸν τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ὅπερ κατόπιν ἠθώωσε τοὺς δύο δικαστὰς, ἐπισημοποιεῖ τὰς σκηνὰς ἀναγράφον: «Μετὰ ταῦτα προσκληθέντες οἱ ἐγκαλούμενοι δύο δικασταὶ νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὰς ἕδρας των πρὸς δημοσίευσιν τῆς ἀποφάσεως κατὰ διαταγὴν τοῦ Γραμματέως Σχινᾶ, δὲν ὑπήκουσαν, δι' ὃ καὶ ἐφέρθησαν ΒΙΑ εἰς αὐτάς».

Αἱ ἀποτρόπαιοι σκηναὶ τῆς βίας κατὰ τῶν δικαστῶν ἔγειναν ὡς ἑξῆς. Ὁ Σχινᾶς διέταξε τοὺς χωροφύλακας νὰ τοὺς ἐξαγάγουν ἐκ τοῦ δωματίου τῶν διασκέψεων, εἰσβάλλουσι δ' ἐκεῖνοι καὶ τοὺς σύρουσιν ἀπὸ τὰ φορέματα. Ἀλλ' οἱ δικασταὶ κρατοῦνται ἀπὸ τὰ καθίσματα καὶ τὰς τραπέζας καὶ ἡ ἀντίστασις ἐξαγριόνει τὰ ὄργανα τῆς παρανομίας, τὰ ὁποῖα ἐκσπῶσιν εἰς ὕβρεις καὶ βλασφημίας ἀκατονομάστους. Διότι ἄλλως τε ἡ ἄσκησις βίας δὲν ἦτο ἁπλοῦν τι. Ὁ Πολυζωΐδης ἦτο μόλις 32 ἐτῶν ἀκμαῖος ἀνὴρ καὶ ἀνθίστατο γενναίως.

Ἀλλ' ὁ Σχινᾶς ποιεῖ νεῦμα ἀποτελεσματικῆς προσπαθείας καὶ οἱ χωροφύλακες ἐπιπίπτουν ἀθρόοι. Μετ' ἀγῶνα δὲ τόσον χυδαῖον διὰ τοὺς ἐκβιαστὰς ὅσῳ ὑψηλὸν διὰ τοὺς ἥρωας τοῦ Δικαίου οἱ δικασταὶ, βοηθείᾳ τῶν γρόνθων καὶ τῶν ὑποκοπάνων τῶν ὅπλων, σύρονται εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων. Ἀλλ' ὅτε ἐπρόκειτο νὰ τοὺς ἀναβιβάσουν ἐπὶ τῆς ἕδρας, ἐχρειάσθη νέα βία διότι οἱ δικασταὶ ἐκρατοῦντο ἀπὸ τὸ κιγκλίδωμα. Ὁ παριστάμενος γραμματεὺς Λόντος ἐβεβαίωσε κατόπιν ἐπισήμως, ὅτι εἶδε σχιζόμενον τὸ ἔνδυμα τοῦ Πολυζωΐδου, αὐτὸν δὲ «νὰ πιάνεται ἀπό τὰ ξύλα ὡς ὁ ναυαγὸς πιάνεται ἀπὸ τὰ συντρίμματα τοῦ πλοίου του». Ὁ Μένδελσων (σελ. 1548) βεβαιοῖ ὅτι οἱ χωροφύλακες τοὺς ἤγγιζαν τὰ πρόσωπα, τοὺς ἔπτυον, τοὺς ἐγρονθοκόπουν καὶ τοὺς ἐκλώτσων μὲ τοὺς χονδρούς των πόδας.

Ἐπὶ τέλους κατορθοῦν καὶ τοὺς τοποθετοῦν εἰς τοὺς θώκους των καὶ ἵστανται ὄπισθεν ἀγριωποὶ μὲ τὴν λόγχην ἐφ' ὅπλου. Ὁ Σχινᾶς ἔτριβε τᾶς χεῖρας ἐκ χαρᾶς διὰ τὸ κατόρθωμα! Ἐπέκειτο πλέον ἡ καρατόμησις τῶν στρατηγῶν καὶ ἀνταλλάσσει μετὰ τοῦ Μάσσωνος βλέμμα ὑψίστης αὐταρεσκείας. Ὁ Πολυζωΐδης τότε βλέπων τὸ ἀνοιγόμενον διὰ τοὺς κατηγορουμένους βάραθρον, ἀγωνίζεται νὰ ἐγερθῇ, πιεζόμενος δὲ, ὑβριζόμενος καὶ κτυπώμενος κραυγάζει μὲ ἀγανάκτησιν: «Τὶ βαρβαρότης εἶνε αὐτή; Ἐπὶ τέλους εἶμαι Πρόεδρος. Ἐδῶ εἶνε ὁ ναὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ὀφείλετε νὰ σεβασθῆτε τὴν ἀτομικήν μου ἐλευθερίαν. Ἀφήσατέ με νὰ φύγω..» Ἀλλ' οἱ χωροφύλακες τοῦ ἀπαντοῦν διὰ βαναύσων ὕβρεων καὶ γρόνθων.

Ὁ Τερτσέτης δὲν εἶχε τὴν βιαιότητα τοῦ Προέδρου. Περισσότερον φιλόσοφος, ἐδέχετο μὲ μεγαλειτέραν ἀπάθειαν τὴν ἐπίθεσιν, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις ἀντέκρουσεν, ὅσον ἠδύνατο ἰσχυρῶς: «Ἐδάρθημεν! ὑβρίσθημεν!» ἐκραύγαζε κατόπιν ἀπολογούμενος εἰς τὸ δικαστήριον, ὅταν ἐδικάζετο ἐπὶ ἀρνήσει ὑπηρεσίας. Ἀλλ' οἱ δαρμοὶ καὶ αἱ ὕβρεις δὲν ἐπηρέαζον πολὺ τὸν παράδοξον ἐκεῖνον χαρακτῆρα. Ὅταν δὲ εἶδε τὰς λόγχας τῶν χωροφυλάκων νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τοῦ στήθους του, διὰ νὰ μὴ ἐγερθῇ τῆς θέσεώς του

εἶπε πρὸς τοὺς χωροφύλακας καὶ τὸν Σχινᾶ τὴν περίφημον ἐκείνην φράσιν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἐξάρσεως ἑνὸς τελείου δικαστικοῦ χαρακτῆρος, καὶ ἥτις πρέπει νὰ εἶνε χαραγμένη εἰς πᾶσαν αἴθουσαν Δικαστηρίου τῆς ὑφηλίου:

«Τὸ μὲν σῶμά μου, εἶπε, δύνασθε νὰ τὸ κάμητε ὅπως θέλετε, ἀλλὰ τὸν στοχασμόν μου τὴν συνείδησίν μου ποτὲ δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ τὰ παραβιάσετε». (πρακτ. σελ. 378).

Οὕτω λοιπὸν τοποθετηθὲν εἰς τὰς ἕδρας τὸ δικαστήριον ἐφαίνετο κατὰ τύπους πλῆρες. Ἡ οὐσία διὰ τὸν Σχινᾶν ἦτο ἀδιάφορος. Ὁ γαμβρός του δικαστὴς Σοῦτσος δίδει χωρὶς κανὲν δικαίωμα εἰς τὸν γραμματέα Ζῶτον τὴν ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν συνέταξε καὶ ὑπέγραψε μόνον ἡ πλειοψηφία καὶ εἰς ἣν ἔδωκεν ἤδη καὶ τὸν ἀριθμὸν 449. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀπόφασις ἤρχιζε: «Τὸ ἐν Ναυπλίῳ δικαστήριον συγκείμενον παρὰ τοῦ Προέδρου Α. Πολυζωΐδου καὶ τῶν δικαστῶν Γ. Τερτσέτου κλ.» ὁ Πρόεδρος ἤγειρε τὴν κεφαλήν, καὶ ἰδὼν τὰ ὀνόματά των ἀναγεγραμμένα εἰς τὴν ἀρχὴν, ἐστράφη ὀργίλως πρὸς τὸν γραμματέα Ζῶτον καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. —Πῶς θέλουν ν' ἀναφέρῃς τὰ ὀνόματά μας εἰς ἀπόφασιν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐλάβομεν μέρος; Ἐγὼ μόνος εἶμαι Πρόεδρος ἐδῶ καὶ ὡς μόνος ἔχων τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα σοῦ ἀπαγορεύω νὰ νὰ ἀναγνώσῃς ταύτην ἀπόφασιν, καὶ ἂν προχωρήσῃς, θὰ σὲ διακόψω».

Ὁ Τερτσέτης ἐπιδοκιμάζει. Ἀλλ' εὐθὺς ἐγείρεται ὁ δικαστὴς Σοῦτσος καὶ θέλων (κατὰ τὸν «Σωτῆρα») νὰ προλάβῃ τὸ σκάνδαλον τὸ ὁποῖον θὰ ἐπροξένουν οἱ δύο μειοψηφοῦντες ἂν εἰς τὸ μέλλον νὰ εἰσέλθῃ ἀκροατήριον ἀνεκοίνουν τὴν διαφωνίαν των, εἶπε λαβὼν σατραπικῶς θέσιν Προέδρου: «Ἐν ὀνόματι τοῦ Νόμου σᾶς ἐπιβάλλω σιωπήν». Τότε ὁ ὁρμητικὸς Πολυζωΐδης ἐγείρεται ἀπειλητικῶς, ἀλλ' οἱ χωροφύλακες ἀμέσως τὸν καρφώνουν εἰς τὴν θέσιν του μὲ τὰς πλατείας παλάμας των.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐγένετο πρὶν ἢ ἀνοίξουν αἱ πύλαι τοῦ δικα-

στηρίου ὡς βεβαιοῖ αὐθεντικῶς καὶ τὸ σκεπτικὸν τῆς ἐκδοθείσης κατόπιν κατὰ τῶν δικαστῶν ἀποφάσεως ἐχούσης ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς: «Λαβὸν ὑπ' ὄψει τὸ δικαστήριον, ὅτι πρὶν δημοσιευθῇ ἡ ἀπόφασις οἱ ἐγκαλούμενοι, κεκλεισμένης τῆς θύρας τοῦ δικαστηρίου, εὑρισκόμενοι εἰς τὰς ἕδρας των καὶ ἰδόντες τὰ ὀνόματά των εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποφάσεως, παρόντος τοῦ γραμματέως καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, ἐστράφησαν πρὸς αὐτὸν λέγοντες ὅτι θέλουν ν' ἀναφέρουν τὰ ὀνόματά μας εἰς ἀπόφασιν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐλάβομεν μέρος;» Ὁ «Σωτὴρ» ὅμως θέλων καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ νὰ διαστρέψῃ τὰ πράγματα, ἵνα δυσφημίσῃ τοὺς δικαστὰς καὶ τοὺς κατηγορουμένους γράφει: «Αἱ πύλαι τοῦ δικαστηρίου ἀνοίγονται, ἀναρίθμητος λαὸς εἰσέρχεται καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ Δικαστηρίου ἀρχίζει νὰ ἀναγινώσκῃ δημοσίως τὴν ἀπόφασιν· Ἡ μειοψηφία ζητεῖ νὰ διακόψῃ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀποφάσεως διὰ νὰ προξενήσῃ σκάνδαλον, ἀλλ' εἷς τῶν συνδικαστῶν ὁ κ. Δ. Σοῦτσος ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου ἐπιβάλλει εἰς αὐτοὺς σιωπήν».

Ἔκτοτε ὁ Πολυζωίδης κατεῖδεν, ὅτι πᾶσα ἐλπὶς ὑπὲρ τῶν κατηγορουμένων ἀπώλετο καὶ θεωρήσας πᾶσαν περαιτέρω διαμαρτυρίαν ἢ ἀντίστασιν ματαίαν, ἐστήριξε τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τῆς ἕδρας τοῦ δικαστηρίου καὶ «ὅλος κατηφὴς ἔκλεισε μὲ τὰς δύο παλάμας του τοὺς ὀφθαλμούς» (Πρακτ. σελ. 379), διὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὰ συντελούμενα ὄργια, ἀπὸ ἐκείνην δὲ τὴν στιγμὴν ἦτο τελείως ξένος πρὸς πάντα καὶ δὲν ἤνοιξε πλέον τοὺς ὀφθαλμούς του μέχρι τῆς λύσεως τῆς συνεδριάσεως. Ἀντιστρόφως ὁ Τερτσέτης ἔβλεπε πέριξ μετὰ στωϊκωτάτης ἀπαθείας, εἰς τὸ βάθος ὅμως τῶν ὀφθαλμῶν του ἐφαίνετο πικρὰ μελαγχολία καὶ οἰκτος βαθύς.

Οὕτω λοιπὸν τὰ πάντα ἦσαν ἐν τάξει. Οἱ δικασταὶ εἰς τὰς θέσεις των. Ἡ ἀπόφασις ἑτοίμη. Ὁ ὑπουργὸς Σχινᾶς ἀντιποιούμενος δικαιώματα Προέδρου διατάσσει νὰ ἀνοίξουν αἱ πύλαι τοῦ δικαστηρίου καὶ νὰ εἰσέλθῃ τὸ πλῆθος εἰς τὴν αἴθουσαν.

ΤΜΗΜΑ Ζ'.

Η ΑΠΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ

Εἴσροὴ τοῦ κοινοῦ.— Αἱ κρίσεις τοῦ Γέρου.— Συγκίνησις τοῦ Πλαπούτα.— Τὸ κείμενον τῆς ἀποφάσεως.- Λόγια τῶν στρατηγῶν.— Ἡ Θέα τῆς λαιμητόμου.—Τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἡ αἴθουσα ἐπληρώθη κόσμου. «Τὸ κοινὸν γράφει ἡ «Ἐποχὴ» (φυλ. 23 εἶδεν ἔκθαμβον καὶ μὲ φρίκην νὰ ἀπαστράπτουν αἱ λόγχαι τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν δικαστῶν». Κατὰ δὲ τὰ πρακτικὰ (σελ. 378): «Καθεὶς συμπεραίνει τὴν βιαίαν τοῦ πλήθους συρροήν... Ὁ λαὸς εἰσήρχετο εἰς τὸ δικαστήριον ὡς χείμαρρος κηδόμενος περὶ τῆς τύχης τῶν ὑποδίκων ὁπλαρχηγῶν, ὡς συναισθανόμενος τὴν διὰ τῆς δίκης καὶ καταδίκης αὐτῶν καταφορὰν τῆς ἐξουσίας κατὰ τοῦ ἰδίου του Ἐθνισμοῦ».

Εἰσελθόντος τοῦ ἀκροατηρίου ὁ Σχινᾶς διατάσσει νὰ φέρουν ἀπὸ τὸ Ἴτς Καλὲ τοὺς δύο Κατηγορουμένους. Ἐπικρατεῖ ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας ἀπερίγραπτος συγκίνησις, καθ' ἣν οἱ δικασταὶ ἐτήρησαν ἀπόλυτον σιγήν.

Ἰδοὺ πῶς διηγεῖται ὁ Κολοκοτρώνης τὰς ἐκ τῆς ὅλης δίκης καὶ τῶν σκηνῶν τούτων ἐντυπώσεις του. (Διήγησις Β' σελ. 85). «Ἔβαλα ὑποψίαν εὐθὺς, ὅτι εἶνε χέρι τῆς Κυβερνήσεως (Ἀντιβασιλείας) καὶ θὰ μᾶς χαλάσουν. Ἐπαρουσιάσθησαν μερικοὶ ἄτιμοι μικροὶ ἄνθρωποι ψευδομάρτυρες καὶ ἔλεγαν πῶς εἶδαν ἀναφοραῖς καὶ ἄλλα ψέμματα. Ἦλθαν ὅμως ἀπ' ὅλα τὰ μέρη καὶ τίμιοι ἄνθρωποι, νοικοκυραῖοι καὶ εἶπαν πῶς ὅλα αὐτὰ εἶνε ψέμματα, ὅτι αὐτοὶ εἶνε ἄνθρωποι κακῆς διαγωγῆς. Ἀλλὰ ποῦ νὰ τοὺς ἀκούσουν αὐτούς; Ἤθελαν καὶ καλὰ τὸν σκοπόν τους, τὸν

σκοτωμόν μας, τὴν καταδίκην μας. Ἔξαφνα μανθάνω ὅτι βιάζει ὁ Σχινᾶς ὁ μινίστρος τῆς δικαιοσύνης τὸ δικαστήριον καὶ ὑποχρεόνει τὸν Πρόεδρον Πολυζωΐδην καὶ Τερτσέτην νὰ ὑπογράψουν τὴν καταδίκην μὲ μπαγιονέταις ! Μᾶς κατέβασαν, μᾶς ἐδιάβασαν τὴν ἀπόφασιν».

Εἶχε πλέον παρέλθει ἡ 7η μ. μ. ὅτε ἰσχυροτάτη κουστωδία χωρσφυλάκων προσήγαγεν ἐκ τῆς Ἀκροναυπλίας τοὺς κατηγορουμένους δεδεμένους διὰ χειροπεδῶν. «Ὅταν τοὺς κατεβίβαζον λέγει ὁ Φρατζῆς (Γ' σελ. 169) ὦδευον θαρραλέως μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀθωότητος, ἅπαν δὲ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἐπερίμενε τὴν ἀθώωσίν των». Τέλος οἱ κατηγορούμενοι εὑρίσκονται πρὸ τῶν δικαστῶν ἡ θέα δὲ τοῦ Ὑπουργοῦ διευθύνοντος τὴν Συνεδρίασιν τοὺς πείθει εὐθὺς περὶ τῆς τύχης των. Ὁ Γέρων ὅμως φαίνεται ἀτάραχος. Ὁ θάνατος οὐδέποτε τὸν ἐτρόμαξε. Μόνον ὁ Πλαπούτας δεικνύει προφανῆ συγκίνησιν. Ὁ ἀτρόμητος ἥρως τῶν Δερβεναkίων συλλογίζεται τὰς ἑπτὰ ἀγάμους θυγατέρας του καὶ τὸν ἀνήλικον υἱόν του Γεωργῖκον, οὓς θ' ἄφινεν ἄνευ περιουσίας, ἄνευ στηρίγματος.

Μόλις οἱ κατηγορούμενοι ἐκάθησαν εἰς τὸ ἀτιμωτικὸν ἑδώλιον ὁ Σχινᾶς διατάσσει τὸν Γραμματέα νὰ ἀναγνώσῃ τὴν ἀπόφασιν ἰσχυρᾷ τῇ φωνῇ.

Ἀριθ. 449.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὸ ἐν Ναυπλίῳ Δικαστήριον

Συγκείμενον παρὰ τοῦ Προέδρου Α. Πολυζωΐδου καὶ τῶν δικαστῶν Γ. Τερτσέτου, Δ. Κ Σούτσου, Α. Βούλγαρη καὶ Φ. Φραγγούλη.

Συνελθὸν ἵνα δικάσῃ τὴν κατὰ τοῦ Δ. Πλαπούτα καὶ Θ. Κολοκοτρώνη κατηγορίαν τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς ὀργανωσάντων καὶ διευθυνάντων ἐκ συμπνοῆς κατὰ τὸν Μάϊον, Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὔγουστον καὶ ἀρχὰς 7βρίου τοῦ παρελθόντος

ἔτους συνωμοσίας ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ταράξουν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ καταφέρουν τοὺς ὑπηκόους τῆς Α. Μ. εἰς τὴν λῃστείαν καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ καταργήσουν τὸ καθεστὼς πολίτευμα, καὶ ὑπογραψάντων εἰς Τριπολιτσὰν περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀναφορὰν πρὸς ξένην δύναμιν καὶ παρακινησάντων καὶ ἄλλους ὑπηκόους τῆς Α. Μ. νὰ ὑπογράψωσιν ἐπὶ σκοπῷ καταργήσεως τῆς Ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας, ἤγουν τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος, δηλαδὴ ὡς πραξάντων τὰ ἐγκλήματα τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ζ Α καὶ Γ τοῦ ἐγκληματικοῦ Ἀπανθίσματος, νομοθετηθέντος παρὰ τῆς ἐν Ἄστρει Συνελεύσεως καὶ εἰσέτι ἰσχύοντος, καθὼς καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ἀπὸ 9)21 Φεβρ. 1833 Διατάγματος. Λαβὸν ὑπ' ὄψιν ἅπαντα τῆς δικογραφίας τὰ ἔγγραφα. Ἐξετάσαν τοὺς ἐγκαλουμένους καὶ τοὺς μάρτυρας τῆς κατηγορίας καὶ τῆς ὑπερασπίσεως. Ἀκοῦσαν τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν συνηγόρων τῶν ἐγκαλουμένων.

Παρατηρεῖ,

Ὅτι ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Χρήστου Νικολάου ἐξάγεται ὅτι ὁ Δ. Πλαπούτας καὶ Θ. Κολοκοτρώνης εἶχον σχέσεις μὲ τὸ ἀρχιληστὴν Γ. Κοντοβουνήσιον καὶ τὸν παρεκίνουν νὰ ἐξακολουθῇ τὴν ἐνέργειαν τῆς λῃστείας. Ὅτι ὁ ἴδιος μάρτυς ὁμολογεῖ ὅτι ἀνέγνωσε μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, διὰ τῆς ὁποίας τὸν ἐσυμβούλευε νὰ ἐξακολουθῇ τὴν ἐνέργειαν τῆς λῃστείας καὶ ὅταν ἀκούσῃ ἕν κίνημα τοῦ Κολοκοτρώνη τότε νὰ συνακουσθῇ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Ὅτι τὸ ὕφος αὐτοῦ τοῦ γράμματος εἶνε κατὰ πάντα σύμφωνον μὲ τὰ λοιπὰ πρὸς τὸν Κοντοβουνήσιον διευθυνθέντα ἄλλοτε καὶ τὰ ὁποῖα ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸ Δικαστήριον παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας. Ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης λέγει ὅτι κατατρέχει τὸν Κοντοβουνήσιον ὡς λῃστήν, ἐν ᾧ ἀποδεικνύεται ἐξ ἐναντίας ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων γραμμάτων ὅτι εἶχε μετ' αὐτοῦ σχέσιν στενῆς φιλίας, ἐπειδὴ τὸν ὀνομάζει δι' αὐτῶν «παιδί μου Γεώργη». Ὅτι καὶ ὁ Πλαπούτας

ὁμολογεῖ ὅτι ἐδέχθη ἀπὸ τὸν Κοντοβουνήσιον δωρεὰν μίαν καλὴν φοράδα καὶ ὅτι ψευδῶς εἶπε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι τὴν ἠγόρασεν· ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι ἠθέλησε νὰ κρύψῃ τὴν μετὰ τοῦ Κοντοβουνήσιου σχέσιν του. Ὅτι ὁ Πλαπούτας εἰς μὲν τὴν ἐνώπιον τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας δοδεῖσαν ὁμολογίαν του ἐξέθεσεν ὅτι ὁ Κοντοβουνήσιος τὸν παρεκάλεσε νὰ μεσιτεύσῃ δι' αὐτὸν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, εἰς δὲ τὴν ἐνώπιον τοῦ βήματος ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν παρεκίνει, νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, σαφεστάτη ἀντίφασις.

Ὅτι οἱ μάρτυρες Α. Διαμαντόπουλος, Παπᾶ—Ἀδάμης, Ἰω. Δρίβαλης, Διονύσιος Τσαρούχας, Ἀνδρέας Παπαδήμου μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως διὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι ὁ Χ. Νικολάου κατὰ τὰς ἐποχὰς, καθ' ἃς λέγει ὅτι εἶδε τὸν Πλαπούταν καὶ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ὡμίλησε μετ' αὐτῶν, εὑρίσκετο εἰς Ἄλβαιναν, εἶπαν ἅπαντες μὲ ἀσυμφωνίαν περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χ. Νικολάου εἰς τὸ χωρίον Ἄλβαινα.

Ὅτι οἱ ρηθέντες ὡμολόγησαν ὅτι εἶνε γεωργοὶ, καὶ ἑπομένως κατεγίνοντο εἰς καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν των, τὸ ὁποῖον φανερόνει τὸ φυσικῶς ἀδύνατον τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀπουσίας τοῦ μάρτυρος τοῦ Χ. Νικολάου. Ὅτι τὸ ἄλλοθι δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ παρὰ δι' ἀντιπαραθέσεως, ὄχι ἀορίστως ἀλλ' εἰδικῶς καὶ ὡρισμένως. Ὅτι ἀπὸ τὴν ἔνορκον μαρτυρίαν τοῦ Νομάρχου Μεσσηνίας Δ. Χρηστίδου ἐξάγεται ὅτι ὁ μάρτυς τῆς ὑπερασπίσεως, ὁ προταθεὶς διὰ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἄλλοθι, ὁ Ἀναγνώστης Διαμαντόπουλος Τσαμαλούκας, Δημογέρων τῆς Ἄλβαινας παρευρίσκετο διὰ μερικὰς ἡμέρας εἰς τὴν Νομαρχίαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου, ἀποδεικνύει δὲ τοῦτο τὴν ἐκ τοῦ χωρίου Ἄλβαινα ἀπουσίαν του· ἐνῷ εἰς τὴν ἐξομολόγησίν του φαίνεται ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εὑρίσκετο εἰς Ἄλβαιναν. Ὅτι οἱ αὐτοὶ μάρτυρες τοῦ ἄλλοθι ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Κοντοβουνήσιος δὲν ἦτο εἰς Ἄλβαιναν εἰ μὴ τὴν 14ην Μαΐου, ἐνῷ ἐκ τῆς ὁμολογίας τοῦ ἱερομονάχου Ζώτου διδασκάλου, ἐνώπιον τοῦ Νομάρχου Μεσσηνίας δοθείσης, ὁ Κοντοβουνήσιος εὑρίσκετο εἰς Ἄλβαιναν κατὰ τὴν ἐνδεκάτην Ἰουλίου,

περιστατικὸν τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Σαμπρῆ. Ὅτι ὁ Διονύσιος Τζαρούχας, μάρτυς ὡσαύτως τοῦ ἄλλοθι, ὡμολόγησεν ὅτι ὁ Χρῆστος Νικολάου ἀναχωρῶν ἀπὸ Ἀλβαιναν ὑπῆγεν πρὸς ἀντάμωσιν τοῦ Κοντοβουνήσιου. Ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ περιστατικὰ ἀποδεικνύουν τὰς ἀντιφάσεις καὶ τὸ ἀπίθανον τοῦ ἄλλοθι. Ὅτι ἐκ τῆς ὁμολογίας τοῦ Ἀθανασίου Ἀναγνωσταkοπούλου ἐξάγεται ὅτι ὁ Κοντοβουνήσιος τὸν εἶχε γνωστοποιήσει ὅτι ὁ Δ. Πλαπούτας τὸν εἶχε συμβουλεύσει νὰ μὴ παρουσιασθῇ ἀλλὰ νὰ κρυφθῇ, διότι τὰ πράγματα ἔμελλε νὰ λάβουν μεταβολὴν ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν, ὅτι ὁ Κοντοβουνήσιος εἶχε φανερώσει εἰς τὸν μάρτυρα τοῦτον ὅτι ἡ Κυβέρνησις τὸν ἐζήτει νὰ φανερώσῃ ὅτι εἶχεν ἔλθει εἰς Ναύπλιον πρὸς ἀντάμωσιν τοῦ Κολοκοτρώνη. Τὸ περιστατικὸν δὲ τοῦτο βεβαιοῦται ἀπὸ τὸν ἄλλον μάρτυρα Χ. Νικολάου.

Ὅτι ἡ προταθεῖσα ἐξαίρεσις παρὰ τῶν ἐγκαλουμένων διὰ νὰ ἀποδείξουν διὰ τῶν μαρτύρων Ἰωάννου Φωτοπούλου, Ἀποστόλου Χατζῆ καὶ Παναγιώτου Μοθωνιοῦ, ὅτι ὁ μάρτυς Ἀθανάσιος Ἀναγνωστόπουλος εἶχε φανερώσει ὅτι ἀπεπειεῖτο τὴν ἐνώπιον τοῦ ἐπιτρόπου δοθεῖσαν ὁμολογίαν ὡς μὴ ἰδικήν του, δὲν εἶνε παραδεκτὴ, διότι ὁ ἴδιος μάρτυς Ἀναγνωστόπουλος φανερόνει ὅτι ἀπειλήθη παρὰ τοῦ ἰδίου Μοθωνιοῦ· καὶ διότι αὐτὸς παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου ὡμολόγησεν ἐνόρκως ὅσα καὶ ἐνώπιον τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐβεβαίωσεν ἑπομένως τὴν πρώτην του ἐξέτασιν. Ὅτι τῶν διὰ μαρτύρων Ἀναγνώστου Μαρουδῆ, Κωνστ. Κατσαμπάνη, Γεωργάκη Λυμπεροπούλου, Παπακωνσταντῆ, Τάση Γιαννακοπούλου ἐξάγεται ὅτι ὁ Καπόγιαννης ἐνήργει τὴν ληστείαν καὶ ὅτι ὑπεστηρίζετο ἀπὸ ἄλλους ἀρχηγοὺς καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸν Πλαπούταν καὶ Κολοκοτρώνην, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶχεν ὁμολογήσει εἰς τὸν Γεώργιον Λυμπερόπουλον, ὅτι ἔλαβε συνέντευξιν μετὰ τοῦ Γρηγοριάδου καὶ ὅτι τὸν παρεκίνησε νὰ ἐξακολουθῇ τὴν ἐνέργειαν τῆς ληστείας. Ὅτι ὁ ἄλλος ἀρχιληστὴς Μπαλκανᾶς διεκοίνωσεν ὅτι ἔχει προστάτην τὸν Κολοκοτρώνην, ὡς ὁμολόγησαν οἱ σύντροφοι τοῦ Μπαλκανᾶ.

Ὅτι οἱ σύντροφοι τοῦ Μπαλκανᾶ εἶνε ἐκ τοῦ χωρίου Σκληροῦ καὶ οἱ πρόκριτοι τοῦ χωρίου Ἀντώνιος καὶ Γεωργάκης Μποσνάκης, κηρυγμένοι ὁπαδοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, προταθέντες ὑπὸ τῶν ἐγκαλουμένων ὡς μάρτυρες, εἶνε ὕποπτοι συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Μπαλκανᾶ, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τὴν ἐνώπιον τοῦ βήματος ὁμολογίαν των καὶ ἀπὸ μαρτυρίαν τοῦ Μοιράρχου Μ. Δεληγεωργοπούλου. Ὅτι ὁ Μπαλκανᾶς, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐνήργει τὴν ληστείαν, ἐσύχναζεν εἰς τὸ χωρίον Σκληροῦ. Ὅτι ἐκ τοῦ γράμματος τοῦ Γρηγοριάδου εὑρεθέντος μετὰ τῶν ἐγγράφων τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη συνάγεται ὅτι τὰ στασιαστικὰ κινήματα ἐγίνοντο ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὅτι οἱ τρεῖς εἰρημένοι ἀρχιλησταὶ διεσκορπισμένοι εἰς διάφορα μέρη τοῦ Βασιλειου ἐκήρυττον τὰ αὐτὰ πράγματα περὶ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα.

Οἱ μάρτυρες Δ. Πανοῦτσος καὶ Ἀναγνώστης Καρακατσάνης ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Σταμ. Μήτσας ἐξ Ἑρμιόνης ἐκήρυττεν ὅτι μία ἐπανάστασις ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ καὶ ὅτι εἶχε γράμμα παρὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ὅτι τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ἀφ' ὅσα ὁ ἴδιος Σταμάτης Μήτσας εἶπεν ἐνώπιον τοῦ ἐπάρχου Ἑρμιονίδος ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται ὅτι ἀπείλει τὴν Κυβέρνησιν. Ὅτι ἡ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ τοῦ Σταμάτη Μήτσα καὶ τῶν εἰρημένων δύο Μαρτύρων Πανούτζου καὶ Καρακατσάνη ἔχθρας ἐξαίρεσις προταθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐγκαλουμένων δὲν εἶνε τοιαύτη, ὁποίαν ὁ Νόμος ἀπατεῖ, διότι δὲν ἐξάγεται ἡ θανάσιμος ἔχθρα, καὶ δὲν φαίνεται εἰμὴ μεταξὺ τούτων ὑπῆρχε διαφορὰ δοξασιῶν καὶ κομμάτων, διαφωνίαι αἱ ὁποῖαι ἐξηλείφθησαν μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς Α. Μ. εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ ὁποῖα ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ταραχῶν τοῦ χρόνου ἐκείνου, καθ' ὃν οἱ Ἕλληνες εἰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ διὰ διαφόρους αἰτίας εὑρέθησαν διηρημένοι. Ὅτι ὁ αὐτὸς μάρτυς τῆς ὑπερασπίσεως Ἀ. Χ. Σταύρου προταθεὶς διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ Μήτσα καὶ Καρακατσάνη ἔχθραν ὁμολογεῖ ἀπ' ἐναντίας ὅτι μεταξὺ τούτων ὑπῆρξε φιλικὴ σχέσις.

Ὅτι ὁ Γεώργιος Καραμπελῆς, Νικόλαος Γεωργακόπουλος, Κ.

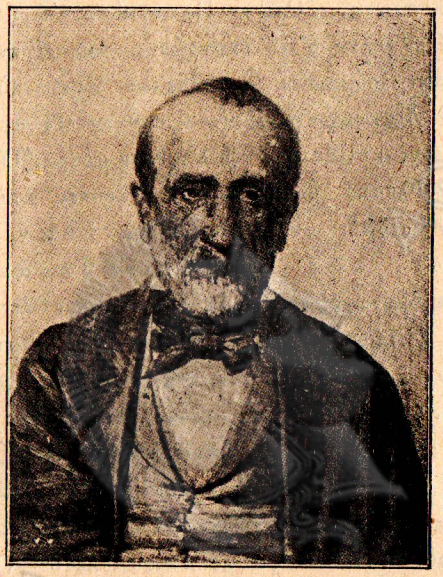

Ὁ Τερτσέτης

(Ἐν γεροντικῇ ἡλικίᾳ)

Τσούνης, Νικόλαος Δημητρακόπουλος, Τάσης Δημητρακόπουλος ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Παναγιώτης Μπούρας ἐπιστρέψας ἀπὸ τὴν πανήγυριν τῆς Ἁγίας Μονῆς, καθ' ὃν χρόνον ὁ Κολοκοτρώνης εὑρίσκετο ἐκεῖ, τοὺς παρεκίνει νὰ μὴ πληρώσουν τὸ δέκατον, διότι μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ ἐμφύλιος πόλεμος, ὡς τὸν εἶχε βεβαιώσει ὁ Κολοκοτρώνης. Ὅτι ὁ Παναγιώτης Ἀρμυρώτης ὁμολογεῖ ὅτι τὸν Μάϊον μῆνα ὁ Κολοκοτρώνης τοῦ εἶχεν εἰπεῖ ὅτι ἂν οἱ Ἕλληνες ἦσαν σύμφωνοι δὲν ἤθελαν ἔχει τοὺς Παβαροὺς καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ διακοινώσῃ εἰς τοὺς συγχωρίους του, ὅσα διέτρεχον εἰς Ναύπλιον, καὶ ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν μέτρα. Ὅτι ὁ μάρτυς Ἰωάννης Νικήτα Φλέσας ὁμολογεῖ ὅτι ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Διονύσιον Διδάσκαλον «ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα καὶ ἀπορροῦσε πῶς δὲν ἐκινήθησαν». Ὅτι ὁ μάρτυς Δανιὴλ Ἱερομόναχος ὁμολογεῖ ὅτι ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Κουλοχέρην ὅτι ὁ Σκλαβοχωρίτης ἦτον ἀπεσταλμένος «διὰ νὰ σηκώσουν ἐπανάστασιν». Ὅτι ὁ μάρτυς Παναγιώτης Κωσταντῆ ὁμολογεῖ, ὅτι εἶδε τὸν Σκλαβοχωρίτην ὡπλισμένον μὲ δύω ἀνθρώπους καὶ ἐπρόσμεναν πρὸς ζήτησιν τοῦ Κουλουχέρη. Ὅτι ὁ μάρτυς τῆς ὑπερασπίσεως Γαλάτιος Ἱερομόναχος τῆς Ἁγίας Μονῆς ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Κουλοχέρης ἐπῆγεν ἐκεῖ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Κολοκοτρώνης παρευρίσκετο. Ὅτι ὁ μάρτυς Νικήτας Φλέσας ὁμολογεῖ ὅτι ὁ εἰρημένος Κουλοχέρης τὸν εἶχεν εἰπεῖ ὅτι ὅλοι οἱ στρατιωτικοὶ ἦσαν σύμφωνοι καὶ τὸν παρεκίνουν νὰ μεταβῇ εἰς Τριπολιτσὰν, ὅπου ὁ Κολοκοτρώνης ἔκαμνε Συνέλευσιν.

»Ὅτι ὁ μάρτυς Ἀναγνώστης Μαυροειδῆς ἐκ Σουλιμᾶ ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Παπατσώρης ἐκοινοποίει εἰς τὸ χωρίον, ὅτι εἶχε γράμματα τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἐνήργει κατὰ τὰς διαταγάς του. Ὅτι ὁ ἀρχιληστὴς Ἀθανάσιος Κοπογιάννης ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Γεωργάκην Λυμπερόπουλον μάρτυρα τῆς κατηγορίας, ὅτι εἶχε λάβει μίαν ἐπιστολὴν καὶ ὅτι ὁ Γρηγοριάδης τὸν παρεκίνει νὰ σταθῇ εἰς τὰ ὅπλα ἕως εἰς τὸν Μάϊον ὑποσχόμενος εἰς αὐτὸν βαθμόν. Ὅτι ὁ Γρηγοριάδης εἶχεν ἀνταπόκρισιν μετὰ τοῦ Ἰωάννου Θ. Κολοκο-

τρώνη, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, ἥτις εὑρέθη μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη. Ὅτι ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης συνάγεται ὅτι ὁ Γρηγοριάδης «δὲν ἐμπιστεύετο εἰς τὸ ταχυδρομικὸν μέσον καὶ ὅτι ἀναγγέλλει εἰς αὐτὸν τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ λαοῦ καὶ ὅτι εἶνε ἀναπόφευκτόν τι δυσάρεστον ἀπευκταῖον, ὅτι ὁ λαὸς τῆς ἐπαρχίας ἀπελπίζεται καὶ ἐπιμένει, ὅτι τὸ ἴδιον κάμνουν καὶ οἱ Παπατσωραῖοι καὶ ὅτι κρίνει ἀναγκαῖον νὰ τοὺς γράψῃ καὶ νὰ τοὺς ἐμψυχώσῃ καὶ ὅτι νὰ γράψῃ καὶ πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν δώσῃ ὁδηγίας».

Ὅτι ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γ. Βάγια ἐξάγεται ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ ἦσαν δυσηρεστημένοι καὶ σφιγκτὰ συνδεδεμένοι, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο γενικὸν καὶ «δὲν ἔμεινεν εἰμὴ νὰ φυσήσῃ ἡ σάλπιγξ» ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Δημητρακόπουλος Ἀλωνιστιώτης, οἰκεῖος τοῦ Κολοκοτρώνη εἶχεν εἰπεῖ πρὸς τὸν Βάγιαν, ὅτι ὅλοι οἱ Πελοποννήσιοι ἦσαν σύμφωνοι. Ὅτι ὁ εἰρημένος Κωνσταντῖνος Δημητρακόπουλος κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Κωνσταντίνου Συνανιώτου τὸν εἶχεν ἐκμυστηρευθῆ ὅτι ἦτον ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ Πλαπούταν νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Ρούμελης. Ὅτι ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Θ. Ἀλεξανδροπούλου πρὸς τὸν Ἰωάννην Καρπούνην συνάγεται ὅτι εἰς τὴν Τρίπολιν τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀλωνιστιώτη εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ νὰ ἀγοράσῃ ζῶα ἦτο πρόφασις τοῦ ταξειδίου τοῦ Ἀλωνιστιώτου Δημητρακοπούλου. Ὅτι ἐξάγεται ἐκ τῆς ὁμολογίας τοῦ Γ. Βάγια ὅτι μολονότι ὁ εἰρημένος Δημητρακόπουλος ἔλεγεν ὅτι σκοπὸς τῆς μεταβάσεώς του εἰς τὴν πανήγυριν τῆς Λεβαδείας ἦτο δι' ἀγορὰν ζώων, δὲν εἶχε μ' ὅλα ταῦτα ἀγοράσει καὶ δὲν ἀπεφάσιζε νὰ κάμῃ τὴν ἀγορὰν εἰμὴ διὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς μεταβάσεώς του ἐκεῖ, διότι ἐντρέπετο νὰ ἐπιστρέψῃ χωρὶς νὰ ἀγοράσῃ τι. Ὅτι τὸ συμφωνητικὸν ἔγγραφον παρουσιασθὲν εἰς τὸ Δικαστήριον ὄχι μόνον δὲν

ἀποδεικνύει ὅτι ὁ εἰρημένος Δημητρακόπουλος εἶχε μέρος εἰς τὴν γενομένην παρὰ τῶν λεγομένων συντρόφων του ἀγορὰν ζώων εἰς Ζητοῦνι μετὰ τὴν πανήγυριν τῆς Λεβαδείας, ἀλλ' ὡς ὑπογεγραμμένη παρ' ἄλλου καὶ εἰς ἀπουσίαν του καὶ δι' ἄλλας ἀταξίας δὲν εἶχε καμμίαν νομιμότητα.

Ὅτι ὁ μάρτυς Ἀντώνιος Μπουζάκης ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Γεώργιος Περρωτόπουλος τὸν εἶχε εἰπεῖ νὰ μὴ μεταβῇ εἰς Ναύπλιον, διότι εἰς δεκαπέντε ἡμέρας θὰ ἀνάψωμεν τουφέκι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη διὰ νὰ διώξωμεν τὴν Ἀντιβασιλείαν καὶ τοὺς Βαυαροὺς, καὶ ὅτι εἶχε γράμματα ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην. Ὅτι ἐκ τῆς ἐνόρκου μαρτυρίας τοῦ Νομάρχου Χρηστίδου ἐξάγεται ὅτι εἰς τὸν Νομόν του, ὅπου οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη εἶχον ἐπιρροὴν ὑπῆρχε στασιαστικὸν καὶ φατριαστικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον σκοπὸν εἶχε νὰ διαταράξῃ τὴν ἡσυχίαν. Ὅτι ἐκ τῆς ὁμολογίας τοῦ κ. Βρεδ ἐξάγεται ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε συμβουλεύσει ὅσους ἔβλεπε δυσηρεστημένους καὶ ἑτοίμους νὰ παρουσιασθοῦν εἰς ἄφρονα κινήματα, ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ κάνουν κανὲν κίνημα καὶ ὅτι ὁμιλῶν περὶ δυσηρεστημένων ἐννοοῦσε τὸ κόμμα τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὅτι ὁ μάρτυς Ἰωάννης Καρμπούνης ὁμολογεῖ ὅτι ἤκουσεν εἰς τὴν μετάβασίν του εἰς Ἀνδρίτσαιναν ὅτι εἰς Τρίπολιν ἐγένετο Συνέλευσις καὶ ἐμπόδιζαν τοὺς στρατιώτας νὰ καταγραφοῦν εἰς τὴν Χωροφυλακήν.

Ὁ μάρτυς Θ. Ἀλεξανδρόπουλος ὁμολογεῖ ὅτι κρυφθεὶς ἓν ἑσπέρας εἰς ἓν ἐρείπιον πηγῆς παρακείμενον εἰς ἓν λουτρὸν ἀντικρυ τῆς οἰκίας τοῦ Ν. Μπούκουρα, ὅπου ὁ Ρώμας, Θ. Κολοκοτρώνης καὶ Δ. Πλαπούτας καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔκαμαν συνελεύσεις, εἶχεν ἰδεῖ ἐξερχομένους διαφόρους τοὺς ὁποίους ἀκολουθήσας κατὰ πόδα εἶδε νὰ διευθυνθοῦν πρὸς τοὺς δρόμους τοὺς φέροντας εἰς Μισθρᾶν, Ἀρκαδίαν καὶ Καλάβρυτα. Ὅτι ὁ μάρτυς Κανέλλος Σπηλιόπουλος ὁμολογεῖ ὅτι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μπούκουρα, ὅπου παρευρίσκετο ὁ Πλαπούτας καὶ Κολοκοτρώνης οὗτοι τὸν παρεκίνησαν νὰ ὑπογράψῃ μίαν ἀναφορὰν πρὸς ξένην δύναμιν ἐναν-

τίον τῆς Ἀντιβασιλείας κατὰ τῶν Παβαρῶν διὰ νὰ ἐξωσθοῦν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ μάρτυς Παναγιώτης Οἰκονομόπουλος ὁμολογεῖ τὰ αὐτά. Ὅτι ὁ μάρτυς Κώστας Γαρδελῖνος ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Χοϊδᾶς τὸν παρεκίνει νὰ ὑπογράψῃ τὴν αὐτὴν ἀναφορὰν τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἐπαρουσίασεν. Ὅτι ὁ Χοϊδᾶς ἀναφέρεται εἰς τὸ γράμμα τοῦ Θ. Ἀλεξανδροπούλου ὡς ἀστυνομία τῶν νυκτερινῶν συνεδριάσεων τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὅτι ὁ μάρτυς Νικόλαος Σπηλιοτόπουλος, Δημήτριος Μιχαλόπουλος καὶ Χρῆστος Στασινόπουλος ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Ἰωάννης Θεοφιλόπουλος, παλαιὸς ἀξιωματικὸς τοῦ Κολοκοτρώνη τὸν παρεκίνει νὰ ὑπογράψῃ μίαν τοιαύτην ἀναφορὰν καὶ ὅτι εἶδαν τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐγκαλουμένων. Ὅτι ὁ μάρτυς Μιχελῆς Οἰκονομόπουλος ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Ἀνάστος Γιαννάκης Στασινόπουλος τὸν παρεκίνησε νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀναφοράν. Ὅτι ὁ μάρτυς Νικόλαος Κίγκος εὑρεθεὶς μίαν νύκτα ὑποκάτω τῆς οἰκίας τοῦ Καπετὰν Σαράντου εἰς Βαλτέτσι ἤκουσεν αὐτὸν λέγοντα πρὸς ἄλλον παρευρισκόμενον εἰς τὴν οἰκίαν του ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης τὸν εἶχε στείλει μίαν ἀναφορὰν διὰ νὰ τὴν ὑπογράψῃ καὶ ὅτι αὕτη ἔμελλε νὰ ἀποσταλῇ πρὸς τὴν αὐτὴν ἄνω εἰρημένην Δύναμιν.

Ὅτι ὁ μάρτυς Σωτήριος Θεοχαρόπουλος ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Πλαπούτας εἰς τὴν οἰκίαν του εἶχεν εἰπεῖ εἰς παρουσίαν του, ὅτι ἂν οἱ Ἕλληνες ἤθελον ἠμποροῦσαν νὰ ἀναγορεύσωσιν ἀμέσως τὴν Α. Μ. καὶ νὰ τὸ κάνουν μόνοι τους ὅταν ἦσαν σύμφωνοι. Ὅτι ὁ μάρτυς Βενιζέλος Ροῦφος ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Πλαπούτας εἶχεν εἰπεῖ εἰς παρουσίαν του, ὅτι ἔπρεπε νὰ λησμονήσουν τὰ παλαιὰ πάθη, νὰ ἑνωθοῦν ὅλοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ καὶ νὰ ζητήσουν τὴν ἀγαγόρευσιν τοῦ Βασιλέως. Ὅτι ὁ μάρτυς Νικήτας Φλέσας ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Ἀριστομένης Κουβαρᾶς, ὡς πολλοὶ τὸν ἀνήγγειλαν, περιήρχετο εἰς Μεσσηνίαν διὰ νὰ ὑπογράψῃ μίαν ἀναφορὰν ἐναντίον τῆς Ἀντιβασιλείας. Ὅτι ὁ μάρτυς τῆς ὑπερασπίσεως Μ. Δελιγεωργόπουλος Μοίραρχος τῆς χωροφυλακῆς ὁμολογεῖ ὅτι εἰς τὴν εἰς Τρίπολιν διατριβήν του ἤκουσε νὰ ὁμιλοῦν διάφοροι περὶ τοιαύτης ἀναφορᾶς. Ὅτι ὁ μάρτυς τῆς ὑπερασπίσεως Ἀναγνώστης

Μοναρχίδης σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας ὁμολογεῖ ὅτι εἰς Τρίπολιν ἤκουσεν ὅτι ἔγεινε μία τοιαύτη ἀναφορὰ καὶ ὅτι εἰς τὴν Νομαρχίαν του τὰ πνεύματα ἦσαν τεταραγμένα. Ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ὁμολογεῖ εἰς μὲν τὴν πρώτην ἐξομολόγησιν ὅτι ὁ Δ. Ρώμας δὲν τὸν ὠμίλησε διόλου περὶ πολιτικῶν πραγμάτων, εἰς δὲ τὴν ἐνώπιον τοῦ βήματος λέγει ὅτι ὁ Ρώμας τὸν εἶπε μόνον ὅτι τὰ πράγματα εἰς τὸ Ναύπλιον ἦσαν ἀνακατωμένα, ὅτι δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ καμμίαν περὶ τούτου διασάφησιν καὶ ἀνεχώρησεν ἐπὶ τούτου εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Μονῆς διὰ νὰ μὴ τὸν ὑποπτευθοῦν. Ὅτι ἐκ τῆς συμπαραβολῆς τῶν δύο τούτων ἐξετάσεων φαίνεται μία καθαρὰ ἀντίφασις. Ὅτι ὁ Π. Νικολαΐδης μάρτυς τῆς ὑπερασπίσεως ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Δ. Ρώμας ἀναχωρῶν ἀπὸ Ναύπλιον τὸν εἶχε εἰπεῖ ὅτι ἤθελε διακοινώσει τοὺς σκοπούς του ὡς πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ Φρὰνς εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ Πλαπούταν. Ὅτι ἐξάγεται ἐκ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ Ἀναστασίου Κατσαΐτου καὶ τοῦ Πλαπούτα ὅτι ὁ Δ. Ρώμας τοὺς διεκοίνωσεν ἐντελῶς τοὺς σκοπούς του περὶ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ εἰς Ἄργος. Ὅτι ἐξάγεται ἐκ τῶν μαρτυριῶν τοῦ κ. Νομάρχου Φ. Μαύρου τῶν ἀδελφῶν Παναγιώτου καὶ Κωνσταντίνου Φαρμακοπούλων, ἐκ τῆς ὁμολογίας τοῦ Ἰω. Θ. Κολοκοτρώνη, ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Νομαρχίας Ἀρκαδίας Μάνου ὅτι ὁ Ρώμας ἐπροσπάθει νὰ συστήσῃ τὸ εἰρημένον σχέδιον.

Ὅτι οἱ μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως προταθέντες νὰ ἀποδείξουν τὴν κατὰ τῶν ἐγκαλουμένων ἔχθραν τῶν μαρτύρων τῆς κατηγορίας Κανέλλου Σπηλιοπούλου, Παναγιώτου Οἰκονομοπούλου, Κώστα Γαρδελίνου καὶ Θεοδώρου Ἀλεξανδροπούλου καὶ τὴν κακὴν διαγωγὴν τούτων δὲν ἀνέφεραν εἰ μὴ περιστατικὰ ἔχοντα σχέσεις μὲ τὸ παλαιὸν πνεῦμα τῶν κομμάτων, ἀποτέλεσμα πάντοτε τῆς διαφορᾶς τῶν κομμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ τέσσαρες προσημειωθέντες μάρτυρες εὑρέθησαν προσκολλημένοι εἰς τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς Ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως· κόμματα καὶ διαφωνίαι τὰ ὁποῖα ἐξέλιπον ἀφοῦ ἡ Α. Μ. ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς νέας Πατρίδος του. Ὅτι μεταξὺ τῶν τεσσάρων τούτων μαρτύρων ὁ Κ.

Γαρδελῖνος ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην τὸ παρελθὸν ἔτος ἀποδεικτικὸν τῶν ἐκδουλεύσεών του καὶ τῆς καλῆς του διαγωγῆς.

Ὅτι μεταξὺ τῶν μαρτύρων τῆς ὑπερασπίσεως εἶνε πολλοὶ κατὰ τῶν ὁποίων ἐμαρτύρησαν οἱ μάρτυρες τῆς κατηγορίας, ἄλλοι κατεδιώχθησαν ὡς ὕποπτοι συνεννοήσεως διὰ λῃστείαν ὑποθαλπομένην ὑπὸ τῶν ἐγκαλουμένων καὶ ἑπομένως οὗτοι μαρτυροῦντες ὁμολογοῦν δι' ἰδίαν ὑπόθεσιν. Ὅτι πολλοὶ μάρτυρες ἀντὶ νὰ ἀναφέρουν περιστατικὰ ἔσπευσαν νὰ καθυβρίσουν τοὺς μάρτυρας τῆς κατηγορίας. Ὅτι τὸ Δικαστήριον ἀποφασίσαν νὰ ἀκροασθῇ τοὺς μάρτυρας τῆς ὑπερασπίσεως, ἐσυγχώρησε μὲν τὴν ἀκρόασίν των, διεφυλάχθη ὅμως πάντοτε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ βάρος τῆς μαρτυρίας των συμφώνως μὲ τὰς ἐκτεθείσας ἀρχὰς εἰς τὴν ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1834 πρᾶξίν του. Ὅτι πᾶσα ἐξαίρεσις διὰ ἦναι ἰσχυρὰ πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ ἀντιρρητικκῶς.

Σκέπτεται.

Ὅτι ὁσάκις πρόκειται περὶ κακουργημάτων, ὁποῖα φέρει ἡ πρᾶξις τῆς κατηγορίας τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας, τὸ Δικαστήριον δὲν πρέπει νὰ ἐπιστηρίζεται εἰς μόνον τὰς ἀπ' εὐθείας ἀποδείξεις ἀλλὰ καὶ περιστατικαὶ πρέπει ὡσαύτως νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. Ὅτι ὅταν πρόκειται περὶ περιστατικῶν ἀποδείξεων ἡ ἰσχύς των πηγάζει ἀπὸ τὸ σύνολον αὐτῶν οὐχὶ δὲ ἀπὸ μίαν ἑκάστην ἰδίως λαμβανομένην. Ὅτι ὡς πρὸς τὰς ἀπ' εὐθείας ἀποδείξεις παραδρομαὶ μνήμης, ἀνακρίβεια ὡς πρός τινα περιστάδὲν σμικρύνουσι μηδόλως τὴν γενικὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς μαρτυρίας, ἀλλ' ἀποδεικνύουσι μάλιστα τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἔλλειψιν προμελετημένου ψεύδους. Ὅτι καμμία ἐξαίρεσις κατὰ τῶν μαρτύρων τῆς κατηγορίας δὲν ἀπεδείχθη νομικῶς, καὶ ὅτι τὰ μονομερῶς κατ' αὐτῶν λεγόμενα πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐλλείποντα πάσης νομικῆς βαρύτητος.

Ἀποφασίζει.

1. Ὁ Δ. Πλαπούτας καὶ Θ. Κολοκοτρώνης καταδικάζονται εἰς θάνατον, ὡς ἔνοχοι ἐσχάτης προδοσίας ἤτοι τῶν κακουργημάτων τῶν διαλαμβανομένων εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ § Α καὶ Γ τοῦ

Ἐγκληματικοῦ Ἀπανθίσματος καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ἀπὸ 9)21 Φεβρ. 1833 Βασιλικοῦ Διατάγματος, κατὰ τὰ αὐτὰ ἄρθρα καὶ εἰς τὰ δικαστικὰ ἔξοδα καὶ τῶν μαρτύρων δραχ. 1047 93)100, ἤτοι χιλίας τεσσαράκοντα ἑπτὰ καὶ λεπτὰ 93. 2. Ἡ παροῦσα ἀπόφασις θέλει ἐκτελεσθῇ εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου Ναυπλίου Πλατεῖαν. 3. Οἱ καταδικασθέντες κρίνονται ἄξιοι τῆς Βασιλικῆς χάριτος, τὴν ὁποίαν θέλει ζητήσει ἐπισήμως τὸ Δικαστήριον ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα. 4. Ἀναβάλλεται ἡ ἐκτέλεσις τῆς παρούσης ἀποφάσεως μέχρι τῆς ἐκβάσεως τῆς περὶ τῆς χάριτος αἰτήσεως. 5. Ὁ ἐπίτροπος τῆς Επικρατείας νὰ ἐκτελέσῃ τὴν παροῦσαν ἀπόφασιν. 6. Ἀντίγραφον αὐτῆς νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὸν ἐπίτροπον τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐξεδόθη καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν εἰκοστὴν ἕκτην Μαΐου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τριακοστοῦ τετάρτου ἔτους.

Ὁ Πρόεδρος

» . . . . . .

» Α. Βούλγαρης

» Δ. Κ. Σοῦτσος

» Φ. Φραγκούλης

» . . . . . .

Ὁ Γραμματεὺς

Χ. Ζῶτος.

Ἡ ἀπόφασις εἶνε ὑπογεγραμμένη ὑπὸ μόνης τῆς πλειοψηφίας, εὗρε δὲ ταύτην μετ' ἄλλων συγχρόνων ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1883 ὁ τότε Γραμματεὺς τοῦ Πρωτοδικείου Λάσκαρης, ἐπιμελείᾳ δὲ τοῦ μακαρίτου Ἀρεοπαγίτου Π. Θαινοπούλου, δικαστοῦ ὄντος τότε αὐτόθι, ἐβιβλιοθετήθησαν καὶ ἐστάλησαν τῷ 1887 εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, ὅπερ τὰς ἔστειλεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην. Ἡ ἀπόφασις κατέχει 16 σελίδας, τὰ δι' ἀραιῶν δὲ γραμμάτων σημειωθέντα εἶνε ὑπογραμμισμένα ἐν τῷ πρωτο-

τύπῳ. Πιστὴν φωτογραφίαν τοῦ διατακτικοῦ ἐκ τοῦ χειρογράφου παρεθέσαμεν ἐν σελ. 16-17.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἀποφάσεως ὁ Κολοκοτρώνης ἔπαιζεν ἀπαθὴς μὲ τὸ κομβολόγιόν του. Μόλις δὲ ἠκούσθη ἡ φράσις κ α τ α δ ι κ ά ζ ο ν τ α ι ε ἰ ς θ ά ν α τ ο ν, τὸ μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς εὐλαβῶς σιγῶν πλῆθος κατεπλάγη, διότι ἀνέμενεν ἐλαφροτέραν ποινήν, καὶ ἤρξατο ψιθυρίζον ἀποδοκιμαστικῶς. Κατὰ τὴν ἐφημερίδα «Ἀθηνᾶν» (30 Ματ-ου): «Οἱ ἀκροαταὶ ἐκαταίβαιναν σπρώχνοντας ὁ εἷς τὸν ἄλλον διὰ τὴν προσβολὴν τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὸν Ἱερὸν αὐτῆς Βωμόν». Ἀντιθέτως ὁ «Σωτὴρ» γράφει: «Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἀποφάσεως τελειόνει καὶ τὸ ἀκροατήριον διαλύεται μὲ τὴν μεγαλειτέραν εὐταξίαν καὶ μὲ τὸ ἀπεριόριστον πρὸς τοὺς νόμους σέβας, τὸ ὁποῖον εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις χαρακτηρίζει τὸν Ἑλληνικὸν λαόν»...

Ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν ψεύδη. Εἰς τὰ πρακτικὰ σημειοῦνται τὰ ἑξῆς: Τὸ πλῆθος ἀνίσταται καὶ ἐξέρχεται σωρηδὸν μὲ ὁρμήν, ἐξυπακούεται δὲ ψιθυρισμός τις τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῆς ἀποστροφῆς του, ὡς ἂν ἤθελεν οὕτω νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς φρικτῆς ἀδικίας, ἣν τὸ πρῶτον ἤδη βλέπει ἐνεργουμένην εἰς τὴν κλασικὴν τῆς πατρίδος του γῆν, ὑποθέτων τοῦτο ἔργον τῆς ἐξουσίας, ὡς ἐκ τῆς ἐνόπλου ἐπεμβάσεως αὐτῆς, ἐκεῖ ὅπου ἡ ἱερότης τῆς Θέμιδος δὲν τὸ συγχωρεῖ. Φρίκη διαδέχεται καὶ ἀπελπισία τοὺς πολλοὺς τὸ δὲ ἀποβησόμενον ἐκ τῆς καταδίκης κρίνουν ὑπὸ κακίστους οἰωνούς. (σελ. 379).

Μετὰ πέντε λεπτὰ ὁλόκληρον τὸ Ναύπλιον ἐγνώριζε τὴν καταδίκην.

Ἐντὸς τῆς αἰθούσης ἀκούονται λυγμοί τινες ἀπὸ γυναικεῖα στήθη. Πολλοὶ ἀπομάσσουν τὰ δάκρυά των μὲ μανδήλια. Γέροντες ὁπλαρχηγοὶ στενάζουν βαρέως καί τινες ἐξ αὐτῶν θρηνοῦν ὡς μικρὰ παιδία διὰ τὸν παλαιὸν ἀρχηγὸν καὶ πατέρα, διὰ τὸν ἀγαπητόν τους Γέρων. (Φρατζῆ σελ. 170).

Ἀντιθέτως ὁ Γέρων δὲν ἐταράχθη ποσῶς, ἀλλ' ἔκαμε τὸν στα-

ρόν του καὶ εἶπε: «Κύρι' ἐλέησον ! Μνήσθητί μου Κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.» Λαβὼν δὲ ταμβάκον ἐκ τῆς ταμπακέρας του, ἔδωκε πέριξ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ εἰς τὸν Πλαπούταν λέγων: «Ἐγὼ δὲν λυποῦμαι γιὰ τὸν ἑαυτόν μου, ἀλλὰ γι' αὐτὸν ποῦ ἔχει ἑφτὰ κορίτσια». Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Πλαπούτας ἐδάκρυσεν, ὁ Γέρων τὸν ἐπέπληξε λέγων: «Βρὲ σύ ! Δὲν ντρέπεσαι ! Δὲν ἐφοβήθης τοὺς Τούρκους καὶ τώρα κλαῖς ; Κουράγιο ξάδερφε! Τὸ ὄνειρό μας ἦταν νὰ κάμωμε τὴν σκλαβωμένη Πατρίδα μας ἐλεύθερο Κράτος. Τώρα ποῦ συνεργήσαμε τόσῳ εἰς τὴν ἐλευθερία τῆς Πατρίδος μας καὶ εἴδαμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μας Βασιλέα, ἐμένα μοῦ εἶνε' εὐχάριστον ν' ἀποθάνω... Μὴ λυπᾶσαι· ἐμεῖς ἐκάμαμε τὸ χρέος μας εἰς τὴν Πατρίδα. Αὐτοὶ ἂς μᾶς καταδικάζουν». Μὲ τὴν παρηγορίαν αὐτὴν τοῦ Κολοκοτρώνη ὁ Πλαπούτας ἔπαυσε νὰ δακρύῃ, διηγεῖτο δὲ μετὰ ἔτη τὰ ἀνωτέρω εἰς τοὺς ἀνεψιούς του.

Εἰς τοὺς προσελθόντας νὰ τοὺς συλλυπηθῶσι συνηγόρους Κλωνάρην καὶ Βαλσαμάκην ὁ Κολοκοτρώνης εἶπε: «Εἶδα τόσες φορὲς τὸν θάνατον καὶ δὲν τὸν φοβήθηκα. Οὔτε τώρα τὸν φοβοῦμαι». Εἰς ἄλλους δὲ φιλοῦντας τὴν χεῖρά του εὐλαβῶς ἔλεγε κατὰ Φρατζῆν (σελ. 171): «Χαίρω διότι φονεύομαι ἄδικα παρὰ δίκαια καὶ χαίρω πάλιν διότι ἡ πατρὶς ἐβασιλεύθη ἀπὸ χριστιανὸν Βασιλέα... καὶ ἡμεῖς ἂς πᾶμε στὸν Ἅδην».

Μία πρόρρησις τοῦ Γέρου περὶ τῆς σημερινῆς τύχης του εἶνε χαρακτηριστικωτάτη ἀπόδειξις τῆς εὐρείας του διανοίας. Ὅταν κατὰ τὸ 1821 κατέβαλλε μεγίστους κόπους διὰ τὴν πολιορκίαν καὶ ἐκπόρθησιν τῆς Τριπόλεως, λησμονῶν νὰ φάγῃ καὶ νὰ κοιμηθῇ, ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ Ἀναγνώστης Ζαφειρόπουλος εἶπε: «Ἄϊντε Κολοκοτρώνη! Παιδεύσου! παιδεύσου! καί ἡ πατρίς σου θὰ σὲ ἀνταμείψῃ» Ὁ Κολοκοτρώνης, γνωρίζων προδήλως τὴν τύχην τοῦ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους ἐψιθύρισε σύννους: «Θὰ ἰδῇς ὅτι ἐμένα θὰ πρωτοεξορίσῃ ἡ Πατρίς!» Καὶ ὄντως ἐφυλακίσθη τῷ 1824 εἰς Ὕδραν. Οὐδέποτε

ὅμως ἐπίστευε, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν ὁδηγήσῃ ἡ Πατρίς του καὶ μέχρι τῆς λαιμητόμου!

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀποφάσεως καὶ τὴν ἔξοδον τοῦ πλήθους πρῶτοι ἀπῆλθον κατηφεῖς εἰς τοὺς οἴκους των οἱ δικασταὶ Τερτσέτης καὶ Πολυζωΐδης καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ ὑπουργὸς Σχινᾶς μετὰ τῆς πλειοψηφίας, τοῦ Μάσσωνος, τῶν ἀκολούθων του καὶ ἰσχυρᾶς κουστωδίας. Εἷς λόχος ἱππικοῦ ὡδήγησεν ἀκολούθως τοὺς δύο ἐνδόξους καταδίκους σιδηροδεσμίους ἐν μέσῳ στίφους χωροφυλάκων εἰς τὴν εἱρκτὴν, ἐνῷ δὲ τοὺς ἀνεβίβαζον εἰς τὸ Ἴτς— Καλὲ ὁ Κολοκοτρώνης ἠρώτησε: «Καὶ ποῦ εἶνε στημένη ἡ Καρμανιόλα; Γιατὶ μᾶς πᾶτε στὸ κάτεργο; Δὲν θὰ μᾶς πάρουν τὸ κεφάλι;» Ἀλλ' οὐδεμίαν ἐλάμβανεν ἀπάντησιν.

Τότε δὲ ὡς διηγεῖται ὁ Τερτσέτης (προλεγομ. β' σελ. 36) συνέβη εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ὅ,τι τραγικώτατον δύναταί τις νὰ ὑποστῇ ζῶν: «Ἐπὶ Ἀντιβασιλείας ἐκρίθη, κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὡς προδότης τοῦ Θρόνου καὶ τῆς πατρίδος καὶ εἶδε τὸ τρομερώτερον θέαμα, ὡς παραλογιὰν ὀνείρου, εἶδε, ἀναιβαίνοντας τὸν ἀνήφορον τοῦ Ἴτς—Καλὲ, τὸν δήμιον νὰ τροχίζῃ τὸ σίδηρο, ποῦ ἔμελλε νὰ πάρῃ τὴν κεφαλήν του καὶ τοῦ ἐξαδέλφου του. Εἶνε ἱστορικόν».

Τὸ ὄργανον τῆς Ἀντιβασιλείας ὁ «Σωτὴρ» ἔγραψε τὸ ἑξῆς συμπέρασμα μετὰ τὴν διεστραμμένην περιγραφὴν τῶν σκηνῶν τῆς διασκέψεως: «Τοιαύτη εἶνε ἔκβασις τῆς περιφήμου ταύτης δίκης Τοιαύτη ἡ ἀπαραδειγμάτιστος εἰς τὰ χρονικὰ τῶν δικαστηρίων διαγωγὴ τῶν δύο μελῶν τοῦ Δικαστηρίου, τὴν ὁποίαν ἀφίνομεν εἰς τὸν ἕλληνα. λαὸν, ναί, εἰς τὸν κοσμον ὁλόκληρον νὰ χαρακτηρίσῃ ἀνταξίως!!!» Ἀλλ' ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔγνω νὰ ἀπαντήσῃ δι' ἐπανοστάσεως λίαν προσεχῶς, ὁ δὲ κόσμος ὁλόκληρος ἐχαρακτήρισεν ἐπισήμως τοὺς πάτρωνάς του ὡς καταισχύνοντας τὴν Δικαιοσύνην καὶ ἀποκτήσαντας αἰώνιον ὄνειδος. Ἐπὶ πλέον ἡ λαϊκὴ μοῦσα εὐθὺς ἀμέσως ἐθρήνησε τὴν καταδίκην τῶν στρατηγῶν διὰ τῶν ἑξῆς ἀνεκδότων ἀσμάτων, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εὕρομεν ἐν τῷ ἀρ-

χείφ Πλαπούτα εἰς Παλούμπα, τὸ δὲ δεύτερον συνέλεξεν ὁ κ. Θ. Κληρονόμος.

Τὸ τραγοῦδι τῆς Κολιόνυφης

Ἕνα πουλάκι ξέβγαινε, μέσα ν' ἀπὸ τ' Ἀνάπλι
Καὶ πάει στὴν Καρύταινα καὶ πάει στὴ Λεισδώρα
Πάει τὰ χαιρετίσματα καὶ τὰ καλὰ χαμπέρια
Στοὺς Κλέφτες, στοὺς Ἁρματωλοὺς καὶ στοὺς καλοὺς λεβέντες.
Κολιόνυφη τὸ καρτερεῖ καὶ τὸ καλορωτάει:
—«Πουλάκι ποῦθε ν' ἔρχεσαι καὶ πούθενε πηγαίνεις;
Γιὰ πές μας γιὰ τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ τοὺς καπεταναίους
Πές μας, πές μας πουλάκι μου κἄνα καλὸ χαμπέρι.
—«Τί νὰ σᾶς 'πῶ Κολιόνυφη, τί νὰ σᾶς μολογήσω;
Ἐψὲς τὸ βράδυ ἐκίνησα ἀπόξ' ἀπὸ τὸ Κιόσκι
Βουὴ στ' Ἀνάπλι γίνεται καὶ ταραχὴ μεγάλη
Γυναῖκες κι' ἄνδρες κλαίγανε, μικροὶ μεγάλοι ἐσκούζαν
Τὸ τί κακὸ ποῦ γίνεται μέσ' τὸ τζαμὶ στὴν κρίσι
Στρατεύματ' ἁρματώσανε, τῆς πόρτες τὴς ἐκλεῖσαν
Τὴς τάπιες τὴς ἐπιάσανε, μιὰ διαταγὴ εὐγῆκε
Ἂν ἔλθῃ καὶ κανεὶς νὰ μπῇ στ' Ἀνάπλι νὰ βαρέσουν
Κι' ἂν εἶνε καὶ μικρὸ παιδὶ πίσω νὰ τὸ γυρίσουν·
Ὁ οὐρανὸς συγνέφιασε, ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη,
Στ' Ἀνάπλι πηγαινόρχουνταν, τὴν Καρμανιόλα στῆσαν.
Δικάσανε τοὺς ἀρχηγοὺς ἄδικα νὰ τοὺς κόψουν
Κ' οἱ δυὸ κριτὲς ποῦ τ' ἄκουσαν πολὺ τοὺς κακοφάνη
Πιάνουν καὶ γράφουν μιὰ γραφὴ στὸν Μάσσωνα τὴν στέλνουν.
Τρισέτης μὲ τὸν Πρόεδρο δὲν θέλουν ν' ἀπογράψουν.
—Δὲν ὑπογράφεις Πρόεδρε καὶ σὺ Πολυζωΐδη;
—Σ' αὐτὰ τ' ἀθῶα πλάσματα ὑπογραφὴ δὲν βάνω
Παιδιὰ κόφτε τὸ χέρι μου, βάλτε το ν' ἀπογράψῃ!.
Ἐμεῖς δὲν ὑπογράφουμε· τὸ κρίμα στὸ λαιμό σας!
Κεφάλια χέρια κόφτε μας! τὸ ἄδικο δικό σας...
Πουλάκι μ' πίσω πήγαινε καὶ πάλι νὰ γυρίσῃς

Νὰ πῇς τὰ χαιρετίσματα κι' ἂν ζοῦν νὰ τοὺς φιλήσῃς,
Κι' ἂν ἴσως τοὺς ἐκόψανε τὰ μνήματα νὰ φτιάσῃς
Νὰ φαίνουνται ἡ Ἄκωβα, Δερβένια καὶ Χαρβάτι.

Τὸ τραγοῦδι τοῦ πλατάνου

Μαῦρο πουλάκι στεργιανό, μαῦρο πουλὶ βουνήσιο
Ἕνα πουρνὸ ἐξέβγαινε ἀπ' τ' Ἀναπλιοῦ τὴν πόρτα·
Στὸ Ἄργος κάνει πρόγιωμα, στοὺς Μύλους κάνει γιῶμα
Κι' ἀπάνου στὰ σεδώματα στὴν Τρίπολιν ἐμπῆκε,
Βουβὸ ἐπῆγε κι' ἔκατσε στὸν Πλάτανον ἀπάνου.
Καπεταναῖοι τὸ ρωτοῦν, μὲ δάκρυα τὸ ξετάζουν:
—Πουλάκι μ' ἀηδονάκι μου, γοργό μου χελιδόνι,
Ἐσὺ ποῦ πέτεσαι ψηλὰ καὶ χαμηλὰ τηράεις,
Πές μας πουλὶ ποῦθ' ἔρχεσαι καὶ τί χαμπέρια φέρνεις;
Μὴν εἴδατε τὸ στρατηγό, τὸ Γέρω-Θοδωράκη;
—Παιδιὰ σὰν μὲ ρωτήσατε νὰ σᾶς τὸ μολοήσω:
Ὅλοι φορέστε μελανά, στὰ μαῦρα νὰ ντυθῆτε.
Ἀπ' τ' Ἀνάπλι ἔρχουμαι, ἀπὸ τ' Ἀνάπλι ἐβγῆκα·
Φέρνω μαντάτα θλιβερά, φαρμακερὰ χαμπέρια·
Ὁ Μάσσωνας καὶ ὁ Σκινᾶς μ' αὐτοὺς τοὺς Βαρβαρέζους
Βουλὴ ἐβάλανε κακὴ τὸ Στρατηγὸ νὰ κόψουν.
Ἐψὲς τοὺς δίκασαν, παιδιά, στὴ δίκη τοῦ θανάτου.
Θρηνεῖ τ' Ἀνάπλι ὁλόημερα, χλίβεται καὶ χουλιέται
Τὸ χάλασμα τοῦ Στρατηγοῦ μαζὶ μὲ τοῦ Πλαπούτα.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΚΗΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ

ΤΜΗΜΑ Α'.

Η ΤΡΟΜΕΡΑ ΝΥΞ ΚΑΙ Η ΕΠΑΥΡΙΟΝ

Ἀνησυχίαι τοῦ Μάουρερ. — Κλῆσις τῶν δικαστῶν εἰς ἀπολογίαν.— Χαρὰ τῶν Κωλετικῶν.— Τὰ σάδανα τῶν φυλακισμένων.— Φῆμαι κρίσεως. — Ἡ διαθήκη τῶν καταδίκων. — Τὸ δακτυλίδι τοῦ Κολίνου.— Προσδοκία τοῦ δημίου.

Μετὰ τὴν ἐγκάθειρξιν τῶν καταδίκων περιπολίαι ἐφίππων καὶ πεζῶν διατρέχουσαι τὸ Ναύπλιον ἐνέσπειρον εἰς τοὺς Ναπαίους τὸν τρόμον. Ἀλλεπάλληλοι διαταγαὶ τῆς Ἀντιβασιλείας πρὸς τὰς ἀρχὰς περὶ τηρήσεως τῆς τάξεως, διαβιβαζόμεναι δι' ἰδιαιτέρων διαγγελέων, ἐπέτεινον τὴν ἐντύπωσιν τελείως ἐκ ρύθμου καταστάσεως. Ἐν τούτοις ἔχομεν βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Γερο-Κολοκοτρώνης ἔφαγε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην μὲ ὄρεξιν πολλὴν ἐκοιμήθη ἡσυχώτατα καθ' ὅλην τὴν νύκτα καίτοι τὴν ἑπομένην ἀνέμενε τὸν δήμιον.

Ἑτέρωθεν ὁ Ὑπουργὸς Σχινᾶς πολλὰ ἐβυσσοδόμει κατὰ τῶν δειξάντων πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν δύο δικα-

στῶν. Ἀφοῦ δὲ συνεννοήθη μετὰ τοῦ Μάουρερ, ἐκλείσθη εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐκάλεσεν ἀμφοτέρους ἀπολογίαν ἔγγραφον, ἵνα τοὺς τιμωρήσῃ πειθαρχικῶς. Τὴν πρόκλησιν δὲ ταύτην τὴν ἔστειλε δι' ἑνὸς τῶν Ἀστυνόμων, ζητῶν λόγον διατὶ δὲν ὑπέγραψαν τὴν ἀπόφασιν. Οἱ δύο δικασταὶ εὑρεθέντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Προέδρου Πολυζωΐδου, ὅπου συνέτρωγον μετὰ φίλων των σπευσάντων νὰ τοὺς συγχαρῶσιν, ἀπήντησαν ἀμέσως ἐγγράφως, «ὅτι σεβόμεθα τὴν Δικαιοσύνην εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε ἱδρυμένος καὶ ἐπιστηριγμένος ὁ Θρόνος τοῦ Βασιλέως ὡς εἰς κρηπίδα ἀκλόνητον δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν ὑπεγράψαμεν» (Φραζτῆς, Γ΄ σ. 171).

Τὴν ἀπολογίαν ταύτην ἔλαβεν ὁ Ὑπουργὸς καθ' ἣν ὥραν εἶχε περατώσει πλέον καὶ τὴν ἰδικήν του ἀπολογίαν πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν, ἐκθέτων τὰ κατὰ τὴν διάσκεψιν καὶ δημοσίευσιν τῆς ἀποφάσεως. «Ἡ ἀπολογία ἐκείνη κατὰ λέξιν ἦτο γυμνὴ πάσης λογικῆς καὶ παντὸς ὀρθοῦ λόγου, πλήρης δὲ τῶν παραδοξοτάτων παθῶν». Ὁ δὲ Μένδελσων προσθέτει (σ. 1548) «ὅτι ἀπολογία τις τοῦ ἐπὶ τῆς Δικ. Ὑπουργοῦ ἔχυσεν ἔλαιον ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Πῶς ἄλλως τε ἄνευ τῶν δεινοτάτων σοφισμάτων, ἦτο δυνατὸν νὰ δικαιολογηθῇ ἡ διαπραχθεῖσα ἀνοσιουργία;»

Τὴν ἀπολογίαν του ταύτην κομίζων ὡς καὶ τὴν τῶν δικαστῶν ἀνῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια δώματα καὶ εὗρε τοὺς Ἀντιβασιλεῖς Μάουρερ καὶ Ἄβελ συσκεπτομένους ἐπὶ τῶν γενομένων καὶ τῶν γεννησομένων. Ὁ Πρόεδρος Ἀρμανσπεργ εἶχε μεταβῇ παρὰ τῷ Ὄθωνει, εἰς ὃν μετὰ λύπης ἀνήγγειλε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην, εἶχεν ὅμως παρέλθει τὸ μεσονύκτιον καὶ μετὰ πρόχειρον συνεννόησιν ἐχωρίσθησαν οἱ τρεῖς συνένοχοι διὰ νὰ κανονίσωσι τὰ πράγματα ὁριστικώτερον τὴν ἐπαύριον.

«Ἡ μερὶς τοῦ Κωλέττη (Φρατζῆς 171) ἠγάλλετο διὰ τὸν θάνατον τῶν στρατηγῶν καὶ περιέμενε πότε νὰ τελειώσουν αἱ 24 ὧραι διὰ νὰ θανατωθῶσι». Δύο νεήλυδες ἐκ τῆς αὐτῆς φατρίας ἔδωκαν εἰς τὸν κομίσαντα εἰς αὐτοὺς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταδίκης ὁ μὲν 16 ὁ δὲ 12 γαλλικὰ τάλληρα διὰ «συγχαρίκια» καὶ

τοῦτο διὰ τὴν ἀνεκλάλητον χαράν των.

Ἀντιστρόφως ὅμως σπαρακτικαὶ τραγῳδίαι ἐξελίσσοντο εἰς τὰς οἰκίας τῶν καταδίκων, τῶν υἱῶν τοῦ Κολοκοτρώνη, τῶν συγγενῶν του Κολοκοτρωναίων, τοῦ Νικηταρᾶ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς τῶν φυλακισμένων ἐν τῷ Παλαμηδίῳ τῶν ἐνεχομένων διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλοῦ ἡτοιμάζοντο τὰ σάβανα καὶ τὰ τῆς κηδείας, ἥτις θὰ ἐγίνετο μετὰ τὴν καρατόμησιν, ἀλλοῦ ἠκούοντο καθ' ὅλην τὴν νύκτα μοιρολόγια καὶ διάτροι κοπετοί, διότι ἡ αὐτὴ τύχη τῶν δύο στρατηγῶν ἀνέμενε προδήλως καὶ τοὺς λοιποὺς φυλακισμένους. «Οἱ θρῆνοι καὶ οἱ ἀπαρηγόρητοι ὀδυρμοὶ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰς οἰκογενείας, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ σχεδὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας αὐτόχθονας πλὴν 20 τὸ πολύ» (Φρατζῆς 171).

Εἰς τὰ πολιτικὰ σαλόνια τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Κωλέττη μεγίστη παρετηρήθη συγκέντρωσις. Οἱ ἐξερχόμενοι δ' ἐκεῖθεν καὶ ὄντες ἐκ τῶν ἐμπίστων περιεκυκλοῦτο ἀπὸ τὸν κόσμον. Τὰ κόμματα ἦσαν εἰς ἄκρον φανατισμένα. Τότε δὲ τὸ προμήνυμα Ὑπουργικῆς κρίσεως ἔκαμνε ζωηροτέραν ἐντύπωσιν καὶ συγκίνησιν ἀπὸ σήμερον. Ἄλλοι διέδιδον, ὅτι ἡ Πελοπόννησος ἐπανεστάτησεν. Ἄλλοι, ὅτι θὰ κηρυχθῇ ὁ στρατιωτικὸς νόμος καὶ ὅτι ἡ γκιλοτίνα θὰ ἐργάζεται διαρκῶς. Οἱ εὐπαιδευτότεροι ἐδίδασκον τοὺς ἄλλους περὶ τῶν τρομερῶν καρατομήσεων τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν γένει κανεὶς δὲν ἐκοιμήθη ἡσύχως ἐκείνην τὴν νύκτα, σπανίως δὲ πόλις διῆλθε μὲ τόσον τρόμον καὶ μὲ τόσην φρίκην μέχρι πρωΐας, ὡς καὶ οἱ τρεῖς δικασταὶ τῆς πλειοψηφίας.

Ἡ ἐπαύριον Κυριακὴ (27 Μαΐου) ἦτο ἡμέρα ζωηροτάτων συγκινήσεων διὰ τὸ Ναύπλιον καὶ δι' ὅλα τὰ πρόσωπα τ' ἀναμιχθέντα εἰς τὴν δίκην. Πρωΐ πρωΐ ἐξύπνησεν ὁ Γ'έρων καὶ εὗρε τὸν Πλαπούταν ἀνακαθισμένον εἰς τὸ ἀχυρένιο του στρῶμα. Ἀμέσως δὲ ἐκάλεσεν εἰς τὸ παραθυράκι τῆς εἱρκτῆς τὸν δεσμοφύλακα, ὅστις εἶχε δείξει συμπάθειαν πρὸς τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοῦ ἐζήτησε χαρτί. Ἔγραψαν δὲ καὶ οἱ δύο τὴν διαθήκην των καὶ ἡτοιμάζοντο διὰ τὸν Ἅδην (Φρατζῆς). Ἔπειτα ὁ Κολοκοτρώνης ἔβγαλε τὸ

Ἐμμ. Ἀντωνιάδης

Ὁ καταδιωχθεὶς συντάκτης τῆς «Ἀθηνᾶς»

δακτυλίδι του καὶ παρεκάλεσε τὸν δεσμοφύλακα νὰ τοῦ κάμῃ μίαν χάριν:

—Δόσε το, εἶπε, αὐτὸ τὸ δαχτυλίδι εἰς τὸν Κολῖνο τὸ μικρότερό μου παιδί, καὶ πέ του νὰ τὸ φορῇ πάντα ὡς νὰ πεθάνῃ γιὰ νὰ μὲ θυμᾶται, μὴ ξεχάσῃς ὅμως νὰ τοῦ εἰπῇς ὅτι πρέπει καὶ ὅλοι οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ φίλοι μου νὰ διατηρήσουν πᾶσαν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν γιὰ νὰ σωθῇ ἡ πατρίδα μας καὶ δὲν πειράζει ἂν ἐμεῖς κοβόμαστε ἄδικα (Πρακτικά).

Ὁ δεσμοφύλαξ ὑπεσχέθη νὰ ἐκτελέσῃ τὰς δύο παραγγελίας καὶ ἐξηφανίσθη, ὄντως δὲ πιστῶς ἐξετέλεσε καὶ τὰς τελευταίας θελήσεις τοῦ Γέρου. Ὁ Λαὸς ἐπὶ τοῦ δώρου τοῦ δακτυλίου ἔψαλλε τὸ ἑξῆς ᾄσμα. (Συλλέκτης Θ. Κληρονόμος).

Τὸ δαχτυλίδι τοῦ Κολίνου

Τρία πουλιὰ μυργιολογοῦν ψηλὰ στὸ Λιμποβίτσι.
Μυργιολογοῦσαν κ' ἔκλαιγαν τὸ Γέρω-Θεδωράκη.
Κι' ἀπάνου στὰ θρηνήματα, στὰ μαῦρα μυργιολόγια
Νὰ γεροντότερο πουλὶ στὰ ἄλλα δυὸ μιλάει:
—Παῦτε πουλιὰ τὰ κλάμματα, τὰ μαῦρα μυργιολόγια
Καὶ τ' ἀξιώτερ' ἀπὸ σᾶς, ποῦ ἀπόσταμα δὲ ξέρει
Στ' Ἀνάπιλι νὰ κατεβῇ, τὸ Στρατηγὸ νὰ σμίξῃ
Σὲ ρέμματα νὰ μὴ σταθῇ, σὲ δέντρο νὰ μὴ κάτσῃ.
Στοῦ Στρατηγοῦ τὴ φυλακὴ ἀνασασμὸ νὰ πάρῃ,
Νὰ τὸν προφτάσῃ στὴ ζωὴ, γιατὶ θὰ τὸν χαλάσουν,
Καὶ νὰ τοῦ πῇ χαιρετισμοὺς ἀπὸ τοὺς ἐδικούς του.
Τὸν κλαῖνε φίλοι κι' ἐδικοί, τὸν κλαῖνε κι' οἱ ὀχτροί του!
Κ' ἕνα ἀξιώτερο πουλὶ πειὸ γλήγορ' ἀπὸ τ' ἄλλα
Μὲ μιᾶς ἐπέταξε ψηλὰ καὶ πάει γιὰ τ' Ἀνάπλι.
Πουρνὸ-πουρνὸ ξεπέζεψε στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα·
Καλημεράει τὸ Στρατηγό, θρηνάει τὸν Πλαπούτα,
Κι' ὁ Θοδωράκης τοῦ μιλεῖ, ὁ Στρατηγὸς τοῦ λέει:
—Πουλάκι μ' ποῦθεν ἔρχεσαι, πουλάκι μ' ποῦθε πάεις;
Στὴ στράτα σου, μαῦρο πουλί, ἂν τύχῃ κι' ἀνταμώσῃς,

Ἂν τύχῃ καὶ συναπαντᾷς ἐχτρούς μου κ' ἐδικούς μου
Παρακαλῶ σε νὰ τοὺς πῇς «τοὺς χαιρετῶ γιὰ πάντα !»
Καὶ στὸν Κολιό μου τὸ παιδὶ τ' ὅλο μικρότερό μου
Γιὰ θύμησι παντοτεινὴ τοὔστειλα δαχτυλίδι
Νὰ τὸ φοράῃ στὴν Ἐκκλησιὰ, νὰ τὸ φοράῃ στοὺς γάμους.
Πές του πουλάκι μου γοργὸ, πουλί μου δακρυσμένο
Τὰ ἀσημένια μ' ἅρματα στὴ μέση του νὰ ζώνῃ
Καὶ νἄρχεται στὸ μνῆμά μου δυὸ μπιστολιὲς νὰ ρίχνῃ
Νὰ μοῦ θυμίζουν τοὺς καιροὺς, τοὺς πόλεμους, τὲς μάχες.

Οἱ κατάδικοι μετὰ τὰς παραγγελίας ταύτας ἀνέμενον τὸν ἱερέα ὅπως τοὺς ἐξομολογήσῃ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ δημίου. Βλέποντες ὅμως τὰς ὥρας παρερχομένας καὶ μετ' οὐδενὸς ἐπικοινωνοῦντες ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἔγειναν ταραχαὶ καὶ ἐτρόμαξαν διὰ τὴν τύχην τῶν οἰκείων αὐτῶν. Ἡ ἰδέα κυρίως, ὅτι δὲν θὰ ἔβλεπον τοὺς φίλους των διὰ νὰ ἀνταλλάξουν τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν τοὺς ἔθλιβε πλειότερον. Ὁ Γέρων παρηγόρει τὸν Πλαπούταν διηγούμενος εἰς αὐτὸν ἐπεισόδια τοῦ βίου τῶν παλαιῶν ἁρματωλῶν, οἵτινες ἀπέθνησκον ἐνδόξως ἀνυπότακτοι καὶ ηὐφραίνετο διότι μετ' ὀλίγον θὰ συναντήσουν εἰς τὸν Ἅδην τόσα ἀτρόμητα παληκάρια.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἠρώτα τὸν Βαυαρὸν δεσμοφύλακα πότε θὰ τοὺς κόψουν. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἐνόει ἑλληνικὰ καὶ ὁ Γέρων, μάτην προσπαθῶν νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ μὲ σχήματα, ἐξερρήγνυτο εἰς γέλωτας, τοὺς ὁποίους μετὰ δυσφορίας παρηκολούθει ὁ Πλαπούτας. Ὅταν περὶ τὴν 10ην τῆς πρωίας ἔφερον ὀλίγο ψωμὶ ξηρὸν καὶ νερό: «Αὐτὸ εἶνε τελευταῖό μας φαγητό, εἶπεν ὁ γέρων. Πάει! ἐφάγαμε πλέον τὸ ψωμί μας».

—Ναὶ, ἀπήντησεν ὁ Πλαπούτας. Ἐφάγαμε τὸ ψωμί μας, ἀλλὰ δὲν ἐφροντίσαμε νὰ ἀφήσουμε ψωμὶ καὶ στοὺς δικούς μας. Ἄλλοι ὅμως ἀπὸ τὰ λάφυρα καὶ τῆς κλεψιὲς τῶν δανείων ἔγειναν πλούσιοι καὶ ἡμεῖς ἀφίνουμε τὰ παιδιά μας στοὺς δρόμους, καὶ στὸ ὑστερνὸ μᾶς παίρνουν καὶ τὸ κεφάλι!

Τὰς συνομιλίας τῶν καταδίκων ἔλαβεν ὡς θέμα καὶ ἡ μοῦσα λαοῦ, καθόσον ὁ κ. Κληρονόμος ἤκουσεν ἀδόμενον καὶ τὸ ἑξῆς ᾆσμα :

Ἡ πρώτη νύχτα τῆς φυλακῆς

Κολοκ. — Ξύπνα καϋμένε ξέδερφε, καὶ μὴν βαρειοκοιμᾶσαι
Ξύπνα κι' ἐχάραξ' ἡ αὐγή, ξύπνα κι' ἐπῆρ' ἡ ᾽μέρα
Ξύπνα Πλαπούτα φόρεσε τὰ γιορτινά σου ροῦχα
Γιατὶ θὰ πᾶμε σὲ χαρὲς σὲ μέγα πανηγῦρι.
Πλαπ. — Ἄκουσε, ξάδερφ' ἄκουσε 'να ὄνειρο ποῦ εἶδα,
᾽Απόψε ποῦ κοιμόμουνα στὸν ὕπνο μου ἀπάνου
Εἶδα 'να ὄνειρο κακό, κακὸ καὶ γιὰ τοὺς δυό μας.
Θελὸ ποτάμι βλέπαμε, θελὸ κοκκινιασμένο·
Στὴν ἀντιπέρα ὄχτη του μᾶς τήραγαν ἐλάφια
Τραβάμε τὰ σπαθιὰ εὐθὺς καὶ πέφτοομε στὸ ρέμμα,
Γιὰ νἄβγουμε ἀντίπερα νὰ κόψουμε τὰ λάφια.
Μὰ ξάφνου πέσαν στὸ νερὸ ἡ φοῦντες τῶν φεσιῶν μας...
Ξήγα το, Γέρω, ξήγα το, καὶ πές μου πῶς τὸ κρένεις ;
Κολοκ. — Τὰ λάφια ποὖδες ἄντικρυ εἶνε ἡ φαμελιές μας
Καὶ τὸ ποτάμι τὸ θελὸ εἶνε ὁ θάνατός μας·
Κ' ἡ φοῦντες ποῦ ἐπέσανε μὲς τὰ θελὰ νερά του
Εἶν' τὰ κεφάλια μας τὰ δυό, ποῦ θὰ πνιγοῦν ᾽ςτὸ αἷμα.

Ἑτέρωθεν εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν Κυριακὴν λίαν ἐνωρὶς οἱ δρόμοι καὶ ἡ πλατεῖα ἐγέμισαν κόσμου, διότι ἐλάχιστοι ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Σύγχρονος χρονογράφος ὡς ἑξῆς περιγράφει τὴν συγκίνησιν τῆς ἡμέρας ἐκείνης (Πρακτ. σ. 379 – 380). «Ἡ πόλις ὁλόκληρος εὑρίσκετο τεταραγμένη καὶ ἀνησυχοῦσα ἰσχυρῶς, ὥστε δύσκολον νὰ περιγράψῃ τις τὴν τότε κατάστασιν αὐτῆς. Οἱ μὲν ἔπνεον ἀγανάκτησιν καὶ θυμόν, οἱ δὲ λύπην καὶ ὀργήν, ἄλλοι δ' ἄλλως, μὲ ὅποιαν εἶχεν ἕκαστος σχετικὴν πρὸς τὸ γεγονὸς καὶ σύνεσιν καὶ κρίσιν. Πάντες ὅμως ὁμοφώνως ἐθεώρουν τὰ γενόμενα ὡς κάκιστα. Ὅλοι ἐπλήσθησαν μίσους κατὰ τῆς ἀρχῆς, φανερῶς γνωσθείσης

τῆς προθέσεως αὐτῆς. Ἡ πρώτη μετὰ τὴν καταδίκην νὺξ ἐπέρασε πολὺ σκοτεινὴ διὰ τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου. Συνδιασκέψεις λόγοι πολλοὶ καὶ συλλογισμοὶ ἐγίνοντο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐπικρατοῦντος τοῦ ἀπελπισμοῦ καὶ τῆς κατηφείας εἰς ὅλων τὰς ψυχάς. Ὁμοίως παρῆλθε καὶ ὅλη ἡ Κυριακὴ καὶ ἡ νὺξ αὐτῆς».

Ἡ ἐφημερὶς «Ἐποχὴ» (σελ. 28) ἔγραφε κατόπιν: Ἡ βιαία ἔκβασις τῆς ἐσπέρας ἐκείνης ἐνέπνεεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τρόμον εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου καὶ τοὺς θεατὰς, οἵτινες τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἀπηλπίσθησαν ἂν ὑπάρχῃ ἐν Ἑλλάδι δικαιοσύνη».

ΤΜΗΜΑ Β'.

ΤΑ ΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ

Διαφωνίαι τῶν πρεσβευτῶν.— Ζήτησις ἐξηγήσεων.— Ἡ διαμαρτυρία τοῦ Μαυροκορδάτου.— Ἀντιρρήσεις Κωλέττη καὶ Σχινᾶ.— Ἄμεσος καρατόμησις.— Ἱκεσίαι τοῦ Ὄθωνος.— Πανουργίαι τοῦ Ἀρμανσπεργ.— Οἱ Ἀντιβασιλεῖς ἀδιάλλακτοι — Πλαστογραφία ἀποφάσεως.— Παραστάσεις τῶν πρέσβεων.— Ἡ δάφνη τοῦ Νικηταρᾶ.— Τὰ δάκρυα τοῦ Βασιλέως.

Πρὸ μεσημβρίας τῆς Κυριακῆς ἐγένοντο ἐν Ναυπλίῳ συμβούλια τῶν Ἀντιπρέσβεων, τῶν Ὑπουργῶν καὶ τῶν Ἀντιβασιλέων, καὶ εἰς τὰ τρία δὲ ἐπηκολούθησε ριζικὴ διαφωνία ἐπὶ τῶν ληφθησομένων μέτρων.

Ἐκ τῶν ξένων ἀντιπροσώπων οἱ τῆς Βαυαρίας, τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐπρότειναν νὰ γείνῃ εὐθὺς ἔντονος διαμαρτυρία πρὸς τοὺς Ἀντιβασιλεῖς διὰ τὰ πρωτάκουστα σκάνδαλα τῆς καταδίκης τῶν στρατηγῶν. Οἱ ἀντιπρέσβεις ὅμως τῆς Γαλλίας καὶ Αὐστρίας ἀντέταξαν ἄρνησιν ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ἔδει ν' ἀφεθῇ ἀνεπηρέαστος ἡ Ἀντιβασιλεία εἰς ζήτημα ἐσωτερικῆς τάξεως.

(«Ἀθηνᾶ» 18 Ἰουλ.) Οὕτω ἡ συνεδρίασις διελύθη, ἀπεφάσισαν δὲ οἱ τρεῖς πρῶτοι νὰ ζητήσωσι φιλικῶς εἰλικρινεῖς ἐξηγήσεις διὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ὑπουργοῦ. Πρωτίστως δ' ἔστειλαν καὶ ἐζήτησαν ἀντίγραφα τῆς ἀποφάσεως, ἀλλ' ἔκπληκτοι ἔμαθον ὅτι κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργοῦ εἰς οὐδένα, οὐδ' εἰς τοὺς συνηγόρους τῶν καταδικασθέντων, θὰ ἐδίδετο τοιοῦτον («Ἀθηνᾶ» 30 Μαΐου).

Ζωηροτέρα ὑπῆρξεν ἡ ταυτόχρονος συνεδρίασις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ὁ Πρωθυπουργὸς Μαυροκορδάτος εὐθὺς ἀμέσως διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἀνοίκειον κατ' αὐτὸν ἐπέμβασιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἐζήτησε δὲ ν' ἀποδοκιμασθῇ καὶ ἐπισήμως ἡ διαγωγή του, ἵνα δειχθῇ ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν εἶχε κἂν γνῶσιν μέτρου, ὅπερ ἀναιρεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, ἣν ἔχουν ἐξασφαλίσει καὶ καθιερώσει αἱ νομοθεσίαι παντὸς κράτους ἀξιοῦντος ὅτι ἔχει καὶ ψυχίαν πολιτισμοῦ. Ἡ πρότασις τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἔτεινε προδήλως εἰς ἐκβίασιν τοῦ Σχινᾶ πρὸς ὑποβολὴν τῆς παραιτήσεώς του, ἀλλ' ὁ Κωλέττης ἀντέταξεν, ὅτι πρὶν ἢ ἀποφανθῇ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον δέον ν' ἀκουσθῇ ὁ ἐλεγχόμενος. Ὅτε δὲ ὁ Σχινᾶς ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν, ἣν ἐπέδωκεν εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν, ὁ Κωλέττης καὶ οἱ συνυπουργοὶ ἔκριναν αὐτὴν ὡς ἐπαρκῶς δικαιολογοῦσαν τὰ συντελεσθέντα! Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ ἐνεκρίθη καὶ ἡ ἐπὶ ἑξάμηνον πρόσκαιρος παῦσις τῶν δύο ἀπειθησάντων δικαστῶν, ἡ ἐπιβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σχινᾶ πειθαρχικῶς, καὶ ἡ προαγωγὴ εἰς τὴν θέσιν τοῦ τιμωρηθέντος Προέδρου τοῦ μέλους τῆς εὐπειθοῦς πλειοψηφίας Α. Βούλγαρη, ἀπεφασίσθη δ' ἐν τέλει καὶ ἡ ποινικὴ καταδίωξις τοῦ Πολυζωΐδου καὶ Τερτσέτη.

Ὁ Μαυροκορδάτος οὐ μόνον οὐδὲν τῶν μέτρων τούτων ἐνέκρινε ἀλλὰ καὶ προέτεινεν, ὅτι πρέπει τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον νὰ συστήσῃ σοβαρῶς εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν νὰ δοθῇ εὐθὺς πλήρης χάρις εἰς τοὺς οὕτω καταδικασθέντας καὶ ν' ἀπολυθῶσιν οἱ λοιποὶ φυλακισμένοι διὰ συνωμοσίαν μὴ ἀποδειχθεῖσαν. Ἀλλ' ὁ Κωλέττης, ὁ ἀπὸ πολλοῦ ὑποσκάπτων τὴν θέσιν τοῦ Πρωθυ-

πουργοῦ, διὰ μακρᾶς ὁμιλίας ἠθέλησε ν' ἀνατρέψῃ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Μαυροκορδάτου ἰσχυρισθείς, ὅτι ἂν ὁ Κολοκοτρώνης κατεδικάζετο τῷ 1824 εἰς θάνατον, ἀντὶ νὰ φυλακισθῇ εἰς Ὕδραν, δὲν θὰ ἔθετε τώρα εἰς κινδύνους τὴν πατρίδα, καὶ ὅτι ἂν ἀπολυθῇ, πάλιν τὰ ἴδια θὰ κάμῃ καὶ χειρότερα.

Βλέπων δὲ ὁ Κωλέττης τοὺς συναδέλφους του ἐπιδοκιμάζοντας τὰς ἀντιρρήσεις του ἐπρότεινεν, ὅτι συμφέρει διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Κράτους ἡ ἄμεσος ἐντὸς 24 ὡρῶν καρατόμησις τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πλαπούτα καὶ ἡ ταχίστη εἰσαγωγὴ εἰς δίκην τῶν λοιπῶν συνενόχων. Ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος ἀντέταξεν ὅτι κατὰ τὸ ὑπογραφὲν τὴν 9ην Μαΐου Β. Διάταγμα οὐδεμία θανατικὴ ποινὴ ἐκτελεῖται ἂν μὴ προηγουμένως ὑποβληθῇ εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν ἔκθεσις τοῦ ὑπουργοῦ καὶ δὲν ἀποφασισθῇ ἡ μὴ παροχὴ χάριτος (ὅρα σελ. 199), ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις κρίνει τοὺς καταδικασθέντας ἀξίους τοιαύτης. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Διάταγμα τοῦτο δὲν εἶχεν ἀκόμη δημοσιευθῇ ὁ Σχινᾶς ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ συντάξῃ τοιαύτην ἔκθεσιν πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν, συνιστῶν χάριν.

Μάτην ὁ Μαυροκορδάτος ἐπέμεινε, γνωρίζων ὅτι ἡ σύστασις τῆς πλειοψηφίας τοῦ Δικαστηρίου, ἡ γενομένη διότι δὲν ὑπέγραψαν οἱ δύο ἄλλοι δικασταὶ τὴν ἀπόφασιν, οὐδόλως θὰ ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν παρὰ τῆς καταδικαστικῆς κατὰ πλειοψηφίαν Ἀντιβασιλείας. Ὁ Σχινᾶς καίτοι εἶχε προσυπογράψει τὸ ἐπίτηδες μὴ δημοσευθὲν Διάταγμα δὲν ἐθεώρει δεσμευόμενον ἑαυτὸν ἐκ τῆς ἰδίας ὑπογραφῆς καὶ οἱ συνάδελφοί του εὑρέθησαν σύμφωνοι μετ' αὐτοῦ ὑπὲρ δηλ. τῆς ἀμέσου ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς. Τότε ὁ Μαυροκορδάτος, ἐν τελείᾳ εὑρεθεὶς διαφωνίᾳ πρὸς τοὺς Ὑπουργούς, ἐδήλωσεν ὅτι ἀποχωρεῖ ἀπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μεταβαίνων πρὸς συνάντησιν τοῦ Προέδρου τῆς Ἀντιβασιλείας, ἐθεωρήθη δὲ τοῦτο εὐλόγως ὑπὸ τῶν συνυπουργῶν ὡς προμήνυμα ὑπουργικῆς κρίσεως.

Ὅμοιά τινα συνέβησαν καὶ ἐν τῷ συμβουλίῳ τῶν Ἀντιβασιλέων Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Ὄθων εἶχεν ἀπὸ τῆς πρωΐας καλέσῃ καὶ

αὖθις τὸν Ἀρμανσπεργ καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ μεριμνήσῃ περὶ ἀπονομῆς χάριτος εἰς τοὺς καταδίκους (Φραντζ. σ. 171) καὶ εἰς τοῦτο εὗρεν ὁμοφρονοῦντα τὸν Πρόεδρον. Συγκληθέντος δὲ τοῦ συμβουλίου, εἰς ὃ παρέστη καὶ ὁ καταδιωκτικὸς Ἄβελ, ὁ Ἀρμ. ἐνῶ μέχρι τοῦδε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δίκης ἐτήρει γριφώδη διαγωγήν, ἤδη ἀπεδοκίμασε τὴν οὕτω γενομένην καταδίκην. Ὁ Μάουρερ ἀπαντῶν ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τοῦ Σχινᾶ καὶ παρουσιάζων τὴν ἀπόφασιν ἐγνωμοδότησεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ γείνῃ δεκτὴ ἡ σύστασις τοῦ Δικαστηρίου περὶ χάριτος καὶ ὑπέβαλε σχέδιον διαταγῆς, ὅπως ἑτοιμασθῇ ἡ λαιμητόμος. (Φρατζῆ σ. 171).

Ὁ Πρόεδρος ὅμως, πανουργότατος ὤν, ἐφαίνετο μὲν ἐνδοιάζων ὡς πρὸς τὸ σκόπιμον τῆς ἀμέσου ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς, ὡς ἀπειλούσης τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν, ἀλλ' ἀφοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν εὐχὴν τοῦ Ὄθωνος περὶ ἀπονομῆς χάριτος αὐτὸς δὲν ἐπέμεινε καὶ δῆθεν ἔκυπτε σείων τοὺς ὤμους του πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τῶν συναδέλφων του! Εἰς πᾶν μέτρον δηλ. διεφώνει, ἀλλὰ δὲν ἐπέμενεν ὡς ὁ Τρικούπης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος, καὶ τώρα δὲ μόνον εἶχε σκοπὸν νὰ ἐκθέσῃ ἀπέναντι τῆς κοινῆς γνώμης τοὺς συναδέλφους του, ἵνα ἐπιταχύνῃ τὴν ἀποπομπήν των καὶ μείνῃ μόνος αὐτοκράτωρ ἀρχικαγκελάριος. Καὶ εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν δὲ αὐτὸν τὸν σπεύσαντα νὰ τῷ ἀνακοινώσῃ τὰ τῆς διαφωνίας τοῦ ὑπουγικοῦ Συμβουλίου δὲν ἔδωκεν ὁ πανοῦργος οὐδεμίαν ἐλπίδα, δηλώσας ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία δυστυχῶς ἀποφασίζει κατὰ πλειονοψηφίαν, τὸν παρεκάλεσεν ὅμως νὰ μὴ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησίν του, ὅπως μὴ ἐξαφθῶσι τὰ πνεύματα τοῦ λαοῦ καὶ ὑπεσχέθη νὰ μεσολαβήσῃ.

Ἀλλ' ἐπαναληφθείσης τῆς συνεδριάσεως τῶν Ἀντιβασιλέων ἐνεκρίθη ἡ παῦσις τῶν δύο Δικαστῶν καὶ ἡ ἄμεσος καρατόμησις τῶν δύο καταδίκων. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ὅμως τῆς Κυριακῆς ἔσπευσαν παρὰ τῷ Προέδρῳ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ Πρέσβεις Ἀγγλίας Βαυαρίας καὶ Ρωσσίας, οἵτινες ἐζήτησαν ἐξηγήσεις ἐπὶ τῆς καταδίκης καὶ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς μὴ παραδόσεως αὐτοῖς ἀντιγράφων τῆς ἀποφάσεως. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔ-

λαβον διαβεβαίωσιν, ὅτι ἀμέσως θὰ διαταχθῇ ὁ γραμματεὺς νὰ στείλῃ αὐτοῖς τοιαῦτα, ὡς πρὸς δὲ τὰ τῆς καταδίκης ἐδόθησαν αὐτοῖς πρόχειροι ἐξηγήσεις καὶ ὑποσχέσεις ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ τοῖς ἀποστείλῃ λεπτομερὲς ὑπόμνημα τῶν συμβάντων. (Ἀθηνᾶ 18 Ἰουλίου).

Οὕτως ἡ ἀρξαμένη ν' ἀνησυχῇ Ἀντιβασιλεία ἀνέθηκεν εἰς τὸν Μάουρερ τὴν σύνταξιν ὑπομνήματος, ὅπερ ἐστάλη αὐθημερὸν εἰς τοὺς Ἀντιπρέσβεις καὶ τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀντιπροσώπους τῆς Ἑλλάδος, ἵνα προκαταλάβωσιν οὗτοι τὰς ξένας Κυβερνήσεις καὶ μὴ παρασυρθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐκθέσεων τῶν ἐν Ναυπλίῳ διπλωματῶν. Ὑπερθεματίζων δ' εἰς τὰ προληπτικὰ μέτρα ὁ Μάουρερ ἀπέστειλε καὶ εἰς τὴν Παρισινὴν «Ἐφημερίδα τῶν Δικαστηρίων» ἀντίγραφον τῆς ἀποφάσεως φέρον τὰς ὑπογραφὰς καὶ τῶν πέντε δικαστῶν. Τὴν δημοσίευσιν δὲ τῆς οὕτω πλαστογραφηθείσης ἀποφάσεως κρίνουσα ἡ «Ἐποχὴ» (18 8βρίου) ἔγραφε: «Μόνη τυφλὴ καὶ ἀναιδὴς μεροληψία ἠθέλησε ν' ἀπατήσῃ τόσον φανερά, τόσον ἀνεπιτήδεια τοὺς ξένους, ἀλλ' ἠγνόει, ὅτι τοιαύτη ἀλήθεια δὲν ἤθελε μείνει ἐπὶ πολὺ κεκρυμμένη ἀπ' ὅλην τὴν γῆν, ἀλήθεια ἥτις ἐκ τῆς φύσεώς της ἐνδιαφέρει ὅλους γενικῶς».

Ἀλλ' αἱ διαφωνίαι τῶν τριῶν συμβουλίων δὲν ἔμειναν μυστικαὶ καὶ ὁ κόσμος ἀνεθάρρησεν ὀλίγον. Ὅταν δὲ τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς ἐξῆλθον εἰς τὸν περίπατον ὁ Πολυζωίδης καὶ ὁ Τερτσέτης, ἐξ χιλιάδες Ἑλλήνων ἀπεκαλύπτοντο εὐλαβῶς πρὸ αὐτῶν διαβαινόντων, εἰς ἔνδειξιν ἀπροκαλύπτου θαυμασμοῦ διὰ τὴν στάσιν των. Ἐκ τῶν πρώτων δὲ πλησιάσας ὁ Τουρκοφάγος Νικηταρᾶς ἔβγαλε τὸ φέσι του καὶ σφίγγων τὴν χεῖρα τοῦ Πολυζωίδου λέγει δακρυσμένος: «Πρόεδρε! Μὲ τὴν ἡρωϊκὴν διαγωγήν σου μοῦ ἐπῆρες τὴν Δάφνη τοῦ Δερβενακιοῦ!» Ἄλλος στρατηγὸς ἐφίλησε τὰς χεῖρας καὶ τῶν δύο δικαστῶν εἰπών: «Φιλῶ σὰν εἰκόνες τὰ χέρια σας γιατὶ δὲν τὰ ἐβάψατε σὲ αἷμα ἀθῶον». (Ἀπολ. Τερτσ. σελ. 23) Πλῆθος δὲ κυριῶν καὶ δεσποινίδων ἐσκόρπιζε μειδιά-

ματα εἰς τοὺς διερχομένους ἥρωας τοῦ καθήκοντος, ὁ δὲ λαὸς ἐξερρήγνυτο εἰς ἐπευφημίας ὑπὲρ τῶν «νέων Ἀριστειδῶν».

Ὅλα ταῦτα συνετάραξαν τὴν Ἀντιβασιλείαν καὶ τὴν Δευτέραν τὸ πρωΐ συνῆλθε πάλιν, ὁ δὲ Πρόεδρος ἐδήλωσε τότε σαφῆ γνώμην περὶ ἀνάγκης μετριασμοῦ καὶ ποινῆς εἰς εἰκοσαετῆ δεσμά. Ἀλλ' οἱ Μάουρερ Ἔϋδεκ καὶ Ἄβελ ἦσαν ἀνένδοτοι καὶ ἔφερον εἰς δυσχερῆ θέσιν τὸν Πρόεδρον, προβλέποντα τρομερὰς συνεπείας μετὰ τὴν καρατόμησιν καὶ ἰδίως ἀποπομπὴν τοῦ συνόλου τῆς Ἀντιβασιλείας, ἴσως δὲ καὶ ἐκθρόνισιν τοῦ Ὄθωνος. Ὡς δὲ βεβαιοῖ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ του καὶ ὁ Τερτσέτης, συστάσει τοῦ Προέδρου ἐκάλεσεν ὁ Ὄθων τοὺς Μάουρερ καὶ Ἔϋδεκ εἰς τὰ βασιλικὰ δωμάτια καὶ δ ι ὰ δ α κ ρ ύ ω ν ἐπέτυχε τὴν σωτηρίαν τῶν κεφαλῶν τῶν καταδίκων, ὅπερ ὅμως τότε ἐτηρήθη μυστικόν.

Ὁ Ἀρμανσπεργ ἐπιτυχὼν τὸν μετριασμὸν τῆς ποινῆς, ἀφέθη ὡς πρὸς τ' ἄλλα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν συναδέλφων του καὶ τοῦ Κωλέττη, συνυπογράψας τὸ διάταγμα τῆς παύσεως τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ οὐχὶ ἀποδοχῆς τῆς παραιτήσεώς του, ὡς συνέβη καὶ διὰ τὸν Τρικούπην, καὶ ἐγκρίνας τὴν ἐφεξῆς προεδρείαν τοῦ Ὑπουργείου ὑπὸ τοῦ Κωλέττη, τὴν παῦσιν τῶν δύο δικαστῶν καὶ τὴν παραπομπὴν αὐτῶν εἰς δίκην. Ἀλλὰ πάντων τῶν μέτρων τούτων ἀνεβλήθη ἐπί τινας ἡμέρας ἡ δημοσίευσις.

ΤΜΗΜΑ Γ΄.

ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΔΙΩΞΕΩΝ

Ἔρευναι ἐγγράφων καὶ σύλληψις τῶν δικαστῶν.— Ὁ ὑποβολεὺς δοὺξ Βρόλιος.— Ἡ κατηγορία.— Ἔκδοσις τῆς «Ἀθηνᾶς».— Τὰ φλογερά της ἄρθρα.— Σύλληψις τοῦ συντάκτου της.— Ἡ χάρις τῶν στρατηγῶν.— Λόγια τοῦ Γέροντος.— Παῦσις τοῦ Μαυροκορδάτου.

Τὴν πρωΐαν τῆς Δευτέρας οἱ δύο προσωρινῶς παυθέντες Δικασταὶ ἐζήτησαν δι' ὑπομνήματος πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Ἀντιβασιλείαν ἀνάκλησιν τῆς ποινῆς κυρίως διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐπέβαλε ταύτην καὶ ἔγεινε δικαστὴς των ἐκεῖνος, ὅστις ἐπεμβὰς διὰ λογχῶν τοὺς ὕβρισεν, ἐτόνισαν δὲ, ὅτι ἀφιέμενοι εἰς τὴν δικαίαν κρίσιν τῶν πρὸς οὓς κατέφευγον, δὲν ἐπιδίδουν μήνυσιν κατ' αὐτοῦ, ὡς βεβηλώσαντος τὸ τέμενος τῆς Δικαιοσύνης διὰ τῆς ἐπιδρομῆς του (Ἀπολογ· σελ. 35). Εἰς ἀπάντησιν ἡ Ἀντιβασιλεία καὶ ὁ Σχινᾶς ἔστειλαν τὸν Μάσσωνα καὶ τὸν Ἀστυνόμον εἰς τὴν ἐν Προνοίᾳ κατοικίαν τοῦ Τερτσέτη πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ πρωτοτύπου χειρογράφου τῶν ἀθωωτικῶν «σκέψεων» αὐτοῦ, ἃς ὑπέθετον ὅτι τῷ εἶχε δώσει ὁ Μαυροκορδάτος (ὅρα ἀνωτέρω σ. 245—8) καὶ ἀνεγνώσθησαν κατὰ τὴν διάσκεψιν.

Μάτην ὁ Τερτσέτης τυχὼν ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἔδειξε τὸ χειρόγραφον γεγραμμένον ἰδίᾳ χειρί. Ὁ Μάσσων ἐζήτει ἄλλο γεγραμμένον ὑ π' ἄ λ λ ο υ καὶ πρὸς τοῦτο ἀνέτρεψε πάντα τὰ βιβλία καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ φιλοσόφου δικαστοῦ. Μὴ κατορθώσας δὲ νὰ εὕρῃ τίποτε εἰς οὐδεμίαν γωνίαν τῆς οἰκίας, διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ Τερτσέτη καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Ναυπλίου οἰκίαν τοῦ Ὑπουργοῦ Κ. Σχινᾶ. Ἐκεῖ δὲ πάλιν οἱ τρεῖς προσεπάθουν νὰ τὸν πείσουν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος ἔγραψε τὰς σκέψεις. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπείθοντο εἰς τὰς διαβεβαιώσεις του,

ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέλους νὰ ὁμολογήσῃ τὸν συνένοχον, εἰπὼν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ Ἕλληνος ἀλλὰ περὶ ξένου. Ὁ Σχινᾶς ἐνέτεινε τὴν προσοχήν του, ἀναμένων ν' ἀκούσῃ τὸ ὄνομά τινος τῶν Ἀντιπρέσβεων.

Ἤρξατο ὅμως στενοχωρούμενος ὅταν ὁ Τερτσέτης προσέθηκεν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ξένου κατοικοῦντος ἐν Ναυπλίῳ ἀλλὰ περὶ ἑνὸς, οὗ ἡ γνώμη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Βένθαμ εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου τόμου τῶν «Preuves judicaies».— Καὶ ποῖος εἶνε αὐτός; Λέγε λοιπόν! ἐτόνισεν ὁ Σχινᾶς. Ὁ δὲ Τερτσέτης μὲ ὕφος ἀποκαλυπτικώτατον ἀνεκοίνωσε τὸ ὄνομα τοῦ Δουκὸς Βρολίου. Ἦτο δὲ ἐκεῖνος δικαστὴς τοῦ ἐνδόξου στρατάρχου Νέη, ὅστις μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐδικάσθη ὡς προδότης τῆς Γαλλίας. Μόνος δὲ ὁ Βρόλιος ἐψηφοδότησεν ὑπὲρ τῆς ἀθωώσεώς του, ἀλλ' οἱ λοιποὶ δικασταὶ τὸν κατεδίκασαν καὶ ἡ Γαλλία ἐπένθησε μετ' ὀλίγον τὸν ἀτρόμητον ἥρωα, τυφεκισθέντα μίαν χαραυγὴν εἰς τοὺς κήπους τοῦ Λουξεμβούργου. «Ἡ γνώμη τοῦ Βρολίου, προσέθηκεν ὁ Τερτσέτης ὡδήγησε καὶ ἐμὲ εἰς σύνταξιν τῶν ἀθωωτικῶν σκέψεών μου».

Ἡ ἀφελὴς ἀλλὰ δηκτικωτάτη παρατήρησις αὕτη ὑπῆρξε ζωηρὰ ψυχρολουσία εἰς τὰς προσδοκίας τοῦ ὑπουργοῦ. Ἡ παρομοίωσις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Νέην ἦτο κεραυνὸς κατὰ τῶν πεποιθήσεών του καὶ ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης πλήρης ὀργῆς, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀστυνόμου καὶ τοῦ Μάσσωνος. Ὅταν δὲ ἔμεινε μόνος εἰς τὸν «ἔρημον ὀνδᾶν» ὁ Τερτσέτης ἤρχισε νὰ ὑποπτεύηται μήπως ὁ Μάσσων ἔσπευσε νὰ συντάξῃ ἔνταλμα συλλήψεως κατὰ τοῦ Δουκὸς Βρολίου καὶ δημιουργήσῃ διπλωματικὴν ἔριδα πρὸς τὴν Γαλλίαν! (Ἀπολογ. σελ. 37).

Ἐν τούτοις ὁ εὐφυὴς Ζακύνθιος ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης διετέλει ὑπὸ κράτησιν καὶ ἐτέθη εἰς αὐστηρὰν ἀπομόνωσιν, τὸ αὐτὸ δὲ συγχρόνως ἐγένετο καὶ εἰς τὸν Πρόεδρον Πολυζωΐδην. Τὴν ἑπομένην δὲ (29 Μαΐου) μετὰ σύντομον ἀνάκρισιν ἀπήγγειλεν ὁ Μάσσων κατ' αὐτῶν κατηγορίαν: ἀ.) Ὅτι δὲν ὑπέγραψαν τὴν ἀπόφασιν, ἅπερ ἐπισύρει ποινὴν προστίμου τοὐλάχιστον 200 δρ.(Ποιν.

Νομ. ἀρθρ. 480).— β΄.) Ὅτι πρὸ τῆς πράξεως τῆς ἀναβολῆς ἐγνωμοδότησαν ὅτι οἱ ἐγκαλούμενοι ἦσαν ἀθῶοι συντάξαντες καὶ σχέδιον (!) ἀθωωτικῆς ἀποφάσεως.— γ΄.) Ὅτι μὴ πείσαντες τοὺς ἄλλους δὲν ὑπεχώρησαν, ἀλλὰ παρέβησαν τὸ ἄρθρ. 135 τῆς παντοδυναμίας τῆς πλειοψηφίας, ὅπερ ὡς ἄρνησις ὑπηρεσίας τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν πέντε ἐτῶν.— δ΄) Ὅτι παρέβησαν τὴν ἐχεμύθειαν τῆς διασκέψεως (ἀρθ. 453), φωνάξαντες πρὸς τὸν λαὸν ὅτι αὐτοὶ δὲν ἔδωκαν καταδικαστικὴν ψῆφον καὶ—έ.) ὅτι ἔπραξαν ταῦτα μὲ τὰς ἐπιβαρυντικὰς περιπτώσεις ἰδιοτελείας καὶ πρὸς βλάβην τοῦ Κράτους.

Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἀπαγγελίαν τῆς κατηγορίας δὲν τοὺς ἔστειλεν εἰς τὴν εἱρκτὴν διὰ νὰ μὴ συνταράξῃ τὴν κοινὴν γνώμην, ἔθηκεν ὅμως αὐτοὺς ὑπὸ αὐστηροτάτην ἀπομόνωσιν. Αὐθημερὸν δὲ ἡ Κυβέρνησις προέβη εἰς τὴν προσωρινὴν ἐπὶ ἑξάμηνον ἀπόλυσίν των, προαγαγοῦσα εἰς τὴν θέσιν τοῦ Προέδρου τὸν Α. Βούλγαρην, ἀντὶ αὐτοῦ δὲ καὶ τοῦ Τερτσέτη ἐτοποθέτησεν ἐν Ναυπλίῳ τοὺς δικαστὰς Ι. Σωμάκην καὶ Γ. Χὰν καὶ οὕτως ἀπὸ τῆς 30 Μαΐου ἤρξατο τὸ ἐν Ναυπλίῳ Δικαστήριον τὰς ἐργασίας του τακτικῶς.

Ἀλλ' ὁ λαὸς τοῦ Ναυπλίου ὑπὸ τὰ προσχήματα ταῦτα διεῖδε τοὺς σκοποὺς τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ἤρξατο ἐξεγειρόμενος. Ἡ κοινὴ γνώμη ἤθελε κάπου νὰ ἐκσπάσῃ, ἀλλ' ἐφημερίδες ἄλλαι πλὴν τοῦ «Σωτῆρος» δὲν ἐξεδίδοντο. Εὐθὺς δὲ ἔγεινεν ἔρανος, συνελέγησαν αἱ ἀπαιτούμεναι ὡς ἐγγύησις 5 χιλ. δρ. καὶ παρεκλήθη ὁ συντάκτης τῆς πρὸ πενταμήνου διακοπείσης «Ἀθηνᾶς» Ε. Ἀντωνιάδης νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἔκδοσίν της. Ὅντως δὲ τὴν Τετάρτην (30 Μαΐου) ἐξεδόθη φλογερώτατον τό πρῶτον φύλλον. Ὅλα τὰ ἄρθρα ἔπνεον πῦρ καὶ μανίαν κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν πρώτοις κηρύττει τὰ ἑξῆς: «Ἡ «Ἀθηνᾶ» σταθερὰ εἰς τὰς ἀρχάς της καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα της, οὔτε ἀπὸ φόβον θέλει κλείσει τὸ στόμα της, οὔτε εἰς κανένα πολίτην ἢ Ὑπουργόν, πα-

ρεκτρεπόμενον ἀπὸ τὰ πρὸς τὴν κοινωνίαν καθήκοντά του, θέλει χαρίζηται, ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν εἶνε».

Δύο ὁλοκλήρους στήλας ἀφιεροῖ εἰς περιγραφὴν τῶν τελεσθέντων κατὰ τὴν διάσκεψιν καὶ κατὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀποφάσεως καὶ ἐπιλέγει: «Διὰ τὴν προσβολὴν τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὸν ἱερόν της βωμὸν περιμένομεν νὰ ἀπολογηθῇ δημοσίως ὁ ὑπουργὸς Σχινᾶς καὶ εὐχόμεθα, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀπαλλάξῃ τὸ κοινὸν ἀπὸ τὴν φρίκην ἡ ὁποία τὸ κατέλαβε διὰ τὰ τελεσθέντα».

Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου δὲ σκανδάλου τῆς μὴ παροχῆς ἀντιγράφων τῆς ἀποφάσεως ἔγραφεν: «Ἄδιται, ὅτι ἀπηγορεύθη αὐστηρῶς ἡ δημοσίευσις τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως. Ἀλλὰ πρὸς τί τάχα ἡ δημοσιότης τῆς διαδικασίας, ὅταν δὲν γίνονται γνωσταὶ εἰς τὸ κοινὸν καὶ αἱ ἀντιλογίαι διὰ τὰς ὁποίας καταδικάζονται ἢ ἀθωόνονται οἱ δικαζόμενοι; Πῶς εἰμπορῇ νὰ πληροφορηθῇ οὕτω τὸ κοινὸν περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς δικαιοσύνης, ὁπόταν δὲν ἔχει ὑπόψει του τὴν ἀπόφασιν καὶ τὰς αἰτιολογίας τῆς καταδίκης ἢ τῆς ἀθωώσεως διὰ νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸ τὴν κρίσιν του, καὶ παραβάλλον αὐτὰ μὲ ὅσα ἤκουσε παρησίᾳ κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν διαδικασίαν;»

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἦτο τὸ κύριον ἄρθρον, πολύστηλον καὶ ἐπιθετικώτατον ὑπὸ μορφὴν μελέτης τοῦ συντάκτου περὶ τοῦ πῶς αὐτὸς νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ἱδρυθῶσι τὰ συνταγματικὰ δικαστήρια καὶ ποία πρέπει νὰ εἶνε ἡ θέσις τῶν δικαστῶν ἔναντι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ἐκ τοῦ ἐντέχνου τούτου ἄρθρου καραθέτομεν περικοπάς τινας: «Ὁ δικαστὴς καθὸ τοιοῦτος δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ δίδῃ νόμους οὔτε νὰ ἐξηγῇ, νὰ εἰκάζῃ καὶ νὰ μεταβάλλῃ οἰκειοθελῶς κανένα νόμον. Ἡ ἐνέργειά του περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τοὺς ὑπάρχοντας νόμους ὅλας τὰς νομικὰς σχέσεις καὶ περιπτώσεις ἀφορώσας τὸ πολιτικόν, ποινικὸν ἐμπορικὸν ἢ ἄλλο τι δίκαιον. Αὐτὸς ἐφαρμόζει ἐλευθέρως, ἀνεξαρτήτως, καὶ ἀνυποτάκτως εἰς τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις τοὺς παρὰ τῆς νομοδοτικῆς ἀρχῆς (τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν ἀντιπροσώπων) δοθέντας Νόμους καὶ ἀφίνει

ἔπειτα εἰς αὐτὴν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν μόνον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως...»

Καὶ κατωτέρω ἡ «Ἀθηνᾶ» ἐκαυτηρίαζεν ὡς ἑξῆς: «Τελευταῖον πρέπει ἡ τάξις τῶν δικαστῶν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ὡρισμένον κύκλον τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ ἀνυπότακτος. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἀπαραιτήτως ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ Δικαστικοῦ ἀξιώματος καὶ ἡ ἐλευθέρα παρρησία τςῆ δικαστικῆς ἀποφάσεως. Ποτὲ ἀνωτέρα ἀρχὴ οὐδὲ αὐτὴ ἡ ἀνωτάτη δὲν πρέπει νὰ περιπλέκεται εἰς τὴν διαχείρισιν καὶ εἰς τὰς πράξεις τῆς Δικαιοσύνης. Ποτὲ Δικαστὴς ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως δὲν πρέπει νὰ καθαιρεῖται, ἢ παρὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέλησιν νὰ μετατίθεται. Ποτὲ δὲν συγχωροῦνται εἰς ἀνώτερόν τινα νεύματα, παραγγελίαι ἢ ἀπειλαί, διὰ νὰ ἀποδειλιάσωσι τὸν Δικαστὴν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν του καὶ νὰ τὸν παραπείσωσι ποτὲ μὲν εἰς συγγνωμοσύνην καὶ συγκατάβασιν ποτὲ δὲ εἰς μεγαλειτέραν αὐστηρότητα κατὰ τὴν ἀπόφασιν. Ἡ ἱερότης τοῦ δικαίου, ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς πολιτείας καὶ ἡ ἀδιάφθορος καὶ ἀδωρόληπτος κοινὴ ψῆφος περὶ παραγκωνίσεως καὶ καταπατήσεως τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦσιν ἐξ ἴσου τὴν ἀπόλυτον ἀναγνώρισιν καὶ διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας καθὼς καὶ τοῦ ἀμετακινήτου τοῦ δικαστικοῦ τάγματος· διότι αἰωνίως ἀληθὴς μένει ὁ ἀπ' αἰώνων βεβαιωθεὶς λόγος, «Δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος, ἐλασσονοῦσι δὲ φυλὰς ἀδικίαι».

Τοιαύτη ἐπίθεσις ἔδει νὰ καταδιωχθῇ ποινικῶς. Ἀλλὰ τίνι λόγῳ; Ὁ Μάσσων ἐζήτησεν ὁδηγίας ἐκ τῶν ἀνακτόρων, ἀλλὰ τὰ γραφέντα ἦσαν γενικά, γενικώτατα. Ἐν τούτοις ἡ ἐπακολουθήσασα συνεργασία Σχινᾶ καὶ Μάσσωνος ἀνεκάλυψε τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος, ὅπερ ἦτο ἡ ἑξῆς ὑποσημείωσις ἄρθρου τινός, δι' ἧς ἐπικρίνεται ὁ Σχινᾶς: «Ἐπειδὴ μετὰ τὴν τύπωσιν τῶν νόμων ἡ Κυ-

βέρνησις σκοπεῖ ἀμέσως νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὴν ὁριστικὴν σύστασιν τῶν δικαστηρίων καὶ τὸν διορισμὸν τῶν Δικαστῶν κρίνομεν χρέος μας νὰ κινήσωμεν εἰς τὸ οὐσιωδέστατον τοῦτο ἀντικείμενον τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης κυρίου Ὑπουργοῦ, τόσον πλέον, ὅσον ἡ φήμη ἀποδίδει εἰς αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑποκειμένων σκοποὺς καὶ σχέδια εἰς ἡμᾶς τοὐλάχιστον ἀπίστευτα. Διεσπάρη λόγος ὅτι ὁ κύριος ὑπουργὸς ἐξέφρασε πρὸς διαφόρους τὴν ἰδιαιτέραν του εὐχαρίστησιν, διότι ἔτυχε προσωρινῶς ἐπιφορτισμένος τὰ χρέη τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ἐπειδὴ θέλει δυνηθῇ, λέγουν, νὰ ὠφελήσῃ τοὺς οἰκείους του καὶ φίλους! »

Διὰ τὴν περικοπὴν ταύτην τὴν ἐπομένην συνελήφθη ὁ Ἀντωνιάδης καὶ ἐφυλακίσθη, ἀλλ' ἡ ἔκδοσις τῆς «Ἀθηνᾶς δὲν διεκόπη, ἀναλαβόντος προσωρινῶς τὴν διεύθυνσίν της τοῦ Κ. Ἰωαννίδου, ὅστις ἔγραψεν, ὅτι «τὸ δωμάτιον τοῦ «Σωτῆρος» ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ ἐμβρύου τούτου» δηλ. τῆς καταδιώξεως τοῦ Ἀντωνιάδου. Ἀλλ' ὁ συντάκτης τοῦ «Σωτῆρος» Μιχαλόπουλος ἀπολογούμενος ἰσχυρίζετο (σελ. 194) ὅτι οὐδὲ τὸ ἐγνώριζε κἂν καὶ ὅτι εἶνε ὑπέρμαχος τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ τύπου, κινδυνεύσας ἄλλοτε καὶ τὴν ζωήν του, διὰ νὰ διασώσῃ τὰ πιεστήρια τῆς «Ἀθηνᾶς» καὶ ἐπιλέγει: «Εἶνε ἀληθὲς ὅμως ὅτι διακρίνομεν πάντοτε ἐκείνους τοὺς δημοσιογράφους ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ φωτίζουν τὸν κόσμον, ἀπὸ ἐκείνους ὅσοι σπουδάζουν ν' ἀνακαλύψουν τὸν κόσμον. Ἄλλο φῶς καὶ ἄλλο πυρκαϊά».

Ἀλλ' ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον, οἱ Πρέσβεις δὲν ἡσύχαζον. Οἱ Ἀντιβασιλεῖς ἔμαθον ἀσφαλῶς ὅτι ἔκτακτοι ταχυδρόμοι ἀπῆλθον ἐκ Ναυπλίου κομίζοντες εἰς τὰς Κυβερνήσεις ἐμπιστευτικὰς ἀνακοινώσεις τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, μετὰ σχολίων δυσμενεστάτων δι' αὐτούς. Ἑτέρωθεν ἡ Κυβέρνησις εἶχε δυσαρέστους εἰδήσεις ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, καίτοι ἡ «Ἀθηνᾶ» ἔγραφε τὴν 30 Μαΐου: «Τὰ πράγματα τῆς Μάνης τὰ ὁποῖα εἶχον κατασκοτίσει τὸ κοινὸν ἤρχισαν νὰ προβαίνουν κατ' εὐχήν. Τὰ συνηθροισμένα σώματα των ἄρχισαν νὰ διαλύωνται».

Περὶ τῶν ταραχῶν τούτων τῆς Μάνης μέχρι τοῦδε ὁ «Σωτὴρ»

Ρήγας Παλαμήδης

δὲν εἶχε γράψει λέξιν, ἵνα μὴ λαμβάνῃ γνῶσιν ὁ κόσμος. Ἐν τούτοις κατὰ Μένδελσων (σ. 1550): «ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκδοθῇ ἡ κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἀπόφασις, ὅλη ἡ χερσόνησος συνεταράχθη.» Ἀγριαι δὲ φῆμαι, ὑποτρεφόμεναι ὑπὸ τῶν Κολοκοτρωνιστῶν διέδραμον τὴν χώραν καὶ ἐξηρέθισαν καὶ αὐτοὺς τοὺς Μανιάτας, οἵτινες εἶχον ἴδει τὰς νίκας αὐτοῦ... Κατ' ἀρχὰς τοῦ 1834 ἐστάλη ὁ λοχαγὸς Φέδερ ὡς βασιλ. ἐπίτροπος μὲ χρήματα καὶ στρατιώτας καὶ ἤρχισε νὰ πείθῃ τινὰς πυργοδεσπότας διὰ ταλλήρων εἰς παράδοσιν τῶν ἀπορθήτων πύργων. Ἀλλ' ἡ προοδος τῆς δίκης ὑπεδαύλισεν ἐκ νέου τὴν δυσπιστίαν καὶ τὴν ὀργὴν τῶν Μανιατῶν.» Μετὰ τῶν ταραξιῶν τούτων συνέπραττε καὶ ἡ οἰκογένεια Μουρτζίνου, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλὼφ ἦτο ἀρρήκτως συνδεδεμένη μετὰ τῶν Κολοκοτρωναίων.

«Πρὸς καταστολὴν καὶ κατάπαυσιν, γράφει καὶ ὁ Μάουρερ (§ 449) τῆς ἐν Μάνῃ κρατούσης στάσεως ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ὁ Μαυροκορδάτος νὰ ἑτοιμάσῃ πλοῖα. Παρῆλθον μῆνες πολλοί, ἀλλὰ στόλος δὲν ἐνεφανίζετο ἐκ χιλίων προφάσεων. Ὁ Φέδερ ἦλθε μὲ χρήματα εἰς τὴν Μάνην καὶ ἠσχολήθη μετ' ἀποτελέσματος νὰ τακτοποιήσῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εὐχαριστήσας ὅλα τὰ μέρη... Ἡ καταδίκη ἔπειτα τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα ἔσχε μαγικὸν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας. Ἡ Μάνη ἡσύχασε. Τῆς Ρούμελης οἱ χωρικοὶ ὡπλίσθησαν κατὰ τῶν λῃστῶν...»

Ἡ αἰσιοδοξία ὅμως αὕτη ἦτο πλαστή. Ἡ Κυβέρνησις ἐγνώριζεν ἤδη ὅτι λῃσταὶ πολλοὶ εἰσέβαλον ἐκ συνόρων καὶ ἄλλοι ἐτριγύριζον τὸ Μεσολόγγι διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ Μπότσαρη. Ὁ Κοντοβουνήσιος καὶ οἱ Χονδρογιανναῖοι εἶχον εἰσβάλλει εἰς τὴν Στερεάν. Ἐν Μάνῃ προσκαίρως ἡσύχασαν τὰ πράγματα, διότι ἡ νῶσις τῶν λεπτομερειῶν τῆς καταδίκης θ' ἀνερρίπιζε τοὺς διαγοπέντας ἀγῶνας κατὰ τῶν Βαυαρῶν. Ἐν γένει τὰ πράγματα κὲν ἐφαίνοντο ὁμαλὰ καὶ εἰς δεύτερον συμβούλιον τῆς Ἀντιβαδιλείας ἀπεφασίσθη νὰ δημοσιευθῇ ἀμέσως ἡ ἀπονομὴ χάριτος εἰς στοὺς δύο στρατηγούς, τοῦ Ἄρμανσπερ ἐκθύμως ὑπὲρ τούτω

συνηγορήσκντος. Τὴν δεκάτην λοιπὸν ὥραν τῆς νυκτὸς τῆς 30 Μαΐου ἐδημοσιεύθη τὸ διάταγμα τοῦ μετριασμοῦ τῆς ποινῆς εἰς εἰκοσαετῆ δεσμά, «καίτοι κατὰ (Μένδελσων σελ. 1549) μόνον πλήρης χάρις ἠδύνατο νὰ ἐξαλείψῃ τὴν «κακὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἡ πορεία τῆς δικαστικῆς ἐκείνης ὑποθέσεως εἶχε προξενήσει εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν».

Τόσον δὲ πολὺ ἐχάρη ὁ Ὄθων διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν στρατηγῶν, ὥστε ἔστειλεν εὐθὺς τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἕνα ὑπασπιστήν του, ὅπως τὸ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς καταδίκους. Ὅταν δὲ ὁ δεσμοφύλαξ ἐξύπνησε περὶ τὸ μεσονύκτιον τοὺς στρατηγούς, ὁ Κολοκοτρώνης ἐνόμισεν ὅτι ἔφθασεν ὁ δήμιος διὰ νὰ τοὺς κρεμάσῃ διὰ νυκτὸς εἰς πρόληψιν ταραχῶν. Ἀκούσας δὲ ἀπὸ τὸν ὑπασπιστὴν τὰ τοῦ μετριασμοῦ τῆς ποινῆς ἀνέκραξε: —Τὸν εὐχαριστῶ τὸν Βασιληᾶ μου, ἀλλὰ εἰπέ Του ὅτι λυποῦμαι ποῦ θὰ τὸν γελάσω. Εἶμαι τώρα 64 χρόνων καὶ δὲν θὰ ζήσω ἀκόμη εἴκοσι χρόνια ποῦ μοῦ χαρίζει...

Ὁ δὲ Πλαπούτας πλήρης χαρᾶς ἀνέκραξε: «Καλὴ ἀρχή! Ζήτω ὁ Βασιλεύς! Ζήτω ἡ Δικαιοσύνη!» Ὁ ἀξιωματικὸς ἀπῆλθε μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, εὐθὺς δὲ ὁ Γέρων μείνας μόνος πάλιν μετὰ τοῦ Πλαπούτα εἶπε φαιδρολογῶν: «Δὲν τὰ παράγγειλα καλὰ τοῦ Βασιληᾶ! Γιατί τώρα ποῦ μᾶς χάρισε Αὐτὸς τὴν ζωὴ γιὰ 20 χρόνια, μήτε ὁ Θεὸς θ' ἀποφασίσῃ νὰ μᾶς τὴν πάρῃ, διὰ νὰ ζήσωμεν, νὰ ἴδωμεν τὸ φῶς καὶ τ' ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος μας, διὰ τὴν ὁποίαν τόσον ἐκοπιάσκμεν καὶ ἡμεῖς, μαζῆ μὲ τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς καὶ συναγωνιστάς μας». (Φρατζῆ σελ. 171). Πεζὸς ἀποσταλεὶς αὐθημερὸν εἰς Παλούμπα ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Πλαπούτα τὴν σωτηρίαν του.

Ὁ λαὸς τοῦ Ναυπλίου μαθὼν τὴν ἐπομένην πρωΐαν τὴν χάριν ἐκραύγαζεν εἰς τὰ καφενεῖα καὶ τὰς ὁδούς: Ζήτω ὁ Βασιλεύς! Ζήτω ἡ Δικαιοσύνη! Ἐτέρωθεν σκυθρωποὶ καὶ κατηφεῖς ἤκουσαν αὐτὸ οἱ Κωλεττικοὶ (αὐτ. σελ. 172) διότι ἂν ἐθανατοῦντο θὰ ἠκολούθει καὶ τῶν ἄλλων ὑποδίκων ἡ καταδίκη, ὑπῆρχε δὲ

κατάλογος 400 στρατιωτικῶν κληρικῶν καὶ πολιτικῶν πρὸς καταδίωξιν ὡς φανερῶς κατόπιν ὡμολογεῖτο (αὐτ. σελ. 173). Ἀλλ' ἡ Ἀντιβασιλεία παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Κωλέττη, ἐδείχθη μετριοπαθεστέρα, ἵνα προλάβῃ ἄφευκτον ἐπανάστασιν.

Τὴν 31 Μαΐου ἐξεδόθη καὶ τὸ πρῶτον μετὰ τὴν καταδίκην φύλλον τοῦ «Σωτῆρος», περιγράφον λεπτομερῶς τὰ τῆς διασκέψεως καὶ καταδίκης καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ τοῦ Σχινᾶ καὶ τῆς πλειοψηφίας. Εἰς τὴν περιγραφὴν ταύτην, ἣς ἐποιησάμεθα πολλάκις ἀνωτέρω χρῆσιν, ἔκρινε χρέος του νὰ προβῇ, γράφει ὁ «Σωτὴρ», χάριν τῆς ἐξυβρισθείσης ἀληθείας, διότι τὰ τελευταῖα περιστατικὰ τῆς Δίκης παρεμορφώθησαν ἀπὸ τοὺς ὅσους ἔχουν συμφέρον ν' ἀπατήσουν τὴν κοινὴν γνώμην, ἄλλως δὲν ἠθέλαμεν κατ' οὐδένα τρόπον ἀποφασίσει νὰ ἐκδώσωμεν εἰς φῶς τ' ἀ ν ἀ ξ ι α φωτὸς, ἂν δὲν ἐβλέπαμεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς Ἐθνικῆς τιμῆς προσεπάθουν νὰ δώσουν χαρακτῆρα ἀληθείας εἰς τὸ ψεῦδος καὶ τὴν συκοφαντίαν ! ! !»

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐδημοσιεύθη καὶ ἡ παῦσις τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις ἀπεπέμφθη τῆς Ἑλλάδος διορισθεὶς πρέσβυς εἰς Βαυαρίαν καὶ Πρωσσίαν καὶ διαταχθεὶς ἔφυγε τάχιστα τὴν 4 Ἰουνίου, λαβὼν ὡς εἰρωνείαν «τὰς διαβεβαιώσεις τῶν εὐχαριστιῶν τῆς Ἀντιβασιλείας διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἐκδουλεύσεις του», διότι τὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην τοῦ Μάουρερ εἴδομεν. Προσέτι δὲ εἰς ξένας ἐφημερίδας ἔγραφον ἐκ Ναπυλίου οἱ Κωλεττικοὶ, ὅτι «μὲ τὸ ἕνα χέρι ἠνιόχει τὰς ἐξωτερικὰς μηχανορραφίας καὶ μὲ τὸ ἄλλο διηύθυνε τὰς προσβολὰς κατὰ τῶν καθεστώτων τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα. Ἀντ' αὐτοῦ διωρίσθη προσωρινὸς πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὁ Κωλέττης, ὅστις ὅμως ἔμεινεν ὁριστικῶς τοιοῦτος. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν διωρίσθη ὁ Ρίζος Νερουλὸς, κατόπιν δὲ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Λεσούρος.

ΤΜΗΜΑ Δ.

ΜΑΤΑΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΤΟΥ ΚΩΛΕΤΤΗ

Ἀποφυλάκισις Στερεοελλαδιτῶν.—Ὑποσχέσεις μισθῶν.— Τυραννίαι τῶν Πελοποννησίων.— Ἀγριαι τοῦ «Σωτῆρος» συστάσεις. — Δίκη καὶ ἀθώωσις τῆς «Ἀθηνᾶς». — Ἡ ἐπανάστασις τῆς Μάνης. — Σύλληψις καὶ διαπόμπευσις τάγματος Βαυαρῶν.

Ἀναλαβὼν ὁ Κωλέττης τὴν διεύθυνσιν τῆς Κυβερνήσεως τὴν πρώτην Ἰουνίου 1834, ᾐσθάνθη οὐχὶ πολὺ στερεὸν τὸ ἔδαφος καὶ ἠναγκάσθη νὰ στρέψῃ τὰ ὄμματα πρὸς τοὺς ἀνέκαθεν συμπράξαντας μετ' αὐτοῦ Στερεοελλαδίτας, παρὰ δὲ τὴν προτέραν ἀπόφασίν του τὴν ἑπομένην διέταξε τὴν ἀποφυλάκισιν πάντων τῶν συλληφθέντων τὸν 7βριον 1833 ὡς συνενόχων τοῦ Κολοκοτρώνη. Οὕτω δὲ ὁ «Σωτὴρ» εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 40 φύλλον του ἀνήγγειλε «μὲ τὴν μεγαλειτέραν εὐχαρίστησιν τῆς ψυχῆς του» ὅτι ἀπεφυλακίσθησαν οἱ Θ. Γρίβας, Ν. Κριεζώτης, Κίτσος Τζαβέλας, Δ. Καρατάσος, Ι. Μαμούρης, Ι. Ρούκης, Σπυρομήλιος καὶ Κ. Δουμπιώτης. Ἡ δὲ «Ἀθηνᾶ» κατόπιν ἔγραψεν εἰρωνικῶς, «ἐλπίζομεν ὅτι ὁ κ. Μάσσων, ὡς πολιτισμένος ἄνθρωπος θὰ ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς συγχώρησιν διὰ τὴν πεῖραξιν εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς ἔβαλε νὰ διατρίψουν 9 μῆνας εἰς κρυφίαν φυλακήν»!

Οἱ ἀποφυλακισθέντες ὑπεσχέθησαν πρότερον ἐνόρκως εἰς τὸν Χρηστίδην καὶ τὸν Μάσσωνα, ὅτι θὰ μείνουν πιστοὶ εἰς τὸν Κωλέττην, ὅτι θ' ἀποκηρύξουν τοὺς Καποδιστριακοὺς καὶ δὲν θὰ πατήσουν εἰς οὐδεμίαν ἄλλην οἰκίαν ἀπὸ τὰς τῶν κυβερνώντων, τάχιστα δὲ ἀπεπέμφθησαν ἐκ τοῦ Ναυπλίου ἐκ φόβου ἀπιστίας κατὰ τοῦ Κωλέττη (Φρατζῆ 173). Κατὰ τὸν Μάουρερ (449) τοῖς ἐγένετο καὶ ὑπόσχεσις προβιβασμοῦ καὶ ἀντιμισθιῶν». Μόνος ἐκ τῶν ἐκ τῆς Στερεᾶς ἔμεινε φυλακισμένος ὁ Βάγιας, διότι ἡ κα-

τηγορία του ἦτο συναφὴς πρὸς τὴν τοῦ Μωραΐτου Ἀλωνιστιώτη.

Ἀντιθέτως οἱ Πελοποννήσιοι ἐφυλάσσοντο μετὰ πρωτοφανοῦς ἀγριότητος. Διεδόθη ἐπίτηδες, ὅτι 800 Ναυπλιεῖς συνώμοσαν νὰ πυρπολήσουν τὸ Ναύπλιον καὶ ἀφοῦ ἁρπάσουν τοὺς δύο καταδίκους στρατηγοὺς καὶ λοιποὺς φυλακισμένους νὰ κηρύξουν ἐπανάστασιν. Διετάχθη λοιπὸν ἡ φρουρὰ τοῦ Παλαμηδίου καὶ τοῦ Ἴτς-Καλὲ μόλις φανῇ πουθενὰ πέριξ πῦρ νὰ φονεύσουν τοὺς ἐγκλείστους, οἵτινες διὰ τοὺς φαντασιώδεις καὶ πλαστοὺς τούτους κινδύνους ἐρρίφθησαν εἰς ὑπόγεια σκοτεινὰ ἢ μετεφέροντο ἀπὸ φυλακῆς εἰς φυλακήν, παρατασσομένων δῆθεν πρὸς ἀσφάλειαν κατὰ τῶν συνωμοτῶν ἑκατοντάδων στρατιωτῶν! Τινὰς τοὺς μετέφεραν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Νεοκάστρου, τοὺς καθύγρους ἐκείνους τάφους τῶν ζώντων. Ἰδού, πῶς ἡ «Ἀθηνᾶ» περιέγραφε κατόπιν (18 Ἰουλίου) ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τὰ βάσανά τινων ἐκ τῶν δυσμοίρων τούτων: «Εἰς μίαν γωνίαν τοῦ Ναυπλίου, πλησίον τοῦ Πλατάνου καὶ τοῦ Βουλευτικοῦ, εἰς ταπεινὸν κατοίκημα ἔχον αὐλὴν ὑγρὰν καὶ λασπώδη, μὲ ἕν μόνον παράθυρον σιδηρόφρακτον καὶ σκοτεινόν, βλέπει τις παρὰ τὰς κιγκλίδας ἀνθρωπόμορφα ὄντα ρακώδη, μὲ ὄψιν νεκρῶν καὶ μὲ ὄμματα ἄγρια ροφῶντα ἐν σιγῇ ὀλίγον ἀέρα. Ἐκεῖνοι δὲ δὲν εἶνε ἀποτρόπαιοι κακοῦργοι κηρύξαντες πόλεμον κατὰ τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ πολῖται κληθέντες ἐκεῖ ἀνεξέταστοι διὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα, περιμένοντες πρὸ καιροῦ νὰ μάθουν τὴν αἰτίαν τοῦ φυλακισμοῦ των... Ἡ ὑπέρβασις αὐτῶν τῶν λογικῶν ὁρίων εἶνε ἔγκλημα παρανόμου κατακρατήσεως. Μεταξὺ τῶν συνδιαλέξεών του καὶ τῶν φαιδρῶν ἐπισκέψεων ὁ Μάσσων δὲν ἀκούει ποτὲ τὴν συνείδησίν του νὰ τοῦ λέγῃ κρυφίως, ὅτι οἱ φυλακισμένοι περιμένουν τὴν ἀπόφασιν τῆς τύχης των;!»

Ἐν τούτοις τὴν ἕκτην Ἰουνίου ὁ «Σωτὴρ» ἐξαίρων διὰ μακροῦ ἄρθρου τὴν διοίκησιν τοῦ Κωλέττη, συνίστα ἀμείλικτον τὴν καταδίωξιν καὶ τῶν λοιπῶν ἐγκαθείρκτων Πελοποννησίων, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ καταδίκη τῶν ἀποδειχθέντων ταραχοποιῶν εἶνε θρίαμβος τῆς Δικαιοσύνης, θρίαμβος τῆς φρονήσεως τοῦ Ἔθ-

νους, θρίαμβος τῆς ἑλλ. κοινωνίας κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς στερεώσεως τοῦ Κράτους: «Θὰ παραδεχθῇ ἡ Κυβέρνησις εἰλικρινῶς τὰ σωτήρια μέτρα, ὅτα ἀπαιτοῦσι τὰ συμφέροντα καλῶς ἐννοουμένου Ἔθνους; Θὰ περιπατήσῃ μὲ βῆμα στερεὸν τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ἤνοιξαν καὶ προπερασκεύασαν εἰς αὐτὸν οἱ ἴδιοι ἐχθροὶ τῆς πατρίδος, ἢ θὰ λάβῃ τὸν δρόμον τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῆς ἀμφιβολίας;... Ἡ μεγαλειτέρα ἀξιότης ἑκάστης Κυβερνήσεως συνίσταται εἰς τὸ νὰ εἶναι αἱ πράξεις της σύμφωνοι μὲ τοὺς σκοπούς της».

Ἀλλ' ὁ δρόμος εἰς ὃν ὤθει τὴν Κυβέρνησιν τό ὄργανον τοῦ Κωλέττη δὲν ἦτο καὶ ἄνευ ἀκανθῶν. Ἡ κοινὴ γνώμη εἶχεν ἤδη ἐξεγερθῇ ἐπαρκῶς κατὰ τῶν μέτρων τῆς βίας καὶ τῆς αὐθαιρεσίας.

Σαφῶς δὲ ἐξεδηλώθη τοῦτο κατὰ τὴν δίκην τοῦ διευθυντοῦ τῆς «Ἀθηνᾶς» Ἐμμ. Ἀντωνιάδου, γενομένην τὴν 2 Ἰουλίου. Προήδρευσεν ὁ Ι. Σωμάκης. δικασταὶ δὲ παρέστησαν οἱ Γ. Χὰν, Ἀναστ. Λόντος, Α. Δ. Κριεζῆς, καὶ ὁ εἰρηνοδίκης Ἀναστ. Μαυροκέφαλος. Εἰσαγγελεὺς ὁ αἰώνιος διώκτης τῶν δῆθεν ἀντιδυναστικῶν καὶ ἀντικυβερνητικῶν Μάσσων Ὡς συνήγορος παρέστη ὁ Προβελέγγιος. Μάρτυρες ἐξητάσθησαν ἐλάχιστοι, μεθ' ὃ Μάσσων ἀπήγγειλε τρομερὸν φιλιππικὸν κατὰ τῶν ἐλευθεροστομιῶν τοῦ τύπου.

«Οἱ Ἕλληνες, εἶπε, νομίζουν ἐλευθεροτυπίαν τὰς ὕβρεις, συκοφαντίας κ.λ. Εἰς τὴν Ρώμην ἐπαιδεύοντο αὐστηρῶς οἱ συγγραφεῖς λιβέλλων. Οἱ ἐφημεριδογράφοι ἐν Ἑλλάδι νομίζουν ἑαυτοὺς ἀνωτέρους παντὸς νόμου, πάσης ἐλευθερίας καὶ πάσης ἀκολασίας, ὑβρίζουν δὲ, καθάπτονται καὶ κάμουν πολλὰ κακὰ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ὁμοιάζουν πρὸς (ἀνύπαρκτον) μῦθον τοῦ Αἰσώπου, καθ' ὃν παιδία τινὰ πετροβολοῦντα τοὺς βατράχους εἰς μίαν λίμνην ἠρωτήθησαν ἀπὸ αὐτοὺς διατὶ τοὺς πετροβολοῦν. — Διότι ἔτσι εὐχαριστούμεθα, ἀπήντησαν τὰ παιδιά. — Ἀλλ' ἠρωτήσατε, παρετήρησαν οἱ βράτραχοι, ἂν εὐχαριστούμεθα καὶ ἡμεῖς; — Ὁ «Χρόνος» ἠρέθησε τὰ πράγματα, ἡ δὲ «Ἀθηνᾶ» ἐξέθεσε τὴν καταδίωξιν τοῦ συντάκτου της μὲ παρατηρήσεις δυσμενεῖς. Εἶχε δὲ σκο-

πὸν ἄλλον τὸ καταδιωχθὲν φύλλον. Ὁ Βλασκὼν λέγει ὅτι αἱ καταχρήσεις τοῦ τύπου δέον νὰ παιδεύωνται. Ἕνας ἀξιωματικὸς Ἄγγλος ηὐτοκτόνησέ ποτε, διότι προσεβλήθη ἀπὸ τὸν τύπον ὡς ἄνανδρος...

Ἐκτὸς τούτων κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν» (σελ. 653) ἐτόνισε δὶς καὶ τρὶς ὅτι ἐλευθεροτυπία ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλάδα, διότι δὲν ὑπάρχει λογοκρισία, κηρυχθεὶς ὑπὲρ ταύτης ! Κηρύξας τὸν Σχινᾶν ἐνάρετον,ἀφοῦ τὸν ἐστόλισε καὶ μὲ ὅσους εἰμπορεῖ τις νὰ συλλογισθῇ ἐπαίνους, τὸν παρέστησε καὶ φιλότιμον εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν καὶ ὡς τοιοῦτον ζητοῦντα ἱκανοποίησιν, ἐτόνισε δὲ ὁ Μάσσων ὅτι ἡ κατηγορία κατὰ τοῦ Σχινᾶ «ὅτι θέλει δυνηθῇ νὰ ὠφελήσῃ ὡς ὑπουργὸς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους», ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς ἐπικρατείας στάσεις, ταραχάς (!!!) καὶ τέλος ἐζήτησε τὴν καταδίκην τοῦ Ἀντωνιάδου δυνάμει τῶν ἄρθρων 159 καὶ 344 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.

Ὁ συνήγορος Κωνστ. Προβελέγγιος ὑπερησπίσθη ἐρρωμένως τὸν πελάτην του(ἴδε τὸν λόγον του ἐν «Ἀθηνᾷ» τῆς 11 Ἰουλίου) μεθ' ὃ τὸ δικαστήριον διασκεφθὲν ἐπ' ὀλίγον, ἠθώωσε τὸν Ἀντωνιάδην ἐκδὸν τὴν ὑπ' ἀριθ. 505 ἀπόφασίν του. Ἡ ἀθώωσις αὕτη σύμφωνος πρὸς τὰς διαθέσεις τοῦ λαοῦ, ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ράπισμα κατὰ τῆς ἑταιρίας Κωλέττη-Μάουρερ. Τὸ δεύτερον ἐδόθη ἐκ Μάνης.

Ὁ «Σωτὴρ» τὴν 3 Ἰουνίου εἶχε γράψει ὅτι τὰ πράγματα τῆς Σπάρτης ἔλαβον τὸ εὐκταῖον τέλος καὶ ὅτι ἡ μεγαλειτέρα ἡσυχία βασιλεύει ἐκεῖ δ ι ὰ τ ὸ π α ρ ό ν. Ἀλλὰ μάτην κατερρίφθησαν καὶ πολλοὶ τῶν πύργων καὶ μάτην «Ἀθηνᾶ» ἔγραφε τὴν 30 Ἰουνίου ὅτι «ἐν Μάνῃ βασιλεύει ἡσυχία». Οἱ Μανιάται ἐκαιροφυλάκτουν πάντοτε πρὸς ἐξέγερσιν.

Πλὴν τοῦ Φέδερ εἶχε σταλῇ κατ' αὐτῶν ὡς ἔκτακτος ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως ὁ Γ. Βκλτινὸς,γνωρίζων τὴν Μάνην, ὁ δὲ Σμάλτς ὡς στρατηγὸς, εἶχον δὲ οὗτοι εἰρηνεύσει τὴν Ἀνατολικὴν Μάνην καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Δυτικῆς τῇ συνδρομῇ τῶν ἐντοπίων συνταγματαρχῶν Ι. Μαυρομιχάλη καὶ Τζανετάκη, τοῦ μιαράρχου

Κατσάκου καὶ τοῦ Δ. Πικουλάκη («Σωτὴρ» 14 Ἰουνίου). Ἓν ἀπόσπασμα προκληθὲν συνεπλάκη μετὰ τῶν Μανιατῶν, ἕτερον δὲ εἰς Πετροβοῦνι παρὰ τὸ Γύθειον μετ' ἀσημάντων ἀποτελεσμάτων. Ἡ Κυβέρνησις διέταξε τὰ στρατεύματα νὰ ὀχυρωθοῦν εἰς τὸ Γύθειον καὶ νὰ διοργανωθῇ ἡ ἀνάκτησις ὅλης τῆς Μάνης ἄνευ αἱματοχυσίας.

Ἀλλ' αἴφνης αἱ μικροσυμπλοκαὶ αὗται κατέληξαν εἰς ἀληθῆ πάλιν ἐπανάστασιν καὶ τὴν 1 Ἰουλίου πολλοὶ Μανιάται ἐπέπεσαν ἀόρατοι τὸ μεσονύκτιον παρὰ τὰ Κακοβούνια κατὰ τοῦ σώματος τοῦ ταγματάρχου Σαούτινερ διὰ λίθων καὶ σφαιρῶν, ᾐχμαλώτισαν δὲ καὶ ἐφόνευσαν πολλούς, τῶν λοιπῶν παραδοθέντων. Ὁ Σωνιὲ, διοικητὴς τοῦ γ' τάγματος, χωρὶς πολλὴν ἀνάγκην διεπραγματεύθη πρὸς τοὺς Μανιάτας καὶ ἄφησε τὴν ὀχυρὰν θέσιν του, τραπεὶς πρὸς τὴν ὁδὸν Λάγιου, ἠνάγκασε δὲ τοῦτο τὸν Σμὰλτς νὰ διατάξῃ γενικὴν ὑποχώρησιν. Ἓν τάγμα Βαυκρῶν κατέφυγε κακῶς ἔχον εἰς Πορτοκάγιο, ἔνθα ὀχυρώθη.

Ὁ Σμὰλτς ἀνασυνταχθεὶς ἐπετέθη λυτσωδῶς κατὰ τῶν Κακοβουνιωτῶν καὶ τοὺς κατεδίωξε μέχρι τῶν ὀρέων. Ὕστερον δὲ ἐπετέθη κατὰ τῶν πολιορκούντων τὸ τάγμα τὸ κλεισθὲν εἰς Πορτοκάγιο καὶ μετὰ πεισματώδη μάχην τοὺς διεσκόρπισε. Ἐν αὐτοῖς ἦτο ὁ νεαρὸς Μούρτζινος καὶ οἱ Ἀνδρουβιτσιάνοι. Τὴν τρίτην Ἰουλίου συγκεντρωθέντες 800 Μανιάται εἰς Κυπαρίσσια προσέβαλαν τὴν ὀπισθοφυλακὴν καὶ προυκλήθη μάχη πολύωρος. Ὁ μοίραρχος Πετμεζᾶς ὑπέστη τὴν σφοδροτέραν ἐπίθεσιν, ἀλλ' οἱ Μανιάται ὑπεχώρησαν τέλος εἰς τὸ χωρίον Βαθυά. Μέρος στρατοῦ ἀποβιβασθὲν εἰς Μαραθωνῆσι προσεβλήθη ὑπὸ πυρετῶν καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ πλοῖα. Ὁ Γρίβας ἐστάλη ἐκ Ναυπλίου μὲ νέας δυνάμεις.

Οἱ Μανιάται ὅμως ἔλαβον ἀνενόχλητοι τὰ ὅρη, εἰς ἃ ἀπεκόμισαν πολλὰ λάφυρα καὶ πλείστους αἰχμαλώτους Βαυαρούς. Ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε λύτρα, ἀλλ' οἱ αἰχμάλωτοι καὶ πάλιν ἐκρατήθησαν, καὶ ἐπωλοῦντο ἀντὶ ταλλήρου πρὸς ἐμπαιγμόν! Κατὰ τὸν Λούζην τινὲς κατεκρεουργήθησαν. Οἱ ἀξιωματικοὶ ὑπέστησαν

πλείστους ἐξευτελισμούς. Μετὰ τοῦτο αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ ἰσχυρότεροι τῶν ἐντοπίων ἐπεδόθησαν εἰς εἰρήνευσιν τῶν χωρίων, ἀλλ' οἱ Μανιάται ἔμενον πάντοτε εἰς τὰ ὄρη ὡς νέφος ἀπειλητικὸν κατὰ τῆς ἡσυχίας τοῦ Κωλέττη εἰς τὴν ἐξουσίαν.

Τὰς εἰδήσεις ταύτας συνεκεντρώσαμεν κυρίως ἐκ τῶν ἀνταποκρίσεων τῆς «Ἀθηνᾶς» καὶ τοῦ «Σωτῆρος» καὶ ἐκ τῶν γνωστῶν ἱστορικῶν συγγραμμάτων.

ΤΜΗΜΑ Ε'.

ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΣΕΩΣ

Ὁ Κωλέττης διασύρων τὸν Γέρων.— Ἀνάκλησις τοῦ Μάουρερ καὶ Ἄβελ.— Τὰ παράπονά των καὶ ἡ τύχη των.— Φλογερὰ ἄρθρα τῆς Ἀθηνᾶς.— Κρίσεις χωρικῶν περὶ τοῦ Κόβελ.—Ἡφαίστειον βράζον.

Ἵνα ὁ Κωλέττης παγιώσῃ τὴν ἀρχήν του ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον νὰ ἐνισχύσῃ ἠθικῶς τὴν Κυβέρνησιν παρὰ τοῖς ἔξω καὶ παρὰ τοῖς ἔσω, μεταχειρισθεὶς καὶ τὸν τύπον. Ἐνῷ δὲ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Βαυαρίας κόμης Λούζης ἐχαρακτήριζε τὴν καταδίκην τοῦ Κολοκοτρώνη ὡς «αὐθαιρετώτατον πραξικόπημα, καὶ ὡς σκάνδαλον τοῦ ὁποίου τὸ αἴσχος θὰ μείνῃ ἀνεξίτηλον εἰς τὸν αἰῶνα», ὁ δὲ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ὅτι «ὅλη ἐκείνη ἡ ἱστορία ὑπῆρξεν ἀηδὴς καὶ ρυπαρά», ὁ δὲ τῆς Ρωσσίας ἔγραφε πρὸς τὸν Τσάρον, ὅτι ἡ ὅλη καταδίωξις ὑπῆρξε καὶ προσωπικὴ κατ' Ἐκείνου προσβολή, διότι μόνον φιλόρρωσοι ἐφυλακίσθησαν, ὁ Κωλέττης ἔστελλεν εἰς τὰς Γαλλικὰς ἐφημερίδας ἄρθρα δι' ὧν ἐξηυτελίζοντο οἱ Ναπολιτοι καὶ ἰδίως ὁ Κολοκοτρώνης.

Ἡ ἐν Σμύρνῃ μάλιστα ἐκδιδομένη γαλλόφωνος «Ἐφημερὶς τῆς Σμύρνης» ὑπερέβη πᾶν ὅριον εὐπρεπείας δημοσιεύουσα φρικτοὺς λιβέλλους κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πολυζωΐδου, τοὺς ὁποίους ἀσμένως μετέφερεν εἰς τὰς στήλας του ὁ «Σωτὴρ» πρὸς φωτισμὸν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ! Ἐκ μακροτάτης ἀσυνειδήτου βιογραφίας τοῦ Κολοκοτρώνη ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς («Σωτὴρ» ἀριθ. 49).

«Ὁ Θ. Κολοκοτρώνης εἶνε εἷς ἐξ ἐκείνων, ὅστις ἀναξίως ἔλαβεν ὑπόληψιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ πατήρ του ἦτο περίφημος διὰ τὴν τόλμην του καὶ τὰς ληστείας του... Ὅταν διελύθησαν εἰς Ἑπτάνησον τὰ ἄτακτα στρατεύματα τοῦ Τσουρτς ὁ Κολοκοτρώνης κατήντησεν εἰς τοιαύτην δυστυχίαν, ὥστε νὰ σφάζῃ καὶ νὰ πωλῇ κρέατα... Κατὰ τὸν ἀγῶνα διώκει τὸν στρατὸν ὑπὸ τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν, χωρὶς ποτε αὐτὸς ν' ἀκούσῃ (ὅπως λέγουν τὰ παληκάρια) νὰ σφυρίζῃ τὸ βόλι εἰς τ' αὐτιά του... Τὰ λάφυρα τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τοῦ Δράμαλη τὸν ἔκαμαν νὰ κερδίσῃ μεγάλα πλούτη, τὰ ὁποῖα δώδεκα ἐτῶν ἀδικοπραγίαι ἐπολλαπλασίασαν».

Ὁ Κωλέττης δηλ. ὁ χρηματίσας ἰατρὸς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἐθεώρει ἀνήκουστον αἶσχος τὸ ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἤσκησεν ἐν Ζακύνθῳ τὸ ἔντιμον ἔργον τοῦ κρεοπώλου, μὴ δεχθεὶς ποτὲ νὰ κρεμάσῃ φούνταν ξένην εἰς τὸ σπαθί του καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς Τούρκους! Συγχρόνως τὸ ὄργανόν του ὁ «Σωτὴρ» ἐξῆρεν ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τὴν τάξιν ἐν τῷ Κράτει, ἣν ἔφερεν ἡ ἀρχὴ τοῦ Κωλέττη, ἀλλὰ διὰ κάθε ἐνδεχόμενον ὑπέσχετο καθημερινῶς προβιβασμούς εἰς τοὺς στρατιωτικούς. Τὰ ἄρθρα ταῦτα τοῦ «Σωτῆρος» ἐγράφοντο διὰ μεγίστων χαρακτήρων ἐξευτελιστικώτατα διὰ τοὺς Ναπαίους. «Ἡ καταδίκη τοῦ Κολοκοτρώνη, ἔγραφεν, ἤργησε νὰ δίδῃ τοὺς καρπούς της. Αἱ πρόσοδοι ηὔξησαν. Τὸ Κράτος εἶνε εἰς τὴν τελείαν ἀνάρρωσίν του. Πανικὸς κατέλαβε τοὺς κακοποιοὺς καὶ τοὺς ραδιούργους. Οὔτε τὰ ὀνόματά των δὲν ἀκούονται πλέον... Οἱ Ἕλληνες ἀπολαμβάνουν τὰς ἐκ τῆς Συνταγματικῆς Κυβερνήσεως ἀγαθοεργίας, τῆς ὁποίας

ἡ Ἀντιβασιλεία προσπαθεῖ νὰ θέσῃ τὰ θεμέλια...»

Εἰς τοὺς διθυράμβους αὐτοὺς ἔθεσε φραγμόν τινα ἡ ἱστορηθεῖσα στάσις τῆς Μάνης, ἀλλὰ κατασταλείσης ταύτης ὁ «Σωτὴρ» ἔγραφε πάλιν τὴν 8 Ἰουλίου. «Ἡ κτηνώδης δύναμις τοῦ ἰσχυροτέρου νικᾶται ἀπὸ τὴν βραδεῖαν ἀλλ' ἀσφαλῆ τοῦ πολιτισμοῦ ἐνέργειαν. Πανταχοῦ ἡ εὐταξία ἀναγεννᾶται καὶ αἱ ψυχορραγοῦσαι φατρίαι αἰσθάνονται τὴν ἀδυναμίαν των νὰ ταράξουν εἰς τὸ ἑξῆς τὴν κοινὴν ἡσυχίαν....»

Ἀλλ' ἡ πρώτη ταραχὴ τῆς ἡσυχίας τοῦ Κωλέττη καὶ τοῦ Μάουρερ δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν ἔσωθεν. Διότι ταχυδρόμος φθάσας εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν 18 Ἰουλίου δι' Ἀγγλικοῦ πλοίου ἔφερε πρῶτον εἰς τὸν Ἄγγλον ἀντιπρέσβυν τὴν εἴδησιν ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία μεταρρυθμίζεται, (ἐφημερὶς «Ἀθηνᾶ» τῆς 28 Ἰουλίου). Ἡ εἴδησις διεδόθη ἐν ἀκαρεῖ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ναυπλίου καὶ εὐλόγως κατέπληξε τὸ κοινὸν καὶ τοὺς ἐπισήμους κύκλους. Οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι φεύγουν ὅλοι οἱ Ἀντιβασιλεῖς ἄλλοι δὲ ὅτι μόνον ὁ Μάουρερ καὶ ἄλλοι μόνον ὁ Ἀρμανσπεργ.

Ὁ Ἄγγλος ὅμως Ἀντιπρέσβυς διέψευδε δῆθεν τὴν εἴδησιν καὶ ἡ ἀμφιβολία ἐπετείνετο καὶ ἡ περιέργεια ἐκορυφοῦτο. Τίς λοιπὸν μερὶς ἀπὸ τὰς ἀντιμαχομένας ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπεκράτησε; Ἡ ἐρώτησις αὕτη ἦτο εἰς τὰ στόματα ὅλων, καίτοι ἀπροκαλύπτως πλέον ηὔχοντο οἱ Ἕλληνες νὰ φύγουν καὶ οἱ τρεῖς Ἀντιβασιλεῖς, διὰ νὰ προληφθοῦν ἐθνικαὶ συμφοραὶ καὶ νὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τέλους ὁ Ὄθων, ὅστις καίτοι θὰ ἐγίνετο ἐνηλιξ μετὰ 10 μῆνας, ἐν τούτοις εἶχεν ἤδη ἀρχίσῃ νὰ λαμβάνῃ ἐνίοτε μέρος εἰς τὰ συμβούλια τῶν Ἀντιβασιλέων, προσπαθῶν νὰ μορφώνῃ ἰδίας γνώμας ἐπὶ τῶν ἐθν. ζητημάτων.

Ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἐδέχθη πολλάκις παράπονα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερίδων τῆς Ἀντιβασιλείας. Ὁ Ἀρμανσπεργ κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου παρίστα εἰς αὐτὸν ἐπικειμένην σοβαρωτάτην κρίσιν ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν ἔπαυεν ἡ ἐνέργεια τοῦ Μάουρερ καὶ Ἄβελ. Γνωρίζων ὅμως ὅτι ὁ Λουδοβῖκος ηὐνόει μόνον τὸν Ἔυδεκ ἐξῆρει πονηρῶς τοῦτον τῶν καταγγελιῶν καὶ τὸν παρίστα μόνον ὡς ἐξα-

πατηθέντα ὑπὸ τῶν ἄλλων. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς δὲν ἤκουσε τότε τὰς παραστάσεις. Ἡ τραχύτης ὅμως τοῦ Πάλμεστρων καὶ αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Νέσερλωδ ἐκράτυναν τὴν ἐντύπωσιν, ἣν εἶχον παραγάγει αὐτῷ αἱ εἰσηγήσεις τῶν φίλων τοῦ Ἀρμανσπεργ. (Μένδελ. 1563). Μετὰ τὴν ἀγγελίαν ὅμως τῶν σκανδάλων τῆς δίκης ἔλαβεν εὐθὺς ὁριστικὰς ἀποφάσεις, βλέπων «ὀπισθοδρομοῦντα τὰ πράγματα καὶ τὰς ἀναφυομένας ἐθνικὰς δυσαρεσκείας κατὰ τῆς πλειοψηφίας» (Ἀθηνᾶ 21 Ἰουλ.). Ὀρθῶς δὲ ἡ «Ἐποχὴ» φυλ. 23 ἔγραφεν: «Ἐὰν οἱ ἀσπονδότεροι ἐχθροὶ τῆς Ἀντιβασιλείας διηύθυνον τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν βεβαιοτατα δὲν ἤθελεν ἐπιτύχει νὰ βλάψωσι περισσότερον τόσον τὰ συμφέροντα καθὼς καὶ τὴν ὑπόληψιν αὐτῆς».

Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἀρμανσπεργ ἐπέτυχεν ἐμμέσως ὅτι ἐζήτει παρὰ τῶν Ναπαίων διὰ τοῦ Φράνς. Κατὰ τὸν Μένδελσων (σ. 1556) ὁ Ἀρμανσπεργ «ἔκρινεν ὅτι ὁ Φρὰνς εἶχε δίκαιον καὶ συνεβούλευσε διὰ τῶν ἀναφορῶν τὰ βέλτιστα εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας. Ἔχων ν' ἀνταποδώσῃ εἰς τοὺς συναδέλφους του τὴν ταπείνωσιν, εἰς ἣν μετὰ τοσαύτης κατ' ἐπιφάνειαν εἰλικρινείας τὸν εἶχον τότε ὑποβάλλει, ὠφελήθη ἐπιτηδείως ἐκ τῶν ὀλισθημάτων εἰς ἃ εἶχε παρασυρθῇ ὁ Μάουρερ διὰ τῆς ἐμπαθοῦς κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐνεργείας του».

Αἱ εἰδήσεις αὗται δὲν εὐηρέστησαν τὴν πλειοψηφίαν τῆς Ἀντιβασιλείας, ἥτις εἶχεν ἤδη ἀπόφασιν ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τὸ προνόμιον τῆς ἐπισήμου παραστάσεως καὶ τῆς ἀμέσου ἀλληλογραφίας μετὰ τῶν διπλωματῶν καὶ νὰ διαγράψῃ τὰ ἐξ 91200 δρ. ἔξοδα παραστάσεώς του, ἐφ' ὧν ἀνεμένετο ἡ ἀπόφασις τοῦ Λουδοβίκου, ὅστις μάλιστα εἶχε θρυλληθῇ τὸν Ἰούνιον ὅτι θὰ ἤρχετο πρὸς τὸν υἱόν του Ὄθωνα. Ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἦλθε μία κορβέρτα ἐκ Τουλῶνος ἐπιβεβαιοῦσα τὴν εἴλησιν τῆς ἀνακλήσεως, μέχρις οὗ τὴν 20 Ἰουλίου ἔφθασε καὶ τὸ Γερμανικὸν πολεμικὸν ἐφ' οὗ ἐπέβαινε ὁ νέος Ἀντιβασιλεὺς Κόβελ μετὰ τοῦ μυστικοῦ συμβούλου Κλέτζ καὶ τῆς ἀκολουθίας του, καταλύσας εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Λονδίνου. Ὁ Κόβελ ἔφερε πρὸς μὲν τοὺς

ἀντιπροσώπους τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας ἐπιστολᾶς τῶν Κυβερνήσεών των ὅπως ἀναγνωρίσουν τὴν μεταρρύθμισιν ὡς γενομένην «μὲ πλήρη εὐχαρίστησιν καὶ συναίνεσίν των» («Ἀθηνᾶ» 28 Ἰουλ.) πρὸς δὲ τὸν Ἄρμανσπεργ ἐπιστολὴν τοῦ Λουδοβίκου καθ' ὃν ἔδει ἡ Ἑλλὰς ἐφεξῆς «νὰ διοικηθῇ κατὰ τὰ ἐθνικά της φρονήματα καὶ τὰς ἐθνικάς της ἀνάγκας». Εὐθὺς λοιπὸν τὴν ἑπομένην 21 Ἰουλίου ἐγνωστοποιεῖτο εἰς τοὺς Ὑπουργούς, εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τὸ Ἔθνος ὅλον, ὅτι ὁ Μάουρερ καὶ ὁ Ἄβελ ἀνεκλήθησαν, διαταχθέντες νὰ φύγουν ἀμέσως ἐξ Ἑλλάδος. Ὄντως δὲ τὴν προηγουμένην νύκτα ἀνεχώρησαν μὲ τὸ βρίκιον Ἁγ. Νικόλαος.

Κατὰ τὸν Μένδελσων (σελ. 1563) ὁ Μάουρερ ᾐσθάνθη τὴν εἴδησιν ὡς κεραυνὸν καὶ ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὴν ἰδέαν νὰ διοικήσῃ τὴν Ἑλλάδα μονοκρατορικῶς τῷ ἔκαμεν ἀλγεινοτάτην αἴσθησιν. «Ἡμεῖς γράφει ὁ ἴδιος (§ 458) οὐδόλως ὑπεθέτομεν τοιοῦτόν τι. Μόνον ὁ Γράϊνερ ἦτο ἀπαισιόδοξος ἕνεκα τῆς ἤδη ἐν Μονάχῳ κτηθείσης πικρᾶς πείρας καὶ διηγήθη τοῦτο εἰς ἐμέ, τὸν Ἄβελ, τὸν Ἔϋδεκ καὶ τὸν Βαρῶνον Acsh. Δυστυχῶς δὲ τὰ πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι εἶχε δίκαιον. Ὀλίγον βραδύτερον ἐπηκολούθησεν ἡ ἐπάνοδος τοῦ Γράϊνερ εἰς Βαυαρίαν οὐχὶ μόνον διὰ λόγους ὑγείας ὡς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὁ Ἄβελ, τὸν ὁποῖον ὡσαύτως προσεπάθησε νὰ πείσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Βαυαρίαν, καὶ ἡ οἰκογένειά του...»

Φεύγων ὁ Μάουρερ ἔλαβεν ἐκ πείσματος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ νομοσχέδια περὶ διοργανώσεως τῶν σχολείων (Ἀθηνᾶ 15 7)βρίου) ἀνεβλήθη δὲ ἐκ τῆς ἀνακλήσεως ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων. Οἱ ἀνακαλούμενοι μετ' ἐμφανοῦς ἐκδηλώσεως τῆς Β. δυσμενείας «μετεπέμφθησαν εἰς Τεργέστην δίκην ἐγκληματιῶν» (Μένδελσων αὐτ.) Καὶ ὄντως ὅταν ἔφθασαν πρὸ τῆς Τεργέσπης εἰς Βενετίαν ἔμαθον ἐκεῖ ὅτι ὁ μὲν Μάουρερ διωρίσθη ἁπλῶς πρόεδρος δικαστηρίου εἰς Ἀσχάφενβουργ, ὁ δὲ Ἄβελ δεύτερος σύμβουλος τῆς ἐν Βιέννῃ Βαυαρικῆς πρεσβείας, οἵαν θέσιν εἶχε καὶ πρὶν ἔλθῃ εἰς Ἑλλάδα σὺν τῇ Ἀντιβασιλείᾳ.

Συγχρόνως αὐτοῖς ἐδηλώθη, εἰς ἔνδειξιν δυσμενείας ὅτι δέον νὰ μεταβῶσι κατ' εὐθεῖαν εἰς τὰς θέσεις των χωρὶς νὰ διέλθωσιν ἐκ Μονάχου, τόση δὲ ἦτο ἡ ἐναντίον των ὀργὴ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ὥστε ὅταν κατόπιν τυχαίως συνηντήθησαν εἰς Ρόστεν καὶ ἠθέλησαν οὗτοι νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτὸν δὲν τοὺς ἐδέχθη, «μὴ θέλων νὰ ἴδῃ εἰς τὰ μάτια του τοὺς διώκτας δύο ἀθώων καὶ ὑπονομευτὰς τῆς δημοτικότητος τοῦ λατρευτοῦ τοῦ υἱοῦ του» («Ἐθνικὴ» φύλλον 4 καὶ 12).

Ὁ Πάρις φίλος τοῦ Μάουρερ γινόμενος ἠχὼ τῶν πικρῶν ἐκείνων συναισθημάτων γράφει: «Πᾶσα ἡ ἐκ τοῦ παραγκωνισμοῦ τῆς Ρωσσικῆς μερίδος προελθοῦσα διχόνοια καὶ δυσαρέσκεια παρεστάθη ὡς φωτεινὴ ἀπόδειξις ἐλεεινῆς διοικήσεως τῆς πλειοψηφίας. Ἡ φωνὴ τοῦ ἔθνους ἀπεπνίγη. Καθότι ποῖος Ἕλλην θὰ ἐτόλμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν ἀφοῦ δύο μέλη τῆς Ἀντιβασιλείας ἐδιώχθησαν τῇ ὑποκινήσει τῆς Ἀγγλίας διὰ Ρωσσικῶν λογχῶν». Ὁ Τερτσέτης κατόπιν ἐβροντοφώνει ὅτι ἡ 26 Μαΐου ἐγέννησε τὴν 21 Ἰουλίου. Τὸν Ἄβελ διεδέχθη ὡς ἀναπληρωτικὸν μέλος ὁ Γράϊνερ, ἐπανελθὼν ὑγιὴς ἐκ Βαυαρίας. Συγχρόνως ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν καὶ ὁ Γάϊπ «εἷς τῶν ἡρώων τοῦ δράματος τῆς Κολοκοτρωνικῆς δίκης» («Ἀθηνᾶ» 25 Ἰουλ.) ἀνεπληρώθη δὲ προσωρινῶς ὑπὸ τοῦ πρώην δικαστοῦ Χάν. Ἐλέχθη δὲ ὅτι μετεκαλεῖτο πανοικεὶ καὶ ὁ ἀντιπρέσβυς Γκάσερ καὶ ὅτι ὑπέβαλε παραίτησιν καὶ αὐτὸς ὁ Ἔϋδεκ.

Ἡ «Ἀθηνᾶ» ἀναπνεύσασα πλέον ἔγραφε τὴν 25 Ἰουλίου ὅτι πρὸ πολλοῦ ἐγνώριζε τὰ τῶν διαφωνιῶν τῆς Ἀντιβασιλείας ἀλλὰ δὲν τ' ἀνέγραφε, ἵνα μὴ πάλιν καταδιωχθῇ. Τὴν ἑπομένην ὁ «Σωτὴρ» τὴν ἔψεξε διαψεύδων ὅτι οἱ Ἀντιβασιλεῖς διεφώνουν (!) ἀμύνεται δὲ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ Ὑπουργείου Κωλέττη «ἵνα μὴ εἰσέλθουν εἰς αὐτὸ ἑτερογενῆ στοιχεῖαν» Ἀλλ' ἡ «Ἀθηνᾶ» ἦτο ἀκράτητος εἰς ἐπικρίσεις χαρακτηρίζουσα τὸν Μάουρερ ὡς ἐχθρὸν τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ ἀπαρριπίζοντα πλαιὰ πάθη καὶ διαιροῦντα τὸ ἔθνος εἰς δύο. Αἰσιοδοξοῦσα δὲ ἐκ τοῦ νέου καθεστῶτος ἐπιλέγει: «Ἡ Ἑλλὰς πρὸ δύο ἡμερῶν ἀναπνέει. Ἡ κεφαλὴ τοῦ

κόμματος ἀπεκόπη. Δὲν θέλομεν πλέον οἱ δικασταὶ νὰ παραβιάζωνται διὰ χωροφυλάκων, δὲν θέλομεν ἀνακριτὰς συλλέγοντας τὰς κατὰ τῶν ὑποδίκων ἀποδείξεις μαζῆ μὲ τοὺς ἐχθρούς των, δὲν θέλομεν ἐπεμβάσεις τῆς διοικήσεως διὰ Β. Διαταγμ. εἰς πράξεις τῶν δικαστηρίων, δὲν θέλομεν ἡ δημόσιος κατηγορία νὰ ἐκπορνεύεται γινομένη ὄργανον ἰδιωτικῶν διεκδικήσεων».

Ἡ μερικὴ μεταρρύθμισις τῆς ἀντιβασιλείας δὲν ἐπέφερε καὶ ριζικὴν μεταβολὴν τῶν καθεστώτων, διότι ὅλη ἡ ἀρχὴ συνεκεντρώθη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρμανσπεργ καὶ οὕτως ἐπληρώθη τὸ ἀρχαῖον ὄνειρόν του. Ὁ Κόβελ μέχρις ὅτου γνωρίσῃ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα ἐλάχιστα ἀνεμιγνύετο εἰς τὰ τῆς διοικήσεως, συνιστῶν μόνον ἐπιείκειαν. Ὁ Ἐϋδεκ ἀσθενήσας ψυχικῶς καὶ σωματικῶς ὑπέβαλεν εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον τὴν παραίτησίν του, ἥτις ὅμως δὲν ἔγεινε δεκτή, οὕτω δὲ παρέμεινεν ἔκτοτε διὰ τὴν τυπικὴν πλήρωσιν τοῦ κενοῦ τῆς τριμελοῦς δῆθεν ἀρχῆς. Κατὰ τὸν Μένδελσων «διετήρησε τὴν θεσιν του, εἰς ἣν λίαν ἀκάκως ἐξεπλήρωσεν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὰ καθήκοντά του καθὼς καὶ πρότερον, διὰ σπουδῆς δηλ. εἰς τὴν ζωγραφικὴν (σ. 1563) («Ἀθηνᾶ» 1 Αὐγ.).

Οἱ δῆθεν συνένοχοι τοῦ Κολοκοτρώνη ἔμειναν αὐστηρότερον φυλακισμένοι εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ Παλαμηδίου. Ὁ κόσμος ἤλπιζε νὰ δοθῇ χάρις πλήρης εἰς τοὺς δύο στρατηγοὺς καὶ ν' ἀποφυλακισθῶσιν οἱ λοιποὶ καὶ ὅμως δὲν εἶδε τοιαῦτα. Ὁ κόσμος ἤθελε ὑπουργικὴν μεταβολὴν καὶ ὅμως ἡ Ἀντιβασιλεία ἄφησε τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας τοῦ Κωλέττη τοῦ Σχινᾶ καὶ τοῦ Μάσσωνος.

Μετὰ τὴν δίκην ἡ Πελοπόννησος ἦτο ἐν συνόλῳ κάκιστα διατεθειμένη. Αἱ καταστροφαὶ ἃς ἔπαθε κατὰ τὸ 1824 ἀπὸ τὸν Κωλέττην, τεθέντα ἐπὶ κεφαλῆς χιλιάδων Ρουμελιωτῶν, ἔμενον ἀκόμη ἕναυλοι εἰς τὴν μνήμην πάντων. Δικτατορία Κωλέττη ἐσήμαινε καταστροφὴν τῶν ἀνυποτάκτων στρατιωτῶν διὰ παντὸς μέσου. Ἰδαιτέραν σημασίαν εἶχε διὰ τὸν λαὸν ἡ ἐνάμιξις τῶν Βαυαρῶν εἰς τὰ τῆς θρησκείας. Ὁ Μάουρερ κατώρθωσε διὰ τοῦ

Ὁ Χατζηχρῆστος

Σχινᾶ νὰ διαλυθῶσι τὰ μοναστήρια καὶ νὰ χωρισθῇ ἡ ἐκκλησία μας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ταῦτα δὲ εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ εἶχον σπουδαιοτάτην σημασίαν καὶ ἐπιτηδείως ἐκμεταλλευόμενα ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἦσαν ἱκανὰ ν' ἀνάψωσι πυρκαϊὰν ἀπὸ τὰς τρομερωτέρας, διότι ἀείποτε ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς ὑπῆρξεν ὁ κινδυνωδέστερος σκόπελος τῆς τάξεως.

Τοιαύτη ἦτο ἡ διάθεσις τῶν πνευμάτων, ὅτε ἀφίκετο ὁ Κόβελ. Ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῦ ἐλάχιστα ἀνέμενεν ὁ λαός. Διότι τοὺς λαοὺς δυσκόλως τοὺς διοικοῦν καλῶς οἱ ξένοι. Κατὰ σύγχρονον χρονογράφον ὅταν ὁ Κόβελ ἐταξείδευεν ἀπὸ Κορίνθου εἰς Ναύπλιον καὶ ἐστάθμευσε τὸ μεσημέρι εἰς τὸ Δερβενάκι διὰ νὰ λάβῃ ὀλίγην τροφὴν, αὐτὸς προηγήθη τοῦ Κόβελ εἰς τὸ πανδοχεῖον καὶ εὐθὺς περιεστοιχίσθη ἀπὸ 4—5 ἐθνοφύλακας χωρικοὺς, οἵτινες τὸν ἠρώτησαν ποῖοι εἶνε οἱ ξένοι. Ὅταν δὲ ἔμαθον ὅτι αὐτοὶ εἶνε οἱ διάδοχοι τοῦ Μάουρερ καὶ τοῦ Ἄβελ καὶ ὅτι μὲ αὐτοὺς πλέον θὰ διορθωθοῦν τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος, εἷς τῶν χωρικῶν ἐκείνων ἐκίνησε δυσθύμως τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπε:

—Ἦλθαν καὶ αὐτοὶ νὰ πάρουν κάμποσα γρόσια καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα τους. Ἐγὼ μὲ τὸ μικρό μου μυαλὸ λέω ὅτι γιὰ τὴν Ἑλλάδα τίποτε δὲν θὰ κάμουν καλό.

Τὰ Βαυαρικὰ στρατεύματα, ἐξηπλωμένα εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα μὲ ἄλλας ἕξεις μὲ ἄλλα ἔθιμα, ἀγνοοῦντα τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἀδυναμίας τοῦ Ἑλλ. λαοῦ, προὐκάλουν διαρκῶς σκηνὰς καὶ ἔγειναν ἀπεχθέστατα διὰ τὰς βιαίας εἰσπράξεις τῶν φόρων. Ἔθνος νεοσύστατον, μόλις ἐξελθὸν μὲ τόσα συντρίμματα ἀπὸ τὴν δουλείαν, ἔθνος εἰς ὃ ὀκτὼ ἔτη ἀγώνων καὶ τριῶν ἐτῶν λεηλασίαι τοῦ Ἰμβραὴμ ἀπερρόφησαν πᾶσαν ἰκμάδα ζωῆς, δυσκόλως βεβαίως ὑπέφερε νὰ πληρώνῃ φόρους καὶ νὰ κύπτῃ εἰς ξένα στρατεύματα, ἅτινα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐχαρακτήριζε ξ έ ν η ν ἀ κ ρ ί δ α, μέχρις οὗ κατώρθωσε κατόπιν νὰ διωχθοῦν ἐξ Ἑλλάδος.

Τὰ πάθη ἄλλως τε μεταξὺ τῶν φατριῶν ἦσαν ἀκρότατα. Παντοῦ ἔβλεπεν ὁ λαὸς προδοσίας. Ἔβραζον λοιπὸν τὰ πράγματα καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Κόβελ. Πρὶν ἢ δὲ γνωσθῇ παντα-

χοῦ ἡ ἄφιξίς του, ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου, ἔκτακτοι ταχυδρόμοι ἔφερον αἴφνης εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν τρομερὰν εἴδησιν, ὅτι ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν ἐξερράγη ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄.

ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΚΡΗΞΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Οἱ Ναπαῖοι καὶ ὁ Κωλέττης.— Ὑποψίαι περὶ τοῦ Ἀρμανσπεργ.— Οἱ Καρλισταί. — Σχέδια συνωμοτῶν. — Οἱ ἀρχηγοί. — Ἔναρξις καὶ πρόοδος τῆς ἐπαναστάσεως. — Κατάλυσις τῶν ἀρχῶν. — Ἐξέγερσις Τριφυλίας, Μεσσήνης καὶ Ὀλυμπίας. — Τὰ ἐν Μεγαλοπόλει καὶ Γορτυνίᾳ.— Ἀντίστασις τῆς Δημητσάνης.— Ἔφοδος κατὰ τῆς Τριπόλεως.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μεσσηνιακὴ ἐπανάστασις» εἶνε γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ κίνημα τοῦ Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου τοῦ 1834 καίτοι ἐξερράγη τοῦτο συγχρόνως ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Μεσσηνίᾳ, ἐξεπλώθη καὶ εἰς τὰς πέριξ ἐπαρχίας. Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοῦ ἦσαν Ναπαῖοι. Καὶ ὅμως δὲν ἐξηκριβώθη ἐντελῶς ἂν ἐλόκληρον τὸ κόμμα τῶν φιλορώσσων ὑπῆρξεν ὁ ἠθικὸς αὐτουργὸς καὶ δράστης τῆς ἐπαναστάσεως. Πέντε μῆνας κατόπιν, τὴν 16 Δεκεμβρίου ἡ «Ἐποχὴ» ἔγραφε: «Τῶν ταραχῶν ἡ πηγὴ μένει ἀκόμη κεκαλυμμένη ὑπὸ πέπλου μυστηρίου». Οἱ Κωλεττικοὶ ἐκραύγαζον ὅτι

ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος ἦσαν οἱ ἐν Ναυπλίῳ φυλακισμένοι καὶ οἱ ἐλεύθεροι Ναπαῖοι, διέδιδον δὲ ὅτι ὁ Κόλιας Πλαπούτας ἦλθε πρότερον εἰς Ναύπλιον καὶ συνεννοήθη ἐν Ἴτς—Καλὲ μετὰ τοῦ Γενναίου μετημφιεσμένος εἰς γαλακτοπώλην καὶ ὅτι τὸν Κρίτζαλην τὸν ἔβαλε εἰς τὸ παιγνῆδι ὁ Τσώκρης (Σωτὴρ ἀριθ. 79 καὶ 6 7)βρίου). Αὐτὰ ἐγράφοντο ἐκ Ναυπλίου καὶ πρὸς τὴν Ἐφημερίδα τοῦ Αὐσβούργου καὶ εἰς τὸν Γαλ. Ταχυδρόμον (Ἐποχὴ 1 9 βρίου), πᾶς δὲ ἀναγνώστης καὶ συνδρομητὴς τῆς «Ἀθηνᾶς» ἐχαρακτηρίζετο ὡς συνωμότης.

Ἡ «Ἀθηνᾶ» ἀπολογουμένη ἔγραφεν, ὅτι τὸ κίνημα ἦτο «γέννημα ἀνοήτων παιδαρίων, συλληφθὲν ὅμως καὶ κυοφορηθὲν ἀπὸ τὴν γενικὴν δυσαρέσκειαν διὰ τὴν καταδίκην τοῦ Κολοκοτρώνη». Τὸ αὐτὸ ἰσχυρίζετο καὶ ἡ «Ἐποχὴ» (ἀριθ. 23) «διότι ἡ περιφρόνησις πρὸς τὴν Δικαιοσύνην κατέστησε τὴν Κυβέρνησιν πλέον μισητὴν καὶ ἀποτρόπαιον», ἐπιβεβαιοῖ δὲ καὶ ὁ Μένδελσων, γράφων (σελ. 1550) ὅτι «ἡ Κυβέρνησις ἐκτεθεῖσα κατὰ τοιοῦτον ἀνήκουστον τρόπον παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς ὅλους τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ δυσηρεστημένους νὰ προβῶσιν εἰς σκευωρίας κατὰ τῶν καθεστώτων». Ἐν σχέσει πρὸς ταῦτα ἐψάλλετο ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τὸ ἑξῆς δημοτικὸν ᾆσμα, ἐκφράζον τὰ παράπονα τῶν ἐπαναστατῶν.

Ὁ Γιαννάκης

Γιαννάκη τ' εἶσαι κίτρινος καὶ τ' εἶσαι μαραμένος;
«Παιδιὰ σᾶν μ' ἐρωτήσατε νὰ σᾶς τὸ 'μολογήσω.
—«Ἀπόψ' εἶδα στὸν ὕπνο μου, εἶδα καὶ στὸ ὄνειρό μου
Εἶδ' ὅτι σκόρπισ' ὁ ταῖφᾶς καὶ μ' ὤφυγε τ' ἀσκέρι
Καὶ πῶς μὲ πιάνουν ζωντανὸν αὐτοὶ οἱ Βαρβαρέζοι
Χίλιοι μὲ πᾶν ἀπὸ μπροστὰ καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω
Κι' οἱ πρόκριτοι μοῦ λέγανε, κι' οἱ πρόκριτοι μοῦ λένε:
—Μαρτύρα τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Κολοκοτρώνη.
—Παιδιὰ πῶς μὲ περάσατε νὰ ψευτομαρτυρήσω;
Μονάχος μου τὸ σήκωσα μὲ τὴν παληοκαπότα

Ξῆντα παράδες τὸ σφαχτό, δυὸ γρόσια τὸ μοσκάρι
Καὶ τρία γρόσια τ' ἄλογο ποιὸς θεὸς τὸ ὑποφέρει;

Παραδόξως ὅμως ὑπεστηρίχθη ὅτι τὰς ταραχὰς ὑπεκίνησε καὶ αὐτὸς ὁ Κωλέττης, ἵνα ἀποδοθῇ ἡ στάσις εἰς τοὺς καταδικασθέντας στρατηγοὺς καὶ λοιποὺς ὑποδίκους καὶ ἐκβικασθῇ οὕτω τῶν μὲν ἡ καρατόμησις τῶν δὲ ἡ καταδίκη. Αὐτὸς ὁ Τερτσέτης ἐν τῇ ἀπολογίᾳ του εἶπεν ὅτι οἱ Κωλεττικοὶ ἀπέκρυψαν ἐπίτηδες εἰς τοὺς Μεσσηνίους τὴν μεταρρύθμισιν τῆς ἀπεχθοῦς Ἀντιβασιλείας καὶ τὴν ἄφιξιν τοῦ Κόβελ καὶ ὅτι οἱ συλληφθέντες ὡς ἐπαναστάται δὲν εἶνε οἱ μόνοι ἔνοχοι. Ὡς ἓν δὲ τῶν σπουδαιοτέρων ἐπιχειρημάτων περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ Κωλέττη προέβαλλον, ὅτι τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ κινήματος ὁ «Σωτὴρ» προήγγειλλε τοῦτο γράφων τὰ ἑξῆς: «Ἀφ' ἧς ἔφθασεν ὁ Κόβελ δὲν ὑπάρχει ἄκουσμα ἀπευκταῖον, δὲν ὑπάρχει λόγος δυσάρεστος ὃν κακόνοες καὶ ραδιοῦργοι δὲν ἔπαυσαν μίαν στιγμὴν νὰ κοινολογοῦν». Ἀνακιρῶν δὲ τὰ σπερμολογήματα ἐπάγεται: «Τὰ κόμματα θέλουν μεταχειρισθῇ πᾶν μέσον νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὰ πράγματα... Ἂς δοκιμάσουν καὶ θέλουν ἰδεῖ πόσον ἀνίσχυροι εἶνε οἱ ἀγῶνές των...»

Ἡ «Ἀθηνᾶ» εἰς σειρὰν φύλλων χαρακτηρίζει τὴν στάσιν ὑποβολιμαίαν καὶ ἔργον τοῦ Κωλέττη καὶ τῶν ἐν ταῖς στασιασάσαις ἐπαρχίας ὀργάνων του, ὁ δὲ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας γράφων εἰς τὴν Κυβέρνησίν του ἐπεβεβαίου ταῦτα καὶ κατήγγελλε τὴν Ἀντιβασιλείαν «ὡς νευρόσπαστον εἰς χεῖρας τοῦ Κωλέττη, ὅστις τὴν ἔρριπτεν ἀπὸ λάθος εἰς λάθος ὅπως τέλος τὴν διώξῃ ἐξ Ἑλλάδος». Ἀλλὰ καὶ ὁ Μένδελσων (σελ. 1553) γράφει ὅτι ὁ Κωλέττης ἔβλεπεν εὐχαρίστως αὐξάνουσαν τὴν ἐπανάστασιν, ἀφ' ἑνὸς διὰ νὰ καταστῇ ἀναγκαῖος καὶ ἀφ' ἑτέρου, διότι ἐπίστευεν εὔκολον τὴν κατάπνιξίν της διὰ τῶν φίλων του Ρουμελιωτῶν.

Αἱ φῆμαι δὲν ἄφησαν ἀμέτοχον καὶ αὐτὸν τὸν Ἄρμανσπεργ, κατελογίζετο δὲ εἰς αὐτόν, ὅτι ὑπεκίνησε τὴν στάσιν, ἵνα ἐπισπεύσῃ τὴν ἀποπομπὴν τοῦ Μάουρερ πρὶν γνωσθῇ αὕτη. Ἐγνώσθη μάλιστα ὅτι ὁ γνωστὸς ὡς φίλος του Ἀρ. Κουβαρᾶς, ἐκ Στε-

μνίτσης, μετέβη καὶ ἔπεισε τοὺς ἐν Μεσσηνίᾳ, ὅτι ὁ Ὄθων ἐπιθυμεῖ νὰ κηρυχθῇ προώρως ἐνῆλιξ καὶ νὰ κρατήτῃ μόνον τὸν Ἀρμανσπεργ ὡς καγγελάριον ἐπιστοποίει δὲ ταῦτα δι' ἐπιστολῶν, ἃς ἐλάμβανεν ἐξ Ἄργους καὶ Ναυπλίου, ἔνθα τοὺς ἀνέμενε δῆθεν ὁ Ἀρμανσπεργ. Ἐκ τῶν διαβουκολήσεων τούτων τοῦ Κουβαρᾶ παραπεισθέντες οἱ Κρίτζιαλης καὶ Μητροπέτροβας ἤρχισαν συνεννοούμενοι καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν Πελοποννησίων. Ὁ Ἀσ. Σεργόπουλος ἐστάλη νὰ κατηχήσῃ τοὺς ἀνεψιοὺς τοῦ Πλαπούτα, εὗρε δὲ προθυμοτάτους τοὺς δύο μικροτέρους υἱοὺς τοῦ ἐν Λάλᾳ πεσόντος ἥρωος Γεωργάκη, τοὺς Κόλιαν καὶ Μῆτρον. Ὁ πρεσβύτερος ὅμως Γιαννῖκος γνωρίζων πόσον φοβερὸς ἦτο ὁ Κωλέττης δὲν ἐνέκρινε τὰ τεκταινόμενα καὶ μεταβὰς εἰς Δημητσάναν κατήγγειλε ταῦτα εἰς τὸν ἔπαρχον Νέγκαν, ἵνα μὴ ἐνοχοποιηθῶσι καὶ καρατομηθῶσιν οἱ ἐν Ναυπλίῳ κατάδικοι, ὁ ἔπαρχος ὅμως ἄγνωστον διατὶ δὲν ἐθεώρησε τότε σκόπιμον νὰ λάβῃ προληπτικὰ μέτρα.

Ἐν τῷ κυκεῶνι τούτῳ τῶν ὑποκινητῶν τῆς ἐπαναστάσεως δὲν παρελείφθησαν καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι Καρλισταί, οἵτινες μετέφερον δῆθεν τὸ κίνημα καὶ εἰς Κεφαλληνίαν! (Ἀθηνᾶ 15 Αὐγ.).

Ἡμέρα πρὸς ἔναρξιν ὡρίσθη ἡ 21 Ἰουλίου, Κυριακή. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος, ἐν μὲν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριφυλίας ὁ Ι. Κρίτζιλης ἐκ Ψάρι, ἀνὴρ γενναιότατος, ἐν δὲ τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀνδρούσης ὁ μικρόσωμος ἀλλὰ λεοντόκαρδος Μητροπέτροβας, γέρων ἤδη 83 ἐτῶν, ἐκ Γαράτζης, καὶ ἐν Γορτυνίᾳ οἱ ἀνεψιοὶ τοῦ Πλαπούτα, εἶχον ἀποφασίσει νὰ εἰσβάλλουν συγχρόνως εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν ἐπαρχιῶν των καὶ καταλύοντες τὰς ἀρχὰς νὰ συναντηθῶσι νικηφόροι εἰς τὸ πεδίον τῆς Καρυταίνης, ἵνα ἐκεῖ στρατοπεδεύοντες διεγείρουν ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ διευθυνθῶσιν εἰς Ἄργος πρὸς κατάλυσιν τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τοῦ Κωλέττη. Οἱ Γρίτζαλης καὶ Μητροπέτροβας ἦσαν παλαιοὶ συναγωνισταὶ τοῦ Κολοκοτρώνη διατρέψαντες εἰς ὅλας τὰς ἐνδόξους μάχας τοῦ ἀγῶνος, κατεδιώχθησαν δὲ καὶ ἐφυλακίσθησαν μετ' αὐτοῦ τῷ 1824 ν Ὕδρᾳ.

Τὸ κίνημα ἤρξατο καὶ ἐπεξετάθη ὡς ἐξῆς, συμφώνως πρὸς τὰς ἐκτενεῖς περιγραφὰς τῶν συγχρόνων ἐφημερίδων καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ἡμῶν πληροφορίας, διότι οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων ἱστορικῶν ἐπραγματεύθη ἐν ἐκτάσει καὶ ἀκριβῶς τὴν σπουδαίαν ταύτην σελίδα τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν 27 Ἰουλίου, τὴν νύκτα, συνωμόται προερχόμενοι ἀπὸ τὰ Σουλιμοχώρια καὶ Ψάρι εἰσῆλθον καὶ ἐκρύφθησαν ἔνοπλοι ἐν Κυπαρισσίᾳ εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν ὁμοφρόνων Γ. Γρηγοριάδου, τοῦ γαμβροῦ του Μιμίκου Πολυχρονοπούλου, Σμυρναίου, καὶ τοῦ Μήτρου Ἀναστασοπούλου. Τὴν νύκτα δὲ τῆς ἑπομένης, τοῦ Σαββάτου, ἦλθον ἄλλοι 100 καὶ κατέλαβον τὸ ἐρείπιον φρούριον τῆς Κυπαρισσίας καὶ τὸ πρωῒ ἐφώναξαν. «Τί φυλᾶτε βρὲ συντρόφοι. Ἤλθαμε! εὐγᾶτε! Οὕτω δὲ οἱ ἔγκλειστοι ἠνώθησαν μὲ τὸν Κρίτζαλην πρὶν ἢ ὁ κόσμος ἀντιληφθῇ τι. Κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν» (11 Αὐγ.) ὁ Κρεστενίτης εἰδοποίησε τὸν Χρηστίδην, ἀλλ' ὁ πεζὸς συνελήφθη, ὁ δὲ μοίραρχος εἰδοποίησεν ὅλους τοὺς ἐν Μεσσηνίᾳ χωροφύλακας, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεὶς ἔλαβεν εἴδησιν.

Ὁ Κρίτζαλης μετ' ἄλλων κατὰ πρόσχημα ἀόπλων ὑπεκρίθησαν εὐθὺς διαφωνίας καὶ ἔριδας πρὸς ἀλλήλους («Ἀθηνᾶ» 1 Αὐγ.) καὶ οὕτω μετέβησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Νομάρχου Χρηστίδου, ἵνα λύσῃ τὰς διαφορὰς αὐτῶν, τότε δὲ ἄνευ κόπου συνέλαβον τὸν Νομάρχην καὶ τὸν Μοίραρχον Α. Μαυρομιχάλην καὶ ἔστειλαν αὐτοὺς ὑπὸ αὐστηρὰν φύλαξιν εἰς τὸ χωρίον του Ψάρι. Κατόπιν ἀφώπλισε τοὺς ὀλίγους χωροφύλακας, κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου, ἐσύλησεν ὅλα τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ ἔταξεν ἰδίαν φρουρὰν εἰς τὰ γραφεῖα καὶ τὴν Κυπαρισσίαν. Ὁ Ἀναστασόπουλος εὐθὺς ἐτάχθη μετὰ τοῦ Κρίτζαλη ὡς καὶ ὁ Γρηγοριάδης, ὅλοι δὲ οὗτοι μὲ τοὺς δύο ἀδελφοὺς Κρίτζαλη προσεπάθησαν νὰ ἐξεγείρουν τοὺς χωρικοὺς τῆς Τριφυλίας.

Ὁ δὲ Μητροπέτροβας ἀφοῦ ἀπὸ γεροντικὸν ἐνθουσιασμὸν ἔκαυσε τὰς θημωνίας του εἰς τὸ ἀλῶνι, κατέβη εἰς τὰς κώμας τῆς πεδιάδος τῶν Λάκκων τῆς Μεσσηνίας καὶ συνήθροιζε χωρικοὺς σαλπίζων παντοῦ τὴν ἐξῆς στερεότυπον προκήρυξιν: «Ὁ

Βασιληᾶς μας θέλει ν' ἀναβῇ στὸ Θρονὶ καὶ οἱ Καλαμαράδες δὲν τὸν ἀφίνουν. Ἔστειλε λοιπὸν παράγγελίκν εἰς ἐμᾶς νὰ πᾶμε μὲ τὰ τουφέκια νὰ τὸν βάλουμε στὸ Θρονὶ καὶ μᾶς καρτερεῖ εἰς τὸ Ἄργος».

Τὴν 29 δὲ Ἰουλίου, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ 96 μόνον ἀτελῶς ὡπλισμένους, διηυθύνθη πρὸς τὴν Ἀνδροῦσαν καὶ μὴ εὑρὼν ἀντίστασιν ἀπὸ τοὺς κατηχημένους χωρικοὺς κατέλαβε καὶ διήρπασε τὴν οἰκίαν τοῦ φυγόντος εἰρηνοδίκου καὶ ἐκεῖθεν ἐτράπη εἰς τὸ χωρίον Ἀσλάναγα, τὴν πατρίδα τοῦ συνωμότου Ἀναστ. Τσαμαλῆ, ὅστις εἶχε συναθροίσει 100 ἄνδρας. Τὴν πρωΐαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ διοικητὴς τῆς Μεσσήνης εἶχε στείλει ἀπόσπασμα 50 ἀνδρῶν, ὅπερ ὁ Τσαμαλῆς παρὰ τὴν προτέραν ὑπόσχεσίν του δὲν ἐδέχθη καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ καταυλισθῇ ἔναντι ἐπὶ λόφου. Φθάσαντος ὅμως καὶ τοῦ Πέτροβα ἐξηγέρθη τὸ σύνολον τῶν Ἀσλαναγαίων καὶ ἐγένετο συμπλοκὴ καθ' ἣν ἐφονεύθη εἷς ἐπαναστάτης καὶ 4 χωροφύλακες, τῶν ἄλλων πληγωθέντων καὶ σκορπισθέντων. (Σωτὴρ 5 Αὐγ., Ἐποχὴ ἀριθ. 26) Ἐλθόντος δὲ κατόπιν καὶ τοῦ Κρίτζαλη καὶ ἑνωθέντων ὅλων τῶν ἀνταρτῶν ὁ Λαὸς τῆς Μεσσηνίας ἔμεινεν ἀμφίρροπος. Τὸ γαλβάνισμα τῶν χωρικῶν ὅτι θ' ἀπαλλαγῶσι τῆς δεκάτης καὶ ὅτι ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς θρησκείας των καὶ τοῦ βασιλέως των ἦτο ἐλκυστικώτατον, διηγέρθη δὲ ταχέως ζωηρότατος πατριωτικὸς καὶ θρησκευτικὸς φανατισμός. Κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν» (15 7)βρίου) «ὁ ὄχλος ἐνόμιζεν ὅτι θὰ φθάσῃ ἀναιμωτεὶ καὶ χωρὶς νὰ τοῦ εἰπῇ κανεὶς οὔτε γρῦ εἰς Ἄργος διὰ νὰ εἴπῃ τὰ παράπονά του».

Οἱ κάτοικοι τοῦ Νησίου εἰς τὴν ἡνωμένην ἐπίθεσιν τῶν ἀνταρτῶν ἀντέστησαν ὀχυρωθέντες εἰς τὰς οἰκίας των, ἀλλὰ τέλος ἐνέδωκαν, αὐτομολησάντων τινῶν πρὸς τοὺς ἀντάρτας. Δύναμις τότε στρατιωτικὴ δὲν ὑπῆρχε μεγάλη ἐν Καλάμαις. Ὁ Φρούραρχος Μεθώνης ἔστειλε διὰ θαλάσσης ἕνα λόχον, μὲ ἑτέρους δὲ ἑκατὸν ἔμεινεν ὁ Μοίραρχος Κατσάκος ἐν Καλάμαις καὶ προσπαθεῖ νὰ σώσῃ τὴν πόλιν καὶ τὰ πέριξ ἀπὸ τὸ μόλυσμα τῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ ἀντάρται φοβηθέντες δὲν προσέβαλον τὰς Καλά-

μας, ὀλίγοι ὅμως Καλάμιοι καὶ χωρικοὶ τοὺς ἠκολούθησαν καὶ ἔλαβον τὴν ἄγουσαν εἰς Μελιγαλᾶ, ἐξεγείροντες ὅλα τὰ ἐν τῷ μεταξὺ χωρία ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ξενηλασίας καὶ τῆς θρησκείας.

Ἀπὸ τῆς 27 Ἰουλίου ἐμάζευον ὁπλοφόρους ἐν Θελπούσῃ τῆς Γορτυνίας ὁ Κόλιας Πλαπούτας, ὁ δὲ Μῆτρος ἐν Ἠραίᾳ. Κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν» συνεπλάκη ὁ Κόλιας μετὰ τοῦ ὑπομοιράρχου Γ. Μανιάτη καὶ διεσκορπίσθη τὸ σῶμά του. Εὐθὺς ὅμως διῆλθε τὸν Ἀλφειὸν καὶ ἀνασυντάξας τοὺς ἀνθρώπους του ἔφθασε τὴν 28ην μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Κολοκοτρώνη Νικήτα Ζερμπίνη εἰς Τζάχα. Ἐκεῖ συνέλεξάν τινας Σκληραίους καὶ ἄλλους ἐκ τῶν πέριξ καὶ ἀνῆλθον μετὰ τοῦ Μήτρου περὶ τοὺς 400 εἰς Ἀνδρίτσαιναν πρὸς σύλληψιν τῶν ἀρχῶν, διαδίδοντες ὅτι τὴν 30 Ἰουλίου θὰ καταλύσουν τὰς ἀρχάς, διότι τότε θὰ καταπλεύσουν καὶ 70 πλοῖα νὰ καταλύσουν τὸν Ὄθωνα ὡς ἔγραφεν ὁ ὕποπτος «Σωτὴρ» (2 Αὐγούστου). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μῆτρος ἐξέδωκε προκηρύξεις πρὸς τὸν λαὸν ὑπογραφόμενος ἀρχιστράτηγος καὶ διευθυντὴς τοῦ ἔθνους καὶ προσεκάλει τοῦτο εἰς ἀποστασίαν διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα, ὡς δὲ ρητῶς πρεσέθετε καὶ τοὺς δύο καταδικασμένους πολιτικοὺς ἐγκληματίας.

Τὴν Κυριακὴν ἔφθασαν διὰ νυκτὸς εἰς Ἀνδρίτσαιναν καὶ εἰσβαλόντες κατέλαβον τὰς πρώτας οἰκίας, ἃς τοῖς προσέφερόν τινες ἐκ τῶν πολιτῶν, ἐκ τῶν προτέρων συνεννοημένοι.

Ὁ τότε Ἔπαρχος ἐν Ὀλυμπίᾳ Λυκοῦργος Κρεστενίτης καὶ ὁ Δῆμος Κανελλόπουλος ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἰσχυρῶν ἐντοπίων ἐκλείσθησαν εἰς τὰς οἰκίας των καὶ ἤνοιξαν πόλεμον καθ' ὧν οἱ ἀντάρται δι' ὀλιγανθρωπίαν ὑπεχώρησαν ἀπὸ τὰς οἰκίας καὶ ἀπέκλεισαν ἔξωθεν τὴν πόλιν ἐπὶ τριήμερον, ἀνταλλασσομένων διηνεκῶς πυροβολισμῶν. Τὴν 2αν Αὐγούστου ἤρχετο εἰς ἐπικουρίαν τῆς Ἀνδριτσαίνης ὁ μοίραρχος Δ. Δεληγεώργης μετὰ 80 πεζῶν καὶ 24 ἱππέων ἐπιπεσόντες ὅμως οἱ ἀντάρται ὑπὸ τὸν Κόλιαν εἰς στενωπόν τινα, ἐκύκλωσαν αἰφνιδίως τὸ σῶμα καὶ τοὺς συνέλαβον

ὅλους ζῶντας. Ὁ Δεληγεώργης γεναίως ἀμυνόμενος ἐπληγώθη καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου, ζωγρηθεὶς δὲ ἔτυχε πολλῆς περιποιήσεως ἀπὸ τὸν ἀντάρτην Λιακόπουλον τὸν Παλουμπιώτην, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Μαυροειδῆν, ὅστις τοῦ ἔκαμε πολλὰς περιφρονήσεις («Ἀθηνᾶ» 3 Νοεμβρίου). Μετὰ τὴν αἰχμαλώτισιν τοῦ σώματος τοῦ Δεληγεώργη ὅλοι οἱ χωρικοὶ τῆς Ὀλυμπίας ἐπτοήθησαν καὶ συνηνώθησαν μὲ τοὺς ἀντάρτας, οὕτω δὲ πάντοθεν κυκλωθεῖσα ἡ Ἀνδρίτσαινα παρεδόθη καὶ οἱ Πλαποῦτκι διήρπασαν τὰ δημόσια χρήματα καὶ κατέλυσαν αἰχμαλωτίσαντες τὰς ἀρχάς.

Ἤδη οἱ ἀντάρται κυριεύσαντες τὴν Μεσσηνίαν ἐσκόπουν νὰ ἐπιπέσωσι ὁμοῦ εἰς Ἀρκαδίαν. Εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Μεγαλοπόλεως εἶχον κατηχήσει πολλὰ ἄτομα, ἰδίως ὅμως τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου Δερμποῦνι. Τὴν Κυριακὴν δὲ (29 Ἰουλίου) 18 Δερμπουνιῶται ὁπλισθέντες διηυθύνοντο εἰς Μεγαλόπολιν πρὸς σύλληψιν τῶν ἀρχῶν κατὰ τὰ συμπεφωνημένα. Ἀλλ' οἱ χωρικοὶ τοῦ Ψάρι, ὄντες ἐν γνώσει τῶν τεκταινομένων, κατέδωσαν τὴν πρόθεσιν τῆς ἐκστρατείας εἰς τὸν ἔπαρχον Μεγαλοπόλεως, οὗτος δὲ ὁπλίσας 300 χωρικοὺς καὶ τάξας αὐτοὺς ὑπὸ τὸν Ν. Φλέσσαν τοὺς ἔστειλε καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ στασιάσαν χωρίον. Μόλις ὅμως ἠκούσθη, ὅτι ὁ Κρίτζαλης ἔφθασεν εἰς Μελιγαλᾶ, οἱ τριακόσιοι ἐκεῖνοι χωρικοὶ ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς ἐξουσίας καὶ εἶδε καὶ ἔπαθεν ὁ Φλέσσας νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν πολιορκητῶν, τραπεὶς μετὰ δεκάδος μόλις ἱππέων εἰς Μεγαλόπολιν.

Τὴν 1ην Αὐγούστου δύο λόχοι εἶχον φθάσει ἐκ Λακωνίας εἰς Μεγαλόπολιν, ἕτερον δὲ ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα ἱππέων ἔφθασεν ἐκεῖ τὸ ἀπόγευμα τῆς 2 Αὐγούστου (ἡμέρας Πέμπτης) καὶ μετὰ τῶν δύο λόχων διηυθύνθησαν εἰς Καλάμας. Καθ' ὁδὸν ὅμως ἀπήντησαν τοὺς ἀντάρτας, διελθόντας τὰ Δερβένια καὶ διευθυνομένους εἰς Λεοντάριον, πρὶν ἢ δὲ συγκρουσθῶσι πρὸς αὐτοὺς ὑπεχώρησαν εἰς Μεγαλόπολιν καὶ ἐκεῖ εἰδοποίησαν τὰς ἀρχάς. Εὐθὺς δὲ ὅλαι αἱ ἀρχαὶ ἐδραπέτευσαν εἰς Τρίπολιν μετὰ τοῦ ὀλίγου στρατοῦ, οὕτω δὲ πᾶσα ἡ ἐπαρχία ἔμεινεν ἀμαχητεὶ εἰς

τὴν διάκρισιν τῶν ἀνταρτῶν, οἵτινες μέχρι τῆς 4 Αὐγούστου ἐπανεστάτησαν ὅλα τὰ χωρία.

Ἐκ Μεγαλοπόλεως οἱ ἀντάρται διηυθύνθησαν εἰς Γορτυνίαν Ὁ αὐτόθι ὑπομοίραρχος Γ. Μανιάτης μὲ μικρὸν ἀπόσπασμα περιεφέρετο ἐν Ἠραίᾳ, προσπαθῶν νὰ πραΰνῃ τὰ πνεύματα καὶ τὴν στάσιν τὴν ἀρξαμένην ἐκεῖθεν. Συγχρόνως ὁ Ἔπαρχος Νέγκας, ἐκάλεσε τοὺς Δημητσανίτας εἰς ἄμυναν, ἀλλὰ γνωσθείσης τῆς συλλήψεως τῶν ἀρχῶν τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν ἀπῆλθε τὴν 4 Αὐγούστου μετὰ τοῦ ἐφόρου καὶ τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων εἰς Τρίπολιν, συνοδευθεὶς μέχρι Χρυσοβιτσίου πρὸς ἀσφάλειαν ἀπὸ μικρὸν σῶμα ὁπλοφόρων φίλων τοῦ Δ. Δεληγιάννη, διευθυνομένων ὑπὸ τοῦ Κ. Φαρμακοπούλου, ἐπιτετραμμένου τὴν καταδίωξιν τῶν ἀνταρτῶν («Ἀθηνᾶ» 1 7)βρίου).

Οἱ Δημητσανῖται ὅμως ἡτοιμάσθησαν ν' ἀντισταθῶσι διὰ τῶν τῶν ὅπλων. Ἡ Δημητσάνα εἶνε τόπος φύσει ὀχυρώτατος, ἔχουσα δὲ προνόμια ἐπὶ Τουρκοκρατίας δὲν ἐπατήθη ποτὲ ἀπὸ Τούρκους. Τοῦτο ἔδωκεν εἰς αὐτὴν εὐκολίαν, ἵνα καλλιεργήσῃ τὰ γράμματα καὶ νὰ ἱδρύσῃ τοὺς περιφήμους δώδεκα πυριτιδομύλους, οἵτινες ἐτροφοδότησαν κατὰ τὸν ἀγῶνα ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Στερεᾶς. Οὔτε αὐτὸς ὁ Ἰμβραὴμ ὁ πολλάκις καύσας τὴν λοιπὴν Γορτυνίαν ἠδυνήθη νὰ πατήσῃ τὴν Δημητσάναν, διότι ἐφοβήθη ἀνυπάρκτους ὑπονόμους πλήρεις πυρίτιδος.

Ὁ Κόλιας Πλαπούτας μετὰ τοῦ Ν. Ζερμπίνη κατῆλθεν ἐξ Ἀνδριτσαίνης καὶ διαβὰς τὸν Ἀλφειὸν ἀνῆλθεν εἰς Ζάτουναν μὲ 200, ἣν κατάλαβεν ἀμαχητεί. Ὁ Κρίτζαλης μὲ 400 τὴν Κυριακὴν (5 Αὐγούστου) κατέλαβε τὴν Στεμνίτσαν καὶ τὸ Ζυγοβιτσιον ἐπίσης ἀμαχητεί. Ἐκεῖθεν δὲ ἐξέδωκε προκηρύξεις πρὸς ὅλον τὸν λαόν, ἵνα ὅλοι μαζῆ κατέλθωσι πανστρατιᾶ εἰς Ἄργος καὶ ζητήσωσι τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς θρησκείας των. Κατόπιν διέταξε τὴν πολιορκίαν τῆς Δημητσάνης, ἥτις ἀπεκλείσθη πάντοθεν, ταχθέντων τῶν ὁπλοφόρων εἰς ἀπόστασιν 15 λεπτῶν γύρωθεν.

Τὴν ἑσπέραν ἐπέστρεψεν ἐξ Ἡραίας καὶ ὁ Μανιάτης, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν διηύθυνε μόνος τὰ τῆς ἀμύνης τῶν κατοίκων διαδοσάντων, ὅτι εἶχον ὑπονόμους πρὸς ἀνάφλεξιν. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ὅλην τὴν 6 Αὐγούστου, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ προὐτάθη εἰς τοὺς Δημητσανίτας νὰ δώσουν τοὐλάχιστον εἰς τοὺς ἀντάρτας τροφὰς καὶ πυρίτιδα, ἐπὶ τῇ ἀρνήσει των δὲ ὁ Κρίτζαλης ἐξεμάνη καὶ διέταξε νὰ συγκεντρωθῶσιν ὅλα τὰ ἐκ δύο χιλιάδων ἀνδρῶν στρατεύματά του εἰς Ζυγοβίστιον, ἅτινα τὴν πρωΐαν τῆς 7 Αὐγ. ἐπεχείρησαν ἔφοδον ἀλλ' ἀποκρουσθέντα διηυθύνθησαν εἰς Λαγγάδια καὶ ἐπιπεσόντα κατὰ τοῦ μικροῦ σώματος τοῦ Δ. Δεληγιάννη τὸ διέλυσαν.

Καταλαβόντες δὲ οἱ ἀντάρται τὰ Λαγγάδια, διηυθύνθησαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς Βυτίναν καὶ ἐξεγείραντες ὅλα τὰ πέριξ ἐτράπησαν εἰς Χρυσοβίτσι, ἵνα βαδίσουν κατὰ τῆς πρωτευούσης τοῦ Νομοῦ τῆς Τριπόλεως. Αἰφνιδίως ὅμως ἔμαθον, ὅτι εἶχον ἤδη ἐκεῖ συγκεντρωθῇ πολλὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα καὶ κάμψαντες κατῆλθον εἰς τὸ πεδίον τῆς Καρυταίνης, ἐν ὀδυνηρᾷ ἀμηχανίᾳ περὶ τοῦ πρακέου.

Τὴν 9 Αὐγούστου ὁ ὑπομοίραρχος Μανιάτης ἐξέδωκε τὸ ὑπ' ἀριθ. 311 ἔγγραφόν του πρὸς τοὺς Δημητσανίτας ἐξαίρων τὸ γενναῖον φρόνημά των καὶ τονίζων τὴν ὠφέλειαν, ἣν παρέσχον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀντιστάντες ὅλοι μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας ('Αθηνᾶ»).

ΤΜΗΜΑ Β΄.

Ο ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΩ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ

Ὁ «Σωτὴρ» κατὰ τῆς Ρωσσίας.— Ἀποστολὴ στρατευμάτων.— Ἐγκύκλιοι τῆς Συνόδου.— Προδιδασμοί. — Ἀθρόαι συλλήψεις Ναπαίων.— Κίνδυνος τῶν καταδίκων.— Ἀποδοκιμασία τοῦ «Σωτῆρος».— Παῦσις τοῦ Ὑπουργοῦ Σχινᾶ.— Ὁ ἐξάψαλμός του.

Μόλις ἀνηγγέλθη τὸ κίνημα ὁ «Σωτὴρ» τῆς 2ας Αὐγ. ἀποδίδει τοῦτο εἰς τοὺς Ναπαίους καὶ προστίθησιν: «Αἱ μηχανορραφίαι τῶν ξένων δὲν συνετέλεσαν ὀλίγον εἰς τὰς ταραχὰς ταύτας. Ἀνάθεμα καὶ κατάρα εἰς τοὺς ταραξίας καὶ εἰς τοὺς ὑποκινητὰς τῶν ταραχῶν. Ἕως πότε ἡ Ἑλλὰς θὰ βασανίζεται ἀπὸ τὰς ξένας ἐπηρείας καὶ ραδιουργίας; ἕως πότε θ' ἀνασκάπτουν τὰ θεμέλιά της μὲ κρυφοὺς ὑπονόμους διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὴν ἀχόρταστον φιλοδοξίαν των;»

Κατόπιν ἔγραψεν: «Οἱ Ναπαῖοι ἔλεγαν, ὅτι ἔχουν μεγάλην ἀρχὴν βοηθὸν εἰς τὸν σκοπόν των, ὅτι ἦλθαν πλοῖα εἰς Ναυπλίαν σταλμένα ἀπὸ δύναμιν ἰσχυράν». Εἰς δὲ τὸν ἀριθ. 91 ὅτι « ἡ Ἀντιβασιλεία ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τὴν γηραλέαν τοῦ Κωλέττη πολυπειρίαν νὰ ἐκλέξῃ τὰ συμφερώτερα καὶ ἐθνικώτερα μέσα πρὸς καταστολὴν τῆς ἀνταρσίας».

Διετάχθησαν λοιπὸν εὐθὺς ὁ Χατζηχρῆστος καὶ ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης νὰ ἐκστρατεύσουν ἐπὶ κεφαλῆς 800 ἀνδρῶν, οἱ δ' ἐν Μάνῃ ἤδη Γρίβας καὶ Σμάλτς καὶ Κατσάκος νὰ ἑνωθοῦν μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Α. Λόντος καὶ Ν. Γιατράκος νὰ σχηματίσουν ὀπισθοφυλακὰς ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ Σπάρτῃ. Ἐκ τῶν ἐν Ναυπλίῳ φυλακισμένων ἐστάλησαν ἐλεύθεροι εἰς Καλάμας ὁ Δ. Ταγγόπουλος καὶ ὁ ποιητὴς Κυριακός, ὅπως κατευνάσουν τὰ πνεύματα, ἐπισης δ' ἀπεφυλακίσθη ὁ πολὺ δημοφιλὴς ἐκεῖ Βρεδ, ἀλλ' ἐξωρίσθη ἐξ Ἑλλάδος. Συγχρόνως ἐξεδόθησαν δύο προκηρύξεις ἡ μὲν τῆς 3

Αὐγ. τοῦ Κωλέττη πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Νομοῦ Ἀρκαδίας, ἡ δὲ τῆς 4 Αὐγ. τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου πρὸς τοὺς Ἀρκάδας καὶ Μεσσηνίους δ' ὧν αἱ ταραχαὶ ἀπεδίδοντο εἰς τοὺς ταραξίας τοῦ παρελθόντος 7)βρίου, δηλ. εἰς τοὺς καταδίκους καὶ ὑποδίκους στρατηγοὺς καὶ τοὺς Ναπαίους πάντας, οἵτινες «καὶ τώρα θὰ ἐρημώσωσι τὰ ποιμνιά των, καὶ τὰ σιτάρια των καὶ θὰ τοὺς σπρώξουν εἰς τὸν κρημνόν, εἰς ὃν αὐτοὶ θὰ πέσουν πρῶτοι».

Συγχρόνως τὴν 4 Αὐγ. προὐκλήθη καὶ ἐστάλη ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν, βεβαιοῦσα ὅτι διάλυσις τῶν μονῶν σκοπεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας καὶ ὅτι κατὰ τῆς θρησκείας οὔτε ἐπράχθη τι, οὔτε θὰ πραχθῇ ποτὲ (Ἀθηνᾶ 11 Αὐγ.). Πρὸς συγκράτησιν τῆς Στερεᾶς προήχθησαν εἰς συνταγματάρχας οἱ Κίτσος Τζαβέλας, Ν. Κριεζώτης, Θ. Γρίβας, Δ. Φωτομάρας, Κ. Χορμόβας καὶ Γάτσος, εἰς ἀντισυνταγματάρχας οἱ Δ. Ζέρβας, Γ. Κίτσος, Χ. Πέτρου, Ι. Μαμούρης, Ι. Στράτος, Ι. Ρούκης, ὁ Μακρυγιάννης, ὁ Γ. Δυοβουνιώτης καὶ ὁ Σπυρομήλιος καὶ εἰς ταγματάρχας ὁ Καρατάσος καὶ ἄλλοι ἑπτὰ καὶ τρεῖς εἰς λοχαγούς.

Σπουδαιότατον ἐπίσης ἐκ τῶν ληφθέντων μέτρων ὑπῆρξεν ἡ παροχὴ ἀμνηστείας εἰς τοὺς Μανιάτας «διὰ τὴν ὑποταγήν των εἰς τοὺς Νόμους» ἐνῷ ἐτέρωθεν ἀπεφασίσθη ἀγρία καταδίωξις τῶν Ναπαίων. Τοῦτο προβλέπων ὁ Νικηταρᾶς καὶ τρέμων διὰ τὴν τύχην τῶν καταδίκων παρουσιάσθη μετὰ τοῦ Κολίνου τὴν 3 Αὐγούστου εἰς τὸν Ἄρμανσπεργ καὶ ἐζήτησε νὰ μεταβοῦν μόνοι καὶ ἄοπλοι εἰς Μεσσηνίαν πρὸς εἰρήνευσιν αὐτῆς καὶ σύλληψιν τῶν ἀρχηγῶν τῆς στάσεως. Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην συνελήφθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν ἀμφότεροι, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ὁ συνήγορος τοῦ Κολοκοτρώνη Βαλσαμάκης, ὁ Δ. Τσώκρης, ὁ Ι. Ράγγος, ὁ Δ. Καλλέργης, ὁ Στέφ. Βαλιάνος, ὁ Θοδωρῆς υἱὸς τοῦ περιφήμου Ζαχαριᾶ, ὁ Ἀνδρ. Μεταξᾶς, ὁ Κ. Ραζῆς, ὁ Τουρκοβασίλης, ὁ Σταμάτης Μήτσας μετὰ 4 ὁπλαρχηγῶν τῆς Ἐρμιόνης, ὁ Στελ. Συνοδινός, ὁ Γ. Ἀντωνόπουλος, πρώην γερουσιαστής, ὁ Χ. Λιακιαρδόπουλος, ὁ Ποταμιάνος, ὁ Ἄννινος, ὁ Στρατηγόπουλος, ὁ

ἐπὶ Καποδίστρια πρωθυπουργὸς Ν. Σπηλιάδης καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, περὶ ὧν ἔγραφεν ὁ «Σωτὴρ» ὅτι κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα εἶχαν συνέλευσιν καὶ εὑρέθησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ συγκεντρώσαντος αὐτοὺς 30 χιλ. τάλληρα !!!

Ἡ «Ἀθηνᾶ» ὅμως ἐπὶ τῶν συλλήψεων τούτων ἔγραφε: (φύλ. 79) «Μήπως εἶχον σκιὰς ἀποδείξεων ἢ σκιώδεις κἂν ἐνδείξεις; Μήπως τοὺς ἀνεκοίνωσαν ὑποψίας; Εἰς μάτην ὁ νόμος ἀπαιτεῖ νὰ τοὺς ἀναφέρουν ἐντὸς 24 ὡρῶν τὰς αἰτίας τῆς συλλήψεως. Ἡ ἀπροκάλυπτος αὐθαιρεσία τοῦ Ὑπουργείου ἀξία τοῦ βαρβάρου τῆς Ἀσίας δεσποτισμοῦ ἔπρεπε νὰ ὑπερισχύῃ ἀπὸ τὸν νόμον... Καὶ τούτους μὲν ἐγκαλοῦν διότι εἶνε Ναπαῖοι, ἐκείνους διότι δανείζουν εἰς τοὺς Ναπαίους τὰς γνώσεις των, ἄλλους διότι δὲν εἰξεύρουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διατί... Μὲ ἕνα λόγον ἐπειδὴ ὅλον τὸ Ἔθνος δυσαρεστεῖται ἀπὸ τὴν διοίκησίν των, ὅλον τὸ Ἔθνος πρέπει νὰ τιμωρηθῇ ὡς συνωμόσαν νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ τὴν ἐξουσίαν...»

Ἐκτὸς τῶν ἐν Ναυπλίῳ συνελήφθησαν καὶ ἐν Τριπόλει πολλοὶ («Σωτὴρ» 9 Αὐγ.) καὶ ἐν Καλάμαις ὁ Δ. Τζάνες καὶ Π. Πικουλάκης, οἵτινες ἐφυλακίσθησαν εἰς τὸ πλοῖον Πρίγκηψ Μαξιμιλιανὸς (Ἀθηνᾶ 29 Αὐγ.). Ἐν γένει οἱ συλληφθέντες ἀνῆλθον εἰς 43 «ἐρρίφθησαν δὲ εἰς φρικώδεις φυλακὰς ὅπου μόλις ἀνέπνεον (Ἐποχὴ ἀριθ. 4). Ἐκτακτα συγχρόνως ἐλήφθησαν μέτρα κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα, διετάχθη δὲ ἡ φρουρὰ τοῦ Παλαμηδίου νὰ τοὺς φονεύσῃ μόλις ἀκουσθῇ ὕποπτόν τι κίνημα ἐν Ναυπλίῳ Ὅταν δὲ διήρχοντο κάτωθεν βόες ἢ ἄλλα ζῶα οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φρουρᾶς ὑπεκρίνοντο ὅτι βλέπουν τοὺς ἀντάρτας σπεύδοντας νὰ ἁρπάσουν τοὺς καταδίκους καὶ ἐκρκύγαζον «εἰς τὰ ὅπλα»! Ἂν δὲ μὴ ἐπενέβαινε πολλάκις ὁ ἀξιωματικὸς Ἰων Σπηλιωτόπουλος, θὰ διέτρεχον ἄφευκτον κίνδυνον οἱ στρατηγοὶ ἐκ τῆς μανίας τῶν Βαυαρῶν (Πρακτικά).

Ἐπιχαίρων εἰς ὅλα ταῦτα ὁ «Σωτὴρ» ἔγραφε τὴν 5ην Αὐγ. «Ἂν ἴδῃ τις τὰ πρόσωπα τῶν Ναπαίων τῆς Ναυπλίας εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ τοῦ ἐμπνεύσουν οἶκτον. Ὡς ἄλλοι Ἑβραῖοι τὴν

Μεγάλην Παρασκευὴν δὲν τολμοῦν κἂν νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὰς οἰκίας των. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ κατ' αὐτῶν. Τόσος εἶνε ὁ φόβος καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεώς των. Ἂς συμπεράνῃ τις ἐκ τούτων καὶ τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τῶν συνταχτῶν τῆς «Ἀθηνᾶς». Καὶ εἰς ἄλλο ἄρθρον: «Οἱ καρκινοβάταί μας Ναπισταὶ χωρὶς ἀρχὰς χωρὶς φῶτα, δυσηρεστημένοι ὅτι ἔχασαν τὴν ἐξουσίαν ἧς τόσην ἔκαμαν κατάχρησιν, ζητοῦν αὐθέντην διὰ νὰ καταδυναστεύσουν ἐκ νέου τὸν λαόν».

Ἀλλὰ τὴν ὁρμὴν ταύτην τοῦ «Σωτῆρος» ἀνέκοψεν ὁ Πρέσβυς τῆς Ρωσσίας, ὅστις ἐζήτησεν ἱκανοποίησιν διὰ τὰ γραφέννα ὑπ' αὐτοῦ τὴν 2αν Αὐγούστου περὶ ξένων μηχανορραφιῶν. Ὁ δὲ Ἀρμανσπεργ εὑρίσκων ὡς καὶ ὁ Κόβελ τὸν «Σωτῆρα» πολὺ ἀντιδημοτικὸν καὶ συνεπῶς ἄχρηστον πλέον, ἀνέθηκεν εἰς τὸν Κωλέττην τὸν θεωρηθέντα ὡς ὑποβολέα τοῦ ἄρθρου, νὰ δοθῇ πλήρης ἱκανοποίησις εἰς τὸν πρεσβευτήν. Οὕτω δὲ τὸ κοινὸν ἀνεγίνωσκε τὴν 9ην Αὐγούστου ἔκπληκτον εἰς τὸν «Σωτῆρα» τὰ ἑξῆς, ἐν θέσει κυρίου ἄρθρου: «Ὁ Κωλέττης ἐκάλεσε χθὲς τὸν Συντάκτην ἡμῶν, ἵνα ἀνακοινωθῇ εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία ἀποδοκιμάζει τὴν θρασεῖαν γνώμην, ὅτι μία ξένη Δύναμις ἀποπλανᾷ τοὺς ὑπηκόους τῆς Βασιλείας εἰς ἀπείθειαν διὰ χρηματικῶν μέσων». Συγχρόνως ὅμως παραπονεῖται ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία πιέζει τὸν τύπον καὶ μὲ τὰ λαμβανόμενα μέτρα καταργεῖ τὴν ἐλευθεροτυπίαν, καὶ δι' ἄλλου ἄρθρου δριμύτατα ἐπιτίθεται κατ' Αὐτῆς «διότι ἐκ τῶν 25 κρατηθέντων κατὰ τὸν 7βριον τοῦ 1833 ἐδικέσθησαν δύο μόνον κακοῦργοι, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πλαπούτας, ἐνῷ ἂν ἐδικάζοντο καὶ ἐθανατοῦντο καὶ οἱ ἄλλοι δὲν θὰ ἠγείρετο ἡ ἐπανάστασις τῆς Μεσσηνίας, ἀποδίδει δὲ τὴν ἔνοχον ταύτην ἐπιείκειαν εἰς τὸν Ἀρμανσπεργ, τονίζων ὅτι ὁ Κωλέττης διεφώνει, ζητῶν θάνατον, καὶ διεφώνει σοφῶς ποιῶν.

Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ φύλλον σχετίζων πάλιν τὴν ἐπανάστασιν μὲ τὰς ἐν Ναυπλίῳ τελευταίας συλλήψεις γράφει: «Ἀφότου ἐφυλα-

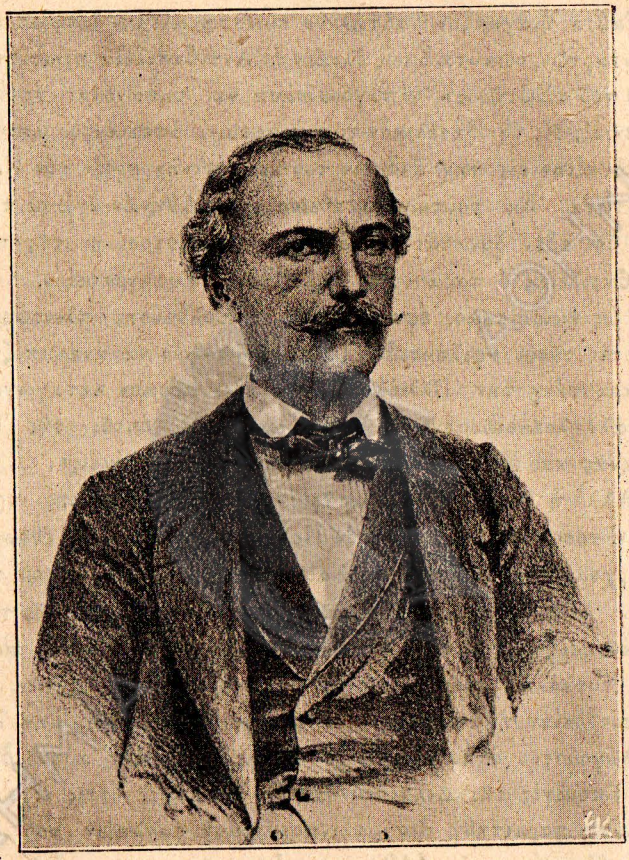

Ἰωάννης Φιλήμων

Ἱστοριογράφος, Συντάκτης τοῦ «Αἰῶνος».

κίσθησαν ἐν Ναυπλίῳ οἱ φίλοι των ἀντάρται εὑρίσκονται εἰς ἀμηχανίαν. Μήπως ὑστεροῦν ὁδηγιῶν ἀπὸ τοὺς ἐδῶ;»

Ταῦτα ἠνάγκαζον αὐτὴν νὰ συνιστᾷ μέτρα δρακόντεια κατὰ τῶνἀνταρτῶν,τοιαῦτα ὅμως ἔλαβεν ἡ Ἀντιβασιλεία πρωτίστως κατ' αὐτοῦ τοῦ «Σωτῆρος» ἀπαγορεύσκσα νὰ τυπώνεται ἐφεξῆς ἡμιδωρεὰν εἰς εἰς τὸ Βασιλικὸν τυπογραφεῖον, ὅπερ ἐντὸς μηνὸς ἐπέφερε ἀταξίαν εἰς τὴν ἔκδοσίν του καὶ δεινὴν πρὸς τὸν Κωλέττην ψυχρότητα. Ἐκ τούτων ὁρμηθεῖσα ἡ «Ἀθηνᾶ» ἔγραφε τὴν 11ην Αὐγ. ὅτι «δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς παρούσης Ἀντιβασιλείας ὁ παράσιτος τοῦ Βασιλ. Τυπογραφείου, ὁ θεωρούμενος ὡς ἡμιεπίσημος ἐφημερὶς τῆς παρελθούσης πλειοψηφίας, ἣν ὑπηρέτει τόσον φιλοκερδῶς (!) ἐξακολουθῶν νὰ ἀναρριπίζῃ πάθη, νὰ παραστάνῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ἔξω κόσμον καταγώγιον θηρίων ἀλληλοκτονουμένων, τρομάζων τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος Ἕλληνας καὶ ἐξυβρίζων πολίτας καὶ ξένας Δυνάμεις».

Ἀλλ' ἡ θυσία τοῦ «Σωτῆρος» δὲν ἦτο ἐπαρκὴς πρὸς ἐξιλέωσιν τόσων ἀνομιῶν. Τὸ ἐν Πελοποννήσῳ κίνημα ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἐρχομένων εἰδήσεων ἐν Ναυπλίῳ σπουδαιότερον τοῦ πραγματικοῦ. Χάριν λοιπὸν τῆς ταχυτέρας ἐπαναφορᾶς τῆς τάξεως ὁ Ἄρμανσπεργ καὶ ὁ Κωλέττης προέγραψαν καὶ αὐτὸ τὸ μέχρι τοῦδε τυφλὸν ὄργανόν των, τὸν Ὑπουργὸν Κ. Σχινᾶν. Πάντες τὴν προδοσίαν ἠγάπησαν, τὸν προδότην οὐδείς! Τὴν 7ην λοιπὸν Αὐγούστου ἐδημοσιεύθη ἡ παῦσίς του, ἀντ' αὐτοῦ δὲ διωρίσθη Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ὁ Γ. Πραΐδης, ὅστις εἶχε σὺν τῷ Τρικούπῃ παραιτηθῇ διὰ τὴν παράνομον σύλληψιν τοῦ Κολοκοτρώνη (ἀνωτέρω σελ. 110) καὶ εἶχε κατακτήσει δι' αὐτὸ τὰς κοινὰς συμπαθείας. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας διωρίσθη ὁ Ρίζος Νερουλός.

Περὶ τῆς παύσεως τοῦ Σχινᾶ ἔγραψεν ἡ «Ἀθηνᾶ» μακρότατον ἄρθρον, ἐξ οὗ σταχυολογοῦμεν τὰ ἑξῆς: «Ὁ Σχινᾶς ἔπαθε τὴν πλέον ὀλισθηρὰν πτῶσιν εὐχαριστήσασαν τὸ κοινόν. Οὔτε τὸν ἐγνώρισέ ποτε ἡ Ἑλλὰς, οὔτε εἰς τὸν Ἀγῶνα εἶχέ ποτε τὴν μετοχὴν καὶ τοῦ τελευταίου πολίτου. Κανεὶς δὲν ἐγνώριζε ἀπὸ

τί μαλλὶ βαστᾷ ἡ σκούφια του. Αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ τῆς φαναριώτικης ἐπιτηδειότητός του κατώρθωσε διὰ τοῦ Μάουρερ νὰ γείνῃ πρῶτον ὑπουργικὸς Σύμβουλος, ἔπειτα ἐπίτροπος εἰς τὴν ἱερὰν Σύνοδος καὶ τέλος Ὑπουργός.

»Ἀγνοῶν τὸν τόπον καὶ τὰ ἤθη του καὶ τοὺς ἀνθρώπους του, ἐδέχθη αὐτὸς νὰ γείνῃ ὄργανον, ἵνα διὰ μιᾶς γείνῃ εἰς ὅλα ἀναμόρφωσις. Κατήργησε τὰ μοναστήρια καὶ ἐπώλησε διὰ τῶν ἐφόρων καὶ αὐτὰ τὰ δισκοπότηρά των καὶ ὅμως ποῦ εἶνε τὰ κτίρια τῶν σχολείων καὶ τῶν γυμνασίων ποῦ ὑπεσχέθη;... Σχετικῶς μὲ τὴν νομοθεσίαν μας ὁ Μάουρερ ἐδιάλεξε ἀπὸ τὰ ξένα καὶ αὐτὸς ἀμελετήτως μετέφραζε τοὺς ξένους νόμους ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλοὶ εἶνε ἄσχετοι καὶ ἀκατάλληλοι διὰ τὸν τόπον μας. Κατήρτισε πανάθλιον ὁρκωτικὸν σύστημα. Παραβλέπομεν τὰ ἡράκλεια κατορθώματά του εἰς τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα. Αὐτὸς πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐβεβήλωσε τὴν ἁγίαν Δικαιοσύνην ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς βωμοῦ. Ἀφίνομεν τὴν κατὰ τοῦ τύπου μανίαν του καὶ τ' ἄλλα ἀποτελέσματα τῶν πράξεών του καὶ ἀρκούμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ τελευταία πρᾶξίς του ὡς Ὑπουργοῦ ἦτο αὔξησις τοῦ μισθοῦ τοῦ Μπόγια διὰνὰ ἀκονίζῃ ἀνετώτερον τὸ ξῖφος τοῦ Ἰκρίου καὶ γυμνάζεται καλήτερα εἰς τὴν χρῆσίν του διὰ νὰ κόβῃ κεφάλια !!»

Τὸ παράδοξον εἶνε ὅτι ὄχι μόνον ἡ «Ἀθηνᾶ» ἥτις εἶχεν ἀφορμὰς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ «Σωτὴρ» ὁστις τόσους μέχρι τοῦδε διθυράμβους ἔψαλλε διὰ τὰς πράξεις τοῦ Σχινᾶ, εἰς μὲν τὸ φύλλον τῆς 9 Αὐγούστου ἔγραψε ξηρότατα: «Ὁ Σχινᾶς ἔπαυσε τῶν χρεῶν του. Ἄλλοτε τὰς παρατηρήσεις μας». Εἰς δὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 251 φύλλον τὰ ἑξῆς πικροχολώτατα : «Παρετηρήθη ὅτι ἀφ' ὅτου ὁ Ριζος Νερουλὸς ἀνελαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας δίδει τοῦτο σημεῖα ζωῆς. Δὲν εἶνε δὲ παράδοξον. Αὐτὸ ἡμεῖς τὸ ἐπεριμέναμεν ἀπὸ τὴν ἀξιότητα καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ κ. Ρίζου». Ταῦτα δὲ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν προκάτοχόν του Σχινᾶν !! Πῶς ἀλλάζουν οἱ Καιροί ! ! !

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τύχη τοῦ Φαναριώτου ὑπουργοῦ ὃν καὶ οἱ προστάται καὶ οἱ σύγχρονοί του καὶ ἡ ἱστορία καὶ οἱ συγγραφεῖς ἐτίμησαν πάντες διὰ ζωηροτάτης περιφρονήσεως (ὅρα ἀνωτέρω ἐν σ. 4 καὶ 5 διαφόρους περὶ αὐτοῦ κρίσεις).

ΤΜΗΜΑ Γ΄.

ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Νέφη ἐν Τριπόλει.— Ὁ Στρατιωτικὸς νόμος.— Οἱ δικασταί.— Ὁ Ζαΐμης αὐλικὸς ἐπίτροπος.—Ἤττα Μητροπέτροβα καὶ Τσαμαλῆ.— Ἡ Μάχη τοῦ Σούλου.— Διασκορπισμὸς τῶν ἀνταρτῶν. — Ἀθρόαι συλλήψεις.— Κανέλλος ταὶ Σεργόπουλος. — Ἀῆξις στρατιωτικοῦ νόμου.

Ὁ Χατζηχρῆστος καὶ ὁ Δεληγιάννης ἔφθασαν τὴν πρωΐαν τῆς ἕκτης Αὐγ. εἰς Τρίπολιν, ἣν εὗρον ἐν μεγίστῳ ἀναβρασμῷ, μαθόντες δὲ ὅτι οἱ ἀντάρται συνεκεντρώθησαν παρὰ τὴν Μεγαλόπολιν διηυθύνθησαν τὴν ἑπομένην ἐκεῖ. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των ὅμως ὁ Καραχάλιος καὶ ὁ Γεωργίτσας προσεπάθησαν νὰ ἐξεγείρουν τοὺς Τριπολίτας καὶ θὰ τὸ κατώρθουν, ἂν μὴ ἔφθανε κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς Τρίπολιν ὁ Γαρδικιώτης Γρίβας μετὰ πεντακοσίων, ὅστις κατέστειλε τὴν ὁρμήν των, συλλαβὼν δέκα τοὺς πρωταιτίους («Ἀθηνᾶ» 29 Αὐγούστου).

Ταῦτα μαθοῦσα ἡ Κυβέρνησις ἐκήρυξε τὴν 9ην Αὐγούστου τὸν Στρατιωτικὸν Νόμον διὰ τὴν Μεσσηνίαν καὶ Γορτυνίαν, διώρισε δὲ ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Γ. Βλτινοῦ, Δ. Μελετοπούλου καὶ Ἀνδρ. Ζαΐμη, ὡς προέδρου καὶ ἐκτάκτου Αὐλικοῦ ἐπιτρόπου, ὑφ' ὃν ἐτάχθησαν πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ τῶν

στασιασάντων μερῶν. Ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων διωρίσθη ὁ Σμάλτς καὶ ὑποδιοικητὴς ὁ Χατζηχρῆστος. Σκοπὸς τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἦτο ἡ κατάπαυσις τοῦ κινήματος καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῶν πρωταιτίων καὶ ἠθικῶν αὐτουργῶν. Συγχρόνως κατηρτίσθη καὶ ἀνεχώρησε καὶ στρατιωτικὸν δικαστήριον ἐκ τῶν Θωμᾶ Γόρδωνος, προέδρου, Ἀναστ. Λόντου, ἀνακριτοῦ, Κ. Φωκᾶ, Π. Γιατράκου καὶ Σπυρομήλιου, δικαστῶν, καὶ τοῦ Δ. Σούτσου ὡς εἰσαγγελέως. (Ἐφημ. Κυβ. 10 Αὐγ.) Πάντα τὰ ἔξοδα τῆς Κυβερνήσεως πρὸς καταστολὴν τοῦ κινήματος ὡρίσθη, ὅτι θὰ ἐπεβάρρυνον τὰς στασιάσασας ἐπαρχίας. Ὁ Στρ. νόμος ἐκηρύχθη καὶ εἰς Φωκίδα, Λοκρίδα καὶ Ἀκαρνανίαν ἕνεκα τῆς ἐμφανίσεως αὐτόθι ληστῶν. (α'Ἀθηνᾶ 11 Αὐγούστου).

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κίνημα ἐπολεμεῖτο σφοδρῶς. Καὶ τὴν μὲν 6 Αὐγούστου ὁ ὑπομοίραρχος Κατσάκος, ἐνισχυθείσης τῆς φρουρᾶς τῶν Καλαμῶν, ἐπέστρεψε μετὰ τακτικῶν καὶ ἀτάκτων εἰς τὸ Ἀσλάναγα καὶ ἐπετέθη λυσσωδῶς κατὰ τῶν ἐγκλείστων Μητροπέτροβα καὶ Τσαμαλῆ. Ὁ Γέρων ἀντάρτης δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ πολὺ ν' ἀντίσχῃ. Οἱ ἀσύντακτοι χωρικοί του μετὰ τὴν πρώτην ἔφοδον ἐσκορπίσθησαν καὶ οἱ μὲν ἠχμαλωτίσθησαν, οἱ δὲ κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, αὐτὸς δὲ μὲ ὀλίγους ἐτράπη εἰς τὸ χωρίον του καὶ ἐκεῖ ἐκλείσθη ἀμυνόμενος. Ὁ Ἀν. Τσαμαλῆς συνελήφθη κατόπιν καὶ ἐφυλακίσθη, μετὰ δὲ τὴν διασκόρπισιν ὁ στρατὸς ἔθεσε πῦρ καὶ κατέκαυσε τὸ χωρίον του Ἀσλάναγα διὰ τὴν ἄπιστον διαγωγὴν τῶν κατοίκων του. Ὁ Λόντος καὶ ὁ Γιατράκος ἔφθασαν τέλος ἐπίκουροι τῶν ἀρχῶν εἰς Μεσσηνίαν καὶ ἐπανέφεραν τὸν λαὸν μετὰ τοῦ Σμάλτς εἰς τὴν τάξιν.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον ἔκθεσιν τοῦ Γαρδ. Γρίβα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἄλλας πηγάς, ὁ μὲν Χατζηχρῆστος καὶ ὁ Κανέλλος εἶχον τοποθετηθῇ ἀπὸ τῆς 7 Αὐγ. παρὰ τὸ χωρίον Σούλου, αὐτὸς δὲ ἐλθὼν τὴν ἑπομένην κατέλαβε τὴν Βρωμοτέλαν καὶ τὰ πέριξ. Πρῶτος περὶ τὴν ὥραν 5 1)2 τὸ ἀπογευμα εἶδε τὸν Κρίτζαλην κατερχόμενον μὲ 1900 ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης, εὐθὺς δὲ εἰδοποιηθεὶς ὁ Γρίβας ἐξέλεξε 180 παληκάρια καὶ ἀνέμενε τοὺς ἀν-

τάρτας. Μόλις δ' ἐκεῖνοι ἔφθασκν παρὰ τὸ Σούλου καὶ ὠχυρώθη σαν προχείρως, ὁ Γρίβας ὥρμησε κατ' αὐτῶν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Χατζηχρήστου καὶ τοῦ Κανέλλου.

Πρῶτος ἔφθασεν εἰς τὰ ὀχυρώματα μὲ 30 στρατιώτας ὁ Κακλαμάνος. Τοσον δὲ ὁρμητικὴ ἦτο ἡ ἔφοδός του, ὥστε μετὰ δύο μόνον συμπυροκροτήσεις, ἔθεσαν εὐθὺς ἐφ' ὅπλου λόγχην καὶ ἐξετόπισαν ἐν ἀλαλαγμοῖς τοὺς ἀντάρτας τραπέντας εἰς φυγήν. Μάτην ἐκραύγαζεν ὁ Κρίτζαλης καὶ οἱ ἀδελφοὶ Πλαποῦται ἐνθαρρύνοντες αὐτούς. Μόνον οἱ πλησίον λόγγοι καὶ ἡ ταχέως ἐπελθοῦσα νὺξ ἔσωσαν τοὺς πλείστους ἀποκρυβέντας! Πεντήκοντα ἔμειναν νεκροί, 35 ἐζωγρήθησαν, Ἐκ δὲ τῶν στρατιωτῶν ἐπληγώθησαν μόνον τρεῖς. Ὁ στρατὸς ἥρπασε δύο σημαίας μὲ εἰκόνας τοῦ Φοίνικος, ἃς μετὰ δεκάδος αἰχμαλώτων ἔστειλεν εἰς Νκύπλιον, ἔνθα τοὺς διεπόμπευσαν. Τὸ χωρίον Σούλου χωρὶς νὰ πταίῃ παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας τῶν ἱππέων τοῦ Χατζηχρήστου («Ἀθηνᾶ» φύλ. 170).

Πλῆθος λαφύρων ἔμεινεν εἰς χεῖρας τῶν στρατιωτῶν, διότι οἱ ἀντάρται, λεηλατήσαντες τὰς ἐπαρχίας, ἦσαν κατάφορτοι ἐκ τοιούτων. Ἕν σῶμα ὑπὸ τὸν Μῆτρον Πλαπούταν ἐφάνη εἰς Ἠλείαν διὰ τοῦ Ἀλφειοῦ. Ἄλλοι δὲ 300 κατέφυγον ὑπὸ τὸν Κόλιαν καὶ Κρίτζαλην εἰς τὸ χωρίον Καρυὲς ὁπόθεν τὴν δεκάτην Αὐγ. προσβληθέντες ὑπὸ τοῦ Σ. Π. Ζαφειροπούλου, ὁδηγοῦντος Ἁγιοπετρίτας, καὶ τοῦ Γ. Σφήκα διεσκορπίσθησαν («Ἀθηνᾶ» 17)βρίου) καὶ ὁ μὲν Κόλιας διηυθύνθη εἰς Ἠραίαν, ὁ δὲ Κρίτζαλης εἰς τὸ χωρίον Στάσιμα, ὅπερ ἠθέλησε νὰ καταλάβῃ. Σύσσωμοι ὅμως οἱ χωρικοὶ ἐξῆλθον καὶ ἀντέστησαν, καὶ τέλος πάντοθεν καταπονηθέντες οἱ ἀντάρται οἱ μὲν συνελαμβάνοντο αἰχμάλωτοι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ προσέφευγον καὶ ἐζήτουν ἔλεος.

Τὴν 10 Αὐγούστου συσσωματωθέντες οἱ κάτοικοι τοῦ Πύργου καὶ τῆς Γαστούνης ἐπετέθησαν νικηφόρως κατὰ τοῦ ἐπιδραμόντος Πλαπούτα καὶ οὕτως ἐσβέσθη καὶ ἡ τελευταία ἀκτὶς τῆς θνητογενοῦς πυρκαϊᾶς. Ὁ Κρίτζαλης διηυθύνθη εἰς Τριφυλίαν, ἀλλ' ὁ στρατὸς ἐπίεσεν εἰς τὸ Ψάρι τοὺς συγγενεῖς του, οἵτινες τὸν συνέλαβον καὶ τὸν παρέδωκαν εἰς τὰς ἀρχάς. Συγχρόνως συνελή-

φθησαν ὁ Μῆτρος Ἀναστασόπουλος, ὁ Λούντσης, ὁ Τυπάλδος ὁ Μπόρτσης, ὁ Χρυσικούλης καὶ ὁ Γρηγοριάδης («Ἀθηνᾶ» 2 Αὐγ.). Ὁ Μητροπέτροβας κλεισθεὶς ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν οἰκίαν του παρεδόθη εἰς τὸν Κανέλλον, ὃν ἐπίτηδες προσεκάλεσεν («Ἀθηνᾶ» 29 Αὐγ.). Ὁ Νικ. Φλέσσας καὶ ὁ Ἀναγ. Κανελλόπουλος εἰσέβαλλον εἰς τὰς οἰκίας τῶν Πλαπουταίων ἐν Παλούμπᾳ καὶ ἔδειραν τὸν Πανοριᾶν, τὸν Μαστρογιώργην καὶ τὸν Μαυραειδῆν καὶ ἔλαβον παρ' αὐτῶν ἔγγραφα ὅτι τοὺς ὑπεκίνησαν οἱ Ζαρειφόπουλοι. Ἀλλ' αὐτοὶ κατόπιν τὰ διέψευσαν εἰς τὸν Ζαΐμην. Ὁ Δημ. Δεληγιάννης κατέσχε τὰ ξίφη τῶν Πλαπουταίων καὶ ἔλαβεν ὡς ἱπποκόμον του τὸν Μαυραειδῆν, διέταξε δὲ τὸν ἀκόλουθόν του Γαρδελῖνον νὰ δώσῃ 500 ραβδισμοὺς εἰς τὸν Κ. Κίκκην, ὃν μόλις ἐκ τῶν χειρῶν του ἔσωσαν ὁ ἡγούμενος Αἰμυαλῶν καὶ ἄλλοι πολῖται. («Ἀθηνᾶ» 8 7βρίου).

Αἱ φυλακαὶ τῆς Μεσσηνίας καὶ Τριπόλεως ἐγέμισαν ἀντάρτας. Ἀπὸ τῆς 11 Αὐγούστου ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κρίτζαλη Ἀθανάσιος προσῆλθεν εἰς τὸν Σμάλτς καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τοὺς ἀρχηθεν αἰχμαλωτισθέντας Χρηστίδην Νομάρχην καὶ Μαυρομιχάλην Μοίραρχον, ἐζήτησε δὲ τὸ ἔλεος τῆς Κυβερνήσεως. Τὴν 14 Αὐγούστου, ὁ Χατζηχρῆστος καὶ ὁ Κανέλλος εἰσῆλθον εἰς Ἀνδρίτσαιναν καὶ ἠλευθέρωσαν τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν Δεληγεώργην, συνέλαβον δὲ πλὴν τεσσάρων ὑπόπτων Ἀνδριτσάνων καὶ τὸν Τζανέτον Χριστόπουλον ὃν ἔστειλαν εἰς Ναύπλιον, ἀλλ' ὁ Ἔπαρχος Κρεστενίτης ἐβεβαίωσεν, ὅτι δὲν ἔλαβε μέρος ὑπὲρ τῶν ἀνταρτῶν καὶ οὕτω ἀπελύθη πολλὰ ὑποστὰς ἐν τῷ μεταξύ. Ὁ Νικήτας Ζερμπίνης προσῆλθε καὶ παρεδόθη εἰς τὰς ἐν Ἀνδριτσαίνῃ ἀρχάς.

Τὴν 16 Αὐγούστου οὐδαμοῦ πλέον ὑπῆρχεν ἴχνος ἐπαναστάσεως. Ἀρχηγοὶ καὶ ἀντάρται εὑρίσκοντο εἰς χεῖρας τῆς ἐξουσίας. Εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν Κυριακὴν εἶχον φέρει 30 ἔτι αἰχμαλώτους καὶ σημαίας φερούσας φοίνικα. Ὁ Μεταξᾶς ἐξωρίσθη εἰς Μασσαλίαν. Τὴν 17 ἡ Κυβέρνησις τελείως ἡσυχάσασα, διέταξε νὰ διαλυθῶσι τὰ ἐκ χωρικῶν ἀπαρτισθέντα ἐπικουρικὰ σώματα («Σω-

τὴρ» 26?). Τὴν 22 Αὐγούστου οἱ δύο Πλαποῦται καὶ ὁ Τοῦρκος Μουσταφᾶς συνελήφθησαν.

Κατὰ τὸ δεύτερον δεκαήμερον τοῦ Αὐγούστου συνελήφθη ἐν Ἡραίᾳ ἐντὸς ἀποπάτου φιλικῆς οἰκογενείας καὶ ὁ Ἀσημάκης Σεργόπουλος (Ἀθηνᾶ 25 Αὐγ.) ὃν μετέφερον εἰς Τρίπολιν, ἔνθα ἦτο καὶ ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης. Κατὰ τὴν «Ἀθηνᾶν», (9 Αὐγ.) ὁ Κανέλλος προσεκάλεσε τοὺς Τριπολίτας καὶ τὴν δημογεροντίαν Τριπόλεως καὶ εἶπεν ἐπισήμως πρὸς αὐτούς: «ἔχω ἀπὸ τὸν Βασιλέα μου κάρτα πιάγκα διὰ τοὺς Νάπιδες καὶ ἐδῶ δὲν εἶνε πολλοί. Ἐγὼ δὲν ἔχω Μποῦρτζι (δηλ. φυλάκισιν) ἀλλὰ κόψιμο κρεμάλα, καὶ παλοῦκι!» Ἐβεβαίου δὲ ἡ αὐτὴ ἐφημερὶς ὅτι μέχρι τῆς 19 Αὐγούστου ὁ λαὸς τῆς Τριπόλεως διετέλει ἐν τρομοκρατίᾳ διακοπεισῶν τῶν συγκοινωνιῶν. Τὴν δὲ 3 7)βρίου ἔγραφεν, ὅτι ὁ ἔπαρχος ἠθέλησε νὰ ἀνακρίνῃ τὸν Σεργόπουλον, ἀλλ' αὐτὸς ἀποτόμως διέκοψε τὴν κατάθεσίν του. Τὴν ἑπομένην προσελθὼν ὁ Κανέλλος τοῦ ὡμίλησε εἰς τὸ αὐτὶ καὶ ἐζήτησε νὰ τὸν ἐξετάσῃ μόνος καὶ καλέσας πολίτην ἔλαβε τὴν κατάθεσιν τοῦ Σεργοπούλου καὶ ἔβαλε τρεῖς μάρτυρας νὰ προσυπογράψουν. Ὁ ἔπαρχος εὐθὺς διεμαρτυρήθη καὶ ἐγγράφως καὶ προφορικῶς διὰ τὴν μυστικὴν ταύτην καὶ ἀναρμοδίαν ὑπὸ τοῦ Κανέλλου ἐξέτασιν, δι' ἧς ὁ Σεργόπουλος κατέθεσεν ἐπιβαρυντικὰ κατὰ πολλῶν προσώπων.

Τὴν 8 7)βρίου ἡ αὐτὴ «Ἀθηνᾶ» δημοσιεύει διάψευσιν τριῶν δημογερόντων τῆς Τριπόλεως περὶ τῶν λόγων τοῦ Κανέλλου καὶ τῆς τρομοκρατίας, εἰς τὸ αὐτὸ ὅμως φύλλον τοὺς ἀποκαλεῖ νευρόσπαστα τοῦ Κωλέττη καὶ βεβαιοῖ ὅτι κληθέντες καὶ ἄλλοι Τριπολῖται νὰ συνυπογράψωσιν εἰς τὴν διάψευσιν ἠρνήθησαν. Εἰς τὸν «Σωτῆρα» τῆς 8 7)βρίου εἷς Ι. Δ. ἀπολογεῖται διὰ τὰς φράσεις τοῦ Κανέλλου. Ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ «κακοηθεστάτου» κατὰ «Ἀθηνᾶν» (15 7)βρίου) Σεργοπούλου δὲν διεψεύσθησαν. Τοὐναντίον ἡ «Ἐποχὴ» ἀριθ. 4 ἔγραψεν: «εἶνε γνωστὸν εἰς τὸ κοινὸν ἡ μυστικὴ συνέντευξις τοῦ Κανέλλου μὲ τὸν Σεργόπουλον, τῆς ὁποίας γενομένης ἐνοχοποιήθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν σταλέντων ὑπόπτων εἰς τὸ πολεμικὸν δικαστήριον». Ἡ δὲ

«Ἀθηνᾶ» (19 7)βρίου) ἔγραφεν ὅτι « ὁ Χρηστίδης περιήρχετο τὰς φυλακὰς μετὰ τοῦ Μοιράρχου, διότι ὁ Σεργόπουλος εἶπεν ὅτι κ α ὶ ἄ λ λ α γνωρίζει, ἀλλ' ὁ Λόντος δὲν ἐδέχθη νὰ ὑπάγῃ μαζῆ του».

Οὕτω λοιπὸν κατεστάλη ἡ ἀγρία ἐκείνη ἐξέγερσις. Τὴν 31 Αὐγ. ὁ Λυκοῦργος Κρεστενίτης προέτρεπε τοὺς Ὀλυμπίους διὰ προκηρύξεως νὰ μισῶσι τοὺς αἰτίους Ναπαίους, καὶ νὰ ἀγαπῶσι τὴν Κυβέρνησιν ἥτις θεωρεῖ τὸν Ἑλλ. λαὸν μίαν ποίμνην.

Τὴν 13 7)βρίου ἐδημοσιεύθη Β. Διάταγμα αἴρον τὸν στρατιωτικὸν νόμον. Πρὸς ταχεῖαν κατάπνιξιν τοῦ κινήματος συνέτειναν πολλὰ, πρωτίστως ὅμως ἡ ἀπειρία τῶν ἀρχηγῶν αὐτῆς ἡ ἀμνηστεία πρὸς τοὺς Μανιάτας καὶ ἡ γνωσθεῖσα ἐγκαίρως μεταρρύθμισις τῆς Ἀντιβασιλείας, διότι συνήθως αἱ ἀλλαγαὶ τῶν Κυβερνήσεως πραΰνουσι τὰς ἐξεγέρσεις τῶν ἐλευθέρων λαῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΥΧΗ ΕΝΟΧΩΝ ΚΑΙ ΑΘΩΩΝ

ΤΜΗΜΑ Α'

ΔΙΑΦΩΝΙΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΤΙΜΩΡΙΑΣ

Μυστηριώδης καὶ ἀπάνθρωπος φόνος τοῦ Κουβαρᾶ.— Ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Σοῦτσος δὲν εὑρίσκουν συνενόχους τῆς ἀνταρσίας.— Λυσσώδης ἐπίθεσις τοῦ «Σωτῆρος». — Ἀνάκλησις τοῦ Ζαΐμη.— Ἡ καταδίκη τοῦ Κρίτζαλη.— Αἱ τελευταῖαί του λέξεις.

Πρὶν ἢ ἀκόμη διαλυθῶσι τὰ στρατεύματα συνέβη ἡ ἐξῆς μιαιφονία, κατισχύνασα τὰ ὄργανα τῆς ἀρχῆς. Ὁ Ἀρ. Κουβαρᾶς,

ἡγούμενος πολλῶν Στεμνιτσιωτῶν μετέβη μετὰ τοῦ Δ. Ροϊλοῦ εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Δελιγιάννην. ἰσχυρισθεὶς ὅτι «οἱ βλάχοι τὸν κυνηγοῦν ὡς ἐγείραντα τὰ μέρη τῶν Καλαμῶν εἰς ἀποστασίαν» καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγάς των. Ἀλλ' ὁ Κανέλλος τὸν ὕβρισε καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὸν Χατζηχρῆστον, ὅστις διέταξεν αὐτὸν μὲν ν' ἀφοπλισθῇ εὐθὺς καὶ νὰ σταθῇ ὑπό τι δένδρον παρὰ τὴν σκηνήν του, τοὺς δὲ στρατιώτας νὰ τὸν πυροβολήσουν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ στρατιῶται ἠρνήθησαν τοὺς διέταξεν ἐντονώτερον μὲ θυμὸν καὶ οὕτω «χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξιν» ἔπεσεν ἄπνους ὁ δυστυχὴς ὑπὸ τῶν σφαιρῶν ἀνθρώπων, οὓς ἐθεώρει συμπολεμιστάς του.

Ὁ φόνος ἐγνώσθη ἀμέσως καὶ κατ' ἀρχὰς ἡ Κυβέρνησις διέδωκεν ὅτι ὁ Κουβ. ἐφονεύθη πολεμῶν κατὰ τοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ «Ἀθηνᾶ» ἐξέθηκε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐπέμεινε πλειστάκις νὰ τιμωρηθῇ ὁ Χατζηχρῆστος, ὅστις προέβη εἰς τοιοῦτον ἀνοσιούργημα διότι «λέγουν ὅτι κάτι τοῦ ἐψιθύρισαν εἰς τὸ αὐτί» (Κύριον ἄρθρον 29 Αὐγ.). Τὸ τρομερὸν τοῦτο δρᾶμα, γράφει, συλλογιζόμενος πᾶς πολιτης αἰσθάνεται νὰ παγώνῃ τὸ αἷμα εἰς τὴν καρδίαν του. Καὶ ἡ «Ἐποχὴ» δριμύτατα ἐπετέθη πολλάκις κατὰ τοῦ φονέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως. Ἀπεδείχθη δὲ ὅτι τὸν Ἰούνιον εἶχε καλέσει τὸν Κουβαρᾶν ὁ Κωλέττης εἰς Ναύπλιον ὁ δὲ «Σωτὴρ» (25 Βρίου) ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐκλήθη νὰ βεβαιώσῃ τὰ περὶ συνωμοσίας ὑπ' αὐτοῦ καταγγελθέντα. Προφανῶς ὁ Κουβαρᾶς ἦτο λίαν ὑπόπτου χαρακτῆρος ἄνθρωπος καὶ συνεννοήθη πολλάκις μετὰ τοῦ ὁμοίου αὐτῷ Ἀσ. Σεργοπούλου, ἀλλ' ὁ φόνος του ἄνευ δίκης ἦτο ἔγκλημα, ὅπερ ὅμως ἔμεινεν ἀτιμώρητον, παρ' ὅλον τὸν θόρυβον τοῦ τύπου καὶ τὴν ὑπὸ τῆς μητρός του ἐπίκλησιν τῆς προσοχῆς τῆς ἐνόχου Κυβερνήσεως. («Ἀθηνᾶ 22 καὶ 27 Αὐγ. 8 7βρίου, 18 8βρίου «Ἐποχὴ» 18 8βρίου 18 9βρίου).

Λήξαντος τοῦ κινήματος ὁ Κωλέττης διέταξε τὴν αὐστηροτάτην τιμωρίαν πάντων τῶν ὁπωσδήποτε ἐνεχομένων. Ἀλλ' ὁ Αὐλικὸς Ζαΐμης, ἄνθρωπος τίμιος καὶ εἰλικρινὴς, δὲν ἀπέδωκε διὰ τῆς πρώτης ἐκθέσεώς του εἰς τὴν ἀνταρσίαν χροιάν,

οἵαν ἐπόθει ἡ Κυβέρνησις. Ἔγραψε δηλ. ὅτι μεθ' ὅλας τὰς ἐρεύνας του οὐδεμίαν εὗρε σχέσιν μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς παλαιᾶς, καθ' ἣν συνελήφθη ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὅτι μόνον 6—7 ἀρχηγοὺς εὕρισκε καταδιωξίμους, τοὺς δὲ λοιποὺς ὑπαγομένους εἰς ἀμνηστείαν. Διὰ τοῦτο ὁ «Σωτὴρ» (6 καὶ 10 7βρίου) τὸν ὕβριζεν ὡς ἀμβλυωποῦντα καὶ μὴ καταγγέλλοντα τοὺς ἐν Ναυπλίῳ καταδίκους καὶ ὑποδίκους καὶ ὡς ὑποστηρίζοντα τὸν Γρηγοριάδην καὶ τὸν ἀδελφόν του, ἔψεγε δὲ τὴν τριμελῆ ἐπιτροπὴν καὶ τὸ στρατ. δικαστήριον ὡς ἀπολύοντα ἀποδεδειγμένους ἐνόχους, εἰδικῶς δὲ τὸν εἰσαγγελέα Σοῦτσον ὅτι «ἐπρόδωκε τὰ χρέη του ἐνεργήσας μὲ μεροληψίαν καὶ κακὴν πίστιν καὶ ὅτι ἐνὶ λόγῳ ἀπεδείχθη Φαναριώτης καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν» (φυλ. 83).

Ὅντως ὁ Σοῦτσος ἐζήτησε περὶ τέλη Αὐγούστου τὴν ἀναβολὴν τῆς δίκης τῶν ἀνταρτῶν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τὸ στρατιωτικὸν δικαστήριον δὲν δύναται νὰ κρίνῃ ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας. Ἀπορριφθείσης δὲ τῆς προτάσεώς του ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ἀπηύθυνε τοιαύτην πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' αὕτη τὸν διέταξε νὰ εἰσαγάγῃ εὐθὺς εἰς δίκην τὸν Κρίτζαλην. Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην συνέτεινε καὶ ἡ ἀγρία πολεμικὴ τοῦ «Σωτῆρος» ὅστις, βλέπων τὴν Κυβέρνησιν διστάζουσαν πρὸ τοιούτων ἐκθέσεων τῶν Ζαΐμη καὶ Σούτσου, ἔγραφεν: «Δὲν δειλιῶμεν νὰ προφητεύσωμεν ὅτι ἂν ἡ Κυβέρνησις δὲν παραδεχθῇ δρόμον ἐθνικώτερον, σταθερώτερον καὶ εἰλικρινέστερον θὰ γείνῃ αἰτία μεγάλων δυστυχιῶν εἰς τὸ ἔθνος καὶ μεγάλων προσκομμάτων εἰς τὴν στερέωσίν της. Νέαι ἀνταρσίαι θὰ εἶνε τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῆς δυσπιστίας της».

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἔγραφε: «Ὅλοι τῶν διαφόρων κομμάτων ἄνθρωποι εὑρίσκονται σύμφωνοι ὡς πρὸς τὴν διαγωγὴν τοῦ κ. Ζαΐμη... Ἀλλὰ πολὺ πλέον παραδοξοτέρα ἐφάνη ἡ διαγωγὴ τοῦ Κωλέττη, ὅστις εἰς τοιαύτας ὥρας ἐνεθυμήθη τὸν παλαιόν του φίλον. Μένει τώρα ἡ Ἀντιβασιλεία νὰ διορθώσῃ τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον ἔγεινε καὶ νὰ προλάβῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύναται νὰ γείνῃ, ἀφίνουσα κατὰ μέρος τὰς ἀμφιβολίας καὶ τὰς ἀναβολάς... Πρέπει

νὰ περιπατήσῃ μὲ τὸν Λαὸν ἢ ἐναντίον τοῦ Λαοῦ. Μὲ τὴν Ἑλλάδα ἢ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος». Ἐζήτει δηλ. ὁ «Σωτὴρ» νὰ θερίσουν αἱ σφαῖραι τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου ἀμέτρητα σώματα ὑπόπτων Πελοποννησίων!!

Κατὰ τοῦ Ζαΐμη ἔγραψε καὶ ὁ Χρηστίδης, ὅστις μάλιστα ἐκαυχᾶτο διὰ τοῦτο. (Ἀθηνᾶ 19 7)βρίου). Ἡ Ἀντιβασιλεία δὲ ἀνεκάλεσε τὸν Ζαΐμην τὴν 14 7)βρίου, ὅπερ ὁ «Σωτὴρ» ἀνήγγειλεν ὡς ἑξῆς «Ὁ Ζαΐμης ἐπαύθη. Ἡ κοινὴ γνώμη ἱκανοποιήθη». Ἀπεφασίσθη δὲ συγχρόνως καὶ ἡ ἀνάκλησις τοῦ δυσπειθοῦς εἰσαγγελέως Σούτσου καὶ ἡ ἀντικατάστασίς του διὰ τοῦ Μάσσωνος.

Ἡ δίκη τοῦ Ι. Κρίτζιαλη ἐγένετο τὴν 15 7)βρίου ἐν Κυπαρισσίᾳ. Ὁ κατηγορούμενος προσήχθη ἐλεύθερος δεσμῶν. Ὁ εἰσαγγελεὺς Σοῦτσος ἀπήγγειλε κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἐπὶ ἀρχηγίᾳ στάσεως. Συνήγορον διώρισε τὸ δικαστήριον ἐξ ἐπαγγέλματος. Μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως ἐξητάσθησαν οἱ Ι. Τομαρᾶς, Σπ. Παχύς, Π. Λυμπερόπουλος, Γ. Μπόρσας, Δ. Πολίτης, Π. Πετρόπουλος, Καλ. Γραμματικόπουλος καὶ Π. Γοῦτος. Ἡ δίκη διεκόπη τὴν ἑσπέραν καὶ ἐπανελήφθη τὴν 17ην, ὅτε ὁ Κρ. ἀπελογήθη εἰπών, ὅτι οἱ χωρικοὶ ἀπεστάτησαν διὰ τὸ κακὸν ζύγισμα τῆς δεκάτης. Τὸ δικ. ὅμως τὸν κατεδίκασε δυνάμει τοῦ ἀρθ. 177 τοῦ Π. Νόμου εἰς θάνατον διὰ τυφεκισμοῦ, ὅστις ἐξετελέσθη μετὰ δύο ὥρας εἰς Τούμπη συμφώνως πρὸς τὸν στρατιωτικὸν νόμον, παρισταμένου πολλοῦ πλήθους. Ὁ Κρίτζαλης πρὶν πυροβοληθῇ εἶπε στεντορείως: «Ἄδικα ἀποθνήσκω. Δὲν ἐπήγαινα ἐναντίον τοῦ Θρόνου. Ἐπήγαινα διὰ τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων». Θνήσκων δὲ ἔδειξεν ἀπαράδειγμάτιστον γενναιότητα («Ἐποχὴ» ἀρ 15)

Μετὰ τὴν δίκην ταύτην ὁ Σοῦτσος ἐπρότεινε τὴν ἀπόλυσιν 13 συνενόχων τοῦ Κρίτζιαλη ὡς ἀθώων (Ἐθνικὴ φυλ. 4). Ἀλλὰ γνωσθὲν τοῦτο ἐν Ναυπλίῳ ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἥτις διέταξεν εὐθὺς νὰ μεταβῇ τὸ δικαστήριον εἰς Πύλον καὶ νὰ ἀναμείνῃ διαταγάς, καθόσον ὁριστικῶς πλέον ἀπεφασίσθη ἡ ἀνά-

κλησις τοῦ Σούτσου, ἀλλὰ μετὰ τὴν δίκην τοῦ Πολυζωΐδου καὶ Τερτσέτη, δι' ἣν ὁ Μάσσων ἦτο ἀπαραίτητος ἐν Ναυπλίῳ

ΤΜΗΜΑ Β΄.

Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ

Ὕβρεις κατὰ τοῦ Πολυζωΐδου.— Ἡ νεᾶνις τοῦ δικαστηρίου.— Ἡ Ἡ Δίκη καὶ ἡ στάσις τοῦ Μάσσωνος.— Αἱ ἀπολογίαι καὶ ἡ ἀθώωσις.— Κρίσεις ἐφημερίδων.

Ἡ δίκη τῶν δικαστῶν εἶχεν ὁρισθῇ νὰ γείνῃ τὴν 20 Ἰουλίου, ἀλλ' ἀνεβλήθη μὴ θεωρηθείσης τῆς ἀτμοσφαίρας καταδικαστικῆς. Διότι ἐν τῷ μεταξὺ πᾶν κατεβλήθη μέσον πρὸς δυσφήμισιν αὐτῶν οὐχὶ μόνον διὰ τοῦ «Σωτῆρος» εἰς ὃν ἀπήντα ἡ Ἀθηνᾶ τῆς 6 Ἰουνίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς Ἐφημ. τῆς Σμύρνης ἥτις ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ 119 φύλλον αὐτῆς τὸν ἑξῆς λίβελλον. «Ὁ Πρόεδρος πεισθεὶς ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς καὶ τὸν χ ρ υ σ ό ν τῶν Ναπαίων ἔδειξεν ἀναιδεστάτην μεροληψίαν ὑπὲρ τῶν κατηγορουμένων. Ἐπολέμησε τὰς ἀποδείξεις, αἱ πρὸς τοὺς μάρτυρας ἐρωτήσεις του δὲν ἦταν εἰλικρινεῖς καὶ ἀξιοπρεπεῖς, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς κατηγορουμένους νὰ ἀπειλήσωσι μὲ βαρβαρότητα τοὺς λέγοντας τὴν ἀλήθειαν, ἠνείχετο ὕβρεις τῶν συνηγόρων κατὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ συνεχώρησεν εἰς τὸν Πλαπούταν νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ Μάσσωνος διὰ νὰ τὸν φονεύσῃ (!) λέγεται δὲ ὅτι θὰ καταδιωχθῇ διὰ τὴν ἄ τ ι μ ο ν διαγωγήν του».

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς σατανικώτατα: «Ὁ κ. Πολυζωΐδης ἦτο ἀπρόσεκτος εἰς τὰς συζητήσεις. Δὲν ἐλησμόνησαν οἱ θεαταὶ ὅτι εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν ἐτοποθέτησεν

ἄντικρυ τῆς προεδρικῆς ἕδρας, εὔμορφην νεάνιδα, τὴν ὁποίαν ἀγαπῶν θέλει νυμφευθῇ μετ' ὀλίγον καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἠτένιζεν ἀδιακόπως τὰ ὄμματά του. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος νεᾶνις ἐκάθητο πλησίον ἄλλων κυριῶν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ θεαταὶ παρεχώρησαν τὸν καλήτερον τόπον».— Δὲν ἠρυθρίασεν ἄραγε, γράφει ἡ «Ἀθηνᾶ» (σελ. 639) παρασύρων εἰς τὸ θέατρον τῆς δημοσιότητος σεμνὴν καὶ ἄτολμον κόρην; Συγχαιρόμεθα τὴν Εὐρώπην καὶ πρὸ πάντων τὴν Γαλλίαν, διότι ἔχει εἰς τὴν Τουρκίαν ἀξιόλογον ἀντιπρόσωπον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Γαλλικῆς εὐπρεπείας! Διὰ τοιούτων φαυλοτήτων ἐζήτουν τὴν καταδίκην τῶν δικαστῶν, οἵτινες καθειργμένοι εἰς τὸ Παλαμῆδι καὶ τὰ πάνδεινα ὑφιστάμενοι ἀνέμενον νὰ λήξῃ ἡ ἐπανάστασις διὰ νὰ δώσωσι λόγον τῶν δῆθεν ἀνομιῶν των. Τέλος δὲ ὡρίσθη καὶ ἔγεινεν ἡ Δίκη τὴν 24ην 7βρίου εἰς τὸ Βουλευτικόν, προεδρεύσαντος τοῦ Σωμάκη καὶ συνεδρευσάντων τῶν δικαστῶν Α. Κριεζῆ, Ζ. Βάλβη, Ν. Κανούση καὶ Σ. Λεονταρίτου. Συνηγόρους οἱ δικασταὶ δὲν διώρισαν, οὐδὲ προσήγαγον μάρτυρας ὑπερασπίσεως. Ὁ Εἰσαγγελεὺς Μάσσων ἀπήγγειλε τὴν γνωστὴν κατηγορίαν (ὅρα ἄνωτ. σελ. 300) καὶ ἐξητάσθησαν ὀλίγοι μάρτυρες κατηγορίας. Οἱ αὐτόπται Βέλιος καὶ Μάμουκας καὶ ἄλλοι ἐβεβαίωσαν ὅτι οἱ δικασταὶ ἠμπόδισαν τὸν γραμματέα ν' ἀναγνώσῃ τὴν ἀπόφασιν ὅταν ἡ θύρα ἦτο ἀκόμη κλειστὴ εἰς τὸ ἀκροατήριον.

Ὁ Μάσσων ἦτο τρομερὸς εἰς τὴν ἀγόρευσίν του καὶ κατὰ τῶν δικαστῶν καὶ κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα. «Πέφτουν κάτω, ἐκραύγαζε, πολλὰ μεγαλεῖα τοῦ παλαιοῦ καιροῦ καὶ μολύνεται ἡ παροῦσα δόξα τοῦ Ἔθνους». Μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τὰ ἐπὶ 4 μῆνας μαρτύρια τῶν δύο ἡρώων ἐζήτει δι' αὐτοὺς ἐπιμόνως εἱρκτὴν, ἰσχυριζόμενος ὅτι «ἂν ἀθωωθοῦν θὰ κακοφανῇ τῆς Ἀγγλίας!!» Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀκροαταὶ καὶ οἱ δικασταὶ ἔμειναν ψυχροὶ πρὸ τῆς ὁρμῆς τοῦ διώκτου, ἤκουσαν δὲ τοὐναντίον εὐλαβέστατα τὰς ἀπολογίας τῶν κατηγορουμένων.

Ὁ Πολυζωίδης «ἔδειξε κατὰ τὴν «Ἐποχὴν» (27 7βρίου) εὐγλωττίαν καὶ ἀκρίβειαν λόγου ἀξίαν τῶν ἀρχαίων ἡμερῶν τῆς

Ἑλλάδος». Ὁ «Σωτὴρ» ὅμως τὸν ἐσατύρισε κακεντρεχῶς (σ. 161) ὅτι ἐπραγματεύθη περὶ τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, περὶ τῶν προόδων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, ὅτι συνέκρινεν ἑαυτὸν μὲ τὸν Κικέρωνα καὶ ἐκαυχήθη ὅτι διὰ τῆς πράξεώς του ἔσωσε τὴν Πατρίδα. Ἡ «Ἀθηνᾶ» (φυλ. 186) ἀναιρεῖ τὰς συκοφαντίας ταύτας.

Κατόπιν ὁ Τερτσέτης ἀνέγνωσε τὴν μακρὰν πλὴν θαυμασίαν ἀπολογίαν του, ἥτις ἐδημοσιεύθη εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος «Δύναμις ἐπιχειρημάτων λογικὴ ὑγιὴς καὶ βαθεῖα διέκριναν τὴν ἀπολογίαν τοῦ Τερτσέτη» ἔγραφεν ἡ «Ἐποχή». Πλειστάκις ἐπείραξε δηκτικώτατα τὸν Μάσσωνα καὶ προὐκάλεσεν ἀσβέστους γέλωτας τοῦ ἀκροατηρίου καὶ αὐτῶν τῶν δικαστῶν, ἰδίως δὲ ὅταν ἔκρινε τοὺς εἰσαγγελικοὺς λόγους, ὅτι οἱ δύο κατηγορούμενοι, βλέποντες τὸ Ἔθνος ποθοῦν τὴν ἀθώωσιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πλαπούτα ἔπραξαν ὅ,τι ἔπραξαν κατὰ τὴν διάσκεψιν διὰ νὰ τοὺς φορέσῃ ὁ λαὸς στέφανα! Μετὰ τὰς ἀπολογίας ἐπηκολούθησε μακρὰ διάσκεψις τοῦ δικαστηρίου, ὅπερ ἠθώωσε τοὺς κατηγορουμένους παμψηφεί.

Ἡ «Ἐθνικὴ» τὴν ἑπομένην ἔγραψε: «Μὲ ἄκραν εὐχαρίστησιν ἀναγγέλλομεν εἰς τὸ κοινὸν ὅτι οἱ κ. Πολυζωΐδης καὶ Τερτσέτης ἠθωώθησαν τὴν 24 7)βρίου. Ποτὲ πρᾶξις δικαστικὴ δὲν ἐπροξένησε χαρὰν τόσον γενικὴν ὡς ἡ ἀθώωσις τοῦ κ. Πολυζωΐδου. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἀποφάσεως διεκόπη πολλάκις ἀπὸ τὰς φωνὰς τοῦ ἀκροατηρίου: Ζήτω ὁ Βασιλεύς! Ζήτω ἡ Δικαιοσύνη! Ὅπερ δεικνύει προφανῶς ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκτιμοῦν καὶ ἀγαποῦν τοὺς ἀγαθοὺς πολίτας». Εἰς δὲ τὸ δεύτερον φύλλον της ἔγραψε: «Τοιαύτης φύσεως σκάνδαλον δὲν νομίζομεν εἰσέτι νὰ εὑρίσκεται εἰς τὰ χρονικὰ τῶν δικαστηρίων, χάρις εἰς τὴν πεσοῦσαν πλειοψηφίαν καὶ εἰς τὰ τυφλὰ ὄργανα τῶν αὐθαιρέτων μέτρων της.

»Ἀλλ' ἂν τὰ ἀνεξάρτητα φρονήματα πρὸς κιρὸν καταπνίγονται, ἡ ἀρετὴ τέλος ἀνταμείβεται καὶ ἡ δικαιοσύνη θριαμβεύει πάντοτε. Ἡ μετασχηματισθεῖσα Ἀντιβασιλεία ἐκτιμῶσα τὸν χαρακτῆρα τοῦ Πολυζωΐδου, ἅμα ἠθωώθη, τὸν ἔθεσεν ἀμέσως εἰς

τὴν πρώτην τῆς προεδρείας του θέσιν εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον δικαστήριον, ὅθεν ἀδίκως ἀπεμακρύνθη καὶ τό ὁποῖον τόσον ἐνδόξως τὸν ἐδικαίωσε. Ὁ κ. Τερτσέτης συμπαθὼν καὶ συναθφωθεὶς διωρίσθη ὁμοίως εἰς τὴν πρώτην θέσιν του».

Ἡ δ' Ἐποχὴ (27 7)βρίου) ἔγραψε: «Εὐχαρίστως εἰδοποιοῦμεν ὅτι ἡ δίκη ἀπέδωκεν εἰς τὴν κοινωνίαν δύο ἄνδρας εἰς τοὺς ὁποίους πρὸ 4 μηνῶν ἐπεκρεμάσθη βάρος δίκης... Ἡ κοινὴ γνώμη ἐπευφήμησε...» Ἡδὲ Ἀθηνᾶ (ἀριθ 185): «εἰς τὸν ἀνεξάρτητον καὶ φιλοδίκαιον καὶ φιλάνθρωπον χαρακτῆρα τοῦ Πολυζωίδου καὶ τοῦ Τερτσέτη εἴδομενὴσφαλισμένα ἐφεξῆς τὰ πρόσωπά μας».

Τόση δὲ ἦτο ἡ ἀπροκάλυπτος χαρὰ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἱστορικῆς συνεδριάσεως ὥστεό κόσμος συνώδευσεν ἐν διαδηλώσει τοὺς δικαστὰς εἰς τὰς οἰκίας των ἀπὸ τὰς ἀποίας τοὺς εἶχον ἁρπάσει ἀδικώτατα πρὸ τεσσάρων ὅλων μηνῶν. Τοὺς ἔφερον ἐπὶ τῶν ὤμων φωνάζοντες ζήτω οἱ νέοι Ἀριστεῖδαι! Πολλοὶ ἄποροι συνέλεξαν αὐθημερὸν καὶ ἐκ τοῦ προχείρου 7 χιλ. δρ. ἃς προσέφερον εἰς τὸν Πολυζωίδην ἀλλ' αὐτὸς ἠρνήθη νὰ τὰς δεχθῇ. Πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος ἐλάμβανεν ἐπίσης μῆνα ἐπιστολὰς συγχαρητηρίους.

Ἡ διαδήλωσις ἐκείνη συνετάραξε τὴν Ἀντιβασιλείαν διότι ἐσήμαινε φανερῶς οὐ μόνον τιμὴν πρὸς τοὺς ἥρωας τοὺ δικαστικοῦ καθήκοντος ἀλλὰ καὶ διαμαρτυρίαν διὰ τὴν σκανδαλώδη καταδίκην τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πλαπούτα.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο κρίνει τὸ γεγονὸς καὶ ὁ Μένδελσων (σελ. 1548) γράφων: «Ἕνεκα τῆς ἀρνήσεως τῆς ὑπογραφῆς ὁ Μάουρερ ἀπέλυσεν αὐτοὺς τῆς θέσεώς των καὶ τοὺς παρέπεμψεν εἰς δίκην, ὡς ἀρνηθέντας τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δημοσίων των καθηκόντων. Οὐδὲν ὅμως κατώρθωσε, διότι τὸ δικαστήριον ἠθώωσεν αὐτοὺς καὶ ἀπεδοκίμασεν οὕτω κατηγορηματικώτατα ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς Ἀντιβασιλείας».

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΔΙΚΑΙ ΕΠΙ ΔΙΚΩΝ

Ἀποφυλάκισις τῶν ἐν Ναυπλίῳ.— Δίκη Βάγια καὶ Ἀλωνιστιώτου.— Καταδίκη τοῦ Μητροπέτροβα.— Ἡ δίκη τοῦ Ζερμπίνη καὶ τῶν Πλαπουταίων.— Καταδίκη εἰς θάνατον τοῦ Τσαμαλῆ.— Ἀποφυλάκισις ἐπισήμων καὶ μή.— Ἀδημονία τοῦ Μάσσωνος.

Μετὰ τὴν ἀθώωσιν τῶν δικαστῶν ὁ Μάσσων ἀπῆλθε τὴν 25 7βρίου εἰς Πύλον πρὸς αὐστηρὰν δίωξιν τῶν στασιαστῶν, ἀντὶ τοῦ Σούτσου, ζητήσαντος δῆθεν ἀμοιβαίαν μετάθεσιν λόγῳ ἀσθενείας («Ἐποχὴ» ἀριθ. 15). Ἀλλ' οὐδὲν κακὸν ἀμιγὲς καλοῦ. Μόλις φθάσας ὁ Σοῦτσος εἰς Ναύπλιον ἐμελέτησε τὴν δικογραφίαν καὶ ἐπέτυχε παρὰ τοῦ δικαστηρίου τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἀδελφῶν Παπατσώρη, τοῦ Γρηγοριάδου, τοῦ Μπούκουρα, τοῦ Πελοπίδα τοῦ Χοϊδᾶ, τοῦ Ἀθανασιάδου καὶ τοῦ Φρατζῆ ὃν οὐδ' ἀνέκρινάν ποτε. Πάντες οὗτοι ἐξῆλθον τῆς φυλακῆς «ἀσθενεῖς καὶ πένητες, ἀπολέσαντες ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἀπασπασμάτων πᾶσαν τὴν κινητὴν περιουσίαν των καὶ ἔζησαν ἐν γυμνότητι καὶ λιμώττοντες» (Φρατζῆ Γ' σ. 174), καίτοι ἡ «Ἐποχὴ» (11 9βρίου) ἔγραφεν «ἐλπίζομεν ἐν τοσούτῳ ἀνυπομόνως, ὅτι θέλει ἱκανοποιηθῇ ἀπὸ τὸ φιλοδίκαιον τῆς Ἀνωτάτης Ἀρχῆς ἡ ἐπὶ τοσοῦτον παραβιασθεῖσα προσωπικὴ ἐλευθερία τῶν ἀναξιοπαθούντων αὐτῶν».

Ἀρχομένου τοῦ Νοεμβρίου εἶχον εἰσαχθῇ εἰς δίκην οἱ ἀπὸ 14 μηνῶν κρατούμενοι εἰς τὸ Βοῦρτζι Γ. Βάγιας Κ. Ἀλωνιστιώτης καὶ Ι. Πρεβεζάνος ἢ Τρικολόρος ὡς συνένοχοι τῶν στρατηγῶν. Κατὰ τὴν «Ἐποχὴν» (ἀριθ. 14) «ἡ δίκη αὕτη ἑλκύει πολὺ τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ. Τὸ ἄρθρ. 132 τῆς ἐν χρήσει ἐγκληματικῆς διαδικασίας ὁρίζει ρητῶς, ὅτι οἱ συναίτιοι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πρᾶξιν πρέπει νὰ συμπεριλαμβάνωνται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν. Γνωρίζομεν ὅλοι ποῖα ἀλλόκοτα πε-

ριστατικὰ ἐπέφεραν τὴν καταπάτησιν τοῦ μνησθέντος νόμου μας. Εἶνε βάσις εὐνομίας νὰ μένῃ ἡ Δικαιοσύνη πάντοτε ἀνεπηρέαστος εἰς τὴν ἐνέργειάν της. Ἡ τυραννία ἐγγίζει τὸν κολοφῶνά της, ἐκεῖ ὅπου οἱ δυστυχεῖς εὑρίσκουν τὸν ναὸν τῆς Δικαιοσύνης γεμάτον ἀπὸ τὰ μιάσματα τῆς πολιτικῆς. Εἴδαμεν προχθὲς μὲ θαυμασμόν μας τὴν διακοπὴν τῆς δίκης... ἐν τοσούτῳ ἐλπίζομεν ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἴδωμεν καὶ τὴν λύσιν τοῦ οὐσιώδους τούτου δράματος». Ἐν τούτοις παρ' ὅλους τοὺς φόβους τῆς «Ἐποχῆς» ἡ δίκη ἐπανελήφθη τὴν 15 Νοεμβρίου καὶ προτάσει τοῦ ἐπιτρόπου Σούτσου ἀπηλλάγησαν καὶ οἱ τρεῖς κατηγορούμενοι. (Ἐθνικὴ 21 9βρίου). Τὴν ἀπόφασιν ἐδημοσίευσεν ἡ «Ἐποχὴ» (σελ. 66).

Μόλις ἔφθασεν ὁ Μάσσων εἰς Πύλον ἐμελέτησε τὰς δικογραφίας καὶ εἰσήγαγεν εὐθὺς εἰς δίκην τὸν ἕτερον τῶν ἀρχηγῶν Μητροπέτροβαν. Ἡ δίκη ἐγένετο τὴν 8 8)βρίου, ἐπειδὴ δὲ ὁ κατηγορούμενος δὲν εἶχε συνήγορον, διώρισε τοιοῦτον ἐξ ἐπαγγέλματος ὁ Πρόεδρος τὸν Ν. Παντολέοντα. Ὁ Μητροπέτροβας ἀπολογούμενος ἰσχυρίσθη ὅτι δὲν ἦτο ἀρχηγὸς οὔτε μετέσχε τῆς μάχης τοῦ Ἀσλάναγα, οὔτε ἔγραψεν εἰς κανένα ἐπιστολὰς ὠθούσας εἰς ἐπανάστασιν, καθόσον ἦτο καὶ ἀγράμματος καὶ ὅτι συνενοήθη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ κινήματος. Ὁ Μάσσων ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Πέτροβας ἔγραψε πρὸς τὸν Γαλάνην Κουμουνδουράκην ἔνοχα γράμματα καὶ ἐζήτησε νὰ ἐξετασθῇ οὗτος, ὑπόδικος ὤν. Ὁ συνήγορος ἠναντιώθη, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον ἐδέχθη καὶ προσῆλθεν ὁ Κουμουνδουράκης, ὅστις ἠρνήθη ὅτι τὰ γράμματα ἦσαν ἰδιόχειρά του. Κατόπιν ἐξητάσθησαν πέντε μάρτυρες κατηγορίας, ἐξ ὧν οἱ 4 ἐκ τῶν στασιαστῶν, κατέθεσαν δὲ ὅτι ἤκουσαν ἄλλους χωρικοὺς λέγοντας τὸν Μητροπέτροβαν ἀρχηγόν των.

Μετὰ τὴν ἀποδεικτικὴν διαδικασίαν ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Εἰσαγγελεύς, ὅστις «ἐλάλησε πολλὰ συγκεχυμένα καὶ ἀκατάληπτα καὶ τόσον ἐκτὸς τοῦ προκειμένου, ὥστε ὁ Πρόεδρος Γόρδων τὸν ἀνεκάλεσεν εἰς τὰ χρέη του». Ὁ συνήγορος Παντολέων ἐπέμεινεν εἰς τὸ ὅτι μὴ ἀποδειχθεὶς ἀρχηγὸς ὁ Μητροπέτροβας ὑπήγετο εἰς

τὴν ἀμνηστείαν. Μετὰ μακρὰν συζήτησιν τὸ δικαστήριον τὸν ἐκήρυξεν ἔνοχον στάσεως. Ὁ Μάσσων ἐζήτησε νὰ τῷ ἐπιβληθῇ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου, ἣν καὶ τῷ ἐπέβαλε τὸ δικαστήριον, τὸν συνέστησεν ὅμως καὶ εἰς τὴν Βασιλικὴν χάριν, ἥτις καὶ τῷ ἐδόθη χάρις εἰς τὸ γῆρας του καὶ τὰς προηγουμένας ἐθνικὰς ὑπηρεσίας του. («Ἐποχὴ», 18 Νβρίου).

Τὴν 18 8βρίου ἐγένετο ἡ δίκη τοῦ Νικήτα Ζερμπίνη ἐκ τοῦ χωρίου Ζελέχοβα τῆς Ὀλυμπίας. Ἐκ τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας προέκυψεν ὅτι εἰς τὰς 28 Ἰουλίου μετέβη εἰς τὸ χωρίον του ὁ Μήτρος Πλαπούτας, συγχρόνως δὲ ἔφθασαν καὶ δύο χωροφύλακες ἀπεσταλμένοι παρὰ τοῦ ἐπάρχου Κρεστενίτου διὰ νὰ τὸν συλλάβουν. Καὶ τὸν μὲν ἕνα ἐξ αὐτῶν οἱ χωρικοὶ συνέλαβον καὶ ἀφώπλισαν, τὸν δὲ ἕτερον κατεδίωξαν, πεσὼν δὲ οὗτος ἔκ τινος μάνδρας ἐκτύπησεν εἰς τὴν ῥάχιν καὶ ἀπέθανε. Ὁ Μάσσων ἐπρότεινεν ἓξ μάρτυρας, τρεῖς προκρίτους τῶν χωρίων καὶ τρεῖς χωροφύλακας, ὧν ὁ συνήγορος μάτην ἐζήτησε τὴν ἐξαίρεσιν. Οἱ πρόκριτοι δὲν ἐχαρακτήρισαν τὸν κατηγορούμενον ὡς ἀρχηγόν. Ὁ Μάσσων ἀγορεύων ἐζήτησεν ἐν τέλει τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Ἡ ἀγόρευσις ὅμως τοῦ συνηγόρου ἔπεισε τὸ δικαστήριον καὶ Ζερμπίνης κατεδικάσθη εἰς 15 ἐτῶν πρόσκαιρα δεσμὰ ὡς συναίτιος ἀποστασίας. («Ἐποχὴ» 25 9βρίου, «Ἀθηνᾶ» 27 8βρίου).

Τρίτη ἐγένετο ἡ δίκη τῶν νεαρῶν Πλαπουταίων Μήτρου καὶ Κόλια μετὰ πολλῶν Γορτυνίων, κατηγορηθέντων ὡς συνενόχων. Τὸ δικαστήριον ὅμως πάντας μὲν τοὺς λοιποὺς ἠθῴωσε, τοὺς δὲ δύο Πλαπούτας κατεδίκασεν εἰς 15 ἐτῶν δεσμά. Κατόπιν οὗτοι ἐπήδησαν ἀπὸ τὰς φυλακὰς τοῦ Νεοκάστρου, ἀλλὰ ζωγρηθέντες καθειρχθησαν πάλιν, μέχρις οὗ τοῖς ἐδόθη χάρις μεταβάσης καὶ ἱκετευσάσης τὸν Ὄθωνα τῆς μητρός των Ἑλένης, χήρας τοῦ διασήμου ἥρωος τοῦ Λάλα.

Τετάρτη ἐγένετο ἡ δίκη τῶν Ἀσλαναγαίων Ἀναστασίου Τσαμαλῆ, Τήκρα καὶ Κάβδα, ὡς ἐνόχων τοῦ φόνου τῶν πεσόντων ἔξω τοῦ χωρίου των τὴν 30 Ἰουλίου στρατιωτῶν. Συνήγορον διώρισαν τὸν Γ. Πανᾶν, μεθ' ὅλην δὲ τὴν ἀγωνιώδη προσπάθειαν τοῦ

Μάσσωνος οἱ δύο ἠθῳώθησαν καὶ μόνον ὁ Τσαμαλῆς κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐκεῖ κινήματος, ὅστις μετὰ δύο ὥρας ὡδηγήθη εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Εἰσαγγελέως. Ὁ Τσαμαλῆς ἦτο 30 μόλις ἐτῶν ἀνδρεῖος νέος, ποὶν ἢ δὲ τὸν μεταφέρουν ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ ἡ νεαρὰ σύζυγός του καὶ τὰ μικρὰ παιδιά του διὰ νὰ τὰ ἀποχαιρετήσῃ. Ἀλλ' ὁ Μάσσων ἐδείχθη ἀνένδοτος. Ὀλίγας στιγμὰς πρὶν τυφεκισθῇ, ἐσήκωσε τὰς χεῖράς του ἔστριψε τὸν μύστακά του διὰ νὰ πέσῃ εὐπρεπῶς καὶ ἤρχισε νὰ προσεύχηται. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται διέκοψαν τὴν προσευχήν του ζητοῦντες νὰ τοῦ δέσουν τοὺς ὀφθαλμούς, ὅπερ ὁ Τσαμαλῆς ἠρνήθη καὶ σταθεὶς ὑψιτενὴς ἐδέχθη εἰς τὸ στῆθος ἀφόβως τας σφαίρας τοῦ νόμου. Τὸ σῶμά του παρέλαβον οἱ συγγενεῖς του καὶ ἔθαψαν παρὰ τὸ φρούριον τῆς Πύλου, εἶνε δὲ καὶ τώρα γνωστὸν «τοῦ Τσαμαλῆ τὸ μνῆμα». («Ἀθηνᾶ» 7 Νοεμβρίου—«Ἐποχὴ» 23 Δεκεμβρίου).

Τὴν 31 8βρίου ἐλικάσθησαν ὡς ἁπλοῖ συναίτιοι ἀποστασίας οἱ Ἀναγν. Ντρικολόπουλος, Καλόγηρος Παπαθεοδώρου καὶ Χρ. Μπούκαλης εἰς δεσμὰ 15 ἐτῶν, οἱ δὲ Γ. Φούστας καὶ Γιαν. Τασόπουλος εἰς 5 ἐτῶν εἰρκτὴν καὶ οἱ Κ. Οἰκονόμου καὶ Γ. Κωστόπουλος εἰς 2 ἐτῶν φυλάκισιν, ἅπαντες Τριφύλιοι. («Ἀθηνᾶ» 10 Νοεμβρίου). Ὁ Δ. Πουλημενόπουυς, ὡς διανείμας τὰ ἁρπαγέντα χρήματα ἀπὸ τὸν ἔφορον Μεσσηνίας, κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν, ὁ δὲ Τυπάλδος ὡς συντάξας τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Βασιλέα εἰς ἑνὸς μηνὸς φυλάκισιν. («Ἀθηνᾶ» 21 Νοεμβρίου). Ὁ Ἀσημ. Σεργόπουλος κατεδικάσθη εἰς εἰκοσαετῆ δεσμὰ, ὁμολογήσας καὶ ὅσα εἶπεν ἐνώπιον τοῦ Δεληγιάννη.

Ἡ ἀθῴωσις ὅμως πολλῶν ἄλλων συναιτίων ἐδαιμόνισε τὸν Μάσσωνα. Τὸ δικαστήριον ἐχαρακτήρισε καθολικῶς τὸ ἔγκλημα ὡς στάσιν καὶ κατεδίκαζε μόνον ὅσους ἀπεδεικνύοντο ὅτι ἔλαβον ἔνοπλον εἰς αὐτὴν μέρος. Ὅσοι παρεσύρθησαν μόνον, ἀλλὰ δὲν ἐπολέμησαν κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἀπελύοντο. Ἀλλ' ὁ Μάσσων δὲν μετετέθη ὑπὸ τοιούτους ὅρους εἰς Πύλον. Μεταξὺ τῶν φυλακισμένων ἦσαν καὶ πολλοί, οἵτινες δὲν ἔλαβον μέρος διό-

λου εἰς τὴν στάσιν, ἀλλὰ συνελήφθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ναυπλίῳ ὡς δῆθεν συνεννοηθέντες μετὰ τῶν στασιαστῶν. Ἂν τὸ δικαστήριον ἐφήρμωζε καὶ ἐπ' αὐτῶν τὴν καθιερωθεῖσαν ἀρχήν του θὰ ἠθῳοῦντο, ἢ ἂν κατεδικάζοντο, θὰ τοῖς ἐπεβάλλετο ἐλαφρά τις ποινὴ φυλακίσεως. Προέβαλε λοιπὸν ἔνστασιν ἀναρμοδιότητος, ἰσχυρισθεὶς ὅτι τὸ στρατιωτικὸν δικαστήριον πρέπει νὰ ἀπέχῃ νὰ δικάζῃ τοὺς τοιούτους, οἵτινες νὰ παραπέμπωνται εἰς τὰ τακτικὰ πολιτικὰ δικαστήρια ὡς συνένοχοι τοῦ ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας. Τὸ δικαστήριον συνελθὸν ἀπέρριψε πανηγυρικῶς τὴν πρότασίν του. Ἀλλ' ὁ Μάσσων ἐξεκάλεσε τὴν γνώμην τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης. Δὲν εὗρεν ὅμως πλέον δυστυχῶς ὑπουργὸν τὸν Σχινᾶν, ἀλλὰ τὸν Πραΐδην, ὅστις κατανοήσας τὸ βάθος τῆς εἰσαγγελικῆς προτάσεως, τὴν ἀπέρριψε. (Ἐθνικὴ ἀρ. 14).

Τὸ δικαστήριον ἐργασθὲν ἐν Πύλῳ καθ' ὅλον τὸν Νοέμβριον ἐπεράτωσε πάσας τὰς ἐκκρεμεῖς δικογραφίας. Ὁ Καλλέργης καὶ ὁ Σπηλιάδης ἀπελύθησαν προτάσει τοῦ ἐπιτρόπου Μάσσωνος ἄνευ δίκης (Ἐθνικὴ 1 Νοεμβρίου). Ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Κολῖνος, ὁ Τσώκρης, ὁ Στρατηγόπουλος καὶ ὁ Βαλσαμάκης, ὡς καὶ 5 ἄλλοι ἀπηλλάγησαν ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου ἄνευ δίκης, μὴ ζευρεθείσης δι' αὐτοὺς αἰτίας καταδιώξεως, («Ἐποχὴ» 1 καὶ 11 Νοεμβρίου Ἐθνικὴ 11 καὶ 25 Νοεμβρίου, «Ἀθηνᾶ» 21 Νοεμβρίου), ἐπίσης δὲ καὶ οἱ Νικόλαος Ταμπακόπουλος καὶ Φ. Δάρας καὶ πλῆθος ἄλλων Γορτυνίων.

Τελευταῖος σχεδὸν ἐδικάσθη ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης καὶ τὸ δικαστήριον τὸν ἠθώωσε, μὴ εὑρὸν οὐδὲν στοιχεῖον ἀναμίξεώς του εἰς τὴν Μεσσηνιακὴν ἐπανάστασιν καὶ διέταξε τὴν ἀπόλυσίν του. Ὁ Μάσσων ὅμως ἰσχυρίσθη, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπολυθῇ, διότι ὑπῆρχεν ἡ ἐκκρεμὴς κατ' αὐτοῦ κατηγορία ἐπὶ δῆθεν συνενοχῇ διὰ τὴν κατηγορίαν Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα. Οὕτω δὲ ὁ Γενναῖος τῇ διαταγῇ τοῦ Μάσσωνος ἐκρατήθη εἰς τὸ Ἴτς Καλὲ τοῦ Νεοκάστρου μέχρι τῆς 9 Ἰανουαρίου, ὅτε προτάσει τοῦ Σουτσου τὸ ἐν Ναυπλίῳ δικαστήριον τὸν ἀπήλλαξε πάσης κατα-

διώξεως («Ἐποχὴ» ἀριθ. 18 καὶ 29). Τοιουτοτρόπως εἶδε τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας μετὰ 19 μηνῶν ἀγρίαν φυλάκισιν, «χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Μάσσωνος!» ὡς ἔγραφεν ἡ «Ἐθνικὴ» (ἀρ. 28).

Τὸν Νοέμβριον ἐδικάσθη ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου ἐν Ναυπλίῳ καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Σωνιὲ, συνεπείᾳ κατηγορίας τοῦ Σμὲλτς καὶ κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν. Ὁ Δεληγεώργης ὅμως ἠθωώθη διὰ τὴν ζώγρησίν του. («Ἐποχὴ» 11 Νοεμβρίου).

ΤΜΗΜΑ Δ΄.

ΚΑΘΑΡΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Βάσανα τοῦ Γέρου καὶ τοῦ Πλαπούτα.—Ἡ πλήρης χάρις.—Ἀποθέωσίς των ἐν Ναυπλίῳ.— Τιμαὶ ἐν Ἀθήναις.— Τύχαι τῶν ἡρώων τοῦ ἔργου.— Ἀντιβασιλεῖς, ὑπουργοί, δικασταί, ὁπλαρχηγοί, λησταί.— Ὁ Γέρων ἀγορεύων ἀπὸ τῆς Πνυκός.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν δικῶν οὐδεμία ἐγίνετο περιποίησις εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Πλαπούταν ἐν τῇ εἱρκτῇ τοῦ Παλαμηδίου. Ὁ Γέρων τελευτῶντος τοῦ 8)βρίου ἠσθένησε σοβαρῶς, ἐσώθη δὲ ὡς ἐκ θαύματος ὑπὸ τῶν ἰατρῶν Ρέζερ καὶ Τράϊμπερ. Ἡ «Ἀθηνᾶ», ἡ «Ἐθνικὴ» καὶ ἡ «Ἐποχὴ» ἐπεκαλοῦντο μάτην ὑπὲρ αὐτοῦ συμπάθειαν τῶν ἀρχῶν. Ὁ κόσμος ὅμως συνεκινήθη σφοδρῶς ἐκ τῆς νόσου καὶ τῶν βασάνων του καὶ ἐδημιουργήθη ρεῦμα ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπερ ἐνίσχυσε τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ πρέσβεως Λούζη γεῦμα εἰς τοὺς ἐν Πύλῳ ἀθῳωθέντας δῆθεν συνωμότας. Ἡ «Ἀθηνᾶ» τὴν 24 Ν)βρίου συνίστα ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τὴν ἀπονομὴν εἰς τοὺς βασανιζομένους στρατηγοὺς πλήρους χάριτος, ὡς καὶ ἡ «Ἐποχὴ» τὴν

29ην δι' ἐντονωτέρου ἄρθρου, ἀφοῦ οἱ συναυτουργοί των πάντες Ρουμελιῶται καὶ Μωραΐται ἠθῴωθησαν. «Μόνον ἡ πολιτικὴ, κραυγάζει, δύναται νὰ τοὺς κρατῇ ἀκόμη εἰς τὰς φυλακάς».

Τὴν συναυλίαν συμπληροῦσα καὶ ἡ «Ἐθνικὴ» ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς ἁλώσεως τοῦ Παλαμηδίου συνίστα χάριν, ἀλλ' ὁ «Σωτὴρ» δὲν εὗρισκε τὴν 2αν Δ)βρίου λόγον πρὸς τοῦτο, ἀφοῦ «οἱ ἴδιοι φυλακισμένοι προητοίμασαν τὴν τύχην των». Ἡ «Ἐποχὴ» ἐκθέτουσα πάλιν τὰ σκάνδαλα τῆς καταδίκης ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τῆς 13 Δ)βρίου ἐπιλέγει: «Ποτὲ ἡ Δικαιοσύνη δὲν ἔλαβε χώραν εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν. Μόνον ἡ βία τοὺς ἔκρινε καὶ τοὺς κατεδίκασε καὶ μόνον ἡ πολιτικὴ τοὺς κρατεῖ ἀκόμη εἰς τὰς φυλακάς». Ἀλλ' ὁ Κωλέττης ἦτο κωφὸς εἰς τὰς συστάσεις ταύτας, αἱ δὲ ἀρχαί του προσεπάθουν, ἀνοίγουσαι τὰς ἐπιστολὰς, νὰ εὕρουν ἐν Γορτυνίᾳ ἐνόχους νέων δῆθεν ἀποπειρῶν κατὰ τῶν καθεστώτων («Ἐθνικὴ 16 Δ)βρίου), ἤρχισαν δὲ διασπειρόμενα καὶ πλαστὰ ἔνοχα δῆθεν γράμματα.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ οἱ δύο μάρτυρες ἔτρωγον ἐν Παλαμηδίῳ τὴν ξηρὰν τροφὴν τῶν καταδίκων καὶ ἐκοιμῶντο μὲ ρυπαρὰ ἀσπρόρρουχα εἰς ὑγρὰς τρώγλας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπαίδευτός τις καὶ πτωχὴ γυνὴ, καλόγρηα ἐπικαλουμένη, ἔδειξε πολλὴν στοργὴν πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην ἐν τῇ φυλακῇ καὶ καρπὸς τῶν συναντήσεων τούτων ὑπῆρξεν ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης, ἀναγνωρισθεὶς εὐθὺς ὑπὸ τοῦ πατρός του καὶ διαπρέψας κατόπιν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλλ. Στρατοῦ.

Ὁ Γέρων εἶχε γείνει ἀγνώριστος ἐν τῇ εἱρκτῇ. Αὐτὸς, ὁ ἐκ νεότητος ξυριζόμενος, εἶχεν ἀφήσει βαθὺν τὸν πάλλευκον πώγωνα εἰς ἔνδειξιν θλίψεως, ἕνεκα δὲ τῆς ἰσχνότητος ἐκ τῶν βασάνων ἐνέπνεε τὴν ἐντύπωσιν φάσματος. Καθ' ὅλον τὸν μετέπειτα βίον του ἐχαρακτήριζε τὴν φυλάκισιν ἐκείνην ὡς τὸν σταυρικόν του βίον.

Ἀλλ' ἀνέτειλε τέλος ἡ ἡμέρα τῆς χαρᾶς. Ἔπρεπε νὰ ἑορτάσῃ ὁ Ὄθων τὴν ἐνηλικίωσίν του ἐν Ἀθήναις καὶ ν' ἀναλάβῃ αὐτοπροσώπως τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους τὴν 20ην Μαΐου 1835,

ἵνα ἐν μέσῳ τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν πανηγύρεων ἐνθυμηθῇ πρῶτος Αὐτὸς τὸν μέγαν στρατάρχην καὶ στρέψῃ δακρυσμένα τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου του. Καὶ αὐθημερὸν ὁ γενναῖος ἡγεμών, ἐνῷ ὑπέγραψε τὴν πλήρη χάριν τῆς ποινῆς τῶν δύο καταδίκων, ἀπεφάσισε καὶ τὴν παῦσιν τοῦ Κωλέττη, ἐπεφόρτισε δὲ εἰδικὸν ὑπασπιστὴν νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ Ναύπλιον κομιστὴς τῆς χαρμοσύνου εἰδήσεως καὶ ἄλλης συναφοῦς, ὅτι διωρίσθη ὁ Γενναῖος συνταγματάρχης.

Ἡ ἡμέρα καθόδου τοῦ Κολοκοτρώνη ἐκ τοῦ Παλαμηδίου ὡρίσθη ἡ πρωία τῆς προσεχοῦς Κυριακῆς (27 Μαΐου) διὰ τὸ ἐπισημότερον. Ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ναυπλίου καὶ τῶν πέριξ ὑπεδέξατο κατερχόμενον τὰς κλίμακας τὸν Μέγαν Γέροντα ἐν μέσῳ τῶν ἀξιωματικῶν, τῶν υἱῶν του καὶ ἐπιλέκτων ἀγωνιστῶν καὶ οὐρανομήκεις ἀντήχησαν ζητωκραυγαί. «Ἐκατέβηκα, γράφει ὁ ἴδιος, ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι· ἔβλεπα ἄλλους νὰ κλαίουν, ἄλλους νὰ γελοῦν καὶ ὅλοι νὰ φωνάζουν: Ζήτω ὁ Βασιλεύς! Ζήτω ἡ Δικαιοσύνη!» Ὅλη δὲ ἡ συμπαγὴς ἐκείνη ἀνθρωπομάζα τὸν συνώδευσε μέχρι τῆς οἰκίας του (ἤδη οἰκίας Σ. Βίγγα), τῆς πορείας διαρκεσάσης διὰ τὸν συνωστισμὸν δύο ὁλοκλήρους ὥρας, διότι πολλοὶ ἐνηγκαλίζοντο καθ' ὁδὸν καὶ κατεφίλουν τὰς παρειὰς καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὤμους τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου ἐθνικοῦ Παλλαδίου. Δάκρυα χαρᾶς γράφει ἡ «Ἐθνικὴ» ἔβρεχον τὴν γενειάδα τοῦ στρατηγοῦ, βλέποντος καὶ αὐτοὺς τοὺς τέως ἐχθρούς του συμμετέχοντας εἰς τὴν διαδήλωσιν. Τὸ πάτωμα τῆς οἰκίας του παρ' ὀλίγον νὰ καταπέσῃ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐπισκεπτῶν. «Ἐκείνη ἡ ὑποδοχή, γράφει πάλιν ὁ ἴδιος, μ' ἔκαμε νὰ λησμονήσω ὅλες τῆς δυστυχίες ποῦ ἐπέρασα». Καὶ ὁ Μένδελσων θεωρεῖ ταύτην ὡς «τὴν καλλίστην τοῦ γέροντος ἀποζημίωσιν».

Δύο ἡμέρας κατόπιν συνέβησαν τὰ ἴδια καὶ εἰς τὸν Πλαπούταν, ἀμφότεροι δὲ ἔσπευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας γενόμενοι δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Βασιλέως μετ' ἰδιαιτέρων ἐνδείξεων τιμῆς. Καὶ ὁ μὲν Κολοκοτρώνης διωρίσθη ἀμέσως Σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας ἐν ἐνεργείᾳ καὶ παρέμεινε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1843,

ὅτε ἀπέθανεν, ὁ δὲ Πλαπούτας διωρίσθη συνταγματάρχης καὶ ὑπῆρξε πάντοτε πιστὸς εἰς τὸν Θρόνον. Ὁ Γέρων, ὑπολογίζων ἀφ' ἧς ἐχαρίσθη αὐτῷ ἡ ζωή, ἀπεδείκνυεν ἑαυτὸν κατὰ τὸν Τερτσέτην νήπιον, λέγων: «Τώρα ὁμοιάζω τὸ πουλὶ τῆς Ἀθηνᾶς (γλαῦκα) γέρικο ἐμπρὸς—μάτια καὶ μύτη διὰ Μουσεῖο—ὀπίσω ὅμως οὐρὰ μικρὴ, κλωσσοπούλι».

Ἀνάγκη νὰ παρακολουθήσωμεν διὰ βραχέων τὴν τύχην καὶ τῶν λοιπῶν κυρίων προσώπων τῆς ἱστορίας ταύτης.

Ὁ Σχινᾶς παυθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ διασήμου νομοδικασκάλου Σαβινὺ καὶ καταρτισθεὶς καλῶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς, ἐχρημάτισε δὲ καὶ πρῶτος πρύτανις τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου. Ὁ Κολοκοτρώνης διηγεῖτο, ὅτι τῷ ἔδωκεν αὐτοπροσώπως ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ Μάσσων μετατεθεὶς ὡς εἰσαγγελεὺς εἰς Τρίπολιν, ἀπῆλθε ταχέως εἰς Σκωτίαν ἔνθα ἐγένετο ἱερεύς, βραδύτερον δ' ἐπανελθὼν ἐφρόντιζε νὰ διορισθῇ Ἀρεοπαγίτης, ἀλλ' ὁ Κουμουνδοῦρος πρωθυπουργὸς ὢν δὲν ἐδέχθη, ἐνθυμούμενος τὴν κατὰ τὸ 1833 καὶ 1834 δρᾶσίν του κατὰ τῶν ἡρώων τοῦ Ἀγῶνος.

Ὁ Νομάρχης Χρηστίδης ἐπαύθη πρὸ τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Ὄθωνος, ὁ δὲ Κωλέττης ἐσφεδονίσθη εὐθὺς μετὰ ταύτην, ὡς καὶ οἱ προκάτοχοί του Τρικούπης καὶ Μαυροκορδάτος, πρέσβυς εἰς Παρισίους. Ἡ «Ἐποχὴ» τῆς 27 Ἰανουαρίου 1835 ὑπελόγιζεν ὅτι ἔδωκε συντάξεις εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν ἐν Ἑλλάδι θανόντων Βαυαρῶν περὶ τὰ 2 1,2 ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἕνεκα τούτου δὲ ἡ Ἀντιβασιλεία τὸν ἐκράτει μέχρις ἐσχάτων. Ἐκ Παρισίων ἐπανῆλθε τὸ 1843, πάντοτε δ' ἐμίσει ἀσπόνδως τὸν Κολοκοτρώνην. Ἀπέθανε τῷ 1847. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐπανῆλθεν ἐκ Λονδίνου τῷ 1841 καὶ ἐσχημάτισεν Ὑπουργεῖον. Τῷ 1865 ἀπέθανεν ἐν Αἰγίῳ μακρὰν τῆς πολιτικῆς.

Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Ὄθωνος ἀνεκλήθησαν οἱ Ἔϋδεκ καὶ Γράϊνερ. Ὁ πρῶτος προυβιβάσθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου

εἰς ἀντιστράτηγον, πάντοτε ὅμως εἶχε προσφιλῆ ἐνασχόλησιν τὴν ζωγραφικήν. Ὁ Μάουρερ ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα τῷ 1858, ἀπέθανε δὲ τῷ 1872, φέρων τὸν τίτλον τοῦ γερουσιαστοῦ, συνέγραψε δὲ ἔργον τρίτομον περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Ἄβελ ἐγένετο τῷ 1837 ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν Βαυαρίᾳ καὶ τῷ 1840 τῶν Οἰκονομικῶν, ἀπέθανε δὲ τῷ 1859 μακρὰν τῆς πολιτικῆς. Τελευταῖος ἔφυγεν ἐξ Ἑλλάδος ὁ Ἀρμανσπεργ, σὺν ὅλῃ τῇ Βαυαρικῇ φρουρᾷ, ἀποσυρθεὶς δὲ εἰς τὴν ἔπαυλίν του Ἔγγ ἔζη ὡς ἁπλοῦς σύμβουλος τοῦ Βαυαρικοῦ Κράτους. Κατὰ τὸ 183[illegible] διεδόθη ἐν Ἑλλάδι, ὅτι θὰ ἐπανήρχοντο ὁ Ἄβελ καὶ ὁ Μάουρερ, ἐφρύαξαν δ' ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ἡ «Ἀθηνᾶ» καὶ ἡ «Ἐθνική». «Ἀλλ' ὡς πότε, γράφουν, θὰ ἐπιτροπεύεται ὁ Βασιλεύς; Οἱ δύο αὐτοὶ ἥρωες μετὰ τοῦ Κωλέττη ἐξαρκοῦσι νὰ φέρουν τὴν Ἑλλάδα εἰς μικρὸν διάστημα εἰς ὄλεθρον».

Ἐκ τῶν συνηγόρων ὁ μὲν Βαλσαμάκης ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ Γερουσιαστής, ὁ δὲ Χρ. Κλωνάρης τῷ 1835 πρῶτος πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὁ Πολυζωίδης διωρίσθη τῷ 1835 ἀρεοπαγίτης, εἶτα προήχθη εἰς ἀντιπρόεδρον τοῦ Ἀρ. Πάγου, μετὰ δύο δὲ ἔτη ἐγένετο ὑπουργὸς δὶς τῆς Παιδείας, εἶτα τῶν Ἐσωτερικῶν, μεθ' ὃ πάλιν ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρ. Πάγου καὶ συγχρόνως σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ Γερουσιαστὴς μέχριτοῦ1861. Τῷ 1863 διωρίσθη Νομάρχης Ἀττικῆς, ἔκτοτε δὲ ἀπεσύρθη τῆς ὑπηρεσίας καὶ συνέγραψε σπουδαίας ἱστορικὰς μελέτας, τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Νεοελληνικά, ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Κρέμου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέντος, καταλιπόντος μονάκριβον θυγατέρα Ἀθηναΐδα, νυμφευθεῖσαν καὶ δυστυχήσασαν.

Ὁ Τερτσέτης προήχθη ταχέως εἰς Ἐφέτην, ἔγραψε δὲ τῷ 1836 τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Κολοκοτρώνη καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ἰδίου. Παραιτηθεὶς ἐπεσκέφθη τῷ 1849 πολλὰς εὐρωπαϊκὰς πόλεις καὶ ἐπανελθὼν διῆγεν ἐν μελέταις καὶ λιτότητι, ἐνθυμιζούσῃ τὸν Μένιππον. Τρὶς ἐβραβεύθη εἰς λυρικοὺς διαγωνισμούς, ἐπὶ μακρὸν δὲ διηύθυνε καὶ τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς, ἐκφωνῶν λό-

γους μεστοὺς φιλοπατρίας. Ὁ παράδοξος οὗτος φιλόσοφος ἐνυμφεύθη ἑξηκοντούτης νεαρὰν Γαλλίδα, ἀγαπήσασαν αὐτὸν περιπαθῶς, ὅταν δὲ ἀπέθανε τῷ 1868, ἡ σύζυγός του ἀπεκόμισεν εἰς Γαλλίαν τὸν μόνον υἱόν του καὶ τὰ χειρόγραφά του.

Ἐκ τῶν ὁπλαρχηγῶν τῶν καταδιωχθέντων σὺν τῷ Κολοκοτρώνῃ ὁ Σπυρομήλιος ἐγένετο τρὶς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Ὄθωνος πιστότατος. Ὁ Ι. Ράγγος ἐνέπνεε δυσπιστίαν μέχρι τοῦ 1839, ὅτε συνελήφθη ὡς μένων πιστὸς εἰς τὴν μνήμην τοῦ Καποδιστρίου. Ὁ Θ. Γρίβας ὑπῆρξε σχεδὸν πάντοτε ἐχθρὸς τοῦ Ὄθωνος, καὶ εἷς ἐκ τῶν μοχλῶν τῆς ἐκθρονίσεως αὐτοῦ. Ὁ Δ. Καλλέργης ὑπῆρξεν ἀντιδραστικώτατος κατὰ τὴν Δυναστείας τοῦ Ὄθωνος καὶ ψυχὴ τῆς εἰρηνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1843. Ὁ Ι. Μαμούρης ἀφοῦ κατὰ τὴν δίκην ὑπέστη σημαντικὰς ζημίας ὑπὸ τῶν ἀποσπασμάτων, κατόπιν ἀπολυθεὶς ἔμεινε πιστὸς τῷ Ὄθωνι, συνοδεύσας αὐτὸν εἰς τὴν πρώτην ἀνὰ τὴν Στερεὰν περιοδείαν του καὶ χρηματίσας ὑπασπιστής του. Ὁ Νικηταρᾶς ἔλαβε παράσημον, διὰ τὴν «ἀνδρείαν» του κατὰ τὸν ἀγῶνα, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ Ὄθωνος καὶ ἔμεινε πιστὸς εἰς αὐτόν.

Ἐκ τῶν λῃστῶν δὲ τῶν διαδραματισάντων δρῶντα πρόσωπα ἐν τῇ Δίκῃ οἱ μὲν Καπογιάννης καὶ Μπαλκανᾶς συνελήφθησαν καὶ ἐκαρατομήθησαν ἐγκαίρως μετὰ τῶν ὁπαδῶν των, ὁ δὲ Κοντοβουνήσιος ἐπιστρέψας ἐκ Ζακύνθου, ἔνθα δὲν ἔγεινε δεκτὸς («Ἐποχὴ» 14 Φεβρ.) περιήρχετο τὴν Πελοπόννησον λῃστεύων, μέχρις οὗ ὁ Δεληγιώργης περιεκύκλωσε μετὰ τοῦ Σολομωνίδου εἰς τὸ δάσος τοῦ ὄρους Σμέρνα τῆς Κρεσταίνης τὴν συμμορίαν, μετὰ μακρὰν δὲ συμπλοκὴν ἐπληγώθη τρὶς ὁ Κοντοβουνήσιος καὶ ἀπέθανε. Ὁ λαὸς ἔψαλλε τὸν θάνατόν του ὡς ἑξῆς:

Τὸ τραγοῦδι τοῦ Κοντοβουνήσιου

Νὰ ἦταν ἡ μέρα βροχερὴ κι' ἡ νύχτα ποντισμένη
Ποῦ βάνει ὁ Γιώργης τὴ βουλὴ κλέφτης νὰ πάῃ νὰ γίνῃ
Νὰ πάῃ στοῦ Πύργου τὰ χωριὰ στοῦ Γασκουνιοῦ τὰ μέρη
Γιὰ νὰ βαφτίσῃ ἕνα παιδὶ νὰ βγάλῃ τ' ὄνομά του.

Τὸ βάφτισε, τὸ μύρωσε κι' ἔβγαλε τ' ὄνομά του·
Καὶ στὸ τραπέζι κάτσανε νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦνε
Κι' ἡ παγανιὲς τὸν κλείσανε κι' ἡ παγανιὲς τοῦ λένε
Κι' ὁ Καραβίδας τοῦ μιλεῖ κι' ὁ Καραβίδας λέει:
—Προσκύνα Δεληγεώργη μου, Γιώργη Κοντοβουννήσιε
Νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ νὰ μὴ σὲ βασανίσω,
—Ἐγὼ δὲν εἶμαι νιόνυφη νὰ βγῶ νὰ προσκυνήσω
Μόν' εἶμ' ὁ Γιώργης ξακουστὸς στὸν κόσμο ξακουσμένος.
Κι' εὐθὺς τὴν μπάλα τράβηξε γιουροῦσι γιὰ νὰ κάμῃ...
Μιὰ μπαταριὰ τοῦ ρήξανε κι' ἄλλη τοῦ δευτερῶσαν
Ἡ μιὰ τὸν πῆρε στὴν καρδιὰ κι' ἡ ἄλλη μὲσ' τὸ χέρι
Κι' ὁ Καραβίδας τοὔλεγε κι' ὁ Καραβίδας λέει:
Σὰν ἤθελες νὰ πανδρευθῇς νὰ πάρῃς τὴν Ἑλένη
Τί τἄθελες τὰ πρόβατα τί τἄθελες τὰ γίδια;
—Τὰ πρόβατα τὰ πούλησα τὰ γίδι' ἀκόμη τἄχω
Τὰ γίδια τἄχω στὸ μανδρὶ κι' ὅποιος ὁρίσῃ ἂς παίρνῃ.
—Γιώργη πουλιέται ἡ λάλα σου διακόσια κολονάτα.
—Παιδιὰ ἂν πουλιέται πάρτε την καὶ δόστε πεντακόσα
Κι' ἂν κάμῃ ὁ Θεὸς καὶ γιατρευθῶ, κι' ἂν κάμῃ ὁ Θεὸς καὶ [γειάνω
Θὰ κάψω χῶρες καὶ χωριὰ, χωριὰ καὶ βιλαέτια,
Θὰ κάψω τὴν Ἀνδρίτσαινα, τὴν ξακουσμένη χώρα.

Ὁ Κρὴς Ἀντωνιάδης ἐξέδιδε τὴν «Ἀθηνᾶν» μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, συμβάντος τῷ 1863 ἐν Ἀθήναις. Φίλον ὅμως ὁ Κολοκοτρώνης στενὸν εἶχε τὸν συντάκτην τοῦ «Αἰῶνος» Ι. Φιλήμονα, ὅστις ἐπέβλεψε τὴν ἔκδοσιν τῶν πρακ. τῆς Δίκης, γενομένην δαπάνῃ τοῦ Κολίνου καὶ συνέγραψε τὸν πρόλογον αὐτῶν. Οὗτος ὑπερήσπισε τὸν Γέρων κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν ἀρχῶν, ὅταν ὁ Κολοκοτρώνης συνεκάλεσεν εἰς τὴν Πνύκα τοὺς ἐν Ἀθήναις σπουδαστὰς καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Δημοσθένους ἐξεφώνησε θαυμάσιον λόγον, προτρέπων τὴν νεότητα τοῦ Ἔθνους εἰς δρᾶσιν ὑπὲρ τῶν γενικῶν καὶ τοπικῶν συμφερόντων. Ἡ συνάθροισις ἐκείνη ἐθεωρήθη ἐπαναστατικὴ, ἀλλ' ὅταν ἔσπευσεν ἡ ἀστυνομία μετ' ἐφίππων χωροφυ-

λάκων ὁ Γέρων εἶχε περατώσει τὴν ἀγόρευσίν του, ἥτις ἐπὶ μακρὸν ἐσχολιάζετο ἐν τῷ τύπῳ, δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ «Αἰῶνι». Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸν τελευταῖον τόμον τῆς «Ἱστορίας τοῦ Κολοκοτρώνη», ἣν ἀπὸ ἐτῶν συγγράφομεν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Δημοσιεύοντες τὸ ἔργον τοῦτο σκοποῦμεν νὰ δείξωμεν μέχρι ποίου σημείου ἐκτροχιασμοῦ ἄγει τὰ κράτη ἡ κορύφωσις τῶν παθῶν τῶν φατριῶν. Ἐπί δύο ἔτη ἡ Ἑλλὰς ἔγεινε θεατρον ἀνηκούστων σκανδάλων καὶ ἐπὶ τέλους διπλῆς ἐπαναστάσεως. Ὅλα δὲ ταῦτα, διότι τὸ Καποδιστριακὸν κόμμα ἐθεωρήθη ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας, ὡς συντάξαν ἀναφορὰς κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας! Ἀλλὰ τὸ ἀναφέρεσθαι εἰς τὰς προϊσταμένας ἀρχάς, καὶ τοιοῦτος ἦτο ὁ διορίσας τὴν Ἀντιβασιλείαν Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, θεωρεῖται σήμερον δικαίωμα ἱερὸν παντὸς ἐλευθέρου πολίτου καὶ οὐχὶ ἄξιον τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου! Πολὺ δὲ πλέον, ὅταν οἱ ἀναφερόμενοι εἶνε ἱδρυταὶ τοῦ Κράτους, ὡς ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Πλαπούτας, ὁ Τζαβέλας, ὁ Γρίβας καὶ τόσοι ἄλλοι καταδιωχθέντες ἥρωες τοῦ ἀγῶνος, οἵτινες μάλιστα ἔχουσι καὶ καθῆκον νὰ μεριμνῶσι περὶ τῆς ὡς οἷόν τε ἀρίστης διοικήσεως τοῦ τόπου των, χάριν τῆς συντηρήσεως καὶ κραταιώσεως αὐτῆς τῆς Δυναστείας.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅμως συνέβη τὸ ἐξῆς παράδοξον, σύνηθες εἰς παρεμφερεῖς περιπτώσεις. Ἀντὶ νὰ τιμωρηθῇ ἀνύπαρκτον πολιτικὸν ἔγκλημα, ἐδημιουργήθη διὰ τῆς τιμωρίας ἄλλο, πραγματικὸν τοιοῦτον. Διότι ἡ ὅλη διαγωγὴ τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ

τοῦ Κωλέττη κατὰ τὸ 1833 καὶ 1834, ἡ τείνασα εἰς τὴν ἐξόντωσιν ὁλοκλήρου τῆς τότε ἀντιπολιτεύσεως, τῆς μενούσης πιστῆς εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου καὶ συνεπῶς προδότιδος (!), ὑπῆρξεν αὐτόχρημα ἐγκληματικὴ καὶ ἔτυχε ταχέως τῆς δεούσης τιμωρίας διὰ τῆς ἀποπομπῆς ἐξ Ἑλλάδος τῶν ὑπαιτίων, τιμηθέντων ἑτέρωθεν ὑπερόχως τῶν ἀδίκως καταδιωχθέντων.

Ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ αὕτη σελὶς παρέχει καὶ πολλὰ διδάγματα εἰς τοὺς θέλοντας νὰ ἀντλήσωσι τοιαῦτα. Διδάσκει τοὺς αὐλικοὺς ὅτν δὲν πρέπει νὰ γίνωνται ὄργανα τῶν μηχανορραφιῶν τῶν ξένων οὐδὲ ν' ἀναμιγνύωνται εἰς τὰς διαμάχας τῶν φατριῶν, διότι διὰ τῶν προτιμήσεων αὐτῶν θέτουσιν ἐν κινδύνῳ τοὺς Θρόνους, ἀφοῦ οἱ ἐν αὐτοῖς καθήμενοι δὲν εἶνε πρόσωπα, ἀλλ' ἐνσάρκωσις τῆς Ἐθνικῆς Ἰδέας, ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ ὁ Ὄθων ἐθέρισεν ἀναιτίως ἀκάνθας, ἃς ἔσπειρεν ἡ στενοκέφκλος Ἀντιβασιλεία. Οἱ Δικασταὶ δύνανται νὰ καυχῶνται διότι ἐκ τοῦ κλάδου των προῆλθον καὶ ἔλαμψαν ἄσπιλοι χαρακτῆρες ὡς ὁ Πολυζωΐδης καὶ ὁ Τερτσέτης, ἐν ὁμοίᾳ δὲ περιπτώσει ὀφείλουν καὶ αὐτοὶ νὰ κραυγάζουν πρὸς τὴν Βίαν τῆς Ἐξουσίας: «Δὲν σὲ φοβοῦμαι! Ἡ ἠθική μου δύναμις εἶνε ὑψηλοτέρα τῆς εὐτελείας σου». Διδάσκει τοὺς πολιτευτὰς νὰ ἦνε μέτριοι εἰς τὰ κατὰ τῶν ἀντιπάλων πάθη, τοὺς δὲ ὑπευθύνους Ὑπουργοὺς νὰ μὴ γίνωνται πειθήνια ὄργανα τῆς Αὐλῆς ὡς ὁ Σχινᾶς, ἀλλ' ὑπερασπισταὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ὡς ὁ Τρικούπης καὶ ὁ Πραΐδης. Διδάσκει τοὺς δημοσιογράφους νὰ μὴ δουλεύωσιν ὡς ὁ «Σωτὴρ», ἀλλὰ νὰ φθάνωσι μέχρι τοῦ ἐδωλίου τοῦ κατηγορουμένου ὡς ἡ «Ἀθηνᾶ».

Ἐν γένει τὸ ἔργον δίδει μίαν εἰκόνα τελείως ἐξηρθρωμένης πολιτειακῆς μηχανῆς καὶ ὑποδεικνύει τὰ μέσα τῆς διορθώσεως.

ΤΕΛΟΣ

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

—

Ἐν σελ. 95 ἀναγνωσθήτωσαν τελευταῖοι οἱ δύο πρῶτοι στίχοι.

Ἐν σελ. 15 στιχ. 25 γράφε ὑπέφερε, στ. 26 ἐδοκίμαζεν, Σ. 20 στ. 8 τῆς, Σ. 25 στ. 3 Ὅστεν, Σ. 26 στ. 14 σοβαρότητα, Σ. 27 στ. 27 τὴν πρώτην, Σ. 28 στ. 24 Παραπλέοντες, Σ. 29 στ. 5 οἷα, στ. 21 λάβῃ εἰς, Σ. 30 στ. 27 κάστρο, Σ. 31 στ. 10 τὸν, Σ. 32 στ. 11 καὶ ἐγγυωμένη, στ. 18 Ἀλλ' ὅτε, Σ. 35 στ. 5 κάπου, Σ. 38 στ. 17 τοῦ, Σ. 40 στ. 1 Βούλγαρην τῶν, Σ. 45 στ. 16 Γροπίου κατευόδιον, Σ. 46 στ. 4 λίαν περιέργῳ, Σ. 47 στ. 21 ἀπέστρεψε, Σ. 51 στ. 22 περιφρονοῦν, Σ. 53 στ. 25 Φαναριωτικοῦ, Σ. 60 στ. 30 ἥτις τιμωρία Σ. 62 στ. 11 καταδοῆς. 29 προστίθησι. Σ. 67 στ. 5 ὄντως Σ. 70 στ. 21 ἐγγύησις, 25 καλοκαγαθίαν, Σ. 75 στ. 12 ἂς, Σ. 80 στ. 8 παρεκάλεσε, Σ. 95 στ. 17 ἐνέχοντα, Σ. 105 στ. 11 προστρέξῃ Σ. 112 στ. 8 ἀποθεωτικὴ Σ. 120 στ. 6 Τσούρτς, 22 ἄξιον, Σ. 121 στ. 23 ἱδρυμάτων Σ. 123 στ. 11 ψευδαπόστολοι, Σ. 142 στ. 19 υἱόν, μεσίτης, Σ. 144 καπηλικώτατα.

Σ. 176 στ. 21 Ροδόπουλος, 31 Ἡλιόπουλος λέγει, Σ. 178 στ. 19 Κωσταντόπουλος, Σ. 184 στ. 3 Κολοκοτρωνίστας, Σ. 190 στ. 9 τέτοιους Σ. 194 στ. 12 κτυπᾶ, 25 ἐξευτελίζων Σ, 198 στ. 21 πεποιθυῖαι, Σ. 233 στ. 1 ἡμέρας. Σ. 242 στ. 18 ἡσυχάζει. Σ. 252 στ. 27 ἰδιαιτέρα πρὸς, Σ. 244 στ. 2 χρηστοῦ Σ. 255 στ. 4 ἀλησμόνητον, Σ. 256 στ. 9 ἐξητμίσθη καὶ εἰσῆλθεν Σ. 302 στ. 10 ᾄδεται Σ. 306 στ. 29 καὶ ἐξῆς γνῶσις, διακοπέντας, δὲν, Σ. 311 στ. 6 αὐτὴν, Σ. 326 στ. 33 ἐν, Σ. 328 στ. 13 καὶ τὸ.

Ἡ κατὰ φυλλάδια ἔκδοσις ἔχει δυστυχῶς ἀναπόφευκτον συνέπειαν τὰ τυπογραφικὰ σφάλματα, δι' ὃ ζητοῦμεν συγγνώμην.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄.—ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

ΚΕΦ. Α.΄ **Αἱ μυστηριώδεις καταδιώξεις.** Τμ. ά) Σύλληψις καὶ φυλάκισις τοῦ γέρου σελ. 7. β) Ἡ Ἑλλὰς ἐν τρομοκρατίᾳ σ. 12. γ) Τὰ βάσανα τῶν φυλακισθέντων σ. 15. γ) Τὸ κατηγορητήριον σ. 20. ΚΕΦΑΛ. Β.΄—**Αἴτια καὶ ἀφορμαὶ τῶν διωγμῶν.** Τμ. ά) Ὁ Γέρων ὑπὸ δυσμένειαν σ. 26. β) Ἡ Μεγάλη τραγῳδία τῶν παθῶν σ 32. γ.΄) Τὰ τρωτὰ τῶν ἀντιβασιλέων σ. 38, δ΄) Φυλυποφίαι κατὰ τῶν Ναπαίων σ. 50, ε΄) Φανταστικαὶ συνωμοσίαι σ. 54. στ΄, Αἱ σκευωρίαι τοῦ Ρώμα σ. 61, ζ΄) Ἡ κυκλοφορία τῶν ἀναφορῶν σ. 68. η΄) Αἱ συναθροίσεις τῆς Τριπόλεως σ. 75, θ΄) Κατάδοσις τῆς σκευωρίας σ. 80. ΚΕΦΑΛ. Γ΄. **Μέτρα τῆς ἀντιβασιλείας** Τμ. α΄) Σύλληψις τοῦ Φράνς σ. 89, β΄) Διοικητικαὶ ἀνακρίσεις σ. 94, γ΄) Ἔκρηξις ταραχωδῶν φαινομένων σ. 98, δ΄) Στραγγαλισμὸς τοῦ τύπου σ. 103 ε΄) Παῦσις πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργῶν σ. 109, στ΄) Περισπασμοὶ τῶν Ἀντιβασιλέων. σ. 114. ΚΕΦΑΛ. Δ΄.—**Προδικαστικαὶ ἐνέργειαι.** Τμ, ά) Ἀγῶνες πρὸς εὕρεσιν κατηγόρων σ. 123, β΄) Ἡ δίκη τῶν κατηγόρων ἐπὶ Καποδίστρια σ. 131, γ΄) Διεξαγωγὴ τῶν ἀνακρίσεων σ. 137, δ΄) Καταρτισμὸς ἐχθρικοῦ δικαστηρίου σ· 147

ΜΕΡΟΣ Β΄ — ΔΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΔΙΚΗ

ΚΕΦΑΛ. Α.΄ Ἡ **Ἀποδεικτικὴ διαδικασία.** Τμ. ά) ἔναρξις καὶ ἀπολογίαι σ. 159, β΄) Ἀπόπειρα ἀποκλεισμοῦ ἀμύνης σ. 167, γ΄) Ἀναφοραὶ καὶ ἐξεγέρσεις σ. 174, δ΄) Αἱ δῆθεν ὑποκινήσεις λῃστῶν σ. 185. ΚΕΦΑΛ. Β.΄ **Σκάνδαλα ἐπὶ σκανδάλων** Τμ. ά) Θυελλώδης συνεδρίασις σ. 109, β΄) Αἱ ἀγορεύσεις σ. 202, γ΄) Ἀπαγόρευσις δευτερολογίας σ. 229, δ΄) Αἱ διαφωνίαι τῶν δικαστῶν σ. 245, έ) Ἐπέμβασις τοῦ Ὑπουργοῦ σ. 251, στ΄) Ἐκβιάσεις τῶν δικαστῶν σ. 256. ζ΄) Ἀπαγγελία τῆς ἀποφάσεως σ· 267.

ΜΕΡΟΣ Γ΄.— ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΚΗΝ

ΚΑΦ. Α.΄ **Αἱ πρῶται συνέπειαι.** Τμ. ά) Ἡ τρομερὰ νὺξ σ. 286. β΄) Τὰ τρία συμβούλια σ. 293, γ΄) Νέα σειρὰ καταδιώξεων σ. 299. ζ΄) Ματαίωσις μέτρων Κωλέττη σ. 309, έ) Ἔναρξις καθάρσεως σ. 314. ΚΕΦΑΛ. Β΄.—Ἡ **Μεσσηνιακὴ ἐπανάστασις** Τμ. ά) Αἴτια καὶ ἔκρηξις σ. 323, β΄) Ὁ ἐν Ναυπλίῳ ἀντίκτυπος σ. 333, γ΄) Καταστολὴ τοῦ κινήματος σ. 340. ΚΕΦΑΛ. Γ.΄ **Τύχη ἐνόχων καὶ ἀθώων.** ά) Διαφωνίαι σ. 345, β΄) Ἡ δίκη τῶν δικαστῶν σ. 349 γ΄) Δίκαι ἐπὶ δικῶν σ. 353 δ΄) Κάθαρσις τῆς Τραγῳδίας σ. 358

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Ἐκδεδομένα.

Ἱστορία τῆς Δημητσάνης, μονογραφία ἐξηντλημένη (1897).
Ἱστορία τῆς Γορτυνίας, ἔκδοσις 1898 ἐκ σελ. 350 δρ. 1.50.
Χαρὰ Ζωῆς, φαιδρὰ ποιήματα (1900) ἐξηντλημένα.
Εἰς τὴν Σιών, περὶ τῶν κινδύνων τῆς ἑλλ. Ὀρθοδοξίας 1902 (ἐξηντλ.)
Ἀρκαδικὴ ἐπετηρὶς τοῦ 1903 μετ' εἰκόνων καὶ ἄρθρων εἰδικῶν δρ. 2.
Ἡ Λιτανεία, δρᾶμα κοινωνικὸν κατὰ τῆς τοκογλυφίας (1903) δρ. 1.
Ὁ Τύπος, κωμῳδία ἐπαινεθεῖσα εἰς τὸν Λασσάνειον ἀγῶνα 1904 δρ. 1.

Ἀνέκδοτα.

Ἀρκαδικὴ ἐπετηρὶς τοῦ 1907, μετὰ πλήθους εἰκόνων, ὑπὸ τὰ πιεστήρια.

Ὁ Χαλασμὸς τῶν Κολοκοτρωναίων, ἐθνικὸν δρᾶμα, ἐπαινεθὲν εἰς τὸν Λασσάνειον τοῦ 1905, περὶ οὗ ἔγραφαν οἱ κριταί: «Ὁ γράφας γινώσκει ἄριστα τὸν Ἑλλ. λαόν, ἀποδίδων φυσικώτατα καὶ ἀφελῶς τὴν τοπικὴν καὶ χρονικὴν χροιάν κ.λ.».

Ὁ Ὑποψήφιος Ὑπουργός, κωμῳδία, ἐπαινεθεῖσα εἰς τὸν αὐτὸν ἀγῶνα.

Ὁ Μικρόκοσμος, μελέτη περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν παιγνιδίων τῶν ἑλληνοπαίδων, βραβευθεῖσα τῷ 1903 ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρίας», ὡς προδίδουσα «σπανίαν παρατηρητικὴν δύναμιν καὶ ἐπιμέλειαν καὶ ἔχουσα ἐξαισίας περιγραφὰς καὶ ἅμα μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν».

Λεξικὸν τῆς Ἀρκαδικῆς γλώσσης, μετὰ χιλιάδων φράσεων τοῦ λαοῦ, βραβευθὲν δὶς τῷ 1903 καὶ 1905 ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρίας», καθ' ἣν «θ' ἀπήρτιζε θησαυρὸν τῆς γλώσσης ἡμῶν ἡ δημοσίευσις αὐτοῦ».

Οἱ ἐθνικοὶ χοροί, μετὰ τῆς μουσικῆς 300 ἀσμάτων συρτοῦ, πηδηκτοῦ, κ. λ. χορῶν, τυχόντες τῆς πρώτης δάφνης κατὰ τὸν διαγωνισμὸν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρίας τοῦ 1905, εἰσηγουμένου τοῦ κ. Καρολίδου.

Χωρογραφία τῆς Ἀρκαδίας, ὑποβεβλημένη ἤδη εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ «Ὁμίλου τῶν Ἐκδρομῶν».

Μονογραφίαι, περὶ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε', ἐπὶ τῇ βάσει ὅλως ἀνεκδότων πηγῶν.

Τιμᾶται ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ δραχμὰς 3.
» ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ φρ. χρ. 4.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
007000018163

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ